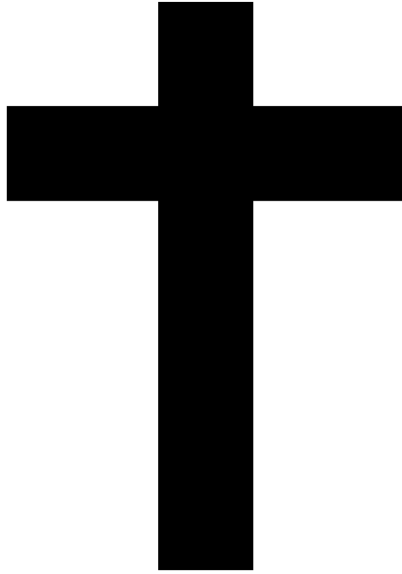

ut-Hun

The New Testament in the ut-Hun language of Nigeria

ut-Hun

The New Testament in the ut-Hun language of Nigeria

copyright © 2017 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: ut-Hun

Contributor: WBT Central Zone

All rights reserved.

2025-07-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 26 Jul 2025 from source files dated 9 Jul 2025
c0c13181-081b-50cb-89bb-9a36796100b2

Contents

Matiyos	1
Markus	67
Ruka	107
Yohana	169
Senge-mo	215
Roma-ne	274
1 Korinti-ne	301
2 Korinti-ne	328
Garatiya-ne	344
Apisu-ne	354
Piripi-ne	364
Korosiya-ne	370
1 Tasaronika-ne	377
2 Tasaronika-ne	383
1 Timoti	386
2 Timoti	395
Titus	401
Pirimon	405
Yahuda-ne	407
Yakubu	428
1 Bitrus	435
2 Bitrus	442
1 Yohana	447
2 Yohana	453
3 Yohana	454
Yahudas	456
Ut-Hyangan	458

Takurda-o Matiyos

Rem-se ro n-me à:

Baag-o Yešo Kiristi un mat-o un wu ne 1:1—2:23
 Senge-m Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho 3:1-12
 Yo'os un Yešo m-ho un meger-to un wu ne 3:13—4:11
 Senge-m Yešo n-me un hun-ne o-Gariri 4:12—18:35
 Cir-mo Gariri ha-mo o-Urusharima 19:1—20:34
 Ho-ut ta'yoor-to ur-kom yow yow o-Urusharima ne 21:1—27:66
 M-ine ut-marimar un m-rwuun ne cas mo un Wan-Koyan 28:1-20

*Baag-o Yešo Kiristi
 (Ruka 3:23-38)*

¹ Takurda-o un baag-o Yešo **Kiristi**.^{*} Wu un rwuun un baag-o ko-Gwomo
Dawuda un **Ibrahi** ne.

² **Ibrahi** maturu **Ishaku**,
Ishaku maturu **Yakubu**,
Yakubu maturu **Yahuda** un sek-ye ye un wu ne.

³ **Yahuda** ne wu maturu Perez un Zera (inu un ye Tamar).

Perez maturu Hezuron,
 Hezuron maturu Aram,
⁴ Aram maturu Aminadab,
 Aminadab maturu Nashon,
 Nashon maturu Sarmon.

⁵ Sarmon maturu Bo'az (inu un wu Rahab),
 Bo'az maturu Obed (inu un wu Rutu),
 Obed maturu **Jesse**.

⁶ **Jesse** maturu ko-Gwomo **Dawuda**.

Dawuda maturu **Suremanu** (inu un wu ne'a Uriya ro gage wu).

⁷ **Suremanu** maturu Rehebowam,
 Rehebowam maturu Abija,
 Abija maturu Asa,

⁸ Asa maturu Jehoshapat,
 Jehoshapat maturu Jehoram,
 Jehoram maturu Uzziya.

⁹ Uzziya maturu Jotam,
 Jotam maturu Ahaz,
 Ahaz maturu Hezekiya,

¹⁰ Hezekiya maturu Manase,
 Manase maturu Amon,
 Amon maturu Josaya.

¹¹ Josaya maturu Jekoniya un hen-ne ye un wu ne, cin ba a un kuus ye
 m-guw so un dak-o o-**Babira**.[†]

¹² Bo a wotte ye o-**Babira** à,
 Jekoniya maturu Shetiyer,
 Shetiyer maturu Zerubaber,

¹³ Zerubaber maturu Abihudu,
 Abihudu maturu Eriyakim,

^{*} **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à. [†] **Bor-o gaan:11 1:6-11** Hyen komo: 2Gwm 24:14-15; 2Nom 36:10; Irmu 27:20.

Eriyakim maturu Azor.

¹⁴ Azor maturu Zadok,
Zadok maturu Akim,
Akim maturu Eriwuda,

¹⁵ Eriwuda maturu Ereyazar,
Ereyazar maturu Matana.

Matana ne wu maturu **Yakubu**.

¹⁶ **Yakubu** maturu **Yusuhu** campo **Meri**,

Meri inu Yeso wu a m-zee **Kiristi** à.

¹⁷ Cir-mo un zaman-o **Ibrahi** ha-mo un yo ma ko-Gwomo **Dawuda**, zaman-us op-us nass-se [14]. Zeen-mo un ko-Gwomo **Dawuda** ha-mo un da-o a kuuse **Isra**-ne m-guw o-**Babira** à, zaman-us op-us nass-se [14]. Komo da-o a kuuse ye à, ha-mo un da-o a mate **Kiristi** à, zaman-us op-us nass-se [14] komo.

A makt Yeso Kiristi

(Ruka 2:1-7)

¹⁸ Mat-o Yeso **Kiristi** o ka. Da-o **Yusuhu** ro un hoob-o **Meri** inu Yeso ne ut-ge à, cin ba a un gegu ye ut-ge, a 'wossuru wu ro ur-uub ne de un **Kukt-o Shir**.[‡]

¹⁹ Wan-ryap-de un wu **Yusuhu** kashi un net-wu, wu ro un nome un **karamsa**-o un **Yahuda**-ne o-dorotte. Komo wu con wu 'ye **Meri** m-'e n-me un hun-ne á, wu nomuru us-barag wu ho'ostu wu wukusse ba un nap-o un net.

²⁰ Amba wu ro un ká barag-se, wan-tom-wu Wan-Koyan rwuunuru wu ruru wu n-te o-bo, wu zeeru wu, "**Yusuhu** baag-o ko-Gwomo **Dawuda**, taase o hoge gyer-o un dek un **Meri** ne'a ru, remen ká uub-de, de un **Kukt-o Shir** de.

²¹ Wua met wà, woà egu wu ur-jin Yeso. Wata **wan-Gwu** remen wu wu he m-gu un hun-ne be-de un **ba'as-to** un ye. §

²² Ka rii-yo un kor kap remen a shooste rii-yo Wan-Koyan rwoe à, cin n-ga ne un nu-o un **wan-Rwor un Ma-to ShirIshaya** unze,

²³ "Wan-ne'a-wu nape campo á wua nom ur-uub,
wua met wà, wan-campo.

Komo a egu wu ur-jin *Imanuwer*."*

Ka jin-de *Imanuwer* de ro, *Shir ro be-ur gaan un na ne*.

²⁴ Bo **Yusuhu** zutute ka rew-mo à, wu nomuru yo wan-tom-wu Wan-Koyan zee wu à. Wu gaaru ne'a un wu **Meri**.

²⁵ Amba wu nap wu ne'a á, se da-o wu messe wà un wu à wan-campo. **Yusuhu** egu wu komo ur-jin Yeso.[†]

Bor-us yoor

Gas-de un ya-us-nap so ur-horan

¹ Da-o ko-Gwomo **Here** ro ut-gwomo à, a mate Yeso un bo-o o-Betarami, o ro n-me un dak-o o-Judiya à. Bo un mat un wu, hun-ne ya-us-nap rwuunuru so ur-horan ye haanuru o-Urusharima.

² Ye cituru hun-ne o-cot, "¿Kene ka wà-wu a mate à ro, wu he m-warag ko-Gwomo no **Yahuda**-ne à? Te nak a makt wu remen te hyanag regen-yo un wu indunte ur-horan, komo te un haan, te kwukte be-de un wu, te ye'et wu m-sek."

[‡] **Bor-o gaan:18 1:18** Hyen komo: Ruka 1:27. § **Bor-o gaan:21 1:21** Hyen komo: Ruka 1:31.

* **Bor-o gaan:23 1:23** Hyen komo: Isha 7:14. † **Bor-o gaan:25 1:25** Hyen komo: Ruka 2:21.

³ Bo ko-Gwomo **Here** hogute a makt wà-wu he m-re ut-gwomo à, hur-de un wu naasuru deen, unze wu ken ko-Gwomo wua dek kwuur-o un wu. Kaane komo hur-de un koob-ne ye un wu kap naase deen.

⁴ Wu karaksuru kap o un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne. Ka da-de wu cituru ye be-de **yan-Rwor un Ma-to Shir** zee a met **Kiristi** à.

⁵ Ye shasuru wu, "Un bo-o o-Betarami, n-me un dak-o o-Judiya. Te nak remen kaane **wan-Rwor un Ma-to Shir** gene us-hak deen se arge à, **wan-Rwor un Ma-to Shir** zeeg:

⁶ " 'No hun-ne ye o-Betarami un dak-o o-Judiya,
wan-gaan be-ur no a warag caari-wu un ko-Gwomo,
Komo wua dorutte hun-ne re **Isra**-ne
bo wa-ut-gut ro m-dorutte un gut-to un wu à.
Remen kaane bo-o no a warag
caari-o o-bo un dak-o o-Judiya.'* "

⁷ Bo **Here** hoge kaane à, wu agnuru ká ya-us-nap-ye, ye rwuune so ur-horan à. Wu cituru ye wukusse, remen wu nept hond hond da-o ye hyane ká regen-yo à.

⁸ Bo ye rurute wu à, wu tomuru ye ha-mo o-Betarami, wu zee, "Ha no cekrendu me ma-to un ká wà-wu ceen. Un ra-o no hyente wu à, no muun, no ruru me, remen me un ce re um heet m-kwuktu wu."

⁹ Komo bo ye komte hoge un ma-to un ko-Gwomo à, ye argu arag-mo un ye. Un cow-yo un ye, ye hyanuru ká regen-yo, yo ye hyane ur-horan à. Zak-o hooru ye deen bo ye hyane yo komo à. Ká regen-yo ro un co-o un ye, ye ro yo m-dore har yo haaru yo esuru o-Betarami be-de wà ro à.

¹⁰ Bo ye hyente o-regen à, men-to un ye shiiru o-zak deen.

¹¹ Ka ya-us-nap-ye cowuru o-hur. Ye hyanuru wà un inu un wu ne **Meri**, ye kwukturu un co-o un wu, ye nomuru wu ur-bongon. Ka da-de, ye rwunturu ba-to un ye, to un hwor. Ye ya'uru wu o-zinariya, un to ken saw-to m-shi'igin to ne to, a m-aag "ut-**parakanse** à" un m-now ne mo a m-aag "o-**mur**" ne à.

¹² Ye warguru un dak-o un ye un cow-o hor-yo, remen Shir ka'aksutu ye m-bo ye jar ye warag be-ur **Here** á.

*Yusuhu ne un Meri somog
ha-mo un dak-o o-Masar*

¹³ Bo ka ya-us-nap-ye aragsute à, wan-tom-wu Wan-Koyan ruru **Yusuhu** n-te m-bo, **wan-tom-wu Shir** zeeru, "Ine, o dek ka wà-wu un inu un wu ne, no som ha-mo un dak-o o-**Masar**. No she'et reeno, se um zeeg no jo'on, remen karma-ne **Here** a hoob ka wà-wu, remen ye hoot wu."

¹⁴ **Yusuhu** inuru wu dekururu ká wà-wu un inu un wu ne ká tet-mo, wu nekururu dak-o o-**Masar**.

¹⁵ Wu she'eturu reeno o-**Masar** se da-o **Here** mare à. To ka un kor remen a shoote rii-yo Wan-Koyan rwore à un nu-o un **wan-Rwor un Ma-to Shir** unze, "Es-mo o-**Masar** um agne wà re."†

*Karma-ne Here hoomte yakar
yan-campo-ne un dak-o o-Betarami*

¹⁶ Bo **Yusuhu** un ya-den-o un wu ne aragsute so un dak-o o-**Masar** à, ko-Gwomo **Here** napuru unze weer-se ká ya-us-nap-ye nomo wu. Remen kaane wu swooru us-ryaab deen. Wu baksuru da-o ká ya-us-nap-ye rure

* **Bor-üş yoor:6 2:6** Hyen komo: Mika 5:2. † **Bor-üş yoor:15 2:15** Hyen komo: Hose 11:1.

wu ye hyanag ka regen-yo à. Wu tomuru karma-ne ye hoom yakar yan-campo-ne kap ye ro o-Betarami à un riib-se un o ne, cir-mo un yan-hak-us yoor ha-mo n-dak, hond hond-mo un ká da-o ya-us-nap-ye ruru wu ma-to un ká wà-wu à.

¹⁷ Un kaane a shoose rii-yo a rwore un nu-o un ko-**yan-Rwor un Ma-to Shir** Irmiya, unze,

¹⁸ “A hogute us-'won un bo-o o-Rama,
'won-se un tuk-mo ut-men deen.

Rahira ro us-'won remen yakar-ye un wu,
Wu kwangute ut-kweemse
remen yakar-ye un wu mereste.”[‡]

*M-jo'on so un dak-o o-Masar
ha-mo un bo-o o-Nazaret*

¹⁹ Bo **Here** mereste à, wan-tom-wu Wan-Koyan ruru **Yusuhu** n-te m-bo o-**Masar**,

²⁰ **wan-tom-wu Shir** zeeru **Yusuhu**: “Ine, o dek ka wà-wu un inu un wu ne, o warag dak-o o-**Isra**, remen n-ga ye ro un hoob-o un wà ye hoot wu à, ye mereste.”

²¹ **Yusuhu** inuru, wu dekuru wà un inu un wu ne, wu warguru dak-o o-**Isra**.

²² Amba bo **Yusuhu** hogute wà **Here**, wata, Arkirayos wu ro un gwomo-to o-Judiya dekste kwuur-o Tato un wu à, wu hoguru o-gyer wu waragte reeno. Amba bo Shir ka'aktu wu un m-bo à, unze wu jar wu he o-Judiya á wu hessuru ha-mo o-Gariri.

²³ Wu she'eturu un bo-o o-Nazaret,[§] remen a shoosté rii-yo a rwore un nu-o un **yan-Rwor un Ma-to Shir** à unze, “A eeg wu ko-ya-o-Nazaret.”

Bor-us tet

*Ko'ot-o Yohana Wa-m-Yo'os
un hun-ne m-ho*

(Mark 1:1-8; Ruka 3:1-18; Yoha 1:19-28)

¹ Un ká da-o o, **Yohana** Wa-m-Yo'os un **hun-ne m-ho**, takne senge-mo un wu. Wu ko'ote Ma-to Shir o-dákár o un dak-o o-Judiya.

² Wu ro m-zee, “Yagu no nom **ur-ba'as**, no muun be-de Shir, remen **Gwomo-to Shir*** nomsunte yow yow.”

³ **Yohana** wu **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** nome ma-to un wu, un hak-se n-jim. **Ishaya** zeeg,
“Wu ken wu ro un eeg-se un hun-ne o-dákár
ye haan ye hoge wu,
Wu ro m-zee, ‘Ja'asu no Yawe o-cow wu haante.
Ja'asu no wu o-cow tete.’”[†]

⁴ Matuku-de **Yohana** cope à, un can-se o-dorom a cee o. Wu gak hap-yo o-ka un byon-o un wu. Rii-yo m-re yo un wu yege-e ye un wuug-mo un so ne.[‡]

⁵ Hun-ne haanuru rwuun-mo un bo-o o-Urusharima un ye o-Judiya ne kap, komo un kap riib-se un Roog-o o-Joda ne. Ye un haan ye hoguté **Yohana** o-dákár.

[‡] **Bor-us yoor:18 2:18** Hyen komo: Irmi 31:15. [§] **Bor-us yoor:23 2:23** Hyen komo: Mark 1:24; Ruka 2:39; Yoha 1:45. * **Bor-us tet:2 3:2** ut-Girik: Gwomo-to n-Ton shir, komo n-ton Mati 3:2; 4:17; 5:3,10,19,20; 7:21; 8:11; 10:7; 11:11-12; 13:11,24,31,33,44,45,47,52; 16:19; 18:1,3,4,23; 19:12,14,23; 20:1; 22:2; 23:13; 25:1. [†] **Bor-us tet:3 3:3** Hyen komo: Isha 40:3 (ut-Girik). [‡] **Bor-us tet:4 3:4** Hyen komo: 2Gwm 1:8.

⁶ Ye ro m-rwor un **ba'as-to** un ye, komo **Yohana** ro ye m-yo'os m-ho un Roog-o o-Joda.

⁷ Amba bo **Yohana** hyente **Parisa**-ne un **Saduki**-ne deen ye ro m-haan remen wu yo'ostú ye m-ho à, wu zeeru ye, "No m-raab ne untun yakar-ye un herhyat! ¿Wa rure no ne no som swo ur-koob o Shir roa 'ye no à?§

⁸ Nom no rem-se a hette m-nap unze no yagute nom **ur-ba'as** à. Ka da-de, no haan remen um yo'ostú no m-ho.

⁹ Taase no nom us-seş un hoog-m no unze **Ibrahi** wu ro Tato no. Toka toa ruut no á. Me no m-rure, Shir a hoks nome un **Ibrahi** yakar un ka ta'ar-to. (Urege wu conog).*

¹⁰ Shir ru'uste nu-o ur-yar o un piish ut-ma un 'wun-de o-'yo. 'Yo-yo mate yakar-ye ur-bon á, a kups yo a jorbe o-ra. Kaane Shir he 'ya un hun-ne ur-koob ye yage nom un rii-yo depe à.†

¹¹ Ka da-de **Yohana** zeeru hun-ne, "Me de m-ho me no m-yo'os, remen a nept no yagute nom **ur-ba'as**. Amba wu argu me ut-gos à wu roon un jim un de, ko ka'ante-to un wu me bo'os um us to á. Wu he no m-yo'os un **Kukt-o Shir**, o-ra ne komo.

¹² Wu ro un kok-de un wu ne de m-je, wu a jer hyo-ye un wu. Komo wu karakse hyo-ye ur-bon, wu ru n-me un byo-de un wu, amba wu tuks ka nu-to o-ra o a hoks m-ryomos á."

*Yohana yo'oste Yeso n-te m-ho
(Mark 1:9-11; Ruka 3:21-22)*

¹³ Un ka da-o Yeso rwuune es-mo o-Gariri, wu haaru un Roog-o o-Joda. Wu un ha remen **Yohana** yo'ostú wu m-ho.

¹⁴ **Yohana** conuru wu m-wen. Wu zeeru Yeso, "Me, wu ro o-hoob o yo'ostú me m-ho à, ¿ya rwo'e o hette m-haan be un de um yo'ostú wo? O jiishtu me. Wo depe o yo'os me m-ho."

¹⁵ Amba Yeso shasuru wu, "Un ka da-o wo depe o yo'os me m-ho. Kaane ro ur-bon ne remen a shooste myet o un rii-yo Shir cone à." Bo **Yohana** hogute kaane à wu yo'osuru Yeso m-ho.

¹⁶ Remen kaane **Yohana** yo'osuru Yeso m-ho. Bo Yeso rwunte m-ho à, da-o gaan, Ton-o tikshiru. Yeso hyanuru **Kukt-o Shir** ro m-kergune un sha-mo o-gorop, har o ciruru n-ton un wu.

¹⁷ Ka da-de Shir teprunuru zee-mo n-Ton o-shir, "Wu ka wu ro Wà re, wu me m-con à. Wu me m-hoge rerem-mo un wu deen à.‡

Bor-üş nass

*Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot
megerte Yeso*

(Mark 1:12-13; Ruka 4:1-13)

¹ Ka da-de, **Kukt-o Shir** wooturu Yeso n-me o-dákár remen **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** megertú wu.*

² Yeso nomog o-swoot ut-ho kwooz-ut yoor [40] m-tet m-how ne. Remen kaane, mer bopuru wu deen.

³ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** haanuru, wu megruru Yeso. Wu zeeru Yeso, "Urege wo **Wà-wu Shir** wu, rwo ka ta'ar-to barme rii-yo m-re!"

⁴ Yeso shasuru, "Gense to ro un takurda-o Shir unze,

§ **Bor-üş tet:7 3:7** Hyen komo: Mati 12:34; 23:33. * **Bor-üş tet:9 3:9** Hyen komo: Yoha 8:33.

† **Bor-üş tet:10 3:10** Hyen komo: Mati 7:19. ‡ **Bor-üş tet:17 3:17** Hyen komo: Taka 22:2; Bong 2:7;

Isha 42:1; Mati 12:18; 17:5; Mark 1:11; Ruka 9:35. * **Bor-üş nass:1 4:1** Hyen komo: Yahu 2:18; 4:15.

“Un rii-yo m-re o cot
hun-ne hette kum m-hoog á,
se de gom-to rwuune un nu-o Shir à kap.’† ”

⁵ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** heete Yeso o-Urusharima bo-o so-o. Wu deturu Yeso reeno n-ton un **Pyo-o Shir** be-de jiishe m-pipir à.

⁶ Ka da-de **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** zeeru Yeso, “Urege wo **Wà-wu Shir** wu, hukse, o hebe n-dak. Gense to ro un takurda-o Shir, unze,
“Shir a ru yan-tom-ye un wu ye 'er wo.
Yea goks wo un kom-to un ye,
taase o hebe ut-ta'ar o hoge m-hoog.’‡ ”

⁷ Yeso zeeru wu, “Gense to ro un takurda-o Shir, unze, ‘Wo meger Yawe Shir ru á!’§ ”

⁸ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** dooru Yeso m-heet n-ton un o ken haag-o, o m-pipir deen. Wu kuturu Yeso dak-to un hono o-dak pitip un gwomo-to un to ne, un seps-mo un to ne.

⁹ Wu dooru Yeso m-zee, “Kap o un to ka man hoks wo to m-ya'as, o nom gwomo-to un to, urege wo kwuktutu me o 'ye me, m-sek.”

¹⁰ Yeso zeeru wu, “Arag kane **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** o! Remen gense to ro un takurda-o Shir unze,
“Nome Yawe Shir ru m-guw,

wu wu cot o he m-kwukte.’* ”

¹¹ Ka da-de, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** arguru, wu yage Yeso. **Yan-tom-ye Shir** haanuru ye nomoru Yeso m-senge.

*Yeso takante rworu un Ma-to Shir
dak-o o-Gariri*

(Mark 1:14-15; Ruka 4:14-15)

¹² Da-o Yeso hoge karma-ne ka'ag **Yohana** Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho à, Yeso inuru wu warguru dak-o o-Gariri.†

¹³ Se da-o wu ha bo-o o-Nazaret à, ka da-de ne, wu yaguru o-Nazaret wu haaru bo-o o-Kapanahum o ro reeno n-riib o un mar-o Gariri ma-de un dak-o o-Zeburun, o-Napari ne.‡

¹⁴ Yeso un nom kaane remen a shoosté rii-yo **Ishayawan-Rwor** rwore à, o-da deen o arge à unze,

¹⁵ “Men tom ne um ruru no hun-ne ye
un dak-o o-Zeburun un dak-o o-Napari ne.

No ye ro yow yow un mar-o Gariri ne à,
un pes-to un Roog-o o-Joda ne,
komo un hun-ne ye ro un dak-o o-Gariri à,
be-de ye ro **Yahuda**-ne á ro ur-she'et à.

¹⁶ Ka hun-ne ye ro ur-she'et n-me o-comb à,
ye hyen caari-mo m-cecar.

Cecar-mo Shir, untun bo ho-ur ro m-rwuun n-sot à,
Moà rwuun be-de un

ka ye kukt-to un ye merse à.”§

¹⁷ Cin ka da-o Yeso cire ko'ot-o Ma-to Shir, wu ro m-zee, “Yagu no nom **ur-ba'as**, no muun be-de Shir, remen da-o Shir he ut-gwomo à nomsunte yow yow.”*

† **Bor-üş nass:4 4:4** Hyen komo: Kara 8:3. ‡ **Bor-üş nass:6 4:6** Hyen komo: Bong 91:11-12.

§ **Bor-üş nass:7 4:7** Hyen komo: Kara 6:16. * **Bor-üş nass:10 4:10** Hyen komo: Kara 6:13.

† **Bor-üş nass:12 4:12** Hyen komo: Mati 14:3; Mark 6:17; Ruka 3:19-20. ‡ **Bor-üş nass:13 4:13**

Hyen komo: Yoha 2:12. § **Bor-üş nass:16 4:15-16** Hyen komo: Isha 9:1-2. * **Bor-üş nass:17 4:17**
Hyen komo: Mati 3:2.

Yeso ak yan-ship un jan nen nass
(Mark 1:16-20; Ruka 5:1-11)

¹⁸ Yeso ro m-arag n-riib o un Mar-o o-Gariri. Wu hyanuru ye ken hen-ne ye nen yoor, Simon wu a m-zee Bitrus à, un hen un wu ne wu a m-zee Andarawus à. Ye ro m-jorbe o-yo n-me o-mar, remen ye ya-m-ship un jan-ye, un baab-to un jan ne.

¹⁹ Yeso zeeru ye, “Dond no me, man muut no yan-neke-m re. Man yoosu no bo no he haante un hun-ne be un de à.”

²⁰ Ba un naas o-da, ye yaguru saw-to un ye to ye rotte un ship un jan à, ye doruru Yeso.

²¹ Bo Yeso aragte un co à, wu hyanuru ye ken hen-ne ye nen yoor komo. Ye ro **Yakubu** un hen un wu ne **Yohana** yakar Zebedi. Ye ro un ja'as un yo-o un ship un jan o-hat un tato-o un ye ne, ye shipt jan. Yeso aaguru ye.

²² Da-o gaan, ye yage o-hat kap un tato un ye ne, ye doruru Yeso.

Yeso guug hun-ne deen
(Ruka 6:17-19)

²³ Yeso bopu m-pa'ag myet dak-o o-Gariri, wu ro ur-yoos un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Wu ro m-ko'ot **Ma-to m-Rerem** to un gwomo-to Shir. Komo wu taaste gom-se un hun-ne un ya-ba-m-gugaaz mo o-wur ne.†

²⁴ Remen kaane, ma-to un wu wooru ko o ke dak-o o-Siriya da-o gaan. Ye ma'asuru wu m-hante un ya-us-gom go-us-go, un yan-swo ur-koob ne, un ye **ya-ut-kot** da'e ut-hi ne à un ya-o-tattara ne, un ryam-ne komo. Wu taasuu gom-se un ye myet.

²⁵ Hun-ne ut-moor ne doruru wu es-mo o-Gariri. Ye ken ye rwuun-mo o-Urusharima un dak-o o-Judiya ne. Ye ken ye rwuun-mo un be-de ye m-aag, *Bo-ut op* à, har un es-mo un pesto-de un so un horan-de un Roog-o o-Joda.

Ko'ot un Ma-to Shir n-ton ur-haag

Bor-üş taan

(Mati 5—7)

¹ Bo Yeso hyente hun-ne morogsute deen à, wu daaru n-ton ur-haag, wu she'eturu. Bo wu she'ette à, yan-neke-mo un wu haaru be-de un wu.

² Wu ciru ye m-yoose un yo ka:

Ya-o-zak
(Ruka 6:20-23)

³ “Ya-o-zak-ye, ka ye nape unze koob-ne ye ro, ye rotte Shir à,

remen gon ye ro be-de un gwomo-to un wu.

⁴ Ya-o-zak-ye, ka ye ro un tuk-mo ut-men m-moka à, remen Shir a gwu'ursu ye ut-men.*

⁵ Ya-o-zak-ye, ka ye russe ur-hi gwergerwer à, remen Shir a bopsu ye rii-yo un hono o-dak kap.†

⁶ Ya-o-zak-ye, ka ye cone m-nom rii-yo Shir cone à, remen Shir a coks ye.‡

⁷ Ya-o-zak-ye, ka ye m-hoge 'won-ur or un ye ne à, remen Shir a hoge 'won-de un ye un cen ye.

⁸ Ya-o-zak-ye, ka ye ro un men-ut pus-to ne à,

† **Bor-üş nass:23 4:23** Hyen komo: Mati 9:35; Mark 1:39. * **Bor-üş taan:4 5:4** Hyen komo: Isha 61:2. ‡ **Bor-üş taan:5 5:5** Hyen komo: Bong 37:11. § **Bor-üş taan:6 5:6** Hyen komo: Isha 55:1-2.

remen yea hyen Shir.§

⁹ Ya-o-zak-ye, ka ye ro m-con hun-ne she'et ba ut-ween à, remen Shir a dek ye yakar-ye un wu."

¹⁰ Ya-o-zak-ye, ka ye hun-ne reese ur-koob à, remen ye ro m-nom un yo depe à, Shir a ru ye o-zak, remen gon ye Shir cone un gwomo-to un wu.*

¹¹ Ya-o-zak-ye no, da-o hun-ne pyapu no à, ye reesu no ur-koob, komo ye nomo no men-ut jaas-to go-us-go rem re.†

¹² Nom no o-zak remen kaane, remen 'yons-ur gos-de ro no ur-'er n-Ton shir. Kaane hun-ne ye un ye ya-n-ga-ye nome **yan-Rwor un Ma-to Shir** n-ga, ye ba'u no à.‡

Ka ye dore Yeso à ya ye ro untu m-por m-cecar ne

(Mark 9:50; Ruka 14:34-35)

¹³ Komo Yeso zeeru, "Ya no ro untu m-por be-de un hun-ne ye un hono o-dak. Amba urege rerem-mo m-por taag, ¿re a he m-nom a muute mo m-rerem ne? Mo waragte hwaa, se a ukse mo, a yawag us-na."§

¹⁴ Yeso zeeru, "Ya no ro untu m-cecar be-de un hun-ne ye un hono o-dak. Ai, bo-o a ma'e n-ton ur-haag à a hoks o m-wuke á.*

¹⁵ Kaane o komo a m-do ur-pitirra a hok de o-shaar á, se de a sek de n-ton ur-deeg remen de ye'et hun-ne ye o-hur m-cecar.†

¹⁶ Kaane komo, she'et no cas remen hun-ne hyenet rii-yo no m-nom à, yea bum Tato no wu n-Ton shir."‡

Yoos-ur Yeso n-te o-karamsa

¹⁷ Yeso zeeru, "Taase no hyen no zee men haan um soksté **karamsa-o Mosa** un yoos-de un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne. Me haan remen um soksté to á, se de remen um shoosté to.

¹⁸ Nip-o me no m-rure, urege de o-Ton o-dak ne ro kon, yatt ko o-keer ko ya-o-dakka yo he m-sokse n-me un yoos-de o-**karamsa** á. Se a shooste koyan kap.§

¹⁹ Remen kaane bo un wu jesse ko o-gaan be-de un ka **karamsa**-ut rek-to to à, wu yoose komo hun-ne ye jetem to. Shir a zee hwaa ka net-wu ro be-de un gwomo-to Shir. Amba kap wu dore to à har wu yoose ye ken ye, a deet wu ur-bektuben n-me un gwomo-to Shir.

²⁰ "Me no m-rure, urege kashi un she'et-ur no de jiish de un **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne á, noa cuw n-me un gwomo-to Shir á ko hiin.

Yeso yooste unze a nom us-ryaab á

(Ruka 12:57-59)

²¹ "No hogussute a russute hun-ne na ye n-ga, unze, 'Wo jar o ho net á,' gaan-o zee 'bo un wu ho net à, a he'et wu be-de un piishi wu ut-ma.'*

²² Amba me no m-rure, wu ro us-ryaab un or un wu ne à, Shir a nom us-ryaab un wu ne komo a piishe wu ut-ma. Komo bo un wu nome us-ryaab un or un wu ne à, har wu ce'e wu jin-ur yo-de a he'et wu be-de m-piish ut-ma

§ **Bor-uş taan:8 5:8** Hyen komo: Bong 24:3-4. * **Bor-uş taan:10 5:10** Hyen komo: 1Bit 3:14.

† **Bor-uş taan:11 5:11** Hyen komo: 1Bit 4:14. ‡ **Bor-uş taan:12 5:12** Hyen komo: 2Nom 36:16;

Seng 7:52. § **Bor-uş taan:13 5:13** Hyen komo: Mark 9:50; Ruka 14:34-35. * **Bor-uş taan:14**

5:14 Hyen komo: Yoha 8:12; 9:5. † **Bor-uş taan:15 5:15** Hyen komo: Mark 4:21; Ruka 8:16; 11:33.

‡ **Bor-uş taan:16 5:16** Hyen komo: 1Bit 2:12. § **Bor-uş taan:18 5:18** Hyen komo: Ruka 16:17.

* **Bor-uş taan:21 5:21** Hyen komo: Rwu 20:13; Kara 5:17.

to sek-ye un Shir. Komo wo kute or ru ut-yage har o zee wu ko-raag! To, o bupse o ka cow-yo un den-o o-ra!"

²³ Yeso haaru co m-zee, "Urege wo un ma-to m-hwobbe m-yar n-te un **hana**-o ur-**seke** o Shir, o baksuru unze wu ken wu zeeg o nomote wu ur-yo-de,

²⁴ Wo hwobe yar-m ru o-**hana** á. Ur-takan neke be-de un or ru no hongse un wu ne. Ka da-de o haan o he'edbe yar-m ru be-de Shir."

²⁵ Yeso zeeru komo, "Urege wu ken wu zeeg o nomote wu ur-yo-de har wu ro wo un ma-to m-heet be-de un m-piish ut-ma, nom hor-m-hor o hongse un wu ne. Nom bo o he m-nom à no ess ut-ma un wu ne cin ba no un wo be-de un m-piish ut-ma. Unya kaane á, wua mossu wo un wan-piish ut-ma ne. Komo ko-ya-m-piish ut-ma wua mossu wo un yan-tom-ye un wu ne ye ke wo.

²⁶ Nip-o me wo m-rure, urege wu nomog kaane, rii-yo a rwuntutu wo kane, se o topk kap bo un rii-yo a wo m-dore à."

Yeso yooste unze a nom o-ás á

²⁷ Ka da-de Yeso zeeru, "No hogussute ka **karamsa**-o, 'Taase o hoob ne'a-wu un net á.'†

²⁸ Amba me no m-rure, taase ma net gut ne'a-wu ro ne'a un wu á komo wu cun m-rewe un wu ne n-me un hur-de un wu. Urege net nomog káane, wu nomog o-ás o ka un wu ne n-me un hur-de un wu.

²⁹ Urege yish un du ro wo m-rwo **ur-ba'as**, hus de o jore. A jiish wo o taage yish-ur gaan be-de un dok-to un wur-o ru otte a jorbe wur-o ru ur-bir n-me den-o o-ra à.‡

³⁰ Komo ka ro, urege kom-o ru o-gaan ro wo m-rwo **ur-ba'as**, kups o o jore. A nom ur-bon wo hokse jore un yo ken rii-yo un hoog-m ru o gwu'ursute Shir ur-hur, otte a jorbe wur-o ru ur-bir n-me un den-o o-ra à."§

Yeso yooste unze a caas ut-ge á

(Mati 19:9; Mark 10:11-12; Ruka 16:18)

³¹ Yeso zeeru komo, "Wu ken wu zeeg yo ka unze 'Urege wu ken net-wu ho'oste ne'a un wu, se wu ya'astu wu takurda-o un caas ut-ge.'*

³² Amba me no m-rure, net a hoks ho'os un ne'a un wu urege ka ne'a-wu rewete un wu ken campo wu ne. Taase net ho'os ne'a un wu remen yo ken rii-yo un hon. Urege wu ho'oste ne'a un wu remen yo ken rii-yo un hon, wu rwo'og wu o ka nom o-ás urege ka ne'a-wu gaag wu ken campo wu. Komo urege campo gaag ne'a-wu campo un wu ho'ose à, Shir dek o ka ka net-wu nomog o-ás."†

Yeso yooste a jar a tond á

³³ Yeso haaru co m-zee, "No hogussute o ken **karamsa**-o, o ya-n-ga-ye na gokse à us-hak deen se arge à. O zeeg, 'Taase no taage m-shoos un rii-yo no surte nu à. Yo depe à shoos rii-yo o zee wo a nome Yawe à.'‡

³⁴ Amba rii-yo me no m-rure à yo ro, taase no tond á por por. Taase no tond un jin-de un Ton-o shir á, remen káne Shir ro un gwomo-to un wu. §

† **Bor-uş taan:27 5:27** Hyen komo: Rwuu 20:14; Kara 5:18. ‡ **Bor-uş taan:29 5:29** Hyen komo: Mati 18:9; Mark 9:47. § **Bor-uş taan:30 5:30** Hyen komo: Mati 18:8; Mark 9:43. * **Bor-uş taan:31 5:31** Hyen komo: Kara 24:1; Mati 19:7; Mark 10:4. † **Bor-uş taan:32 5:32** Hyen komo: Mati 19:9; Mark 10:11-12; Ruka 16:18; 1Kor 7:10-11. ‡ **Bor-uş taan:33 5:33** Hyen komo: Rewi 19:12; Oog 30:2; Kara 23:21. § **Bor-uş taan:34 5:34** Hyen komo: Yaku 5:12; Isha 66:1; Mati 23:22.

³⁵ Taase komo no tond o-dak, remen o ro un kuş-o un na-se un wu. Taase komo no tond un jin-de o-Urusharima, remen o-Urusharima bo-o caari-o o un ko-Gwomo Shir.*

³⁶ Taase komo o tond un hi un du á, remen woə hoks m-muut un ko can-o o-gaan yo wakte o-pus yo ko o-rim yo á.

³⁷ Urege o conog m-zee 'Ee' zee 'Ee,' urege 'Ay' o, zee 'Ay.' Rii-yo pase kaane à, yo-yo yo. Yo rwuune un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à."

Ur-yish ur-yish ne
(Ruka 6:29-30)

³⁸ Ka da-de Yeso zeeru, "No hogussute de ka **karamsa**-o, 'Urege net hogussute wu ken wu m-hoog ur-yish ko o-yin, se a nome wu m-hoog un yish-de un wu ko un yin-yo un wu."†

³⁹ Amba me no m-rure, taase o muute wu ken wu o-yo yo bo wu nomo wo à. M-sha urege wu ken wu hutu wo o-raag, ur-geeg de ur-re, wo muse á wakse wu o kuse à wu buse.

⁴⁰ A nom wu ken wu zeeg o nomote wu ur-yo-de. Wu zeeru ko-yan-m-piish ut-ma wu rumse wu matuku un du, urege ka net-wu nomog kaane, ya'as wu myet un cop-o ru ne.

⁴¹ Urege wu ken ko-karma-wu rwo'og wo ur-hew mer-ur gaan, ut-saw ne neke o dek to har mer-ut yoor.

⁴² Wu konu wo gwu à, gu wu. Wu haane komo hoob-o un moog be un du à, wo wen wu á."

Con yan-yage-ut ru
(Ruka 6:27-28,32-36)

⁴³ Yeso haaru co m-zee, "No hogussute o-**karamsa** unze, 'Con net-wu konu wo à,'‡ o yage wu yagu wo à.

⁴⁴ Amba me no m-rure, con no yan-yage-ut no!§ Ye ro no un reese ur-koob à, no kon Shir 'ye ye o-kwum!

⁴⁵ Nom-mo un kaane, a hante no waktute yakar-ye un Tato no wu n-Ton shir. Wu ro m-rwo ho-de rwuun m-cecas ne n-te un ye ro kashi un hun-ne un ye ro rii-ye o-saa ne à. Komo wu tomon kem n-te un ye ro kashi un hun-ne à, un ye ro rii-ye o-saa ne à.

⁴⁶ Urege ye konu no à, ye no m-con cot, noa kum ur-'yons o ka á. Ko **yan-goks un tar**, un yan-men-ut jaas-to ne, ye ro m-con un ye cone ye à.

⁴⁷ Urege nay-ne no cot no m-gas, ¿ya no nome o ka yo no jiishte ye ken ye? Ay, ko ye ro **Yahuda**-ne á, ye ro m-con un nay-ne ye un ye.

⁴⁸ Remen kaane se no ma'as ba un be-de ut-reeb bo Tato no wu n-Ton shir ro ba un be-de ut-reeb à."*

Bor-üş cind

Yeso yooste bo a he 'ya m-yar à

¹ Yeso haaru co un yoose un yan-neke-mo un wu. Wu zeeru, "Da-o no nome rii-yo ur-bon taase no nom un yish-ye un hun-ne remen ye bumut no. Urege no nomog rii-yo ur-bon remen hun-ne bumut no, noa kum ur-'yons be-ur Tato no wu ro n-Ton shir á.*

* **Bor-üş taan:35 5:35** Hyen komo: Isha 66:1; Bong 48:2. † **Bor-üş taan:38 5:38** Hyen komo: Rwu 21:24; Rewi 24:20; Kara 19:21. ‡ **Bor-üş taan:43 5:43** Hyen komo: Rewi 19:18. § **Bor-üş taan:44 5:44** Mo ken gen-mo un do; Ru no ye pyape no à, no kone ye Shir 'ye ye o-kwum. Komo no nome ye yage no à, rii-yo ur-bon. Hongse Ruka 6:27-28. * **Bor-üş taan:48 5:48** Hyen komo: Rewi 19:2; Kara 18:13. * **Bor-üş cind:1 6:1** Hyen komo: Mati 23:5.

² “Remen kaane da-o wo 'ye m-yar, o guut koob-ne, taase o rure hun-ne bo o he yo m-nom à. Urege no m-nom un kaane, no waragte untun ya-o-shepe, ye ro m-nom un kaane un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, komo us-cow ne remen hun-ne bumut ye. Nip-o me no m-rure, ye kumuste 'yons-de un ye be-de un hun-ne.

³ Amba urege woa gu ko-koob, wo yage ko wan-yen-du wu nep rii-yo wo m-nom á.

⁴ Remen kaane, 'ya m-yar wukusse. Ka da-de, Tato na wu ro m-hyan rii-yo wo m-nom wukusse à, wua top wo.”

*Yeso yooste bo a he kon un Shir à
(Ruka 11:2-4)*

⁵ Yeso zeeru, “Komo urege no ut-ma un Shir ne, no nom bo ya-o-shepe ro m-nom á. Ye ro m-con ye ine eso n-me un kuke-to un yoos un Ma-to Shir ye konot, komo ut-bakse ne be-de hun-ne ro m-go'one à remen hun-ne hyenet ye. Nip-o me no m-rure, ye kumuste o ka kom-de un 'yons-de un ye.[†]

⁶ Amba da-o o he m-kon un Shir rii à, cow o-kuke, o tige ish. O kon Shir Tato na wu a m-hyan á, komo Tato na wu ro m-hyan un rii-yo a nome wukusse ba hun-ne un hyan wu á, wua top wo.”

⁷ Yeso zeeru, “Urege no un kon un Shir rii, taase no ma'as m-bim ba m-nap un rii-yo no m-rwor á. Ye nape Shir á, ye ro m-kon kaane remen ye ro us-barag shir-ye un ye conog m-hoge un gon ka kon-se. Ye ro m-hyan yea kum rii-yo ye ro us-kon à, remen ye cepk ut-ma deen da-o us-kon.

⁸ Taase no kon untun ye da-o no us-kon á, remen Shir Tato na nepste rii-yo no o-hoob à, cin ba no un kon wu.”

⁹ Yeso zeeru, “Kaane no he m-kon:
“Tato na wu ro n-Ton à,
A sekemse jin un du.

¹⁰ Gwomo-ut ru haan,
A nom rii-yo o cone à hono o-dak,
Bo a m-nom n-Ton à.

¹¹ Ya te caane rii-yo m-re yo un ka ho-de.

¹² O soksu te **ba'as**-ut te,
bo te m-sokse un ye ro te m-nome ut-**ba'as** à.

¹³ Taase o heet te n-me ut-meger á,
Amba gu te be-de o-yo yo.[‡]

¹⁴ “Urege no soksote or no ne **ur-ba'as** to ye nomu no **ur-ba'as** à, Tato no wu n-Ton shir ma kaane wu he no m-sokse.

¹⁵ Amba urege no sokse hun-ne **ur-ba'as** á, kaane Tato no wua sokse no to ma no **ba'as-to** á.[§]”

*Yeso yooste bo
a he nom o-swoot à*

¹⁶ Yeso zeeru, “Da-o no o-**swoot** à, no naas o-co bo ya-o-shepe ro m-naas un co-se un ye á. Ye ro m-naas un co-se un ye remen ye kututé hun-ne, ye ro o-**swoot**. Nip-o me no m-rure, ye kumuste o ka kom-de un 'yons-de un ye.

¹⁷ Amba da-o wo ro o-**swoot**, sapt co-o ru, o taam m-now ur-hi, bo o wete m-nom à.

[†] **Bor-uş cind:5 6:5** Hyen komo: Ruka 18:10-14. [‡] **Bor-uş cind:13 6:13** Mo ken gen-mo un do: Remen ut-gwomo to ma ru to, ur-beeb ne, o-mok ne ba m-ta. Amin. [§] **Bor-uş cind:15 6:14-15** Hyen komo: Mark 11:25.

18 Taase hun-ne nep wo o-**swoot**. Nom bo Tato na wu ro n-Ton à, wu a m-hyan á, wu wu cot nape. Wu hyeneste yo wo m-nom à ba hun-ne un nap. Komo wua topo wo.”

O-kwum n-Ton shir
(Ruka 12:33-34)

19 Yeso zeeru komo, “Taase no karakse hi un no o-kwum un hono o-dak á. Be-de yege-ren m-shebe ne he o m-naas à kane n-dak. Be-de komo hyow-ne he m-cow ye hiw yo no esse à.*

20 Se de no karakse hi un no o-kwum n-Ton shir, rii-yo ro kashi be-de Shir à. Be-de ren m-shebe ne a hoks o m-naas á, komo hyow-ne a hoks m-cow ye hiwit ur-hyow á.

21 Nom kaane remen be-de kwum-o ru ro à, kane hur-ur du ro.”

Pitirra-de o-wur
(Ruka 11:34-36)

22 Yeso zeeru, “Yish-ye ro ur-pitirra de o-wur, urege yish ru ro kerker, kap un wur-o ru oa shi m-cecar ne.

23 Amba urege yish ru ro kerker á, woa hyen ur-bon ne á. Ya ro untun wu ro n-me o-comb à. Urege cecar-mo depe o nom à mo ro kon á, ashi n-me o-comb o ka o ro.”

24 Yeso zeeru, “Yatt ko-guw-wu he m-hoks un nome un hun-ne yoor m-guw da-o gaan á, ko wu cun wan-gaan wu yage wan-gaan, ko wu es un wan-gaan wu yo'og wan-gaan, kaane o komo yatt bo no he m-nom no cunut Shir un hwor ne á.”

Sher be-de un Shir
(Ruka 16:13; 12:22-31)

25 Ka da-de Yeso zeeru, “Remen kaane me no m-rure, taase no ryegen bo no he nekette m-hoog à, untun rii-yo no he m-re, ko yo no he m-swo à, ko komo bo no he m-nom no kumut rii-yo m-cop un wur-ut no á. ¿Hoog-m mo arag rii-yo m-re á? ¿Komo wur-o jiish saw-to no he m-cop á?”

26 Yeso zeeru, “Gwot no de yege-no. Ye ur-go á, ye ro ne m-ce á, ye m-kamas ur-byo á. Kap un kaane ne Tato na wu n-Ton wu ro ye m-reegte. ¿Shir wu jiish no m-con deen arge bo wu cone ye á? Remen kaane Shir a 'ye no rii-yo m-re yo no cone à.

27 ¿Wan wu ne be un no regen-o un wu he hoks m-gu ho-to un mar-mo un wu woosune?”

28 Yeso haaru co m-zee, “No ryegen un saw-to no he m-cop á. Gwot no mok-to o-kot bo to ro m-bo'ose à, to ro m-senge ko m-ce ut-gund á.

29 Amba kap un kaane ne, me no m-rure ko ko-Gwomo **Suremanu** myet un gwomo-to un wu ne, wu nom geger-to woo'e untun ko o-gaan be-de un to á.†

30 ¿Urege har Shir ro m-nome un gwo-se o-kot ut-geger to ro kane caane, m-buk a tuks to à, yagunte no? No m-she be-de un wu deen á!

31 “Remen kaane taase no ryegen no zee, ‘¿Ya ne te he m-re? ¿Ko ya te he m-swo?’ Ko komo, ‘¿Ya te he m-cop?’

32 Taase no warag untun ye nape Shir á. Ye ro un hoob-o un se ka rem-se. Tato no wu n-Ton wu nepste no un hoob-o un ka rem-se kap.

33 Amba rii-yo jiishe à ur-takan yo ka, hoob no gwomo-to un wu, komo no she'et kashi ur-she'et de un wu bo wu cone à. Ka da-de, wua 'ye no ka rem-se kap.

* **Bor-uş cind:19 6:19** Hyen komo: Yaku 5:2-3. † **Bor-uş cind:29 6:29** Hyen komo: 1Gwm 10:4-7; 2Nom 9:3-6.

³⁴ “Remen un kaane, taase no ryegen remen m-buk. Remen ho-de un buk-de roon un gon con-mo un de ne. Regen-o un caane bo'ossutu no remen caane.”

Bor-us ta'yoor

No piishe hun-ne ut-ma á

(Ruka 6:37-38,41-42)

¹ “No piishe hun-ne ut-ma á, taase a piishi no.

² No nak bo no piishe hun-ne à, kaane Shir he no m-piishe. Urege no me'esute hun-ne ur-bon ne, Shir a me'esu no ur-bon ne. Amba no me'ese hun-ne ba ur-bon kaane Shir he no me'ese ba ur-bon.*

³ “¿Ya o rotte gwoť un ya o-gwo yo ro n-me un yish-ur or ru à, amba wo hyan cik-o ro un de ma ru yish-de?

⁴ ¿Kō komo re ne o he m-nom o zeet or ru, ‘Yage um hussutu wo ya gwo-yo ro n-me un yish un du à,’ wo kaane o-cik ne un de ma ru yish-de?

⁵ Wo ko-ya-o-shepe! Hussusse cik-o ro n-me un yish ru à, remen o hyenet cas bo o he m-husse un or ru ya o-gwo yo ro n-me un yish-de un wu à.”

⁶ Yeso zeeru, “No ya'as yege-wo rem-se Shir se ba m-kukop á. Urege no nomog kaane, yea waktune ye hogussu no m-hoog. No jorbe yege-arede saw-to un hwor á! Yea yawag ka saw-to us-na se un ye.”

Kon no us-kon, no hoob, no ko'ot ish

(Ruka 11:9-13)

⁷ Yeso zeeru, “Sengu no kon-se Shir rii-yo no cone à, wua 'ye no. Sengu no hoob-o rii-yo no cone à, Shir a 'ye no. Sengu no ko'ot un ish, Shir a tikshi no.

⁸ Remen kap wu kone à, wua kum be-de Shir. Myet wu hobe be-de Shir à, wua kum. Komo kap wu ko'ote ish à, Shir a tiksu wu.

⁹ “¿Kō, wu ken wu ro kon be-ur no tat-ne, wu he urege wà un wu konog wu rii-yo m-re, wua ya'as wu ur-ta'ar?

¹⁰ ¿Kō wan-gaan be-ur no tat-ne urege wà un wu konog wu o-jan, wua ya'as wu o-hwo?

¹¹ Nomog no yege-yo-ye no nak bo no he m-'ya un yakar no rem-us so-se à. Yagunte Tato no wu n-Ton shir, ai wua 'ye yan-kon-se un wu rem-us so-se!”

¹² Yeso zeeru, “Myet bo no cone hun-ne nomo no à, se no nomotu ye kaane, remen o ka o ro **karamsa-o Mosa** un yoos-de un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne n-ga.”†

O-ish rek-o un ish-o caari-ne

(Ruka 13:24)

¹³ Yeso zeeru, “Cow no un gwomo-to Shir un ish-o rek-o. Remen cow-yo ro m-ha be-de m-mar à un ka ish-o ne ro m-hoob ne. Komo ya-m-dore un ka cow-yo ro deen.

¹⁴ Amba ish-o ro m-ha be-de un hoog à, rek-o o. Cow-yo un o komo ro m-'ya ur-koob de m-dore. Yan-dore-mo un yo komo ye ro deen á.”

A m-nap o-yo un gon mat-de un yo

(Ruka 6:43-44)

¹⁵ Yeso zeeru, “Nom no ja be-de un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye ut-bo. Ye ro m-haan be un no un sha-mo un yege-ca ye ro m-naas á. Amba un hur-de un ye, ya ye ro untun yege-dur, ye ro un hoge un mer deen à.

* **Bor-us ta'yoor:2 7:2** Hyen komo: Mark 4:24. † **Bor-us ta'yoor:12 7:12** Hyen komo: Ruka 6:31.

¹⁶ A m-kum un yakar-ye m-rum un 'yo-yo o-yokor á, ko ne ut-heye un 'yo-yo gog á. Kaane komo ro be-de un hun-ne, un gon she'et-de un ye, de ye ro ur-she'et à, no he ye m-nap.

¹⁷ Kaane komo ko yo ke kashi-o 'yo-yo yoa met yakar-ye ur-bon, 'yo-yo un ba ur-bon komo yo met yakar-ye ba ur-bon.

¹⁸ Bo 'yo-yo ur-bon yoa hoks m-mat un yakar-ye ba ur-bon á, kaane komo 'yo-yo ba ur-bon yoa hoks m-mat un yakar-ye ur-bon á.

¹⁹ Kap 'yo-yo yage mat un yakar-ye ur-bon à, hun-ne a saag yo a jorbe o-ra.‡

²⁰ Remen kaane no hette m-nap un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye ut-bo un bu-yo rem-se ye m-nom à."§

Me wet no m-nap á

(Ruka 13:25-27)

²¹ Yeso zeeru, "Ba myet-o un hun-ne ye ro me m-zee 'Gos-wu, Gos-wu à,' ye he m-cow un den-o un Gwomo-to o-Shir* á. Se de ye nome rii-yo Tato re wu n-Ton shir cone à.

²² Un ho-de piish ut-ma, hun-ne deen yea zee me, 'Gos-wu! Gos-wu! Te rworog Ma-to Shir un jin un du! Te ruut **ya-ut-kot** un jin un du! Komo, te nom rem-se ut-hyat un jin un du.'

²³ Ka da-de man zee ye, 'Me wet no m-nap á. Ine no be un de, no yan-men-ut jaas-to.† "

Hun-ne nen yoor ya-ut-ma to ut-kur

(Ruka 6:47-49)

²⁴ Yeso zeeru, "Remen kaane, wu hoge ka ma-ut re to à, wu nom komo bo um zee à, wu warag untun ko-ya-us-weer wu ma'e hur-o un wu n-te o-ta'ar à.

²⁵ Bo kem caari hyeete à, mar-ut shiiru m-ho. Yo-m indundurū mo tamuru ká hur-o. Amba ká hur-o he á, remen ká net-wu maag o n-ton o-ta'ar.

²⁶ Myet bo un wu hoge ma-ut re à, komo wu yage m-nom bo um zee à. Ya wu ro untun wu ken ko-raag-wu, wu ma'e hur-o un wu n-te m-hyereg à.

²⁷ Bo kem caari hyeete à, mar-ut shiiru m-ho, yo-m indundurū mo tamuru ká hur-o. Komo kap mo un ká hur-o heeru, he-de un diniyo komo!"

Gwomo-ut Yeso

²⁸ Bo Yeso komte rwor un ka rem-se à, morog-de un hun-ne ye hoge wu à, ye bopuru o-nu un cow-yo wu yoosutu ye à un rem-se wu yoose ye ne à.

²⁹ Ye un zee kaane, remen Yeso yoosu ye bo yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ro m-yoos á. Wu yoosutu ye untun net-wu kumne ut-gwomo be-de Shir à.‡

Bor-uş eer

Yeso taasute net ut-cim

(Mark 1:40-45; 5:12-16)

¹ Bo Yeso kyergunte n-ton ur-haag à, hun-ne deen doruru wu.

² Wu ken ko-**cim**-wu, haaru be-de un wu, wu kwukturu un co-o un wu. Wu zeeru, "Gos-wu, urege o conog, woá hoks me m-taase un gom re."

³ Yeso tabburu kom-o un wu, wu ci'uru ká net-wu. Komo Yeso zeeru, "Um conog, gom ru te." Ba un rem káne, **cim**-to un wu ta'e.

‡ **Bor-uş ta'yoor:19 7:19** Hyen komo: Mati 3:10; Ruka 3:9. § **Bor-uş ta'yoor:20 7:20** Hyen komo: Mati 12:33. * **Bor-uş ta'yoor:21 7:21** ut-Girik: Gwomo-to n-Ton. † **Bor-uş ta'yoor:23 7:23** Hyen komo: Bong 6:8. ‡ **Bor-uş ta'yoor:29 7:28-29** Hyen komo: Mark 1:22; Ruka 4:32.

⁴ Ka da-de Yeso zeeru wu, “Wo jar o rure net bo nome á. Amba neke, o kute wan-**Cow un kon-se Shir**, wur-o ru taag. Komo o **seke ur-seke** bo **karamsa-o Mosa** zee à. Nom kaane remen o kututé hun-ne unze **cim-ut** ru taag.”*

*Yeso taaste gom-o un wà-wu
un wu ken ko-karma-wu ko-Roma
(Ruka 7:1-10; Yoha 4:43-54)*

⁵ Bo Yeso cuwte un bo-o o-Kapanahum à, wu ken caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne, wu haanuru be-de un Yeso. Wu konuru wu, wu zee,

⁶ “Gos-wu, me un ko-ya-m-guw ne wan-campo wu piishe á. Wu ro o-hur domb, wu ro m-hoks m-nukte á, wu ro m-swo ur-koob deen.”

⁷ Yeso zeeru wu, “Man habe, um taasuté wu gom-o un wu.”

⁸ Ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne shasuru Yeso, “Gos-wu, me bo'os o habe un hur-o re á, amba nom ut-ma temb, gom-o un wan-guw-m re a te.

⁹ Remen me un ce re un kus-o un gwomo-to un ye ken ye um ro, komo me un karma-ne un kus-o re. Me m-zee un wan-gaan, ‘Neke, o nom kàane,’ wu neke. Wu ken komo me m-zee, ‘Haan,’ wu argu m-haan. Um zee ko-guw re, ‘Nom yo ká kàane,’ wu nomuru.”

¹⁰ Bo Yeso hogute kaane à, wu bopuru o-nu. Wu zeeru yan-neke-mo un wu, “Nip-o me no m-rure, ko n-me un dak-o o-**Isra** me tak m-kum wa-m-sheer m-'wons ne untun wu ka á.

¹¹ Me no m-rure hun-ne deen ye ro **Yahuda**-ne á yea haan so ur-horan, ur-horim ne rwuun-mo un to ken dak-to. Ye she'ette ye reet o-biki be-ur gaan un **Ibrahi** ne un **Ishaku** ne un **Yakubu** ne un **Gwomo-to Shir**.†‡

¹² Amba Shir a jorbu no n-me o-comb no ye depete no wakte hun-ne ye un wu à, amba no yage. Kane no he us-kan un haw-se un yin-ne.”§

¹³ Ka da-de Yeso zeeru ka caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu, “Neke jo o-hur, gom-o un ko-guw ru a te bo o shere à.” Ba un rem, wur-o un ko-yan-guw-mo un wu taaru.

*Yeso taasute moon Bitrus ne gom
(Mark 1:29-31; Ruka 4:38-39)*

¹⁴ Bo Yeso cuwte un hur-o Bitrus à, wu 'wosuru ko-moon Bitrus ne'a wu ro domb, wur-o dengute wu o-ra.

¹⁵ Yeso ci'uru kom-o un wu, ká gom-o dossuru. Wu inuru wu nomoru ye rii-yo m-re.

*Yeso taaste gom-se un hun-ne deen
(Mark 1:32-34; Ruka 4:40-41)*

¹⁶ Bo rim-m nomte à, hun-ne hanturu Yeso ye **ya-ut-kot** da'e ut-hi à deen. Wu ruuturu **ya-ut-kot** un rwor ut-ma temb. Wu taasuru komo ya-us-gom gom-se un ye kap.

¹⁷ Yeso un nom to ká kàane remen a shoosté rwor-m **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** unze,
“Wu dek swo ur-koob un na,
wu taaste gom-us na.”*

*Ya-m-zee yea dore Yeso
(Ruka 9:57-62)*

* **Bor-uş eer:4 8:4** Hyen komo: Rewi 14:1-32. † **Bor-uş eer:11 8:11** Gwomo-to n-Ton o-shir.

‡ **Bor-uş eer:11 8:11** Hyen komo: Ruka 13:29. § **Bor-uş eer:12 8:12** Hyen komo: Mati 22:13;

25:30; Ruka 13:28. * **Bor-uş eer:17 8:17** Hyen komo: Isha 53:4.

18 Bo Yeso hyente caari-de un buug-de un hun-ne keste wu gew à, wu zeeru yan-neke-mo un wu, “A pes no de ká jit-de o-mar de reeno.”

19 Ka da-de wu ken **wan-Yoos-de o-karamsa** haanuru. Wu zeeru Yeso, “Wan-yoos, man doru wo myet ko ke so o ha'e.”

20 Yeso zeeru wu, “Ege-ruug ro un wu-to un ye ne, yege-no komo un be-to un rew-mo un ye ne. Amba me **Wà-wu un net**† mett be-de m-rew á.”

21 Wu ken wu n-me un yan-neke-mo un wu zeeru wu, “Gos-wu, yage um he um jukt tato re to kon da-o wu mere. Ka da-de um haanuru, um doruru wo.”

22 Amba Yeso zeeru wu, “Dond me, o yage margan-ne ye o-kukt, ye jukt or un ye un margan-ne.”

Yeso kangsute yo-mo un kem

(Mark 4:35-41; Ruka 8:22-25)

23 Ka da-de Yeso cowuru hat-o m-ho, yan-neke-mo un wu doruru wu.

24 Ka da-de yo-mo m-'wons indundururu o-mar har ho-m ro m-daan mo ro m-cow n-me o-hat, amba Yeso ro káne, wu ro m-rew.

25 Yan-neke-mo un wu haaru, ye 'yonsuru wu. Ye zee, “Gos-wu, gu te, ho-m a re te!”

26 Yeso zeeru ye, “¿Remen yan no hogute o-gyer kaane? Nott m-sheer be un de deen á.” Ka da-de wu inuru, wu tepruru ká yo-mo un ká sa-mo ne, kap o un ká be-de resuru ceen.

27 Ká hun-ne bopuru o-nu, ye zeeru hi un de un ye, “¿Yan gon net-wu ne wu ka, wu ro har m-sa m-yo ne mo ro wu m-nome o-dorotte?”

Yeso dossute hun-ne ya-ut-kot

(Mark 5:1-20; Ruka 8:26-39)

28 Yeso un yan-neke-mo un wu ne, wooru un de ká jit-de o-mar o o-Gariri de. Ha-mo un dak-o o-Gadarenes. Ka da-de hun-ne yoor-ye **ya-ut-kot** ro m-rangse à rwuunuru n-me us-saag, ye kawunuru Yeso ne. Ye waktussute rii-ye o-gyer ba m-sok har ma yatt-wu ro m-dore un ka cow-yo á.

29 Ye kangsuru Yeso, “**Wà-wu Shir**, ¿ya o cone un te ne **ya-ut-kot**? ¿Ko wo un haan o ye'et te ur-koob cin ba da-o un woon o Shir esse à?”

30 Un co-o un ye hiin, de ken caari-de un kur-de un yege-arede ro kon, ye ro ut-re.

31 Ká **ya-ut-kot** ye konuru Yeso, ye zee, “Wo ruutu te be-de un ka hun-ne yoor-ye, o yage te cuwut un ká kur-de un arede de.”

32 Yeso zeeru ká **ya-ut-kot** ye, “To, neke no.” Ye ruuru be-de un ká hun-ne yoor-ye, ye cowuru n-me un yege-arede. Un gyept-o un yish, kur-de un arede nupuru us-rek ye yirugburu, ye heburu n-me o-mar. Ho-m reeru ye.

33 Bo yan-gut-de un arede hyente kaane à, ye somuru cow-mo o-bo be-de den-to un ye ro à. Ye rururu hun-ne rii-yo kore à. Komo ye rururu hun-ne yo kore un ká hun-ne yoor-ye ne à, ye ro un **ya-ut-kot** ne à.

34 Myet-mo un hun-ne ye o-bo rwuunuru hyan-o Yeso. Bo ye hyente wu à, ye konuru wu, wu ru un dak-o un ye.

Bor-üş jero

Yeso taaste gom-o ko-ryam

(Mark 2:1-12; Ruka 5:17-26)

1 Yeso cowuru hat-o m-ho, un yan-neke-mo un wu ne. Ye pasuru Mar-o o-Gariri, ye cowuru o-Kapanahum bo-o un wu.

† **Bor-üş eer:20 8:20** “Wà-wu un net,” con-de de Yeso ro hi un de un wu à.

² Ye ken hun-ne ye hanturu Yeso ko-ryam. Wu ro domb o-karanga, wu ro m-hoks un nukt un wur-o un wu á. Yeso napuru ká hun-ne ye shereste unze Yeso a hoks taase un wu ká gom-o. Yeso zeeru ká ko-ryam-wu, "Wan-yen de, wo jar o-regen á, a sokste **ba'as**-ut ru!"

³ Bo ye ken **yan-Yoos-de o-karamsa** ye hoge káane à, ye zeeru or un ye ne, "Ka net-wu ro ut-ma sa o zee wu ro Shir."

⁴ Amba Yeso nepste barag-se ro un hur-de un ye à. Wu zeeru ye, "¿Remen yan o notte un barag-uş yo-se un hur-ut no káane?"

⁵ ¿Ya jiishe kupse, um zee, 'Um sokste **ba'as**-ut ru,' ko a zee, 'Ine o hewwe ur-hew?"

⁶ Man kutu no unze, me **Wà-wu un net** ro ut-gwomo ne to un soks ut-**ba'as** un hono o-dak." Ka da-de, Yeso zeeru ko-ryam, "Ine eso, o mos karanga-o ru, o ji o-hur."

⁷ Ká net-wu inuru pee, komo wu ji'uru un hur-o un wu.

⁸ Bo morog-de un hun-ne hyente kaane à, ye hoguru o-gyer. Ye bomuru Shir, wu ya'e net gon ka gwomo-to à.

Yeso ak Matiyos

(Mark 2:13-17; Ruka 5:27-32)

⁹ Bo Yeso reete co ur-hew à, wu hyanu wu ken ko-**yan-goks un tar** wu. Jin-de un wu Matiyos. Wu ro tara be-de un goks un tar. Yeso zeeru wu, "Dond me, o warag wan-neke-m re." Matiyos inuru, wu doruru Yeso.

¹⁰ Bo ho-ur warge so m-rim à, Yeso reeru rii-yo m-re un hur-o Matiyos. Yan-goks un tar un **ya-ur-ba'as** ne deen, ye she'eturu be-ur gaan un Yeso ne un yan-neke-mo un wu ne. Ye reeru be-ur gaan un Yeso ne.

¹¹ Bo **Parisa**-ne hyente káane à, ye zeeru **yan-neke-m Yeso**. "Udepe ko-yan-yoos-ur no re rii-yo m-re un **yan-goks un tar** ne, un **ya-ur-ba'as** ne á."*

¹² Bo Yeso hogute to ka à, wu zeeru, "Yan-ba-uş-gom ro un hoob-o ko-ya-uş-baat á, se de ya-uş-gom ye ro m-hoob un ko-ya-uş-baat.

¹³ Neke no ceker rii-yo Shir cone à, da-o wu zee, 'Um conog hun-ne hoge 'won-ur or re un ye ne, ba ye **seke** me ut-gut á.'† " Yeso zeeru, "Me un haan remen kashi un hun-ne á, amba remen ya-ut-**ba'as** o um haante."

O-cot be-de un nom o-swoot

(Mark 2:18-22; Ruka 5:33-39)

¹⁴ A káne yan-neke-m **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** haanuru be-ur Yeso. Ye zeeru wu "Te un **Parisa**-ne ne ro un nom o-**swoot**, ¿ya rwo'e yan-neke-m ru rotte m-nom o-**swoot** á?"

¹⁵ Yeso shasuru ye, "Nay-ne ye un ko-ya-ut-ge ro o-zak ne da-o ko-ya-ut-ge ro be-ur gaan un ye ne à. Amba ujime hun-ne a dek ko-ya-ut-ge a yagu ye m-zar. U kore kaane ká da-o ye he tuk-mo ut-men ye nom o-**swoot**."

¹⁶ Komo Yeso zeeru, "Hun-ne ro m-nom un dap-de un ur-matuku ur-ut un gund-ur pu-de á. Urege ye nomog, gund-ur pu-de a swutme de yiish ur-ut arge-mo n-ga.

¹⁷ "Komo, yatt net-wu ro m-duus ke-m pu-mo n-me un tur-o o-ka o-ut á. Remen ka tur-o o-ka o-ut oa buuge remen 'wons-mo un ka ke-mo, ká ke-mo moa ukse komo tur-o o-ka buugse. Ke-m pu-mo, hun-ne ro mo duus n-me un tur-o o-ka o-pu o un kaane, hun-ne yea taage ko gaan n-me o-tur o-ka ko m-ke á."

* **Bor-uş jero:11 9:10-11** Hyen komo: Ruka 15:1-2. † **Bor-uş jero:13 9:13** Hyen komo: Mati 12:7; Hose 6:6.

*Wà Jaros un
ne'a-wu hyó-m mo m-du ne à
(Mark 5:21-43; Ruka 8:40-56)*

¹⁸ Yeso ro ye m-rure ut-ma kane, se wu ken un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** haaru be-ur Yeso wu kwukturu un co-o un wu. Wu zeeru, "Wà re wan-ne'a marag m-moka m-moka, amba wo haabe hur-o re, wo ci wu un kom-ut ru, woa hoks wu m-'yons, wua ine ba un gom."

¹⁹ Yeso inuru un yan-neke-mo un wu ne, ye doruru tato-o un ka wà-wu.

²⁰ Ye ro m-neke wu ken ne'a wu, ko-yan-gom donduru Yeso n-jim. Wu nomog hak-us op us-yoor hyó-m ro m-du. Wu woonuru un jim-de un wu, wu ci'uru riib-yo un matuku-ur Yeso.

²¹ Wu un nom kaane remen wu zeeg n-me un hur-de un wu, "Urege um ci'ig matuku-de un wu cot gom re a te."

²² Bo Yeso byandute à, wu hyanu ká net-wu. Wu zeeru, "Wo ryegen á wà re o, Shir taaste gom ru remen o shereg wua taas o." Gom-o un wu taaru kane.

²³ Bo Yeso tuwte hur-o un ka wan-co-wu un **Yahuda**-ne wu à, wu hyanuru ya-m-huru ur-ku un morog-de un hun-ne ne ye ro un dum-to m-mar. Buug-de hun-ne ro o-zaaz.

²⁴ Ka da-de wu zeeru ye, "Ine no kane! Ka wan-ne'a-wu, wu mar á, rew-mo wu rotte." Amba ka hun-ne ye nemsuru wu nemes-to o-yo'og. Ye sher be-de un wu á, remen ye nepse ka wà-wu mereste.

²⁵ Yan-den-o un ka wà-wu ruuturu ye n-do. Yeso cowuru un kuke-o un ka wà-wu. Yeso shipuru kom-o un ka wan-ne'a-wu, wan-ne'a inuru!

²⁶ Ka hun-ne ye taknuru rwor un ma-to ka wan-ne'a-wu, wu Yeso 'yonse m-mar à, har ka ma-to semuru kap n-me un ka dak-o.

Po-ne yoor kumug o-hyan

²⁷ Bo Yeso peste un co hiin à, po-ne yoor doruru wu us-eeg, "Wà ko-Gwomo **Dawuda** hoge 'won-ur te!"

²⁸ Bo Yeso cuwte un o ken hur-o à ka po-ne ye yoor haaru be-de un wu. Wu zeeru ye, "¿No shereg m-'wons ne man hoks taas un gom no?"

Ye zeeru wu, "Eba, Gos-wu o."

²⁹ Ka da-o, Yeso ci'uru yish-ye un ye. Wu zee, "Remen sher-m no, man taas gom no."

³⁰ Yish-ye un ye upsuru. Ka da-o Yeso ka'agu ye m-sok ne wu zee, "No rure net yo nome á."

³¹ Amba ye ruuru, ye zeeru m-rwor un ma-to un wu ko kene un ká dak-o.

Yeso taaste gom-o ut-'kato

³² Bo ye zette ru-mo ka à, hun-ne hanturu Yeso wu ken campo-wu. Ko-**ya-ut-kot** weneg wu tep.

³³ Yeso ruuturu ko-**ya-ut-kot**, ka wu ro un hoks m-teper á, ka da-o wu ciruru tep. Morog-de un hun-ne bopuru nu-se un ye. Ye zeeru, "Te wet m-hyan un yo ken rii-yo untun kaane n-me un dak-o **Isra**-ne á."

³⁴ Amba **Parisa**-ne zeeru, "Un beeb-de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu ro m-ruute un hun-ne **ya-ut-kot**."‡

Yeso hogute 'won-de un hun-ne

³⁵ Bon kane, Yeso doruru myet o ut-bo un ye ro n-me o-kot ne à. Wu ro ur-yoos un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Wu ro un ko'ote un hun-ne **Ma-to**

‡ **Bor-uş jero:34 9:34** Hyen komo: Mati 10:25; 12:24; Mark 3:22; Ruka 11:15.

m-Rerem to un gwomo-to Shir. Wu ro komo m-taase un hun-ne us-gom un ko o ke gon gom-o un koob-de un gugaaz-mo o-wur mo ne. §

³⁶ Bo wu hyente hun-ne morogsute deen à, wu hoguru 'won-de un ye, remen ye un swo ur-koob. Komo wan-gwu ro kon á, untun yege-ca ye ro ba un ko-ya-ur-gut à.*

³⁷ Ka da-de Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, "Hun-ne deen conog ye haan be un de, amba ya-ur-ben ro kon deen á. Ya ye ro untun kat-o caari-o woose m-ce à, amba ya-m-ce ro kon deen á. Ye he m-ce ye jonte o-hur á.

³⁸ Remen kaane, kon no ko-ya-o-kat-wu tomon ya-m-ce ye ceete wu m-ce."†

Bor-us op

Yeso dak yan-neke-mo un wu

(Mark 3:13-19; Ruka 6:12-16)

¹ Yeso daaguru yan-neke-mo un wu op un yoor [12]. Wu ya'uru ye beeb-de un ruut un **ya-ut-kot** be-de un hun-ne. Komo ye taase hun-ne ko o ke gon gom-o.

² Jin-to un ká yan-Tom-ye to ka op yoor [12]. Ye Yeso aage yan-neke-mo un wu à.

Ur-takan Simon (wu a m-zee Bitrus à),
un heno un wu ne Andarawus.

Yakubu (wà Zebedi),
un hen un wu ne **Yohana**,

³ Pirip,
un Bataromi ne.

Tomas,
un Matiyos (**wan-goks un tar**),

Yakubu (wà Arupayes),
un Taddiyus ne,

⁴ Simon (ko-ya-o-**Kan'ana**),

Komo un Yahudas Iskariyoti ne (wu ya'ase Yeso un kom-to un yan-yage-to un wu à).

Yeso tomuru ká op un yoor-ye [12]

(Mark 6:7-13; Ruka 9:1-6)

⁵ Da-o Yeso tome ká hun-ne op un yoor-ye à [12], wu ruru ye yo ka, wu zeeru ye, "No jar no he be-de un hun-ne ye ro **Yahuda**-ne á, komo no jar no cuw to ken bo-to o-**Samariya** to á.

⁶ Se de no he be-de un hun-ne ye o-**Isra** ye ro untun ca-ye ege à.

⁷ Ha no ruru ye ka ma-to unze, 'Da-o ro yow yow, da-o Shir he nom ut-gwomo* à.'

⁸ No taas ya-us-gom gom-se un ye. No 'yons ye mare à. No taas **cim**-ne **cim**-to un ye. No ruute hun-ne **ya-ut-kot**. Yar-mo no kume, komo yar-mo no he m-'ya.

⁹ "No jar no dek hwor hap-o no

¹⁰ ko ba-o ur-hew á. No jar no dek matuku-ut yoor á, ko ut-ka'ante. No dek ko-yo ur-hew á. Remen no he de m-taage un ko rii gaan be-de un ka rem-se à. No yan-senge-m re ye. Ka hun-ne ye no gu'e à ye he no m-'ya un yo no o-hoob à."†

§ **Bor-us jero:35 9:35** Hyen komo: Mati 4:23; Mark 1:39; Ruka 4:44.

komo: Oog 27:17; 1Gwm 22:17; 2Nom 18:16; Izik 34:5; Mark 6:34.

komo: Ruka 10:2.

9:14; 1Tim 5:18.

* **Bor-us jero:36 9:36** Hyen

† **Bor-us jero:38 9:38** Hyen

* **Bor-us op:7 10:7** Gwoť-o n-Ton shir.

† **Bor-us op:10 10:10** Hyen komo: 1Kor

¹¹ Yeşo zeeru, “Ko o ke bo-o, ko o-den o no cowe à, hoob no kashi un net-wu he no m-barke un hur-o un wu à. She'et no un hur-o un wu har se da-o no he m-arag à.

¹² No cuwe o-hur, kono no ye gwugwu-mo ur-hur.

¹³ Urege ká den-o shaks no, kono no ye Shir 'ye ye she'et-de m-gwugwu. Amba urege ye shas no á, Shir a 'ye ká den-o gwugwu-mo ur-hur á.

¹⁴ Myet bo-o yagu no m-barke à, ko komo wu yage hoge un ma-ut no à, kukt no ká hu-mo dape un na-uş no à, un co-o un ye, no ru un ká hur-o ko ká bo-o.‡

¹⁵ Nip-o me no m-rure, da-o Shir he piishe un hun-ne kap ut-ma à, Shir a jiish m-hoge un 'won-de un hun-ne ye o-**Sodom** un ye o-**Gomora** ne arge hun-ne ye un ká bo-o.”§*

*Swoog-to ut-Ma un
koob-de roone un co à
(Mark 13:9-13; Ruka 12:11-12; 21:12-19)*

¹⁶ Yeşo haaru co un nome un yan-Tom-ye un wu ut-ma. Wu zee, “Me no m-tom be-de un yan-men-ut jaas-to untun yege-ca n-me yege-dur. Remen kaane nom no us-weer untun yege-hwo, komo no nom yan-ba-ut-naas untun yege-gorop.†

¹⁷ Nom no ja un hun-ne ne, remen yea heet no be-de un gwomo-ne, komo ye nomo no us-sorog un kuke-to un yoos un Ma-to Shir un pyo-se un ye ne se piish ut-ma.

¹⁸ Rem re komo, yea heet no be-de un Gwamna-ne un gwomo-ne ne, komo no ko'otu ye ma-ut re. No rure **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á.

¹⁹ Da-o ye heetu no, be-de ut-gwomo no jar no ryegen n-te un gom-de no he m-cep á, ko bo no he m-cep á. Remen Shir a 'ye no gom-to no he m-cep à, un ká da-o.

²⁰ Remen no ye ro ut-ma á, Kukt-o Tato no Shir o he ut-ma be-ur no. O he no m-rure un yo wu cone no zee à.”‡

²¹ Yeşo haaru co m-zee, “Net-wu shere be un de á wua ya'as heno un wu, wu shere be un de à, yan-yage-to un wu ho wu. Tat-ne a ya'as yakar-ye un ye, ye shere be un de à. Yakar komo yea ya'as tat-ne un ye ne, ye shere be un de à har ye ru a hoom tat-ne un ye.§

²² Hun-ne ko kene a yagu no remen no yan-neke-m re ye. Amba bo un ye joose har ha-mo ur-kom à Shir a gu ye.*

²³ Urege ye ro no m-'ya ur-koob un o ken bo-o, som no ha-mo un bo-o co. Remen nip-o me no m-rure, rii-yo no komot m-dore un bo-to o-**Isra** war war, me **Wà-wu un net** he muun.”

²⁴ Yeşo zeeru, “Yatt wa-m-yoos wu jiishe wan-yoose un wu á, ko komo ko-guw-wu jiishe wan-hur-o un wu á.†

²⁵ Depete wu a m-yoose à, wu warag untun wu ro wu ur-yoos à, komo ko-guw untun wu wu ro m-nome m-guw à. Urege ye ak me ko-Gwomo-wu un **ya-ut-kot**‡, arge kaane ma yea eeg no jin-to arge to ka à. Rwo no o-sakto hun-ne a nomo no bo ye nomo me à. Me ro gos-wu no.”§

‡ **Bor-uş op:14 10:14** Hyen komo: Seng 13:51. § **Bor-uş op:15 10:7-15** Hyen komo: Ruka 10:4-12.

* **Bor-uş op:15 10:15** Hyen komo: Mati 11:24; Taka 19:24-28. † **Bor-uş op:16 10:16** Hyen komo: Ruka 10:3. ‡ **Bor-uş op:20 10:17-20** Hyen komo: Mark 13:9-11; Ruka 12:11-12; 21:12-15. § **Bor-uş op:21 10:21** Hyen komo: Mark 13:12; Ruka 21:16. * **Bor-uş op:22 10:22** Hyen komo: Mati 24:9; Mark 13:13; Ruka 21:17; Mati 24:13; Mark 13:13. † **Bor-uş op:24 10:24** Hyen komo: Ruka 6:40; Yoha 13:16; 15:20. ‡ **Bor-uş op:25 10:25** ut-Girik: Beruzabur. § **Bor-uş op:25 10:25** Hyen komo: Mati 9:34; 12:24; Mark 3:22; Ruka 11:15.

Wu a he m-hoge gyer-o un wu à
(Ruka 12:2-7)

²⁶ Ka da-de Yeso zeeru, “No hoge gyer-o un ka hun-ne ye á, remen kap rii-yo ro hokkusse m-moka à, hun-ne a neps yo.*

²⁷ Komo rii-yo um ruru no ba hun-ne un hoge á, um conog no rure kowan ka rii-yo ko kene.

²⁸ “No hoge gyer-o un hun-ne á. Yea hoks ho un wur-o no, amba yea hoks ho un hoog-m no á. Se de no hoge gyer-o Shir remen wu he m-hoks m-ho o-wur kap m-hoog ne wu jorbe un den-o o-ra.

²⁹ Noa hoks m-o un cokro yoor nera o-gaan. Yatt ko o-gaan yo he m-mar ba un nap-o un Tato no n-Ton shir á.

³⁰ Ay, can-se un hi-ut no ma ogse se ro be-de Shir.

³¹ Remen kaane, no hoge o-gyer á. Ai, be-de Shir ko wu ke be-ur no jiishte kur-de un cokro.”

M-sher be-de un Kiristi
(Ruka 12:8-9)

³² Yeso zeeru, “Myet bo un wu rure ye ken hun-ne ye unze wu shereg be un de à, me un cere man rure Shir Tato re wu ro n-Ton à, unze ka net-wu, wu ma re wu.

³³ Amba bo un wu nome she-mo un nap-us re be-de un hun-ne à, me un cere, man nom she-mo un nap-se un wu be-ur Tato re wu ro n-Ton à.”†

Me haante m-gwugwu á se de m-dum
(Ruka 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Yeso haaru co m-zee, “No ma'as m-gwoť no zee me un haan um hantuté hun-ne she'et-de m-gwugwu un hono o-dak á. Me un haan remen um hantuté she'et-de m-gwugwu á, se de ut-jongse.

³⁵ “Me un haan remen hun-ne ye shere be un de á.

“Yea warag yan-yage-to un yan-den-to
ye shere be un de à.

Untun kaane;

o-Tato m-dum un wà un wu ne,

wan-ne'a komo un inu un wu ne,

Inu o-den komo un 'ew-wu un wu ne.

³⁶ Net a hyen unze yan-yage-to un wu,

yea rwuun un den-o un wu.† ”

³⁷ Yeso zeeru, “Myet wu jiishe m-con un tato un wu ko inu un wu arge me à, wu bo'os wu warag wan-neke-m re á. Komo wu jiishe m-con un wà un wu wan-campo ko wan-ne'a arge me à, wu bo'os m-warag wan-neke-m re á.

³⁸ Myet komo bo un wu a hoks dek un koob-de he m-kor remen dor re á, wu boos wu warag wan-neke-m re á. §

³⁹ Bon wu cone rur un hoog-mo un wu à, be-de m-zee wu ba ko-yan-dor re wu á, wu taage un mo. Amba bo un wu jore hoog-mo un wu rem re à, wu kum hoog-o ba m-ta.”*

Senge-mo un kum ur-'yons
(Mark 9:41)

* **Bor-üş op:26 10:26** Hyen komo: Mark 4:22; Ruka 8:17. † **Bor-üş op:33 10:33** Hyen komo: 2Tim 2:12. ‡ **Bor-üş op:36 10:35-36** Hyen komo: Mika 7:6. § **Bor-üş op:38 10:38** Hyen komo: Mati 16:24; Mark 8:34; Ruka 9:23. * **Bor-üş op:39 10:39** Hyen komo: Mati 16:25; Mark 8:35; Ruka 9:24; 17:33; Yoha 12:25.

⁴⁰ Yeso haaru co m-zee, "Myet bo un wu gokse no à, wu gokstu me, komo myet bo un wu goksu me à, wu gokste Shir wu tomnu me à.[†]

⁴¹ Myet bo un wu gokse **wan-Rwor un Ma-to Shir** remen wu **wan-Rwor un Ma-to Shir** wu à, wua kum 'yons-de un **wan-Rwor un Ma-to Shir**. Komo myet bo un wu gokse kashi un net remen wu ro kashi un net à, wua kum 'yons-de un kashi un net.

⁴² Komo myet bo un wu ya'e wan-gaan be-de un ka hun-ne ye à, ko ibitte-ur gaan-de un ho-mo m-gwugwu remen wan-neke-m re wu, nip-o me no m-rure, wua kum 'yons-de un wu be-de Shir."

Bor-us op o-gaan

¹ Bo Yeso komte rure un yan-neke-mo un wu op un yoor [12] ka ma-to à, ka da-de, wu inuru kane wu haaru to ken bo-to un dak-o o-Gariri. Wu yoosute hun-ne komo wu ko'oturu ye Ma-to Shir.

*Yan-tom Yohana Wa-m-Yo'os
un hun-ne m-ho
(Ruka 7:18-35)*

² Ka da-o **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** ro ke'o, wu hoguru remse **Kiristi** ro m-nom à. Wu tomuru yan-neke-mo un wu be-ur Yeso ye cituru wu.

³ "¿Wo wu ka wu a zee wu roone, ko te sher yish un hor wu?"

⁴ Yeso shasuru ye, "Warag no rure **Yohana** rii-yo me m-nom à, yo no hyane komo un yo no hoge ne à:

⁵ Po-ne ro m-kum o-hyan m-moka. Ryam-ne ro ur-hew, **cim**-ne ro un kum m-porge, 'kato-ne ro m-hoge ut-ma, a m-'yons un ye mare à, komo a m-ko'ote un koob ne **Ma-to m-Rerem**.*

⁶ Shir a 'ye bo un ye yage m-warag us-ajima ne à rem re o-kwum."

⁷ Da-o yan-tom **Yohana** ro m-warag à, Yeso ciruru nome un morog-de un hun-ne ma-ut **Yohana**, wu zee, "¿Ya no ha m-gwot o-kot? ¿Yan gon net-wu no hwo o-sakto no hyen? ¿No un ha gwot un net-wu rotte jaab-o ut-men á, untun gwo-se m-seeb se yo-m mo m-nakt?

⁸ Ai, urege no ha m-gwot un net-wu rotte jaab-o ut-men á, ¿to yan gon net-wu no ha m-gwot? ¿No un zee noa hyen net-wu cope matuku-to ur-bon? Ay, hun-ne ye un hur-o un ko-Gwomo, ye ro m-cop un matuku-to ur-bon ba ye ro o-kot á.

⁹ ¿Remen yan o no heete no hyenet **Yohana** o-kot? ¿No un hwo o-sakto no hyen **wan-rwor un Ma-to Shir**? Ee, kaane o me no m-rure har wu jiishte **wan-rwor un Ma-to Shir** à.

¹⁰ **Yohana** wu Ma-to Shir cepe ma-to un wu, be-de Shir zee Wà un wu, "Man tom wan-tom re wu be wo co.

Wu he wo ja'ase o-cow rii-yo o woot.[†] "

¹¹ Yeso zeeru, "Nip-o me no m-rure, **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** jiishte bon net-wu take m-she'et un hono o-dak à ut-gos. Amba myet un kaane ne, wu ro rek-wu war war un gwomo-to Shir à, wu jiishte wu.

¹² Cin un da-o **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** takne senge-mo un wu à har caane, **Gwomo-to Shir** ro m-bose n-me m-'wons. Amba hun-ne ye ro zang à, ye conog to m-rumus ur-beeb.

[†] **Bor-us op:40 10:40** Hyen komo: Ruka 10:16; Yoha 13:20; Mark 9:37; Ruka 9:48. * **Bor-us op o-gaan:5 11:5** Hyen komo: Isha 35:5-6; 61:1. [†] **Bor-us op o-gaan:10 11:10** Hyen komo: Mara 3:1.

13 Yan-rwor un Ma-to Shir kap o-**karamsa** ne rworog cin ba da-o un woon mosse un gwomo-to Shir ne, har da-o **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho**.‡

14 Komo urege ma-to un ye no he m-dek, **Yohana** wu a nome ma-to un wu un zee **Ereja** he m-muun.§

15 Yage wan-tó-tò m-hoge, wu hogute yo me m-rwor à.”

16 Komo Yeso zeeru, “Man ruru no rii-yo no ro à, hun-ne ye m-moka. Ya no ro untun yakar-ye ro tara tara be-de ut-baab à, ye ro un eeg-se un yan-se'er-mo un ye,

17 ye ro m-zee:

“Te bu'utu no dum-to ut-ge,
no yage m-hew us-hew!

Te huug sep-o m-mar,
no yage m-'won us-'won!’

18 Me un zee kaane remen bo **Yohana** haane à, wu ro un nom o-**swoot** deen, wu ro m-swo un ho-mo o-anab á. Remen kaane no zeeru, ‘Wu ro un ko-**ya-ut-kot** ne!’

19 Amba da-o me, **Wà-wu un net**, me m-re m-swo ne. Ye zeeru me, ‘Gwot no wu, ko-yan-moor-to m-re m-swo ne. Ko-nay-wu un **yan-goks un tar un ya-ur-ba'as** ne!’ Da-o hun-ne ye nome us-barag un ka rem-se te m-nom à, yea nep weer-us te.”

Bo-to yage goks un Ma-to Shir à

(Ruka 10:13-15)

20 Ka da-de Yeso ciruru hurgun hun-ne ye un ká bo-to to wu nomte moor-to ut-hyat à, ut-gaag ba m-sok. Yeso un nom kaane remen ká hun-ne ye yage nom **ur-ba'as** á.

21 “Shir a 'ye no ur-koob hun-ne ye o-Korazin! Kaane komo Shir a 'ye no ur-koob hun-ne ye un bo-o o-Besayada! Remen kà rii-yo ut-hyat yo a nome be un no à. A ro nomge yo un bo-to o-Taya o-Sidon ne, ye roa waktune be-de Shir. Komo ye cup gund-to un naasu-mo ut-men, ye aas m-cow un wur-to un ye cin o-da ne.*

22 Amba me no m-rure, un ho-de un piish ut-ma a jiish m-hoge un 'won-de un hun-ne ye o-Taya un ye o-Sidon ne arge no.

23 “No komo hun-ne ye un bo-o o-Kapanahum, taase no hyen no zee Shir a sekemsu no wu deet no n-Ton shir. Ayye, suge-de un kaane Shir a jorbu no un kuub-o o-ra! Rem-se ut-hyat se um nome be un no à, me ro nomge se o-**Sodom**, atte zeeg o ro kon kane har caane.†

24 Amba me no m-rure un ho-de un piishe un hun-ne ut-ma, a jiish m-hoge un 'won-de un hun-ne ye o-**Sodom** arge no. Remen no hyenestu me m-nom un rem-se ut-hyat, amba no waktune be-de Shir á.”‡

Haan no be un de

remen no kumut ur-wuwe

(Ruka 10:21-22)

25 Un ka da-o Yeso zee Shir, “Um bomog wo, o-Tato, Wan-Koyan wu n-Ton shir o-dak ne. Um bomog wo remen o wukute ya-us-weer un ya-us-nap ne.

‡ **Bor-üş op o-gaan:13 11:12-13** Hyen komo: Ruka 16:16. § **Bor-üş op o-gaan:14 11:14** Hyen komo: Mara 4:5; Mati 17:10-13; Mark 9:11-13. *

Bor-üş op o-gaan:21 11:21 Hyen komo: Isha 23:1-18; Izik 26:1—28:26; Jowe 3:4-8; Emos 1:9-10; Ze'ka 9:2-4. † **Bor-üş op o-gaan:23 11:23** Hyen komo: Isha 14:13-15; Taka 19:24-28. ‡ **Bor-üş op o-gaan:24 11:24** Hyen komo: Mati 10:15; Ruka 10:12.

Nap un ka hyat-to komo o argu m-rure un ka ye shere be un du à untun yan-yakar.

²⁶ Kaane nomo wo Tato re o, remen kaane nomu wo m-sok.”

²⁷ Bo Yeso komte us-kon be-de Shir à, ka da-de wu nomuru hun-ne ut-ma. “Tato re, Shir ya'ag me nap-se un koyan. Komo yatt-wu nape Wà á se o-Tato o nape wu. Komo yatt-wu nape Shir o-Tato á se Wà, komo bo un ka hun-ne ye, ye me **Wà-wu Shir** cone wu kute ye o-Tato à, komo ye nept bo Shir ro à. §

²⁸ “Haan no be un de, myet no ye ro m-swo ur-koob à, komo no m-senge un saw-to us-nu ne un hi-ut no, man 'ye no ur-wuwe.

²⁹ Goks no ma-ut re, komo no yoos be un de, remen me ko-yan-gwugwer-mo ur-hi wu, wu rotte m-nu á komo noa kum ur-wuwe un hur-ur no.*

³⁰ Remen ma-ut re rott rem á, komo saw-ut re to rott us-nu á.”

Bor-us op us-voor

*O-cot mosse un Ho-de ur-Wuwe
de un Yahuda-ne*

(Mark 2:23-28; Ruka 6:1-5)

¹ Un ka da-o, Yeso un yan-neke-mo un wu ne ro un pa un kat-to un hyo, un **Ho-de ur-Wuwe** de un **Yahuda-ne**. Yan-neke-mo un wu ro un hoge un mer, ye zeeru horom un hyo, ye ro m-ti.*

² Bo **Parisa**-ne hyente ye m-nom kaane à, ye zeeru Yeso, “Gwot, yan-neke-m ru ye ro m-nom un rii-yo **karamsa**-o wene a nom un **Ho-de ur-Wuwe** à!”

³ Yeso zeeru ye, “Baks no yo no karante à, rii-yo **Dawuda** nome da-o wu un or un wu ne ro un hoge un mer á.

⁴ Wu cowog un Depi-o un Shir† wu reeru ga-de a m-pa à, de depe wu, ko or un wu ne ye re de á, se de yan-Cow un kon-se Shir cot.‡§

⁵ Komo baks no yo no karante n-me un **karamsa**-o **Mosa** à, yo yan-Cow un kon-se Shir ro m-nom un **Ho-de ur-Wuwe** un **Pyo-o Shir** à. Be-de un **seke** ut-seke un Depi-o un Shir, ye ro m-jet o-karamsa o un **Ho-de ur-Wuwe**, o wene hun-ne m-senge un **Ho-de ur-Wuwe** à. Amba Shir zee ye nomog **ur-ba'as** á.*

⁶ Me no m-rure, wu arge **Pyo-o Shir** à, ro kane.

⁷ Amba no nap rii-yo ka Ma-to Shir to ro m-rwor á, unze, ‘Um jiishte con un hun-ne hoge 'won-ur or ru ye ne, otte ye **seke** me ur-seke à.’† No ro nakke yo ka, no roa zee yan-neke-m re nomog **ur-ba'as** á.‡

⁸ Yan-neke-m re nom **ur-ba'as** á. Remen me **Wà-wu un net**, komo Shir ya'ag me ur-beeb um deeg yo ur-bon un yo ba ur-bon ne un **Ho-de ur-Wuwe**.”

Ko-yan-kom-o margan

(Mark 3:1-6; Ruka 6:6-11)

⁹ Yeso un yan-neke-mo un wu ne yaguru ká riib-o kat-o. Ye cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** un ká be-de.

§ **Bor-us op o-gaan:27 11:27** Hyen komo: Yoha 3:35; 1:18; 10:15. * **Bor-us op o-gaan:29 11:29**

Hyen komo: Irmi 6:16. * **Bor-us op us-voor:1 12:1** Hyen komo: Kara 23:25. † **Bor-us op us-voor:4 12:4** ut-Girik: hur-o Shir. ‡ **Bor-us op us-voor:4 12:3-4** Hyen komo: 1Sam 21:1-6.

§ **Bor-us op us-voor:4 12:4** Hyen komo: Rewi 24:9. * **Bor-us op us-voor:5 12:5** Hyen komo: Oog 28:9-10. † **Bor-us op us-voor:7 12:7** Hyen komo: Hose 6:6. ‡ **Bor-us op us-voor:7 12:7** Hyen komo: Mati 9:13.

¹⁰ Wu ken net-wu ro kon kane ko-yan-kom-o margan. Wu ro m-hoks m-nukt un ka kom-o á. **Parisa**-ne ro un hoob-o un bo ye he Yeso m-ceed à. Ye cituru wu ka cot-o, “¿**Karamsa**-o un **Yahuda**-ne ya'ag a taase net gom un **Ho-de ur-Wuwe**?” Ye un cit ká cot-o remen ye bupt wu **ur-ba'as**.

¹¹ Ka da-de Yeso cituru ye. Wu zee, “A zee wu ken wu be-ur no ro o-ca ne o-gaan cot. Yo porumburu n-me o-kuub un **Ho-de ur-Wuwe**. ¿Ya wan ká ca-yo he m-nom?§

¹² Wuá hus yo! Ai, net jiishte o-ca deen! Remen kaane, **karamsa**-o o wen nom un rii so-yo un **Ho-de ur-Wuwe** á.”

¹³ Ka da-de Yeso zeeru ká net-wu, “Tapan kom-o ru o-margan.” Wu tapnuru kom-o un wu. Un gyept-o un yish, o warguru untun or un o kom-o.

¹⁴ Amba **Parisa**-ne ruuru, ye tooru ut-hun, bo ye he m-nom ye hoot Yeso à.

Shoos-de un rwor un ma-ut Ishaya

¹⁵ Bo Yeso nepte yo **Parisa**-ne ro o-hoob à kaane o à, wu argu m-yage un ká be-de. Hun-ne ut-moor ne doruru wu, wu taasú ye gom-se un ye kap.

¹⁶ Komo wu ka'agu ye taase ye rure ye ken hun-ne ye ma-to un wu á.

¹⁷ A un nom to ka remen a shoosté rii-yo a rwore un nu-o un **wan-Rwor un Ma-to ShirIshaya** à unze,

¹⁸ “Shir zeeg ko-yan-guw-m re wu ka, wu um daage à,
wu me m-con à.

Komo hur un de ro gwugwu un wu ne.

Man shoos wu un Kukt-o re,
komo wua ko'ot unze Shir a piishe myet hun-ne ye
un hono o-dak ut-ma bo depe à.

¹⁹ Ma-ut a sunu wu un net ne á, ko cep un ma-to ur-beeb á.
A hoge cor-o un wu o-zang á.

²⁰ Ko-guw re wan-gwu, wua hoge ur-'won.

Wua buse kang-o ro un he de m-jesse á,

Wua gu hun-ne ye ro un hoks un gu un hi un de un ye á.

Wua he co un hoge ur-'won
har da-o rii-yo ur-bon re co-o un yo ba ur-bon à,
se de wu ru nip-o reet ur-ho.

²¹ Hun-ne ye un hono o-dak un ye ro **Yahuda**-ne á,
yea ru ur-hur un jin-de un wu.”*

Yeso un Beruzabur ne (Mark 3:20-30; Ruka 11:14-23)

²² Ye ken hun-ne ye hanturu Yeso wu ken ko-'kato wu ko-po, wu ro un **ya-ut-kot** ne. Komo Yeso taasú gom-se un wu kap, un ruut un **ya-ut-kot** har ká net-wu tepruru, komo wu hyanuru.

²³ Hun-ne kap ye bopuru nu-se un ye, remen rii-yo Yeso nome à. Ye zeeru hi un de un ye, “¿Ashi, wu ka wu ka ro wà **Dawuda**† à?”

²⁴ Amba bo **Parisa**-ne hogute rii-yo nome à un rii-yo hun-ne ro m-zee ne kane à, ye zeeru hi un de un ye, “Ay, yo rwo'e ka net-wu rotte un ruut un **ya-ut-kot** à, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot Beruzabur**, wu ya'e wu beeb-de m-nom káane.”‡

§ **Bor-üş op us-voor:11 12:11** Hyen komo: Ruka 14:5. * **Bor-üş op us-voor:21 12:21** Hyen komo: Isha 42:1-4 (ut-Girik). † **Bor-üş op us-voor:23 12:23** Ye ro us-barag Yeso wu ro Kiristi Mesaya.

‡ **Bor-üş op us-voor:24 12:24** Hyen komo: Mati 9:34; 10:25.

²⁵ Bo Yeso nepste rii-yo ye ro us-barag à, wu zeeru ye, “Myet bo-o hun-ne ye un o purge be-ut yoor à, ye ro m-dum un hi un de un ye à, ká bo-o, oá saburse hi un de un o. Komo hur-o hun-ne ye un o ro ut-ween à, ká hur-o, oá gos á.

²⁶ Komo cow-o gaan-yo, urege **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu ro m-ruute un hun-ne **ya-ut-kot**, a nom o ka **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ro hi un du un wu m-dum. ¿To re ne gwomo-to un wu he m-nom to gost?

²⁷ ¿Urege un beeb-ur **Beruzabur** me m-ruut un **ya-ut-kot**, to, yan-neke-m no ne un beeb-ur wan ye ro ye m-ruute? ¿Un beeb-de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**? Ay! Remen kaane, yan-neke-m no ye he no piishe un to ka ma-to.

²⁸ Amba **Kukt-o Shir** o ya'u me beeb-de un ruut un **ya-ut-kot**, ashi, yo ka kututu no unze beeb-de Shir de ut-gwomo haante be un no.

²⁹ Ko a zee komo cow-o gaan-yo m-cow un hur-o un net-wu ur-beeb a rumusté saw-to un wu. Se a ke'este ká ko-beeb-wu tokon, ka da-o a hoks m-rumus un saw-to un ká ko-beeb-wu. Um jiishte **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ur-beeb, o rwo'e mette un ruute un hun-ne **ya-ut-kot**.

³⁰ “Bon net-wu ro be un de á, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu ro m-dore. Bon wu yagu me gu un hante un hun-ne be-de Shir à, yan-se un ye wu rotte. §

³¹ “Remen kaane me no m-rure, Shir a hoks sokse un hun-ne ko-yan-gon **ba'as-de** ye nome hun-ne à, un ma-to un yo'og-o Shir ne. Amba Shir a sokse hun-ne ye nome ma-to o-yo'og mosse un **Kukt-o Shir** ne á.

³² Bon wu pyapu me à, me **Wà-wu un net** Shir a soks **ba'as-de** un wu. Amba myet wu pyape **Kukt-o Shir** à, Shir a soksu wu **ba'as-to** un wu á, m-moka har ko ya nomot.”*

*O'-yo un mat-de un yo ne
(Ruka 6:43-45)*

³³ Yeso haaru co m-zee, “Yo-yo ur-bon yo ro un mat un yakar-ye ur-bon. Amba 'Yo-yo ba ur-bon komo yo maturu yakar-ye ba ur-bon. O'-yo de, un gon yakar-ye un yo atte yo m-nap. †

³⁴ No yege-hwo yo-ye, remen no ro yo-ye, no hoks cep un ma-ut so-to á. Ai, rii-yo ro n-me ur-hur à yo ro m-rwuun o-nu. ‡

³⁵ Kashi un net ro m-rwunte un rii-yo ur-bon. Net yo-wu komo wu ro m-rwunte rii yo-yo.

³⁶ Me no m-rure, kap hon un ma-to o-hwaa to hun-ne ro m-nom à, se Shir rwo'og ye ogom-de un to un ho-de un piish ut-ma.

³⁷ Un gon ma-ut ru Shir hette wo piishe ut-ma, urege o rworog rii-yo ur-bon, Shir a zee wo kashi un net. Amba urege o rworog ma-ut yo-to, Shir a zee wo **ko-ya-ur-ba'as**.”

*Ya-o-zaman ro un hoob-o o-napa
(Mark 8:11-12; Ruka 11:29-32)*

³⁸ Ye ken ye n-me un **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne zeeru Yeso, “Wa-ur-Yoos, te conog o nom yo ken rii-yo o-made yo, yo kutu te unze Shir tomnu wo.” §

§ **Bor-üş op us-voor:30 12:30** Hyen komo: Mark 9:40. * **Bor-üş op us-voor:32 12:32** Hyen komo: Ruka 12:10. † **Bor-üş op us-voor:33 12:33** Hyen komo: Mati 7:20; Ruka 6:44. ‡ **Bor-üş op us-voor:34 12:34** Hyen komo: Mati 3:7; 23:33; Ruka 3:7; Mati 15:18; Ruka 6:45. § **Bor-üş op us-voor:38 12:38** Hyen komo: Mati 16:1; Mark 8:11; Ruka 11:16.

³⁹ Yeso shasuru ye, "Yan-men-ut jaas-to un yan-ba-m-sheer ne, ye ro m-con a nomo ye o-made remen ye nept be-de Shir um rwuune. Amba man nomo no o ken made-o á, se de o ma **Yunanawan-Rwor un Ma-to Shir**.*

⁴⁰ **Yunana** nomog ho-ut tet, tet-m tet, n-me un kut-o un caari-o o-jan. Káane me **Wà-wu un net** a he me m-jok ho-ut tet, m-tet, m-how ne n-dak.†

⁴¹ "Un ho-de un piish ut-ma, hun-ne ye o-**Neneba** yea ine be-ur gaan un hun-ne ye un kà zaman-yo ne. Hun-ne ye o-**Neneba** yea zee hun-ne ye un ka zaman-yo, ye nom rii-yo ur-bon á. Remen hun-ne ye o-**Neneba** waktunte be-de Shir ye yage **ur-ba'as** da-o **Yunana** ruru ye Ma-to Shir à. Wu jiishe **Yunana** à wu ka kàne, amba da-o no hoge ma-ut re à, no yage nom **ur-ba'as** á.‡

⁴² Un ho-de un piish ut-ma, ko-Gwomo-wu o-Sheba ne'a, wu ine be-ur gaan un hun-ne ye un ka zaman-yo ne, wu kutute ye, unze ye nomog rii-yo ba m-sok. Remen wu indunte ur-hew ne, remen wu hogute wu dore yoos-de us-weer de ma ko-Gwomo **Suremanu**. Wu jiishe ne **Suremanu** à wu ka kàne m-moka, amba no hoge wu á."§

Muun-mo un ko-ya-ut-kot

(Ruka 11:24-26)

⁴³ Yeso haaru co m-zee, "A ruute ko-**ya-ut-kot** un wur-o un net. Yo ro m-ma'as ut-tuw un be-to ba m-ho. Yo ro un hoob-o un be-de ur-wuwe. Amba urege yo kum á,

⁴⁴ ka ko-**ya-ut-kot** yo ro m-zee, 'Man warag un hur-o re o n-ga be-de um rwuune à, um she'et kane.' Da-o yo muune yo 'wos rii ro kon á, komo yo hyanuru a wishishsute, a jamasse o-hur cas, amba net ro n-me á.

⁴⁵ Ka da-o yo haaru yo banduru **ya-ut-kot** nen ta'voor, ye jiishe yo m-zwom à. Kap kà **ya-ut-kot** ye, yea cuw, ye she'et kàne be-de un kà net-wu. Ur-kom, she'et-de un kà net-wu dea jiish de n-ga m-yo. Káane ma he m-wakte un hun-ne ye un ka zaman-yo ne yan-men-ut jaas-to."

Inu Yeso ne un hen-ne Yeso ne

(Mark 3:31-35; Ruka 8:19-21)

⁴⁶ Yeso ro ut-ma un hun-ne ne ye ro be-de un wu à, inu-o Yeso un hen-ne ye un wu ne woönuru. Ye ro eso n-do. Ye conog ut-ma un wu ne.

⁴⁷ Wu ken wu zeeru Yeso, "Inu ru un hen-ne ru ne ro eso n-do, ye conog ut-ma un wo ne."*

⁴⁸ Yeso zeeru kà wu ruru wu à, "¿Wan wu ne ro untun inu re? ¿Komo wan-ne ye, ro untun hen-ne re?"

⁴⁹ Wu kuturu ye yan-neke-mo un wu un kom-o un wu. Wu zeeru, "Ye ka ye ro untun inu re un hen-ne re ne.

⁵⁰ Remen kap o un wu nome rii-yo Tato re wu ro n-Ton shir cone à, wu ro heno re, wan-campo ko wan-ne'a ko komo inu re."

Bor-us op us-tet

Sha-mo ut-ma mo un ko-ya-ur-go

(Mark 4:1-9; Ruka 8:4-8)

¹ Un kà ho-de, Yeso ruuru cin o-hur, wu haaru, wu she'eturu un riib-o o-mar.

* **Bor-us op us-voor:39 12:39** Hyen komo: Mati 16:4; Mark 8:12. † **Bor-us op us-voor:40 12:40** Hyen komo: Yuna 1:17. ‡ **Bor-us op us-voor:41 12:41** Hyen komo: Yuna 3:5. § **Bor-us op us-voor:42 12:42** Hyen komo: 1Gwm 10:1-10; 2Nom 9:1-12. * **Bor-us op us-voor:47 12:47** N-me un mo ken gen-mo n-ga mo, mo rott ci kwooz-ut voor us-ta'voor [47] á.

² Buug-de un hun-ne deen karguru, ye katu wu gew, har wu kum be-de m-she'et wu yoosutú ye á. Remen kaane wu cowuru hat-o m-ho wu she'eturu, buug-de un hun-ne ut-moor ne komo ye esuru n-riib o o-mar.*

³ Ka da-de wu yoosuru ye us-rem deen un sha-mo ut-ma, untun kàane, "Wu ken ko-ya-o-tom wu haag o-kat remen wu goot ur-go.

⁴ Bo wu rotte ur-go à, ye ken go'-ye 'henuru n-riib un cow. Yege-no haaru, ye corguru ye.

⁵ Ye ken ye komo ye henuru un be-de m-ta'ar be-de ba m-hu deen. Ye argu m-pot hor-m-hor remen hu-mo un ká be-de ro deen á.

⁶ Bo ho-ur dakante noonho à, ye argu m-rya har ye hwo'uru, remen ye rott us-geer deen á.

⁷ Ye ken ye komo ye 'henuru n-me un yokor. Yege-yokor indundururu, ye wenuru ye m-bo'ose.

⁸ Ye ken ye komo ye 'henuru un be-de ur-bon. Ye bosuru, ye rwo'uru yish o-zungu [100], ye ken ye kwooz-ut tet [60], ye ken ye ur-kwooz un op [30].

⁹ Kap wu ro ut-to ne to m-hoge à, wu hoge."

*Rii-yo a cone un kà sha-mo ut-ma
mo un ko-ya-ur-go wu à*

(Mark 4:10-12; Ruka 8:9-10)

¹⁰ Yan-neke-m Yeso haanuru, ye zeeru wu, "¿Remen yan o wotte ye m-nome ut-ma un sha-mo ut-ma?"

¹¹ Yeso shasuru ye, "Shir dak no, no ye shere be-de un wu à, remen no hoksté m-nap un yo ka. Ye shere be-de un wu á, yea hoks m-nap mosse un gwomo-to Shir ne á.

¹² Amba kap bon ye ro m-raag ut-to un yoos un de à, Shir a do ye us-nap, komo yea kum us-nap deen. Amba ka ye yage m-raag ut-to un yoos un de á, ko ka ya-o-nap yo yette ne à, Shir a rumus yo be-de un ye.†

¹³ Rii-yo rwo'e mettu ye m-nome ut-ma un sha-mo ut-ma à yo ro, " 'Remen ko ye hyen rii-yo me m-nom à, yea hoks m-nap bo yo ro á.

Ko ye hoge ma-ut re, yea hoks m-nap un yo me m-con á.' "

¹⁴ Ma-to **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** gene yoa kor ye à, yo korog ye. Yo ka yo Shir rure **Ishaya** wu rure **Yahuda**-ne!

" 'Noa senge m-hoge un yo me m-zee koyanda à, amba no hoks m-nap á.

Noa ma'as m-hyan un yo me m-nom à, amba no hoks m-nap un yo um cone á.' "

¹⁵ Ka da-o Shir zeeru **Ishaya** mosse un hun-ne ye o-**Isra**-ne,

" 'Me un zee kàane, remen hur-de un ká hun-ne ye de ro m-hwogon ne, Ye ro ut-to ne, amba ye ro m-nap un yo ye hoge á.

Komo ye bitishshute yish-ye un ye, remen ye con ye nep yo ro o-nip á.

A ro zeege ye yagute m-con m-nap un yo ro o-nip á, ye roa nep yo me m-nom à.

Ye hogussute cas yo me m-rwor à, ye neps yo um cone à.

Amba ye con ye nom kàane á.

* **Bor-us op us-tet:2 13:2** Hyen komo: Ruka 5:1-3. † **Bor-us op us-tet:12 13:12** Hyen komo: Mati 25:29; Mark 4:25; Ruka 8:18; 19:26.

Har ye waktunte be un de

um sokste ye **ba'as-de** un ye á.† ”

16 Ka da-de Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, Yo yo Shir zee **Ishaya**, “Shir ya'ag no o-kwum, yish no hyanag rem-se ut-hyat se me m-nom à. Shir ya'ag no o-kwum komo cin da no m-hoge un yo me m-rwor à.

17 Nip-o me no m-rure, **yan-Rwor un Ma-to Shir** n-ga un kashi un hun-ne ne deen, ye mare cin n-ga à ro conog ye hyen rii-yo no hyane me m-nom à, amba ye hyan á. Komo ye hoge rii-yo no hoge à, amba ye hoge á.”§

*Yeso rworog bo
ká sha-mo ut-ma mo ro à
(Mark 4:13-20; Ruka 8:11-15)*

18 Yeso haaru co ut-ma wu zee, “To, ká sha-mo ut-ma mo un ko-ya-ur-go wu mo ka.

19 Ka go'-ye he'ene n-riib un cow à, ye ro ka ye hoge ma-to un **Gwomo-to Shir** à amba ye nap to atte ma-to un to á. **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** haanuru, wu rwoo'ru to-to ke ye un rii-yo ye hoge à.

20 Ye he'ene un be-de m-ta'aru ne à, ye ro ye hoge Ma-to Shir à ye argu m-goks o-zak o-zak.

21 Amba ye essu to ya o-da hiin remen ye goks ka ma-to ur-beeb ne á. Da-o swo ur-koob ko us-cenene woone remen ká Ma-to Shir to, to ye gokse à ye argu m-warag jim.

22 Ye he'ene un be-de un yokor komo à, ye a hongse un hun-ne ne ye hoge Ma-to Shir à, amba barag-se un hono o-dak un con-to o-kwum ne wenuru ká ma-to m-bo'ose, har to wakturu hwaa remen con-to o-kwum. Remen kaane yea hoks m-sheer be-de un Ma-to Shir á. Ma-to Shir to rwunte o ka rii kashi be-de un ká ye ka ye á.

23 Ye he'ene un be-de ur-bon komo à, ye a hongse un hun-ne ye hoge Ma-to Shir à komo ye bup to. Ya ye ro untun ka pot-yo rwuute yish o-zungu [100] à. Yo ken komo kwooz-ut tet [60] Yo ken komo ur-kwooz un op [30].”

Yege-kwa n-me un hyo

24 Ka da-de Yeso dooru m-rure un ka hun-ne ye mo ken sha-mo ut-ma mo. Wu zeeru, “A hoks m-hongse un gwomo-to Shir un net ne wu go'e go'-ye ur-bon un kat-o un wu à.

25 Amba da-o hun-ne rewesse kap à, ko-wan-yage-to un wu haaru, wu gooru yege-kwa un ká kat-o un hyo o, wu argu ut-ma un wu.

26 Bo go'-ur potonte à, ye bosuru ye rwunturu yish, ka da-de yege-kwa potnuru un ce ye.

27 “Guw-ne ye un ko-ya-o-kat haanuru. Ye zeeru ko-ya-o-kat, ‘Ai, go'-ye ur-bon te go'e un kat-o ru bo o zee à. To, ¿re nome yege-kwa rwuunte un ká be-de?’

28 “Ko-ya-o-kat zeeru ye, ‘Wan-yage-ut re wu nome to ka.’

“Guw-ne cituru wu, ‘¿O conog te mu'ug ka kwa-ye?’

29 “Amba ko-ya-o-kat zeeru, ‘Ay, taase be-de m-mu'ug un kwa no he no mu'ug un hyo-ne.

30 Yage myet-mo un ye bo'osute be-ur gaan har da-o m-ce. Ka da-de man rure ya-m-ce, ye be m-mu'ug un ká kwa-ye, ye karakse, ye geger, a tukste, amba a kamas yege-hyo a ru un byo un de.’ ”

† **Bor-üş op uş-tet:15 13:14-15** Hyen komo: Isha 6:9-10 (ut-Girik). § **Bor-üş op uş-tet:17 13:16-17** Hyen komo: Ruka 10:23-24.

*Sha-mo ut-ma mo
un ya'ane-yo o-mosta
(Mark 4:30-32; Ruka 13:18-21)*

³¹⁻³² Yeso dooru ye m-rure un mo ken sha-mo ut-ma mo. Wu zee, “**Gwomo-to Shir** untun ya'ane-yo **mosta** to ro yo jiishe us-rek n-me un go kap à yo wu ken net-wu deke, wu gooru un kat-o un wu à. Yo jiishe us-rek be-de un or un yo ne. Amba da-o yo bo'ose à, yo jiishuru kap o un gugoog o-kat, yo wakturu caari-yo o-yo, har ma yege-no ceeru ut-kur un jet-se un yo.”

*Sha-mo ut-ma mo m-yist
(Ruka 13:20-21)*

³³ Yeso dooru ye m-rure un mo ken sha-mo ut-ma mo. Wu zee, “**Gwomo-to Shir** ya to ro untun m-yist. Wu ken ne'a-wu dek m-yist, wu wuugse un hyo-mo un hyo-ne me'es ut-tet, amba kap ka hyo-mo kutuksuru m-yist ne.”

*Yeso muurute sha-mo ut-ma
(Mark 4:33-34)*

³⁴ Yeso yoosute buug-de un hun-ne kap ká rem-se un sha-mo ut-ma. Wu ya yoosu ye rii á se mosse un sha-mo ut-ma ne.

³⁵ Ka to ro remen Shir shoosté rii-yo **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** rwore à unze,
“Man nome hun-ne ut-ma un sha-mo ut-ma,
rii-yo hun-ne ro nakke n-ga á,
cin un takan-de un hono o-dak man ru ye nep yo.”*

*Yeso rwuntute ye cas yo
ká sha-mo ut-ma mo un
kwa-ye n-me un hyo ro à*

³⁶ Ka da-de Yeso yaguru buug-de un hun-ne, wu cowuru o-hur, be-de wu ro ur-she'et à. Yan-neke-mo un wu, komo ye haanuru be-de un wu, ye zeeru wu, “Ruru te rii-yo ká sha-mo ut-ma mo un ká kwa-ye o-kat cone te nep à.”

³⁷ Yeso zeeru, “Wu go'e go'-ye ur-bon à me **Wà-wu un net**.

³⁸ Ká kat-o komo o ro hono o-dak be-de hun-ne ro m-she'et m-moka à. Go'-ye ur-bon komo ye ro yakar-ye ut-gwomo to Shir, ká kwa-ye komo yakar-ye un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ye.

³⁹ Komo wa-ut-yage-wu go'e ká kwa-ye à, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu. Da-o m-ce ne, ta-de un hono o-dak de. Ká ya-m-ce ye komo ye ro **yan-tom-ye Shir**.

⁴⁰ “Ká guw-ne ye a mu'ug ka kwa-ye a do ye o-ra. Káane he m-nom un ho-de un ta-de un hono o-dak.

⁴¹ Me, **Wà-wu un net**, man tomon **yan-tom-ye Shir** un hono o-dak. Komo yea hurum be-de un **Gwomo-to Shir**, ko yo ke rii-yo ro m-hante m'e **ur-ba'as** ne à, un ko wu ke kowa m-nom un rii yo-yo wu ne.

⁴² **Yan-tom-ye Shir** a jorbe yan-men-ut jaas-to un kuub-o o-ra. Káne ye he us-kan, ye ro un haw-se un yin-ye un ye.

⁴³ Ka da-o ka kashi un hun-ne ye Shir gokse à he us-myakt untun ur-ho, n-me un ut-gwomo to un Tato. Yage ko-yan-tó-tò m-hoge, wu hogute.”

Kwum-o ro wukuse à

⁴⁴ Yeso haaru co ur-yoos wu zee, “**Gwomo-to Shir** ya to ro untun o-kwum o a wuke n-me o-kat à, bo wu ken wu hyente o à, wu jamsu m-wuke, remen

* **Bor-üş op uş-tet:35 13:35** Hyen komo: Bong 78:2.

caari-o o-zak. Wu haaru wu baburu kap o un rii-yo wu rotte à, wu oorü ká kat-o.”

Ta'ar-de un hwor

⁴⁵ “Har m-moka, gwomo-to Shir ya to ro untun wa-ut-baab m-o ne wu ro un hoob-o un ta'ar-to un hwor wu o à.

⁴⁶ Bo wu hyente ta'ar-de un hwor deen à, wu argu m-ha wu baburu kap rii-yo wu rotte à. Wu morogsu hwor, wu oorü de.”

Yo-o un ship un jan

⁴⁷ Yeso haaru co ur-yoos wu zeeru, “Har m-moka, gwomo-to Shir ya to ro untun yo-o un ship un jan. Bo hun-ne jorbe o n-me m-sa à, o shipnuru yege-jan go-üş-go.

⁴⁸ Bo o shiiste un jan à, yan-ceed naknuru o n-riib m-sa un jan ne. Ka da-de ye she'eturu, ye degruru jan-ye ur-bon, ye duusuru o-koor, ye uksuru ye rotte ur-bon á.

⁴⁹ Káane he m-nom un ta-de un hono o-dak. **Yan-tom-ye Shir** a haan ye deger, ye hurum hun-ne yo-ye n-me un so-ye.

⁵⁰ Komo **yan-tom-ye Shir** yea jorbe ka hun-ne yo'e ye n-me un ra-o m-reeten, káne ka hun-ne ye he us-kan un haw-se un yin-ne.”

Kwum-o pu-o o-ut ne

⁵¹ Yeso cituru yan-neke-mo un wu, “¿No nepste to ka kap?”

Ye shasuru, ye zeeru, “Ee, te nepste.”

⁵² Wu zeeru ye, “Ko wu ke **wan-Yoos-de o-karamsa** wu, wu a yoose ma-to gwomo-to Shir à. Ya wu ro untun net-wu ro un byo-de ur-ess ne à o-hur. Wu a gassan rii-yo ur-bon ut ko pu-yo.”

A yagute Yeso ut-yage

un bo-o o-Nazaret

(*Mark 6:1-6; Ruka 4:16-30*)

⁵³ Bo Yeso komte rwor un ká sha-mo ut-ma mo à, wu argu yage un ka be-de.

⁵⁴ Bo jime à, Yeso un yan-neke-mo un wu ne wooru o-Nazaret bo-o un wu. Wu ciru yoose un hun-ne ye un **Yahuda-ne un kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Ye bopuru us-nu un bo wu yoose ye à un rii-yo wu nome ne à. Ye cituru hi un de un ye, “¿Ke ne ka net-wu kume ka weer-se kaane, komo kene wu kume gwomo-to un nom o-made?”

⁵⁵ ¿Wu wu ka ro wà-wu un ká ko-wan-shaab-wu? ¿Inu un wu wu ka a m-zee **Meri**? ¿Hen-ne un wu komo **Yakubu, Yusuhu**,† Simon ne, Yahudas ne?

⁵⁶ ¿Komo hen-ne ye un wu yan-ne'a-ne kap be-ur gaan-o ka a ro un ye ne á? Remen kaane a nipse wu net caari-wu á. ¿Amba re ne ka net-wu hokste m-nom un ka rem-se ut-hyat se ne?”

⁵⁷ Ye hoguru ryaab-se un wu, ye yanuru wu.

Amba Yeso zeeru ye, “Ai, ko wu ke wu ro m-ya un ko-**wan-rwor un Ma-to Shir** ut-gos amba husse hun-ne ye un bo-o un wu, un ye un hur-o un wu ne.”‡

⁵⁸ Komo Yeso nom rii-yo ut-hyat deen reeno á, remen koob-de m-sheer mo un ye be-de un wu.

† **Bor-üş op uş-tet:55 13:55** To ken gen-to a geneg *Jonis*, har m-moka komo to ken to a geneg *Yohana*.

‡ **Bor-üş op uş-tet:57 13:57** Hyen komo: *Yoha 4:44*.

Bor-üş op uş-nass

Mar-m Yohana Wa-m-Yo'os
un hun-ne m-ho
(Mark 6:14-29; Ruka 9:7-9)

¹ Un ka da-o, ko-Gwomo **Here** [Atipas] hoge rii-yo ut-hyat to Yeso ro m-nom à.

² Wu zeeru yan nome un wu m-senge, "Ai, ka net-wu a nom **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho**. Ko de nomte wu mereste à, wu muunte un hoog ne! O hante wu rotte un ka gwomo-to ne to un nom un rem-se ut-hyat."

³ Remen **Here** n-ga rwoog a bup komo a ke'e **Yohana**, wu rwoog a ke'e wu o-kuke o m-ke'et remen **Here** gaag Herodiya, ne'a wu un or re un wu, Pirip.

⁴ Komo n-ga ma **Yohana** russute **Here** unze udepe wu she'et un Herodiya ne á, remen jet un **karamsa-o Shir o. Here** swooru us-ryaab un **Yohana** ne. Wu rwo'uru karma-ne ye un wu, ye ship **Yohana**, ye ke wu.^{*†}

⁵ **Here** ro conog ma wu ho **Yohana**, amba wu ro m-hoge gyer-o un hun-ne, remen ye dekse **Yohana ko-yan-Rwor un Ma-to Shir** wu.

⁶ To, bo ho-de a mette **Here** riginte à, **Here** banuru biki-o m-re. Wan-ne'a Herodiya hewuru wu us-hew un her-o un ye haane o-biki à. **Here** nomuru o-zak deen.

⁷ Remen kaane wu sworuru o-nu mosse un tond ne unze, wua 'ye ka wan-ne'a-wu kap o un rii-yo wu kone à.

⁸ Inu un wu kwemsuru wu mosse un yo wu he m-kon ne à. Ká wan-ne'a-wu zeeru, "Ya'as me hi-ur **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho** m-moka n-me o-kok."

⁹ Ko-Gwomo ryegnuru, bo wu kone wu yo ka à. Amba remen wu zeste wu, komo wu suruste o-nu, un co-o un hamat-ne ye un wu unze wua 'ye wu kap yo wu kone à. Wu rwo'uru karma-ne ya'as wu yo wu kone à.

¹⁰ Ye haaru ha-mo un kur-o m-ke'et, ye kupsuru **Yohana** ur-hi.

¹¹ Ye hwooru ká hi-de n-me o-kok. Ye ya'suru ká wan-ne'a-wu, wu heeturu inu un wu.

¹² Yan-neke-m **Yohana** hoguru, ye haaru un kur-o m-ke'et, ye dekuru u-de un wu, ye jokuru. Ye haaru be-ur Yeso, ye ruru wu yo kore **Yohana** à.

Yeso reegtute hun-ne
dugu-us taan [5,000]

(Mark 6:30-44; Ruka 9:10-17; Yoha 6:1-14)

¹³ Bo Yeso hogute **Yohana** mereste à, wu inuru wu cowuru hat-o m-ho. Wu pasuru de ken be-de de rotte net á, remen wu she'ette un hon-de un wu. Amba bo buug-de un hun-ne hogute kaane à, ye argu m-rwuun un bo-to un ye. Ye doruru wu us-na us-na.

¹⁴ Bo Yeso rwuunte n-me o-hat à, wu hyanuru hun-ne donte wu deen. Wu hoguru 'won-de un ye, komo wu taasuru ya-us-gom gom-se un ye.

¹⁵ Bo rim-m nomte à, yan-neke-mo un wu haanuru be-de un wu. Ye zeeru wu, "Kà be-de ha de rott net á, komo rim-m nomoste. Zee kà hun-ne ye warag n-me o-bo remen ye ooté hi un de un ye rii-yo m-re."

¹⁶ Yeso zeeru ye, "Ay, se ye aragte á, 'ya no ye rii-yo m-re."

¹⁷ Ye shasuru, ye zeeru, "Tea hoks ye m-coks á, tett rii kane á se ut-burodi ut-taan un jan ne yoor."

¹⁸ Ka da-de, Yeso zeeru ye, "Hante me no to."

* **Bor-üş op uş-nass:4 14:3-4** Hyen komo: Ruka 3:19-20. † **Bor-üş op uş-nass:4 14:4** Hyen komo: Rewi 18:16; 20:21.

¹⁹ Wu zeeru hun-ne she'et n-te ut-po. Ka da-de Yeso dekuru ká burodi-ut taan-to un ká jan yoor-ye ne. Wu dassuru hi-de un wu n-Ton shir. Wu nomuru Shir ur-bongon. Wu bosuru ut-burodi un ká jan-ye ne. Wu ya'asuru yan-neke-mo un wu, yan-neke-mo un wu komo ye ya'asuru buug-de un hun-ne.

²⁰ Ká burodi-to hundunduru, ko wu ke net-wu reeg wu ciig. Yan-neke-mo un wu karaksuru to kuse à kap, har to shiiru koor-ut op ut-yoor [12].

²¹ Hun-ne ye re to à ye wooste campo-ne dugu-üş taan [5,000] husse ne'a-ne un yakar-ne ye re to à.

*Yeso hewete ur-hew n-ton m-ho
(Mark 6:45-52; Yoha 6:15-21)*

²² Ye m-kom un re un rii-yo m-re, Yeso rwo'uru yan-neke-mo un wu, ye cuw hat-o m-ho ye waragte reeno ur-jit. Remen ye be'et wu m-wo Mar-o Gariri. Wu ne wu esuru un ká be-de remen wu 'yonsté hun-ne.

²³ Bo hun-ne aragsute à, wu daaru n-ton o-haag un hon-de un wu remen wu konot Shir. Har rim-m nomuru m-sok ne wu ro reeno un hon-de un wu cot.

²⁴ Un hohond-mo un ká da-o hat-o yan-neke-mo un wu tuwte à ro n-tete o o-mar, jok-ye m-ho ro o us-tam, komo yo-m ro o m-tute.

²⁵ Kwom-üş tet-se m-tet, ye hyanuru Yeso wu ka wu ro m-neke n-ton o-mar wu ro m-kawbe un yan-neke-mo un wu.

²⁶ Amba bo yan-neke-mo un wu hyente wu ro ur-hew n-ton m-sa à, ye hoguru o-gyer. Ye zeeru, "Ko-marimar-wu!" Ye 'yonsuru us-cor rem o-gyer!

²⁷ Un gyept-o un yish, Yeso tepsuru ye, wu zeeru, "No zo'oge á! Me wu, no hoge o-gyer á!"

²⁸ Bitrus shasuru wu, wu zee, "Gos-wu, urege wo wu, zee me um habe be un du un yawag m-ho."

²⁹ Yeso zeeru, "Haan ge."

Ka da-de Bitrus ruuru o-hat, wu ciriru ur-hew m-yawag m-ho, wu ro m-neke be-ur Yeso.

³⁰ Amba bo Bitrus hyente m-yo m-'wons ne à, wu hoguru o-gyer. Wu ciriru m-yi. Wu argu m-kan, wu zee, "Gos-wu, gu me!"

³¹ Un gyept-o un yish, Yeso tabburu kom-o un wu, wu shipuru Bitrus. Yeso zeeru Bitrus, "Wott m-sheer deen á, ¿remen yan o o ryegente?"

³² Ka da-de bo Yeso un Bitrus ne cuwte o-hat à, yo-m resuru ceen.

³³ Ka da-de ye ka **yan-neke-m Yeso** ye ro n-me o-hat à, ye nomoru Yeso ur-bongon. Kap mo un ye zeeru Yeso, "Nip-o, wo **Wà-wu Shir** wu."

*Yeso taasute ya-üş-gom
gom-se un ye un bo-o o-Genesaret
(Mark 6:53-56)*

³⁴ Ka da-de ye pasuru de ka jit-de m-sa de, ye kergunduru un dak-o o-Genesaret.

³⁵ Bo hun-ne ye un ká bo-o nepte Yeso haante à, ye tomuru a rure ko wu ke net-wu, wu ro un ká dak-o à, unze Yeso haante. Ye hante wu ya-üş-gom kap.

³⁶ Ye konuru Yeso ye ci ko riib-yo un matuku-de un wu. Wu ya'uru ye o-cow, ye nom káane. Myet-mo un ye ci'e à gom-se un ye taaru.

Bor-üş op uş-taan

*Jor-se un ye ro co-o o-dak à
(Mark 7:1-13)*

¹ A kane **Parisa**-ne un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne haanuru be-ur Yeso zee-mo o-Urusharima. Ye zeeru,

² “¿Remen yan o ne yan-neke-m ru rotte m-jetem un jor-se un mong-ne? Te un zee kaane remen ye ro m-sapt ut-kom ye reet rii-yo m-re bo a oos á.”

³ Yeso shasuru ye, “No ne, ¿remen yan o no rotte m-jet un **karamsa**-o Shir remen jor-üş no?”

⁴ Ai, Shir zeste, ‘Hyan tato ru ut-gos ne un inu ru ne,’* komo, ‘Myet wu pyape tato un wu ko inu un wu à, o-nip a ho wu.’†

⁵ Amba no ur-yoos unze urege net ro un yo ken rii-yo ne yo wu heete m-gu un tato un wu ko inu un ne un yo ne à, amba wua zee, ‘Kap rii-yo no roa kum be un de n-ga à, yar-mo mo um **seke** Shir à,’ waragte o ka, ba se o ya'aste tat-ne ru ne ut-gos á.

⁶ Remen jor-üş no, no muste Ma-to Shir hwaa.

⁷ No ya-o-shepe! Hond hond o **Ishaya** nome ma-ut no bo wu zee à,

⁸ “ ‘Ká hun-ne ye ro me m-ya m-sek un nu-se un ye cot,
Amba hur-de un ye nomoste ur-hew un me ne,

⁹ Guw-mo un ye mo ye ro me m-nome à,
mo o-hwaa mo,
ye sugute **karamsa**-o Shir un yoos-de un ye.’‡ ”

Rem-se ro un saburse un net be-de Shir à

(Mark 7:14-23)

¹⁰ Yeso aaguru buug-de un hun-ne, wu zeeru ye, “Raks no, no hoge m-sok ne.

¹¹ Ba rii-yo ro m-cow un nu-o un net à, yo ro wu m-rwo wu waktute **ko-ya-ur-ba'as** be-de Shir á, se rii-yo ro m-rwuun un nu-o un wu à, un yo wu ro m-nom ne à.”

¹² Yan-neke-mo un wu haanuru be-de un wu, ye cituru, “¿Ko o nepste unze **Parisa**-ne hogute ryaab-üş ru remen kà ma-to o zee?”

¹³ Yeso shasuru, “Myet go-de ro ba Tato re wu n-Ton shir wu go de á, a mu'ug de.

¹⁴ Yagu ye temb. Po-ne yan-nak un or un ye po-ne. Urege ko-po ro m-nak un or un wu ko-po, ai, kap mo un ye yea he'ebe n-me o-kuub.”§

¹⁵ Ka da-de, Bitrus zeeru, “Yeso, rwuntu te cas yo ká sha-mo ut-ma mo cone te nep à.”

¹⁶ Yeso zeeru wu, “¿Ashi, har m-moka no nap á?”

¹⁷ Me m-zee kap o un rii-yo net re à, ur-takan yoa cuw un nu-o un wu, ká da-de ne yoa cuw un men-to un wu, komo ur-kom yoa ru un wur-o un wu.

¹⁸ Amba rii yo-yo ro m-rwuun o-nu à be-de ur-hur yo ro m-rwuun. Komo yo ro m-naas un net-wu rwunte yo à.*

¹⁹ Me un zee kaane remen cin ur-hur barag-üş yo-se ro m-rwuun. Se ro, ho-m un hun-ne, o-ás ne, m-naase ne, ur-hyow ne, un shese ut-bo ne, un naas un jin-ut or ru ne.

²⁰ Se kà rem-se ro net m-rwo m-wakte **ko-ya-ur-ba'as** be-de Shir. Re un rii ba un sapt ut-kom a ru net m-wakte **ko-ya-ur-ba'as** be-de Shir á.”

*Sher-mo un wu ken
ne'a-wu be-ur Yeso
(Mark 7:24-30)*

* **Bor-üş op uş-taan:4 15:4** Hyen komo: Rwuu 20:12; Kara 5:16. † **Bor-üş op uş-taan:4 15:4** Hyen komo: Rwuu 21:17; Rewi 20:9. ‡ **Bor-üş op uş-taan:9 15:9** Hyen komo: Isha 29:13 (ut-Girik). § **Bor-üş op uş-taan:14 15:14** Hyen komo: Ruka 6:39. * **Bor-üş op uş-taan:18 15:18** Hyen komo: Mati 12:34.

21 Yeşo ruuru o-Gariri wu nekuru raag-o un dak-to o-Taya o-Sidon ne,

22 Wu ken ne'a wu ko-ya-o-**Kan'ana**, wu ro ur-she'et kane à haanu be-ur Yeşo. Wu 'yonsu us-cor wu ro us-kan, wu zeeru, "Gos-wu, wà **Dawuda**, hoge 'won un de! Remen wà re wan-ne'a ro un ko-**ya-ut-kot** ne, wu ro wu un ya-ur-koob."

23 Amba Yeşo shas wu ko ur-gom á. Ka da-de yan-neke-mo un wu konuru wu, ye zeeru, "Yan wu! Zee wu arag. Remen wu ro na m-dore un kaas ut-tó o-zaaz!"

24 Ka da-de Yeşo zeeru ká ne'a-wu, "Shir un tomon me remen hun-ne ye o-**Isra** ca-ye Shir ye ege à cot."

25 Amba ká ne'a-wu haaru wu kwukturu un co-o un wu. Wu konuru komo, "Gos-wu, gu me!"

26 Yeşo zeeru ká ne'a-wu, "A nom ur-bon a dek rii-yo m-re yo un yakar a ya'as yege-wo á."

27 Ká ne'a-wu shasuru, "Eba, Gos-wu o, amba yege-wo ro m-rekem un yo ken rii-yo m-re yo ro m-he'en un kok-to ya-o-hur rotte m-re à."

28 Yeşo zeeru, "Ne'a sher-m ru ro deen! A nomotu yo wo o-dish à." Un gyept-o un yish, ko-**ya-ut-kot** ruuru un wà un wu.

Yeşo taaste gom-se un hun-ne deen

29 Bon kane, Yeşo doruru so n-riib Mar-o o-Gariri. Ka da-de wu daaru ur-dor, wu she'eturu.

30 Hun-ne haanuru be-de un wu deen. Ye neknute un ryam-ne ne, un po-ne ne, un **cim**-ne ne, un 'kato-ne ne, un ye ken ya-us-gom ye ne deen, ye essuru ye un co Yeşo. Wu taasuru ye gom-se un ye kap.

31 Har hun-ne hyen o-made bo ye hyane 'kato-ne teperte à, ya-ut-**cim** komo ye m-senge, ryam-ne ur-hew, po-ne komo ye ro o-hyan. Kap mo un ye, ye nomuru Shir o o-**Isra** ur-bongon.

Yeşo reegtute hun-ne dugu-uş nass [4,000]

(Mark 8:1-10)

32 A kane Yeşo aaguru yan-neke-mo un wu, wu zeeru, "Me m-hoge 'won-de un kà hun-ne ye. Caane ho-ut tet-to ka ye be-ur gaan un me ne, komo ye rott rii-yo m-re á. Man 'yons ye m-mer á, taase ye bonse un cow."

33 Yan-neke-mo un wu zeeru wu, "De kà be-de rotte net á, ¿ke a he kum un ga-to a hette reegte un de kà caari-de un buug-de un hun-ne de?"

34 Yeşo cituru, "¿Burodi-ut re no rotte?"

Ye zeeru, "Ta'oor-to un yan jan rek-ye ne hiin."

35 Yeşo zeeru buug-de un hun-ne ye she'ete n-dak.

36 Wu dekuru ká burodi-to ta'oor-to un ká jan-ye ne. Wu bomuru Shir, wu wonguru to. Wu ya'asuru yan-neke-mo un wu. Komo yan-neke-mo un wu wonguru buug-de un hun-ne.

37 Ko wu ke wu reeg wu ciig. Yan-neke-mo un wu karaksuru to kwange à, koor-ut ta'oor ut-caari.

38 Ye re to komo à, dugu-uş nass [4,000] ye ro, husse ne'a-ne un yakar-ne.

39 Ka da-de Yeşo 'yonsuru buug-de un hun-ne ye ji o-hur. Wu cowuru hat-o m-ho wu arguru dak-o o-Magadan.

Bor-uş op uş-cind

Hoob-o o-napa

(Mark 8:11-13; Ruka 12:54-56)

¹ **Parisa**-ne un **Saduki**-ne haaru be-ur Yeso remen ye megerté wu, ye konuru wu kutu ye yo ken rii-yo ut-hyat yo n-Ton shir, yo he m-wakte o-napa à unze Shir wu tomne wu.*

² Wu shasuru ye, wu zee, "Urege rim-m nomog, no hyene Ton-o shir nomog zá, no m-zee, 'Ee, ho-de un buk dea rwuun kar kar.'

³ N-sot komo, no hyene Ton-o nomog zá, no m-zee, 'Caane a hye kem.' No m-hoks m-nap bo Ton-o ro ur-hew à, amba no hoks o-napa yo Shir ro m-nom un ka da-o á.†

⁴ Hun-ne ye un ka da-o yo-o o ro un gyer-o Shir á. Ye conog ye hyen o-napa amba yatt napa-o a he ye m-kute á, se o ma **Yunanawan-Rwor un Ma-to Shir**." Ka da-de Yeso arguru, wu yage ye káne.‡

Yist-mo un Parisa-ne un Saduki-ne
(Mark 8:14-21)

⁵ Bo yan-neke-mo un wu woote yo ka riib-yo reeno à, ye baksuru unze ye boprunde ut-burodi.

⁶ Yeso zeeru ye, "Tu no yish no nep ha, komo no nom ja un ká **yist-mo un Parisa-ne mo ne un mo un Saduki-ne**."§

⁷ Ye ciri ut-ma un hi un de un ye un hi un de un ye. Ye ro m-zee, "¿Ko remen ka burodi-to a boprunde à o wu zette káne?"

⁸ Yeso nipse yo ye ro us-barag à, wu zeeru, "No yan-she-m rek-mo! ¿Remen yan o notte m-zee nott ut-burodi á?"

⁹ ¿Har m-moka non go nap? ¿To-ut ke'essute no bo um reegte hun-ne dugu-üş taan [5,000] un burodi-ut taan ne? ¿Komo koor-ut re no karakse to kuse?*

¹⁰ ¿No baks hun-ne dugu-üş nass [4,000] ye um reegte un burodi-ut ta'yoor? ¿Koor-ut re no karakse to kuse?†

¹¹ ¿Re nome no yagute m-nap unze me un ma-to ut-burodi á? Um zeeg no komo, 'Nom no ja un **yist-mo un Parisa-ne un Saduki-ne** ne.' "

¹² Ka da-o yan-neke-mo un wu nape unze **yist-mo** a m-rwo ut-burodi à mo mo á, amba wu un con ye nom ja un yoos-de un **Parisa-ne un Saduki-ne** de o-shepe.

Bitrus rurute Yeso unze
Yeso wu ro Kiristi

(Mark 8:27-30; Ruka 9:18-21)

¹³ To, bo Yeso haante dak-o o-Kaseriya o o-Pirip à, wu cituru yan-neke-mo un wu. Wu zeeru, "¿Wan wu hun-ne ro m-zee **Wà-wu un net**‡ ro?"

¹⁴ Ye zeeru, "Ye ken ye ro m-zee **Yohana** Wa-m-Yo'os un **hun-ne m-ho**, ye ken ye komo **Ereja**, ye ken komo Irmiya, ko komo wan-gaan n-me un **yan-Rwor un Ma-to Shir** n-ga."§

¹⁵ Ka da-de wu cituru ye, "¿Amba no un ya, wan wu ne um ro un hyan-o no?"

¹⁶ Simon Bitrus shasuru, "Wo wu, **Kiristi**,* **Wà-wu Shir** wan-hoog."†

* **Bor-üş op uş-cind:1 16:1** Hyen komo: Mati 12:38; Ruka 11:16. † **Bor-üş op uş-cind:3 16:2-3** Mo ken gen-mo deen ka gom-to ro kon n-me cir-mo un 16:2-3 be-de a gene wu shasuru à. ‡ **Bor-üş op uş-cind:4 16:4** Hyen komo: Mati 12:39; Ruka 11:29. § **Bor-üş op uş-cind:6 16:6** Hyen komo: Ruka 12:1. * **Bor-üş op uş-cind:9 16:9** Hyen komo: Mati 14:17-21. † **Bor-üş op uş-cind:10 16:10** Hyen komo: Mati 15:34-38. ‡ **Bor-üş op uş-cind:13 16:13** "Wà-wu un net" con-de de Yeso ro un 'ya un hi un de un wu à. § **Bor-üş op uş-cind:14 16:14** Hyen komo: Mati 14:1-2; Mark 6:14-15; Ruka 9:7-8. * **Bor-üş op uş-cind:16 16:16** Ko: Wu Shir daagne à Wan-Gwu (gom-de Yahuda-ne) un Wu Shir daagne à (gom-de ut-Girik) kap mo un to, to ro "Wu Shir daagne à." † **Bor-üş op uş-cind:16 16:16** Hyen komo: Yoha 6:68-69.

¹⁷ Yeşo shasuru, wu zee, “Simon wà **Yohana**, wo ko-ya-o-kwum-wu! Remen Tato re wu ro n-Ton shir à, wu kutu wo to ka, ba net á.

¹⁸ M-moka um zeeg wo unze wo ro Bitrus,‡ komo n-ton un ka ta'ar-o§ um he man yan-dor re, komo mo ken mar-mo* rott ut-gwomo be-de un ye á.

¹⁹ Man ya'as wo rii-se un tiks un gwomo-to Shir. Koyan o caase kane un hono o-dak, Shir a caas yo n-Ton shir. Komo koyan o gage kane un hono o-dak, Shir a geeg yo n-Ton shir.”†

²⁰ Wu nakuru yan-neke-mo un wu ut-to m-sok ne, ye rure net unze wu ro **Kiristi** á.

Yeşo rworog gon mar-mo wu he'e à

(Mark 8:31—9:1; Ruka 9:22-27)

²¹ Cin un ká da-o, Yeşo cire m-kute un yan-neke-mo un wu unze, se wu haag bo-o o-Urusharima. Komo wu ruru ye yo he wu m-kor reeno à. Wu suut ur-koob go-üş-go be-de un ye ro sek-ye, un Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un ya-ur-yoos-de **karamsa-o Mosa** ne. Komo a ho wu, un ho-ur atette-de komo a 'yons wu.

²² Bitrus nakuru wu n-riib, wu ciruru wu ut-kangse. Wu ro m-zee, “Goş-wu, Shir ye peste! To ka a nome be un du á.”

²³ Amba Yeşo wakturu be-ur Bitrus. Wu zeeru, “Wonge un me ne, wo **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot!** Wo ko-yan-rwo ur-pukse wu be un de. Remen wo uş-barag untun net, yanze untun Shir bo Shir ro uş-barag á.”

²⁴ Ka da-de Yeşo zeeru yan-neke-mo un wu, “Myet wu cone wu doru me à, be-ur no, se wu she'eg hi un de un wu, wu sew **kan-o** un wu, wu doru me.‡

²⁵ Remen wu cone wuke un hoog-mo un wu à, wua taage un mo. Amba kap bon wu taage un hoog-mo un wu rem re à, wua kum mo.§

²⁶ ¿Yan yo ne net he m-kum urege wu kumug kwum-o un hono o-dak kap, amba wu taaguru un hoog-mo un wu? Ko ne, ¿ya net he m-ya'as be-de un shas-o un hoog-mo un wu?

²⁷ Remen me **Wà-wu un net**, man haan un seps-m Tato re ne un yan-tom-ye un wu ne, man piishe ko wu ke net-wu ut-ma mosse un rii-yo wu nome ne à.*

²⁸ Nip-o me no m-rure, ye ken ye ro kon eso eso kane yea mer á, har se ye hyanag haan-mo un **Wà-wu un net** n-me un gwomo-ut Tato un wu.”

Bor-üş op uş-ta'yoor

Yeşo barmute

(Mark 9:2-13; Ruka 9:28-36)

¹ Bo a rewete ho-ut cind à, Yeşo dekuru Bitrus ne, un **Yakubu**, un **Yohana** (heno **Yakubu**) ne, wu daaru o-haag un ye ne un hon-de un ye.

² Ye ro o-gwot wur-o Yeşo barmuru, co-o un wu nomuru m-cucas untun ur-ho, matuku-to wu cope à to warguru ut-pus to pyar.

³ Un gyept-o un yish, **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye n-ga, **Mosa** ne un **Ereja** rwuunuru, ye ro ut-orom un Yeşo ne.

‡ **Bor-üş op uş-cind:18 16:18** ut-Girik: *Ka jin-de unze Bitrus ur-ta'ar de ka.* § **Bor-üş op uş-cind:18**

16:18 ut-Girik: *ta'ar-o caari.* * **Bor-üş op uş-cind:18 16:18** ut-Girik: *komo ish-se de o-ra.* † **Bor-üş**

op uş-cind:19 16:19 Hyen komo: Mati 18:18; Yoha 20:23. ‡ **Bor-üş op uş-cind:24 16:24** Hyen komo:

Mati 10:38; Ruka 14:27. § **Bor-üş op uş-cind:25 16:25** Hyen komo: Mati 10:39; Ruka 17:33; Yoha

12:25. * **Bor-üş op uş-cind:27 16:27** Hyen komo: Mati 25:31; Bong 62:12; Roma 2:6.

⁴ Bitrus zeeru Yeso, "Gos-wu, nomog ur-bon o tette kane à! Urege o conog, man tond depi-ut tet kane, ur-gaan rem ru, ur-gaan rem **Mosawan-Rwor un Ma-to Shir**, ur-gaan komo rem **Erejawan-Rwor un Ma-to Shir**."

⁵ Wu ro m-rwor ut-ma káane ke'ente-o m-cucas hokkuru ye. Ye hoguru cor n-me un ká ke'ente-o o m-zee, "Wu ka wu ro Wà re, wu me m-con à, me m-hoge rerem-mo un wu deen. Raks no ma-to un wu!"*†

⁶ Bo yan-neke-mo un wu hogute káane à, gyer-o hooru ye deen, har ye heeru n-dak.

⁷ Yeso woonuru, wu ci'uru ye. Wu zee, "Ine no, no hoge o-gyer á."

⁸ Bo ye daste ut-hi à, ye hyan net á se Yeso un hon-de un wu cot.

⁹ Bo ye ro m-kergunde un ká Haag-o à, Yeso naku ye ut-to. Wu zee, "No rure net rii-yo no hyane á, se **Wà-wu un net** inute ut-marimar."

¹⁰ Yan-neke-mo un wu cituru wu. Ye zee, "To, ¿remen yan o **yan-Yoos-de o-karamsa** zette unze, se **Erejawan-Rwor un Ma-to Shir** he'esente ka da-de **Kiristi** haante?"‡

¹¹ Yeso shasuru, wu zee, "Nip-o, **Ereja** roon, komo wua ja'as koyan.

¹² Amba me no m-rure, **Ereja** be'este wu he'esente, ye nap un wu ne á, har ma ye nomotu wu rii-yo ye hyane m-sok à. Káane komo **Wà-wu un net** he swo ur-koob un kom-to un ye."§

¹³ Bo Yeso zette kaane à, yan-neke-mo un wu napuru unze wu ro ye un nome un ma-ut **Yohana** Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho.

Yeso taasute wà gom-o un ko-ya-ut-kot

(Mark 9:14-29)

¹⁴ Bo ye woote un 'wun-de o-haag à, hun-ne deen ro ye ur-'er. Wu ken net-wu haanuru be-ur Yeso, wu kwukturu un co-o un wu.

¹⁵ Wu zeeru, "Gos-wu, hoge 'won-ur wà re wan-campo, wu ro o-tattura ne. Komo wu ro un swo ur-koob deen. Wu m-bor m-hebe o-ra, m-ho ne.

¹⁶ Um heete wu be-de yan-neke-m ru, amba ye hoks wu m-taase un gom á."

¹⁷ Yeso shasuru, "No hun-ne ye m-moka, yan-koob-de m-sheer o-nip, ya-ur-cikt, ¿har ha-mo un ho-ut re o um he m-she'et un no ne? ¿Har ha-mo un ho-ut re o um he m-joose un no ne? Hantu me no ka wà-wu."

¹⁸ Yeso hurguru ko-**ya-ut-kot** ut-gaag. Ká ko-**ya-ut-kot**-wu ruuru, wu yage wà cas. A kane gom-o un wà taaru.

¹⁹ Da-o net rokne be-ur Yeso á, yan-neke-mo un wu haanuru be-de un wu. Ye cituru wu, "¿Remen yan o te hokste ruut un ká ko-**ya-ut-kot**-wu á?"

²⁰ Yeso zeeru ye, "Remen sher-m no ro deen á. Nip-o me no m-rure, urege sher-m no woog gos-to un go'-yo o-**mosta** yo jiishe us-rek be-de un go kap à, noa rees m-zee ka Haag-o ine zee-mo un kane ha-mo un reeno, komo oa ine. Yatt rii-yo he no m-kwange á."*†

Yeso doog nom ut-ma mosse un mar-mo un wu ne

(Mark 9:30-32; Ruka 9:43b-45)

²² De ken ho-de bo ye waragte un dak-o o-Gariri à, Yeso zeeru ye, "A ya'as **Wà-wu un net** un kom-to un hun-ne.

* **Bor-ús op us-ta'yoor:5 17:1-5** Hyen komo: 2Bit 1:17-18. † **Bor-ús op us-ta'yoor:5 17:5** Hyen komo: Taka 22:2; Bong 2:7; Isha 42:1; Mati 3:17; 12:18; Mark 1:11; Ruka 3:22; Kara 18:15. ‡ **Bor-ús op us-ta'yoor:10 17:10** Hyen komo: Mara 4:5. § **Bor-ús op us-ta'yoor:12 17:12** Hyen komo: Mati 11:14. * **Bor-ús op us-ta'yoor:20 17:20** Mo ken gen-mo un do ci-o kwooz o-gaan 21Ay, gon ye ka ro m-ru á, se us-koñ mosse o-swoot ne, Hongse; Mark 9:29. † **Bor-ús op us-ta'yoor:20 17:20** Hyen komo: Mati 21:21; Mark 11:23; 1Kor 13:2.

²³ Komo yea ho wu, un ho-ur atette-de komo a 'yons wu." Yan-neke-mo un wu bopu o-regen deen.

Top un tar un Pyo-o Shir

²⁴ Yeso un yan-neke-mo un wu ne wooru bo-o o-Kapanahum. Yan-goks un tar remen **Pyo-o Shir** haaru be-ur Bitrus, ye zeeru wu, "¿Wan-yoos-ur no ro un top un tar-o un **Pyo-o Shir**?"[‡]

²⁵ Bitrus shasuru, "Wu ro m-top ge." Bitrus cowuru o-hur remen wu rurute Yeso ka ma-to. Cin ba wu un rure Yeso, Yeso cituru wu, "Bitrus ¿Ya o hyane mosse un ka cot-o ne? ¿Be-ur wan-ne o gwomo-ne ro m-goks un hwor-ye un tar o, be-de un yakar-ye un ye o, ko be-de un hamat-ne ye ye shipe à?"

²⁶ Bitrus shasuru, "Be-de un hamat-ne."

Yeso zeeru, "Ya-o-dak ro m-top o ka á!"

²⁷ Kap un kaane ne, taase ka hun-ne hoge shoob-ur na, hebe o-mar o jorbe o-kwembe, o hek nu-o un jan-yo o shipe ur-takan à. Woa 'woş o-azorpa yo he m-bo'os à, o dek yo o top tar ru un o ma re ne."

Bor-us op us-eer

¿Wa jiishe ut-gos?

(Mark 9:33-37; Ruka 9:46-48)

¹ Un ka da-o **yan-neke-m Yeso** haaru be-ur Yeso, ye cituru wu, "¿Be un te, wa jiishe ut-gos kap n-me un gwomo-to Shir?"^{*}

² Yeso agnuru wu ken wa rek-wu wu, wu essu wu n-tete de un ye.

³ Ka da-de wu zeeru, "Nip-o me no m-rure, se no ja'aste barag-us no komo no warag untun yakar rek-ye, noa kum m-cow un gwomo-to Shir á,[†]

⁴ Remen kaane myet bon wu muute hi un de un wu ba nu-mo ur-hi untun ka wa rek-wu wu à, wu jiishe ut-gos un gwomo-to Shir.

⁵ "Komo myet bon wu gokse wa rek-wu untun wu ka rem re à, me wu gokse.

Rem-se ro un rwo ur-pukse à

(Mark 9:42-48; Ruka 17:1-2)

⁶ "Komo bon wu rwo'e wan-gaan n-me un ka yakar-ye shere o-nip be un de à, nom **ur-ba'as** à, a jiish wu m-rerem a gege wu ta'ar-de ur-na ur-geks, komo a jorbe wu n-me m-sa mo ur-duw.

⁷ "Rii-yo ur-'won yo ka wu rwo'e ye ken ye nom **ur-ba'as** à. Rii-yo un rwo **ur-ba'as** ro kon, amba rii-yo ur-'won yo be-de un ka wu rwo'e ka **ba'as-de** à.

⁸ Urege kom-o ru, ko na-o ru ro wo un rwo **ur-ba'as**, kups o jore. A jiish wo o cuw hoog-o ba m-ta un na-o gaan ko kom-o gaan, otte a jorbe wo n-me o-ra o ro m-ryomse á, un kom-ut ru ne ut-yoor ko na-us ru us-yoor.[‡]

⁹ Urege komo yish un du ro wo m-rwo m-nom **ur-ba'as**, huş de o jore. A jiish wo o cuw hoog-o ba m-ta un yish-ur gaan ne, otte a jorbe wo n-me den-o o-ra un yish ru ne yoor.[§]

Sha-mo ut-ma mo un ca-yo ege à

(Ruka 15:3-7)

[‡] **Bor-us op us-ta'yoor:24 17:24** Hyen komo: Rwu 30:13; 38:26. ^{*} **Bor-us op us-eer:1 18:1** Hyen komo: Ruka 22:24. [†] **Bor-us op us-eer:3 18:3** Hyen komo: Mark 10:15; Ruka 18:17. [‡] **Bor-us op us-eer:8 18:8** Hyen komo: Mati 5:30. [§] **Bor-us op us-eer:9 18:9** Hyen komo: Mati 5:29.

10 “Nap no ha, taase no yo'og ko wan-gaan n-me un ká yakar-ye, remen me no m-rure, **yan-tom-ye Shir** ye un ye ro be-de Shir Tato re wu ro n-Ton à.*

12 “¿Re ne no m-hyan o, urege wa-ut-gut ro un ca-ne o-zungu [100], gaan-o eguru be-de un ye, ya wu he m-nom? Wu rees m-yage un ye ká kwooz-ut nass un op un jero [99] n-ton o-haag ye ro ut-re. Wu heeste hoob-o un ká gaan-yo ege à.

13 Komo wu hyande yo, nip-o me no m-rure, zak-o wu ro m-nom à, o aragte o un ká kwooz-ut nass to un op un jero [99].

14 Káane o, Tato re wu ro n-Ton shir à, wu con ko wan-gaan be-de un ká yakar-ye ege á.”

Urege or ru nomog wo ur-ba'as
(Ruka 17:3)

15 “Urege or ru ko-yan-dor nomote wo **ur-ba'as**, neke o ruru wu un hon no. Urege wu hogute ma-ut ru, komo wu konog wo o doog wu o ka m-muunte un cow.†

16 Amba urege wu hogu wo á, o do m-ha be-de un wu un net ne wan-gaan ko nen yoor, remen kap yo o zee à, a 'wos to o-nip un nu-se un ya-üş-tor nen yoor ko tet.‡

17 Urege wu yagutu ye m-hoge har m-moka, o rure hun-ne **yan-dor Yeso**. Urege komo har wu yagute m-hoge un hun-ne **yan-dor Yeso**, muut wu untun wu nape Shir á, ko ko-**yan-goks un tar** wu nape Shir á.

18 “Nip-o me no m-rure, komo ko yo ke rii-yo o caase kane un hono o-dak, Shir a caas yo n-Ton shir. Komo ko yo ke rii-yo o gage kane un hono o-dak, Shir a geeg yo n-Ton shir.§

19 “Man do no m-rure un yo ka, urege hun-ne nen yoor be un no un hono o-dak ye mossute ut-hi ye kon yo ken rii-yo, Tato re wu n-Ton wua nomo ye yo.

20 Remen kap be-de hun-ne yoor ko tet karge n-me un jin un de à, me be-ur gaan un ye ne.”

Sha-mo ut-ma mo un
ko-guw-wu ro un ho'os ut-ma á

21 A kane Bitrus woonuru, wu zeeru Yeso, “¿Gos-wu, re hon o or re he me nom **ur-ba'as** um ho'os ká ma-to? ¿So ta'yoor o?”

22 Yeso zeeru wu, “Me zee wo o-ta'yoor á, amba o-ta'yoor har so kwooz-ut tet un op [490].*†

23 “Remen kaane, a hongse gwomo-to Shir un wu ken ko-Gwomo-wu ne. Wu cone oog un kwum-o un wu, o ro un kom-to un guw-ne ye un wu à.

24 Bo ká ko-Gwomo-wu cirte ur-oog à, a hanturu wu ken net-wu, wu, wu ro m-dore ur-moog à de ka net-wu a hoks m-top á har ta-de un hoog-mo un wu.‡

25 Bo kwangute wu m-top à, ko-Gwomo rwo'uru a beeb wu un ne'a un wu ne un yakar-ne kap un rii-yo wu rotte ne à, remen a topt ká hwor-ye.

26 “Ká ko-guw-wu kwukturu un co-o un wu, wu ma'asu uş-kon wu ro m-zee, ‘Nomo me, man tops wo kap.’

* **Bor-üş op uş-eer:10 18:10** Mo ken gen-mo un do ci-o op o-gaan 11Komo Wà-wu un net un haan remen gwu-o ye ege à. Hongse Ruka 19:10. † **Bor-üş op uş-eer:15 18:15** Hyen komo: Ruka 17:3.

‡ **Bor-üş op uş-eer:16 18:16** Hyen komo: Kara 19:15. § **Bor-üş op uş-eer:18 18:18** Hyen komo: Mati 16:19; Yoha 20:23. * **Bor-üş op uş-eer:22 18:21-22** Hyen komo: Ruka 17:3-4. † **Bor-üş op uş-eer:22 18:22** Hyen komo: Taka 4:24. ‡ **Bor-üş op uş-eer:24 18:24** ut-Girik: *dugu-üş op [10,000]*

tarents [kiroguram-ye 340,000 azurpa].

27 Ko-Gwomo hoguru 'won-de un ká ko-guw-wu, wu ho'osuru wu. Ko-Gwomo yaksuru wu, wu yaguru ma-to un ká moog-de.

28 "Amba ká ko-guw-wu bo un ru-mo un wu, wu oosuru or ru un wu ko-guw, wu wu ro m-dore ur-moog hiin à, § wu reeru wu us-cor. Wu zee, 'Top me rii-yo me wo m-dore à!'

29 "Or ru un wu un ko-guw kwukturu, wu konuru wu. Wu zee, 'Nomo me, man tops wo.'

30 Amba ká ko-guw-wu yage, har wu haaru, komo wu cuwturu wu un kur-o m-ke'et, se da-o wu tope ká moog-de à.

31 "Bo or re un wu un guw-ne hoge rii-yo nome à, ye hoge m-rerem á. Ye ruru ko-Gwomo myet bo nome à.

32 Ko-Gwomo agburu ká ko-guw-wu. Wu zeeru wu, 'Wo ko-guw, wan-men-ut jaas-to, um yaksutu wo kap moog-de o deku me à. Me un yaksu wo de remen o konog me.

33 Ashi, ¿nom ur-bon o hoge 'won-ur or ru bo um hoge 'won un du á?'

34 Ko-Gwomo swooru us-ryaab deen. Wu rwo'uru a 'ye wu ur-koob har se wu tok kap o un ká moog-de.

35 "Káane komo Tato re wu n-Ton shir he m-nome un ko wu ke be un no wu yage ho'os un **ba'as**-ur or re un wu hur-ur gaan à."

Bor-üş op uş-jero

*Yoos-ur Yeso de un caas ut-ge
(Mark 10:1-12; Ruka 16:18)*

1 Bo Yeso komte rwor un se ká rem-se à, wu yagu dak-o o-Gariri. Wu cowuru so un dak-o o-Judiya, komo wu pasuru so un horan-de un Roog-o o-Joda à.

2 Hun-ne ut-moor ne doruru wu, wu taasuru hun-ne ya-us-gom reeno.

3 Káne, ye ken **Parisa**-ne ye haane be-de un wu remen ye cept wu, un ká cot-o, "¿N-me un **karamsa**-o na, o ya'ag net cow wu ho'oste ne'a un wu remen ko yo ke rii-yo?"

4 Yeso shasuru ye, "¿Ashi, no karante Ma-to Shir á? Ka wu nomu ye cin ur-takan à, 'Wu un nom ye campo un ne'a ne,'*"

5 Wu zeeru komo, 'Remen kaane, net a yage tato un wu un inu un wu ne, wu momse ne'a un wu o-wur. Ye komo yoor, yea warag gaan.†

6 Har kane co yea warag hun-ne yoor á, se de wan-gaan. Remen kaane, rii-yo Shir gage à, taase net us yo á."

7 Ye zeeru wu, "To, ¿remen yan o **Mosawan-Rwor un Ma-to Shir** nomte o-**karamsa** a ya'as takurda-o un caas ut-ge, komo a ho'os ne'a?"‡

8 Yeso zeeru ye, 'Remen cikt-ur no, o rwo'e **Mosa** yagute no ho'os ne'a no ne, amba cin ur-takan káane o Shir cone á.

9 Me no komo m-rure, myet bo un campo wu ho'ose ne'a un wu à, un yatte be-de o-ás a bope ká ne'a-wu á, komo wu ge hor-wu, wu nomog o-ás o ka."§

10 Yan-neke-m Yeso zeeru wu, "Urege kaane o to ro, net un ne'a un wu ne, ashi ma jiishte o ka net she'et ba ut-ge."

11 Amba wu zeeru ye, "Ba hon un net o he m-hoks m-dek un ka ma-to á se de ye Shir ya'e ur-beeb à.

§ **Bor-üş op uş-eer:28 18:28** ut-Girik: Wu wu ro m-dore denari zungu-o gaan. O-denari ro hond hond un rii ko-ya-ur-gawuş ro m-kum à ho-ur gaan. * **Bor-üş op uş-jero:4 19:4** Hyen komo: Taka 1:27; 5:2.

† **Bor-üş op uş-jero:5 19:5** Hyen komo: Taka 2:24. ‡ **Bor-üş op uş-jero:7 19:7** Hyen komo: Kara 24:1-4; Mati 5:31.

§ **Bor-üş op uş-jero:9 19:9** Hyen komo: Mati 5:32; 1Kor 7:10-11.

¹² Ye ken ye ro kon ye a mate ye she'et ba ut-ge à, remen yett m-campo á. Ye ken ye ro kon ye hun-ne musse kaane à, ba m-campo. Ye ken ye ro kon komo ye esse yea ge ut-ge á, remen con-to un **Gwomo-to Shir**. Myet wu he m-hoks m-dek un ka ma-to à wu dek."

Yeso huute yakar nu-o ur-bon
(Mark 10:13-16; Ruka 18:15-17)

¹³ Ka da-o hun-ne hanturu Yeso yakar rek-ye remen wu cit ye un kom-to un wu komo wu konoté ye us-kon. Amba yan-neke-mo un wu hururu ká ye hante ká yakar-ye à ut-gaag.

¹⁴ Amba Yeso zeeru ye, "Yagu no yakar rek-ye haante be un de. No wen ye á. Remen gwomo-to Shir to ma un ye to."

¹⁵ Wu **seke** ye kom-to un wu ur-hi, wu huute ye nu-o ur-bon. Ká da-o wu arguru.

Ko-ya-o-kwum
(Mark 10:17-31; Ruka 18:18-30)

¹⁶ A kane wu ken wu haaru be-ur Yeso un ká cot-o ne, "Wa-ur-Yoos, ¿yan rii-yo ne um he m-nom so-yo um kumut hoog-mo ba m-ta à?"

¹⁷ Yeso zeeru wu, "¿Remen yan o wottu me un cot-se un rii-yo ro so-yo à? Ai, so-wu ro kon á se Shir cot. Amba remen um shest wo cot-o ru, urege o conog o kum hoog-o ba m-ta, se o gyereg rii-yo ká **karamsa**-o zee à."

¹⁸ Ká net-wu zeeru Yeso, "¿To ke **karamsa**-to?"
Yeso shasuru, "Wo ho net á, wo hoob ne'a-wu un net á, Wo hiw ur-hyow á. Wo nom tor-se ut-bo á.*"

¹⁹ Hyan tato ru un inu ru ne ut-gos ne. Komo o cun wan-bor-üş ru bo o cone hi un du à."†

²⁰ Ká net-wu zeeru Yeso, "Ai, um dorussute to ká myet, ¿ya kusu me?"

²¹ Yeso zeeru wu, "Urege o conog o warag kashi un net hond hond, neke o beeb hono un rii-yo wotte à kap, o ya'as koob-ne hwor, woa kum ur-'yons n-Ton shir. Ka da-o o haan, o doru me."

²² Bo ká net-wu hogute kaane à, wu argu m-arag un tuk-mo ut-men, remen wu ro o-kwum ne deen.

²³ Ka da-de, Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, "Nip-o me no m-rure, ba un ka yish-ye hun-ne he kum un ko-ya-o-kwum-wu he m-cow un gwomo-to Shir n-Ton à."

²⁴ Man do no m-rure. A jiish m-sok dorom-yo cuw un ish-o o-ber, otte ko-ya-o-kwum cuw un gwomo-to Shir à."

²⁵ Bo yan-neke-mo un wu hogute káane à, ye bopuru o-nu. Ye zeeru, "Urege káá o, ¿wan wu un ya he kum un gwu?"

²⁶ Amba Yeso gwoťuru ye, wu zeeru, "Be-de un hun-ne, toa nome á. Amba be-de Shir ko yo ke rii-yo yo m-nome yo."

²⁷ Ka da-de Bitrus zeeru wu, "Te yagute koyan remen te dorutú wo. To, ¿ya te he m-kum?"

²⁸ Yeso shasuru, "Nip-o me no m-rure, un ka da-o roone à, da-o **Wà-wu un net** he m-she'et un gwomo-to un wu to ut-gos à, no ye doru me à, no ye komo he m-she'et un deeg-to un gwomo-ut op ut-yoor [12]. No ye he piishe un baag-ut op ut-yoor [12] to un **Isra**-ne ut-ma.‡

* **Bor-üş op uş-jero:18 19:18** Hyen komo: Rwu 20:13-16; Kara 5:17-20. † **Bor-üş op uş-jero:19 19:19** Hyen komo: Rwu 20:12; Kara 5:16; Rewi 19:18. ‡ **Bor-üş op uş-jero:28 19:28** Hyen komo: Mati 25:31; Ruka 22:30.

²⁹ Komo kap o un wu yagne ut-hur ko hen-ne ye un wu, ko sek-ye un wu, ko o-tato, ko o-inu, ko yakar, ko ut-kat, remen jin un de, wu kum rii-yo arge kaane à ut-be o-zungu [100], komo wu kum hoog-mo ba m-ta.

³⁰ Amba deen be-de un ye a m-hyan gos-ye m-moka à yea warag rek-ye. Ka ye a m-hyan rek-ye m-moka à, yea warag gos-ye.^{§*}

Bor ur-kwooz

Ya-m-senge un kat-o us-anab

¹ “**Gwomo-to Shir** untun wu ken ko-ya-o-kat-wu to ro wu ru'e n-sot n-sot à, remen wu hobonté ya-ur-guwus un kat-o un wu.

² Bo ye hongsute hwor-ye a m-top un ya-ur-guwus un taas ur-ho à,* wu heeturu ye un kat-o un wu.

³ “Hohond-mo un kwom-us jero se n-sot, wu ro m-arag be-de un ya-ut-baab, wu hyanuru ye ken ye ro un she'et-de o-hwaa temb n-riib be-de ut-baab.

⁴ Wu zeeru ye, ‘No, neke no un kat-o re, man top no rii-yo depe à.’ Ye nekuru un kat-o un wu.

⁵ Bo wu dotte m-ru ho-ur ro ur-hi à, komo un hohond-mo un kwom-us tet, wu dekuru ye ken ya-ur-guwus ye.

⁶ “Har m-moka hohond-mo un kwom-us taan se m-rim, wu dooru m-ru wu hyanu ye ken ye ro eso eso ye rott yo m-nom á. Wu cituru ye, ‘¿Remen yan o notte un she'et-de o-hwaa taas ur-ho?’

⁷ “Ye shasuru wu, ‘Remen yatt-wu ya'asu te rii-yo m-nom á.’

“Ká ko-ya-o-kat-wu zeeru ye, ‘Neke no un kat-o re, noa ‘wos ye ken ye no mosse m-senge un ye ne.’

⁸ “Bo rim-m nomte à, ko-ya-o-kat zeeru wan-co be-de un guw-ne ye un wu, ‘Ha o gwoton ya-m-senge o-kat. Agbe ye o top ye, shi'in un ya-ur-buste ha-mo un ya-ur-takan.’†

⁹ “Da-o a tope ka ye haane hohond-mo un kwom-us taan à, ko wu ke goksuru rii-yo depe a top wu un taas ur-ho à.

¹⁰ To, da-o ka ye ba'e m-neke o-kat à, shogbe ye gokste top-o un ye à, ye ro o-gwot ye zee a top ye arge or un ye ne. Amba ko wu ke goksuru rii-yo depe a top wu un taas ur-ho à.

¹¹ Bo ye gokste top-o un ye à, ye ma'asuru ko-ya-o-kat us-hwuhwumug.

¹² Ye zeeru, ‘Ye woone ur-buste à senge-mo un kwom-o gaan ye nome, amba o tok ye hond hond un te ne, te ye taase ur-ho m-senge m-swo n-noonho à.’

¹³ “Wu shasuru wan-gaan be-de un ye, wu zeeru, ‘Wan-yen de, ai, me re ra-o ru á. ¿A hongse, um zee man top wo rii-yo a m-top un taas ur-ho á?’

¹⁴ Goks rii-yo ro yo ma ru à o arag. Un nom me m-sok um top ye buste m-woon à hond hond un rii-yo um topu wo ne à.

¹⁵ ¿Mett o ur-beeb um nomot yo um cone un hwor re á? ¿Ko wo m-hoge ur-shoob o remen me kashi un net-wu?’

¹⁶ “Káane o heye be-de un ye a m-hyan ye ro gos-ye m-moka à, yea warag rek-ye. Kane komo ye a m-hyan rek-ye m-moka à, yea warag gos-ye.”‡§

§ **Bor-us op us-jero:30 19:30** ut-Girik: Amba hun-ne deen ye ro ur-takan à, yea warag ya-ur-buste, ya-ur-buste, komo yea warag ya-ur-takan. * **Bor-us op us-jero:30 19:30** Hyen komo: Mati 20:16; Ruka 13:30.

* **Bor ur-kwooz:2 20:2** ut-Girik: o-denari, top-o un a tope un ko-ya-ur-guwus un taase ur-ho, untun n-me 20:9-10,13. † **Bor ur-kwooz:8 20:8** Hyen komo: Rewi 19:13; Kara 24:15.

‡ **Bor ur-kwooz:16 20:16** ut-Girik: Amba hun-ne deen ye ro ur-takan à, yea warag ya-ur-buste, ya-ur-buste, komo yea warag ya-ur-takan. § **Bor ur-kwooz:16 20:16** Hyen komo: Mati 19:30; Mark 10:31; Ruka 13:30.

*Yeso doog nom ut-ma mosse
un mar-mo un wu ne
(Mark 10:32-34; Ruka 18:31-34)*

¹⁷ Bo Yeso un yan-neke-mo un wu ne ro m-neke o-Urusharima à, Yeso hessuru n-riib n-cow un ye ne un hon-de un ye, wu ruru ye yo he m-kor un wu ne à wukusse.

¹⁸ “A wo no o-Urusharima. A ya'as **Wà-wu un net** un kom-to un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne. Yea piish wu ut-ma, remen a hoot wu.

¹⁹ Ka da-o yea ya'as wu un kom-to un **Roma**-ne. Ye nomo wu ur-ar, ye nomo wu us-sorog, komo ye kem wu. Amba un ho-ur atette-de a 'yons wu.”

*Yoos-ur Yeso mosse un nome
un ye ken ye ne m-guw
(Mark 10:35-45)*

²⁰ Ka da-o, inu yakar Zebedi haanuru be-ur Yeso un yakar-ye un wu ne, **Yakubu** un **Yohana** ne. Wu kwukturu un co-o un wu, wu konuru Yeso yo ken rii-yo.

²¹ Yeso zeeru wu, “¿Ya o cone?”

Wu zeeru wu, “Rwo kà yakar re yoor-ye m-she'et, wan-gaan un re un du, wan-gaan un kwanta un du, n-me un gwomo-ut ru.”

²² Amba Yeso zeeru ye, “No nap rii-yo no us-kon á! ¿Noa hoksusse m-swo ibitte-de ur-koob de um he m-swo?”

Ye zeeru wu, “Tea hoks.”

²³ Wu zeeru ye, “M-sok ne, noa su ibitte un de. Amba she'et-de un re un de ko kwanta un de me wu ro wan-gwomo-to m-'ya á. Tato re wu n-Ton shir, wu zongse ka be-to, remen ká ye wu daage à.”

²⁴ Bo **yan-neke-m Yeso** ye kuse nen op à hogute yo **Yakubu** un **Yohana** kon ne à, ryaab-us reeru ye remen ká nen yoor-ye.

²⁵ Amba Yeso agnuru ye be-ur gaan myet. Wu zeeru, “No nak unze ka ye ut-gwomo to un ye ro **Yahuda** ne á, ye ro un hoge m-rerem mo un kute un hun-ne ye un ye ur-beeb. Komo ye ro gos-ye gos-ye un ye à, ye ro un hoge m-rerem ye kutute ye ro un kus-o un ye à ut-gwomo.

²⁶ U depe kaane be un no á. Bon wu cone wu warag gos-wu be un no à se wu nomote or un wu ne m-guw.*

²⁷ Komo bo un wu cone wu warag co be un no à, se wu waragte ko-guw no.†

²⁸ Ko me ma, **Wà-wu un net** me haan remen a nomotú me m-guw á, se de remen um nomoté ye ken ye m-guw. Komo um ya'asté hoog-m re remen um rurut hun-ne deen.”

*Po-ne yoor kumug o-hyan
(Mark 10:46-52; Ruka 18:35-43)*

²⁹ Bo Yeso un yan-neke-mo un wu ne inute ye yage bo-o o-Jeriko à, hun-ne deen doruru wu n-jim.

³⁰ Ye 'wossuru ye ken po-ne ye yoor, ye ro tara tara n-riib n-cow. Bo ye hogute Yeso ro m-arag un ká cow-yo à, ye damu us-cor. Ye zeeru, “Gos-wu, Wà **Dawuda**! Hoge 'won un te!”

³¹ Hun-ne kangsuru ye, ye res temb. Ye dooru m-dak us-cor. Ye zee, “Gos-wu, Wà **Dawuda**! Hoge 'won un te!”

³² Yeso argu m-es un cow, wu zeeru, “¿Ya no cone um nomo no?”

* **Bor ur-kwooz:26 20:25-26** Hyen komo: Ruka 22:25-26. † **Bor ur-kwooz:27 20:26-27** Hyen komo: Mati 23:11; Mark 9:35; Ruka 22:26.

³³ Ye zeeru wu, "Gos-wu, te conog te kum hyan-o o-bo."

³⁴ Yeso hoguru 'won-de un ye. Wu ci'uru yish-ye un ye. Ba un rem, ye ciru m-hyan! Ye doruru wu.

Bor ur-kwooz o-gaan

Yeso cowog bo-o o-Urusharima

(Mark 11:1-11; Ruka 19:28-40; Yoha 12:12-19)

¹ Bo Yeso un yan-neke-mo un wu ne woote bo-o o-Bapaji à, o ro yow yow o-Urusharima ne à, be-de un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**, Yeso tomuru yan-neke-mo un wu nen yoor.

² Wu zeeru ye, "Cow no kà bo-o ro un co no à. Un ra-o no tuwte à, noa hyen yo ken janka-yo ke'o, un wà un yo ne n-riib. No ussundu ye, no hantu me.

³ Wu ken wu citu no yo no m-nom à, zee no wu, 'Gos-wu wu conu ye.' Wu ya'asundu no ye ba un naas o-da."

⁴ To ka a un nom to remen a shoosté rii-yo **wan-Rwor un Ma-to Shir** rwoe à unze,

⁵ "Zee no hun-ne ye o-Urusharima,*†

Ko-Gwomo no wu ka roone be un no,
Ko-yan-gwugwer-mo ur-hi wu,

Wu ro n-ton o-janka, wu ro n-ton wà-yo o-janka."‡

⁶ Kà yan-neke-mo un wu ye yoor haaru, ye nomuru bo Yeso zee ye nom à.

⁷ Ye hanturu o-janka un wà un yo ne. Ye neksuru matuku-to un ye n-ton un wà-yo o-janka. Wu daaru yo, wu she'eturu.

⁸ Hun-ne ut-moor ne neksuru matuku-to un ye n-dak n-cow. Ye ken ye komo ye jetmunuru wa-to us-'yo ye neksuru n-cow.

⁹ Hun-ne ye ro un co-o un wu à un ye ro m-dore un jim-de un wu ne à. Ye damu us-cor, ye zee,

"Bongon-ur§ kumute be-ur Wà **Dawuda!**

Ko-ya-o-kwum-wu, wu ro m-haan
un beeb-de un Yawe à!

Bongon-ur kumute be-de Shir n-Ton!"*

¹⁰ Bo Yeso cuwte o-Urusharima à, hun-ne ma'asuru us-cot, ye ro m-zee, "¿Wan wu ne wu kà?"

¹¹ Se hun-ne ye ro m-dore un Yeso à, ye zeeru, "Ai, wu ka wu ro **wan-rwor un Ma-to Shir**, Yeso wu o-Nazaret o un dak-o o-Gariri."

Yeso weneg m-kukop un Pyo-o Shir

(Mark 11:15-19; Ruka 19:45-48; Yoha 2:13-22)

¹² Yeso cowuru un **Pyo-o Shir**, wu hyanuru myet ya-m-o un ya-ut-baab ne n-me. Wu wagarsuru deeg-to un yan-shas-o un hwor, un deeg-to un yan-baab-to un tantabara-ne.

¹³ Wu zeeru ye, "Gense to ro, 'A eeg hur-o re hur-o us-kon,'† amba no muute o be-de un wuke-de un hyow-ne."

¹⁴ Po-ne un ryan-ne ne haanuru be-de un wu un **Pyo-o Shir**, wu taasuru gom-se un ye.

* **Bor ur-kwooz o-gaan:5 21:5** ut-Girik: Sihiyona. † **Bor ur-kwooz o-gaan:5 21:5** Hyen komo: Isha 62:11. ‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:5 21:5** Hyen komo: Zeka 9:9. § **Bor ur-kwooz o-gaan:9 21:9** ut-Girik: Hosanna! = Gu na!

* **Bor ur-kwooz o-gaan:9 21:9** Hyen komo: Bong 118:25-26. † **Bor ur-kwooz o-gaan:13 21:13** Hyen komo: Isha 56:7; Irimi 7:11.

15 Amba bo Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne hyente rem-se o-made se wu nome à, har yakar ro un dak us-cor n-me un **Pyo-o Shir** ye ro m-zee, “Bongon-ur† depete be-ur Wà **Dawuda**,” yan-co swooru us-ryaab.

16 Ye zeeru Yeso, “¿Wo m-hoge un rii-yo ká yakar-ye ro m-zee?”

Yeso shasuru, wu zee, “Eba, ashi, ¿no wet m-karante n-me un Ma-to Shir á? To zee,

“‘Wo wu yoose yakar un yan-yaar-ne ye nomo wo ur-bongon.’§ ”

17 Bon káne, wu yaguru ye, wu ruuru un ká bo-o, wu arguru o-Betanya, wu rewuru reeno.

*Yeso huute 'yo-yo
o-rum o-nu yo-o*

(Mark 11:12-14,20-24)

18 Bo ish geste à, n-sot Yeso ro m-warag o-Urusharima mer reeru wu.

19 Bo wu hyente yo ken 'yo-yo o-rum yo n-riib n-cow à, wu haaru un ká 'yo-yo. Amba wu kum rii á se ut-wa. Wu zeeru ká 'yo-yo, “Woa do mat un yakar á har o nomot re!” A kane ká rum-yo hwo'uru kaw.

20 Bo yan-neke-mo un wu hyente káne à, ye bopu o-nu. Ye zeeru, “¿Re nome ká rum-yo hu'ute káne ba un rem?”

21 Yeso shasuru, wu zee, “Nip-o me no m-rure, urege no m-she ne, komo no zap á, ko hiin, noa hoks m-nom arge rii-yo un nome ká rum-yo à. Noa zee ka haag-o ‘Wuksunde o he'ebe n-me m-sa.’ Oa nomo no o-dorotte.*

22 Urege no shereg o-nip ko ya no kone Shir, noa kum yo.”

A un boog-to un gwomo-ut Yeso

(Mark 11:27-33; Ruka 20:1-8)

23 Bo Yeso cuwte un **Pyo-o Shir** à, wu ro ur-yoos, Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye ne be-de un hun-ne ye haanuru be-de un wu. Ye zeeru, “¿Un to ke gwomo-to o wotte un nom un ká rem-se? ¿Komo wa ya'u wo kà gwomo-to?”

24 Yeso shasuru, wu zee, “Me un cere, man cit no o ken cot-o. Urege no shaks me, man ruru no gwomo-to mette un nom un ká rem-se à.

25 ¿Kene **Yohana** kume gwomo-to un yo'os-de un hun-ne m-ho de wu nome à? ¿Shir o ya'e wu ko net?”

Ma-ut sunuru ye, ye ro m-zee, “A zee no be-de Shir o, wua zee na, ‘To, ¿remen yan o a sherte un wu á?’

26 Amba a zee no, ‘Be-de un net o,’ A o-gyer un ka buug-de un hun-ne de, remen kowan dekse **Yohana** ko-**yan-Rwor un Ma-to Shir** wu.”

27 Ye shasuru Yeso, ye zeeru, “Te nap á.”

Yeso zeeru ye, “Me un cere man ruru no ko un to ke gwomo-to mette m-nom un ká rem-se á.

*Sha-mo ut-ma mo un
ko-wan yakar yoor yan-campo-ne*

28 “To, ruru me no yo no hyane un to ka ma-to ne à. Wu ken net-wu ro un yakar-ne yoor yan-campo-ne. Wu haaru be-de un wu ro sek-wu à, wu zeeru, ‘Wà re, caane neke, o nom m-senge o-kat o us-anab.’

29 “Ká wà-wu shasuru, ‘Ay, man he á.’ Amba da-o hor-o, wu ja'asuru us-barag, wu haaru.

† **Bor ur-kwooz o-gaan:15 21:15** ut-Girik: Hosanna! = Gu na! § **Bor ur-kwooz o-gaan:16 21:16**

Hyen komo: Bong 8:2 (ut-Girik). * **Bor ur-kwooz o-gaan:21 21:21** Hyen komo: Mati 17:20; 1Kor 13:2.

30 “Tato-o haaru be-de un ayoore-ye wu, wu ruru wu rii-yo wu rure wu ur-takan à. Wà shasuru, wu zee, ‘To, man hees, Tato re o.’ Amba wu ha á.

31 “Kap yoor-mo un ye, ¿wan wu ne nome tato un wu o-dorotte?”

Ye zeeru, “Wà ur-takan.”

Yeso zeeru ye, “Nip-o me no m-rure, **yan-goks un tar** un ya-o-ás ne, yea be'es no cow un gwomo-to Shir.

32 Me un zee kaane remen **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** haante wu kutute no cow-yo un hoog, amba no bop ma-to un wu á. Amba **yan-goks un tar** un ya-o-ás, ye bok ma-to un wu o-nip. Komo da-o no hyane ka rii-yo ro m-kor à no waktune no ho'os **ba'as**-ut no, no bup wu o-nip á.†

*Sha-mo ut-ma mo un yan-tom-ye
gokse 'er-de un kat-o us-anab à
(Mark 12:1-12; Ruka 20:9-19)*

33 “Hogu no, mo ken sha-mo ut-ma mo komo. Wu ken net-wu ro kon wu go'e kat-o us-anab à. Wu rigimshiru o ur-san, wu booru kuub-o m-pot un ho-mo un yakar-ye un anab n-me. Komo wu maaru kuke-o m-pipir remen ya-ur-'er. Wu ya'asuru ye ken yan-tom-ye moog-o un ká kàt-o, ka da-de, wu haaru o ken dak-o.‡

34 Bo da-o m-ce woonte à, wu tomnuru guw-ne ye un wu. Ye he be-de un ye wu muuge o-kat à, remen ye goksuntú wu o ma un wu nu-o, o un kwum-o o-kat.

35 “Amba ye moge o-kat à shipi guw-ne, ye kaktu wan-gaan ur-bu'ug, ye hooru wan-gaan, ye kaktu wan-gaan us-jor.

36 Wu dooru m-tom un guw-ne hor-ye arge ye ur-takan. Yan-moog-o o-kat nomuru ye bo ye nome ye ur-takan à.

37 Har ur-kom, ko-ya-o-kat tomuru wà un wu ha-mo un be-de un ye. Wu zee, ‘Yea 'ye wà re m-sek.’

38 “Amba bo yan-moog o-kat hyanbute wà-wu un ko-ya-o-kat à, ye zeeru hi un de un ye, ‘Ehee! Ai, ko-yan-goks un cim-yo o-kat wu ka. A ho no wu, kat-o warag o ma na!’

39 Ye argu wu m-ship, ye jorbu wu un jit-de san-de o-kat. Ye hooru wu.”

40 Yeso cituru ye, “To, ka ko-ya-o-kat-wu muune, ¿ya wu he m-nom un ká yan-moog-ye ne?”

41 Ye zeeru wu, “Ai, cip wua hoom ye, wu ya'as hor-ye moog-o un ká kat-o, ye he wu senge m-ya'as un o ma un wu nu-o, o un kwum-o o-kat ko o ke hak-o.”

42 Yeso cituru ye, “Ashi, ¿no wet m-karante un gen-mo un Ma-to Shir á?
“ ‘Ta'ar-de ya-ut-ma ginme à,

de waragte ta'ar-de jiishe ur-bon myet be-de ut-ma à.

Mo ka nom-m Yawe mo,

rii-yo ut-hyat yo ne

un yish na.Š'

43 “Rii-yo me no m-rure à yo ro a rumus gwomo-to Shir un kom-ut no, a ya'as ye a hette kum un rii-yo ur-bon à.

44 Bon net-wu pukse un ká ta'ar-de à, dea jetem wu. Komo ká ta'ar-de a rugum reew wu de he'ebe be-de un wu à.”*†

† **Bor ur-kwooz o-gaan:32 21:32** Hyen komo: Ruka 3:12; 7:29-30. ‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:33 21:33** Hyen komo: Isha 5:1-2. Š **Bor ur-kwooz o-gaan:42 21:42** Hyen komo: Bong 118:22-23. * **Bor ur-kwooz o-gaan:44 21:44** Mo ken gen-mo deen mo n-ga rott ká ci-yo á. † **Bor ur-kwooz o-gaan:44 21:44** Hyen komo: Ruka 20:18.

⁴⁵ Bo Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne hogute ká sha-mo ut-ma mo Yeso rwore à, ye napuru unze ye wu rotte ut-ma. Ye ro ká yan-moog-o o-kat ye.

⁴⁶ Ye conuru wu m-ship, amba ye ro un gyer-o un hun-ne remen hun-ne dekstu Yeso ko-**yan-Rwor un Ma-to Shir** wu.

Bor-us kwooz us-yoor

Sha-mo ut-ma mo un biki-o ur-ge

(Ruka 14:15-24)

¹ Yeso dooru ye m-nome ut-ma un sha-mo ut-ma. Wu zeeru,

² “A hoks m-hongse un gwomo-to Shir un wu ken Ko-Gwomo-wu ne, wu nome wà un wu biki-o ut-ge à.

³ Hun-ne deen a bande o-biki. Da-o a kome zonge-to o-biki à, wu tomuru guw-ne ye un wu ye rure ko wu ke da-o nomoste. Amba hun-ne ye a bande à ye haan á.

⁴ “Wu dooru m-tom un guw-ne hor-ye. Wu zee, ‘Ruru no hun-ne ye a bane à unze, “Me ka um zongsute rii-yo m-re, a peneste na-ye m-sem ye a ya'e ut-zan à. Myet a komoste zonge un koyan. Haan no biki-o ur-ge ma na!’ ”

⁵ “Amba ye wu bane o-biki à ye was á. Ye arguru to ma un ye. Wu ken wu neku so un kat-o un wu. Wu ken wu neku baab-to un wu.

⁶ Ye ken ye komo ye shipi ká guw-ne ye, ye yo'ogu ye, ye kaktu ye ur-bu'ug, har ye hooru ye.

⁷ “Ko-Gwomo swooru us-ryaab deen. Wu tomuru karma-ne ye un wu. Ye hoomu wu ká ye ho guw-ne ye un wu à, har ye tuk's bo-o un ye kap.

⁸ “Ka da-de, wu zeeru guw-ne ye un wu hor-ye, ‘A komoste zonge-to o-biki, amba hamat-ne ye um bane à ye depe á.

⁹ Remen kaane, doru no cow us-cow, no band kap ye no hyane à ye haan o-biki.’

¹⁰ Ká guw-ne ye doruru cow us-cow. Ye kamsunduru kap o un ye, ye kume à, kashi un hun-ne un rii-ye o-saa ne, har be-de o-biki shiiru un hamat-ne.

¹¹ “Amba bo Ko-Gwomo cowonte, remen wu hyenet hamat-ne à, wu hyanuru wu ken net-wu, wu cop matuku-de guw-ne ye un wu yase hamat-ne ye cup be-de un ka biki-o ut-ge o á.

¹² Wu zeeru ká net-wu, ‘Wan-yen de, ¿re nome o cowonte kane ba wo un copon matuku-de o-biki?’ Amba ká net-wu taage un ma-to m-cep.

¹³ Ko-Gwomo zeeru yan-guw-mo un wu, ‘Gaag no kom-to un wu un na-se un wu ne. No jorbe wu n-do n-me o-comb, remen káne hun-ne he us-kan un haw-se un yin-ne.’*

¹⁴ “Ai, a bante hun-ne deen, amba ye a daage à hiin ye ro.”

O-cot mosse un top-o

un tar-ne o ma ko-Gwomo Sisar

(Mark 12:13-17; Ruka 20:20-26)

¹⁵ A kane **Parisa**-ne haaru, ye tooru ut-hun bo ye he Yeso m-ceeb un ma-to wu he m-rwor à.

¹⁶ Ye tomuru yan-neke-mo un ye, mosse un ye ken hun-ne Ko-Gwomo **Here** ye ne. Ye cit wu ká cot-o, “Wa-ur-Yoos, te nepste wo ko-ya-o-nip-wu. Wo komo m-yoos un Ma-to Shir o-nip ne ko ya he m-kor. Wo m-ginim un ko wu ke á, remen hun-ne kap gaan-ye be un du.

* **Bor-us kwooz us-yoor:13 22:13** Hyen komo: Mati 8:12; 25:30; Ruka 13:28.

17 To, ruru te rii-yo depe à kane; ¿Hond hond o te top **Sisar** caari-wu un ko-Gwomo-wu un **Roma**-ne hwor-ye un tar? ¿Ko te top á?”

18 Amba remen Yeso nepste rew-ur yo-de de un ye, wu zeeru, “No ya-o shepe! ¿Wan wu no m-ceed un cot-uş no?”

19 Kutu no me hwor-ye atte à.” Ye hanturu wu hwor-yo o-kwom.

20 Wu zeeru ye, “¿Kà hwoto-o un kà jin-de ne to ma wan to?”

21 Ye shasuru ye zee, “To ma ko-Gwomo **Sisar** to.”

Yeso zeeru ye, “To, se no ya'as ko-Gwomo **Sisar** rii-yo ro yo ma Sisar à, komo no ya'as Shir rii-yo ro yo Shir à.”

22 Bo ye hogute shas-o un wu à, ye bopuru o-nu. Ye yaguru wu, ye arguru.

O-cot n-te un ine-mo un margan-ne

(Mark 12:18-27; Ruka 20:27-40)

23 Un kà ho-de, ye ken **Saduki**-ne ye haanuru be-ur Yeso. (**Saduki**-ne ye ro m-zee a m-ine a mere á). Ye cituru wu kà cot-o.†

24 Ye zeeru, “Wa-ur-Yoos, **Mosa** zeeg, ‘Urege net marag ba wu un mat yakar, heno un wu ge kà ko-gwor-wu, remen wu metuté kà wu mare à wà, wu he dek un cim-yo un wu à.’‡

25 To, be un te wu ken net-wu makt yan-campo-ne nen ta'yoor. Wu ro sek-wu a gaaru ut-ge, wu maruru ba wu un mat. Ayoore-wu gaaru kà ko-gwor-wu.

26 Káane dooru m-kor be-de un ayoore-wu ba wu un mat yakar. Atette-wu gaaru kà ne'a-wu, har wooru un ata'yoore-wu.

27 Ur-kom, kà ne'a-wu maruru.

28 To, ruru te un ine-mo un margan-ne, ¿ne'a wan wu ne wu he m-warag be-de un ye? Remen myet-mo un ye, ta'yoor-ye geestu wu!”

29 Yeso shasuru ye, wu zee, “Yo suu no à yo ro no nap Ma-to Shir á. Komo no nap beeb-de Shir á.

30 Da-o margan-ne he m-ine à, yea ge ut-ge á. Se de yea wakte untun **yan-tom-ye Shir** n-Ton.

31 “Komo mosse un ine-mo un margan-ne, ¿no karante rii-yo Shir ruru no á? Cin da-o **Ibrahi**, **Ishaku**, un **Yakubu** ne mare à Shir zeeg,

32 ‘Me ro Shir **Ibrahi**, Shir **Ishaku**, komo Shir **Yakubu**.’§ Remen kaane, wu wu ro Shir o un ya-m-hoog, ba o un margan-ne á.”

33 Bo hun-ne hogute káane à, ye hyanuru hyat-to un yoos-de un wu.

Karamsa-o jiishe m-'wons à

(Mark 12:28-34; Ruka 10:25-28)

34 Bo **Parisa**-ne hogute **Saduki**-ne kum to m-cep be-de un shas-o un wu á, ye morguru. Ye cit wu o ma un ye cot-o.

35 Wu ken wan-napse o-**karamsa** wu be-de un ye cituru Yeso o-cot remen wu cept Yeso. Wu zeeru,

36 “Wa-ur-Yoos, ¿o ke **karamsa**-o jiishe m-'wons be-de un **karamsa**-ut **Mosa**?”

37 Yeso shasuru, wu zee, “Con Yawe Shir ru un kap o un hur un du, un kap o un hoog ru ne, un kap o un nap-uş ru ne.*

38 O ka o ro **karamsa**-o ur-takan, komo o ro o-gos o be-de un to ká.

39 Ayoore-o untun o ur-takan o ro, ‘Con yan-bor-uş ru bo o cone hi un du à.’†

† **Bor-uş kwooz uş-yoor:23 22:23** Hyen komo: Seng 23:8. ‡ **Bor-uş kwooz uş-yoor:24 22:24** Hyen komo: Kara 25:5-6. § **Bor-uş kwooz uş-yoor:32 22:32** Hyen komo: Rwuu 3:6. * **Bor-uş kwooz uş-yoor:37 22:37** Hyen komo: Kara 6:5. † **Bor-uş kwooz uş-yoor:39 22:39** Hyen komo: Rewi 19:18.

⁴⁰ Myet yoos-ur **Mosa** un to un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne, n-me un to ká **karamsa**-ut yoor-to rwuune.”[‡]

O-cot n-te un Kiristi

(Mark 12:35-37; Ruka 20:41-44)

⁴¹ Bo **Parisa**-ne kargute be-ur Yeso à, Yeso cituru ye o-cot.

⁴² Wu zeeru, “¿Yan yo ne ro barag-us no mosse un **Kiristi** ne? ¿Wà wan wu ne?”

Ye zeeru wu, “Wà **Dawuda**.”

⁴³ Yeso zeeru ye, “To, ¿re nome **Dawuda** un beeb-de o-Kukt, wu rotte wu m-zee ‘Gos-wu’? Remen **Dawuda** zeeg,

⁴⁴ “ ‘Yawe zeeg Gos-wu wu ma re,
“She’et un ka be-de ut-gwomo de,
har um ru’ut yan-yage-ut ru waragte
rii-yo o he m-yawag un na-us ru à.” ‘§

⁴⁵ ¿Urege **Dawuda** ro m-zee un **Kiristi**, ‘Gos-wu re,’ to, re nome **Kiristi** waragte wà un wu?”

⁴⁶ Yatt-wu hoksu wu m-shas á. Bo un ká ho-de yatt-wu kume jaab remen wu cit wu o ken cot-o á.

Bor ur-kwooz us-tet

Yeso pyaag wuke-de un

yan-Yoos-de o-karamsa un Parisa-ne

(Mark 12:38-40; Ruka 11:37-52; 20:45-47)

¹ Bo hun-ne morgute deen mosse un yan-neke-mo un wu ne à, Yeso zeeru ye,

² “**Yan-Yoos-de o-karamsa un Parisa**-ne, ye a ya’ase beeb-de un yoos-de un **karamsa-o Mosa**.

³ Remen kaane nom no kap o un rii-yo ye ro m-yoos à, amba no nom bo ye ro m-nom á. Remen ye ro m-nom un rii-yo ye ro yoos á.

⁴ Ye ro m-zee un hun-ne ye nom rem-se arge beeb-de un ye à, remen Shir wu hoguté rerem-mo ye. Amba ye ne, ye m-nom ko hiin rem-se ro un hante hun-ne ye waragte kashi be-de Shir á.

⁵ “Ye m-nom un senge-mo un ye remen hun-ne hyenet. Ye m-gaag caari caari-to un ci-se un Ma-to Shir sa o zee ut-dupo un zwon-to un ye, riib-se un matuku-to un ye ro us-geeza ne har se ro un huk o-dak. Ye ro m-kute un hun-ne a zeet ye ro yow yow un Shir ne.*

⁶ Ye jiiishte m-con a ya’as ye be-de ur-she’et de un gos-ye be-de o-biki, komo un be-to ur-she’et ne ut-soto un kuke-to un yoos un Ma-to Shir.

⁷ Komo ye conog hun-ne sengu ye m-gas be-de ut-baab komo hun-ne sengu ye m-zee, ‘Ya-us-Nap.’

⁸ “Amba no, taase a zee no ‘Wa-us-Nap,’ remen wan-yoos-ur no wan-gaan wu. No was ma-to ut-comos á, remen myet no hen-ne ye un wu ne ye, campo-ne un ne’a-ne ne.

⁹ Taase no zee net ‘o-Tato’ un hono o-dak remen Tato o-gaan o ro be un no wu ro n-me n-Ton shir.

¹⁰ Taase komo a eeg wo ‘Wa-ur-Yoos,’ remen wan-gaan wu ro Wa-ur-Yoos, wu ro, **Kiristi**.

[‡] **Bor-us kwooz us-yoor:40 22:35-40** Hyen komo: Ruka 10:25-28. § **Bor-us kwooz us-yoor:44**

22:44 Hyen komo: Bong 110:1. * **Bor ur-kwooz us-tet:5 23:5** Hyen komo: Mati 6:1; Kara 6:8; Oog 15:38.

11 Wu ro caari be un no à, se wu nomotu no m-guw.†

12 Kap wu hwo hi un de un wu be-ur kashi à, Shir a mus wu hwaa. Amba kap wu musse hi un de un wu hwaa à, Shir a 'ye wu m-sek."‡

Yeso sabarsute ya-o-shepe

(Mark 12; Ruka 11:39-42,44,52; 20:47)

13 "Amba no rii-yo ur-'won yo, no **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! No sanag hun-ne ish-o m-cow un gwomo-to Shir. No un hi un no komo no cow á.§

15 "Rii-yo ur-'won yo no **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! Remen no m-pas m-sa, no m-wo dak-to ur-hew remen hoob-o un net wan-gaan remen no muut wu dorute jor no **Yahuda**-ne. Urege no kumunte, no haaru no muutu wu har wu jiish no m-yo.

16 "Rii-yo ur-'won yo no, no ye ro un take un hun-ne co à, nokka ne po-ne! No m-zee, 'Myet bo un wu tonde un **Pyo-o Shir** à, rem ro kon á, amba kap bo un wu tonde o-zinariya yo un **Pyo-o Shir** à, se wu nomog ká rii-yo wu tonde à.'

17 Ya no ro untun po-ne un raag-ne ne un hyan-o Shir. ¿Yo ke yo jiishe ut-gos: zinariya yo, ko **Pyo-o Shir** o ro m-herekse o-zinariya à?

18 No komo m-zee, 'Kap bo un wu tonde o-**hana** à, regen-o ro kon á, amba kap bo un wu tonde un yar-mo a sake n-te o-**hana** à, se wu nomog ká rii-yo wu tonde à.'

19 No po-ne! ¿Yo ke yo jiishe ut-gos? ¿Sake-de, ko **hana**-o ur-sake o ro m-herekse ur-sake à?

20 Remen kaane kap bo un wu tonde un **hana**-o ur-seke à, wu tonde un ka rii-yo ro un o à.

21 Kap komo bo un wu tonde un **Pyo-o Shir** à, wu tonde un o, komo un Shir ne wu ro tara n-me un o à.

22 Kap komo bo un wu tonde n-Ton shir à, wu tonde un kwuur-o Shir, komo un Shir ne wu ro tara un ká kwuur-o à.*

23 "Rii-yo ur-'won yo no, **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! No m-hus o-gaan be-de un op be-de un saw-to un ceta us-wa ne. Amba no yagute rem-se jiishe ur-bon n-me o-**karamsa** à, se ro: ur-'won, m-she, un men-ut pus-to ne. Hus no kap, ka yo depe no nom à, ba no un yage o-ges.†

24 No po-ne yan-taku un co! No m-hus un rii-yo un hoog-o rek-yo n-me m-ho, amba no core o-dorom!"

25 "Rii-yo ur-'won yo no, **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa**-ne. Ya-o-shepe! No m-so'os jim-de ur-ibitte un de ur-kok ne, amba me-ur ro un hu ne, o-suub ne deen un koob-de un garamse un hi un no ne.

26 No **Parisa**-ne po-ne! Takan no so'os n-me de ur-ibitte ur-kok ne, remen jim-de un to nomot m-ccas.

† **Bor ur-kwooz us-tet:11 23:11** Hyen komo: Mati 20:26-27; Mark 9:35; 10:43-44; Ruka 22:26. ‡ **Bor ur-kwooz us-tet:12 23:12** Hyen komo: Ruka 14:11; 18:14. § **Bor ur-kwooz us-tet:13 23:13** Mo ken gen-mo un do ci-o 14Yan-gon tuk-mo ut-men mo ro no ur-wase, no yan-Yoos-de o-karamsa un Parisa-ne. Ya-o-shepe! No ine kon-se Shir; no ma'asu kon m-seeb ne n-me un hun-ne sa o zee no inu un hun-ne ye no ro. No ka ne re un ra-o un ye taage ye mate ye à, n-me un koob-de un ye. Remen kaane, noa su koob-de un ba m-rerem. Hongse: Mark 12:40 un Ruka 20:47 ne. * **Bor ur-kwooz us-tet:22 23:22** Hyen komo: Isha 66:1; Mati 5:34. † **Bor ur-kwooz us-tet:23 23:23** Hyen komo: Rewi 27:30.

27 “Rii-yo ur-'won yo no, **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa-ne**. Ya-o-shepe! Ya no ro untun saag-se hun-ne suke o-jojo à, se un bon-de m-hyan n-do, amba n-me se caar-to un margan-ne, m-kukop ne go-us-go.†

28 No m-senge a zeet no ro kashi un hun-ne un hyan-o un yish, amba men-ut no, ya to ro shiishe o-shepe un senge-m yo-mo ne.”

*Yeso nomog boog-to un go
un koob-de a he ye m-'ya à
(Ruka 11:47-51)*

29 “Rii-yo ur-'won yo no **yan-Yoos-de o-karamsa** un **Parisa-ne**. Ya-o-shepe! Men zee kaane remen no nak m-hin un saag-se ur-bon se un **yan-Rwor un Ma-to Shir**, komo no nome saag-se un kashi un hun-ne ut-duk ka ye ya-n-ga-ye no ho à.

30 No m-zee, ‘Te ro konte un da-o mong-ne te, te roa gu ye hoom un **yan-Rwor un Ma-to Shir** á.’

31 Un rwor-mo un káane, no zeeg o ka no ro yakar un ye hoome **yan-Rwor un Ma-to Shir** à.

32 To, ha no co no shoos men-ut jaas-to to tat no ne shi'ne à!

33 No yege-hwo! No yakar-ye un herhyat! ¿Re no he m-nom no possute piish ut-ma to un den-o o-ra?§

34 “Remen kaane, me no m-tomne un **yan-Rwor un Ma-to Shir**, un ya-us-weer ne, un yan-Yoos-de un Ma-to Shir ne. Noa ho ye ken ye, no kem ye ken ye, komo no nome ye ken ye us-sorog un kuke-ut no to un yoos un Ma-to Shir. No ye m-dore bo-ut-bo komo no ye un ya-ur-koob.

35 Remen kaane, noa su ur-koob remen no hoog kap kashi un hun-ne. Cin un hyó-m **Eber** net so-wu. Har ha-mo un mo ma Zakaraya wà Barakiya, wu no ho'e un tete-o un **Pyo-o Shir** un **hana-o ur-seke** à.*

36 Nip-o me no m-rure, myet piish ut-ma to a morogse à, us-hak deen se arge à, a sek to un hi-de un yan ka da-o.

*Yeso ryegente deen moose
un ya-o-Urusharima ne
(Ruka 13:34-35)*

37 “Ayya ya-o-Urusharima, ya-o-Urusharima! Bo-o hoome **yan-Rwor un Ma-to Shir**, no jir ye Shir tomnu no à ut-ta'ar! Um ro conog deen um kamas no bo kiit-o ro m-kamas un yakar-ye un yo n-me un kukun-to un yo à, amba no yagute.

38 No ka m-moka a yaksutu no hur-o† no ba un net!‡

39 Remen me no m-rure, noa do me m-hyan komo á, se ho-de no he m-zee, ‘Ko-ya-o-kwum-wu, wu roone un beeb-ur Yawe à!’ ”§

Bor ur-kwooz us-nass

*Yeso rworog bo Pyo-o Shir
he m-wurme à
(Mark 13:1-2; Ruka 12:5-6)*

1 Bo Yeso ruute un **Pyo-o Shir** à, wu ro ur-hew. Yan-neke-mo un wu kuturu wu mumag-o us-pyo.

‡ **Bor ur-kwooz us-tet:27 23:27** Hyen komo: Seng 23:3. § **Bor ur-kwooz us-tet:33 23:33** Hyen komo: Mati 3:7; 12:34; Ruka 3:7. * **Bor ur-kwooz us-tet:35 23:35** Hyen komo: Taka 4:8; 2Nom 24:20-21. † **Bor ur-kwooz us-tet:38 23:38** Hur-o = Pyo-o Shir. ‡ **Bor ur-kwooz us-tet:38 23:38**

Hyen komo: Irmi 22:5. § **Bor ur-kwooz us-tet:39 23:39** Hyen komo: Bong 118:26.

² Wu ruru ye, wu zee, “Gwoṭ no kà mumag-to, Nip-o me no m-rure, ta'ar-ur ro kon ko ur-gaan de a he m-yage n-ton un or un de á. Myet a wurumsu to.”

Takan-de un swo ur-koob
(Mark 13:3-13; Ruka 21:7-19)

³ Yeso ro tara n-te un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**, yan-neke-mo un wu haanuru be-de un wu, un hon-de un ye. Ye cituru, “¿Ruru te, ho-de kà rii-yo he m-kor à, Komo o ken napa-o ro kon o he te m-kute muun-m ru komo un ta-de un hono o-dak ne?”

⁴ Yeso shasuru ye, “War no ha, taase wu ken wu raks no.

⁵ Men zee kaane remen hun-ne deen yea haan un jin un de. Yea zee, ‘Me wu ro **Kiristi**.’ Har yea raks hun-ne ut-moor ne.

⁶ Noa hoge ma-to ur-gun, un hoge hoge to un to ne. No hoge o-gyer á, remen se kaane nomog, amba kom-ur ro woon to kon á.

⁷ Ut-dak ur-gun ut-dak ne, ut-gwomo ut-gwomo ne toa nom teper-se ur-gun un hi un de un to. A nom komo mer un nukte-mo o-dak ne ut-be n-hon n-hon.

⁸ Amba to ka kap takan-de un re ur-koob de temb de he m-kor à.

⁹ “Ka da-de yea ship no, a 'ye no ur-koob, ye ho no. Komo, hono o-dak kap a yagu no remen no me m-dore.*

¹⁰ Ka da-o hun-ne deen a tuku me jim, komo ye raks or un ye ne, ye yage or un ye ne.

¹¹ Yan-rwor un Ma-to Shir ye ut-bo komo yea indune deen, yea egusse hun-ne deen.

¹² Remen moor-to un men-ut jaas-to, was-mo ye ken ye ro m-was un or un ye ne à moa heeb.

¹³ Amba bo un wu joose har ha-mo ur-kom à, wua posse.†

¹⁴ Komo hun-ne ye Shir a ko'ot kà **Ma-to m-Re'em** to un gwomo-to Shir to a rur to hono o-dak, remen a hoguté to dak-ut-dak, ka da-o kom-de woonte.”

Swo ur-koob ur-yo-de
(Mark 13:14-23; Ruka 21:20-24)

¹⁵ “Da-o roon da-o no he m-hyan un rii-yo m-rwuk yo ko-**yan-Rwor un Ma-to Shir** Daneya rwore à, yo ro eso un be-de **Pyo-o Shir**‡§ (Yage ko-ya-m-karante nept.)

¹⁶ To, ye ro n-me o-Judiya à, yea som ha-mo ut-haag.

¹⁷ Net-wu ro n-do o-hur à taase wu warag o-hur wu dekenete rii-yo ro wu n-me o-hur à.

¹⁸ Wu ro o-kat à taase wu jo'on dek un cop-o un wu.*

¹⁹ Ka da-o rii-yo ur-'won yo ne'a-ne ya-ut-uub, un ye ro un yakar rek-ye ne à!

²⁰ Nom no us-kon taase rek-us no kor no da-o o-gos ko un **Ho-de ur-Wuwe** de un **Yahuda**-ne [ho-de o-Sati].

²¹ Kon no remen un ka da-o, a nom swo ur-koob de a wete m-nom á cin un takan-de un hono o-dak har haan-mo m-moka, a do ne m-nom gon-de á.†

²² O-nip, se de a hebe ká ho-to m-swo ur-koob to un ba kaane à, yatt ko-yan-hoog wu he m-ru á, amba remen ka ye a daage à, a heeb ka ho-to.

* **Bor ur-kwooz us-nass:9 24:9** Hyen komo: Mati 10:22. † **Bor ur-kwooz us-nass:13 24:13** Hyen komo: Mati 10:22. ‡ **Bor ur-kwooz us-nass:15 24:15** ut-Girik: be-de ba m-kukop. § **Bor ur-kwooz us-nass:15 24:15** Hyen komo: Dane 9:27; 11:31; 12:11. * **Bor ur-kwooz us-nass:18 24:17-18** Hyen komo: Ruka 17:31. † **Bor ur-kwooz us-nass:21 24:21** Hyen komo: Dane 12:1; Hyan 7:14.

²³ “Un ka da-o, ko wu ken wu zee no, ‘Gwot, **Kiristi** wu ka káne!’ Ko, ‘Wu ka reeno!’ Taase no dek to.

²⁴ Men zee kaane remen yan **Kiristi** ye ut-bo, un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne ye ut-bo yea rusune. Ye nom caari-o o-napa un rem-se un hyan ut-hyat ne, remen ye rukt hun-ne, har un ye Shir daage ne à urege a nome.

²⁵ Baks no unze um nekste to-ut no cin un ga'ane.

²⁶ “Remen kaane, wu ken wu zee no, ‘Gwot **Kiristi** Wu ka reeno o-kot!’ Taase no rwuun no hyenet. Ko ne, ‘Gwot wu ro reeno n-me o-kuke wukusse,’ taase no goks to!

²⁷ Men zee kaane remen bo myakt-o ro m-myaktune zee-mo ur-horan ha-mo ur-horim à, káne muun-mo un **Wà-wu un net** he m-nom.‡

²⁸ Be-de u-ur ro à, ay, káne sakra ro m-morge.”§

Muun-mo un Wà-wu un net
(Mark 13:24-27; Ruka 21:25-28)

²⁹ “Da-o ka ho-to un re ur-koob to he m-ta à,
“Da-o gaan ho-ur a nom o-comb,
o-reng komo yoa nom o-mok á.

Yege-regen a hyemene zee-mo n-Ton shir,

komo Shir a nukt rem-us beeb se ro un n-Ton Shir à.*

³⁰ Ur-kom ka da-o, napa-o m-muun mo un **Wà-wu un net** he m-rwuun cas un kus-o n-Ton shir. Myet hun-ne ye un hono o-dak à komo yea nom tuk-mo ut-men rem o-gyer. Yea hyen **Wà-wu un net** roon n-ton ut-ke'ente ut-gwomo ne m-seps ne deen.†

³¹ Wua tom yan-tom-ye un wu, ye hur o-kar o o-zaaz deen, komo ye karagse ye a daage à zeen-mo ur-horan, ur-horim ne, o-baar ne, o-ye'er ne, zee-mo un o ka wur-o un hono o-dak o ha-mo un o ka reeno.”

Ur-yoos n-te un 'yo-yo o-rum
(Mark 13:28-31; Ruka 21:29-33)

³² “Yoos no yo ken rii-yo n-te un 'yo-yo o-rum. Urege jet-se un yo cirig m-zoose, se ro m-tupne un wá-ut pu-to, no nak gos-o nomog yow yow o ka.

³³ Káne komo, urege no hyanag kap ká rem-se um ruru no à, ro m-kor, noa nep unze da-o nomog yow yow, wu ro n-riib un ish.

³⁴ Nip-o me no m-rure, hun-ne ye un ka zaman-yo yea mer á, se kap o un ká rem-se nomog.

³⁵ O-ton o-dak ne toa tees, amba ma-ut re toa te á ko hiin.

Yatt-wu nape ho-de Kiristi he m-haan á
(Mark 13:32-37; Ruka 17:26-30,34-35)

³⁶ “Amba yatt-wu nape ur-ho, ko un kwom-us re ká rii-yo he m-kor á, ko **yan-tom-ye Shir** ye ro n-Ton à, ko Wà,‡ se de o-Tato cot.

³⁷ “Bo a nome un da-o **Nuhu**§ à, káne muun-m re, me **Wà-wu un net** he m-nom.

³⁸ Untun ka da-o rii-yo ho-mo reet hono o-dak, hun-ne ro un hoge un rerem-mo ut-biki ut-ge ne, m-re, m-swo ne, campo-ne ro ut-ge, a m-'ya un yan-ne'a-ne ut-ge, har ha-mo un ho-de **Nuhu** cowe o-hat à!*

‡ **Bor ur-kwooz us-nass:27 24:26-27** Hyen komo: Ruka 17:23-24. § **Bor ur-kwooz us-nass:28**

24:28 Hyen komo: Ruka 17:37. * **Bor ur-kwooz us-nass:29 24:29** Hyen komo: Isha 13:10; 34:4; Jowe 2:10,31; 3:15; Hyan 6:12-13; Izik 32:7; Isha 34:4. † **Bor ur-kwooz us-nass:30 24:30** Hyen komo: Dane 7:13; Zeka 12:10-14; Hyan 1:7. ‡ **Bor ur-kwooz us-nass:36 24:36** Mo ken gen-mo mo rott ko

Wà. § **Bor ur-kwooz us-nass:37 24:37** Hyen komo: Taka 6:5-8. * **Bor ur-kwooz us-nass:38 24:38** Hyen komo: Taka 7:6-24.

³⁹ Hun-ne nap rii-yo he m-kor á, har ho-m haante mo reet ye. Kaane o muun-m re **Wà-wu un net** he m-nom.

⁴⁰ Un ka da-o, hun-ne yoor yea ma'as o-kat, Shir a dek wan-gaan, wua yage wan-gaan.

⁴¹ Ne'a-ne yoor a ma'as ur-na be-ur gaan, Shir a dek wan-gaan, wua yage wan-gaan.

⁴² "Remen kaane she'et no zongse, remen no nap ho-de Gos-wu wu ma no he m-muun á.

⁴³ Amba nap no yo ka, urege ko-ya-o-hur-wu nipse da-o ko-hyow he m-haan m-tet à, wua rewe á. Komo wu roa yage a cuwut wu o-hur á.

⁴⁴ Remen kaane no ma se no she'et zongse, ko o ke da-o. Remen da-o no esse o-sakto á, ka da-o **Wà-wu un net** he m-haan."[†]

Ko-guw kashi ko wu o-hwaa

(Ruka 12:41-48)

⁴⁵ "¿Wan wu ne ro ko-guw kashi, wa-us-weer? Wu ro ká guw-wu wu ko-yan un hur-o un wu rwo'e wu gutu wu hur-o un wu à, komo wu 'ye or re un wu guw-ne rii-yo m-re yo un ye un da-o depe à.

⁴⁶ Ko-ya-o-hur muune wu 'wos ká ko-guw-wu nomog rii-yo depe à, ko-ya-o-hur a hoge rerem-mo un wu.

⁴⁷ Nip-o me no m-rure, ká ko-ya-o-hur-wu a ru ká ko-guw-wu, wu gutu wu saw-to un wu kap.

⁴⁸ Amba urege ká ko-guw-wu ko-yan-men-ut jaas-to wu, komo wua zee hi un de un wu, 'Ko-yan-hur-o re a jo'on un ga'ane á.'

⁴⁹ Ka da-o, wu ciru bu un ye ká guw-ne ye. Komo wu ro ut-biki, wu ro m-re, wu ro m-swo, un yan-susuur-ne.

⁵⁰ Wu nome kàane, ko-yan-hur-o un wu a jo'on un ho-de wu huute o-sakto á, komo da-o wu nape á.

⁵¹ Ko-ya-o-hur a bu wu dum-mo pase ur-be à, komo wu reesu wu ur-koob be-ur gaan un ya-o-shepe ne. Káne ye he us-kan un haw-se un yin-ne.

Bor ur-kwooz us-taan

Sha-mo ut-ma mo yan-ne'a-ne op

¹ "A hongse **Gwomo-to Shir** untun yan-ne'a-ne op, ye deke pitirra-to un ye. Ye nekuru, ye gontuté ko-ya-ur-ge à.*

² Nen taan be-de un ye raag-ne ye, nen taan komo ya-us-weer ye.

³ Ká raag-ne ye dekuru pitirra-to un ye à, amba ye dek m-now remen m-do á.

⁴ Ya-us-weeru ne, ye dekste m-now remen m-do.

⁵ Bo ko-ya-ur-ge nome it-mo un woon à, myet-mo un ye hebu m-rew.

⁶ "Da-o tet-m purge m-sok ne à, ye hoguru eeg a m-zee, 'Hogu no, ko-ya-ut-ge wu ká! Rwuun no, no gontu wu!'

⁷ "Ká yan-ne'a-ne ye kap inuru, ye ja'asuru pitirra-to un ye.

⁸ Ká raag-ne ye konuru ya-us-weer, 'Hakkur no ya te no now-m no hiin, remen pitirra-ut te ro m-mar.'

⁹ "Amba ká ya-us-weer ye zeeru ye, 'Ay, moa bo'os te un no ne á. Jiishte no he be-de un ya-m-baab, no oon mo ma no.'

¹⁰ "Amba bo ye neketé, ye oonté m-now à, rii-yo ye muunte ko-ya-ur-ge wosonte. Ye ro zongse à, ye cowuru be-de ur-ge un wu ne, komo a tigurú ish.

[†] **Bor ur-kwooz us-nass:44 24:43-44** Hyen komo: Ruka 12:39-40. * **Bor ur-kwooz us-taan:1 25:1** Hyen komo: Ruka 12:35.

11 Da-o hor-o, ye ká yan-ne'a-ne ye muunuru, ye essuru n-do. Ye zeeru, 'Gos-wu! Gos-wu! Tikshi te ish!'

12 "Amba wu shasuru ye, 'Nip-o me no m-rure, me nap no á!'

13 "Remen kaane, se no she'et zongse, remen no nap ur-ho ko o-da á, o um he m-muun á.

Ma-to un guw-ne tet
(Ruka 19:11-27)

14 "Komo a hongse **Gwomo-to Shir** untun net-wu he m-neke ur-hew à. Wu agnuru yan-guw-mo un wu. Wu wonguru ye hwor, ye sengeté m-o m-baab ne, har wu muunte.

15 Wu ya'asuru wan-gaan ba-ut† taan-to un azurpa, wan-gaan komo ba-ut yoor, wu ken wu ba-o gaan, ko wu ke hon un 'wons-mo un wu. Ka da-o, wu nekurú hew-de un wu.

16 "Ká wu gokse ba-ut taan à, wu es m-se'er á. Wu haaru, wu senguru m-o m-baab ne un ká hwor-ye, har wu swooru ho-mo un ba-ut taan.

17 Káane komo, wu gokse ba-ut yoor à, wu swooru ho-mo un ba-ut yoor.

18 Amba ká wu gokse ba-o gaan à, wu haaru, wu hinnuru ur-kuub n-dak. Wu wukuru hwor-ye un ko-yan-hur-o un wu, taase a ci.

19 "O-da deen, ko-yan-hur-o un ká guw-ne ye jo'onuru hew-de un wu. Wu agnuru ká guw-ne ye un wu ye, remen ye ogmuté wu rii-yo ye nome un hwor-ye un wu à.

20 Ká ko-guw-wu gokse ba-ut taan à, zeeru ko-yan-o-hur, 'O ya'astu me ba-ut taan. Me ka komo um swoog ho-mo un ba-ut taan.'

21 "Ko-yan-o-hur hoguru o-zak, wu zeeru, 'Nomog ur-bon, ko-yan-kashi m-guw o, net so-wu! O nomog o-shir un rii rek-yo. Man ya'as wo gwomo-to arge to ká à. Haan, o nom o-zak be-ur gaan un me ne.'

22 "Ká wu gokse ba-ut yoor à, wu haanuru komo wu taknuru co. Wu zeeru, 'Ko-yan-o-hur, o ya'astu me ba-ut yoor. Me ka komo um swoog ho-mo un ba-ut yoor.'

23 "Ko-yan-hur-o un wu zeeru wu, 'Nomog ur-bon, inin ko-guw, kashi un net! O nomog o-shir un rii rek-yo, man ya'as wo gwomo-to arge to ká à. Haan, o nom o-zak be-ur gaan un me ne.'

24 "Ka da-de ká ko-guw-wu gokse ba-o gaan à wu ma wu woonuru. Wu zeeru, 'Ko-ya-o-hur, um nepste wo ko-ya-us-hwumug wu, wo m-ce un be-de wo go'e á. Wo komo ko-yan-con-mo un re-mo o-tara wu.

25 O rwo'e, um hogute o-gyer, taase um eggusse hwor ru. Um argu m-neke, um hin ur-kuub, um wukuru hwor ru. Goks rii-ye ru.

26 "Ko-ya-o-hur un wu shasuru, 'Wo ko-yan-men-ut jaas-to komo ko-guw-wu m-zar! ¿Ashi, o nepste me ko-ya-us-hwumug wu, me m-ce be-de me go'e á, komo ko-yan-con-mo un re-mo o-tara wu?

27 Ay, ro jiishte o essu me hwor re o-benki be-de um roa jo'on um goks rii-ye re har um su m-ho à!

28 " 'Rumus no ká hwor-ye be-de un wu, no ya'as wan-ba-ut op.

29 Ká ye nome senge-mo ur-bon un rii-yo a yase ye à, ye a he m-do'e, har ye kum deen. Amba ká ye ro m-nom o-shir á, ko ka ya-o-hiin-yo ye rotte à se a busute yo m-rumus.§

† **Bor ur-kwooz us-taan:12 25:11-12** Hyen komo: Ruka 13:25. ‡ **Bor ur-kwooz us-taan:15 25:15** ut-Girik: *tarents*, o-tarent hond o o ro un pamb kwooz un tet un op un taan [75] ko kiroguram-ut kwooz o-gaan un op ut-nass [34]. § **Bor ur-kwooz us-taan:29 25:29** Hyen komo: Mati 13:12; Mark 4:25; Ruka 8:18.

³⁰ Jorbu no ka ko-guw-wu o-hwaa wu un comb-o rim-o. Káne wu he us-kan un haw-se un yin-ne.*†

Piish-de ut-ma de ur-kom

³¹ “Da-o **Wà-wu un net** he m-haan n-me un seps-mo un wu à un **yan-tom-ye Shir** ne kap, ka da-o wu he m-she'et un kwuur-o un seps-mo ut-gwomo.‡

³² Shir a karakse kap hun-ne ye un hono o-dak un her-o un wu. Wua koos ye n-hon n-hon, bo yan-gwoŋ ut-guŋ ro un koos un ca un gwoor ne à.

³³ Wua ru yege-ca so un re-de un wu, yege-gwoor ne un kwanta-de un wu.

³⁴ “Ka da-o ko-Gwomo he m-zee ye ro un re-de un wu à, ‘Haan no, no ye kume o-kwum be-ur Tato re à! Goks no cim-yo ut-gwomo yo Shir essu no cin un takan-de un hono o-dak à.

³⁵ Men zee kaane remen bo um hoge mer à, no ya'ag me rii-yo m-re. Um hogute **swoot-o** m-ho, no ya'ag me m-ho um su. Me ko-hamat, no goks me un hur-ut no.

³⁶ Mett ur-matuku á, no ya'ag me ur-matuku. Me un gom, no waste un me ne. Me ke'o, no habu me ur-gas.’

³⁷ “Ka da-de ká ye nome rii-yo Shir cone à he wu m-shas, ye zee, ‘Gos-wu, ¿ho-de un ya te hyanu wo un hoge un mer te ye'et wo rii-yo m-re? ¿Ko da-o o hoge **swoot-o** m-ho, te ye'et wo m-ho o suute?

³⁸ ¿Komo ho-de un yan o te hyanu wo ko-hamat, te goks wo? Ko ¿ho-de o ro ur-kor, te ye'et wo ur-matuku?

³⁹ ¿Komo ho-de un yan o te hyanu wo un gom ko ke'o te waste un wo ne?’

⁴⁰ “Ko-Gwomo a shes ye, wu zee, ‘Nip-o me no m-rure, bo no nome wan-gaan n-me un ye kà hen-ne re ne, ye jiishe us-rek à, me no nome.’

⁴¹ “Ka da-o ko-Gwomo he m-zee un yan-kwanta-de un wu, ‘Wongu no un me ne, no ye Shir hu'e o-nu à. Cow no ra-o a m-ryomse á har ya nomot re ne, o Shir esse **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** un yan-tom-ye un wu ne à.

⁴² Remen bo um hoge mer à, no 'ya me rii-yo m-re á. Um hoge **swoot-o** m-ho, no 'ya me m-ho um su á.

⁴³ Um haan ur-hamat, no goks me á. Me ur-kor, no 'ya me ur-matuku á. Um gomog gom, komo me ke'o no was un me ne á.’

⁴⁴ “Ka da-o ye ma yea shes, ye zee, ‘Gos-wu, ¿ho-de un yan o te hyanu wo un hoge un mer, ko un **swoot-o** m-ho, ko wo ur-hamat, ko wo ur-kor, ko wo un gom, ko wo ke'o, te yage m-was un wo ne?’

⁴⁵ “Ka da-o wua shes ye, ‘Nip-o me no m-rure, bo no yage nome wan-gaan be-de un ye ká ye ro me rek-ye à, ay, me no yage m-nome.’

⁴⁶ “Ye ká yea cuw re ur-koob de un ba m-ta. Amba kashi un hun-ne ne yea cuw hoog-o ba m-ta.”§

Bor ur-kwooz us-cind

Gos-ye toog ut-hun ye hoot Yeso

(Mark 14:1-2; Ruka 22:1-2; Yoha 11:45-53)

¹ Da-o Yeso kome rwor un kà rem-se kap à, wu zeeru yan-neke-mo un wu,

² “No nepse **Biki-o m-Pas** kuks ho-ut yoor a cirit, komo me **Wà-wu un net** yea ya'as me yea kem me o-kan.”*

* **Bor ur-kwooz us-taan:30 25:14-30** Hyen komo: Ruka 19:11-27. † **Bor ur-kwooz us-taan:30 25:30** Hyen komo: Mati 8:12; 22:13; Ruka 13:28. ‡ **Bor ur-kwooz us-taan:31 25:31** Hyen komo: Mati 16:27; 19:28. § **Bor ur-kwooz us-taan:46 25:46** Hyen komo: Dane 12:2. * **Bor ur-kwooz us-cind:2 26:2** Hyen komo: Rwu 12:1-27.

³ Un ká da-o, Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye ne ro ur-morog un hur-o un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, jin-de un wu Kepas.

⁴ Ye tooru ut-hun, ye shipt Yeso wukusse, ye hoot wu.

⁵ Amba ye zeeru, "Ba da-o un **Biki-o m-Pas** á, taase hun-ne ine yokoko."

*Wu ken ne'a wu hokmote Yeso
now-mo m-shi'igin o-Betanya*

(Mark 14:3-9; Ruka 7:37-38; Yoha 12:1-8)

⁶ Ka da-o Yeso ro un bo-o o-Betanya un hur-o Simon, wu ro ko-**cim** n-ga à.

⁷ Da-o un re un ga-to m-rim, wu ken ne'a-wu haanuru be-ur Yeso ur-batta ne de un now-mo m-shi'igin mo un hwor deen. Da-o wu ro un re un rii-yo m-re à, wu duusuru Yeso ká now-mo ur-hi.†

⁸ Amba bo yan-neke-mo un wu hyente káane à, ryaab-us reeru ye. Ye zeeru or un ye ne, "Ay, to kà naas-mo un hwor mo.

⁹ Wu ro bakke ká now-mo a roa kumus hwor deen, a wongute koob-ne."

¹⁰ Amba remen Yeso nepste yo ye ro m-rwor à, wu zeeru ye, "¿Remen yan o no suute ká ne'a-wu, remen wu nomotu me rii-yo depe?"

¹¹ Koob-ne ro be un no ur-ho bi,‡ amba me, man do m-she'et be-ur no deen á.

¹² Ká ne'a-wu duusutu me ká now-mo wu jamaste wur-o re remen duk.

¹³ Nip-o me no m-rure, myet be-de a he ka ko'ot-o un **Ma-to m-Rerem** à, hono o-dak kap, a bup m-rwor rii-yo ká ne'a-wu nome à remen a baksté un wu ne."

Yahudas eks wua ya'as Yeso

(Mark 14:10-11; Ruka 22:3-6)

¹⁴ Wan-gaan be-de un op un yoor [12], jin-de un wu Yahudas Iskariyoti, wu haaru be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir.

¹⁵ Wu cituru ye, "¿Ya no he me m-ya'as, me bobsu no Yeso?" Ye ya'suru wu hwor-ye o-azorpa ur-kwooz un op [30].§

¹⁶ Cin un ka da-o, wu cire hoob-o un cow-yo wu hette ya'as un Yeso à.

*Yeso reeg rii-yo m-re yo
un Biki-o m-Pas be-ur gaan
un yan-neke-mo un wu ne*

(Mark 14:12-21; Ruka 22:7-14,21-23; Yoha 13:21-30)

¹⁷ Un ho-de un shi-mo **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist**, yan-neke-mo un Yeso haanu be-de un wu. Ye cituru wu, "¿Kene o cone te ja'asu wo o reet **Biki-o m-Pas**?"

¹⁸ Wu zeeru, "Neke no n-me o-bo noa hyen wu ken net-wu. No rure wu, 'Wa-ur-Yoos zeeg, "Da-o un re nomoste yow yow, komo man re **Biki-o m-Pas** un hur-o ru un yan-neke-m re ne." ' "

¹⁹ Yan-neke-mo un wu nomuru bo Yeso zee ye à. Ye argu komo m-nom rii-yo m-re yo un **Biki-o m-Pas** káne.

²⁰ Bo rim-m nomte à, Yeso she'eturu remen wu reet rii-yo m-re un yan-neke-mo un wu ne op un yoor [12].

²¹ Ye ro be-de m-re Yeso zeeru ye, "Nip-o me no m-rure, wan-gaan be un no wua ya'as me un kom-to un yan-yage-ut re."

²² Un naasu-mo ur-hur deen, ye ciru cot-se un wu n-gaan n-gaan. Ye ma'asuru m-zee, "Gos-wu, ¿Ba un me ne o rotte á, me wu?"

† **Bor ur-kwooz us-cind:7 26:7** Hyen komo: Ruka 7:37-38. ‡ **Bor ur-kwooz us-cind:11 26:11** Hyen komo: Kara 15:11. § **Bor ur-kwooz us-cind:15 26:15** Hyen komo: Zeka 11:12.

²³ Wu shasuru, "Wan-gaan be-ur no, wu ro m-re un rii-yo m-re kok-ur gaan un me ne à m-moka, wu he me m-ya'as.*"

²⁴ Me un zee kaane, remen me **Wà-wu un net** se um marag bo Ma-to Shir zee cin n-ga à. Amba rii-yo ur-'won yo ká wu he ya'as un 'Wà-wu un net à! Roa jiish ká net-wu ma a ro yagutu wu m-mat."

²⁵ Yahudas ká wu he wu m-baab à, wu ma wu cituru, "¿Wa-us-Nap, ba un me ne o rotte á, me wu?"

Yeso zeeru wu, "Wo ma o rworog un nu-o ru."

*Re un rii-yo m-re
remen baks un Gos-wu*

(Mark 14:22-26; Ruka 22:15-20; 1Kor 11:23-25)

²⁶ Ye ro un re un rii-yo m-re, Yeso mossuru ur-burodi, wu nomuru ur-bongon be-de Shir. Wu yotruru ká burodi-de, wu ya'suru yan-neke-mo un wu. Wu ro m-zee, "Goks no, no re, o ka wur-o re o."

²⁷ Wu mossuru ibitte-de un ho-mo un mat-de us-'yo. Wu nomuru Shir ur-bongon, wu argu ye m-ya'as. Wu ro m-zee, "Swo no myet-m no."

²⁸ Mo ka hyó-m re mo,† mo he shoos un swor o-nu o Shir un hun-ne ye un wu ne à. A wuus-mo remen ur-seke de un soks un **ba'as-to** un hun-ne deen.‡

²⁹ Wer no ma-ut re, man do swo un kà ho-mo un mat-de us-'yo mo komo á, se de kà ho-de um he swo un mo ken pu-mo mo be-ur gaan un no ne un gwomo-ut Tato re à."

³⁰ Ka da-de ye huru Sep-o ur-Bongon de Shir, ye ruuru. Ye nekuru **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**.

Bitrus a nom she-mo un nap un Yeso

(Mark 14:27-31; Ruka 22:31-34; Yoha 13:36-38)

³¹ Yeso zeeru ye, "Myet noa somos no yagu me un kà tet-mo, remen Ma-to Shir zeeg,

" 'Man wos Wa-ur-gut,

kur-de un ca komo yea cakre,§

³² Amba ne me ine ut-marimar, man be'es no m-wo o-Gariri, man 'gone un no ne kane."*

³³ Bitrus zeeru, "Ko ye som kap remen rii-yo he wo m-kor à, me man som á ko hiin."

³⁴ Yeso zeeru wu, "Nip-o me wo m-rure un kà tet-mo, rii-yo keeg-yo o-kiit kenet, woa nomos she-mo un nap-us re har o-tet."

³⁵ Bitrus zeeru wu, "Ko a ho me, man nom she-mo un nap-us ru á." Káane ma kap o un yan-neke-mo un wu zee.

Yeso nomog us-kon o-Gesemani

(Mark 14:32-42; Ruka 22:39-46)

³⁶ Ka da-o Yeso un yan-neke-mo un wu ne haaru de ken be-de a m-zee o-Gesemani† à. Wu zeeru yan-neke-mo un wu, "She'et no kane, man neke reeno, um nomot us-kon."

³⁷ Wu dekururu Bitrus ne un yakar Zebedi ne yoor, ye ro **Yakubu un Yohana**. Wu ciruru tuk-mo ut-men o-regen ne deen.

* **Bor ur-kwooz us-cind:23 26:23** Hyen komo: Bong 41:9. † **Bor ur-kwooz us-cind:28 26:28** Hyen komo: Rwu 24:8. ‡ **Bor ur-kwooz us-cind:28 26:28** Hyen komo: Irm 31:31-34. § **Bor ur-kwooz us-cind:31 26:31** Hyen komo: Zeka 13:7. * **Bor ur-kwooz us-cind:32 26:32** Hyen komo: Mati 28:16. † **Bor ur-kwooz us-cind:36 26:36** De ro be-de a un pot un yakar-ye un 'yo-se o-zetun à.

³⁸ Wu ruru ye komo, "Tuk-mo ut-men mo ro un hur un de à, mo wooste mo ho me. She'et no kane, zongse be-ur gaan un me ne."

³⁹ Wu nekuru co hiin, wu argu m-kwumus un hi-de un wu n-dak. Wu nomuru us-kon, wu zee, "Tato re! Urege a nome, dossu me ka ibitte-de un swo ur-koob de. Myet un kaane ne, ba yo um cone un hur un de à, yo yo a he m-nom á, se de yo o cone à."

⁴⁰ Wu muunuru be-de un yan-neke-mo un wu, wu 'wos ye m-rew. Wu zeeru Bitrus, "Ashi! ¿Noa hoks ur-'er ko ya o-da hiin un me ne á?"

⁴¹ She'et no zongse komo no nom us-kon un ba kaane á noa he'ebe n-te ut-meger. Kukt-o dekste m-sok ne, amba wur-o rott m-'wons á."

⁴² Wu dooru m-warag o-ayoore-o. Wu konuru, "Tato re! Urege ka swo ur-koob de a dosse á se um swoog de, nom yo o cone à."

⁴³ Wu dooru m-muun be-de un ye. Wu 'wos ye m-rew, remen yish-ye un ye shiiste m-rew.

⁴⁴ Wu dooru ye m-yage, wu haaru. Wu nomuru us-kon o-atette-o. Wu ro m-rwor un ma-to wu rwore n-ga à.

⁴⁵ Ka da-de, wu muunuru be-de un yan-neke-mo un wu. Wu zeeru ye, "¿Har m-moka rew-mo notte no ur-wuwe? To, da-o nomog, o a hette ya'as un **Wà-wu un net** un kom-to un ya-ut-**ba'as** à."

⁴⁶ Ine no, a neke no. Wan-ya'as un me woosunte."

Ye shipk Yeso

(Mark 14:43-50; Ruka 22:47-53; Yoha 18:3-12)

⁴⁷ Rii-yo wu tigite o-nu, Yahudas, wan-gaan n-me un ka op un yoor-ye [12], woonuru mosse un morog-de un hun-ne ne deen. Ye ro ut-magay ne ut-kom, ut-ko ne. Gwomo-ne ye un kon-se Shir un ye ro sek-ye ne à, ye tomontu ye.

⁴⁸ Wan-baab-to un wu, Yahudas regussute wu kussute ye o-napa. Wu zee, "Wu um he m-hamat à, wu wu ship no wu."

⁴⁹ Yahudas haaru be-ur Yeso, wu zeeru wu, "Ur-gas, wa-us-Nap o!" Yahudas hamturu wu.

⁵⁰ Yeso zeeru wu, "Wan-yen de, nom rii-yo hantu wo à."

Ye ka hun-ne ye woonuru, ye shipuru Yeso, ye bopuru wu.

⁵¹ Un hyan-o un kaane, wan-gaan be-de un ye ro be-ur gaan un Yeso ne à, wu mu'usuru magay-o un wu, wu kupsuru ko-guw-wu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir o-to.

⁵² Yeso zeeru, "Muut magay-o ru, o nak kap wu deke o-magay à, magay-o he wu m-ho.

⁵³ ¿No m-hyan sa o zee mett ur-beeb um hopt gwu be-ur Tato re, komo da-o gaan wu tomnu me **yan-tom-ye Shir**, ye arge buug-de un karma-ne dugu-us op un dugu-us yoor [12,000] á?"

⁵⁴ To, ¿re o ka a he a shoos rii-yo Gen-mo un Ma-to Shir rwore à, unze nip-o se ka rii-yo nomog?"

⁵⁵ Ka da-o Yeso zeeru ka hun-ne ye, "No un rwuun ut-magay ne, ut-ko ne no shipt me sa o zee me ko-ya-ur-kwup wu. Koyanda me ur-yoos un **Pyo-o Shir**, ¿ya hante ne no shipte me á?‡

⁵⁶ Amba myet a un nom to ka remen a shoosté rii-yo ro un n-me un takurda-o un **yan-Rwor un Ma-to Shir** n-ga à." Bo m-hoge kaane kap o un yan-neke-mo un wu ye yagu wu, ye somuru.

Yeso be-de un yan-piish ut-ma

(Mark 14:53-65; Ruka 22:54-55,63-71; Yoha 18:13-14,19-24)

‡ **Bor ur-kwooz us-cind:55 26:55** Hyen komo: Ruka 19:47; 21:37.

⁵⁷ Ye shipe Yeso à, ye heeturu wu be-ur Kepas, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, be-de **yan-Yoos-de o-karamsa** un sek-ye ne, ye rege ye morogsute à.

⁵⁸ Amba Bitrus doruru ye jim-m-jim ur-hew ne, har un 'woog-o un hur-o un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir. Wu cowuru, wu she'eturu un guw-ne ne, remen wu hyenet bo a he m-buse un Yeso ne à.

⁵⁹ To, n-me un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Morog-de un Sek-ye** de ne, kap ye hooburu taab-de ut-bo to ye he nome un Yeso remen ye kumut cow-yo un ho-de un wu à.

⁶⁰ Ko de nomte ye kum hun-ne deen ye esse yea ce ut-bo à, amba ye kum rii-yo m-rwor á. Ur-kom ye ken hun-ne yoor-ye rwuunuru.

⁶¹ Ye zeeru, "Wu ka net-wu zeege unze wua hoks m-kaps un **Pyo-o Shir**, komo wu jaas-o m-ma n-me un ho-ut tet."§

⁶² Ka da-de, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir inuru, wu zeeru, "¿Wott o ken shas-o un rii-yo ye zee mosse un wo ne á? ¿Ya o he m-zee un hi un du?"

⁶³ Amba Yeso shas á. Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir zeeru wu, "Tond un jin-de Shir wan-hoog, urege wo ro **Kiristi, Wà-wu Shir**."

⁶⁴ Yeso zeeru wu, "Ee, káane o hond hond bo o rwore à. Komo kane co noa hyen me **Wà-wu un net** ro ur-she'et tara un kom-o ur-re de un Shir be-de ut-gwomo,* wu roon komo n-me ut-ke'ente to un kus-o n-Ton shir.†"

⁶⁵ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir yooguru matuku-to un wu remen tuk-mo ut-men. Wu zeeru, "¿De ke taab-de de un ya a o-hoob? No hogute wu nomote Shir o-yo'og.

⁶⁶ ¿Re no hyane?"

Ye shasuru, ye zee, "Wu wooste a ho wu!"‡

⁶⁷ Ye copsu wu m-ta o-co, ye wosuru wu. Ye ken ye komo ye hwoogu wu ut-raag.§

⁶⁸ Ye ro m-zee, "Nomo te ut-hyat, urege wo **Kiristi** wu! Rwor wu huw wo o-raag à!"

Bitrus nomog she-mo un nap un Yeso

(Mark 14:66-72; Ruka 22:56-62; Yoha 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Ka da-o, Bitrus ro tara n-me un 'woog-o o-hur, wu ken wan-ne'a-wu wu ro m-senge un ká hur-o à, wu haaru be-de un wu, wu zeeru wu, "Wo ma, ay, wo m-dore un Yeso kà net-wu o-Gariri wu."

⁷⁰ Amba Bitrus nomuru m-she be-de un ye kap. Wu ro m-zee, "Me, me nap ma-to wotte á!"

⁷¹ Ujime bo wu rwuunte ish-o m-pyo à, wu ken wan-ne'a-wu ro m-senge un ká hur-o komo à hyanuru wu. Wu zeeru ka ye ro eso eso un ká be-de à, "Kà net-wu ro un dore un Yeso ko-ya-o-Nazaret!"

⁷² Komo Bitrus dooru nom m-she, har us-tond. Wu ro m-zee, "Me nap ma ká net-wu á."

⁷³ Jimuru hiin, ka ye ro eso eso un ká be-de à, ye haaru be-ur Bitrus. Ye zeeru, "Ma-to m-she ro kon á. Wo ma wan-gaan wu be-de un ye. Bo wo ut-ma à, ma-ut ru pyaag wo bo ya-o-Gariri ro m-cep à."

⁷⁴ Bitrus tonduru be-de un ye, "Me nap ká net-wu á!" Ba m-naas o-da, keeg-yo kiit-o kanuru.

§ **Bor ur-kwooz us-cind:61 26:61** Hyen komo: Yoha 2:19. * **Bor ur-kwooz us-cind:64 26:64** Hyen komo: Bong 110:1. † **Bor ur-kwooz us-cind:64 26:64** Hyen komo: Dane 7:13. ‡ **Bor ur-kwooz us-cind:66 26:65-66** Hyen komo: Rewi 24:16. § **Bor ur-kwooz us-cind:67 26:67** Hyen komo: Isha 50:6.

⁷⁵ Bitrus baksuru ma-to Yeso ruru wu à unze, “Rii-yo keeg-yo kiit-yo kyenet, woà nomos she-mo un nap-us re o-tet.” Bitrus ruuru n-do wu 'wonuru us-'won deen.

Bor ur-kwooz us-ta'voor

A heete Yeso be-ur Biratus

(Mark 15:1; Ruka 23:1-2; Yoha 18:28-32)

¹ Cin n-sot n-sot, myet o un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye ne morguru komo ye tooru ut-hun ye hoot Yeso.

² Ye ka'uru wu, ye arguru un wu ne, ye heeturu wu be-ur **Biratus**, ko-Gwamna-wu un ka dak-o.

Mar-m Yahudas

(Seng 1:18-19)

³ Da-o Yahudas wu babe wu à hyente a jetute Yeso mar-m hwoog-mo à, men-to un wu naasuru. Wu muunuru be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un sek-ye ne, wu muutu ye hwor-ye o-azorpa ur-kwooz un op [30].

⁴ Wu zeeru, “Um nomog **ur-ba'as**, remen um ya'aste ko-yan-ba-**ur-ba'as** a ho.”

Amba ye zeeru, “¿Ya daa te? Ut-ma ru to ká.”

⁵ Wu jorburu ká hwor-ye o-azorpa ye n-me **Pyo-o Shir**. Wu ruuru, wu haaru wu soruru cor-o un wu o-hu n-ton o-ce.

⁶ Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye kuusu ká hwor-ye, ye zeeru, “Udepe a ru ká hwor-ye un be-de ur-ess de un **Pyo-o Shir** á, remen ká hwor-ye ye un ho-de un net ye.”

⁷ Ye tooru ut-hun ye oorū de ken be-de un ká hwor-ye. A de m-zee *Be-de un ko-yan-mà-to ut-tur*. Ye muutu ká be-de, be-de un jok un hamat-ne ye mere.

⁸ Har ca, o rwo'e atte m-aag un ká be-de, *Pup-o m-Hyó*.*

⁹ Un kaane a shooste rii-yo **wan-Rwor un Ma-to Shir** Irmia rwoe à unze,

“Ye dek ká hwor-ye o-azorpa ye ur-kwooz un op [30],

hwor-ye a oote wu un con-mo un hun-ne ye o-**Isra** à.

¹⁰ Ye oorū be-de un ko-yan-mà-to ut-tur

un ká hwor-ye, bo Yawe zee à.”†

Biratus cikt Yeso us-cot

(Mark 15:2-5; Ruka 23:3-5; Yoha 18:33-38)

¹¹ Ka da-de, Yeso ro eso un her-o **Biratus** ko-Gwamna-wu un **Roma**-ne. Ko-Gwamna cituru wu, wu zee, “¿Wo wu ro ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?” Yeso zeeru wu, “O rworog hond hond.”

¹² Amba bo Gwomo-ne ye un kon-se Shir un ye ro sek-ye ne pyapu wu à, wu zee ye rii á.

¹³ **Biratus** zeeru wu, “¿Wo hoge moor-to ut-ma to ye ro wo m-sakke á?”

¹⁴ Amba Yeso shas wu ko gom-ur gaan á, har ko-Gwamna bup o-nu.

Hun-ne zeeg a ho Yeso

(Mark 15:6-15; Ruka 23:13-25; Yoha 18:39—19:16)

¹⁵ To, un da-o un **Biki-o m-Pas**, ko-Gwamna weste un hosune un net **ko-ya-ur-ba'as**-wu a ka'e wan-gaan wu ye cone à.

* **Bor ur-kwooz us-ta'voor:8 27:3-8** Hyen komo: Seng 1:18-19. † **Bor ur-kwooz us-ta'voor:10 27:9-10** Hyen komo: Zeka 11:12-13; Irmia 19:1-13; Irmia 32:6-9.

¹⁶ Kà hak-o, wu ken net-wu ro kon wu ye nape ko-yan-koob-de un hoge ut-ma ke'o, jin-de un wu Barabas.

¹⁷ Da-o **Yahuda**-ne morge ká sot-de un co-o hur-o **Biratus** à, Biratus cituru ye, “¿Wan wu no cone um hosu no? ¿Barabas wu ko Yeso wu a zee **Kiristi** à?”

¹⁸ (**Biratus** nepste remen ur-shoob o sek-ye ye un **Yahuda**-ne shipte Yeso.)

¹⁹ Ka da-de, **Biratus** ro tara be-de wu ro piish ut-ma à, ne'a un wu tomnuru a zee wu, “Yage ma-to un kà ko-yan-ba-**ur-ba'as**-wu temb, remen kà tet-mo um swoog ur-koob deen, bo-o un wu reeg me.”

²⁰ Amba Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye ne swowuru hun-ne ye zee a ho'os Barabas, a ho Yeso.

²¹ Ko-Gwamna dooru ye m-cit, “¿Wan wu ne be-de un kà yoor-ye no cone um hoosu no?”

Ye zeeru, “Barabas!”

²² **Biratus** cituru ye, “¿To, re um he m-nom un Yeso ne wu a zee **Kiristi** à?”

Kap ye zeeru, “A kem wu!”

²³ **Biratus** zeeru, “¿Remen yane? ¿Yan rii-yo wu nome?”

Amba hun-ne dooru 'yons us-cor, ye m-zee, “A kem wu!”

²⁴ **Biratus** hyanuru yatt-yo wu he hoks m-nom á, komo hun-ne ro un ma-to ye 'yonste hun-ne ur-hur. Wu tomuru a ibinu wu m-ho. Wu sapturu kom-to un wu un her-o un hun-ne. Wu ro m-zee, “Me de, ho-m re ro n-me un re un ra-o un hyó-mo un kà ko-yan-ba-**ur-ba'as**-wu á. To kà ma-ut no to.”[‡]

²⁵ Hun-ne kap ye shasuru ye zee, “Ra-o un hyó-mo un wu o she'et un gek-ut te, un yakar te ne!”

²⁶ Ka da-o **Biratus** ho'osuru ye Barabas. Wu rwo'uru karma-ne ye nomse Yeso us-sorog, wu ya'asu ye Yeso, ye kemet wu.

Karma-ne nomote Yeso ur-ar

(*Mark 15:16-20; Yoha 19:2-3*)

²⁷ Karma-ne ye un ko-Gwamna heeturu Yeso n-me un hur-o un ko-Gwamna. Ye karaksuru karma-ne ye kusse à be-de un wu,

²⁸ Ye pormuru wu saw-to un wu. Ye cupuru wu o ken cop-o jaas-o o un gond-to un gwomo-ne.

²⁹ Ye nomuru gond-o un yokor-ye m-seeb, ye sawsu wu ur-hi. Ye bobsuru wu o-ko un kom-o ur-re. Ká da-de ye kwukturu un her-o un wu, ye ro wu un nome ur-ar. Ye m-zee, “Caari caari-ne, ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne!”

³⁰ Ye copsuru wu m-ta. Ye goksuru ká ko-yo, ye wosuru wu un yo ur-hi.

³¹ Bo ye komoste wu nome ur-ar à, ye possuru wu ka cop-o jaas-o o, ye cupuru wu matuku-to un wu. Komo ka da-de ye ruuru un wu ne remen ye kemet wu.

Karma-ne kamag Yeso n-te o-kan

(*Mark 15:21-32; Ruka 23:26-43; Yoha 19:17-27*)

³² Ye ro m-neke n-cow, karma-ne gonturu wu ken net-wu bo-o o-Kireni wu, jin-de un wu Simon. Ye gaktu wu saw un ká **kan**-o Yeso o.

³³ Ye ruuru de ken be-de a m-zee o-Gorogota à, (de ro, *Be-de un caar-o ur-hi*).

³⁴ Ka da-de, karma-ne ya'asuru Yeso m-modi mosse un yo ken rii-yo ur-gaag yo ne remen wu suut, amba bo wu rekte à wu yagu m-swo. §

[‡] **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:24 27:24** Hyen komo: Kara 21:6-9. § **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:34 27:34** Hyen komo: Bong 69:21.

³⁵ Bo ye kemtu wu à, karma-ne nomuru o-gwambe remen gund-to un wu. Ye wonguru matuku-to un wu.*

³⁶ Ka da-de, ye she'eturu 'er-de un wu.

³⁷ Hohond-mo un hi-de un wu, a kamuru ko'ot-o un ma-to un **ba'as-de** un wu. Unze, "Wu kà wu ro Yeso ko-Gwomo-wu un **Yahuda-ne**."

³⁸ Komo ye kamuru ye ken ya-ur-kwup ye nen yoor be-ur gaan un wu ne. Wan-gaan un re-de un wu, wan-gaan ur-kwanta.

³⁹ Hun-ne ye ro m-arag à, ye bopu reeb-to un wu. Ye ro un rekt ut-hi ur-ar.†

⁴⁰ Ye ro m-zee, "Wo wu he m-wurum un **Pyo-o Shir**, komo o me o un ho-ut tet. ¿Woa hoks? Gu hi un du, o kergune a gut! Urege wo **Wà-wu Shir** wu, kergune un ká **kan-o** a gut!"‡

⁴¹ Káane komo Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne un ye ken sek-ye ne ye sengu wu nome ur-ar. Ye m-zee,

⁴² "Wu guug ye ken ye, amba wu hoks hi un de un wu m-gu á! ¿Wu ro ko-Gwomo-wu un **Isra-ne**, wu wu? Yage wu kergunte n-ton un ká **kan-o**, ká da-o te he m-sheer un ma-to un wu o-nip.

⁴³ Wu shereg be-de Shir, komo wu zee, 'Me wà-wu Shir wu.' " Yage Shir wu guut wu m-moka! Urege Shir ro m-hoge rerem-mo un wu.§

⁴⁴ Káane ma ká ya-ur-kwup ye a kemtu ye be-ur gaan à, ye nomuru wu hun-ut jaas-to.

Mar-m Yeso

(Mark 15:33-41; Ruka 23:44-49; Yoha 19:28-30)

⁴⁵ Cin ho-ur ro ur-hi, comb-o hokkuru o-dak myet, har ha-mo un so un kwom-us tet-se m-rim.

⁴⁶ So un kwom-us tet, Yeso dakuru cor deen. Wu zee, "Eroi, Eroi, ¿rama sabaktani?" Wata "Kwo Shir re, kwo Shir re, ¿remen yan o o jorutu me?"*

⁴⁷ Ye ken ye be-de un ye ro káne eso eso à, bo ye hogute káane à, ye zeeru, "Kà net-wu ro un eeg-us **Erejawan-Rwor un Ma-to Shir**."

⁴⁸ Ba m-rem wan-gaan wu un ye argu o-rek, wu haaru wu deknu ur-poog. Wu musuru de n-me un ho-mo o-zambo, wu tuuru o-ko. Wu tebburu Yeso wu suut.†

⁴⁹ Amba ye ken ye zeeru, "Yagu no wu a gut, urege **Ereja** a haan wu guut wu à."

⁵⁰ Yeso dooru dak us-cor deen, ka da-o wu ho'osu hoog-o un wu.

⁵¹ Un ká da-o, ká gund-o ro n-me un **Pyo-o Shir** à yishuru be-ut yoor, cin n-ton haan-mo n-dak. Dak-o nukuru, ta'ar-ut bu'uguru.‡

⁵² Saag-us teksuru, hun-ne so-ye deen ye mare à ye inuru un hoog ne. Ye zurmunduru un saag-se un ye.

⁵³ Rii Yeso inete ut-marimar, ye yaguru us-saag, ye cowuru o-Urusharima,§ hun-ne deen hyanuru ye.

⁵⁴ Un ká da-o, caari-wu un ko-karma-wu un **Roma-ne**, wu un ye ken karma-ne ye ro un 'er-ur Yeso à. Bo ye hyente nukte-mo o-dak komo un rii-yo kore ne à, ye hoguru o-gyer deen. Ye zeeru, "O-nip, wu ka **Wà-wu Shir** wu!"

* **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:35 27:35** Hyen komo: Bong 22:18. † **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:39 27:39** Hyen komo: Bong 22:7; 109:25. ‡ **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:40 27:40** Hyen komo: Mati 26:61; Yoha 2:19. § **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:43 27:43** Hyen komo: Bong 22:8. * **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:46 27:46** Hyen komo: Bong 22:1. † **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:48 27:48** Hyen komo: Bong 69:21. ‡ **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:51 27:51** Hyen komo: Rwu 26:31-33. § **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:53 27:53** ut-Girik: Bo-o ba m-Kukop.

⁵⁵ Ye ken ne'a-ne ye ro kon komo deen ye donde Yeso cin o-Gariri, ye nomote wu m-senge. Ye esnuru ur-hew ne un gwoŋ-o un rii-yo ro m-kor à.

⁵⁶ N-me un ye, **Meri** ro kon wu a m-aag *Magudarin* à, un **Meri** ne (inu **Yakubu** ne un **Yusuhu**), komo un ne'a Zebedi (inu **Yakubu** un **Yohana**).*

Duk Yeso

(Mark 15:42-47; Ruka 23:50-56; Yoha 19:38-42)

⁵⁷ Da-o rim-m nome à, wu ken ko-ya-o-kwum-wu, net-wu bo-o o-Aramatiya, jin-de un wu **Yusuhu**, wu haanuru. Wu ma ko-**yan-dor Yeso** wu.

⁵⁸ Wu haaru be-ur **Biratus**. Wu konuru a ya'as wu u-ur Yeso. Biratus zeeru a ya'as wu.

⁵⁹ **Yusuhu** dekururu u-ur Yeso, wu yereru un gund-o ur-bon.

⁶⁰ Wu he'edburu de n-me un saag pu-o o ma un wu, o hun-ne ro hinge wu un wur-o ut-ta'ar à. Wu birikturu caari-o o-ta'ar. Wu hokkuru ish-o un saag, wu arguru.

⁶¹ **Meri** Magudarin, un **Meri** wan-gaan ne ye ro kane tara un her-o un saag.

Yan-'er-de un saag

⁶² Gas-o un ish, ho-de un zonge-to un **Biki-o m-Pas**, Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne haaru, ye hyenet **Biratus**.

⁶³ Ye zeeru wu, "Hoog ru gos deen! Te bakste rii-yo ka wan-raks un hun-ne wu zee cin da-o wu ro un hoog ne à, unze so un ta-de un ho-ur atette-de, wua ine ut-marimar.†

⁶⁴ Remen kaane, rwo a 'er ka saag-o m-sok ne. Nom no kaane har ha-mo un ho-ut tet, taase yan-neke-mo un wu neke ye shes u-de un wu, ka da-de ye zeet hun-ne wu un ine ut-marimar. Kaane kore rwuk-mo ur-kom moa jiish mo ur-takan m-yo."

⁶⁵ **Biratus** zeeru ye, "Daag no karma-ne, no neke no 'er wu bo no he m-hoks à."

⁶⁶ Ye haaru, ye dapuru gen-mo ut-gwomo un ta'ar-de un saag. Ye rwo'uru komo karma-ne ye 'er ka saag-o.

Bor ur-kwooz us-eer

Ine-m Yeso ut-marimar

(Mark 16:1-8; Ruka 24:1-12; Yoha 20:1-10)

¹ **Ho-de ur-Wuwe** de un **Yahuda**-ne aragte o ka, un ho-de o-Rahadi n-sot n-sot, **Meri** wu o-Magudarin un **Meri** wan-gaan ne, ye haaru, ye gut o-saag.

² Ba un naas o-da, dak-o nukuru, remen wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu kergunte zeen-mo n-Ton shir. Wu birikturu ta'ar-o a tigute o-saag à, wu she'eturu un o.

³ Co-o un wu ro us-myakt, matuku-to un wu komo ut-pus to puu untun ut-gwere.

⁴ Ya-ur-'er de un saag hoguru o-gyer deen. Wur-to un ye ro us-zap. Bo ye hyane wu à, ye heeru n-dak untun margan-ne.

⁵ Ka da-o **wan-tom-wu Shir** zeeru ne'a-ne, "No hoge o-gyer á, um nepste Yeso no o-hoob wu a kame à.

⁶ Wu ro kon kane á! Wu inite be-de un margan-ne bo wu rwore a kor à. Haan no gut be-de wur-o un wu ro'e à.

* **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:56 27:55-56** Hyen komo: Ruka 8:2-3. † **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:63 27:63** Hyen komo: Mati 16:21; 17:23; 20:19; Mark 8:31; 9:31; 10:33-34; Ruka 9:22; 18:31-33.

⁷ M-moka neke no hor-m-hor, no rure yan-neke-mo un wu unze, wu inute ut-marimar. Wu ro co no ha-mo o-Gariri, reeno no he wu m-hyan. Rii-yo um haanu no m-rure à, yo ka.”

⁸ Kà ne'a-ne ye yaguru ká saag-o hor-m-hor. Ye ro gyer-o o-gyer, mosse o-zak ne deen. Ye ro us-rek remen ye heet ye ruruté **yan-neke-m Yeso** yo **wan-tom-wu Shir** zee à.

⁹ Komo bo ye ro m-neke à, Yeso un hi un de un wu go'onuru un ye ne. Wu zeeru ye, “Gwugwu-mo ur-hur be un no!” Ye hyoknuru yow yow un wu ne. Ye hamturu na-se un wu. Ye kwukturu un co-o un wu, ye ya'aru wu m-sek.

¹⁰ Ka da-de, Yeso zeeru ye, “No hoge o-gyer á! Ha no rure or re ne. Ye neke dak-o o-Gariri, reeno ye he me m-hyan.”

Ma-to un yan-'er-de un saag

¹¹ Bo ká ne'a-ne ye ro ur-hew cow-mo o-bo à, ye ken ye be-de un ká yan-'er-de un saag, ye cowuru o-bo be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir. Ye ruru ye kap o un rii-yo nome à.

¹² Da-o Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye morge à, ye tooru ut-hun. Ye ya'asuru karma-ne hwor deen.

¹³ Ye zeeru karma-ne, “Zee no, ‘Yan-neke-m Yeso, ye ha'e m-tet, ye hiwe wur-o un wu da-o te ro m-rew à.’

¹⁴ Urege ká ma-to woog un to-to un ko-Gwamna, tea nomo wu ut-ma. Noa cuw swo ur-koob á.”

¹⁵ Karma-ne argu goks un hwor. Ye rworuru bo a zee ye rur à. Kà ma-to un karma-ne to wooru bo-to un **Yahuda**-ne kap. Har caane, **Yahuda**-ne ro to m-rwor.

Senge-mo Yeso yakse yan-neke-mo un wu à

(Mark 16:14-18; Ruka 24:36-49; Yoha 20:19-23; Seng 1:6-8)

¹⁶ Ká **yan-neke-m Yeso** ye op o-gaan ye argu ha-mo o-Gariri. Ye haaru un haag-o Yeso zee ye he à.*

¹⁷ Da-o ye hyane Yeso à, ye kwukturu un rwun-se un ye, ye ya'aru wu m-sek, amba ye ken ye, ye dek unze Yeso wu á.

¹⁸ Yeso haaru yow yow. Wu ruru yan-neke-mo un wu, “o-Tato ya'astu me kap o un gwomo-to o-Ton shir, o-dak ne.

¹⁹ Remen kaane, neke no, no muut hun-ne ye un hono o-dak kap yan-neke-m re. No yo'os ye m-ho un jin-de o-Tato, un de un Wà ne, un de un **Kukt-o Shir** ne.†

²⁰ No yoose yan-dor pu'e, ye nom o-dorotte o un ma-ut re un kap o un rii-yo um rwo'u no à. Nap no yo ka. Me be-ur gaan un no ne ur-ho bi har un ta-de hono o-dak.”

* **Bor ur-kwooz us-eer:16 28:16** Hyen komo: Mati 26:32; Mark 14:28. † **Bor ur-kwooz us-eer:19 28:19** Hyen komo: Seng 1:8.

Takurda-o Markus

Rem-se ro n-me à:

Takan-de un Ma-to m-Rerem 1:1-13

Senge-m Yeso n-me un hun-ne ye o-Gariri 1:14—9:50

Cir-mo o-Gariri ha-mo o-Urusharima 10:1-52

Ho-ut ta'yoor-to ur-kom yow yow o-Urusharima ne 11:1—15:47

Ine-m Yeso ut-marimar 16:1-8

Rwuun-mo un Wan-Koyan cas un da-mo un wu n-ton ne un ine-mo un ne ut-marimar 16:9-20

Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho

(Mati 3:1-12; Ruka 3:1-18; Yoha 1:19-28)

¹ **Ma-to m-Rerem** to ka, to ma Yeso **Kiristi**, ***Wà-wu Shir**. Hogu no bo ka **Ma-to m-Rerem** to Shir to takne à.

² Cin n-ga ne wu ken net-wu, **wan-Rwor un Ma-to Shir**, jin-de un wu **Ishaya**. Wu gene rii-yo Shir zee yo he m-kor un co à. Wu zee, "Gwot Shir a tomon wan-tom o un wu be-de un hun-ne.

Wua tomsune wan-tom, wu zongsuté hun-ne remen haan-mo un **Wà-wu Shir**."[†]

³ "Hun-ne a hoge cor-o un ka wan-tom-wu o-kot.

Wu ro ye m-zee, 'Yawe no roon.

Ja'asu no wu hur-ur no.

No zonge remen haan-mo un wu.' "[‡]

⁴ Ka bo-o takne hond hond bo **Ishaya** gene à. Ka net-wu a m-zee **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho**, hun-ne hoguru cor-o un wu o-kot. Wu ro ye m-zee, "Es no a yo'os no n-me m-ho. Ye esse a yo'oste ye n-me m-ho à, ye kutute ye ho'oste **ba'as-to** un ye o ka to ye nome Shir à. Ye muunte be-de un wu. Wua soks **ba'as-to** un ye."

⁵ Yan-dak-o o-Judiya ye ma'asuru m-rwuun deen be-de un wu, kap un yandak-o o-Urusharima ne. Ye ro m-rwor un **ba'as-to** un ye. Wu ro ye m-yo'os n-me un Roog-o o-Joda.

⁶ **Yohana** ro un cop-o o-gund ne, o un can-se o-dorom. Wu ro un hap-yo o-ka ne un byon gego. Rii-yo m-re yo un wu, yege-e ye un so ne ye o-kot. §

⁷ Wu ro ye m-rure un Ma-to Shir. Wu ro m-zee, "Wu ken wu roon un jim un de wu jiishe me à. Me bo'os us un ka'ante-to un wu á.

⁸ Me un hi un de, m-ho mo me no m-yo'os, amba wu ne, un **Kukt-o Shir** wu he no m-yo'os."

A yo'oste Yeso n-te m-ho

(Mati 3:13—4:11; Ruka 3:21-22; 4:1-13)

⁹ **Yohana** ro un yo'os un hun-ne. Yeso rwuunuru bo-o o-Nazaret un dak-o o-Gariri. **Yohana** yo'osuru wu un Roog-o o-Joda.

¹⁰ Yeso ro m-rwuun n-me m-ho, ba un naas o-da, wu hyanuru a m-tiks ut-ke'ente n-Ton o shir. **Kukt-o Shir** ro m-kergene untun sha-mo o-gorop, o ciruru be-de un wu.

* **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:2 1:2** Hyen komo: Mara 3:1. ‡ **Bor-o gaan:3 1:3** Hyen komo: Isha 40:3 (ut-Girik). § **Bor-o gaan:6 1:6** Hyen komo: 2Gwm 1:8.

11 A hoguru cor n-Ton o Shir. O ro m-zee, “Wo ro Wà re, wu me m-con à. Me o-zak un wo ne deen.”*

Wa-ut-raks megerte Yeso

(Mati 3:13—4:11; Ruka 3:21-22; 4:1-13)

12 Un ra-o **Kukt-o Shir** cirute be-ur Yeso à. **Kukt-o Shir** kuturu wu, wu ru o-kot.

13 Wu ma'asuru kane ut-ho kwooz-ut yoor [40]. **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ro wu ut-meger ko wua nom **ur-ba'as** be-de Shir à. Yeso ro be-de nem ro à, **yan-tom-ye Shir** ye ro wu m-gu.

Yeso cirig daag

un yan-neke-mo un wu

(Mati 4:12-22; Ruka 4:14-15; 5:1-11)

14 De ken ho-de, a tuwturu **Yohana** un kur-o m-ke'et. Bo a tuwte wu un kur-o m-ke'et à, a rewuru ut-ho hiin ká da-de, Yeso cowuru n-me un dak-o o-Gariri. Wu doruru ka dak-o, wu ro un rure un hun-ne **Ma-to m-Rerem** to Shir.

15 Wu ro m-zee, “Ho-de un ko-Gwomo Shir wosonte, de wu hette m-rwuun un gwomo-to un wu ne à. Ho'os no **ba'as**-ut no, no muun, no kon wu. No dek **Ma-to m-Rerem** to Shir to a no m-rure à.”†

16 De ken ho-de, wu ro un dore un riib-o un Mar-o o-Gariri. Wu hyanuru ye ken yan-ship un jan-ye nen yoor. Jin-to un ye Simon un Andarawus heno un wu. Ye ro un neks ut-yo n-me o-mar.

17 Yeso zeeru ye, “Dond no me, man muut no yan-neke-m re remen no hantuté hun-ne ye dorute cow-yo Shir.”

18 Bo Simon ne hogute ma-to un wu à, ye ho'osuru yo-to un ye hor-m-hor. Ye arguru wu m-dore.

19 Bo ye dorute wu à, ye arguru un co hiin. Wu dooru m-hyan un ye ken yan-ship un jan-ye. Jin-to un ye **Yakubu** un **Yohana**, yakar Zebedi. Ye ro n-me o-hat. Ye ro un ja'as-de ut-yo.

20 Bo Yeso hyente ye à, wu zeeru ye haan ye dore wu. Ba un naas o-da, ye yaguru tat un ye (Zebedi) n-me o-hat mosse un ya-ur-guwus ne. Ye arguru wu m-dore.

Yeso ruutte ko-ya-ut-kot

(Ruka 4:31-37)

21 Yeso un yan-neke-mo un wu ne cowuru bo-o o-Kapanahum. Bo **Ho-de ur-Wuwe** woonte à, Yeso cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Wu yoosuru ye kane.

22 Ye bopuru o-nu un yoos-de un wu, remen wu yoosute ye untun ko-gwomo. De nom untun de un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** á. De ma un ye, yoos-de rott m-'wons á.‡

23 Ye kane un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wu ken net-wu ro kon wu ko-**ya-ut-kot** da'e ur-hi à. Ba un naas o-da wu sherguru us-kan.

24 Wu zeeru, “¿Ya mosse te un wo ne, wo Yeso ko-ya-o-Nazaret? ¿Wo un haan te o m-sabarse? Te nepste wo, **Wo ro ko-wan-ba-m-kukop wu Shir!**”

25 Bo ka net-wu zette kaane à, Yeso hurguru ko-**ya-ut-kot** ut-gaag. Wu zeeru wu, “Res no, no ru un hi-de un wu!”

* **Bor-o gaan:11 1:11** Hyen komo: Taka 22:2; Bong 2:7; Isha 42:1; Mati 3:17; 12:18; Mark 9:7; Ruka 3:22. † **Bor-o gaan:15 1:15** Hyen komo: Mati 3:2. ‡ **Bor-o gaan:22 1:22** Hyen komo: Mati 7:28-29.

²⁶ Bo ka ko-**ya-ut-kot**-wu hogute ma-ut Yeso à, wu soru ka net-wu n-dak. Ka net-wu taknuru us-zap. Ka da-de ne, wu sherguru us-kan, ko-**ya-ut-kot** ruuru un hi-de un wu.

²⁷ Kap o un hun-ne ye ro kane à, ye hyanuru hyat-to takne à. Ye ma'asuru un cot-se un hi un de un ye. Ye zee, "¿A'a, yan yo ne kaane? Yoos-de un wu ro un hon. Ma-to un wu ro m-'wons ne, har **ya-ut-kot** ro un m-nom o-dorotte un ma-to un wu ne."

²⁸ Bo un kaane, Yeso ruuru ur-jin hor-m-hor un kap hon un dak-o o-Gariri.

Yeso taasute ko-moon Simon gom

(Mati 8:14-17; Ruka 4:38-41)

²⁹ Yeso un yan-neke-mo un wu ne, mosse un **Yakubu** un **Yohana** ne rwuunuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Bo wu rwunte à, wu cowuru un den-o Simon ne un Andarawus.

³⁰ Ko-moon Simon ro domb. Wur-o dengute wu o-ra. Bo Yeso tuwte ka hur-o à, ba m-naas o-da, ye ruru wu ma-to un wur-o un wu.

³¹ Bo Yeso hogute à, Yeso hyogburu be-de un wu. Yeso bopuru wu o-kom. Yeso 'yonsuru wu. Gom arguru m-ta, har wu regturu Yeso ne un or un wu ne ne.

Yeso taaste gom-se un hun-ne deen

(Mati 8:14-17; Ruka 4:38-41)

³² Bo ho-ur hebute à, hun-ne ma'asuru Yeso un dekne un ya-us-gom, kap un ye **ya-ut-kot** da'e ur-hi ne à.

³³ Ya-o-bo morguru un ish ye hyenet.

³⁴ Wu taasuru ya-us-gom deen ko wu ke un gon gom-o un wu ne. Wu ruuturu **ya-ut-kot** deen. Wu yage **ya-ut-kot** ye teperte á, remen ye nepste wu ro **Wà-wu Shir**.

Yeso rworog Ma-to Shir un dak-o o-Gariri

(Ruka 4:42-44)

³⁵ Un **kan**-o o-kiit, cin ba ish-o un gas. Yeso inuru. Wu cowuru o-kot be-de ba un net. Kane Yeso kone Shir.

³⁶ Bo wu ruute kane à, Simon ne un or un wu ne ye rwuunuru Yeso o-hoob.

³⁷ Bo ye hyente wu à, ye zeeru wu, "Kowan wu ro wo o-hoob."

³⁸ Wu zeeru ye, "A cuw no un bo-to ro o-co à, um rurut Ma-to Shir kane tomso. O rwo'e um haante."

³⁹ Yeso komuru dore un hon un dak-o o-Gariri kap, wu ro un ko'ot un Ma-to Shir un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Wu ruuturu **ya-ut-kot** un hi-to un hun-ne. §

Yeso taasute ko-cim, cim-to un wu

(Mati 8:1-4; Ruka 5:12-16)

⁴⁰ De ken ho-de, wu ken ko-**cim**-wu haanuru us-kon be-ur Yeso. Wu kwukturu un her-o Yeso. Wu zeeru Yeso, "Urege o conog, woà hoks me m-taase un gom re."

⁴¹ Yeso hoguru 'won-de un wu, Yeso tabburu o-kom, wu ci'uru ka ko-**cim**-wu, Yeso zeeru wu, "Um conog, ka **cim**-to te."

⁴² Yeso ro ut-ma, **cim**-ut taaru ka net-wu ba un naas o-da. Wur-o un wu warguru por por.

⁴³ Yeso nakuru wu ut-to, ka da-de Yeso yagu wu aragte.

⁴⁴ Yeso zeeru wu, "Wo jar o rur rii-yo kore á. Amba neke o kute wan-**Cow un kon-se Shir** hi un du bo a taasú wo út-**cim** à. O **sekeseke-to Mosa** zee à. Ka bo-o hun-ne he m-nap unze a taasútu wo út-**cim**."*

⁴⁵ Amba ka net-wu ruuru, wu taknu rwor un ka ma-to ko kene. Wu ma'asuru m-rure un hun-ne rii-yo nome à. Bo a taase wu **cim-to** un wu à, har Yeso wu do hoks m-cow o-bo a hyenet wu á. Amba wu she'etunuru reeno o-kot. Hun-ne ye un ko kene ye ma'asuru m-ha be-de un wu.

Bor-us yoor

Yeso 'yonste ko-ryam

(Mati 9:1-8; Ruka 5:17-26)

¹ Bo ho-ut doote à, Yeso muunuru komo bo-o o-Kapanahum. Hun-ne hoguru wu muunte o-hur.

² Bo ye hogute à, ye morguru deen be-de wu comse à. A un kum be-de un hwo o-na á, remen moor-to un hun-ne. N-me n-do ne hun-ne shiiste. Wu ro ye m-rure un Ma-to Shir.

³ Ye ken ye dooru m-nekne un ko-ryam ne. Nen nass-ye dekne wu n-te o-kerem.

⁴ Amba remen moor-to un hun-ne, ye kum be-de m-cow ye woot be-ur Yeso á. Bo ye hyente kaane à, ye daarú n-ton ur-doob, ye pyaaru ur-hek n-ton be-de Yeso ro à. Bo ye pyeete ur-hek à, ye tuwturu ko-ryam n-me o-kerem ne o wu rotte domb à.

⁵ Bo Yeso hyente rii-yo ye nome à, wu napuru unze ye shereg un wu. Wu zeeru ko-ryam, "Nay re, um sokste **ba'as-ut** ru."

⁶ To, ye ken yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ye ro kane tara. Bo ye hogute ma-to Yeso zee ko-ryam à, ye zeeru un hur-de un ye,

⁷ "¿Ya hante ka net-wu zeet kaane? Wu yo'ogte Shir. Wan wu bo'ose sokse un hun-ne **ba'as-to** un ye se Shir un hon-de un wu."

⁸ Ba un naas o-da, Yeso napuru barag-se un ye kap un kut-o un wu. Wu zeeru ye, "¿Remen yan o notte us-barag kaane un hur un no?"

⁹ ¿Ya jiishe, a zee ko-ryam 'A soksutu wo **ba'as-ut** ru,' ko a zee wu, 'Ine ge, o mos kerem-o ru, o arag jo?'"

¹⁰ Yeso dooru ye m-zee, "To, yage um kutu no, no nept unze me **Wà-wu un net** ro m-'wons ne, me bo'ose sokse un hun-ne **ba'as-to** un ye."

¹¹ Bo wu zette kaane à, wu zeeru ko-ryam, "Ine ge, o mos kerem-o ru, o arag jo."

¹² Ka net-wu inuru ge, wu mossuru kerem-o un wu. Wu ruuru un yish-ye un hun-ne har ye bopuru nu. Ye sekemsuru Shir ur-bongon ur-bongon. Ye zeeru, "Wuuu, te wet m-hyan kaane á."

Yeso ak Rewi

(Mati 9:9-13; Ruka 5:27-32)

¹³ De ken ho-de, Yeso dooru m-ru n-riib o o-mar. Hun-ne ma'asuru m-morge be-de un wu. Wu zeeru ye m-yoose.

¹⁴ Bo wu komte ye m-yoose à, wu inuru wu arguru un co. Wu hyanuru wu ken net-wu jin-de un wu **Rewi** (wà Arupayes). Wu ro tara m-senge un kuke-o atte un goks un hwor-ye un tar à. Yeso zeeru wu, "Dond me." Wu inuru, wu doruru Yeso.

¹⁵ Ka da-de, komo Yeso haanuru un hur-o **Rewi** un yan-neke-mo un wu ne. Ye ro un re un rii-yo m-re un yan-goks un hwor-ye un tar ne un ya-ut-**ba'as** ne. Gon ka hun-ne ye, ye ro un dore un Yeso ut-moor ne.

* **Bor-o gaan:44 1:44** Hyen komo: Rewi 14:1-32.

16 Yan-Yoos-de un **karamsa-o MosaParisa**-ne, ye hyanuru wu ro m-re un rii-yo m-re be-ur gaan un ya-ut-**ba'as** ne un yan-goks un hwor-ye un tar ne. Ye cituru yan-neke-mo un wu. Ye zeeru, “¿Remen yan o ne wu rotte un re un rii-yo m-re mosse un yan-goks un hwor-ye un tar ne un ya-ut-**ba'as** ne?”

17 Bo Yeso hogute kaane à, wu zeeru ye, “Ye ro ba un gom à ye un hoob-o un ko-ya-us-baat á, amba ya-us-gom. Me un haan remen kashi un hun-ne á. Me un haan remen ya-ut-**ba'as**.”

Ma-to o-swoot

(*Mati 9:14-17; Ruka 5:33-39*)

18 De ken ho-de, yan-neke-m **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** ye ro o-swoot. **Parisa**-ne ye ro m-nom kaane tomso. Ye ken hun-ne ye haanuru be-ur Yeso, ye cituru wu, “¿Re nome yan-neke-m **Yohana** un yan-neke-mo un **Parisa**-ne rotte m-nom o-swoot remen Shir, amba ye ma ru ro m-nom á?”

19 Yeso shasuru ye un sha-mo ut-ma, wu zeeru, “To, ¿a nome kaane? ¿Waur-ge un nay-ne ye un wu ne ye yage re un rii-yo m-re mosse un wu ne? Ay, a nome kaane á.

20 Se de ho-de a he m-dek un ka wa-ur-ge-wu à, ka ho-de o ye he m-yage un re un rii-yo m-re.”

21 Yeso zeeru, “Magund-ur ut a de m-dap be-de un gund-o pu-o á. ¿A mosse ur-ut ur-pu-de ne? Pu-de-ur a yiish ur-ut kyaar, har arag-mo n-ga.

22 Komo yatt-wu he wuus m-ke m-pu mo un tur-o o-ka o-ut á, remen mo pu'e moa caat tur-o o-ka. Ka ke-mo ukse, komo ka tur-o o-ka o-naase. Remen kaane, a duus ke-m pu-mo un tur-o o-ka o-pu o.”

Ho-de ur-Wuwe

(*Mati 12:1-8; Ruka 6:1-5*)

23 De ken ho-de ne, **Ho-de ur-Wuwe**, Yeso ro m-arag un cow n-tete o un kat-o un hyo. Ye ro ur-hew, yan-neke-mo un wu ye taknu m-jet un rop-to un hyo.*

24 **Parisa**-ne hyanuru. Bo ye hyente à, ye zeeru Yeso, “A'a, ¿re nome notte m-jet un rop-to un hyo **Ho-de ur-Wuwe**? ¿Ho-de **Mosa** zette a nom m-senge un de á?”

25 Yeso zeeru ye, “¿No wet m-karante rii-yo **Dawuda** nome á? ¿Da-o wu hoge mer à, wu un or un wu ne à? Baks no.

26 Da-o Abiyata ro'e ko-Gwomo-wu un kon-se Shir à, **Dawuda** ro m-neke un or un wu ne ne. Wu cowuru Depi-o Shir.† Wu 'wossuru ga-to a esse remen Shir à, to udepe net re á se yan-**Cow un kon-se Shir**, **Dawuda** reeru to har wu ya'uru or un wu ne.”‡§

27 Ka da-de, Yeso zeeru ye, “Shir nomog Ho-de ur-Wuwe, wu nom de remen a waragte guw-ne ye un de á. Wu nomog ka ho-de, remen wu guut na.

28 Tomso ne, **Wà-wu un net**, wu ro ko-gwomo-wu bo'ose daag un rii-yo a he m-nom un ka **Ho-de ur-Wuwe** de à.”

Bor-us tet

Wan-kom-o margan

(*Mati 12:9-14; Ruka 6:6-11*)

* **Bor-us yoor:23 2:23** Hyen komo: Kara 23:25. † **Bor-us yoor:26 2:26** ut-Girik: Hur-o Shir.

‡ **Bor-us yoor:26 2:26** Hyen komo: Rewi 24:9. § **Bor-us yoor:26 2:25-26** Hyen komo: 1Sam 21:1-6.

¹ De ken ho-de, **Ho-de ur-Wuwe**, Yeso dooru m-cow un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Wu hyanuru wu ken net-wu kane wan-kom-o margan.

² To, ye ken hun-ne ye ro kane ye conog ye shipk Yeso **ur-ba'as**. Ye ma'asuru Yeso un tuwe un yish ko wua taas wu ka gom-o o-kom à. Ye dek unze Yeso dosse wu ka gom-o **Ho-de ur-Wuwe**, ye ship Yeso o ká be-de **ur-ba'as**. Ye kumug o ka cow-yo ye hette wu m-heet be-de un piish ut-ma à.

³ Yeso zeeru wan-kom-o margan, "Hyokne o ine ge un co-o un kowan."

⁴ Ka da-de ne, wu cituru hun-ne, "¿Ya **karamsa**-o **Mosa** zee a he m-nom **Ho-de ur-Wuwe**? ¿A nom rii yo-yo, ko o-so-yo? ¿A gu net a doote wu ut-ho, ko de a ho wu?" Ye resuru tek.

⁵ Wu gwoturu ye gwot-o us-ryaab. Men-ut naasute wu remen cikt-de un ye. Ka da-de, wu zeeru ka net-wu, "Neks kom-o ru." Wu neksuru kom-o un wu. Gom taaru.

⁶ Ba un naas o-da **Parisa**-ne ruuru, ye gamuru ut-hi un hun-ne ko-Gwomo **Here** ne ye wu rotte ut-tuw à. Ye hooburu o-cow ye hoot Yeso.

Hun-ne morgute n-riib o-mar

⁷⁻⁸ Yeso inuru mosse un yan-neke-mo un wu ne. Ye haaru n-riib o o-mar. Moor-to un hun-ne deen un dak-o o-Gariri ye doruru wu, har yan-dak-o o-Judiya, un yan-bo-o o-Urusharima ne, dak-o o-Idumiya, un hun-ne ne ye un jit-de un Roog-o o-Joda, raag-o o-Taya o-Sidon ne. Hono o-dak ye haanuru be-de un wu. Ye hogusute kap rem-se wu ro m-nom à.

⁹ Bo ye morgute à, Yeso zeeru yan-neke-mo un wu ye essu wu hat-o rek-o, taase moor-to un hun-ne megumse wu.

¹⁰ Wu be'esute wu taasute ya-us-gom deen gom-se un ye, har kap ya-us-gom ye ro m-mond be-de un wu ye ci'it wu.*

¹¹ Da-o ye **ya-ut-kot** da'e ur-hi à, hyane Yeso à, ye kwukturu un co-o un wu. Ye zeeru us-kan, "Wo wu **Wà-wu Shir**."

¹² Wu kangsuru ye, ye yage wu m-rwuunte kaane.

Yan-neke-m Yeso nen op un yoor

(Mati 10:1-4; Ruka 6:12-16)

¹³ Yeso daaguru ye ken yan-neke-mo un wu ye, ye neke, ye deet o-haag un wu ne, yan-neke-mo un wu argu m-ha.

¹⁴⁻¹⁵ Wu daaguru nen op un yoor, wu eguru ye ur-jin yan-Tom ye un wu. Ye ma'aste m-neke un wu ne, ye kotuté hun-ne Ma-to Shir, ye kumut 'wons-mo un ruut un **ya-ut-kot** un hi-to un hun-ne.

¹⁶⁻¹⁹ Jin-to un ye to ka, nen op un yoor-ye wu daage à:

Simon (wu Yeso ru'e ur-jin Bitrus à),

Yakubu (wà Zebedi),

un heno un wu **Yohana** (ye wu ru'e ur-jin yakar Buwanajis à, yakar-ye ut-dàkàr), tomso

Andarawus, un

Pirip,

Bataromi, un

Matiyos,

Tomas,

Yakubu (wà Arupayes), un

Taddiyus, un

Simon (ya o-**Kan'ana**), tomso

Yahudas Iskariyoti wu (wu ya'ase Yeso un kom-to un ya-ut-yage à).

* **Bor-uş tet:10 3:9-10** Hyen komo: Mark 4:1; Ruka 5:1-3.

Yeso un Beruzabur
(ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot ne)
(Mati 12:22-32; Ruka 11:14-23; 12:10)

²⁰ Ka da-de, Yeso cowuru o ken hur-o, komo moor-to un hun-ne dooru m-go'one be-de un wu, har wu kum da-o un re un rii-yo m-re un yan-neke-mo un wu ne á.

²¹ Da-o or un wu ne hoge kaane à, ye ruuru ye bupt wu. Ye un nom kaane remen ye ken hun-ne ye ro m-zee, "Wu ro kus kus."

²² Yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ye kergene bo-o o-Urusharima à, ye zeeru, "**Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** daag wu ur-hi. Un beeb-de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**† o wu rotte un ruut un ya-ut-kot."‡

²³ Bo Yeso hogute ma-to un ye à, wu agnuru ye be-de un wu. Ka da-de ne, wu cituru ye. Wu zeeru, "¿Re o ne **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** he ruut un hi un de un wu?" Bo wu citte ye kaane à, wu taknu ye m-yoose un sha-mo ut-ma.

²⁴ Wu zeeru, "Urege hun-ne ye un o ken dak-o wongute ye ro ur-gun kur-ut ut-kur un hi un de un ye, cakru-mo ka dak-o hette.

²⁵ Kaane o, hun-ne ye un o ken hur-o, ye wonge kur-ut ut-kur. Ye ma'asuru m-dum un hi un de un ye, caage-mo ka, ka hur-o hette.

²⁶ Gwomo-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** komo, to wonge kur-ut ut-kur, to ro m-dum, jesse-mo, to he'e.

²⁷ Yatt-wu he m-cow un hur-o un ko-beeb-wu kuuste saw-to un wu á, se wu shipste wu ur-takan. Wu geka da-de ne, wu cakarsute hur-o un wu.

²⁸ Nip-o me no m-rure, Shir a sokse hun-ne kap **ba'as-to** ye nome wu à, o-yo'og ne o ye nome wu à,

²⁹ amba wu yo'oge **Kukt-o Shir** à, a sokse ka net-wu **ba'as-de** un wu á. Ka **ba'as-de** dea she'et be-de un wu ko o ke da-o."§

³⁰ Yeso un rwor kaane, remen ye zeeg, "**Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** daag wu ur-hi."

Inu Yeso un hen-ne Yeso ne
(Mati 12:46-50; Ruka 8:19-21)

³¹⁻³² Hun-ne ut-moor ne ro tara tara. Yeso ro n-tete o un ye. Wu ro ye ut-ma, inu un wu woonuru un hen-ne ye un wu ne. Ye esuru n-do. Ye tomuru wu rwuun wu nom ut-ma un ye ne. Wu ken wu zeeru wu, "Inu ru wu ka un hen-ne ru ne n-do. Ye ro un hoob-o ru."

³³ Wu shasuru ye, wu zeeru, "¿Wan wu ne ro inu re un hen-ne re ne?"

³⁴ Wu gutruru hun-ne ye hwo wu n-tete o un ye à. Wu zeeru, "Inu re wu ka un hen-ne re ne.

³⁵ Wu nome rii-yo Shir cone à, campo, ko ne'a, wu ro heno re, wu ro komo inu re."

Bor-us nass

Wan-kap un go
(Mati 13:1-9; Ruka 8:4-8)

¹ Yeso inuru eso, wu ruuru n-riib o o-mar, komo wu taknu yoose un hun-ne. Ye morguru deen be-de un wu. Bo ye morge deen à, wu cowuru o-hat wu she'eturu n-me un o n-te o-mar. Hun-ne ro o-zang n-riib o o-mar.*

² Wu yoosuru ye us-rem ut-moor ne un sha-mo ut-ma.

† **Bor-us tet:22 3:22** ut-Girik: Beruzabur. ‡ **Bor-us tet:22 3:22** Hyen komo: Mati 9:34; 10:25.

§ **Bor-us tet:29 3:29** Hyen komo: Ruka 12:10. * **Bor-us nass:1 4:1** Hyen komo: Ruka 5:1-3.

³ Wu zeeru, “Raks no, no hogute ma-to um he no m-rure à. Wu ken net-wu ruug o-pup kap un go.

⁴ Wu ro un kap un go, ye ken go-ye he'enuru n-riib n-cow. Yege-no haanuru, ye corogsuru ye.

⁵ Ye ken go-ye he'enuru be-de ut-ta'ar be-de un ba m-hu deen. Ba un naas o-da, ye poturu remen dak-o rott ur-duw kane á.

⁶ Da-o ho-ur dakne à, ye kakuru, remen geer-se un ye cow n-dak á.

⁷ Ye ken go-ye he'enuru be-de yokor-üş ro à. Ye poturu, ye bo'osuru. Yokor-üş tupnuru, se megumsuru ye, ye hoge m-sok har ye dukt ur-bon ne á.

⁸ Ye ken go-ye he'enuru be-de ut-wuur. Ye poturu. Ye bo'osuru ur-bon ne. Ye dukuru. Ye nomuru ya'ane. Ye ken ye ur-kwooz un op [30]. Ye ken ye kwooz-ut tet [60] ko kwooz-ut taan [100].”

⁹ Ka da-de, Yeso zeeru ye, “Kap wu ro ut-to ne to m-hoge à, wu hoge.”

Rii-yo hante riig-mo un sha-mo ut-ma à

(Mati 13:10-17; Ruka 8:9-10)

¹⁰ Da-o hor-o, Yeso ro un hon-de un wu. Ka op un yoor-ye, yan-neke-mo un wu, un ye ken ye ne, ye haaru be-de un wu ye hwooru wu n-tete. Ye cituru wu yo ka sha-mo ut-ma to ro à.

¹¹ Wu zeeru ye, “No ye ya'ase Shir hur-ur no à, no ye Shir ya'e no nept ma-to un gwomo-to un wu. Ye ya'ase Shir hur-de un ye á, ye a m-yoose un sha-mo ut-ma.

¹² Remen a shoosté Ma-to Shir:

“ ‘Yea hyen yo me m-nom à
 amba yea hoks m-nap un yo me m-nom á.
 Yea hoge yo me m-zee à, amba yea nep á;
 taasü ye waktune be-de Shir a soksute ye ut-**ba'as.**’ ”†

Bo ma-to un ka wan-kap un go wu ro à

(Mati 13:18-23; Ruka 8:11-15)

¹³ Ka da-de, Yeso zeeru ye, “Urege no nap ka sha-mo ut-ma to á, noa nep o ka sha-mo ut-ma to kusse á.

¹⁴ Ka wan-kap un go wu, Ma-to Shir to wu ro m-kap.

¹⁵ Ye ka go-ye ye he'ene n-riib un cow à, no corogsuru ye, sha-mo un ka hun-ne ye mo ka, ye a rure Ma-to Shir à. Ye hogusse, ba un naas o-da, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** woonuru, wu deksuru to.

¹⁶ Kaane o tomso, ka go-ye, ye a kape n-te ut-ta'ar à, sha-mo un ka hun-ne ye mo ka, ye hoge Ma-to Shir à. Ba un naas o-da, ye goksuru to o-zak o-zak.

¹⁷ Amba ye ess to ur-hur á. Bo ye she'ette hiin à, ye ho'osuru to. Yo ka un kor remen koob-ur bok ye, komo hun-ne suutu ye us-cenene unze ye gokste Ma-to Shir, ye hoks gaag ut-men á.

¹⁸ Ka go-ye, he'ene n-te un yokor à, ye ro ka ye hoge Ma-to Shir à.

¹⁹ Amba hoob-o un rii-yo un hono o-dak yo rwo'uru ye un co. A ro ye m-raks un gop-de un hoob-o o-kwum. Komo un gop-de un se ken rem-se, se naasuru Ma-to Shir un hur-de un ye. Remen kaane, se wenuru m-duk.

²⁰ Ka go-ye, ye a go'e be-de ut-wuur à, ye ro ka ye hoge Ma-to Shir à, har to she'eturu un hur-de un ye, to nomuru ur-bon be-de un ye. Un hur-de un wu ken wu, ya wu ro untun ka go-yo yo ro m-kum un ya'ane ur-kwooz un op [30] à. Un hur-de un wu ken wu komo yo ro m-kum kwooz-ut tet [60]. Un hur-de un wu ken wu, yo ro m-kum kwooz-ut taan [100].”

† **Bor-üş nass:12 4:12** Hyen komo: Isha 6:9-10 (ut-Girik).

Sha-mo un ma-to ur-pitirra
(Ruka 8:16-18)

²¹ Ka da-de, Yeso cituru ye, “¿A un daps ur-pitirra remen a hokte de o-shaar? ¿Ko un kuş-o o-kwuur? Ay, amba remen a sekt de n-ton be-de a he m-hyan à.‡

²² Bo un rii-yo ro wukusse à, rwuun-mo yo he'e cas cas.§

²³ Kap wu ro ut-to ne to m-hoge à, wu hoge.”

²⁴ Yeso dooru ye m-rure ut-ma. Wu zeeru, “Baks no yo no hoge à ur-bon ne. Kok-de o mesute wu ken wu à de a hette wo m-me'esse, har a doo wo.*

²⁵ Ko-wan-rii, wu a m-do'e. Wu rotte ne á, ko ya o-rii-yo yo wu rotte hiin à, a rumus yo, a yage wu ut-kom m-zar.”†

Sha-mo un ma-to un go-ye potne à

²⁶ Yeso dooru ye un rure ut-ma. Wu zeeru, “**Gwomo-to Shir** ya to ro untun ko-ya-tom wu kape go un kat-o un wu à.

²⁷ A rewuru ut-ho, go poturu, ye bo'osuru, wu nap bo takne á.

²⁸ O-dak un hi un de un o, o ro m-'ya rii-yo m-re. Poton-mo ro ur-takan. Ye pote, ye dukuru. Ujime ye nomuru ya'ane.

²⁹ Da-o kat-o nense, wu tomuru ya-m-ce un kunt-de m-ce ne remen kat-o wooste m-ce.”‡

Sha-mo un ma-to
un ya'ane-yo o-mosta

(Mati 13:31-32,34; Ruka 13:18-19)

³⁰ Yeso zeeru ye, “¿Un yaane un hette m-hongse **Gwomo-to Shir**? ¿Ya un ma-to ne un hette m-rwunte un sha-mo un to?

³¹ Gwomo-to un wu to ro untun ya'ane-yo o-**mosta** yo a go'e n-dak à. Ko de nomte yo jiishte ya'ane kap us-rek à.

³² Yo jiishuru kap o un gugoo-g-o, a go'e n-me o-wak à. Yo nomuru caari-se us-jet, har no ro m-cire un se ye ce ut-kur.”

³³ Un sha-mo ut-ma deen gon to ka, Yeso rure ye Ma-to Shir hond hond bo ye he hoks m-nap à.

³⁴ Wu ruru ye rii á, se de un sha-mo ut-ma ne. Amba pakse o, wu ro un rwunte un yan-neke-mo un wu koyan.

Yeso reste m-yo m-ho ne

(Mati 8:23-27; Ruka 8:22-25)

³⁵ Ka da-de ne m-rim, Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, “Haan a pes no jit-de o-mar.”

³⁶ Yan-neke-mo un wu ye yagnuru hun-ne, ut-moor ne ye cowuru o-hat be-de Yeso ro à. Ye nekuru. To ken hat-to ro kon tomso ne ut-rek-to.

³⁷ Ye ro m-neke, caari-mo m-yo taknuru. Ho-m ro m-tam o-hat. Mo ro m-he'ebe n-me har mo un he de m-shoos o-hat.

³⁸ Yeso ro m-rew n-me o-hat so ur-tur un jim. Hi-de un wu ro russe un rii-o atte un rus ur-hi à. Ye 'yonsuru wu. Ye zeeru wu, “Wa-ur-Yoos, ashi! ¿Wo was á? Te ka he m-sabarse!”

³⁹ Ka da-de, wu inuru m-rew, wu hururu m-yo ut-gaag. Wu zeeru o-mar, “Res temb.” Yo-m resuru tek. Mar-o resuru temb.

⁴⁰ Wu zeeru ye, “¿Yan yo hante notte un hoge o-gyer? ¿Har m-moka no sher be-de Shir á?”

‡ **Bor-üş nass:21 4:21** Hyen komo: Mati 5:15; Ruka 11:33. § **Bor-üş nass:22 4:22** Hyen komo: Mati 10:26; Ruka 12:2. * **Bor-üş nass:24 4:24** Hyen komo: Mati 7:2; Ruka 6:38. † **Bor-üş nass:25 4:25** Hyen komo: Mati 13:12; 25:29; Ruka 19:26. ‡ **Bor-üş nass:29 4:29** Hyen komo: Jowe 3:13.

⁴¹ Ye hoguru o-gyer deen. Ye zeeru hi un de un ye, "Wuuu, ¿Ya un gon net-wu kaane wu yo-m ro wu o-dorotte m-ho ne?"

Bor-us taan

*Taas un gom-o un
wu ya-ut-kot da'e ur-hi à
(Mati 8:28-34; Ruka 8:26-39)*

¹ Yeso un yan-neke-mo un wu ne pasuru de ka jit-de o-mar de, un dak-o o-Garasa.

² Da-o Yeso ru'e o-hat à, ba un naas o-da, wu ken net-wu ro kon wu ko-**ya-ut-kot** da'e ur-hi à. Wu rwuunuru be-de us-saag, wu go'onute un Yeso ne.

³ Wu ro m-ma'as m-she'et un pak-to ut-ta'ar be-de a m-jok ut-u à. Wu ro m-gege á ko ut-kwom.

⁴ Ko a gegurse na-se un wu ut-kom ne ut-kwom ut-kwom, wu jetemse to war war. Yatt-wu ro wu m-hoks m-gaag á.

⁵ Ko de ke da-de, m-tet m-how ne, wu ro n-te un saag-se un pak-to ut-ta'ar, n-ton ut-haag. Wu ma'asuru us-kan kane. Wu ro m-monomse un hi un de un wu ut-ta'ar ut-ta'ar.

⁶ Da-o wu hyambe Yeso à, wu kawuru Yeso o-rek. Wu woburu. Wu kwukuru un co Yeso.

⁷ Wu sherguru us-kan. Wu zeeru, "Yeso, **Wà-wu Shir**, n-ton, ¿ya da wo un me ne? Hakkure, um mossute wo un Shir ne, wo 'ya me ur-koob á!"

⁸ Wu un zee yo ka remen Yeso zeste ko-**ya-ut-kot**, "Ru no un hi-de un ka net-wu."

⁹ Bo ka net-wu konte Yeso à, Yeso cituru wu. Yeso zeeru wu, "¿Jin un du ro waane?"

Wu shasuru Yeso, " 'Timb,' me wu un hon-de á, te deen."

¹⁰ Wu konuru Yeso komo wu zeeru, "Yeso hakkure, taas o yen te un ka be-de."

¹¹ Un ka be-de ne, caari-o un kur-o un arede ro ut-re n-ton ur-haag.

¹² Ya-ut-kot konuru Yeso. Ye zeeru, "Yeso tuwut te be-de un arede yage te cuwut ye."

¹³ Yeso ya'uru ye o-cow. Ya-ut-kot ruuru be-de un ka net-wu, ye cowuru un hi-to un arede. Kur-o un arede dugu-us yoor [2,000]. Arede yirigburu o-mar. Bo ye yirigbute à, ye duuzburu n-me o-mar. Ho-m reeru ye kap.

¹⁴ Bo yan-gut-de un arede hyente rii-yo nome à, ye somuru us-rek, ha-mo un bo-o ro yow yow à. Ye runduru ya-o-bo un riib-se un o ne ka ma-to. Hun-ne rwuunuru, ye hyenet rii-yo kore à.

¹⁵ Ye haanuru be-ur Yeso, ye hyanuru wu **ya-ut-kot** ro daage ur-hi à. Wu ro tara un gund-o un wu ne hokke un weer-se un wu ne. Ye hoguru o-gyer. Ye hyanag ut-hyat.

¹⁶ Komo ye hyane rii-yo kore ka net-wu ya-ut-kot da'e ur-hi à, un ka arede-ye ne un yish-ye un ye à, ye ruru hun-ne ye rwuune so o-bo à rii-yo kore à.

¹⁷ Ye taknu kon-us Yeso wu yaksu ye dak-o un ye.

¹⁸ Yeso ro m-cow o-hat wu yagute ka dak-o o ka. Ka net-wu ne wu **ya-ut-kot** ro daage ur-hi à konuru Yeso 'ye wu o-cow wu doruté wu.

¹⁹ Amba Yeso dek ma-to un wu á. Yeso zeeru, "Ji o-hur be-ur yan-yen-du du. O rure ye rem-se Wan-Koyan nomu wo à, un bo wu hyane 'won un du à."

²⁰ Ká net-wu arguru m-neke. Wu taknu rwor un ka ma-to un ka dak-o o a m-zee *Bo-ut Op á*. Wu ro m-rwor un ka rem-se ut-moor ne se Yeso nomu wu à. Hun-ne kap ye bopuru us-nu remen ye hogute rii-yo ut-hyat.

*Yeso taasute nen yoor gom-se un ye
(Mati 9:18-26; Ruka 8:40-56)*

²¹ Komo Yeso cowuru o-hat wu dooru m-pas un jit-de o-mar. Bo wu woobute à, hun-ne deen morguru be-de un wu n-riib o-mar.

²² Wu ken net-wu haanuru, jin-de un wu Jaros. Wan-gaan be-de un yan-co ye un kuke-o atte un yoos un Ma-to Shir à. Bo wu hyente Yeso à, wu kwukturu un co-o un wu.

²³ Wu gapursuru Yeso, wu zeeru, “Yeso, me ka haane be un du. Wà re wan-ne'a-wu ro un kom-to Shir. Um conog o he, o ci wu un kom-ut ru ko ka gom-o ro m-ta à, wu nom hoog.”

²⁴ Yeso arguru wu m-dore. Ye arguru m-neke. Hun-ne deen doruru Yeso. Ye ro wu m-megemse.

²⁵ Wu ken ne'a-wu ro kon wu gom bope à, hak-üş op us-yoor [12] hyó-m ro m-du un wur-o un wu.

²⁶ Wu swoog ur-koob deen un kom-to un ya-us-ba'at ut-moor ne. Bo un rem-se wu rotte un kom-to un wu à, kap o un se se teeste un hoob-o us-baat remen gom-o un wu teet. Gom ro wu m-muun n-hwuk n-hwuk.

²⁷ Wu hogusute Yeso ro un taas us-gom. Wu pa'anuru so un jim-de un wu n-me un moor-to un hun-ne wu ci'it gund-o Yeso.

²⁸ Wu zeeru un hur-de un wu, “Ko bo un gund-o Yeso o de um ci'e, o bo'osute gom re teet.”

²⁹ Bo wu ci'ite gund-o Yeso à, hyó-mo un wu arguru m-ka ba un rem. Wu hoguru un wur-o un wu gom taag.

³⁰ Ba un naas o-da, Yeso napuru Shir ruutte se ken myot-se un wur-o un wu, wu napuru unze wu ken ci'ig wu. Wu byanduru n-me un moor-to un hun-ne wu nept wu ci'e wu à. Wu zeeru, “¿Wan wu ne ci'e me o-gund?”

³¹ Yan-neke-mo un wu zeeru wu, “Gwoť ka moor-to un hun-ne to. ¿Wa nep net-wu ci'e gund-o ru?”

³² Ka da-de, wu gutruru remen wu hyenet wu nome kaane à.

³³ Ne'a tomso, bo wu nepte rii-yo takne un wu ne à, wu haanuru gyer-o-gyer. Wu ro us-zap. Wu kwukturu un co Yeso, wu ruru wu bo un rii-yo takne à.

³⁴ Yeso zeeru wu, “Wà re, wan-ne'a bo o sherte un me ne à, gom ru taag. Ji o-hur, hur-ur gaan. Oa do m-muun á.”

³⁵ Wu ro ut-ma, ye ken ye rwuunuru un hur-o un wan-co-wu un kuke-o atte un yoos un Ma-to Shir à. Ye zeeru ka wan-co-wu, “¿Yan yo wotte un rangse un Wa-ur-Yoos? Wà ru wan-ne'a mereste.”

³⁶ Ko de ye zette kaane, unze wà wan-ne'a mereste à, Yeso was un to ne á. Wu zeeru wan-co, “Yage o-gyer. Sher hur-ur gaan cot.”

³⁷ Bo Yeso rurutu wu kaane à, ye arguru m-neke un ka net-wu ne, amba Yeso dek hun-ne á, se Bitrus, un **Yakubu**, un **Yohana** (heno **Yakubu**) ne.

³⁸ Bo ye woote un hur-o Jaros à (wan-co un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** à), Yeso 'wossuru hun-ne kane deen. Ye ro us-'won.

³⁹ Bo wu tuwte à, wu zeeru ye, “¿Remen yan o notte us-'won? Ay, wan-ne'a-wu mar á. Rew-mo wu rotte.”

⁴⁰ Ye nemsuru wu nemes-to o-yo'og. Wu ruuturu bo un ye ro kane kap à n-do. Wu dekuru bo un tato-o un wan-ne'a un inu un wan-ne'a ne un ye ka nen tet ye ne ye wu rotte m-neke un ye ne à. Ye cowuru be-de ur-u.

⁴¹ Yeso bopuru kom-o un ka wan-ne'a-wu. Wu zeeru wan-ne'a, "Tarita kumi!" (Wata, "Wan-ne'a, um zeeg, ine ge!")

⁴² Ba un naas o-da, wan-ne'a inuru ge. Wu yawguru un na-se un wu. Hak-se un ka wan-ne'a-wu op us-yoor [12]. Kowan bopu o-nu. Rem-se ut-hyat se ka ye hyane.

⁴³ Yeso kangsuru ye. Wu zeeru, "No jar no rure net á, amba 'ya no wan-ne'a rii-yo m-re."

Bor-uş cind

A yagute Yeso ut-yage un bo-o un wu
(Mati 13:53-58; Ruka 4:16-30)

¹ Yeso inuru un ka bo-o, wu warguru un bo-o un wu o-Nazaret. Yan-neke-mo un wu nekurü un wu ne.

² Bo **Ho-de ur-Wuwe** woonte à, wu taknu yoose un hun-ne un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Hun-ne morguru deen. Bo ye hogute wu à, ye bopuru us-nu. Ye zeeru,

"Ka net-wu ne, ¿ke ne o wu kume ka nap-se kaane? Gwot gon caari-to ut-hyat to wu ro m-nom à!

³ Ashi, ¿wu wu ka wan-shaab? ¿Wà **Meri**, sek-wu **Yakubu** ne un Yosi ne, Yahudas ne, Simon ne? Hen-ne ye un wu ne, yan-ne'a-ne ye ro kon kane be un na." Ka da-de ne, ye kuturu Yeso ut-yage.

⁴ Ka da-de, Yeso zeeru ye, "Ko kene a m-bom un wan-rwor un Ma-to Shir, amba yan-bo-o un wu, be-de a mate wu à, ko wu ro un rwor un Ma-to Shir, ye ro m-was un to ne har ye bupt to á."*

⁵ Yeso wu hoks nom ut-hyat kane á, se de ya-us-gom hiin ye wu ci'e un kom-to un wu à, gom-us taaru ye.

⁶ Wu bopuru nu. Wu hyanag hyat-to un yan-bo-o un wu remen koob-de un m-she be-de un wu. Wu dorguru ut-bo to ro o-zang à. Wu masuru un yoose un hun-ne Ma-to Shir.

Yeso tomog nen op un yoor
(Mati 10:5-15; Ruka 9:1-6)

⁷ Wu agnuru yan-neke-mo un wu nen op un yoor [12] be-ur gaan. Wu taknu tom-se un ye yoor yoor, ye yoose hun-ne Ma-to Shir. Wu ya'uru ye 'wons-mo un ruut un **ya-ut-kot** ye da'e un hi-to un hun-ne à.

⁸ Wu nakuru ye ut-to, wu zeeru ye, "No ine m-neke, no jar no dek rii á, se ko-yo m-neke, no he m-dek. No dek rii-yo m-re á. No dek ba-o ur-ess á. No dek hwor á.

⁹ No ine m-neke, no tup ut-ka'ante. No dek cop-ut yoor á se to ro un wur-ut no à cot."

¹⁰ Wu dooru ye m-rure ut-ma. Wu zeeru, "No kume hur-o no comsute à, she'et no kane har no ruut un ka bo-o.

¹¹ No wo'e be-de a yage no m-goks à, ko m-raag un ma-ut no ne à. Da-o no ine m-arag un ka be-de, kukt no hu-mo un na-us no. No huste kom-ut no o ka ho-de Shir he ye piishe ut-ma à."†‡

¹² Bo wu komte ye m-rure un ka ma-to à, ye ruuru, ye ruru hun-ne. Ye ro m-zee, "Ho'os no **ba'as**-ut no, no muun, no kon Shir. Wu soks **ba'as**-ut no."

¹³ Ye ruuturu **ya-ut-kot** deen ye da'e hi-to un hun-ne à. Bo ye 'woste ya-us-gom deen à, ye duusuru ye m-now. Ye konuru Shir. Gom-us taaru ye. §

* **Bor-uş cind:4 6:4** Hyen komo: Yoha 4:44. † **Bor-uş cind:11 6:8-11** Hyen komo: Ruka 10:4-11.

‡ **Bor-uş cind:11 6:11** Hyen komo: Seng 13:51. § **Bor-uş cind:13 6:13** Hyen komo: Yaku 5:14.

Mar-m Yohana Wa-m-Yo'os
un hun-ne m-ho
(Mati 14:1-12; Ruka 9:7-9)

¹⁴ Yešo ruug ur-jin ko_kene_har ko-Gwomo **Here** [Atipas] hoguru ma-to un wu. Hun-ne kap ye ma'asuru us-barag. Ye ro m-zee, “¿Wan wu ne ro un nom un ka hyat-to kaane?” Ye ken ye zeeru **Yohana** wu. Wu ro'e un m-yo'os un hun-ne n-te m-ho_à. Wu wu Shir 'yonse be-de m-margan ne. Wu wu a ya'ase ka beeb-de.”

¹⁵ Ye ken ye zeeru, “Ay, **Ereja** wu.”

Ye ken ye zeeru, “Ay, wan-rwor un Ma-to Shir wu untun ka ye haane n-ga à.”*

¹⁶ Bo **Here** hogute ma-ut Yešo à, wu zeeru, **Yohana** wu um rwo'e a kups hi-de un wu à, wu ine un hoog ne!”

¹⁷ **Here** un zee káané remen se ken hak-se n-ga ne, wu un hi un de un wu, wu rwo'og a ship **Yohana**. A rwo'uru wu un kuke-o m-ke'et. Wu un nom kaane remen wu gaag ne'a hen un wu, Herodiya cin ba campo un wu un mar. Jin-ur campo un wu ro Pirip.

¹⁸ **Here** un nom kaane remen **Yohana** ma'aste wu m-rure unze, udepe wu ge ne'a hen un wu á.†

¹⁹ Ne'a suuru **Yohana** us-ryaab har wu conog wu ho wu. Amba Herodiya kum ur-be á.

²⁰ Ko-Gwomo **Here** ro un gyer-o **Yohana**. Wu nak wu kashi un net-wu, wan-ba-m-kukop. Remen kaane, wu essuru wu be-de rii a ci wu á. Wu ro m-zo'ore deen da-o **Yohana** ro ut-ma un wu ne. Amba kap un kaane ne, wu ro un hoge un rerem-mo un ma-to un wu.

²¹ Amba de ken ho-de, Herodiya kumuru caari-de ur-ho. Ka ho-de, ko-Gwomo **Here** ro un baks un ho-de a mate wu à. Wu nomuru o-biki. Wu banuru gwomo-ne ye un wu, un sek-ye ne ye un karma-ne un sek-ye ne ye un dak-o o-Gariri.

²² Bo ye morgute un biki-o un wu à, wà Herodiya wan-ne'a, wu cowuru be-de un ye. Wu hewuru us-hew. Zak-o reeru ka ya-o-biki ye deen, kap un ko-Gwomo **Here** ne. Ko-Gwomo hakuru o-nu, wu zeeru ká wan-ne'a-wu “Kay, kon me rii-yo o cone à, kap man ya'as wo yo.”

²³ Wu tonduru ka wan-ne'a-wu. Wu zeeru, “Koyan yo o kone be un de, har purug-de un gwomo-ut re, man hoks wo m-ya'as.”

²⁴ Bo wan-ne'a hogute kaane à, wu ruuru, wu haaru be-ur inu un wu. Wu zeeru wu, “Hoge ma-to ko-Gwomo zee à, wu zee koyan yo um kone wu, wua ya'as me. ¿Yan yo ne um he wu m-kon?”

Inu un wu zeeru wu, “Ha o kon wu hi-ur **Yohana** Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho.”

²⁵ To, wu muunuru, hor-m-hor be-de un ko-Gwomo. Wu konuru wu, wu zeeru, “Hi-ur **Yohana** Wa-m-Yo'os de um cone o huu me m-moka n-me o-kok.”

²⁶ Bo ko-Gwomo hogute kaane à, men-ut naasuru wu deen remen wu regusute wu tondsute be-de un ya-o-biki. Wu con wu yage shoos un ma-to un wu á.

²⁷ Remen kaane, ba un naas o-da, wu tomuru ko-karma. Wu zeeru, “Ha o kupsunu me hi-ur **Yohana**.” Wu arguru m-neke be-de **Yohana** ro ke'o à, wu kupsuru hi-de un wu.

²⁸ Wu neknuru un de ne n-me o-kok. Wu ya'asuru ka wan-ne'a-wu. Wan-ne'a ya'asuru inu un wu.

* **Bor-uş cind:15 6:14-15** Hyen komo: Mati 16:14; Mark 8:28; Ruka 9:19. † **Bor-uş cind:18 6:17-18** Hyen komo: Ruka 3:19-20.

²⁹ Da-o yan-neke-m **Yohana** hoge bo a nome à, ye haaru, ye dekuru u-de un wu, ye jokuru.

*Yeso reegtute hun-ne
dugu-ʉs taan [5,000]*

(Mati 14:13-21; Ruka 9:10-17; Yoha 6:1-14)

³⁰ Yan-Tom Yeso, ye wu tome ye rur Ma-to Shir à, ye muunuru, ye morguru be-ur Yeso. Ye rur wu kap rii-yo ye nome à un rii-yo ye yoos ne à.

³¹ To, ye ro wu m-rure, hun-ne doru ye, ye ma'asuru m-haan be-de un wu ye hogute ma-ut Yeso. Ye ka ro m-nekne, ye ka ro m-arag, har Yeso kum da-o un re un rii-yo m-re á. Wu zeeru yan-neke-mo un wu, "Haan no, a paks no, a wuwe no hiin."

³² Ye cowuru o-hat, ye ro m-neke be-de un ba un net un hon-de un ye.

³³ Ashi, hun-ne deen hyanag neke-mo un ye. Ye nepste un ye ne. Ye rwuunuru un ko o ke bo-o. Ye arguru teeru ʉs-rek. Ye ro un dore n-riib o o-mar. Ye ba'uru Yeso ne m-wo reeno be-de ye he'e à.

³⁴ Yeso woburu. Bo wu rwuunte o-hat à, wu 'wossuru hun-ne ut-moor ne deen ye be'este wu m-wo. To, wu hyanuru ye. Ye ka untun yege-ca. Ye rotte ko-ya-ur-gut á. Wu hoguru 'won-de un ye. Wu taknu yoose un ye se ken rem-se deen.‡

³⁵ To, da-o wu ro ye m-yoose à, yan-neke-mo un wu hyanuru ho-ur teeste. Ye haaru be-ur Yeso. Ye zeeru, "Ho-ur teeste. Hur-ut ro kon kane yow yow á.

³⁶ Se o 'yons ye kaane ye tuwut yan-bo-ut kat-ne to ro kane à, ye oonute hi un de un ye rii-yo m-re."

³⁷ Amba Yeso hakuru o-nu, wu zeeru ye, "Ya no ye rii-yo m-re un hi un no."

Ye zeeru Yeso, "Hon un ka moor-to un hun-ne to, ¿ke ne o te he kum un hwor-ye te hette ye m-coks à? ¿Wa ya'e te ka rii-yo kaane? Se de te nome guwus-de ut-ho zungu-ʉs yoor te hokstu ye m-reegte."

³⁸ Yeso cituru ye, "¿Burodi-ut re to ro no? Ha no no gwoton."

Bo ye heete m-gwot à ye muunuru. Ye zeeru wu, "Burodi-ut taan un jan ne yoor te hyane."

³⁹ Bo wu hogute shas-o un ye à, wu zeeru hun-ne kap, "She'et no be-de un gwo-ut yar-to kur-ut ut-kur."

⁴⁰ Ye ne ye she'eturu kur-ut ut-kur. To ken kur-to ne zungu-o gaan [100], to ken kur-to kwooz-ut yoor un op [50].

⁴¹ Bo ye she'ette à, Yeso jaksuru yish-ye un wu n-Ton o shir, wu nomuru Shir ur-bongon. Bo wu komte Shir nome ur-bongon à, ka da-de ne, wu bosuru ka burodi-to bos-ut ut-bos. Ka bos-to wu bosre à, wu wonguru yan-neke-mo un wu un ka jan-ye ne yoor. Ye heeturu ka hun-ne ye kap.

⁴² Hon un moor-to un ye kap ye reeru to, ye ciig har to kus,

⁴³ har ye kamsuru to kusse à koor-ut op ut-yoor [12].

⁴⁴ Be-de un ka ye re à campo-ne dugu-ʉs taan [5,000].

Yeso nomog ur-hew n-ton m-ho

(Mati 14:22-33; Yoha 6:15-21)

⁴⁵ Bo Yeso komte reegte un hun-ne à, ba un naas o-da, wu zeeru yan-neke-mo un wu ye tuw o-hat ye neke, ye pes o-mar, ye wo un o ken bo-o o a m-zee o-Besayada. Wu komo wu 'yonsute ka hun-ne ye.

⁴⁶ Bo wu 'yonste hun-ne à, wu daaru ur-haag remen wu konot Shir.

‡ **Bor-ʉs cind:34 6:34** Hyen komo: Oog 27:17; 1Gwm 22:17; 2Nom 18:16; Izik 34:5; Mati 9:36.

⁴⁷ Bo tet-m woonte à, yan-neke-mo un wu ro o-hat n-tete o o-mar. Yeso ne wu ro kane o-zang un hon-de un wu.

⁴⁸ Wu hyamburu yan-neke-mo un wu ro dum-o m-nak o-hat. Hat-o yagute m-neke remen yo-m ro o m-muunte us-ajima ne. Ka da-de ne, cin ba ho-ur ro un rwuun, wu kawuru ye. Wu ro m-yawag n-ton m-ho us-na us-na. Wu woot be-de un ye.

⁴⁹ Amba bo ye hyambute wu roon à, wu ro m-yawgune n-ton m-ho mo o-mar, ye nomuru us-barag. Ye zeeru, “¿Kò ko-marimar-wu?” Ye taknuru us-kan se o-gyer.

⁵⁰ Kò wu ke, bo wu hyambute Yeso à, wu zapuru us-zap. Yeso tepsburu ye hor-m-hor. Wu zeeru ye, “Ho'os no hur un no. Yage no o-gyer. Me wu.”

⁵¹ Ka da-de, wu woburu be-de un ye. Wu cowuru o-hat. Yo-m resuru tomso ne. Ye ne ye bopuru us-nu deen.

⁵² Kò de wu reegtute hun-ne un yish-ye un ye à, ye ungo nap beeb-ur Yeso á. Hur-de un ye hoks m-nap á.

*Yeso taasute ya-us-gom
gom-se un ye un dak-o o-Genesaret
(Mati 14:34-36)*

⁵³ Ye pasuru ur-jit, ye wooru un dak-o o-Genesaret. Ye gaguru o-hat un riib-o o-mar.

⁵⁴ Bo ye rwuunte à, ba un naas o-da, hun-ne napuru unze Yeso wu.

⁵⁵ Ye doruru ut-bo, hun-ne masuru wu m-hante ya-us-gom us-rek us-rek n-te un kerem-to un ye. Kò o ke dak-o ye hoge Yeso ro, ye heeturu ye.

⁵⁶ Kap be-de wu cove à, un bo-ut rek-to kò bo-ut caari, un riib ne, ye russuru ya-us-gom be-de ut-baab. Ye konuru Yeso wu yage ye ci kò riib-o un cop-o un wu. Bo un ya-us-gom ye ci'e o à, gom-us taaru ye.

Bor-us ta'voor

*Dore un jor-se un ya-n-ga-ye
un rem-se un ye ne
(Mati 15:1-9)*

¹ De ken ho-de, **Parisa**-ne morguru be-ur Yeso mosse un ye ken ye ne yan-Yoos-de un **karamsa**-o **Mosa**. Ye woonuru rwuun-mo o-Urusharima remen ye hyenet Yeso.

² Ye hyanuru ye ken **yan-neke-m Yeso** ye. Ye ro un re un rii ut-ri'in ne un kom-to un ye, ba ye un sapt, bo **Parisa**-ne zee ye ye sapt à.

³ **Yahuda**-ne, yagunte de **Parisa**-ne, ye ro un dore un rem-se ya-n-ga-ye yoose ye à. Ye ro m-re un rii á, se ye saptussute ut-kom ur-bon ne bo ye 'wosse tat un ye ne ro m-nom n-ga à.

⁴ Tomso ne ye ro un re un rii-yo m-re be-de ut-baab á, se ye saptussute. Ka da-de ne yette un re un rii-yo m-re yo un be-de ut-baab. Se ken jor-se ro kon deen se tat un ye ne zee ye dore à. Se yette m-so'os ut-kok, ut-tur ne, rii-yo ye duuste rii un to.

⁵ Remen kaane, **Parisa**-ne un yan-Yoos-de un **karamsa**-o **Mosa** ne ye cituru Yeso. Ye zeeru, “¿Ya hante yan-neke-m ru ye rotte un dore un jor-se ya-n-ga-ye á? Ye rotte un re un rii ut-ri'in ne un kom-to un ye.”

⁶ Yeso shasuru ye, “Ee, **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** wu rworog ma-ut no hond hond, no ya-o-shepe! Hoge no rii-yo wu gene à. Wu geneg unze, Shir zeeg,

“Ka hun-ne ye ro me ur-bongon bo o-nu,
amba ye ya'as me hur-de un ye á.

7 Bongon-de ye ro me m-nome à, hwaa o.

Remen, ye ro un yoos un **karamsa**-o un hun-ne

sa o zee **karamsa**-to Shir.* "

8 Yeso dooru ye m-zee, "Kaane o no m-nom. No m-yage un **karamsa**-o Shir, notte un dore un jor-üş tat no ne."

9 Yeso dooru m-do, wu zeeru ye, "¿Weer-üş no se ka? No m-muut un **karamsa**-o Shir hwaa remen no dorute jor-üş tat no ne!"

10 Bu-o gaan, **Mosa** zeste, 'Ya tato ru un inu ru ne ut-gos. Wu pyape tat un wu à, ko inu un wu, a ho wu.†

11 Amba no ur-yoos unze urege net ro un yo ken rii-yo ne yo wu heete m-gu un tato un wu ko inu un wu un yo à, amba wua zee, 'Kap rii-yo no roa kum be un de n-ga à, yar-mo mo um **seke** Shir à.'

12 Un yoos-de un kaane, notte un hante un cow-se un yage un gu un tat no ne ye ro ur-koob à.

13 Ka bo no m-muut un Ma-to Shir hwaa. Notte un dore un jor-se un ya-n-ga-ye. Notte un yoose un yakar no. Sha-mo un ma-ut gaan-mo ka um nomu no. Se ken rem-se ro kon ut-moor ne se no m-nom à."

*Rii-yo ro un naas un net à
(Mati 15:10-20)*

14 Bo Yeso komte rure un **Parisa**-ne kaane à, komo wu agnuru moor-to un hun-ne ye ro kane us-riib à. Wu zeeru ye, "Raks no ut-to, kap-m no, no nep ma-to um he no m-rure à.

15 Rii-yo net ro m-re un nu-o un wu à, yo ro wu m-naas á, se de yo ro m-rwuun un hur-de un net à, yo ro wu m-naas."‡

17 Bo Yeso nomte ut-ma kaane à, wu yaguru moor-to un hun-ne, wu cowuru o-hur. Ka da-de ne, yan-neke-mo un wu cituru wu, "¿Re o, ka sha-mo ut-ma to ro?"

18 Yeso zeeru ye, "¿Har un no ne, no nap á? Rii-yo net ro m-re à, yo ro wu m-naas á.

19 Me un zee kaane remen ur-hur o, yo cowe á, ut-men o, yo cowe. Rii-yo cowe ut-men à, a ruut yo o-kot." (Yeso un ruru ye ka ma-to wu kututu ye unze ko yo ke rii-yo yo ro un bon-de m-re ne.)

20 Wu dooru m-zee, "Rii-yo ro m-rwuun un hur-de un net à, yo ro wu m-naas.

21 Me un zee yo ka remen un hur-de un net o, barag-üş yo-se ro m-rwuun: rii-yo m'e, ur-hyow ne, un ho-de un net ne,

22 o-ás, ur-gop ne, un men-ut jaas-to ne, ut-raks ne, ur-she'et ne untun guub-o o-gwoor, ur-shoob ne, un reeb-to un hun-ne ne, un nu-mo ur-hi ne, un m-raag ne.

23 Ka rem-üş yo-se se kap, un hur-de un net o, se ro m-rwuun. Se se ro net m-naas."

*Ne'a-wu ro ko-Yahuda á shere be-ur Yeso
(Mati 15:21-28)*

24 Yeso yaguru o-Gariri, wu cowuru un o ken dak-o ur-hew ne, dak-o un o ken bo-o o a m-zee o-Taya à. Wu comsuru un o ken hur-o. Wu conu ne hun-ne nep á. Amba hun-ne ro un 'er-de un wu ko yea hyen wu à.

25 Wu ken ne'a-wu hoguru Yeso haante. Ka ne'a-wu wu ro un wan-ne'a ne rek-wu, **ya-ut-kot** daag wu ur-hi. Wu haanuru be-ur Yeso hor-m-hor. Wu kwukturu un co-o un wu.

* **Bor-üş ta'yoor:7 7:7** Hyen komo: Isha 29:13 (ut-Girik). † **Bor-üş ta'yoor:10 7:10** Hyen komo: Rwuu 20:12; Kara 5:16; Rwuu 21:17; Rewi 20:9. ‡ **Bor-üş ta'yoor:15 7:15** Mo ken gen-mo un do ci-o 16Kap wu ro ut-to ne to m-hoge à, wu hoge.

²⁶ Ka ne'a-wu tomso, ko-ya-o-**Yahuda** wu á, ko-ya un dak-o o-Siriya§ wu. Wu konuru Yeso ruute wà un wu ko-**ya-ut-kot** ye da'e wu ur-hi à.

²⁷ Yeso zeeru ká ne'a-wu, "A yage yakar cikste tokon. Rii-yo m-re yo un yakar, yo depe a ya'as yege-wo á."

²⁸ Ne'a shasuru Yeso, wu zeeru, "Gos-wu, ka bo o, amba ko yege-wo, ye ro un re un rii-yo m-re yo he'ene yakar à."

²⁹ Bo ne'a zette Yeso kaane à, Yeso shasuru wu. Yeso zeeru, "Bo o shestu me kaane à, ji o-hur, ko-**ya-ut-kot** ruug un hi-ur wà ru wan-ne'a."

³⁰ Ne'a arguru jo. Wu wobe, wu 'wos wà ro domb n-ton un rii-o ur-rut. Ko-**ya-ut-kot** ruuste un hi-de un wà.

Yeso rwo'og ko-ka'ato m-hoge

³¹ Yeso ro m-ru un dak-o un riib-o un bo-o o-Taya, wu doruru so o-Sidon wu heet Mar-o o-Gariri. Ka da-de ne, wu hessunuru un dak-o a m-zee dak-o un *Bo-ut Op*.

³² Bo wu woonte kane à, ye ken ye hanturu Yeso wu ken ko-ka'ato-wu. Wu ro tomso ut-re'em ne. Ye konuru Yeso **seke** wu o-kom, ko ka gom-o m-ta à.

³³ Yeso yagnuru morog-de un hun-ne. Wu paksuru un ka net-wu ne. Wu zupuru wu ut-to un jow-ye un wu. Wu copsuru o-jow m-ta. Wu ci'uru rem-de un wu un ka jow-yo.

³⁴ Wu dassuru ur-hi n-Ton o shir. Wu shikuru deen. Wu zeeru wu, "Ephaphatha" unze, "To-ut ru tikse."

³⁵ Bo m-zee un kaane to-ut tiksuru. Rem-ur ho'osuru. Wu tepruru ur-bon ne.

³⁶ Ka da-de ne, Yeso ka'aguru ye unze ye jar ye rure net á. Amba bo Yeso ka'agte ye à, ye ne komo ye dooru m-rwor.

³⁷ Ye hoge ka ma-to un to-to un ye à, ye bopuru us-nu remen ye hyanag rii-yo ut-hyat. Ye zeeru, "Wu nak nom un ko yo ke rii-yo ur-bon ne har wu rwo'og ka'ato-ne un bebe-ne m-hoge, ye teper."

Bor-üş eer

Yeso reegtute hun-ne dugu-üş nass [4,000]

(Mati 15:32-39)

¹ Un ka ho-to ne, hun-ne dooru m-morge deen be-ur Yeso. Ye kus un rii-yo m-re ne komo á. Yeso agnuru yan-neke-mo un wu. Wu zeeru ye,

² "Kay, um hogute 'won-de un ka hun-ne ye, ye rewe be un na ho-ut tet à, rii-yo m-re yo kus á.

³ Me 'yonse ye ne, ye ji m-moka m-mer m-mer, mer a bu ye un cow. Yea wo o-hur á, remen ye ken ye rwuunte ur-hew ne."

⁴ Yan-neke-m Yeso shasuru wu, ye zeeru, "¿Ke ne o ne a he hoks m-kum ut-burodi kane o-kot to he coks un ka hun-ne ye à?"

⁵ Yeso cituru ye, wu zeeru, "¿Burodi-ut re to no rotte?"

Ye zeeru wu, "Burodi-ut ta'yoor-to te rotte."

⁶ Ka da-de ne, Yeso zeeru hun-ne, she'et n-dak. Bo ye she'ete à, wu dekuru ka burodi-ut ta'yoor-to, wu nomuru Shir ur-bongon. Wu bosuru to, wu ya'asuru yan-neke-mo un wu ye heete moor-to un hun-ne. Ye heeturu ye.

⁷ Ye ro un jan rek-ye ne hiin. Da-o wu nomse Shir ur-bongon remen ye à, wu zeeru yan-neke-mo un wu ye wonge hun-ne ka jan-ye tomso. Ye heeturu ye.

⁸ Kowan wu reeru, wu ciig. Bo ye cikste à, yan-neke-mo un wu kamsuru bos-to kuse à. To shoosuru koor-ut ta'yoor.

⁹ Hun-ne ne ye wooste dugu-üş nass [4,000]. Bo ye komte m-re à, Yeso 'yonsuru ye.

¹⁰ Ba un naas o-da, ka da-de ne, wu cowuru o-hat un yan-neke-mo un wu ne, ye haaru un dak-o o-Darmanuta.

*Hoob-o un hyan un hyat-ut Yeso
(Mati 12:38-42; 16:1-4)*

¹¹ Bo **Parisa**-ne hogute Yeso woonte à, ye haaru be-de un wu. Ye taknu wu us-cot. Ye ro un hoob-o wu nom to ken hyat-to, to ye hette m-zee wu rwuunte n-Ton shir à. Ye ro wu m-taks.*

¹² Bo wu hogute ma-to un ye à, wu shikuru un hur-de un wu deen. Wu zeeru, “¿Ya-m-moka ye, ya un yo notte o-hoob o un hyan un hyat-to Shir? Nip-o me no m-rure, mo ken senge-mo ut-hyat mo ro kon mo a he m-kute ya-m-moka ye á.”†

¹³ Bo wu rurutu ye kaane à, wu inuru. Wu cowuru o-hat un yan-neke-mo un wu ne. Ye pasuru un de ka jit-de.

*Yist-mo un Parisa-ne
(Mati 16:5-12)*

¹⁴ To-ut ka'ag **yan-neke-m Yeso** m-neke ut-burodi ne. Se ur-gaan un hon-de un de de ye rotte n-me o-hat.

¹⁵ Ye ro un pas o-mar, Yeso nakuru ye ut-to, wu zeeru, “Baks no, no nom cen un **yist**-mo un **Parisa**-ne un **yist**-m ko-Gwomo **Here** ne.”‡

¹⁶ Ye nomuru ut-ma un hi un de un ye, ye zeeru, “Wu un rwor kaane remen att ut-burodi á.”

¹⁷ Yeso napuru bo un rii-yo ye nome ut-ma à. Wu zeeru, “¿Remen ya notte un ma-to un koob-de ut-burodi? ¿No nap ma-to um rottu no á? A'a, ¿har m-moka no un koob-de m-nap ne?”

¹⁸ ‘No un yish ne ye o-hyan, ¿Amba no m-hyan á? No ut-to ne to m-hoge, ¿Amba no m-hoge á?’§

¹⁹ No baks á! Da-o um bosre hun-ne dugu-üş taan [5,000] burodi-ut taan à, ka bos-to kuse no à, ¿koor-ut re to no shoose un to?”
Ye zeeru, “Koor-ut op-ut yoor-to.”

²⁰ Wu zeeru, “Burodi-ut ta'yoor ne to um bosre hun-ne dugu-üş nass [4,000], ka bos-to kuse no à, ¿koor-ut re to no shoose un to?”

Ye shasuru, ye zeeru, “Koor-ut ta'yoor-to.”

²¹ Wu zeeru ye, “¿Har m-moka, no nap á?”

Yeso upsute ko-po yish

²² Yeso un yan-neke-mo un wu ne ye haaru un de ken bo-de de a m-zee o-Besayada à. Bo ye woote à, hun-ne hanturu Yeso, wu ken ko-po-wu. Ye konuru wu unze wu ci yish-ye un wu ko yea upse à.

²³ Wu bopuru wu o-kom, wu ruuturu wu n-riib o-bo. Bo wu ruute wu à, wu copsuru yish-ye un wu m-ta. Wu ci'uru ye un kom-to un wu. Ka da-de ne, wu cituru ko-po. Wu zeeru wu, “¿O hokste hyan un yo ken rii-yo?”

²⁴ Ko-po dassuru ur-hi remen wu hyenet. Wu zeeru, “Me de m-hyan un hun-ne buu, untun us-'yo o me ye m-hyan. Ye ro m-neke.”

²⁵ Komo Yeso dooru ci un yish-ye un wu. Ka da-de, yish-ye un wu upsuru. Wu hyanuru koyan cas cas.

* **Bor-üş eer:11 8:11** Hyen komo: Mati 12:38; Ruka 11:16. † **Bor-üş eer:12 8:12** Hyen komo: Mati 12:39; Ruka 11:29. ‡ **Bor-üş eer:15 8:15** Hyen komo: Ruka 12:1. § **Bor-üş eer:18 8:18** Hyen komo: Irmí 5:21; Izik 12:2; Mark 4:12.

²⁶ Ka da-de ne, Yeso zeeru wu, “Neke jo un hur-o ru. Wo warag o-Besayada á.”

*Bitrus nak Yeso wu ro Wan-Gwu
(Mati 16:13-20; Ruka 9:18-21)*

²⁷ Yeso inuru kane un yan-neke-mo un wu ne. Wu cowuru un bo-to un dak-o un riib-o un bo-o o-Kaseriya o-Pirip. Ye ro m-neke un cow, Yeso cituru ye. Wu zeeru, “¿Wan wu ne hun-ne ro m-zee um ro?”

²⁸ Ye shasuru wu, “Ye ken ye, ye ro m-zee **Yohana** wu Wa-m-Yo'os un **hun-ne m-ho**. Wu a 'yonse be-de m-mar. Ye ken ye ne, ye zeeru **Ereja** wu. Ye ken ye zeeru wan-gaan be-de un ya-n-ga-ye, **yan-Rwor un Ma-to Shir**.”*

²⁹ Yeso cituru ye, “No ne, ¿Wan wu ne eb no ro m-zee um ro?”

Bitrus shasuru Yeso, wu zeeru, “Wo wu ro **Kiristi**, **Wan-Gwu** wu Shir tomne à.”†

³⁰ Ka da-de ne, Yeso ka'aguru ye, wu zeeru, “No jar no rur á.”

*Yeso rworog unze mar-mo wu he'e
(Mati 16:21-28; Ruka 9:22-27)*

³¹ Bo wu ka'agte ye unze ye rwor unze wu ro **Wà-wu un net** á, ka da-de ne, wu taknu ye m-yoose de ken yoos-de. Wu zeeru, “Gakte-mo me **Wà-wu un net** um su ur-koob. Sek-ye ye un **Yahuda**-ne un Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un yan-Yoos-de un **karamsa**-o **Mosa** ne, yea 'yarag me har yea ho me. Ye ho me, ho-ut tet to um he m-nom un saag um inute un hoog ne.”

³² Yeso rworuru ka ma-to cas cas. Wu wuke to ken to á. Se Bitrus nakuru wu pakse, wu taknu Yeso m-kangse.

³³ Bo Bitrus kangse wu à, Yeso byanduru us-ajima ne. Wu gwoturu ye ka yan-neke-mo un wu ye, ka da-de ne, wu kangsuru Bitrus. Wu zeeru, “Nom ja un me ne, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**. Barag-üş ru se Shir se á, se ma-hun se.”

³⁴ Ka da-de, Yeso agnuru buug-de un hun-ne ye woon yow yow be-de un yan-neke-mo un wu. Komo wu zeeru ye, “Urege wu ken wu conog wu warag wan-neke-m re, se wu she'eg hi un de un wu komo se wu zongute wu sew **kan**-o un wu, wu doru me.‡

³⁵ Remen bo un wu cone gu un hoog-o un wu à wua taage un o, amba no ye ya'ase hoog no rem re à, komo remen **Ma-to m-Rerem** noa kum hoog-mo ba m-ta.§

³⁶ ¿Ya net kume ne, wu kume hono o-dak amba wu taage un hoog-mo un wu?

³⁷ ¿Ya net he ya'as un Shir remen wu oot hoog-o un wu?

³⁸ Urege wu ken wu ro m-hoge un 'e-m re un yo me m-yoos ne à, un ka da-o, o hun-ne ro m-sheer be-de Shir á, amba se men-ut jaas-to, ka da-de, me **Wà-wu un net** a hoge 'e-mo un wu, me muune un dak. Man muun un seps-mo o-Tato ne mosse un mo un **yan-tom-ye Shir** ne ye ba m-kukop.”

Bor-üş jero

¹ Yeso dooru ye ut-ma, wu zeeru, “Hoge no! Nip-o me no m-rure, ye ken ye be un no ye morge kane à, rii-yo ye meret yea hyen gwomo-to Shir rwuunte un beeb-de un to ne.”

*Yeso barmute
(Mati 17:1-13; Ruka 9:28-36)*

* **Bor-üş eer:28 8:28** Hyen komo: Mark 6:14-15; Ruka 9:7-8. † **Bor-üş eer:29 8:29** Hyen komo: Yoha 6:68-69. ‡ **Bor-üş eer:34 8:34** Hyen komo: Mati 10:38; Ruka 14:27. § **Bor-üş eer:35 8:35** Hyen komo: Mati 20:26-27; 23:11; Mark 10:43-44; Ruka 22:26.

² Bo rewute ho-ut cind à, Yeso dekurü Bitrus, **Yakubu**, un **Yohana** ne. Ye doruru wu har n-ton o-haag. Kane un hon-de un ye. Kaane wu barme un yish-ye un ye.

³ Cop-to un wu warguru ut-pus to puu. To ma'asuru kyarkyar. Yatt wan hoks un so'os ut-gund to un wu kane bo cop-to un wu nome o-mok á.

⁴ Ye hyanuru **Ereja** un **Mosa** ye merse à, ye rwuunte be-ur Yeso. Ye ro un tep un Yeso ne.

⁵ Bitrus zeeru Yeso, "Wa-üş-Nap, bo a kane à, nong ur-bon te nomu no depi-ut tet: wo ur-gaan, **Mosa** ur-gaan, **Ereja** ur-gaan."

⁶ Bitrus un zee kaane remen wu un ye ka yoor-ye ne **yan-neke-m Yeso**, gyer-o reeg ye deen har ye hoks m-nap un yo m-zee á.

⁷ Ye ro kane, o ken ke'ente-o kawnuru, o hokkuru ur-ho. Ye hoguru cor n-Ton shir. O zee, "Wà re wu ka wu um cone à. Raks no ut-to, no hoge wu."*†

⁸ Bo un gyp-o un yish, ye gwoťuru, ye 'wos Yeso un hon-de un wu mosse un ye ne. Ye hyan ye ka á.

⁹ Ye ro m-kergene n-ton o-haag, wu ka'aguru ye. Wu zeeru ye, "No jar no rure net rii-yo no hyane á. Se me **Wà-wu un net**, da-o me ine be-de un margan-ne, ka da-de ne, no he rwor un rii-yo no hyane à."

¹⁰ Ye doruru ma-to un wu, amba ye ma'asuru us-acitne un hi un de un ye, ye zeeru, "Se da-o wu 'ine be-de un margan-ne' ¿Re o no hyane ka ma-to?"

¹¹ Ka da-de ne, ye cituru Yeso. Ye zeeru, "¿Remen yan o yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** zette se **Ereja** wu merse à, se wu musunte, ka da-de ne, Shir tomonte **KiristiWan-Gwu**?"‡

¹²⁻¹³ Yeso shasuru ye, wu zeeru, "Nip-o, a geneg be-de un Ma-to Shir unze se **Ereja** heesunte wu ja'asse koyan, ka da-de ne, **Kiristi** haanuru. Ro gense tomso unze hun-ne a nomu wu kap rii-yo ye cone à. Ka net-wu a tane un jin-ur **Ereja** à, wu be'este ne wu heesunte. Bo un rii-yo a gene unze a nomu wu yo à, to, bo un haan-mo un wu a nomuru wu yo. **Wà-wu un net**, wu Shir he m-tomon un jim-ur **Ereja** à, a geneste unze wu a su ur-koob deen be-de un hun-ne, yea yo'og wu."

*Yeso ruute ko-ya-ut-kot
un hi-de un wà*

(Mati 17:14-20; Ruka 9:37-43a)

¹⁴ Yeso un yan-neke-mo un wu ne nen tet, bo ye kergente o-haag à, ye muunuru. Ye 'wossuru hun-ne deen hwoog ká ye ye yage à n-tete. Ma-ut sunuru yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** un ye ne.

¹⁵ Bo moor-to un ka hun-ne ye hyambute Yeso à, ye bopuru us-nu. Ye somnuru us-rek us-rek. Ye gassuru wu.

¹⁶ Wu cituru yan-neke-mo un wu, wu zeeru, "¿Yan gon ma-to sunu no un ka hun-ne ye ne?"

¹⁷⁻¹⁸ Se wu ken net-wu n-me un ka moor-to un hun-ne ye wu shasuru. Wu zeeru, "Wa-ur-Yoos, me ka hante wà re wan-campo wu ko-**ya-ut-kot** da'e ur-hi à. Ye weneg wu tep. Myet da-o ye daanu wu, wu ma'asuru m-hye n-dak, nu-o un wu ma'asuru un ru ut-kop. Wu ma'asuru un ti un yin, wu hu'usuru gaw. Um heette wu be-de un yan-neke-m ru ye ruut ka ko-**ya-ut-kot**-wu. Ye hoks á."

¹⁹ Yeso zeeru ka hun-ne ye kap. "No ya-m-moka, yan-koob-de m-sheer be un de! ¿Se da un ke o um he m-ma'as un no ne? ¿Um dungunte un no ne, har no bupť ma-ut re? No de, hantu me no wà."

* **Bor-üş jero:7 9:2-7** Hyen komo: 2Bit 1:17-18. † **Bor-üş jero:7 9:7** Hyen komo: Mati 3:17; Mark 1:11; Ruka 3:22. ‡ **Bor-üş jero:11 9:11** Hyen komo: Mara 4:5; Mati 11:14.

²⁰ Ka da-de, ye hanturu wu wà, wan-campo. Bo ko-**ya-ut-kot** hyente Yeso à, wu 'yonsuru o-zungo un hi-de un wà. Wur-o un wà arguru us-zap. Wu hyeeru n-dak. Wu ma'asuru ut-byorke. Nu-o un wu ro un ru ut-kop.

²¹ Yeso cituru tato-o un wu, Yeso zeeru, “¿Da un ke o ne ka rem-se kumu wu?”

Tato-o shasuru, “Cin wu ro rek-wu.

²² Koyanda se wu ma'aste wu m-jorbe n-me o-ra, m-ho ne remen wu hoot wu. Urege woà hoks, o hoge 'won un te, o gu te.”

²³ Yeso zeeru, “¿Urege woà hoks'? Ko yo ke rii-yo yo m-nome yo be-de wu shere be un de à.”

²⁴ Un ra o, wu hogute kaane à, wu 'yonsuru cor-o un wu. Wu zeeru, “Um dek Ma-to Shir. Amba me bo'os á. Gu me bo hur-ur un de a wonge be-ut yoor á.”

²⁵ Yeso hyanuru hun-ne deen ye ro m-mond be-de un wu. Wu hururu ka ko-**ya-ut-kot**-wu ut-gaag. Yeso zeeru, “Ka ko-**ya-ut-kot**-wu, wu wene wà wan-campo tep m-hoge ne à, ru be-de un kà wà-wu. Wo jar do wu m-dà á.”

²⁶ Bo wu hogute kaane à, wu dooru wu m-da us-kan us-kan. Wur-o un wà arguru us-zap deen. Ka da-de, ko-**ya-ut-kot** ruuru. Wà warguru untun ko-margan. Ye ka ye ro kane à, ye zeeru, “Ay, wà mereste. Wu kus un hoog ne á.”

²⁷ Yeso tabburu o-kom. Wu bopuru wà. Yeso 'yonsuru wu. Wà esuru ge.

²⁸ Bo Yeso tuwte o-hur à, yan-neke-mo un wu cituru wu pakse. Ye zeeru, “To, ¿re o nome te hokste ruut un ka ko-**ya-ut-kot**-wu á, o ruutte wu?”

²⁹ Wu shasuru ye, “Gon ka rem-se se ro m-ru á, se mosse un kon-se un Shir ne.”

*Yeso doog m-rwor unze
mar-mo wu he'e*

(Mati 17:22-23; Ruka 9:43b-45)

³⁰ Yeso un yan-neke-mo un wu ne ye ruuru kane. Ye argunduru dak-o o-Gariri. Yeso ne wu con net nep á.

³¹ Wu ro un yoose un yan-neke-mo un wu. Wu zeeru ye, “**Wà-wu un net**, a ya'as wu un kom-to un yan-yage-to un wu. Yea ho wu. Ye ho wu, wu taase ho-ut tet, wu inuru un hoog ne.”

³² Yan-neke-m Yeso ye nap ka ma-to á. Ye cit wu ne á. Ye ro o-gyer ye cit wu.

*Cow-yo un kum ut-gos
(Mati 18:1-5; Ruka 9:46-48)*

³³ Ye woonuru un bo-o o-Kapanahum. Ye cowuru o-hur. Bo ye tuwte o-hur à, Yeso cituru ye ka ye ro be-de un wu à. Wu zeeru, “¿Ya nome ma-ut sunutu no un cow?”

³⁴ Ye resuru tek remen ka ma-to ye rotte un cow à, unze ko wan wu ro sek-wu be-de un ye. §

³⁵ Wu she'eturu. Wu agnuru yan-neke-mo un wu nen op un yoor. Ye hyoknuru. Wu zeeru ye, “Kowan wu cone wu warag sek-wu, se wu muutte hi un de un wu untun rek-wu, wu nome ko wu ke net-wu m-guw.”*

³⁶ Ka da-de ne, Yeso deknuru wà rek-wu, wu essuru wu n-tete o un ye. Wu gamturu wu. Yeso zeeru ye,

§ **Bor-üş jero:34 9:34** Hyen komo: Ruka 22:24. * **Bor-üş jero:35 9:35** Hyen komo: Mati 20:26-27; 23:11; Mark 10:43-44; Ruka 22:26.

³⁷ “Kap wu gokse wà rek-wu untun wu ka rem re à, me wu gokse. Wu gokse me à, me wu gokse un hon-de á. Wu tomne me à, wu wu gokse.”†

Net-wu yage na á wu ma na wu
(Ruka 9:49-50)

³⁸ **Yohana** zeeru wu, “Wa-ur-Yoos, te hyanag wu ken wu ro un ruute un hun-ne ko-**ya-ut-kot**, wu ro un tan un jin un du. Te wenu ru wu remen wu ro mosse un na ne á.”

³⁹ Yeso zeeru, “No wen wu á. Yatt-wu he nom ut-hyat un beeb un de, ka da-de ne, wu tenet me komo un jin-ur yo-de á.

⁴⁰ Ay, kap wu yage na á, wu ma na wu.‡

⁴¹ Nip-o me no m-rure, wu ya'e no ho-mo m-swo à, remen no ye ma **Kiristi** ye à, wua sabre be-de Shir á.”§

A yage ut-ba'as
(Mati 18:6-9; Ruka 17:1-2)

⁴² Yeso dooru ye ut-ma. Wu zeeru, “Ka yakar-ye, ya-m-she un me, wu rwo'e wan-gaan be-de un ye, m-ba'ase un cow-yo Shir à, jiishte a gegu wu ta'ar-o ur-na un gek-de un wu, a jorbe wu n-me m-sa.

⁴³⁻⁴⁴ Urege kom-o ru ro wo m-hante **ur-ba'as**, kups o o jore. Jiishte o kum hoog-o un ba m-ta kom-o gaan, otte a jorbe wo n-me den-o o-ra kom-ut yoor à, ra-o ba m-ryomse.*

⁴⁵⁻⁴⁶ Urege ne na-o ru ro wo m-hante **ur-ba'as**, kups o. O muun be-de un kum un hoog-o ba m-ta na-o gaan, otte a jorbe wo den-o o-ra na-us yoor à, be-de ra-o ba m-ryomse.

⁴⁷ Tomso urege yish un du ro wo m-hante **ur-ba'as**, hus de. Jiishte o tuw be-de un gwomo-to Shir yish-ur gaan, otte a jorbe wo den-o o-ra yish yoor à, ra-o ba m-ryomse.†

⁴⁸ Be-de, ‘Zwo ro m-mar à, komo ra-o ro m-ryomse á.’‡

⁴⁹ O-ra o, a he so'os un hur-de un kowan bo a m-ja'as un rii n-te m-por à.

⁵⁰ “Por-m ro ur-bon ne, amba mo taage m-rerem, un yan a hette mo m-ja'as mo nomot m-rerem? Warag no untun m-por, no she'et ba ut-ween un or no ne.”§

Bor-us op

Ne'a-wu un gormo, wu ro ne'a
(Mati 19:1-12; Ruka 16:18)

¹ Yeso inuru un ká dak-o, wu cowuru un dak-o o-Judiya, ka da-de wu passuru Roog-o o-Joda. Komo moor-to un hun-ne dooru m-go'one be-de un wu. Wu dooru ye m-yoose bo wu wete m-nom à.

² Ye ken **Parisa**-ne ye haanuru be-de un wu remen ye taksté wu, ko wua ba'ase be-de Shir à. Ye cituru wu, “¿Depete campo wu ho'os ne'a un wu?”

³ Yeso shasuru ye, “¿Ya **Mosa** zee no?”

⁴ Ye zeeru, “**Mosa** ya'ag te o-cow a gen takurda-o un caas ut-ge, a ho'os ne'a.”*

⁵ Yeso zeeru ye, “Cikt un no de rwo'e wu genetú no kà **karamsa-o**.

† **Bor-us jero:37 9:37** Hyen komo: Mati 10:40; Ruka 10:16; Yoha 13:20. ‡ **Bor-us jero:40 9:40**

Hyen komo: Mati 12:30; Ruka 11:23. § **Bor-us jero:41 9:41** Hyen komo: Mati 10:42. * **Bor-us**

jero:43-44 9:43-44 Hyen komo: Mati 5:30. † **Bor-us jero:47 9:47** Hyen komo: Mati 5:29. ‡ **Bor-us**

jero:48 9:48 Hyen komo: Isha 66:24. § **Bor-us jero:50 9:50** Hyen komo: Mati 5:13; Ruka 14:34-35.

* **Bor-us op:4 10:4** Hyen komo: Kara 24:1-4; Mati 5:31.

⁶ Cin da-o Shir nome koyan à, 'Wu nomog hun-ne campo un ne'a ne.'†

⁷ Cin da wu nomte na kaane à, 'Campo a yage tato un wu un inu un wu ne remen wu she'etté un ne'a un wu ne.

⁸ Ye, yoor-ye waragte untun wan-gaan‡ campo un ne'a un wu ne, yanze un hon un hon á. Yea ma'as hun-ne gaan.

⁹ Ge-to Shir gekse à, taasü net, wu caas to á."

¹⁰ Bo Yeso komte ut-ma un **Parisa**-ne ne à, wu ji'iru o-hur un yan-neke-mo un wu ne. Bo ye woote o-hur à, komo ye dooru wu m-cit un ka ma-to.

¹¹ Wu zeeru ye, "Kowan wu ho'ose ne'a un wu, wu gaaru ne'a hor-wu, ás-o wu rotte un ka ne'a-wu ne, remen ne'a un wu wu á.

¹² Tomsö ne ne'a-wu ho'ose campo un wu à, wu gaaru campo hor-wu, ás-o wu rotte un ka campo-wu ne, remen campo un wu wu á."§

Yeso huute yakar nu-o ur-bon

(Mati 19:13-15; Ruka 18:15-17)

¹³ Ye ken ye hanturu Yeso yakar rek-ye remen wu ci'it ye. Yan-neke-mo un wu kangsuru ye.

¹⁴ Bo Yeso hyente à, ryaab-üş reeru wu. Wu zeeru yan-neke-mo un wu, "Yage no yakar rek-ye ye haante be un de. No wen ye á. Me un zee kaane remen **Gwomo-to Shir** to ro be-de un ka ye ro untun yakar rek-ye à.

¹⁵ Nip-o me no m-rure, wu yage ya'as un gwomo-to Shir hur-de un wu bo wà rek-wu ro m-ya'as à, wu á tuw un to á."*

¹⁶ Bo Yeso komte ye m-rure kaane à, wu gamturu ka yakar-ye. Wu huuru ye nu-o ur-bon.

Ma-to un wa-o-kwum

(Mati 19:16-30; Ruka 18:18-30)

¹⁷ Bo Yeso huute yakar nu-o ur-bon à, wu inuru, wu rwuunuru un cow. Wu ken net-wu hyamburu wu. Wu teeruru o-rek. Wu kwukturu un co Yeso, wu cituru Yeso. Wu zeeru, "Wa-ur-Yoos, wan-men-ut pus-to, ¿re um he m-nom um kumut hoog-o ba m-ta?"

¹⁸ Yeso cituru wu eb un wu, wu zeeru, "¿Remen ya un o o zettu me wan-men-ut pus-to? Wan-men-ut pus-to ro kon á, se Shir un hon-de un wu.

¹⁹ O nepse rii-yo Shir zee à: 'Wo ho net á. Wo hoob ne'a-wu un net á, ne'a ne wu hoob campo wu un net á. Wo hiw ur-hyow á. Wo nom swo-se ut-bo á. Wo re ra-o or ru á, 'ya tato ru ut-gos un inu ru ne.'† "

²⁰ Ka net-wu zeeru, "Wa-ur-Yoos, um dorute to ka kap cin da-o um ro'e wà à."

²¹ Yeso gwoťuru ka net-wu, ka net-wu napuru unze Yeso waste un wu ne. Yeso zeeru wu, "Amba rii gaan yo o taage. Neke o beeb rii-yo o rotte à, o ya'as koob-ne ye rotte rii á ka hwor-ye. Wo kum ur-'yons n-Ton shir. Ka da-de ne, o muun, o doru me."

²² Bo wu hogute kaane à, wu hoge m-rerem á ko hiin. Wu nekuru men-ut ro m-tuk remen wu wa-o-kwum-wu deen.

²³ Yeso gutruru yan-neke-mo un wu. Wu zeeru ye, "Rem ro kon ko-ya-o-kwum-wu tuwut be-de un gwomo-to Shir."

²⁴ Yan-neke-mo un wu hyanuru hyat-to un ka ma-to. Komo Yeso dooru ye m-zee, "Um hyanag cow un gwomo-to Shir ro un rem ne.

† **Bor-üş op:6 10:6** Hyen komo: Taka 1:27; 5:2. ‡ **Bor-üş op:8 10:7-8** Hyen komo: Taka 2:24.

§ **Bor-üş op:12 10:12** Hyen komo: Mati 5:32; 1Kor 7:10-11. * **Bor-üş op:15 10:15** Hyen komo: Mati 18:3. † **Bor-üş op:19 10:19** Hyen komo: Rwuü 20:12-16; Kara 5:16-20.

25 Jiishte a zee dorom-yo cuw un ish-o o-ber, otte a zee wa-o-kwum-wu cuw be-de un gwomo-to Shir à.”

26 Ye bopuru us-nu deen. Ye zeeru wu, “Urege ka o, ɛwa he kum un gwu?”

27 Yeso gwoṭuru ye. Wu zeeru, “Be-de un hun-ne a nome á. Amba be-de Shir, yatt-yo kwange Shir á.”

28 Bitrus taknu wu m-zee, “Gwoṭ, te ka jore ko yo ke rii-yo, te dorute wo.”

29-30 Yeso zeeru, “Nip-o me no m-rure, net-wu yage hur-o un wu à, ko or un wu ne, ko inu un wu, ko tato un wu, ko yakar, ko ut-kat, rem re, tomso remen **Ma-to m-Rerem** to Shir, wua kum gon ka rem-se har o-zungu un ka da-o m-moka. Ka o ne tomso o-nip wua kum ut-hur un or un wu ne ne un inu un wu ne ne un yakar ne ut-kat ne. Amba wua kum se mosse o-range ne. Da-o roone ne à, wua kum hoog-o ba m-ta.

31 Hun-ne deen ye ro caari-ne à, yea waragse rek-ye. Rek-ye komo warag caari-ne.”‡

*Yeso ja'aste m-rwor unze
mar-mo wu he'e*

(Mati 20:17-19; Ruka 18:31-34)

32 Yeso un yan-neke-mo un wu ne ye ro m-ha un bo-o o-Urusharima. Yeso ro o-co, un cow ye ro wu m-dore bi. Ye hyanag hyat-to un neke-mo un wu o-Urusharima. Ye ken ye ne ye roone un jim à, gyer-o reeru ye. Wu dooru koos un ka op un yoor-ye komo. Wu taknu ye m-rure un rii-yo he wu m-kum à.

33 Wu zeeru hogu no, “A ka m-ha o-Urusharima. Me **Wà-wu un net**, wu ken net-wu a ya'as me un kom-to un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne. Ye ya'aste me un kom-to un hamat-ne ye rumse ut-gwomo à, yea piishe me ma-to woo m-mar à, ye ho me.

34 Yea nomo me ur-ar, ye copsu me m-ta, ye bu me us-sorog, ye ho me. A nome ho-ut tet, man ine un hoog ne.”

Kon-us yakar Zebedi

(Mati 20:20-28)

35 Yakar Zebedi, **Yakubu** ne, un **Yohana**, ye hyoknuru be-ur Yeso. Ye zeeru wu, “Wa-ur-Yoos, te conog o nomu te ur-ho.”

36 Wu zeeru ye, “ɛYa no cone um nomu no?”

37 Ye shasuru, “Te conog, a sagbe wo ut-gwomo, un ho-de un seps-m ru, o dek te, wan-gaan she'et un kom-o ru o ur-re, wan-gaan she'et un kom-o ur-kwanta.”

38 Ka da-de ne, Yeso zeeru ye, “No nap rii-yo no kone á. ɛNoa hoks swo ur-koob bo um he de m-swo?”§

39 Ye zeeru yea hoks. Yeso zeeru, “Noa su ur-koob, bo me de m-swo à. A yo'os no bo a he me m-yo'os à.

40 Amba she'et-de un re un de ko kwanta un de me wu ro wan-gwomo-to m-ya á. Shir wu zonge ka be-to, remen ka ye wu daage à.”

41 Bo ye ka nen op-ye hogute yo **Yakubu** ne un **Yohana** kone à, ryaab-us reeru ye.

42 Yeso agnuru yan-neke-mo un wu. Wu zeeru ye, “No nak ye a nepse un gwomo-to un to ken dak-to ne à, ye ro un kute un hun-ne ur-beeb.

43 Amba no, a nom kaane un no ne á. Kap wu cone wu nom ut-gos be un no à, se wu waragte ko-guw no.*

‡ **Bor-ʉs op:31 10:31** Hyen komo: Mati 20:16; Ruka 13:30. § **Bor-ʉs op:38 10:38** Hyen komo: Ruka 12:50. * **Bor-ʉs op:43 10:42-43** Hyen komo: Ruka 22:25-26.

⁴⁴ Net-wu cone tomso wu nom ko-Gwomo no à, wua nome ko wu ke net-wu m-guw.[†]

⁴⁵ Me un zee yo ka remen, me **Wà-wu un net**, me un haan remen a nomutú me m-guw á. Me un haan um nomuté hun-ne m-guw, tomso um ya'as hoog re remen um rurut hun-ne deen.

Bartimawus ko-po

(Mati 20:29-34; Ruka 18:35-43)

⁴⁶ Yeso un yan-neke-mo un wu ne ye cowuru un bo-o o-Jeriko. Ye ro m-ru o-Jeriko un yan-neke-mo un wu ne mosse un moor-to un hun-ne ne. Wu ken ko-po-wu, wa us-kon, a wu m-zee Bartimawus (wà Timawus) wu ro tara n-riib un cow.

⁴⁷ Bo wu hogute Yeso ko-ya-o-Nazaret-wu à, wu taknu 'yons us-cor. Wu zeeru, "Yeso, wà **Dawuda**, hyan 'won un de, o gu me!"

⁴⁸ Ye ken ye deen ye kangsuru wu, ye zeeru wu, "Res tembl!"

Amba wu dooru 'yons us-cor deen. Wu zeeru, "Yeso, wà **Dawuda**, hyan 'won un de, o gu me!"

⁴⁹ Bo Yeso hoge wu à, wu esuru. Wu zeeru hun-ne, "Agan no wu."

Ye agnuru ko-po. Ye zeeru wu, "Ho'os hur un du sak. Wu ro wo us-eeg."

⁵⁰ Bo wu hogute Yeso agbute wu à, wu joruru gund-o un wu, wu inuru kagat, wu nekuru be-ur Yeso.

⁵¹ Yeso zeeru wu, "¿Ya o cone um nomu wo?"

Ka ko-po-wu zeeru, "Wan-yoos un de, um conog o-hyan."

⁵² Yeso zeeru wu, "Ka o. Ine o neke neke-m ru. Sher-m ru upsutu wo yish ru." Ba un naas o-da, wu hyanuru cas cas. Wu doruru Yeso un cow. Ye arguru m-neke.

Bor-uş op o-gaan

Yan-bo-o o-Urusharima barkute Yeso

(Mati 21:1-11; Ruka 19:28-40; Yoha 12:12-19)

¹ Yeso un yan-neke-mo un wu ne, ye hyoknuru yow yow o-Urusharima ne be-de un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**. Un co hiin to ken bo-to ut-rek-to ro kane: o-gaan o-Bapaji, o-gaan o-Betanya. Ka da-de ne, Yeso tomuru yan-neke-mo un wu nen yoor.

² Wu zeeru ye, "Wobe no un ka bo-de ro o-co à, no tuw be-de un ye. Da-o no tuwe, no 'wos wà-yo o-janka yo a cete m-da á. Yo ro gego. No ussundu me yo, no hantu me.

³ Kowa citu no, '¿Ya notte m-us un ka janka-yo?' No zee, 'Gos-wu te, wu zee wu conog yo. Wua muuntusse yo m-moka m-moka.' "

⁴ Ka da-de ne, ye arguru m-neke. Bo ye 'woste yo à, ye ussunuru yo.

⁵ Da-o ye ro yo m-us à, ka hun-ne ye ro kane ge à, ye cituru, "¿Remen ya no usste ka wà-yo o-janka yo?"

⁶ Yan-neke-m Yeso ruru ye bo Yeso zee ye à. Hun-ne zeeru ye, "To, aragbu no." Ye arguru.

⁷ Ye hanturu Yeso ka janka-yo. Ye ussuru gund-to un ye. Ye neksuru n-ton o-janka. Ka da-de ne, Yeso daaru.

⁸ Hun-ne deen ye neksuru gund-to un ye un cow. Ye ken ye ne ye kaaru ut-wa n-riib o-cow. Ye zeeru m-neks un cow.

⁹ Un ye ro o-co à, un ye ro un jim ne à, kap ye ma'asuru us-guuda zak-o-zak. Ye m-zee,

[†] **Bor-uş op:44 10:43-44** Hyen komo: Mati 23:11; Mark 9:35; Ruka 22:26.

“A bomog Shir!”*

“A bum no ka wu haane un beeb-ur Yawe à.
A bum no wu!”†

10 “Shir 'ye o-kwum be-de un haan-mo un gwomo-ut **Dawuda** tat na.”

“A bum no Shir n-Ton!”

11 Yeso cowuru o-Urusharima. Bo wu woonte à, wu cowuru un **Pyo-o Shir** o ro un ka bo-o à. Ka da-de ne, wu guturu ko yo ke rii-yo. Wu hyanuru ho-ur teeste, wu ruuru o-Urusharima, wu nekuru o-Betanya mosse un yan-neke-mo un wu ne op un nen voor.

Ma-to o-rum
(Mati 21:18-19)

12 Ish gasuru, ye ruuru o-Betanya. Ye ro m-muun o-Urusharima, Yeso hoguru mer.

13 Wu gut, wu 'wos rum-yo ka ut-wa ne. Wu hessuru, wu haaru yo m-gwot ko yo makt à. Bo wu woobute be-de un yo à, wu 'wos rii á, se ut-wa remen da-o un mat-de ut-rum o un go nom á.

14 Yeso zeeru ka rum-yo, “Woà do m-mat ut-rum har hun-ne reet to á.” Yan-neke-mo un wu ye hoguru bo wu zee yo à.

Yeso ruute yan-naas un Pyo-o Shir
(Mati 21:12-17; Ruka 19:45-48; Yoha 2:13-22)

15 Yeso woonuru o-Urusharima. Wu woon, wu dooru m-cow un **Pyo-o Shir**. Bo wu tuwte un **Pyo-o Shir** à, wu 'wossuru ya-ut-baab ye ka un ya-m-o ne. Wu taknu yanse un ye us-sorog us-sorog. Wu wagsuru saw-to ut-sak un yan-shas-o un hwor ne un deeg-to un ya-ut-baab to un tantabara ne.

16 Hun-ne ye ro m-ma'as m-caatune un **Pyo-o Shir** us-saw ne à, wu zeeru ye, “No do m-caatune á.”

17 Ka da-de ne, wu yoosuru hun-ne, wu zeeru ye, “A geneg to ka ma-to be-de un Ma-to Shir. Shir zeeg,

“Hur-o re o warag hur-o us-kon

be-de un baag-o un hun-ne kap ye he me us-kon à.”‡
No muutte o ne hur-o un hyow-ne.”

18 Gwomo-ne ye un kon-se Shir un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne, da-o ye hoge kaane à, ye hooburu o-cow yo ye hette ho un Yeso à. Ye ro hyan un gyer-o un wu, remen hun-ne hyanag ut-hyat un yoos-de un wu.

Yoos-de o-rum
(Mati 21:20-22)

19 Bo ho-ur hebute à, Yeso ruuru o-Urusharima mosse un yan-neke-mo un wu ne.

20 Ish gasuru, ye ro m-argune. Ye hyamburu ka rum-yo. Yo hu'uste gaw un geer-se un yo ne.

21 Ka da-de ne, Bitrus baksuru bo Yeso zee ka rum-yo à. Wu zeeru Yeso, “Wa-us-Nap, gwot! Ka rum-yo o hu nu à, ai, yo hu'uste gaw, kap us-geer ne.”

22 Yeso shasuru yan-neke-mo un wu, wu zeeru, “Sher no be-de Shir.

* **Bor-üş op o-gaan:9 11:9** ut-Girik: Hosanna! = Gu na! † **Bor-üş op o-gaan:9 11:9** Hyen komo: Bong 118:25-26. ‡ **Bor-üş op o-gaan:17 11:17** Hyen komo: Isha 56:7; Irmí 7:11.

²³ Nip-o me no m-rure, net-wu deke Ma-to Shir hur-ur gaan à wua zee ka Haag-o 'Wuksunde o he'ebe n-me m-sa.' Noa hyenes ma-to un wu toa bup o-nip to wu zee à. Amba wu shere ur-hur á, yatt-yo he m-nome á. §

²⁴ Remen kaane, me no m-rure, koyan no kone be-de Shir, dek no unze no regusute no goksussute yo. Ka da-de ne, noa hyen a ya'aste no ka rii-yo no kone à.

²⁵ Da-o no ro un kon-se Shir, urege wu ken ro kon wu no m-hyan ryaab-se un wu à, no soksu wu **ba'as-to** un wu, remen Tato no wu ro n-Ton shir à, wu soksutú no ba'as-ut no. ^{*†}

*Cow-yo Yeso rotte un nom
un ka hyat-to à*

(Mati 21:23-27; Ruka 20:1-8)

²⁷ Ye muunuru o-Urusharima komo, Yeso ma'asuru ut-tuw n-me un **Pyo-o Shir**. Ye ken ye haanuru be-de un wu. Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye ro kon be-de un ye un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne un sek-ye ye un **Yahuda-ne**.

²⁸ Ye cituru wu, ye zeeru, "¿Wan wu ne ya'e wo 'wons-mo wotte un nom un gon ka rem-se?"

²⁹ Yeso waksuru ye, wu zeeru, "Me eb re, yage um m-cit no o-cot. Shas no me. No shesu me, man ruru no wu ya'e me 'wons-mo un nom un ka rem-se à.

³⁰ ¿Wan wu ne ya'e **Yohana** ut-gwomo to un yo'os un hun-ne m-ho: Shir ko hun-ne?"

³¹ Bo ye hogute cot-o un wu à, ma-ut sunuru ye un hi un de un ye. Ye zeeru, "A zee 'Shir, wu un n-Ton shir tomne **Yohana**,' wua zee na, '¿Ya hante no dekte ma-ut **Yohana** á?"

³² ¿Amba a hoks m-zee, 'Hun-ne ye tomne **Yohana**?' A hoks m-zee kaane á." Ye un hoge un gyer-o un hun-ne, remen ye nepste **Yohanawan-Rwor un Ma-to Shir** wu.

³³ Remen kaane, ye waksuru Yeso, ye zeeru, "Te nap á."

Yeso ne wu zeeru ye, "To, cin da no nepte wu tomne **Yohana** á, me eb re, man ruru no wu ya'e me 'wons-mo um nomte ka rem-se á."

Bor-us op us-voor

*Sha-mo ut-ma to un
wa-o-kat un ya-tom-ne*

(Mati 21:33-46; Ruka 20:9-19)

¹ Ka da-de ne, Yeso taknu ye m-yoose un sha-mo ut-ma. Wu zeeru ye, "Wu ken net-wu go'e kat-o un anab. Wu rigimsuru o un gagan. Wu hinuru o-kuub remen wu pot ho-mo un anab. Wu nomuru sak-o m-pipir remen ur'er. Bo wu komse à, wu ya'asuru ya-tom ka kat-o. Ka da-de ne, wu arguru m-neke o ken dak-o. ^{*}

² Da-o anab nense à, wa-o-kat tomuru ko-guw-wu un wu be-de un ka ya-tom-ye, wu deknú wu kwukwur-de un wu.

³ Bo ka ko-guw-wu woone be-de un ya-tom à, ye shipuru wu. Ye bu'uru wu, ye yanuru wu. Wu arguru m-ji ut-kom m-zar.

§ **Bor-us op o-gaan:23 11:23** Hyen komo: Mati 17:20; 1Kor 13:2. ^{*} **Bor-us op o-gaan:25 11:25** Mo ken gen-mo un do ci-o ²⁶Amba, no sokse wu ne ba'as-to un wu á, Tato no wu ro n-Ton shir à wua soksu no ba'as-ut no á. Hyen: Mati 6:15. [†] **Bor-us op o-gaan:25 11:25** Hyen komo: Mati 6:14-15.

^{*} **Bor-us op us-voor:1 12:1** Hyen komo: Isha 5:1-2.

⁴ Ka da-de, wa-o-kat dooru m-tom un wu ken ko-guw-wu un hon. Ka ko-guw-wu a do m-tom à, ye ceruru wu ur-hi. Ye reesuru wu ur-koob.

⁵ Wa-o-kat dooru m-tom un wu ken wu. Amba ka wu a do m-tom à, ye hooru wu. Kaane o, ye nome ye ken ye deen. Ye bu'uru ye ken ye, ye homuru ye ken ye.

⁶ “M-moka ne wa-o-kat taagute wan-tom, se wà un wu un hon-de un wu, wu wu cone à. Wu zeeru un hur-de un wu, ‘Kay, ka ya-tom-ye yea hyen ‘e-m wà re.’ Ka da-de ne, wu tomuru wà un wu.

⁷ “Amba ka ya-tom-ye zeeru un hi un de un ye, ‘Wà-wu un wa-o-kat-wu ka. Haan no a ho no wu remen cim-yo un wu waragte yo ma na.’

⁸ Ye shipu wu. Ye hooru wu. Ye jorburu u-de un wu pesto-de o-gagan.”

⁹ Bo Yeso komte ye m-rure un ka ma-to à, wu cituru ye. Wu zeeru, “To, ¿ya ne wa-o-kat he m-nom? Se wu haante wu ho-m ka ya-tom-ye, wu ya'as ye ken ye ka kat-o.” Yeso dooru ye m-rure ut-ma. Wu zeeru,

¹⁰ “No karantute be-de un Ma-to Shir unze,
“Ta'ar-de ya-ut-ma jore à,
a muste de kashi ur-ta'ar de ut-ma.

¹¹ Mo ka senge-mo un Yawe mo.
Be un na ne rii-yo ut-hyat yo.[†] ”

¹² Bo Yeso rurute ye kaane à, sek-ye be-de un **Yahuda**-ne ye napuru unze ye wu tane be-de un ka sha-mo ut-ma to. Remen kaane, ye hoborte o-cow ye shipt wu. Amba bo ye hyente hun-ne ut-moor ne à, gyer-o reeru ye. Ye es wu m-ship á. Ye yaguru wu. Ye arguru arag-mo un ye.

Cot-o un top un tar
(Mati 22:15-22; Ruka 20:20-26)

¹³ Ka da-de ne, ye tomuru wu ye ken hun-ne ye. Ye ro un hoob-o ur-taab remen ye shipt wu, be-de un ma-to un wu. **Parisa**-ne ro kon un hun-ne ko-Gwomo **Here** ne.

¹⁴ Bo ye woobute à, ye zeeru wu, “Wa-ur-Yoos, te nepste wo wa-o-nip-wu o ro. Wo un koos un net á. Be un du ne yatt-wu jiishe wu ken á. Wo un yoose un hun-ne cow-yo Shir o-nip ne.” Bo ye nomte ut-ma kaane à, ye cituru wu. Ye zeeru, “¿Hond hond o te top ko-Gwomo **Sisar** hwor-ye un tar? ¿Te top, ko te top á?”

¹⁵ Yeso ne, bo wu nepte shepe-o un ye à, wu cituru ye. Wu zeeru, “¿Ya un yo ne notte me m-ceeb? Hantu no me hwor[‡] um gut.”

¹⁶ Ye hanturu wu hwor. Wu zeeru ye, “¿Hoto-o wan o ne un jin-ur wan ne no hyane káne?”

Ye waksuru wu. Ye zeeru, “Ai, hoto-o ko-Gwomo **Sisar** o. Jin-de un wu de te hyane káne.”

¹⁷ Bo ye waksute wu kaane à, Yeso zeeru ye, “Ya'as no ko-Gwomo **Sisar** rii-yo ro yo ma Sisar à. Komo no ya'as Shir rii-yo ro yo Shir à.” Bo ka hun-ne ye hogute káne à, ye hyanuru hyat-to un wu deen.

Ma-to un ine-mo un margan-ne
(Mati 22:23-33; Ruka 20:27-40)

¹⁸ Ye ken hun-ne ye ro kon tomso. A ye m-zee **Saduki**-ne. (Ye ro m-zee margan-ne yea ine be-de m-mar á.) Ye haanuru be-ur Yeso. Ye cituru wu, §

[†] **Bor-üş op uş-yoor:11 12:10-11** Hyen komo: Bong 118:22-23. [‡] **Bor-üş op uş-yoor:15 12:15** ut-Girik: denari. § **Bor-üş op uş-yoor:18 12:18** Hyen komo: Seng 23:8.

19 Ye zeeru wu, "Wa-ur-Yoos o, te o-cot ne te cit wo. **Mosa** genutu te ka **karamsa**-o unze sek-wu mere, ba ye un mat un ne'a un wu, depete heno un wu ge ka ne'a-wu, wu metuté sek-wu yakar.*

20 O ken den-o, a makt yan-campo-ne nen ta'yoor. Mat-de co gaaru ne'a. Ye ro woog kum un yakar á, campo maruru.

21 Heno un wu suguru ka ne'a-wu. Tomso ne, ye kum yakar á, ka heno-o dooru m-mar. Wu donde wu à, ká bo-se ne tomso ne, ka heno-o dooru m-mar ba un yakar.

22 Har ka nen ta'yoor-ye, kap mo un ye, ye ga'e ka ne'a-wu à, ye merumsuru. Be-de un ye yatt-wu kume yakar á. Komo ká ne'a-wu ye ga'e à, wu dooru m-mar.

23 To, ho-de m-ine mo un margan-ne, be-de un ka nen ta'yoor-ye, ¿wan wu ne wan ka ne'a gaan wu remen kap mo un ye, ye geeste wu?"

24 Yeso waksuru ye, wu zeeru, "No nap Ma-to Shir á. No napu ne beeb-de Shir á.

25 Ho-de m-ine mo un margan-ne a un ga ut-ge á. Hun-ne a warag untun **yan-tom-ye Shir** n-Ton shir.

26 Urege ne noa cit me ma-to un ine-mo un margan-ne, ¿No wet m-karante takurda-o **Mosa** gene á? Wu ruru na unze wu hogute cor-o Shir n-te yokor-o yar-yo. Shir zeeg wu, 'Me Shir **Ibrahi** wu um ro. Komo wu ma **Ishaku** wu um ro, kap un **Yakubu** ne.†

27 Wu ba Shir o un hun-ne margan-ne á, amba Shir o un yan-hoog. No ba'asute deen."

*Karamsa-to jiishe m-'wons à
(Mati 22:34-40; Ruka 10:25-28)*

28 Wu ken wan-Yoos-de un **karamsa**-o **Mosa** wu hyoknuru be-de un ye. Wu hoguru ma-ut sunute **Saduki**-ne. Bo wu hogute Yeso shaks ye ur-bon ne à, wu cituru Yeso. Wu zeeru, "¿O ke **karamsa**-o jiishe m-'wons?"

29 Yeso zeeru wu, "**Karamsa**-o jiishe m-'wons à, o ka: 'Hoge no hun-ne ye un dak-o o-**Isra**! Yawe Shir na. Gwomo-ut ro kon á, se Yawe un hon-de un Wu.

30 Was Yawe Shir ru. Was un wu ne un hur-ur un du ne kap, un kap o un hoog ru ne, un kap nap-üş ru ne, komo un 'wons-m ru ne.‡

31 Hoge no **karamsa**-o ayoore-o tomso ne, 'Se no was or no ne m-sok ne bo no wasse hi un no à.'§ Yatt **karamsa**-to jiishe to ka yoor-to m-'wons á."

32 Bo ka wan-Yoos-de un **karamsa**-o **Mosa** wu, hogute shas-o Yeso à, wu zeeru, "Ka o, Wa-ur-Yoos, o rworog o-nip. Shir o ro ko-Gwomo na. Gwomo-ut ro kon á, se Shir un hon-de un o.*

33 Depete net was wu kap un hur-ur gaan, un nap-se un wu ne kap komo un 'wons-mo un wu ne kap, komo wu was un yan-bor-se un wu ne bo wu ro m-was un hi un de un wu à. O aragte kap yar-mo wu ya'ase Shir à un rem-se a tukse ne be-de ur-**seke** à.†

34 Yeso napuru ka net-wu shaks wu uş-nap ne. Wu zeeru wu, "Kuks wo hiin o tuwut be-de un gwomo-to Shir." Bo Yeso rurutu wu kaane à, yatt-wu kume jaab-o ut-men wu cit wu yo ken ri-yo á.‡

* **Bor-üş op uş-yoor:19 12:19** Hyen komo: Kara 25:5. † **Bor-üş op uş-yoor:26 12:26** Hyen komo: Rwu 3:6. ‡ **Bor-üş op uş-yoor:30 12:29-30** Hyen komo: Kara 6:4-5. § **Bor-üş op uş-yoor:31 12:31** Hyen komo: Rewi 19:18. * **Bor-üş op uş-yoor:32 12:32** Hyen komo: Kara 4:35. † **Bor-üş op uş-yoor:33 12:33** Hyen komo: Hose 6:6. ‡ **Bor-üş op uş-yoor:34 12:28-34** Hyen komo: Ruka 10:25-28.

Wan-Gwu

(Mati 22:41-46; Ruka 20:41-44)

³⁵ Bo Yeso ro ur-yoos un **Pyo-o Shir** à, wu cituru o-cot, “¿Re o **yan-Yoos-de o-karamsa** zette unze **Kiristi**, wà **Dawuda** wu?”

³⁶ **Kukt-o Shir** rwo'og **Dawuda** m-zee:

“Yawe zeeg Wan-Koyan re:

“She'et kàne so un kom-o un re un de
se um rwo'og yan-yage-ut ru
un kus-o un na-o ru.” 'Š

³⁷ **Dawuda** un hi un de un wu ak wu, ‘Wan-Koyan,’ urege ka o, ¿Re o **Wan-Gwu** he m-warag wà **Dawuda**?”

Hun-ne deen hogute wu zak-o-zak.

Ya-ur-yoos-de o-karamsa

(Mati 23:1-36; Ruka 20:45-47)

³⁸ Bo wu yoose ye à, wu zeeru, “Nom no ja un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne, yan-con-to ut-tuw un carri-to ut-cop ne, un con-to un gas-de m-seeb ne be-de ut-baab.

³⁹ Ye he un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, ko o-biki, ye ro un ma'as un hoob-o un deeg-to ur-bon remen ye she'ette she'et-de m-nu.

⁴⁰ Myet un kaane ye ro un kuus un saw-to un gwor-ne. Ye ro m-she'et deen un kon-se Shir remen a zeet ye yan-dore un Shir ye hur-ur gaan. Ye, a he ya-ur-koob de jiishe à.”

Yar-mo un ko-gwor

(Ruka 21:1-4)

⁴¹ Bo Yeso she'ete yow yow be-de a un he'edbe m-yar à, wu ma'asu m-gwot un hun-ne deen bo ye m-he'edbe un hwor à. Ya-o-kwum he'edburu hwor deen.

⁴² Ka da-de, wu ken ko-koob-wu ko-gwor haanuru wu he'edburu nera ut-voor.

⁴³ Yeso agnuru yan-neke-mo un wu be-ur gaan. Wu zeeru ye, “Me no m-rure o-nip, ka ko-gwor-wu ko-koob he'edbuté yo jiishe à n-me un be-de a he'edbe m-yar, arge kowan.

⁴⁴ Um zeeg yo kà remen ye ken ye he'edbuté hiin be-de un yo ro ye deen à be-de un kwum-o un ye. Amba wu, myet un koob-de un wu ne wu he'edbuté myet yo ro wu à. Wu ya'aste kap yo wu rotte à.”

Bor-us op us-tet

A wuks Pyo-o Shir

(Mati 24:1-2; Ruka 21:5-6)

¹ Yeso ro m-rwuun un **Pyo-o Shir**, be-de un yan-neke-mo un wu, wangaan cituru wu. Wu zeeru, “Wa-ur-Yoos, gwot gon ka ta'ar-to, un ka caari-to ut-ma to ne.”

² Yeso zeeru, “¿No hyanag ka caari-to ut-ma to? Kap ka ta'ar-to ro kane à, a wugurse to. Yatt ta'ar-de a he m-yage n-ton un or un de á.”

Ur-koob us-cenene ne

(Mati 24:3-14; Ruka 21:7-19)

³ Bo jimite à, Yeso ro tara un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**, ka haag-o ro un gwotbe un **Pyo-o Shir** à. Se ye ken ye be-de un yan-neke-mo un wu, (Bitrus wu, **Yakubu** wu, un **Yohana** ne, un Andarawus ne), ye cituru wu pakse.

⁴ Ye zeeru, “Te conog o ruru te ʒo ke da-o ne a he m-nom un se ka rem-se? ʒYo ke rii-yo ne he te m-kute da-o ka rem-se he m-kor à?”

⁵ Ka da-de ne, Yeso taknu ye m-yoose. Wu zeeru, “Muut no ut-hi, taasunet ees no á.

⁶ Hun-ne deen yea haan be un no, ye dek jin un de. Ko wu ke wu ro m-zee wu ro **Kiristi**. Yea ees hun-ne deen.

⁷ Tomso, no hoge a un ma-to ur-gun, to ken to yow yow, to ken to ur-hyew ne, no jar no hoge o-gyer á. Se ka rem-se takante, amba a un go hyan ta-de un hono o-dak á.

⁸ Ka da-de ne, hun-ne a heete hun-ne ur-gun. Gwomo-ut a heete ut-gwomo ur-gun. Dak-o a nukte to ken be-to un hon un hon. Mer a reese hun-ne ur-koob. Ka rem-se kap, takan-de un re ur-koob de ka, bo hoog-mo o-mat ro m-takan à har arguru kaane.

⁹ “Remen no yan-neke-m re ye, ‘She’et no zongse!’ Hun-ne a eeg no be-de un yan-piish ut-ma. Yea bu no m-dum n-me un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Hun-ne a eeg no be-de un gwamna-ne un gwomo-ne ne. Yea nom yo kà remen no yan-neke-m re ye. Amba kap un kaane ne, noa kum o-cow remen no rurutú ye **Ma-to m-Rerem** to Shir.

¹⁰ Rii-yo ka rem-se takante, a rure baag-to un hun-ne kap **Ma-to m-Rerem** to Shir.

¹¹ Da-o a he no m-ship à, a heete no be-de un yan-piish ut-ma. Rii-yo no nekute no jar no ryegen un rii-yo no he m-rwor á. Un ka da-o, kap rii-yo Shir ya’e no à, yo no he m-rwor remen no ye ro tep un hi un no á. **Kukt-o Shir** o ro tep be un no.*

¹² “Un ka da-o ne, sek-wu wua ya’as heno un wu a hoot wu. O-tato tomso ne oa ya’as wà un o. Yakar yea ine eso ye rur rii-yo tat-ne ye un ye un in-ne ye un ye ne nome à yo un ba ur-bon har yea ru a ho ye.

¹³ Ko wu ke net-wu wua yage no remen no yan-neke-m re ye. Amba kap wu hokse m-gaag un men-to un wu har ta-de un hoog-o un wu à, wua posse ra-o Shir.†

A su ur-koob deen

(*Mati 24:15-28; Ruka 21:20-24*)

¹⁴ “Wu karunte ka ma-to à, yage wu nep to, ‘Noa hyen a shereg yo ken rii-yo Shir yage à, be-de udepe a sher yo á.’ Yoa naas **Pyo-o Shir**. No hun-ne ye ro un dak-o o-Judiya à, no hyene ka rii-yo, no som be-de ut-haag.‡

¹⁵ Wu ro tara n-ton ur-doob de o-kuke o un wu à, wu kergene á taase wu cuw n-me o-kuke, remen wu dekenté to ken saw-to to ro n-me á.

¹⁶ Wu ro o-kat à, wu jar wu warag dek ur-matuku o-hur á.§

¹⁷ Un ká ho-to, ne’a-ne yan-yakar-ye ro un su ur-de à, un ya-ut-uub ne yea su ur-koob.

¹⁸ No kon Shir taase ka rem-se woon no da-o o-gos.

¹⁹ Remen gon ka su ur-koob de, un ká ho-to a jiish cin da-o Shir nome hono o-dak à. Komo a do de m-nom n-co á har da-o ba m-ta.

²⁰ Amba Wan-Koyan hak ka ho-to un su ur-koob to. A ro zeege remen kaane á, yatt net-wu roa kus á. Remen con-to un ká ye Shir daage à, o rwo’e wu hept ka su ur-koob o.

²¹ Un ka da-o, net zee no, ‘**Kiristi**, wu ka kane,’ ko wu ken net-wu zee no, ‘Wu ka reeno,’ no jar no dek ma-to un wu á.

* **Bor-üş op uş-tet:11 13:9-11** Hyen komo: Mati 10:17-20; Ruka 12:11-12. † **Bor-üş op uş-tet:13 13:13** Hyen komo: Mati 10:22. ‡ **Bor-üş op uş-tet:14 13:14** Hyen komo: Dane 9:27; 11:31; 12:11.

§ **Bor-üş op uş-tet:16 13:15-16** Hyen komo: Ruka 17:31.

²² Yan-rwor ʉn ma-to Shir ye ʉt-bo yea ine, wʉ ken a zee, 'Me ro **Kiristi**,^{*} har yea kute no caari-to ʉt-hyat ʉn se ken rem-se ʉs-myot se ne se no cete m-hyan á. Ye ro m-nom ʉn ka rem-se remen ye eeste ye Shir daage à, o rwo'e ye hokste.

²³ Amba ma'as no zongse. ʉm russute no ma-to ʉn ka rem-se ba se ʉn takan."

Muun-m Yeso Wan-Gwu
(Mati 24:29-31; Ruka 21:25-28)

²⁴ "Da-o a komse swo ʉr-koob, ʉn ká ho-to,
" 'ho-ʉr a nom o-comb.

O-reng komo yoa do nom o-mok á.*

²⁵ Regen a ma'as m-he'emende n-dak.

Bon rem-se Shir hwoone n-kus o Shir à,
se à nuktusse.†

²⁶ "Ka da-de ne, hun-ne deen yea hyen me **Wà-wʉ ʉn net**, me m-neke ne n-me ʉt-ke'ente ʉt-gos ne ʉn caari-mo m-cecas ne mo ʉr-bon.‡

²⁷ Ka da-de ne, man tomon **yan-tom-ye Shir**, ye kargunse ka ye wʉ daage à, ya-ʉr-horim ʉn ya-ʉr-horan ne ʉn yan-so-o-baar ne o-ye'er ne, yan ko kene ye Shir daage à, **yan-tom-ye Shir** a kargunse ye.

Ma-to o-rum
(Mati 24:32-35; Ruka 21:29-33)

²⁸ "M-moka, yoos no yo ken yo be-de o-rum. Da-o no hyene jet-se ʉn yo cirig m-tupne, nap no ʉnze gos-o nomoste yow yow.

²⁹ Remen kaane da-o no hyene kà rem-se ro m-takan, no nak o ka ʉnze da-o woosunte yow yow.

³⁰ Nip-o me no m-rure, kà zaman-yo yoa te á se ka rem-se kap se nomoste.

³¹ Ton-o shir, o-dak ne toa tees, amba ma-ʉt re toa te á.

She'et zongse
(Mati 24:36-44)

³² "Amba da-o ka rem-se he m-takan à, ká ho-de yatt-wʉ he m-nap á. Ko **yan-tom-ye Shir** n-Ton shir, ye nep da-o ka rem-se he m-takan á. Ko Wà ʉn hi ʉn de ʉn wʉ, wʉ nap á. Se o-Tato ʉn wʉ ʉn hon-de ʉn wʉ. Wʉ nape da-o se he m-takan à.§

³³ Cin da no nepte da-o ka rem-se he m-takan á, ma'as no zongse, yish hooge!

³⁴ Sha-mo ʉt-ma mo ka. Haan-mo ʉn **Wà-wʉ ʉn net**, a nom untun wa-o-hur wʉ ine rur ʉr-hyew à. Wʉ wongsuru ya-m-senge, ko wʉ ke ʉn senge-mo ʉn wʉ ne. Wʉ dekuru wʉ ken wan-gaan wʉ, wʉ zeeru wʉ ere wʉ o-hur, wʉ ma'as yish hooge.*

³⁵ "Ma'as no yish hooge remen no nap da-o wa-o-hur he m-jo'on á. ¿Ko m-rim mo wʉ he m-jo'on, ko da-o purge, ko kiit ro ʉs-kan, ko n-sot?

³⁶ Taase wʉ woon no ba o-sakto, no m-rew.

³⁷ Ma-to me no m-rure à, me ʉn rure ko wʉ ke, wʉ ma'as zongse."

* **Bor-ʉs op ʉs-tet:24 13:24** Hyen komo: Isha 13:10; Jowe 2:10,31; 3:15; Hyan 6:12; Izik 32:7.

† **Bor-ʉs op ʉs-tet:25 13:25** Hyen komo: Isha 34:4; Hyan 6:13; Jowe 2:10; Isha 13:10. ‡ **Bor-ʉs**

op ʉs-tet:26 13:26 Hyen komo: Dane 7:13; Hyan 1:7. § **Bor-ʉs op ʉs-tet:32 13:32** Hyen komo:

Ruka 12:36-38. * **Bor-ʉs op ʉs-tet:34 13:34** Hyen komo: Ruka 12:36-38.

Bor-ʉs op ʉs-nass

Yan-co gamag ʉr-hi de ʉn yage-ʉt Yeso

(Mati 26:1-5; Ruka 22:1-2; Yoha 11:45-53)

¹ Kuks ho-ʉt yoor **Yahuda**-ne nomot biki-to ye ro m-nom à **Biki-o m-Pas** ʉn **Biki-o ʉt-Burodi to ba m-Yist** ne. Gwomo-ne ye ʉn kon-se Shir ʉn yan-Yoos-de ʉn **karamsa-o Mosa** ne ye hooburu cow-yo ʉn ship ʉn Yeso ʉr-hyow ba hun-ne ye ʉn nap, ye hoot wu.*

² Amba ye zeeru, "A ship wu ho-de o-biki á, taase hun-ne 'yons o-zaaz."

A duusute Yeso nom-mo m-shi'igin

ʉn bo-o o-Betanya

(Mati 26:6-13; Yoha 12:1-8)

³ Yeso ro bo-o o-Betanya ʉn hur-o Simon ko-**cim**. Wu ro ʉn re ʉn rii-yo m-re, wu ken ne'a-wu cownuru ʉn ʉr-batta ne de ʉn now-mo m-shi'igin† mo ʉn hwor deen. Wu bu'uguru nu-de ʉn ka tur-de. Wu duusuru Yeso mo ʉr-hi.‡

⁴ Bo wu duusute wu mo à, ye ken ye, ye ro kane à, ye swooru ʉs-ryaab. Ye zeeru or ʉn ye ne, "¿Ya hante atte m-naas m-now kaane?"

⁵ Now-mo woose net nom senge-mo ʉt-ho zungu-ʉs tet [300] wu kumut ka hwor-ye. Depete a beeb mo a yaas koob-ne ka hwor-ye." Ye kangsuru wu.

⁶ Bo Yeso hogute ma-to ʉn ye à, wu zeeru ye, "Yage no wu. ¿Remen yan o notte wu m-rangse? Wu nomutu me rii-yo ʉr-bon.

⁷ Ko o ke da-o no mosse ʉn koob-ne ne. Da-o no cone à, ka da-o, no he ye m-'ya m-yar. Amba me, no mosse ʉn me ne ho-ur bi á. §

⁸ Wu nomog rii-yo wu hokse m-nom à. Wu duusute wur-o re now-mo m-shi'igin remen zonge-to ʉn duk re.

⁹ Nip-o me no m-rure, kap be-de a he rwor ʉn **Ma-to m-Rerem** à, hono o-dak kap rii-yo ka ne'a-wu nome à, a ma'as yo m-rwor remen a bakste ʉn wu ne."

Yahudas ya'aste Yeso

(Mati 26:14-16; Ruka 22:3-6)

¹⁰ Da-o Yeso ʉn yan-neke-mo ʉn wu ne ro m-nom **Biki-o m-Pas** à, Yahudas Iskariyoti, wan-gaan be-de ʉn ka op ʉn yoor-ye, haaru be-de ʉn Gwomo-ne ye ʉn kon-se Shir remen ye hongsuté bo wu he ye bobse ʉn Yeso à.

¹¹ Bo ye hogute kaane à, ye nomuru o-zak. Ye essuru ʉt-ma ʉn wu ne yea ya'as wu hwor. Wu ne wu zeeru hoob-o o-cow wu ya'aste Yeso ʉn kom-to ʉn ye.

Yeso reeg Biki-o m-Pas ʉn

yan-neke-mo ʉn wu ne

(Mati 26:17-25; Ruka 22:7-14,21-23; Yoha 13:21-30)

¹² A woon da-o ʉn ho-de ʉr-takan de **Biki-o ʉt-Burodi to ba m-Yist**, ho-de ʉn m-penem ʉn ca remen baks ʉn ho-de ye rwuunte o-**Masar** à. Yan-neke-mo ʉn wu ye zeeru wu. "¿Ke ne o o cone te he te nomo wo rii-yo m-re yo **Biki-o m-Pas**?"

¹³ Wu tomuru nen yoor be-de ʉn yan-neke-mo ʉn wu. Wu zeeru ye, "Cow no o-bo. Da-o no cowe, no go'one ʉn wu ken campo-wu ne. Wu ro ʉn tur-de m-ho ne ʉr-hi. No dore wu.

* **Bor-ʉs op ʉs-nass:1 14:1** Hyen komo: Rwuu 12:1-27. † **Bor-ʉs op ʉs-nass:3 14:3** now-mo m-shi'igin ʉt-Girik: nardi. ‡ **Bor-ʉs op ʉs-nass:3 14:3** Hyen komo: Ruka 7:37-38. § **Bor-ʉs op ʉs-nass:7 14:7** Hyen komo: Kara 15:11.

14 Hur-o wu cuwe, no cuw no zee wa-o-hur, 'Wa-ur-yoos-wu zee, "¿ke ne o wu he m-comse ne wu reet **Biki-o m-Pas** un yan-neke-mo un wu ne?" '

15 Wua kute no caari-o o-kuke o a ma'e n-ton un or un o o-kuke à. O ro zongse uş-saw ne n-me. Káane o, no he na m-nome rii-yo o-biki."

16 Yan-neke-m Yeso ruuru. Ye cowuru o-bo. Ye 'wossuru bo Yeso ruuru ye à. Ye nomuru wu rii-yo m-re yo **Biki-o m-Pas** káne.

17 Bo ho-ur hebute à, Yeso woору mosse un ka op un nen yoor-ye ne.

18 Ye ro m-re un rii-yo m-re, Yeso zeeru ye, "Nip-o me no m-rure. Wu ken wan-gaan-wu be un no, wua ya'as me un kom-to un yan-yage-ut re, wu te m-re te un wu ne à."*

19 Men-ut naasuru ye, ye taknuru uş-cot un gaan un gaan. Ko wu ke wu zeeru, "¿Me wu o?"

20 Wu zeeru ye, "Wan-gaan be un no, no nen op un yoor, wu tette m-re kok-ur gaan à.

21 Wu dooru ye m-zee, remen me **Wà-wu un net**, man meres bo a gene be-de un Ma-to Shir à. Amba ka net-wu he me m-ya'as à, wua su ur-koob, otte a ro makt wu un hono o-dak á, roa jiish wu."

*Yeso kutute yan-neke-mo un wu
cow-yo un baks un mar-mo un wu*

(Mati 26:26-30; Ruka 22:15-20; 1Kor 11:23-25)

22 Ye ro un re un rii-yo m-re, Yeso dekurur ur-burodi, wu bomuru Shir. Ka da-de ne, wu bosuru, wu wonguru ye. Wu zeeru ye, "Hombe no, wur-o re o."

23 Wu deknuru ya o-kok un ho-mo un yakar-ye un 'yo-yo o-anab ne. Bo wu nomte ur-bongon be-de Shir à, wu ya'asuru kap mo un ye. Ye swooru.

24 Wu zeeru, "Hyo-m re mo mo un shoos un swor o-nu o Shir suru no à, mo a he m-dusune remen hun-ne deen à.†

25 Nip-o me no m-rure man do swo un ho-mo o-anab á, se ka ho-de um he m-swo m-pu mo à, be-de un **Gwomo-to Shir** à."

26 Bo wu komte ye m-rure kaane à, ye huru Sep-o ur-Bongon de Shir. Ye ruuru, ye haaru un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**.

Bitrus a nom she-mo un nap-m Yeso

(Mati 26:31-35; Ruka 22:31-34; Yoha 13:36-38)

27 Yeso zeeru ye, "Kap-m no noa som me. Me un zee yo ka remen a geneste be-de un Ma-to Shir unze:

" 'A ho wa-ur-gut de un ca,
uş-rek ca he m-caage.‡

28 Amba da-o a 'yonsu me un hoog ne, man be no m-wo un dak-o o-Gariri."§

29 Bitrus zeeru, "Ko ye som wo kap, me kam man som wo á."

30 Yeso zeeru wu, "Nip-o me wo m-rure, Bitrus, ko un ka tet-mo mo roone à, rii-o keeg-yo o-kiit kenet so-o yoor, wo a nom she-mo un nap-uş re so-o-tet."

31 Bitrus shasuru m-'wons ne. Wu zeeru, "Ko a roa ho me mosse un wo ne, man nom she-mo un nap-m ru á." Kap mo un ye ka ye zee.

*Yeso konog Shir
un Haag-o un 'yo-se o-Zetun
(Mati 26:36-46; Ruka 22:39-46)*

* **Bor-uş op uş-nass:18 14:18** Hyen komo: Bong 41:9. † **Bor-uş op uş-nass:24 14:24** Hyen komo: Rwu 24:8; Irm 31:31-34. ‡ **Bor-uş op uş-nass:27 14:27** Hyen komo: Ze 13:7. § **Bor-uş op uş-nass:28 14:28** Hyen komo: Mati 28:16.

³² Yeso ne un yan-neke-mo un wu ne, bo ye heete un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun** à, ye wooru de ken tuk-de de a m-zee o-Gesemani à. Yeso zeeru ye, "She'et no kàne, um konoste Shir."

³³ Wu dekurü Bitrus un **Yakubu** un **Yohana** ne, wu taknu swor ur-koob deen. Wu ro us-barag, men-ut naasute wu deen.

³⁴ Wu zeeru ye, "Men-ut naasute me deen. Wo hyene, o zee mett hoog á. Wasu no me kàne, no she'et zongse."

³⁵ Wu arguru co hiin. Bo wu arge o-co à, wu kwukturu n-dak, wu konuru Shir. Wu zeeru, "¿Ko nomutu wo o dossu me ka swo ur-koob de?"

³⁶ Wu dooru m-zee, "Abba,* Tato re, ko yo ke rii-yo yo ro m-nome be un du. Um conog o dossu me ka swo ur-koob de. Amba yanze barag-üş re se o he m-dore á, se barag-üş ru."

³⁷ Bo wu muunte be-de ye ro à, wu 'wossuru ye ro m-rew. Wu zeeru Bitrus, "¿Simon, rew-mo no rotte? Ashi, ¿noa hoks m-she'et zongse ko hiin á?"

³⁸ She'et no zongse, yish hooge, no ma'as un kon-se Shir, taase no he'ebe **ur-ba'as** da-de a megre no. Me un zee yo ka remen kukt-o tunuste o nom rii-yo depe à, amba wur-o rott m-'wons á."

³⁹ Ka da-de, Yeso dooru m-warag komo wu yage ye. Wu konuru Shir. Wu dooru m-rwor bo wu ro rworge à.

⁴⁰ Har m-moka komo, wu dooru m-muun. Wu 'wossuru ye ro m-rew. Rew-m bupste ye deen. Bo ye zutute à, ye taaguru ma-to ye he wu m-shas à.

⁴¹ Wu dooru m-warag remen wu konot Shir. Bo wu do m-muun, o atette-o à, wu zeeru, "¿Har m-moka wuwe-de no rotte m-rew ne? Bo'osute kaane, da-o wooste. Gwot me **Wà-wu un net**, a ya'astu me un kom-to un ya-ut-**ba'as**.

⁴² Ine no, a kew no wu! Gwot! Ká net-wu ya'asu me à, wu ka yow yow."

Yahuda-ne shik Yeso

(Mati 26:47-56; Ruka 22:47-53; Yoha 18:3-12)

⁴³ A kane, rii-yo wu bitute nu, Yahudas, wan-gaan be-de un ka op un yoor-ye, wu woosunte un moor-to un hun-ne ne deen. Ye ro ut-magay ne ut-ko ne. Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne, un sek-ye ye un **Yahuda**-ne, ye tomnu ye.

⁴⁴ Wu he wu m-ya'as à, wu be'este wu gemeste ur-hi un ye ne unze, "Wu um he m-hamat à wu wu ship no wu, no neke un wu ne, no 'er wu ur-bon ne."

⁴⁵ Bo un woon-m Yahudas wu haaru be-ur Yeso, wu zeeru, "Wa-üş-Nap." Yahudas hamturu wu.

⁴⁶ Ye hwooru ut-kom, ye shipuru wu.

⁴⁷ Se wan-gaan be-de un **yan-neke-m Yeso** ye wu ro eso kane à, wu muusuru magay-o un wu. Wu ceturu ko-guw-wu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir. Wu kupsuru wu o-to.

⁴⁸ Yeso zeeru ye, "¿No un rwuun ut-magay ne ut-ko ne, no shipt me untun ko-hyow?"

⁴⁹ Ko de ke ho-de me mosse un no ne un **Pyo-o Shir**, me no m-yoose. No ship me á. Amba se a nomutu me bo a gene be-de un Ma-to Shir á."†

⁵⁰ Ka da-de ne, yan-neke-mo un wu kap ye yaguru wu. Ye arguru m-som.

⁵¹ Se wu ken wan-campo wu, wu cop rii á se o-gund un hon-de un o, wu doruru Yeso. Bo wu dorute Yeso à, ye shipuru wu.

⁵² Ye rumsuru gund-o un wu. Wu somuru bo Shir mate wu à.

* **Bor-üş op uş-nass:36 14:36** ut-Arameki: Abba. † **Bor-üş op uş-nass:49 14:49** Hyen komo: Ruka 19:47; 21:37.

*A heete Yeso be-de un piish ut-ma**(Mati 26:57-68; Ruka 22:54-55,63-71; Yoha 18:13-14,19-24)*

⁵³ Ye nekuru un Yeso ne be-de un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir. Kap Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye ye un **Yahuda**-ne, un yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** ne ye morguru be-ur Yeso.

⁵⁴ Bitrus ne wu donduru wu m-pupa ne har un 'woog-o un hur-o ko-Gwomo-wu un kon-se Shir. Wu she'eturu be-de un guw-ne ye un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir. Wu ro un hwo'ot o-ra mosse un ye ne.

⁵⁵ A kane Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Morog-de un Sek-ye** ne, yan-ya-ut-ma, kap ye hooburu rii-yo a hette m-zee Yeso nomog **ur-ba'as** à remen ye hoot wu, amba ye kum á.

⁵⁶ Ye ken ye deen ye sakkuru wu ut-ma ut-bo amba ma-to un ye to haan ut-gaan á.

⁵⁷ A kane komo ye ken campo-ne ye inuru eso, ye dooru wu ce'e ut-bo:

⁵⁸ Ye zeeru. "Te hogute wu zeeg wua hees **Pyo-o Shir** o hun-ne ma'e à, rii-yo ho-ut tet nomot wu me'es o hor-o, yanze ne ma-to un ko-hun á."‡

⁵⁹ Kap un kaane ne, ma-to un ye to haan ut-gaan á.

⁶⁰ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu inuru n-tete o un ye. Wu cituru Yeso. Wu zeeru, "¿Wo un to ken ma-to ne to o he m-shas, be-de un ma-to ka hun-ne ye ro m-rwor mosse un wo ne?"

⁶¹ Amba Yeso ro temb o un wu. Wu shas ut-ma á. Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu dooru wu m-cit komo. Wu zeeru, "Ashi, ¿wo wu, **Kiristi**, Wà-wu un wa-o-kwum-wu Shir tomnu te?"

⁶² Yeso zeeru, "Me wu, § Noa hyen me komo, me **Wà-wu un net**, me tara un kom-o ur-re o Shir Wa-ur-Beeb.* Noa hyen komo me m-rwuun n-me ut-ke'ente n-Ton shir."†

⁶³ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir swooru us-ryaab deen. Wu yishuru gund-o un wu. Wu zeeru, "¿To ke ma-to a cone m-hoge komo?"

⁶⁴ No hogute de yo'og-o wu yo'oge Shir à! ¿Re no hyan?"

Ye zeeru, "Wu wooste m-ho!"‡

⁶⁵ Ye ken ye taknu wu m-copse m-ta. Ye hokkuru wu yish, ye wosuru wu ur-dembe. Ye zeeru, "Ruru te wu wosu wo m-moka à!" Guw-ne komo ye ma'asuru wu un hwooge ut-raag.

*Bitrus nomog she-mo un nap un Yeso**(Mati 26:69-75; Ruka 22:56-62; Yoha 18:15-18,25-27)*

⁶⁶ Ye ka ro un kuke-o a ma'e n-ton un or un o o-kuke à. Ye ro un piishe un Yeso ut-ma. Bitrus ro o-'woog n-dak. Wu ken wan-ne'a-wu ne, ko-guw-wu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir,

⁶⁷ wu hyanuru Bitrus ro un hwo'ot o-ra. Wan-ne'a gwo'turu Bitrus, wan-ne'a zeeru, "Wo mosse un Yeso ne ka wa-o-Nazaret-wu."

⁶⁸ Amba Bitrus nomuru m-she. Wu zeeru, "Me nap yo wo rwor á." Wu arguru m-rwuun un 'woog-o un pyo. Keeg-o o-kiit kanuru.

⁶⁹ Ka wan-ne'a-wu komo dooru gwo't un Bitrus. Wu taknu rure un ye ro eso eso kane à, "Wu ka, **wan-neke-m Yeso** wu."

⁷⁰ Amba Bitrus dooru m-nom m-she komo.

Bo doote hiin à, ye ro kane eso eso à, ye zeeru Bitrus, "Nip-o, wo **wan-neke-m Yeso** wu remen wa-o-Gariri o ro."

‡ **Bor-üş op uş-nass:58 14:58** Hyen komo: Yoha 2:19. § **Bor-üş op uş-nass:62 14:62** Hyen komo: Rwu 3:14. * **Bor-üş op uş-nass:62 14:62** Hyen komo: Bong 110:1. † **Bor-üş op uş-nass:62 14:62** Hyen komo: Dane 7:13. ‡ **Bor-üş op uş-nass:64 14:64** Hyen komo: Rewi 24:16.

⁷¹ Wu taknu us-tonḁ. Wu zeeru, "Me nap ka net-wu wu notte un ma-to un wu á."

⁷² Un ra-o wu komte m-rwor à, un gyept-o un yish, keeg-o o-kiit kanuru ayoore-o. Bitrus baksuru ma-to Yeso ruru wu à. Unze "rii-o keeg-o o-kiit kenet so-o yoor, woà nom she-mo un nap-us re so o-tet." Bo wu bakste ká ma-to à, wu heburu us-'won.

Bor-us op us-taan

A heette Yeso be-ur Biratus

(Mati 27:1-2,11-14; Ruka 23:1-5; Yoha 18:28-38)

¹ Bo ish geste à, Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un sek-ye ye un **Yahuda**-ne, un yan-Yoos-de un **karamsa**-o **Mosa** ne, bo un yan-ya-ut-ma, ye gamuru ur-hi, ye nekuru un Yeso ne, ye ya'asuru **Biratus** wu. **Roma**-ne sagbute Biratus Ko-Gwamna-wu un ka dak-o.

² **Biratus** cituru Yeso, "¿Wo wu ro ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?"
Yeso zeeru wu, "Ee, o rworog hond hond."

³ Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye ma'asuru wu un sakke ut-**ba'as** deen.

⁴ **Biratus** dooru wu m-cit komo. Wu zeeru, "¿Wott o ken shas-o o he m-shas á? ¿Hoge moor-to ut-**ba'as** to ye seku wo à?"

⁵ Yeso do m-shas á, har **Biratus** bopuru o-nu.

Hun-ne zeeg a kem Yeso n-te o-kan

(Mati 27:15-26; Ruka 23:13-25; Yoha 18:39—19:16)

⁶ To, da-de un ka biki-o, **Biratus** weste m-ho'sunde un wa-ur-**ba'as**-wu a ka'e à, wan-gaan wu hun-ne kone à.

⁷ Wu ken wu ro kon wu a m-zee Barabas à. Wu ro ke'o à, mosse un ye ken yan-koob-de o-dorotte ye ne à, ye ho'e net be-de m-dum à.

⁸ Hun-ne ut-moor ne hyoknuru, ye taknuru us-kon be-ur **Biratus**, ye ro m-zee wu nomu ye rii-yo wu wete m-nom à.

⁹ **Biratus** cituru, "Wata, ¿no un con o um hosu no ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?"

¹⁰ Wu un cit ye kaane remen wu nepste unze shoob-de rwo'e Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye ya'aste wu.

¹¹ Amba Gwomo-ne ye un kon-se Shir sho'ogsuru hun-ne ut-moor ne remen **Biratus** ho'osuntú ye Barabas.

¹² **Biratus** dooru ye m-zee komo, "¿Ya um he m-nomu ne un ka wu no zee wu ro ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?"

¹³ Ye 'yonsuru us-cor komo, ye zeeru, "Kam wu n-te o-**kan**."

¹⁴ **Biratus** zeeru, "¿Remen yan o ne? ¿Yan rii-yo ne wu nome?"

Ye dooru 'yonsu us-cor, ye zeeru, "Kam wu de n-te o-**kan**."

¹⁵ **Biratus** ne, bo wu cone nome un moor-to un hun-ne bo ye cone à, wu ho'osuru ye Barabas. Wu rwo'uru a bu Yeso us-bukkun. Da-o a komse wu m-dum us-bukkun à, wu ya'asuru karma-ne, ye kemet wu n-te o-**kan**.

Karma-ne nomote Yeso ur-ar

(Mati 27:27-31; Yoha 19:2-3)

¹⁶ Karma-ne heeturu Yeso un 'woog-o un pyo-o **Biratus**. Ye morogsuru kap ye kuse un kur-de un ye à.

¹⁷ Ye cupuru wu cop-o un ho-m jaas-mo o ut-gwomo. Ye ceeru o-gond o un yokor, ye cupuru Yeso ur-hi.

¹⁸ Ka da-de ne, ye taknu wu ur-gas de ur-ar. Ye zeeru, "Ko-Gwomo, hoog ru she'et, ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne."

19 Ye ko'oturu wu ʊr-hi o-ko o-ko, ye copsuru wu m-ta. Ka da-de, ye kwukturu n-co o ʊn wu ʊnze dorotte-o ka ye wu m-nome.

20 Da-o ye komse wu m-nome ʊr-ar à, ye possuru wu ka cop-o ʊn ho-m jaas-mo o, ye muuturu wu o ma ʊn wu cop-o, ye ruuturu wu n-do remen ye kemet wu n-te o-**kan**.

A kamag Yeso n-te o-kan

(Mati 27:32-44; Ruka 23:26-43; Yoha 19:17-27)

21 Bo ye ro wu m-ruut à, ye go'onuru ʊn wu ken wu ne. A ro wu m-zee Simon wa-o-Kireni, tato Arekanda ne ʊn Rupus. Wu ro m-jo'on so o-kat. Ye gakturu wu, wu dek ka **kan**-o ye hette kam ʊn Yeso à.*

22 Ye ruuturu Yeso de ken be-de, a de m-zee o-Gorogota, (wata, be-de ʊn caar-o ʊr-hi).

23 Bo ye woote wu kane à, ye tebburu wu m-modi mosse ʊs-baat ne se a m-zee o-**mur** à. Ka baat-se ro m-haab m-hoog, amba wu swo á

24 Ka da-de ne, ye kamuru wu o-**kan**. Bo ye kemte wu à, ye wonguru hi ʊn de ʊn ye cop-to ʊn wu. Ye ro ʊn nom o-gwambe remen ye hyenet rii-yo kowan he m-kum à.†

25 Kwom-ʊs jero se n-sot, ye kame wu n-te o-**kan**.

26 Wu a kame o-**kan** à, ye ro ʊn gen ʊn **ba'as-de** ʊn wu a sakuru n-ton ʊn hi-de ʊn wu. Ba'as-ʊr Yeso de ka, "Ko-Gwomo-wu ʊn **Yahuda**-ne."

27 Ye kamuru wu ʊn yan-kwup-de ʊn hun-ne ne nen yoor n-te ʊt-kan, wan-gaan ʊn kom-o Yeso o ʊr-re, wan-gaan ʊn kom-o ʊr-kwanta.‡§

29 Ya-m-arag ʊn cow ye zeeru wu m-rure ʊn ma-ʊt jaas-to. Ye ma'asuru wu m-pakte ʊr-hi, ye ʊn zeebe, "Huun! Wo wu zee woa hees **Pyo-o Shir**, o warag o do m-ma ho-ʊt tet à,*

30 kergene o-**kan**, o gu hi ʊn du!"

31 Kaane tomso Gwomo-ne ye ʊn kon-se Shir ʊn yan-Yoos-de ʊn **karamsa**-o **Mosa** ne ye ma'asuru wu ʊn nome ʊr-ar ʊn hi ʊn de ʊn ye. Ye zeeru, "Wu guug ye ken ye, wu hoks gun hi ʊn de ʊn wu á.

32 Urege wu ro **Kiristi**, ko-Gwomo-wu ʊn **Isra**-ne wu, kergene o-**kan** m-moka a hyenet a dekt!" Ka ye a kame ne mosse ʊn wu ne à, ye ma'asuru wu ʊt-reeb.

Mar-m Yeso

(Mati 27:45-56; Ruka 23:44-49; Yoha 19:28-30)

33 Ho-ʊr ro ʊr-hi hond hond, comb-o swoonuru hono o-dak kap har kwom-ʊs tet-se m-rim.

34 Kwom-ʊs tettʊ ne Yeso 'yonsuru ʊs-cor 'wons-m-'wons, wu zeeru ʊn rem-de ʊn wu, "Eroi, Eroi, ¿rama sabaktani?" ʊnze, "Shir re, Shir re, ¿remen yan o ne o jorutu me?"†

35 Ye ken ye ro kane eso eso. Bo ye hogute kan-ʊs Yeso à, ye nap yo wu ro m-zee á, ye zeeru, "Hogu no, wu ro ʊn eeg-ʊs **Ereja**."

36 Wan-gaan be-de ʊn ye wu somnuru o-rek, wu shoosuru o-poog ʊn ho-mo o-anab-mo o-zambo. Wu sakuru n-te o-ko, wu tebburu Yeso wu su. Wu zeeru, "Yage a hyenet ko **Ereja** a haan wu kerguntute wu à."‡

* **Bor-ʊs op ʊs-taan:21 15:21** Hyen komo: Roma 16:13. † **Bor-ʊs op ʊs-taan:24 15:24** Hyen komo: Bong 22:18. ‡ **Bor-ʊs op ʊs-taan:27 15:27** Mo ken gen-mo ʊn do ci-o kwooz ʊn eer 28Bo ye kemte ye kaane à, ye shooste Ma-to Shir to wu rwo'e wu ken wu gen to à, "Ye mossute wu ʊn ya-ʊt-ba'as ne," Remen ye muste wu ʊnze wa-ʊt-ba'as-wu wu ro. Hyen: Ruka 22:37. § **Bor-ʊs op ʊs-taan:27 15:27** Hyen komo: Isha 53:12. * **Bor-ʊs op ʊs-taan:29 15:29** Hyen komo: Bong 22:7; 109:25; Mark 14:58; Yoha 2:19. † **Bor-ʊs op ʊs-taan:34 15:34** Hyen komo: Bong 22:1. ‡ **Bor-ʊs op ʊs-taan:36 15:36** Hyen komo: Bong 69:21.

³⁷ Ka da-de ne, Yeso 'yonsuru us-cor 'wons-m-'wons. Hoog-o un wu arguru m-neke.

³⁸ Bo Yeso merte à, gund-o a sente ish-o un "Be-de un Shir de jiishe ba m-kukop à" un **Pyo-o Shir** un bo-o o-Urusharima, o yishuru zee-mo n-ton har n-dak. §

³⁹ Wan-co-wu un karma-ne o-zungu wu ro kane eso, wu hyanuru mar-m Yeso. Wu zeeru, "Nip-o, ka net-wu **Wà-wu Shir** wu."

⁴⁰ Ye ken ne'a-ne ye ro kon tomso, ye ro m-segbe rii-yo nome à. Be-de un ye **Meri** ro kon wa-o-Magudarin, Sarome wu, **Meri** inu **Yakubu** rek-wu un Yosi.

⁴¹ Da-o Yeso ro un dak-o o-Gariri à, Ka ne'a-ne ye, ye ro wu m-dore. Ye ro wu m-reegte. Ye ken ne'a-ne ye ro kon tomso ne deen ye shie wu o-Urusharima à.*

A jok u-ur Yeso

(Mati 27:57-61; Ruka 23:50-56; Yoha 19:38-42)

⁴² Kap yo ka yo un kor ho-de ur-Jaw. Ho-de un zonge-to un **Ho-de ur-Wuwe** de un **Yahuda**-ne.

⁴³ **Yusuhu** ko-ya-o-Aramatiya haante ho-de Yeso mare à m-rim. Kashi un net-wu be-de un sek-ye yan-ya-ut-ma. Wu ro ur-'er Shir rwuunte un gwomo-to un wu ne. **Yusuhu** nomuru jaab-o ut-men, wu cowuru be-ur **Biratus**. Wu konuru Biratus ya'as wu u-ur Yeso.

⁴⁴ **Biratus** wu dek unze Yeso mereste á. Wu agnuru wan-co-wu un karma-ne o-zungu, wu cituru wu ko Yeso mereste à.

⁴⁵ Da-o wan-co-wu un karma-ne o-zungu rure **Biratus** unze Yeso she'esute m-mar ne à, wu ya'asuru **Yusuhu** ur-u.

⁴⁶ Ka da-de ne, **Yusuhu** haaru, wu onuru gund-o pus-o o ur-bon. Wu kergunturu Yeso. Wu hokkuru wu un o. Wu dekuru wu, wu russuru wu un o ken saag-o o a ro hinge n-te o-ta'ar à. Wu yirigturu caari-o o-ta'ar, wu zwopuru ish-o un saag un o.

⁴⁷ **Meri** wa-o-Magudarin un **Meri** inu Yosi ye gwoturu be-de **Yusuhu** russu wu à.

Bor-us op us-cind

Ine-m Yeso be-de un margan-ne

(Mati 28:1-8; Ruka 24:1-12; Yoha 20:1-10)

¹ Bo ho-ur hebute à, **Ho-de ur-Wuwe**, **Meri** Magudarin, un Sarome ne, un **Meri** (inu **Yakubu**) ne, ye haaru, ye onuru now-mo m-shi'igin ye duusute u-ur Yeso.

² Ish gasuru n-sot n-sot, ho-de o-Rahadi, ho-ur ro m-dakan ye haanuru un saag.

³ Ye ro m-neke ut-rom ut-rom. Ye cituru hi un de un ye, "¿Wa he na m-yirikte un ka ta'ar-o un ish-o un saag?"

⁴ Bo ye woote à, ye gwodburu, ye 'wossuru a yirigsute o-ta'ar.

⁵ Ye cowuru un saag. Bo ye tuwte un saag à, ye 'wossuru ko-beeb tara so un kom-o a re un cop-o o-gund ne o pus-o, o m-seeb. Ye zapuru us-zap.

⁶ Amba **wan-tom-wu Shir** zeeru ye, "No hoge o-gyer á. No un hoob-o Yeso wa-o-Nazaret-wu a kame o-kan à. Ai, wu ro kon á. Wu inute be-de m-margan ne un hoog ne. Gwot no, be-de ka de a rustu wu à.

§ **Bor-us op us-taan:38 15:38** Hyen komo: Rwuu 26:31-33. * **Bor-us op us-taan:41 15:40-41** Hyen komo: Ruka 8:2-3.

⁷ Neke no, no rure yan-neke-mo un wu kap un Bitrus ne. No zee, 'Yeso a be no m-wo un dak-o o-Gariri. Reeno o no he wu m-hyan bo wu rure no à.'

⁸ Ka ne'a-ne ye ruuru us-rek us-rek be-de un saag gyer-o-gyer. Ye ma'asuru us-zap. Ye tepse net un cow á.

[To ken takurda-to un n-ga to rott Mark 16:9-20 á.]

*Meri hyanag Yeso un hoog ne
(Mati 28:9-10; Yoha 20:11-18)*

⁹ Da-o Yeso ine un hoog ne à, ho-de o-Rahadi, un co un co wu rwunturu hi un de un wu be-ur **Meri** wa-o-Magudarin. Wu wu Yeso ruute **ya-ut-kot** nen ta'voor un hi-de un wu.

¹⁰ Ka ne'a-wu haaru be-de un **yan-neke-m Yeso**. Wu 'wossuru hur-de un ye naasute. Ye ro us-'won. Wu ruru ye rii-yo takne à.

¹¹ Da-o ye hoge Yeso inute un hoog ne à, har **Meri** hyeneste wu, ye dek ma-to un wu unze wu hyanag wu á.

*Yan-neke-m Yeso hyanag
Yeso un hoog ne
(Ruka 24:13-35)*

¹² Bo a jimite à, Yeso rwunturu hi un de un wu be-de un yan-neke-mo un wu nen yoor da-o ye ro m-ha o-kot à. Amba wu baramsute, sa o zee wu ken nef-wu.

¹³ Ye warguru, ye ruru ye kuse be-de un yan-neke-mo un wu à, amba ka ye kuse à ye dek ma-to un ye unze ye hyanag Yeso á.

¹⁴ Da-o hor-o, yan-neke-mo un wu ro un re un rii-yo m-re, nen op o-gaan. Yeso rwunturu hi un de un wu be-de un ye. Wu nakuru ye ut-to remen koob-de un sher-mo un ye un cikt-de un ye ne. Ye bop ma-to un ye hyane wu inute un hoog ne á.

*Yeso ya'aste yan-neke-mo
un wu m-senge
(Mati 28:16-20; Ruka 24:36-49; Yoha 20:19-23; Seng 1:6-8)*

¹⁵ Yeso zeeru ye, "Neke no hono o-dak kap, no ko'ot **Ma-to m-Rerem** to Shir be-de un ko wu ke net-wu.†

¹⁶ Bo un wu shere un ka **Ma-to m-Rerem** to à, komo a yo'os wu m-ho, Shir a sokse wu **ba'as-to** un wu. Amba wu shere un ka **Ma-to m-Rerem** to á a piishe wu ut-ma untun wa-ur-ba'as a 'ye wu ur-koob.

¹⁷ Ka ye shere un Ma-ut re to m-Rerem à, yea nom rem-se ut-hyat. Har un beeb un de, yea ruut **ya-ut-kot**. Yea teper un rem-to ye yoose á.

¹⁸ Ko ye ship hwo un kom-to un ye, ko ye su pere ba m-nap, yea mer á. Ye **seke** ya-us-gom kom-to un ye, ka gom-se a te."

*Shir dek Yeso n-Ton shir
(Ruka 24:50-53; Seng 1:9-11)*

¹⁹ Da-o Yeso Wan-Koyan na komse rure un yan-neke-mo un wu ka ma-to à, Shir dekuru wu n-Ton shir. Wu she'eturu un kom-o a re-o Shir.‡

²⁰ Ye ne yan-neke-mo un wu, ye ruuru ko kene ye ro m-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** to Shir. Yeso Wan-Koyan na wu ro ye m-gu. Wu ro m-do'e un ma-to un ye m-wons ut-hyat ne to ye ro m-nom à.

* **Bor-üş op uş-cind:7 16:7** Hyen komo: Mati 26:32; Mark 14:28. † **Bor-üş op uş-cind:15 16:15** Hyen komo: Seng 1:8. ‡ **Bor-üş op uş-cind:19 16:19** Hyen komo: Seng 1:9-11.

Takurda-o Ruka

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-4

O-mat ut-yakar ne to ma Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho un to ma

Yeso ne 1:5—2:52

Senge-m Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho 3:1-20

Yo'os un Yeso m-ho ut-meger ne 3:21—4:13

Senge-m Yeso n-me un hun-ne ye o-Gariri 4:14—9:50

Cir-mo Gariri ha-mo o-Urusharima 9:51—19:27

Ho-ut ta'voor-to ur-kom yow yow o-Urusharima ne 19:28—23:56

Rwuun-mo un Wan-Koyan cas, un da-mo un wu ne n-ton un ine-mo un wu ne ut-marimar 24:1-53

Ur-gas

¹⁻⁴ Wu ma re, ko-Gwomo Tiyporus, o nepste un zee reeno n-ga, Shir zee g wua tomon Wa-m-Rur. Hun-ne deen nomog m-senge ye geneg rii-yo Shir zee à, yo shiig o-nip. Ye geneg yo a ruru na à un nu-o un ye hyane ka rii-yo à, ur-takan un komo ka ye rwore ka ma-to à. Remen kaane um byaragte ur-bon ne, ka ma-to ne ur-takan um cekerte a nom ur-bon a gen m-dond m-dond rem ru. Men nom kaane, remen o nept nip-o un ko yo ke rii-yo a yoosu wo à.

A rworog mat-o Yohana (Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho)

⁵ Da-o **Here** ro ut-gwomo to un dak-o o-Judiya à, wan-**Cow un kon-se Shir** ro kon, jin-de un wu Zakaraya, wu baag-o un wu mosse un wan-**Cow un kon-se Shir** ne à wu a m-zee, Abija. Jin-ur ne'a un wu Erisabatu, wu ma baag-o un wu mossute un yan-**Cow un kon-se Shir** ne.*

⁶ Shir hyanag she'et-de un ye ro ur-bon ne, ye ro komo m-nom un rii-yo Wan-Koyan zee à, ba ut-reeb.

⁷ Ye kum yakar á, remen Erisabatu mat wà á, ko wan-gaan, wu komo un campo un wu ne Zakaraya ye mongsute.

⁸ De ken ho-de Zakaraya ro un senge-mo un wu mo un yan-**Cow un kon-se Shir** n-me un **Pyo-o Shir**, wu ro m-dek un da-o un wu o un guw-mo Shir.

⁹ An dagan wu ur-barag bo yan-**Cow un kon-se Shir** wete m-nom à, remen wu su'ut rii-yo m-shi'igin be-de un Pyo-o un Wan-Koyan. Wu cowuru un **Pyo-o Shir**,

¹⁰ hun-ne ye morge n-do à, ye konuru Shir da-o rii-yo m-shi'igin ro m-tuk à.

¹¹ Wan-tom-wu Wan-Koyan rwuunuru be-de un wu, eso un **Pyo-o Shir**, so un kom-o ur-re be-de rii-yo m-shi'igin ro m-tuk à.

¹² Da-o Zakaraya hyane wu à, hur-ur do'uru wu,

¹³ amba **wan-tom-wu Shir** zeeru wu, "Zakaraya, wo hoge o-gyer á! Remen Shir hogute kon-us ru, komo ne'a ru Erisabatu wua metu wo wà. Woa ege wu ur-jin '**Yohana**.'

¹⁴ Woa nom o-zak, o nemes, ye ken ye komo deen a nom o-zak, remen ka wà-wu!

* **Bor-o gaan:5 1:5** Hyen komo: 1Nom 24:10.

¹⁵ Wua warag caari-wu un net be-de Wan-Koyan. Wu jar wu su m-ke á, ko yo ken yo untun mo á. **Kukt-o Shir** a garamse wu, cin ba inu un wu mat wu.[†]

¹⁶ komo wua munte hun-ne ye o-**Isra** deen be-de un ko-Gwomo Shir wu un ye.

¹⁷ Wua tek co-o un Wan-Koyan, o-kukt, m-'wons ne untun **wan-Rwor un Ma-to ShirEreja**. Tat-ne a hoge 'won-de un yakar, ye she'et be-ur gaan, komo wua munte yan-koob-de o-dorotte, un ye ege ne à o-cow, wua zongse hun-ne remen Gos-wu roon."[‡]

¹⁸ Zakaraya zeeru **wan-tom-wu Shir**, "¿Re ne um he m-nom um nept nip-o? Um mongsute, ne'a re komo ko-mong-wu."

¹⁹ Ko **wan-tom-wu Shir** shasuru, "Me Gebure wu, wu ro m-es un be-de Shir à. Shir tomne me, um ruru wo **Ma-to m-Rerem**.§

²⁰ Amba wo goks tom re o he m-warag o-nip á, un kashi o-da á. Remen wo goks á, wo hoks m-teper á, wo she'et ba m-teper har ho-de ma-ut re rwuunte o-nip à."

²¹ Ka da-o, hun-ne ro Zakaraya ur'-er. Ye ro us-barag yo rwo'e wu she'etunte n-me un **Pyo-o Shir** à.

²² Da-o wu rwuune n-do à, wu hoks ye m-tepse á, ye napuru unze wu hyante ut-hyangan un **Pyo-o Shir**. Wu hoks m-teper á, amba wu kuturu ye ut-kom ut-kom.

²³ Bo da-o un wu o un guw-mo Shir un **Pyo-o Shir** teeste à, Zakaraya ji'uru o-hur.

²⁴ Bo a nomte ya o-da hiin à, ne'a un wu Erisabatu kumuru ur-uub wu wukuru o-hur, har reng-us taan.

²⁵ Wu zeeru, "M-moka de ka ur-ho, Wan-Koyan guug me. Wu dossute me m'e be-de un hun-ne!"

A rworog mat-o Yeso

²⁶ Da-o Erisabatu ro ur-uub ne reng-us cind à, Shir tomnuru wan-tom-wu un wu jin-de un wu Gebure un o ken bo-o n-me o-Gariri jin-de un o, o-Nazaret.

²⁷ A tomunte wu be-de un wu ken wan-ne'a-wu, wu nape campo á, wu **Yusuhu** ro ur-ryap à. **Yusuhu** co un jit-ur ko-Gwomo **Dawuda** wu rwuune. Jin-de un ka wan-ne'a-wu **Meri**.*

²⁸ Ko **wan-tom-wu Shir** haante be-de un wu. Wu gassuru **Meri**, "Wan-Koyan ro un wo ne, komo wu ya'ag wo ur-ho!"

²⁹ Hur-ur **Meri** do'uru wu bo wu hoge ma-to un ko-**wan-tom-wu Shir** à, wu zeeru, un hur-de un wu, "¿Ya un gon gas-de ne de ka?"

³⁰ Ko **wan-tom-wu Shir** zeeru wu, "**Meri**, wo hoge o-gyer á! Shir ya'ag wo ur-ho!"

³¹ Gwotbe wo a nom ur-uub, o met wà, komo wo ege wu ur-jin **Yeso**.[†]

³² Wua nom ut-gos, a eeg wu, wà-wu un Shir n-Ton. Wan-Koyan Shir a sagbe wu ut-gwomo, bo **Dawuda** ro à,

³³ wua nom gwomo-to un jit-o **Yakubu** ba m-ta, gwomo-to un wu toa te á!"[‡]

³⁴ **Meri** zeeru ko-**wan-tom-wu Shir**, "Me wan-ne'a-wu, me nap campo á. ¿Re ne o ka rii-yo he m-nome?"

[†] **Bor-o gaan:15 1:15** Hyen komo: Oog 6:3. [‡] **Bor-o gaan:17 1:17** Hyen komo: Mara 4:5-6.

§ **Bor-o gaan:19 1:19** Hyen komo: Dane 8:16; 9:21. * **Bor-o gaan:27 1:27** Hyen komo: Mati

1:18. [†] **Bor-o gaan:31 1:31** Hyen komo: Mati 1:21. [‡] **Bor-o gaan:33 1:32-33** Hyen komo: 2Sam 7:12-13,16; Isha 9:7.

³⁵ **Wan-tom-wu Shir** shasuru wu, "**Kukt-o Shir** a haan be un du, un 'wons-mo Shir ne n-Ton, remen kaane wo a nom ur-uub. Ka wa-wu, wu o he m-mat a, wut **ur-ba'as** a, remen kaane a eeg wu wa-wu un Shir.

³⁶ Baks ko-yan-baag-o ru Erisabatu. A ro zeeg wua met yakar a, amba wu ka m-moka ur-uub ne reng-us cind, ko-mong-wu komo.

³⁷ Yatt rii-yo Shir a hoks m-nom a."§

³⁸ **Meri** zeeru, "Me ko-guw-wu Wan-Koyan wu um ro, Shir zee kaane bo o zee a." Ka da-de **wan-tom-wu Shir** arguru.

Meri heete Erisabatu ut-tuw

³⁹ Bo rewete ut-ho hiin a, **Meri** zonguru hor-m-hor wu heet o ken bo-o un dor-to un dak-o o-Judiya.

⁴⁰ Wu cowuru hur-o Zakaraya, wu gassuru Erisabatu.

⁴¹ Bo Erisabatu hogute gas-ur **Meri** a, wan-yaar-wu ro un men-to un wu a nukuru. **Kukt-o Shir** gamsuru Erisabatu.

⁴² Wu 'yonsuru us-cor wu zeeru, "O jiishte ne'a-ne kap o-kwum, komo ko-ya-o-kwum-wu ka wa-wu o he m-mat a!

⁴³ ¿Remen yan o um hette kum un ka rii caari-yo, inu un Gos-wu heenute me ut-tuw?

⁴⁴ Da-o um hoge gas un du a, wan-yaar-wu ro n-me un men-ut re a nukuru o-zak.

⁴⁵ Ko-ya-o-kwum-wu, wu gokse rii-yo Wan-Koyan zee wua nom a!"

Sep-o Meri o ur-bongon

⁴⁶ **Meri** zeeru,

"Hur un de ro m-bom un Wan-Koyan.

⁴⁷ Hoog-m re nomog o-zak remen Shir **Wan-Gwu** re,

⁴⁸ Remen wu bakste un me ne rek-wu,
be-de un yan-guw-mo un wu!

M-moka hun-ne kap yea eeg me ko-ya-o-kwum,*

⁴⁹ remen rii-yo ur-bon yo wu jiishe m-'wons nomo me a.
Jin-de un wu ro ba m-kukop.

⁵⁰ O-caara ha-mo o-caara,
Shir kutute ye ur-'won, un ye ya'e wu m-sek ne a.

⁵¹ Wu nekste kom-o un wu, o ur-beeb,
wu cakar-se ya-ur-hwu myet un nap-se un ye ne.

⁵² Wu doste caari-ye un gwomo-ne
un comos-to un ye,
wu jaksuru ye ro rek-ye a.†

⁵³ Wu cokste yan-mer un rii-yo ur-bon,
wu yanuru yan-rii kom-ut-kom.

⁵⁴ Wu este ma-to un wu to wu nome un ya-n-ga-ye ne a,
wu haante wu guut hun-ne yan-guw-mo
un wu ya-o-**Isra**.

⁵⁵ Wu kutute **Ibrahi** ur-'won
un yan-jit-o un wu ne ba m-ta!"‡§

⁵⁶ **Meri** she'ete untun reng-us tet un Erisabatu ne, ka da-de wu ji'uru o-hur.

§ **Bor-o gaan:37 1:37** Hyen komo: Taka 18:14. * **Bor-o gaan:48 1:48** Hyen komo: 1Sam 1:11.

† **Bor-o gaan:52 1:52** Hyen komo: Ayub 5:11; 12:19. ‡ **Bor-o gaan:55 1:46-55** Hyen komo: 1Sam 2:1-10. § **Bor-o gaan:55 1:55** Hyen komo: Taka 17:7.

Mat-o Yohana Wa-m-Yo'os
un hun-ne m-ho

⁵⁷ Bo da-o woone o Erisabatu hette mat un wà un wu à, wu maturu wan-campo.

⁵⁸ Yan-bor-se un wu, un or ru un wu ne hoguru rii-yo ur-bon, yo Wan-Koyan nome wu à, ye guuru wu o-zak.

⁵⁹ Bo ka wà-wu wooste ho-ut eer à, ye heeturu wu a koot wu, komo ye egetu wu ur-jin Zakaraya, de ma tato un wu.*

⁶⁰ Amba inu un wu zeeru, "Ay! Jin-de a he wu m-aag à **Yohana** wu."

⁶¹ Ye zeeru wu, "Nott ka jin-de un baag-o no á!"

⁶² Ka da-o ye tepsuru tato un wu ut-kom, ye cituru wu ko de ke jin-de wu cone a ege ka wà-wu.

⁶³ Zakaraya nomuru ut-ma un ye ne ut-kom ye hante wu rii-yo m-gen, wu genuru, "Jin-de un wu **Yohana**." Ye bopuru o-nu!

⁶⁴ Un ka da-o Zakaraya hoksuru m-teper, wu ciruru bongon-de Shir.

⁶⁵ Yan-bor-se un wu kap hoguru o-gyer, komo ka ma-to pa'uru kap dor-to un dak-o o-Judiya.

⁶⁶ Ko wu ke wu hoge to à, wu cekruru wu cituru, "¿Ya ne ka wà-wu he m-warag? Remen te hyanag cas beeb-de un Wan-Koyan ro un wu ne."

Zakaraya rworog
rii-yo he m-haan co à

⁶⁷ **Kukt-o Shir** garamsute Zakaraya tato **Yohana** wu rworog tom-o Shir.

⁶⁸ "A bum no Gos-wu, Shir wu un ya-o **Isra**!

Wu haante wu rurut hun-ne ye un wu,

⁶⁹ Wu kumutu na caari-wu un ko-yan-Gwu,
 ko-yan-jit-o un wan-guw-mo un wu **Dawuda**.

⁷⁰ Wu essutu na ut-ma be-de un yan-rwor un ma-to
 un wu yan-ba-m-kukop-mo ur-hur n-ga n-ga,

⁷¹ remen wu guut na un kom-to un yan-yage-ut na,
 be-de un 'wons-mo un kap ye conu na á.

⁷² Wu hogute 'won-de un ya-n-ga-ye na
 komo wu bakste swor o-nu o ba m-kukop o un wu.

⁷³⁻⁷⁴ Wu tonte wua gu tato na **Ibrahi**.

Wua gu na un kom-to un yan-yage-ut na,
 remen a nomote wu m-guw ba o-gyer,

⁷⁵ remen kashi ur-she'et ba m-kukop,
 komo ba **ur-ba'as** be-de un wu,
 komo kashi ur-she'et un be-de Shir
 har ta-de un hoog-m na."

⁷⁶ "Wo, wà re a eeg wo wan-Rwor
 un Ma-to Shir n-Ton.

Woa tek co, o ja'asute Gos-wu cow-yo un wu,†

⁷⁷ o rurute hun-ne ye un wu,
 wua gu ye be-de un soks un **ba'as-de** un ye.

⁷⁸ Shir na ro ur-'won ne.
 Wua ru ho-de rwuun na ur-bon ne

⁷⁹ dea rwuun karara n-ton un ye
 she'ete un comb-o m-mar à,

* **Bor-o gaan:59 1:59** Hyen komo: Rewi 12:3. † **Bor-o gaan:76 1:76** Hyen komo: Mara 3:1.

wua 'er na-us na un bu-yo un gwugwu-mo ur-hur."‡

⁸⁰ Ka wà-wu bo'osute, komo ur-beeb de un **Kukt-o Shir** ne. Wu she'ete un dak-o o-dákár, har se da-o wu rwuüne cas be-de un hun-ne ye o-**Isra**.

Bor-us yoor

Mat-o Yeso

(Mati 1:18-25)

¹ Da-o ko-Gwomo **Sisar** Agusutu ko-wan-gwomo-to o-dak kap zee, a oog hun-ne ye ro un dak-to **Roma** à.

² Da-o un ka oog-de ur-takan de, Kwirinu ro ko-Gwamna un dak-o o-Siriya.

³ Ko wu ke ka da-de haaru a oog wu un bo-o un wu.

⁴ **Yusuhu** ma wu ruuru un bo-o o-Nazaret n-me un dak-o o-Gariri, ha-mo o-Betarami n-me un dak-o o-Judiya, be-de a mate ko-Gwomo **Dawuda** à. **Yusuhu** haaru kane, remen so un baag-o **Dawuda** wu rwuüne.

⁵ Wu haag a ogt wu un **Meri** ne, ryap-de un wu. **Meri** ro ur-uub ne.

⁶ Bo ye ro'e o-Betarami à, da-o o-mat woonuru wu.

⁷ Wu maturu wà-wu co-o un wu, wan-campo. Wu hokkuru wu ut-magund, wu russuru wu un rii-o atte un ya-ut-gut ut-zan à, remen ye kum kuke-o m-she'et á.

Ya-ut-gut un yan-tom-ye Shir ne

⁸ Ya-ut-gut ro kon so un ka dak-o, ye ro un 'er-de un kur-to un ye m-tet.

⁹ Ko-wan-tom-wu Wan-Koyan rwuunuru be-de un ye, seps-mo Shir daknuru un ye. Ye hoguru o-gyer deen.

¹⁰ Amba ko-**wan-tom-wu Shir** zeeru ye, "No hoge o-gyer á! Um hantute no **Ma-to m-Rerem**, to he m-hante caari-o o-zak o ur-hur be-de un hun-ne kap à.

¹¹ De ka ho-de n-me un bo-o **Dawuda**, a makt **Wan-Gwu** no, **Kiristi**,* Goş-wu.

¹² Komo napa-o ka no, no hyen wan-yaar hokkusse ut-magund domb un rii-o atte un ya-ut-gut ut-zan à."

¹³ Un gyept-o un yish, buug-de un yan-tom-ye un Shir n-Ton rwuunuru, un ko-**wan-tom-wu Shir** ne, ye ro un hu'e un Shir sep-to ur-bongon:

¹⁴ "Sekemse-mo Shir n-Ton,
m-gwugwu mo ur-hur un ko wu ke be-de
un ka ye Shir ro o-zak un ye ne à!"

¹⁵ Da-o **yan-tom-ye Shir** arge, ye ro m-warag n-ton be-de Shir à, ya-ut-gut zeeru hi un de un ye, "A neke no o-Betarami a hyenet ka rii-yo nome à, yo Wan-Koyan ruru na à."

¹⁶ Ye ruuru hor-m-hor, ye 'wossuru **Meri** un **Yusuhu**, ye hyanuru wan-yaar domb un rii-o atte un ya-ut-gut ut-zan à.

¹⁷ Bo ya-ut-gut hyente wu à, ka ya-ut-gut ye ruru **Meri** ne un **Yusuhu**, yo ko-**yan-tom-ye Shir** ruru ye, mosse un ka wà-wu ne à.

¹⁸ Kap ye hoge ka ma-to ya-ut-gut rwore à, ye bopuru o-nu.

¹⁹ **Meri** baksuru kap, wu senguru us-barag remen to.

²⁰ Ya-ut-gut warguru be-de un gut-to un ye, ye ro Shir ur-bongon m-sek ne remen kap yo ye hoge, ye hyen komo à, yo nomog hond hond bo ko-**wan-tom-wu Shir** ruru ye à.

A egute Yeso ur-jin

‡ **Bor-o gaan:79 1:79** Hyen komo: Isha 9:2. * **Bor-us yoor:11 2:11** Wu Shir daagne à.

21 Bo ho-ut eer arge à, da-o a he wu m-ko à, a eguru wu ur-jin Yeso ka jin-de ko-**wan-tom-wu Shir** ege wu ba a un nom uub-de un wu á.†

A heete Yeso un Pyo-o Shir

22 Bo da-o woonte o **Yusuhu** ne un **Meri** hette m-nom un rii-yo Shir zee a nom da-o un **karamsa-o Mosa** à. Remen kaane, ye haaru o-Urusharima ye tebbute wu be-de un Wan-Koyan.

23 Bo a gene un **karamsa-o** un Wan-Koyan à, “Ko wu ke wà-wu co wu, wan-campo wu Shir wu, a koos wu a heet wu be-ur Yawe.”‡

24 Ye Haag komo ye seketé Shir, gorop yoor, ko yan-tantabara yoor, bo **karamsa-o** un Wan-Koyan zee a nom à.§

25 Un ka da-o wu ken net-wu ro kon jin-de un wu Simon wu ro ur-she'et o-Urusharima. Ko-wan-gyer-o Shir wu kashi un net komo, wu ro un 'er-de un wan-m-gwu'urse ur-hur de ya-o-**Isra**. Wu ro un **Kukt-o Shir** ne.

26 Komo **Kukt-o Shir** rurute wu, wua mer á, se wu hyanag Gos-wu ka **Kiristi**, wu Shir zee à.

27 Bo **Kukt-o Shir** kute wu à, Simon cowuru un **Pyo-o Shir**. Da-o ya-o-mat hante Yeso n-me un **Pyo-o Shir** ye nomote wu bo **karamsa-o** Shir zee à.

28 Simon dekuru ka wà-wu un kom-to un wu, wu bomuru Shir:

29 “M-moka, ko-Gwomo Wan-Koyan,
o shooste ma-ut ru,
woa hoks m-yage un ko-guw ru meret gwugwu.

30 Remen yish re hyanag gwu ru.

31 Wu o tomne hun-ne kap ye gut à.

32 Ya wu ro untun cecas-mo o-ra,
mo he rwo un ko wu ke m-haan be-de Shir à,
komo wu hantute m-seps be-de un hun-ne ru ya-o-**Isra**.”*

33 O-tato, o-inu ne, ye un ka wà-wu bopuru o-nu un rii-yo Simon zee remen ka wà-wu à.

34 Simon konuru ye o-kwum. Komo wu zeeru **Meri**, inu-o un ka wà-wu, “Ka wà-wu Shir daagne wu remen wu ye ken yea hye, komo ye ken yea ine n-me o-**Isra**. Wua es o-napa be-de Shir, wu hun-ne deen he m-nom ma-to ut-yage à.

35 Remen kaane wua rwunte cas barag-se ye wuke à. Men-ut rim-to, untun magay-o m-rye, toa caat hur un du.”

36-37 Wu ken ko-mong-wu, **wan-Rwor un Ma-to Shir**, ko-gwor-wu un ne'a jin-de un wu Ana, wà Panure un so un baag-o Asher. Hak-üş ta'oor bo un ge-to un wu, campo un wu maruru, m-moka wu ro ko-gwor us-hak kwooz-ut nass us-nass [84]. Wu ru wu yage **Pyo-o Shir** á, m-how m-tet ne wu ro un guw-mo Shir, o-**swoot** un kon-se Shir ne.

38 Un ka da-o, wu woonuru, wu nomuru Shir ur-bongon, wu nomuru ma-to un ka wà-wu be-de un kap ye ro ur-'er de Shir rur o-Urusharima à.

M-muun o-Nazaret

39 Bo **Meri** ne un **Yusuhu**, komoste m-nom kap bo un rii-yo **karamsa-o** un Wan-Koyan zee à, ye muunuru bo-o un ye o-Nazaret n-me o-Gariri.†

40 Ka wà-wu bosuru wu nomuru m-'wons, wu dooru us-nap, komo kwum-o Shir ro un hi-de un wu.

Ka wà-wu Yeso n-me un Pyo-o Shir

† **Bor-üş yoor:21 2:21** Hyen komo: Rewi 12:3; Ruka 1:31. ‡ **Bor-üş yoor:23 2:23** Hyen komo: Rwu 13:2-12. § **Bor-üş yoor:24 2:22-24** Hyen komo: Rewi 12:6-8. * **Bor-üş yoor:32 2:32** Hyen komo: Isha 42:6; 49:6; 52:10. † **Bor-üş yoor:39 2:39** Hyen komo: Mati 2:23.

⁴¹ Ko o ke hak-o, ye mate Yeso à ro m-ha o-Urusharima remen **Biki-o m-Pas**.[‡]

⁴² Bo Yeso wooste hak-üş op un hak-üş yoor à [12], ye dooru m-ha un ka biki-o bo ye wete à.

⁴³ Da-o a komse o-biki à, ye bopnuru cow-yo m-jo'on o-hur, amba ka wà-wu Yeso esnuru o-Urusharima. Ye mate wu à, ye nap á.

⁴⁴ Ye ro m-zee ko wu ro n-me un hun-ne, ye hewte taas ur-ho, ka da-de ye taknuru hoob-o un wu be-de un yan-baag-o un ye un nay un ye ne ne.

⁴⁵ Ye hyan wu á, ka da-o ye muunuru o-Urusharima hoob-o un wu.

⁴⁶ Ho-ur atette-de ye 'wossu wu n-me un **Pyo-o Shir**, wu ro tara be-de un yan-yoose un **Yahuda**-ne, wu ro m-hoge un yo ye ro m-rwor à, wu ro ye m-cit komo.

⁴⁷ Kap ye hoge wu à, ye bopuru o-nu, remen gon shas-o wu ro ye m-shas à, o us-nap.

⁴⁸ Ye mate wu à, ye hyanu to ut-hyangan da-o ye hyane wu à, inu un wu zeeru wu, "Wà re, ¿remen yan o o nomtu te kaane? Men-ut nassute tato ru un me ne, te pu'ug un hoob-o ru."

⁴⁹ Wu shasuru ye, "¿Remen yan o no rotte me o-hoob? ¿No nap unze depete um ma'as n-me un hur-o Tato re á?"

⁵⁰ Amba ye nap gon ka shas-o á.

⁵¹ Wu nomuru ye o-dorotte, wu warguru un ye ne o-Nazaret. Inu un wu essuru kap ka rii-yo un hur-de un wu.

⁵² Yeso bo'ossuru o-wur us-weer ne, wu reeg ur-ho be-de Shir un hun-ne ne.[§]

Bor-üş tet

*Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho
rworog Ma-to Shir*

(Mati 3:1-12; Mark 1:1-8; Yoha 1:19-28)

¹ Hak-üş op us-taan [15] un gwomo-ut ko-Gwomo **Sisar** Tiberiyos, Panti **Biratus** ro ko-Gwamna to un dak-o o-Judiya, **Here** [Atipas] ro ko-Gwamna to o-Gariri, komo heno un wu Pirip ro ko-Gwamna dak-to o-Ituriya un o-Turakonitis ne, Bisaniyas ro ko-Gwamna to Abirene.

² Komo Annas, un Kepas ne, ye ro Gwomo-ne ye un kon-se Shir. Un ka da-o, **Yohana** wà Zakaraya hogute Ma-to Shir be-de wu ro'e o-dákár à.

³ Ka da-de **Yohana** pa'uru riib-o o-roog o-Joda kap, wu ro m-rure un hun-ne Ma-to Shir, "Yagu no **ur-ba'as**, no waktune be-de Shir, no haan, a yo'os no m-ho, Shir a soks **ba'as**-ur no."

⁴ Gense to ro un takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir**:

"Wu ken wu ro us-eeg o-dákár.

'Ja'ase Yawe o-cow,

ke'egse yo ur-bon ne hond hond bo wu he m-dore à!

⁵ Bish ko o ke bung-o,

o ke'egse ko de ke dor-de o-haag ne.

Cow-se nange à, o ke'egse se,

se ro hak hak à, o ja'as se por por.

⁶ Bo un mat-o un hun-ne kap yea hyen gwu-o Shir!'^{*} "

[‡] **Bor-üş yoor:41 2:41** Hyen komo: Rwu 12:1-27; Kara 16:1-8. [§] **Bor-üş yoor:52 2:52** Hyen komo: 1Sam 2:26; Swoo 3:4. ^{*} **Bor-üş tet:6 3:6** Hyen komo: Isha 40:3-5 (ut-Girik).

⁷ Buug-de un hun-ne rwuunuru be-ur **Yohana** wu yo'os ye m-ho. Bo wu zee ye à, "No yege-herhyat! ¿Wa ruru no, no som swo ur-koob de Shir ro no un ma-to m-hante à?†

⁸ Nom no rii-yo ur-bon, yo a hette m-hyan no yagute ka **ba'as-de** no ro m-nom à, no waktune be-de un Shir untun 'yo-yo mate yakar-ye ur-bon à. No zee hi un no **Ibrahi** wu ro ko-yan-ga-ye no. Me no m-rure, Shir a hoks ka ta'ar-to m-muut un hun-ne ye rwuune so un baag-o **Ibrahi** à!‡

⁹ Yar-ur ro ut-kom a kupste ka 'yo-se n-dak, kap 'yo-yo mate yakar-ye ur-bon á, a kups yo n-dak a jorbe yo o-ra."§

¹⁰ Ka hun-ne ye cituru wu, "¿Ya ne te he o ka m-nom?"

¹¹ Wu shasuru ye, "Wu ro ut-matuku ne ut-yoor à, wu 'ye wu rotte á ur-gaan, wu ro un rii-yo m-re ne à, wu wong yo."

¹² Yan-goks un tar haanuru a yo'oste ye m-ho, ye cituru wu, "Wa-ur-Yoos, ¿ya ne te he m-nom?"*

¹³ Wu zeeru ye, "Bo a zee no goks à, kaane no he m-goks no do rii á."

¹⁴ Karma-ne cituru wu, "Te ne komo, ¿ya ne te he m-nom?"

Wu zeeru ye, "No rumus hun-ne hwor m-'wons á, no ce'e net ut-ma á. Es no be-de un hwor-ye o-reng ye a no m-top à."

¹⁵ Hun-ne nomuru o-dish, ye taknuru us-barag ko **Yohana** wu ro **Kiristi**.

¹⁶ **Yohana** zeeru ye kap, "Um yo'ostu no m-ho, amba wu ken wu roon wu jiishe me à. Me bo'os ma um usse wu ut-ka'ante á. Wua yo'os no un **Kukt-o Shir** o-ra ne.

¹⁷ Wu ro un kok-de un wu ne de m-je, wu bu'ut hyo-ye un wu kap, wu ru'ut ye un byo-de un wu, amba wua tuks ka gwop-mo ut-nu ne o-ra, o ba m-ryomse."

¹⁸ Us-cow deen, se **Yohana** rurte ka **Ma-to m-Rerem** to be-de un hun-ne à, wu ro ye m-zee ye yage cow-se un ba ur-bon.

¹⁹ Amba **Yohana** rurute **Here** [Atipas] ko-Gwamna ut-ma m-'wons ne remen wu gaag Herodiya, ne'a heno un wu, komo wu nomog rii-yo ba ur-bon deen.

²⁰ Ka da-o komo **Here** dooru m-nom un rii-yo ba ur-bon yo jiishe à, remen wu ka'ag **Yohana**.†

A yo'oste Yeso m-ho

(Mati 3:13-17; Mark 1:9-11)

²¹ Bo a komte yo'os un hun-ne m-ho à, wu ma Yeso a yo'osuru wu. Da-o wu ro un kon-se Shir à, Ton-o shir upsuru.

²² **Kukt-o Shir** haanuru be-ur Yeso untun o-tantabara. A hoguru o-cor n-Ton shir, "Wo ro wà re. Me gwugwu un wo ne um conog wo."‡

Ya-n-ga-ye Yeso

(Mati 1:1-17)

²³ Da-o Yeso takne senge-mo un wu à, wu ro untun hak-ur kwooz us-op [30]. Wu wà-wu, remen kaane hun-ne cekruru ye zeeru wà **Yusuhu**, wà Heri.

²⁴ Wà Matta wu ma **Rewi**,
wà Meruci,
wu ma Jannay,
wà **Yusuhu**.

† **Bor-üş tet:7 3:7** Hyen komo: Mati 12:34; 23:33. ‡ **Bor-üş tet:8 3:8** Hyen komo: Yoha 8:33.

§ **Bor-üş tet:9 3:9** Hyen komo: Mati 7:19. * **Bor-üş tet:12 3:12** Hyen komo: Ruka 7:29. † **Bor-üş tet:20 3:19-20** Hyen komo: Mati 14:3-4; Mark 6:17-18. ‡ **Bor-üş tet:22 3:22** Hyen komo: Taka 22:2; Bong 2:7; Isha 42:1; Mati 3:17; Mark 1:11; Ruka 9:35.

25 Wà Mattayas,
wu ma Emos,
wà Nahum,
wu ma Esuri,
wà Naggay.

26 Wà Maat,
wu ma Mattayas,
wà Semen,
wu ma Joseci,
wà Joda.

27 Wà Jo'anan,
wu ma Resa,
wà Zerubaber,
wu ma Shetiye,
wà Neri.

28 Wà Meruci,
wu ma Addi,
wà Kosam,
wu ma Ermadam,
wà Er.

29 Wà Josuwa,
wu ma Eriyazer,
wà Jorim,
wu ma Matta,
wà **Rewi**.

30 Wà Simon,
wu ma **Yahuda**,
wà **Yusuhu**,
wu ma Jonan,
wà Eriyakim.

31 Wà Mereya,
wu ma Menna,
wà Mattaha,
wu ma Natan,
wà **Dawuda**.

32 Wà **Jesse**,
wu ma Obed,
wà Bo'az,
wu ma Sarumon,
wà Nashon.

33 Wà Aminadab,
wu ma Adumin,
wà Aruni,
wu ma Hezuron,
wà Perez,
wu ma **Yahuda**.

34 Wà **Yakubu**,
wu ma **Ishaku**,
wà **Ibrahi**,
wu ma Tera,
wà Nahor.

35 Wà Serug,
wu ma Riwa,
wà Pure,
wu ma Eber,
wà Shera.

³⁶ Wà Kayinan,
 wu ma Arupazad,
 wà Shem,
 wu ma **Nuhu**,
 wà Ramek.
³⁷ Wà Metusera,
 wu ma Enok,
 wà Jaret,
 wu ma Mahararer,
 wà Kenan.
³⁸ Wà Enosh,
 wu ma Shitu,
 wà **Adamu**,
 Adamu wà-wu Shir.

Bor-us nass

A megerte Yeso

(Mati 4:1-11; Mark 1:12-13)

¹ Yeso waktunte so o-roog o-Joda shiishe cengceng un **Kukt-o Shir**, o tekeru wu co o heeturu wu o-dákár.

² Kane **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** megre Yeso ho-ut kwooz-ut yoor [40]. Kap ka ho-to Yeso wu re rii á, remen kaane wu ro un hoge un mer da-o wu taase o-swoot à.

³ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** zeeru Yeso, "Urege wo wà-wu Shir wu, rwo ka ta'ar-de barme rii-yo m-re."

⁴ Amba Yeso shasuru, "Ma-to Shir zeeg, 'Net a nom hoog remen ut-ga un hon-de un to á.'* "

⁵ Ka da-de **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** deturu wu n-ton. Un gyept-o un yish, wu kuturu Yeso gwomo-to o-dak pitip.

⁶ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** zeeru Yeso, "Man ya'as wo ka gwomo-to kap un seps-mo un to ne, remen a ya'astu me to kap, komo man hoks m-ya'as un wu um cone m-ya'as à.

⁷ Kap toa warag-ut ma ru, urege wo kwuktu me, o 'ye me m-sek."

⁸ Yeso shasuru, "Ma-to Shir zeeg, 'Kwukte Yawe Shir ru, wu wu cot o he m-nome m-guw!† "

⁹ Ka da-de, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** dekeru Yeso, wu heteru wu o-Urusharima. Wu deturu Yeso un be-de jiishe m-pipir à, n-ton un **Pyo-o Shir**, wu zeeru Yeso, "Urege wo wà-wu Shir wu hukse n-dak,

¹⁰ remen Ma-to Shir zeeg, 'Shir a ru yan-tom-ye un wu ye 'er wo.'

¹¹ To zeeg komo, 'Yea goks wo un kom-to un ye bo ko na-o ru oa hoge m-hoog be-de ut-ta'ar à.‡ "

¹² Amba Yeso shaks, wu zee, "Ma-to Shir zeeg, 'Wo meger Yawe Shir ru á.'§ "

¹³ Bo **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** komte meger-ut Yeso un ko yo ke cow-yo à, wu yaguru wu se o ken da-o.

Yeso takante

senge-mo un wu o-Gariri

(Mati 4:12-17; Mark 1:14-15)

* **Bor-us nass:4 4:4** Hyen komo: Kara 8:3. † **Bor-us nass:8 4:8** Hyen komo: Kara 6:13. ‡ **Bor-us nass:11 4:10-11** Hyen komo: Bong 91:11-12. § **Bor-us nass:12 4:12** Hyen komo: Kara 6:16.

14 Ka da-de Yeso warguru o-Gariri, komo 'wons-mo un **Kukt-o Shir** ro be-de un wu. Ma-to un wu wooru ko kene so un ka dak-o.

15 Wu yooste n-me un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, komo ko wu ke bomog wu.

*A yagute Yeso ut-yage o-Nazaret
(Mati 13:53-58; Mark 6:1-6)*

16 Ka da-de Yeso haaru o-Nazaret, be-de a 'yonse wu à, bo **Ho-de ur-Wuwe** woone à, wu haaru bo wu wete m-ha un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** à. Wu inuru eso wu karantute Ma-to Shir.

17 Komo a tebburu wu takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir**. Wu upsuru, wu hyanuru be-de a gene:

18 “Kukt-o un Yawe ro un hi un de,
remen wu dagante me
um hantute koob-ne ka **Ma-to m-Rerem** to.
Wu tomunte me um ko'ot a us ka ye a gage à,
komo un ups un yish-ye un po-ne ne.

Um guut ye a mo'e à,

19 a ko'ot da-o woonte,
o Yawe hette m-gu un hun-ne ye un wu à.”*

20 Yeso tigurü ka takurda-o, wu tebburu wu ro kane à, wu she'eturu tara. Kap ka hun-ne ye, ro n-me **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** à tuuru wu yish,

21 ka da-de wu zee ye, “Ka be-de un Ma-to Shir to shiig caane, bo no hoge a karantute à.”

22 Kap ye hogute rerem-mo un wu, ye bopuru o-nu un gon ka gom-to wu rwoore à. Ye zeeru, “¿Wà **Yusuhu** wu kaa?”

23 Wu zeeru ye, “Um nak noa ruru me ka swoog-o ut-ma o, ‘Wa-us-baat 'yons hi un du,’ komo no ruru me um nom kaane un bo-o re ka rii-to no hoge um nomog o-Kapanahum à.”

24 Yeso dooru m-zee, “Me no m-rure o-nip, a cet m-goks un ko-yan-rwor un Ma-to Shir un bo-o un wu á.†

25 “Nip-o gwor-ne nomog deen un dak-o o-**Isra** un da-o **Ereja**, da-o a nome hak-us tet ur-purug ba un kem à, komo a nomog mer un ka dak-o kap.‡

26 Shir tom **Ereja** ko kene un dak-o o-**Isra** á, amba se be-de un wu ken ko-gwor-wu un ne'a wu, ba ko-**Isra** á, wu ro o-Zaraha un so un dak-o o-Sidon.§

27 Hun-ne deen ro un swo ur-koob un gom-o ut-**cim** n-dak o-**Isra** da-o **Ereshawan-Rwor un Ma-to Shir**, Yatt-wu ka gom-o ta'e un wur-o un wu á, se **Na'aman** ko-ya-o-Siriya.”*

28 Da-o hun-ne ye ro un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** hoge kaane à, ryaab-us hooru ye.

29 Ye inuru eso, ye nakuru Yeso ye ruuturu wu jim-de o-bo, ye deturu wu n-ton ur-dor de a meete bo-o un ye à. Ye ro un ma-to ye jorbute wu o-bung.

30 Amba wu cowuru un tete-o un hun-ne wu arguru arag-mo un wu.

*Campo wu ro un wa-ut-kot ne à
(Mark 1:21-28)*

31 Ka da-de ne Yeso haaru o-Kapanahum, o ken bo-o un dak-o o-Gariri, kane wu ro m-yoose un hun-ne un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, ko de ke **Ho-de ur-Wuwe** de.

* **Bor-uş nass:19 4:19** Hyen komo: Isha 61:1-2 (ut-Girik). † **Bor-uş nass:24 4:24** Hyen komo: Yoha 4:44. ‡ **Bor-uş nass:25 4:25** Hyen komo: 1Gwm 17:1. § **Bor-uş nass:26 4:26** Hyen komo: 1Gwm 17:8-16. * **Bor-uş nass:27 4:27** Hyen komo: 2Gwm 5:1-14.

³² Ye bopuru nu-se un ye remen bo wu yoose ye à, wu rworog ut-ma gwomo-ut gwomo.†

³³ N-me un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wu ken net-wu ro kane wu ro un wa-ut-kot ne un hi-de un wu à, wu 'yonsuru us-cor wu kanuru,

³⁴ “A'a! Yeso wu o-Nazaret, ¿ya ne o cone un te ne? ¿Wo un haan o saburse te? Um nepse wo, ko wan wu: Wo wu ba m-kukop, wu Shir tomne à!”

³⁵ Yeso hururu ka wa-ut-kot wu ut-gaag, “Res temb, komo ru be-de un ka net-wu!” Ka wa-ut-kot wu soru ka net-wu n-dak, hun-ne ro gut, wu ruuru be-de un wu, wu hogusse wu m-hoog á.

³⁶ Ka hun-ne ye bopuru o-nu, ye zeeru hi un de un ye, “¿Yan gon ma-to ne to ka? Ut-gwomo ur-beeb ne ka net-wu zee ka **ya-ut-kot** ye ru, komo ye ruuru!”

³⁷ Komo ma-ut Yeso wooru ko kene un ka raag-o.

Yeso taaste gom-se un hun-ne deen

(Mati 8:14-17; Mark 1:29-34)

³⁸ Yeso ruuru be-de un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wu haaru hur-o Simon. Wur-o mo'on Simon ne ne'a dengute o-ra deen ye tepsuru Yeso ye konuru wu taas gom-o un wu.

³⁹ Yeso haaru wu esuru un riib-o kwuur-o un ka ne'a-wu, wu rwo'uru ka gom-o m-ru un wur-o un ka ne'a-wu. Ka gom-o ruuru, ka ne'a-wu inuru kagat. Wu jeguru ye rii-yo m-re.

⁴⁰ Da-o rim-m nome à, kap ye ro un hun-ne ne us-gom ne à, hanturu ye be-ur Yeso, wu sakuru kom-to un wu n-ton un ko wu ke, ka gom-se taaru.

⁴¹ Ya-ut-kot ruuru be-de un hun-ne deen ye ro un ye ne à, ye ro un 'yons us-cor, “Wo **Wà-wu Shir** wu!”

Yeso huru ye ut-gaag, ye teper á, remen ye nepse Shir daagne wu.

*Yeso rworog Ma-to Shir n-me
un kuke-to un yoos un Ma-to Shir
(Mark 1:35-39)*

⁴² Bo ish geste à, Yeso yaguru o-bo wu haaru de ken be-de ba un hun-ne de, un hon-de un wu. Hun-ne taknuru hoob-o un wu, bo ye hyente wu à, ye con wu arag, wu yage ye á.

⁴³ Amba wu zeeru ye, “Se um rworog **Ma-to m-Rerem** to un gwomo-to Shir un to ken bo-to komo, remen yo Shir tomnu me um nom yo ka.”

⁴⁴ Ka da-de wu rworuru Ma-to Shir n-me un kuke-to un yoos un Ma-to Shir hono dak-o o-Judiya.

Bor-üş taan

*Yeso ak yan-neke-mo
un wu ye ur-takan
(Mati 4:18-22; Mark 1:16-20)*

¹ De ken ho-de Yeso ro eso jit-de Mar-o o-Gariri* ka da-o hun-ne moruru wu, remen ye hoguté Ma-to Shir.

² Wu hyanuru hat ut-yoor, to a ruute o-dor à, yan-ship un jan yagute to ye ro m-so'os ut-yo.

³ Yeso daaru hat-o gaan, o ma Simon wu zeeru wu tudbe o hiin n-me m-sa. Yeso she'eturu n-me o-hat wu yoosuru ka buug-de un hun-ne de.†

† **Bor-üş nass:32 4:32** Hyen komo: Mati 7:28-29. * **Bor-üş taan:1 5:1** ut-Girik: Sa-mo o-Genesaret.

† **Bor-üş taan:3 5:1-3** Hyen komo: Mati 13:1-2; Mark 3:9-10; 4:1.

⁴ Bo wu komte ut-ma à, wu zeeru Simon, "Tudbe ka hat-o so ur-duw, wo un hun-ne ru ne, no he'edbe o-yo, no shipt jan."

⁵ Simon shasuru, "Gos-wu, te sengute m-tet kap, te ship rii á. Amba bo o zette kaane, man he'edbe o-yo."‡

⁶ Ye he'edburu o-yo ye shipuru jan deen har yo-o ro ma-to m-yishe,§

⁷ Ye agnuru or un ye ya-ut-yo, ye ro un o ken hat-o à, ye haan ye gu ye. Ye shoosuru ka hat-to ut-yoor un jan, har to ro ma-to m-yi.

⁸ Da-o Simon Bitrus hyane kaane à, wu kwukturu un rwun-se un wu be-ur Yeso, wu zeeru, "Gos-wu, arag be un de! Me **ko-ya-ur-ba'as**-wu!"

⁹ Wu un or un wu ne, ye bopuru o-nu remen ye shipk jan deen.

¹⁰ Kaane nome Bitrus un or un wu ne ne ya-ut-yo, **Yakubu** un **Yohana** (yakar Zebedi). Yeso zeeru Simon, "Wo hoge o-gyer á, m-moka wo warag wan-hante un hun-ne be-de Shir, bo wo un ship un jan à."

¹¹ Ye ruuturu ka hat-to ur-dor, ye yaguru ko yo ke rii-yo, ye doruru Yeso.

Yeso taaste gom-o un wu ken net-wu

(Mati 8:1-4; Mark 1:40-45)

¹² Bo Yeso ro un o ken bo-o à, wu ken net-wu ro un swo ur-koob un gom-o ut-cim. Bo wu hyente Yeso à, wu soru hi un de un wu n-dak wu konuru Yeso, wu zeeru, "Gos-wu, wo cune, wo taas gom re."

¹³ Yeso tapuru kom-o un wu, wu ci'uru wu. "Um conog. Warag por por!" Da-o gaan, ka gom-o ta wu.

¹⁴ Yeso nakuru wu ut-to, "Wo rure ko-wan-gaan á, amba neke be-de un wan-**Cow un kon-se Shir**, wu byarag wo, remen ko wu ke nept gom-o ru taag, o **seke** yar-mo **Mosa** zee a **seke** à."*

¹⁵ Amba myet un kaane, ma-ut Yeso wooru ko de ke ko'so-de, hun-ne haante deen ye hogute wu, komo wu taaste gom-se un ye.

¹⁶ Amba Yeso ro m-ha de ken be-de ba hun-ne de, un hon-de un wu, wu konot Shir kane.

Yeso 'yonste ko-ryam

(Mati 9:1-8; Mark 2:1-12)

¹⁷ De ken ho-de Yeso ro ur-yoos, **Parisa**-ne un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne ro tara tara ye rwuune kap bo-to n-dak o-Gariri, n-dak o-Judiya ne, o-Urusharima ne à. 'Wons-mo Wan-Koyan ro mosse un wu ne remen Yeso taasté ya-us-gom, gom-se un ye.

¹⁸ Ye ken hun-ne ye sawnuru wu ken ko-ryam-wu, o-karanga, ye senguru ye tuwutte wu un hur-o Yeso ro à, ye este wu un co-o un wu.

¹⁹ Amba ye kum hek-de ye hette wu m-tuwut be-ur Yeso á, remen hun-ne nomog ut-moor deen. Remen kaane, ye deturu wu n-ton o-kuke, ye booru o-wu n-ton o-kuke. Ye rwonuru wu un karanga-o un wu har n-dak, un tete-o un hun-ne un co Yeso.

²⁰ Bo Yeso hyente ye bok ma-to un wu o-nip à, wu zeeru ka ko-ryam-wu, "Wan-yen de, a sokste **ba'as** un du."

²¹ Yan-Yoos-de o-**karamsa** un **Parisa**-ne, ye zeeru hi un de un ye, "Wan wu ne ka net-wu, wu yo'ogte Shir! Shir ye cot he soks **ba'as-to** un hun-ne!"

²² Yeso napuru men-to ye, wu zeeru ye, "¿Remen yan o no cekerte kaane?"

²³ ¿Jishte a zee ba ur-koob, 'Shir sokste **ba'as** un du,' ko um zee, 'Ine o neke ur-hew'?

‡ **Bor-üş taan:5 5:5** Hyen komo: Yoha 21:3. § **Bor-üş taan:6 5:6** Hyen komo: Yoha 21:6. * **Bor-üş taan:14 5:14** Hyen komo: Rewi 14:1-32.

²⁴ Man kutu no unze, **Wà-wu un net** ro ut-gwomo ne n-dak wu sokste **ur-ba'as**." Wu zeeru ko-ryam, "Me wo m-zee, ine eso, mos karanga-o ru, o neke jo!"

²⁵ Un gyept-o un yish, wu inuru un co-o un ye kap, wu moturu karanga-o un wu o wu rotte domb à, wu ji'uru o-hur wu ro un bongon-de Shir.

²⁶ Ye hyanuru ut-hyat! Gyer-o shiishe ye, ye bomuru Shir, ye ro m-zee, "Yan gon hyat-to a hyane caane!"

Yeso ak Rewi

(Mati 9:9-13; Mark 2:13-17)

²⁷ Bo un de ka, Yeso ruuru n-do, wu hyanuru ko-**yan-goks un tar** jin-de un wu **Rewi**, wu ro tara be-de un kuke-o un senge-mo un wu, Yeso zeeru wu, "Dond me."

²⁸ **Rewi** inuru eso, wu dek rii á, wu doruru Yeso.

²⁹ Ka da-de **Rewi** nomuru caari-o o-biki un hur-o un wu rem Yeso, **yan-goks un tar** ro deen ye haane à, un ye ken hun-ne ye ne komo.

³⁰ **Parisa**-ne un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne ye rwuune kang-o gaan à, ye nomuru **yan-neke-m Yeso** us-cenene. Ye cituru, "¿Remen yan o notte m-re m-swo ne mosse un **yan-goks un tar** ne, komo un **ya-ur-ba'as** ne?"†

³¹ Yeso shasuru ye, "Hun-ne ye ro ba us-gom á, ye ro un hoob-o un ko-ya-us-baat á, amba ya-us-gom.

³² Me haan remen kashi un hun-ne á, amba remen **ya-ur-ba'as**-ye waktunte be-de Shir."

Cot-o swoot

(Mati 9:14-17; Mark 2:18-22)

³³ Ye ken hun-ne ye zeeru Yeso, "Yan-neke-m **Yohana** ro m-nom o-**swoot** ko o ke da-o ye ro un kon-se Shir komo. Ya-m-neke un **Parisa**-ne ro m-nom kaane komo, amba yan-neke-m ru ye ro m-re m-swo ne."

³⁴ Yeso shasuru, "¿Noa hoksusse m-wen un ya-o-biki o ut-ge m-re m-swo ne, da-o wa-ut-ge ro un ye ne? Noa hoks á!

³⁵ Amba ho-ur roon de a hette m-dek un wa-ut-ge à be-de un ye, ka da-o ye he m-nom o-**swoot**."

³⁶ Yeso dooru ye m-rure ka ma-to us-weer to: "Yatt-wu he m-yiish matuku-ur pu-de remen wu dept matuku ur-ut á. Wu nome kaane wu yiishte o ka matuku-ur pu-de, komo ka dap-de a nom ur-bon be-de un matuku ur-ut á.

³⁷ Komo yatt-wu he wuus m-ke m-pu mo un tur-o o-ka o-ut á, remen mo pu'e moa caat tur o-ut o o-ka, ka ke-mo ukse, komo ka tur-o o-ka o-naase.

³⁸ Remen kaane, a wuus ke-m pu-mo un tur-o o-ka o-pu o!

³⁹ Wu suuse ke-m ut à, wua cun wu su m-pu mo komo á, wua zee, 'Ka ut-mo jiishe.' "

Bor-üş cind

Cot-o un Ho-de ur-Wuwe

(Mati 12:1-18; Mark 2:23-28)

¹ Yeso ro m-neke un n-me un kat-to un hyo **Ho-de ur-Wuwe** de un **Yahuda**-ne. Yan-neke-mo un wu taknuru m-horom un hyo, ye pirmuru ut-kom to un ye, ye ro m-ti.*

² Ye ken **Parisa**-ne cituru, "¿Remen yan no rotte m-nom yo **karamsa**-o zee no nom **Ho-de ur-Wuwe** á?"

† **Bor-üş taan:30 5:30** Hyen komo: Ruka 15:1-2. * **Bor-üş cind:1 6:1** Hyen komo: Kara 23:25.

³ Yeso shasuru ye, “No karante yo **Dawuda** nome da-o wu, un hun-ne ye un wu ne hoge mer à.

⁴ Wu cowog n-me un depi-o un kon-se Shir, wu dekuru ga-de wan-**Cow un kon-se Shirseke** Shir à, wu reeru de, komo wu ya'asuru hun-ne ye un wu. Komo pas-mo o-**karamsa** mo wu ken net-wu re ka ga-de, se de wan-**Cow un kon-se Shir** wu he m-re un ka ga-de.”†‡

⁵ Komo Yeso busuru m-zee, “Me **Wà-wu un net** ro Gos-wu wu un **Ho-de ur-Wuwe**.”

Ko-yan-kom-o margan

(Mati 12:9-14; Mark 3:1-6)

⁶ Un de ken **Ho-de ur-Wuwe** de komo, Yeso cowuru **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wu yoosuru. Wu ken net-wu ro kane wu kom-o ur-re mare à.

⁷ Yan-Yoos-de o-**karamsa** un **Parisa**-ne ne conuru o-teber a zeet Yeso nomog **ur-ba'as**, ye tuuru yish, remen ye hyenet urege wua taas gom **Ho-de ur-Wuwe**.

⁸ Amba Yeso napuru barag-se un ye, wu zeeru ka net-wu, “Ine eso o haan kane co.” Ka net-wu indunduru kane.

⁹ Ka da-de Yeso zeeru ye, “Um cit no: ¿Ya ne **karamsa**-o na zee, a hoks m-nom **Ho-de ur-Wuwe**? ¿A gu ko a naase? ¿A gu hoog-mo un net ko a ho?”

¹⁰ Wu gwoṭuru ye kap, ka da-de wu zeeru ka net-wu, “Neks kom-o ru.” Wu nomuru bo Yeso zee wu à, gom-o un kom-o un wu taaru.

¹¹ Ryaab-üş hooru ye, ye taknu barag-se un rii-yo ye he Yeso m-nom à.

Yeso dak yan-tom-ye un wu op un yoor

(Mati 10:1-4; Mark 3:13-19)

¹² Ka da-o Yeso daaru ur-dor wu konot, wu konuru Shir m-tet ur-bir.

¹³ Da-o ho-ur rwuune à, wu agnuru yan-neke-mo un wu be-de un wu, wu daaguru op un yoor [12] be-de un ye, wu eguru ye ur-jin, **Yan-tom**.

¹⁴ Simon (wu Yeso ege Bitrus à), un hen-ne un wu ne Andarawus, **Yakubu**, un **Yohana**, Pirip un Bataromi,

¹⁵ Matiyos, un Tomas, **Yakubu** (wà Arupayes), un Simon (wu a ro m-aag Wan-ya'as ur-hi),

¹⁶ Yahudas (wà **Yakubu**), un Yahudas Iskariyoti (wu babe Yeso un kom-to un yan-yage-to un wu à).

Yeso yooste, komo wu taas gom

(Mati 4:23-25)

¹⁷ Da-o Yeso kergene n-ton ur-dor un yan-tom-ye un wu ne à, wu esuru eso un be-de ro cangam à, un yan-neke-mo un wu ne deen. Hun-ne deen ye rwuune hono dak-o o-Judiya à, o-Urusharima ne, un hebe-mo o-Taya, o-Sidon ne bo-to un riib-o m-sa.

¹⁸ Ye haante ye hoguté wu, komo remen wu taasté gom-se un ye komo, ka ye **ya-ut-kot** suwe à, ye ma ye haante Yeso taasté gom-se un ye.

¹⁹ Hun-ne kap senguru ye ci'it wu, remen 'wons-mo un taas un gom ro be-de un wu. Komo gom-se un ye taag kap.

O-zak un naasu-mo ut-men ne

(Mati 5:1-12)

²⁰ Yeso gwoṭuru yan-neke-mo un wu, wu zeeru, “Shir ya'ag no o-kwum no ye ro koob-ne m-moka à, remen gwomo-to Shir to ma no to!

† **Bor-üş cind:4 6:3-4** Hyen komo: 1Sam 21:1-6. ‡ **Bor-üş cind:4 6:4** Hyen komo: Rewi 24:9.

- 21 Shir ya'ag no o-kwum no
ye ro m-hoge m-mer m-moka à,
remen Shir a coks no!
Shir ya'ag no o-kwum, no ro us-'won m-moka à,
remen noa nemes!
- 22 Shir ya'ag no o-kwum da-o hun-ne yage no à,
ye con no á, yea pyapar no,
ye zee no un men-ut jaas-to ne,
kap rem re **Wà-wu un net!**§
- 23 “Nom no men-ut pus-to da-o no hyene kaane, no hew hew-se o-zak,
remen Shir essutu no caari-de ur-'yons n-ton. Nom no o-dish yea nomo no
kaane, remen kaane ya-n-ga-ye nome yan-rwor un Ma-to Shir.*
- 24 “No ya-o-kwum m-moka noa warag rii-yo ur-'won,
remen no kumuste m-moka, yo hoog-m no cone à!
- 25 Rii-yo ur-'won yo, no ye cigse m-moka à,
remen noa hoge mer!
- Noa warag rii-yo ur-'won, no ya-ut-nemes m-moka,
noa nom tuk-mo ut-men har no 'un.
- 26 Noa warag rii-yo ur-'won da-o hun-ne kap bom no à,
ya-n-ga-ye, ye un ye bomog yan-rwor un Ma-to Shir
ka bongon-de cow ye ut-men á.

Con ya-ut-yage
(Mati 5:38-48; 7:12)

- 27 “Amba me no m-rure, no ye hoge me à, con no yan-yage-ut no, no nome
ye rii-yo ur-bon.
- 28 Ye pyapu no à, no kone ye Shir 'ye ye o-kwum, komo no kone ye nomo
no men-ut jaas-to à rii-yo ur-bon.
- 29 Wu ken wu kene wo o-raag, wakse wu o kuse à wu buse, urege wu ken
wu dek wo ur-matuku, ya'as wu cop-o ru.
- 30 Wu konu wo rii à, 'ya wu, komo wu rumsu wo rii à, wo zee wu muuntu
wo á.
- 31 Bo o cone hun-ne nomo wo à, nomo ye kaane.†
- 32 “Urege ye conu wo à, ye wo m-con, wo kum o ka ur-'yons be-de Shir á.
Ko **ya-ur-ba'as**-ye ro m-con un ye conu ye à!
- 33 Urege ye nomo wo rii-yo ur-bon à, ye o he m-nome rii-yo ur-bon, wo
kum o ka ur-'yons á be-de Shir, ¿remen yan o o hette m-goks ur-'yons? Ko
ya-ur-ba'as-ye ro m-nom kaane!
- 34 Urege komo o muugute ye o hyane ye he wo m-hoks m-tope à, ¿wo
kum ur-'yons be-de Shir? Ko **ya-ur-ba'as**-ye ro m-muge **ya-ur-ba'as**, remen
a muuntute ye!
- 35 Amba con no ye yagu no à, no nome ye rii-yo ur-bon, ya'as no moog,
no dish a topo no á. Urege no nomog kaane noa kum 'yons-ur caari, be-de
Shir komo noa warag yakar-ye un Shir wu jiishe à. Nom no kaane remen
Shir ro m-'ya un yan-nu-o o-kiit un yan-men-ut jaas-to ne.
- 36 Hogu no ur-'won bo tato no ro ur-'won ne à.

No piishe hun-ne ut-ma á
(Mati 7:1-5)

§ **Bor-üş cind:22 6:22** Hyen komo: 1Bit 4:14. * **Bor-üş cind:23 6:23** Hyen komo: 2Nom 36:16;
Seng 7:52. † **Bor-üş cind:31 6:31** Hyen komo: Mati 7:12.

³⁷ “No piishe hun-ne ut-ma á, komo Shir a piishu no ut-ma á. No naas hun-ne á, komo Shir a naas no á. Soks no **ba'as-de** un hun-ne, komo Shir a soks **ba'as-ur** no.

³⁸ Ya no hun-ne, komo Shir a 'ye no. Remen kaane noa goks, me'es ut-shishe, Shir a dusu no gwu caari hyo'ogse un kom-ut no bo noa hoks m-goks á. Bo o me'esse hun-ne à, kaane Shir he wo m-me'esse.”

³⁹ Yeso ruru ye ka ma-to us-weer to: “Ko-po ro m-neke un ko-po o-ko á, ye nome kaane yea hebe n-me o-kuub kap.‡

⁴⁰ Wu a m-yoose à, wu jiish wu ro wu m-yoose á, amba a komse wu m-yoose wua warag untun wu yoose wu à.§

⁴¹ “¿Remen yan o wotte m-gwot un ya o-gwo yo ro un yish-ur or ru à, amba wo gwot cik-o o-ce o ro n-me un yish un du á?

⁴² ¿Ya o hette m-zee un or ru, ‘Hakkure, heno re, yage um hussutu wo ya o-gwo yo ro wo ur-yish à,’ wo hoks m-hyan un cik-o ro un yish ru á? No ya-o-shepe! Takan no m-hus un cik-o ro un yish no à, ka da-de no he m-hyan ur-bon ne ya o-gwo yo ro un yish or ru à o hussuru wu.

O-'yo un mat-de un yo ne

(Mati 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ “Yo, yo ur-bon ro m-mat un yakar-ye ur-bon, kaane komo 'yo-yo ba ur-bon yo a met yakar-ye ba ur-bon.

⁴⁴ Ko wu ke net-wu nak ko yo ke 'yo-yo remen gon yakar-ye un yo. Woa ke ut-rum be-de o-yokor á, komo woa ke m-bugur be-de o-tuntun á.*

⁴⁵ Kashi un net ro m-rwunte kashi un rii un hur-de un wu, net yo-wu, komo ro m-rwunte rii 'yo-yo un hur-de un wu, remen nu-o ro m-rwor un rii-yo ro ur-hur à.†

Ko-ya-us-weer un ko-raag ne

(Mati 7:24-27)

⁴⁶ “¿Remen yan o no rotte me m-aag, ‘Gos-wu, Gos-wu,’ amba no m-nom yo um zee no á?

⁴⁷ Ko wu ke wu haane be un de à, komo wu hoge ma-ut re wu dore to, man kutu no bo wu ro à.

⁴⁸ Ya wu ro untun wu ken net-wu, wu ine ut-ma to o-hur à, wu kumu ur-dor, wu maaru ma-to un wu kane. Roog-o hanturu m-ho, mo tamuru ka hur-o amba o nukte á, remen wu maag o n-ton ur-dor.

⁴⁹ Amba wu hoge ma-ut re à, wu joruru to, ya wu ro untun net-wu ma'e hur-o un wu o-wak à, da-o ho-m taame ka hur-o à, o heeg un gyept-o un yish, komo o rugumsute kap.”

Bor-üş ta'yoor

Yeso ta'aste gom-o un ko-ya-m-guw

mo un caari-wu un net ko-Roma

(Mati 8:5-13)

¹ Bo Yeso komoste m-rure un ka hun-ne ye ka rii-yo à, wu haaru o-Kapanahum.

² Ko-caari-wu un net ko-**Roma**, ro un ko-guw ne kane, wu hur-de un wu ro be-de un wu à, ka ko-guw-wu, wu keese á, wu ro ma-to m-mar.

‡ **Bor-üş cind:39 6:39** Hyen komo: Mati 15:14. § **Bor-üş cind:40 6:40** Hyen komo: Mati 10:24-25; Yoha 13:16; 15:20. * **Bor-üş cind:44 6:44** Hyen komo: Mati 12:33. † **Bor-üş cind:45 6:45** Hyen komo: Mati 12:34.

³ Bo ka caari-wu un net-wu hoge ma-ut Yeso à, wu tomuru ye ken sek-ye ye un **Yahuda**-ne, ye kon Yeso wu haan wu taas gom-o un ko-yan-guw-mo un wu.

⁴ Ye haaru be-ur Yeso ye suru wu us-kon, "Ka net-wu woog, o gu wu,

⁵ remen wu conog hun-ne na komo wu un hi un de un wu, wu meete na **kuke-o un yoos un Ma-to Shir.**"

⁶ Ka da-de Yeso haaru un ye ne. Hew-ur ro kus a woot un hur-o un ka caari-wu un net-wu á, wu tomuru a rure Yeso, "Gos-wu, wo rangse hi un du á, remen me bo'os o haan un hur-o re á.

⁷ Komo me dek um bo'oste um habe be un du un hi un de á. Wo de nom ut-ma temb, komo gom-o un ko-guw re oa te.

⁸ Me ma, net-wu, wu a sagbe ut-gwomo n-ton un caari-ye un hun-ne à, untun wo, komo me un karma-ne be un de. Me m-zee wan-gaan, 'Neke!' Komo wu neke. Me zee wan-gaan 'Haan!' Wu haan komo, me m-zee un ko-guw re, 'Nom yo ka!' Komo wu nom yo."

⁹ Yeso bopuru o-nu bo wu hoge kaane à, wu wakturu us-ajima ne wu zeeru ka buug-de un hun-ne ye ro wu m-dore à. "Me no m-rure, me ro kumug wu deke ma-ut re kaane untun ka net-wu á, ko un dak-o o-**Isra.**"

¹⁰ Yan-tom warguru un hur-o un ka caari-wu un net-wu, ye 'wossuru ka ko-guw-wu ba un gom.

Yeso 'yonste wà-wu un ko-gwor

¹¹ Bo doote à, Yeso haaru o ken bo-o, a o m-zee o-Neen, yan-neke-mo un wu shite wu un hun-ne ne ut-moor ne.

¹² Bo un woön-mo un wu un ish o-bo, yan-duk ro m-rwuun ur-u ne. Ka wu mare à, wà-wu un wu ken ko-gwor-wu ne'a, wu ro wu cot wan-gaan, komo hun-ne deen ro un wu ne.

¹³ Da-o Gos-wu hyane wu à, wu hoguru 'won-de un wu, Yeso zeeru wu, "Wo 'won á!"

¹⁴ Wu nekurü wu ci'uru ka rii-o ye sawante ur-u à, ye essuru. Yeso zeeru, "Wan-campo, um zeeg wo ine!"

¹⁵ Ka wu mare à, inuru tara, wu tepruru, Yeso muuturu wu be-ur inu un wu.

¹⁶ Kap mo un ye hoguru o-gyer, ye bomuru Shir. Ye zeeru, "Ko-caari-wu un **wan-Rwor un Ma-to Shir** haante be-ur na! Shir haante wu guut hun-ne ye un wu."

¹⁷ Ma-ut Yeso ruuru hono dak-o o-Judiya us-riib ne.

Yan-tom Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho (Mati 11:2-19)

¹⁸ Da-o yan-neke-m **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho** rure wu kap rii-yo ye hyane à, wu aaguru nen yoor be-de un ye.

¹⁹ Wu tomuru ye be-ur Yeso remen ye cit wu: "¿Wo wu **Yohana** zee wu roone, ko te waase wu ken wu?"

²⁰ Bo ye woonte be-ur Yeso à, ye zeeru, "**Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho** tomontu te, te cit urege ¿wo wu, wu zee wu roon, ko ne te waase wu ken wu?"

²¹ Un ka da-o, Yeso taaste gom-se un hun-ne deen, un ye ro un gom-se un **ya-ut-kot** ne à, komo po-ne kumug o-hyan.

²² Wu shasuru yan-tom **Yohana**, "Warag no, no rure **Yohana** yo no hyane, un yo no hoge ne à: Po-ne hyanag, ryam-ne kumug us-na, **cim**-ne waragte

por por, 'kato-ne ro m-hoge, margan-ne inute, komo koob-ne hogute ka **Ma-to m-Rerem** to.*

²³ Ya-o-kwum-ye, ye esse ur-hur be un de à.”

²⁴ Bo yan-tom **Yohana** aragsute à, Yeso taknuru ma-to un wu be-de un ka buug-de un hun-ne de. “Bo no ruwe be-ur **Yohana** be-de o-dákár à, ¿ya no ro zeege no hyen? ¿M-yó, m-nakt ut-po ye?

²⁵ ¿Ya no ruwe m-hyane? No un ru kane remen no hyenet net-wu cope saw-to ur-bon à. Ye cope saw-to ur-bon à ye ro un pyo-o ut-gwomo!

²⁶ No ruug remen no hyenet **wan-rwor un Ma-to Shir**. Ee, kaane o, **Yohanawan-Rwor un Ma-to Shir** wu amba no hyanag yo arge **wan-Rwor un Ma-to Shir** à.

²⁷ **Yohana** wu Ma-to Shir zee, ‘Shir zee, gwotbe man tom wan-tom re un co ru wu tikshi wo o-cow.’†

²⁸ Me no m-rure, **Yohana** jiishte ko wu ke net-wu hono o-dak pitip. Amba wu ro rek-wu be-de un gwomo-to Shir à, wu aragte **Yohana**.”

²⁹ Hun-ne kap hogute wu, un **yan-goks un tar**-ne. Ye dorute yo Shir zee à, komo **Yohana** yo'oste ye m-ho.

³⁰ Amba **Parisa**-ne, un yan-Napse o-karamsa ne, ye yagute yo Shir hyenu ye à, remen ye con **Yohana** yo'os ye m-ho.‡

³¹ Yeso senguru m-zee, “M-moka un ¿yan o um he m-hongse un hun-ne ye un caane? ¿Untun yan ye ro?

³² Ya ye ro untun yakar-ye she'ete n-me un be-de ut-baab à. Buug-ur gaan kangsuru de ken.

“ ‘Te bu'utu no dum-to ur-ge,

amba no hew á!

Te hutu no sep-to m-mar,

amba no 'won á!’

³³ **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** haante, wu nomog o-swoot, komo wu swo m-ke á, remen kaane no zeege, ‘Ya-ut-koť daag wu ur-hi.’

³⁴ **Wà-wu un net** haante, wu reeg, wu su, no zeege, ‘Gwot no ka net-wu! Ko wa-o-hambo wu m-re, m-swo ne, ko-nay-wu un **yan-goks un tar**, un **ya-ur-ba'as** ne.’

³⁵ Da-o hun-ne gokse Shir à, a hyen weer-se un Shir, nip-o.”

Yeso un hur-o Simon ko-Parisa

³⁶ Ko-**Parisa** banag Yeso re un ga-to m-rim, Yeso haaru un hur-o un wu, wu she'eturu wu reet ut-ga.

³⁷ Kane un ka bo-o wu ken ne'a-wu ro kon wu ro un she'et-de **ur-ba'as** à. Wu hogute Yeso ro m-re un rii-yo m-re un hur-o un ko-**Parisa**, wu hanturu ur-batta de un now-mo m-shi'igin mo un hwor deen.

³⁸ Wu esuru un jim-ur Yeso, un na-se un wu, us-'won wu ro m-muse un na-us Yeso un yish-mo un wu. Ka da-de wu peguru na-us Yeso un hi-se un wu, wu hamturu na-us Yeso, wu hokmoru ka now-mo un na-us Yeso.§

³⁹ Bo ka ko-**Parisa**-wu hyente kaane à, wu zeeru hi un de un wu, “Urege de ka net-wu **wan-rwor un Ma-to Shir** wu, wua nep ko-yan-gon ne'a-wu ro wu m-ci, wua nep gon she'et-de un ka ne'a-wu de **ur-ba'as**!”

⁴⁰ Yeso rwunturu ut-ma wu zeeru wu, “Simon, me un rii ne um ruru wo.” Wu zeeru, “Ee, Wa-ur-Yoos, ruru me.”

* **Bor-üş ta'yoor:22 7:22** Hyen komo: Isha 35:5-6; 61:1. † **Bor-üş ta'yoor:27 7:27** Hyen komo: Mara 3:1. ‡ **Bor-üş ta'yoor:30 7:29-30** Hyen komo: Mati 21:32; Ruka 3:12. § **Bor-üş ta'yoor:38 7:37-38** Hyen komo: Mati 26:7; Mark 14:3; Yoha 12:3.

⁴¹ Yeso zeeru, "Nen yoor mok hwor be-de un wu ken wu. Wan-gaan mok zungu-uş taan [500] se un hwor, wan-gaan kwooz-ut yoor un op [50].

⁴² Kap mo un ye yatt-wu hokse m-top á, remen kaane wu yaksuru ye kap, nen yoor mo un ye, ¿wan wu ne he m-jiish m-con un ka wu muuge ye hwor?"

⁴³ Simon shasuru, "Man zee ka wu jiishe m-moog à."

Yeso zeeru, "O shaks hond hond."

⁴⁴ Wu wakturu be-de un ka ne'a-wu, wu zeeru Simon, "¿O hyanag ka ne'a-wu? Um haante n-me un hur-o ru, wo 'ya me m-ho remen um so'osté na-uş re á, amba ka ne'a-wu so'osté na-uş re un yish-mo un wu, wu peguru se un hi-se un wu.

⁴⁵ Wo hamat me da-o o barku me á, amba ka ne'a-wu, wu yage hamat un na-uş re á, da-o um cowne har m-moka.

⁴⁶ Wo es m-now remen hi un de á, amba wu duusute na-uş re m-now mo m-shi'igin.

⁴⁷ Me wo m-rure unze, ka con-mo, mo wu kutu me à, kutute unze Shir sokste **ba'as-de** un wu kap. Amba wu cone hiin à, Shir a soks **ba'as-de** un wu hiin."

⁴⁸ Ka da-de Yeso zeeru ka ne'a-wu, "A sokste **ba'as-ut** ru."

⁴⁹ Ka ye ro tara kane à, taknuru m-zee, "¿Wan wu ne wu ro, wu sokste **ur-ba'as**?"

⁵⁰ Amba Yeso zeeru ka ne'a-wu, "Shir guug wo remen o shereg be un de, arag un gwugwu-mo ur-hur."

Bor-uş eer

Ne'a-ne ye shiye Yeso à

¹ Bo da-o doote à, Yeso doruru to ken bo-ut caari-to, ut-rek-to ne, wu ro m-rwor un **Ma-to m-Rerem** to un gwomo-to Shir. Yan-neke-mo un wu op un yoor [12] ro un wu ne.

² Ye ken ne'a-ne ye, ye Yeso ruute **ya-ut-kot** à, un se ken gom-se ne à, doruru wu. **Meri** (wu a m-aag *Magudarin*), wu a ruute **ya-ut-kot** ta'voor à.

³ Jonana wu campo un wu Cuza caari-wu un net be-de un piish ut-ma be-ur **Here**, komo Susana, un ye ken ne'a-ne ye ne deen. Ye yasuru rii-yo ye rotte à, remen a guut Yeso un yan-neke-mo un wu ne.*

Sha-mo ut-ma to un wa-ur-go

(Mati 13:1-9; Mark 4:1-9)

⁴ Hun-ne masuru m-haan be-ur Yeso bo-ut-bo, komo bo hun-ne morge deen à, Yeso rworuru ka sha-mo ut-ma mo:

⁵ "O ken da-o wu ken net-wu ruug kapu un pot. Bo wu kepte go un pot o-kat à, ye ken ye henuru un cow, a yawguru ye kane, yege-no reeru ye kap.

⁶ Ye ken ye henuru ut-ta'ar, bo ye pote à, ye hwo'uru remen ka be-de rott o-wuş á.

⁷ Ye ken go-ye henuru be-de un yokor, ye bosuru amba ut-po un ka yokor-ye ne hooru ye.

⁸ Ye ken go-ye henuru un dak-o ur-bon. Ye bosuru ye rwunturu pot, ko yo ke yish o-zungu [100]."

Yeso komuru m-zee, "Hogu no, urege no ro ut-to ne!"

Yo hante ka sha-mo ut-ma mo à

(Mati 13:10-17; Mark 4:10-12)

* **Bor-uş eer:3 8:3** Hyen komo: Mati 27:55-56; Mark 15:40-41; Ruka 23:49.

⁹ Yan-neke-mo un wu cituru wu, “¿Ya o conu te m-rure ne un ka sha-mo ut-ma mo?”

¹⁰ Wu shasuru, “Rii-yo a wuke be-de un gwomo-to Shir à, yo ro un kom-ut no, amba be-de un ye ken ye se a mossute un sha-mo ut-ma ne remen yea gut, amba yea hyen á, komo yea hoge amba yea nep á.[†]

*Yeso rurute ye rii-yo ka sha-mo ut-ma
to un wa-ur-go to zee à*

(Mati 13:18-23; Mark 4:13-20)

¹¹ “Ka sha-mo ut-ma to mo ka: Ka go-ye Ma-to Shir to.

¹² Ka go-ye hene un cow à, ye ro ye hoge à, amba **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** Haag wu deks yo ye hoge à un hur-de un ye, remen wu wenet ye be-de m-goks un ma-to un gwu.

¹³ Ka go-ye hene ut-ta'ar à, ye ro ye hoge ut-ma à, ye goksuru gwerger. Amba to cow ye ut-men á, ya o-da hiin ye gokse, amba da-o meger-ut woone à, ye hosuru.

¹⁴ Ka ye hene be-de un yokor à, ye ro ye hoge à, komo ye goks, amba yaane ye un ye nen á, remen con-to un rii un tuk-mo ut-men ne, con-to un hwor, un con-to un hoge m-rerem ne.

¹⁵ Ka ye hene un dak-o ur-bon à, ye ro ye hoge ut-ma à, komo ye essuru to un hur-de o-dorotte komo ye senguru m-nom un rii-yo Shir con ne à.

Ur-pitirra hokke o-kok

(Mark 4:21-25)

¹⁶ “Hun-ne ro m-do ur-pitirra ye hokkuru de o-kok á. Ko un kus-o o-kwuur á. Ye de m-dor n-ton remen ya-m-cowon ye hyenet.[‡]

¹⁷ “Bo un yo no wuke à, Shir a rwunte yo cas, komo bo un yo no hokke à, Shir a hyen yo wu rwunte yo cas.[§]

¹⁸ “Nom no ceen, bo no ro m-hoge à, remen ye ro un rii ne à, ye a he m-do'e, amba ye rotte rii á, Shir a rumus ka yo ye hyane ye ro un yo ne à.”*

Inu Yeso un hen-ne ye un wu ne

(Mati 12:46-50; Mark 3:31-35)

¹⁹ Inu Yeso un hen-ne ye un wu ne haante be-de un wu, amba ye hoks wu m-dore á remen hun-ne nomog deen.

²⁰ Wu ken wu zeeru Yeso, “Inu ru un hen-ne ru ne ro eso n-do komo ye conog wo m-hyan.”

²¹ Yeso zeeru ye kap, “Inu re un hen-ne re ne ye ro, ka ye hoge Ma-to Shir à, ye nom bo ka ma-to zee à.”

Yeso reste m-ho

(Mati 8:23-27; Mark 4:35-41)

²² De ken ho-de Yeso daaru o-hat, un yan-neke-mo un wu ne. Komo wu zeeru ye, “A pes no de ka jit-de un caari-o o-mar de.” Ye taknuru m-ru.

²³ Bo ye ro m-neke à, Yeso 'hebu m-rew. Ye ro kane caari-mo m-yo hunduru n-ton o-mar, komo ho-m taknuru m-shi o-hat, ye hyanuru m-mar un yish.

²⁴ Yan-neke-m Yeso haaru be-de un wu, ye 'yonsuru wu, ye ro m-zee, “Gos-wu, Gos-wu! A ma-to m-mar!”

Yeso inuru, wu huru m-yo ut-gaag, m-ho ne mo resuru temb.

[†] **Bor-üş eer:10 8:10** Hyen komo: Isha 6:9 (ut-Girik). [‡] **Bor-üş eer:16 8:16** Hyen komo: Mati 5:15; Ruka 11:33. [§] **Bor-üş eer:17 8:17** Hyen komo: Mati 10:26; Ruka 12:2. * **Bor-üş eer:18 8:18** Hyen komo: Mati 25:29; Ruka 19:26.

²⁵ Ka da-de wu zeeru yan-neke-mo un wu, “¿Remen yan o no sherté un me á?”

Amba ye hogute o-gyer komo ye zeeru hi un de un ye, “¿Yan gon net-wu ne wu ka? M-yo, m-ho ne mo ro wu o-dorotte.”

*Yeso ruutute
wu ken net-wu ya-ut-kot
(Mati 8:28-34; Mark 5:1-20)*

²⁶ Yeso un yan-neke-mo un wu ne pasuru riib-o dak-o o-Garasa, o ro pesto-de Mar-o o-Gariri à.

²⁷ Bo Yeso yawagte o-riib à, wu gonturu wu ken net-wu, ko-ya-o-Gedara, wu ro un **ya-ut-kot** ne à. Ka net-wu nomog us-hak deen wu ro m-neke ur-kor komo wu ro m-she'et o-hur á, se be-de un saag-se un margan-ne wu ro m-she'et.

²⁸ Bo wu hyente Yeso à, wu 'yonsuru us-cor wu kanuru, wu soru hi un de un wu n-dak un na-us Yeso komo wu nomuru o-zaaz, “Yeso, Wà-wu un Shir n-Ton! ¿Ya o cone un me ne? Um konog wo, wo 'ya me ur-koob á!”

²⁹ Wu zeeg kaane remen Yeso zeeg **ya-ut-kot** ye ru un hi-de un wu. Ye swoog wu m-so n-dak, komo hun-ne un wu ka'ag wu ba m-ru, ye ka'ag wu ut-kom us-na ne, wu kesemse. Ka **ya-ut-kot** ye ro wu m-ruut o-kot remen ye zungsute wu.

³⁰ Yeso cituru wu, “¿Waane jin un du?”
“Jin un de ‘Timb.’ ” Wu un shas kaane remen **ya-ut-kot** ro deen un hi-de un wu.

³¹ Ka **ya-ut-kot** ye konuru Yeso, “Wo 'ya te ur-koob un kuub-o ur-duw á.”

³² Caari-o un kur-o un arede ro kane yow yow, ye ro ut-re n-riib ur-dor. Ka **ya-ut-kot** ye konuru Yeso yage ye tuwut be-de un arede, komo wu yaguru ye.

³³ Ye ruuru be-de un ka net-wu, ye warguru be-de un arede. Ka kur-o un arede o yirugburu o-bung se n-me un caari-o o-mar ho-m reeru ye kap.

³⁴ Bo yan arede hyane yo nome à, ye somuru o-rek. Ye ko'oturu hono o-bo ut-kat ne.

³⁵ Hun-ne ruuru ye hyenet yo nome à, komo bo ye wo'onte be-ur Yeso à, ye hyanu ka net-wu, wu **ya-ut-kot** ru'e be-de un wu à, wu ro tara un na-us Yeso, ut-gund ne to ur-bon tupse komo wu ro ba un gom, ye hoguru o-gyer kap mo un ye.

³⁶ Ye hyane yo nome à, ye ruru hun-ne bo Yeso taase gom un wu à.

³⁷ Ka da-de hun-ne kap un ka raag-o konuru Yeso wu arag so wu he'e à, remen ye hogute o-gyer. Yeso daaru o-hat wu ro ma-to m-arag.

³⁸ Ka net-wu a ruute **ya-ut-kot** be-de un wu à, konuru Yeso, “Yage um dorute wo.”

Amba Yeso zeeru,

³⁹ “Ay, warag o-hur, o rure ye yo Shir nomo wo à.”

Ka net-wu doruru hono o-bo, wu ro ye m-rure yo Yeso nome wu à.

*Wà Jaros wan-ne'a,
un wu ken ne'a-wu ne
wu ci'e gund-o Yeso à
(Mati 9:18-26; Mark 5:21-43)*

⁴⁰ Da-o Yeso muune de ka jit-de o-mar de à, hun-ne barkute wu, remen ye ro wu ur-'er.

⁴¹ Wu ken net-wu woonuru, jin-de un wu Jaros, net wan-co un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, o ro kane à. Wu soru hi un de un wu n-dak un na-us Yeso wu konuru Yeso remen wu heet un hur-o un wu.

⁴² Remen wà un wu wan-ne'a, wu ro wu wan-gaan à, hak-se un wu untun op us-yoor [12] wu ro ma-to m-mar.

Yeso ro m-neke, hun-ne ro wu m-moor deen ko o ke raag-o.

⁴³ N-me un ye wu ken ne'a-wu ro kon wu swo ur-koob hyó-mo wu m-ru à har hak-üş op us-yoor [12], wu hoog kap yo wu rotte à un hoob-o ko-ya-üş-baat, amba yatt-wu hokse taas un gom-o un wu á.

⁴⁴ Wu cowuru un buug-de un hun-ne n-jim Yeso, komo wu ci'uru riib-o un gund-o Yeso, ka hyó-mo ro wu m-ru à mo ka'uru.

⁴⁵ Yeso cituru, "¿Wan wu ne ci me?"

Ko wu ke she'uru, Bitrus zeeru, "Gos-wu, hun-ne ro un riib-üş ru kap ye ro wo m-megemse."

⁴⁶ Amba Yeso zeeru, "Wu ken wu ci'ig me, um nak remen 'wons-m ruug be un de."

⁴⁷ Ka ne'a-wu napuru Yeso nepste, wu rwuunuru us-zap, wu heeru un na-üş Yeso. Un hyan-o un ko wu ke, wu ruru Yeso yo rwo'e wu ci'it Yeso à, komo wu ruru Yeso bo gom-o un wu ta hwew à.

⁴⁸ Yeso zeeru wu, "Wà re, Shir taaste gom ru, remen o shereg be un de. Arag gwugwu."

⁴⁹ Yeso ro m-zee un kaane, ko-yan-tom ro m-woon so un hur-o un wan-co un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Wu ruru Jaros, "Wà ru wan-ne'a mereste, wo su'e Wa-ur-Yoos á."

⁵⁰ Amba Yeso hoguru wu zeeru Jaros, "Wo hoge o-gyer á, wo de sher be un de, komo wà ru wua warag ba un gom."

⁵¹ Bo Yeso woone un ka hur-o à, wu zeeru ko wu ke wu es n-do, se Bitrus, **Yohana un Yakubu**, se komo tato un wà, o-inu ne.

⁵² Ko wu ke ro us-'won remen ka wà-wu. Yeso zeeru, "No 'won á, ka wà-wu, wu mar á, rew-mo wu rotte!"

⁵³ Ye nemsuru wu kap, remen ye nipse wu mereste.

⁵⁴ Amba Yeso bopuru kom-o un ka wà-wu, wu zeeru, "Ine, wà re!"

⁵⁵ Hoog-mo un ka wà-wu muunuru, wu inuru kagat. Yeso zeeru ye, "Ya no wu rii-yo m-re."

⁵⁶ In-ne ye un wu bopuru o-nu, amba Yeso zeeru ye, "No rure net yo nome á."

Bor-üş jero

Yeso tomog yan-neke-mo un wu op un yoor [12]

(Mati 10:5-15; Mark 6:7-13)

¹ Yeso agnuru yan-neke-mo un wu op un yoor [12] be-ur gaan, wu ya'uru ye ur-beeb, ut-gwomo ne, to un ruut un **ya-ut-kot**, komo un taas us-gom ne.

² Ka da-de wu tomuru ye, ye rur ma-to un gwomo-to Shir komo ye taas us-gom.

³ Wu zeeru ye, "No dek rii remen ka hew-de á, o-ko, ko o-ba, rii-yo m-re, ko hwor, ko matuku-de arge ur-gaan á.

⁴ She'et no be-de a barku no à, har no ruut un ka bo-o.

⁵ Be-de hun-ne barku no á, ru no un ka bo-o, komo no soks hu-mo un na-üş no, ye nept no huste hi un no."*†

⁶ Yan-neke-mo un wu ruuru ye doruru ut-bo, ye ro m-rwor un ka **Ma-to m-Rerem** to komo un taas un gom-se un hun-ne ko kene.

* **Bor-üş jero:5 9:3-5** Hyen komo: Ruka 10:4-11. † **Bor-üş jero:5 9:5** Hyen komo: Seng 13:51.

*Here zo'orsute**(Mati 14:1-12; Mark 6:14-29)*

⁷ Da-o **Here** [Atipas], ko-gwamna-wu o-Gariri, hoge kap rii-yo takan à, wu zo'oruru, remen ye ken hun-ne ye ro m-zee **Yohana** [Wa-m-Yo'os un hun-ne n-me m-ho] inute ut-marimar.

⁸ Ye ken ye ro m-zee, **Ereja** muune, komo ye ken ye zee **wan-Rwor un Ma-to Shir** n-ga muute un hoog ne.†

⁹ **Here** zeeru, "Um kupste hi-ur **Yohana**, amba ¿wan wu ne wu ka net-wu, wu ro m-nom un gon se ka rem-se?" Komo wu ro m-senge wu hyenet Yeso.

*Yeso cokste hun-ne
dugu-us taan [5,000]**(Mati 14:13-21; Mark 6:30-44; Yoha 6:1-14)*

¹⁰ Yan-Tom Yeso muunuru komo ye ruru Yeso kap rii-yo ye nome à. Wu dekuru ye, komo ye ruuru un hi un de un ye, ye cowuru o ken bo-o jin-de un o o-Besayada.

¹¹ Da-o buug-de un hun-ne hoge kaane à, ye doruru wu. Wu barkuru ye, wu ruru ye ma-to un gwomo-to Shir, wu taasuru gom-se un ye cone gom-se un ye te à.

¹² Da-de ho-ur ro ma-to m-'hebe à, yan-neke-mo un wu nen op un yoor [12] haaru be-de un wu ye zeeru, "Zee ka hun-ne ye warag remen ye tuwut ut-hur, ut-kat ne un riib kane remen ye kumut rii-yo m-re un be-de m-rew ne, remen kane rii-yo m-re un be-de m-rew ne ro kon á."

¹³ Amba Yeso zeeru ye, "Ya no ye rii-yo ye he m-re à."

Ye shasuru, "Kap yo te rotte à shon-to ut-ga ut-taan to un jan ne yoor, ¿wo un con o te he te one hon un ka buug-de un hun-ne de rii-yo m-re?"

¹⁴ (Campo-ne wooste dugu-us taan [5,000] kane.)

Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, "Zee no ye she'et buug-ut-buug, hun-ne kwooz-ut yoor un op [50] ko de ke buug-de."

¹⁵ Bo yan-neke-mo un wu komte m-nom kaane à,

¹⁶ Yeso dekuru ka burodi-ut taan-to un ka jan-ye ne yoor, wu gwoturu n-Ton un shir, wu bomuru Shir, wu yeksuru ka ga-to bos-ut-bos un jan ne. Wu yasuru yan-neke-mo un wu, ye wonge hun-ne.

¹⁷ Kap mo un ye, ye reeru, ye ciig, komo yan-neke-mo un wu morogsuru to kwange à koor-ut op ut-yoor [12].

*Bitrus rworog**ko-wa un wu Yeso ro à**(Mati 16:13-19; Mark 8:27-29)*

¹⁸ De ken ho-de Yeso ro un kon-se Shir un hon-de un wu, yan-neke-mo un wu haaru be-de un wu, Yeso cituru ye, "¿Wan wu ne ka buug-de un hun-ne de zee um ro?"

¹⁹ Ye shasuru, "Ye ken ne zee **Yohana** Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho. Amba ye ken ye zee **Ereja** wu, komo ye ken ye zee wan-gaan be-de un yan-rwor un Ma-to Shir n-ga wu muune un hoog."§

²⁰ Wu cituru ye, "No ne ¿wa un wu no zee um ro?"*

Bitrus shasuru, "Wo wu, **Kiristi**."

²¹ Ka da-de Yeso nakuru ye ut-to, "No rure ko-wan-gaan ka rii-yo á."

† **Bor-uş jero:8 9:7-8** Hyen komo: Mati 16:14; Mark 8:28; Ruka 9:19. § **Bor-uş jero:19 9:19** Hyen komo: Mati 14:1-2; Mark 6:14-15; Ruka 9:7-8. * **Bor-uş jero:20 9:20** Hyen komo: Yoha 6:68-69.

Yeso rworog swo ur-koob
un mar-mo un wu ne

(Mati 16:20-28; Mark 8:30—9:1)

²² Wu zeeru ye komo, “Me **Wà-wu un net** a su ur-koob deen, komo sek-ye, un Gwomo-ne ye un kon-se Shir, komo un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne, yea kutu me ut-yage. Yea ho me, amba me nome ho-ut tet, man ine un hoog ne komo.”

²³ Wu zeeru ye kap, “Bo un wu cone m-neke un me ne à, se wu, she'eg hi un de un wu, wu dek **kan-o** un wu ko de ke ho-de, wu doru me.†

²⁴ Bo un wu cone wuke un hoog-mo un wu à, moa ege wu, amba bo un wu hoog-mo un wu ege rem re à, wua kum mo.‡

²⁵ ¿Yaane net kume, urege wu kumug saw-to un hono o-dak kap, amba wu kum hoog-mo un wu á? Wu kum rii á.

²⁶ Urege hun-ne ro m-hoge 'e-m re un yoos un de ne, kaane **Wà-wu un net** he m-hoge 'e-mo un ye da-o wu he m-muun un sekemse-mo un wu ne, un mo un tato un wu ne, un mo un yan-tom-se Shir ne à.

²⁷ Nip-o, ye ken ye be-ur no kane, yea mer á, se ye hyanag gwomo-to Shir.”

Yeso barmute

(Mati 17:1-8; Mark 9:2-8)

²⁸ Untun ho-ut ta'oor bo m-zee kaane, Yeso dekuru Bitrus, **Yohana** un **Yakubu** ne ye nekeru un wu ne n-ton ur-dor ye konot Shir.

²⁹ Bo wu ro us-kon à, co-o un wu barmuru un hon, komo saw-to un wu warguru ut-pus to pyar.

³⁰ Un gyept-o un yish, hun-ne yoor rwuunuru, ye ro ut-ma un wu ne. Ka hun-ne ye **Mosa** wu un **Ereja**.

³¹ Ye rwuune un sekemse-mo n-ton ne, komo ye nomuru ut-ma un Yeso ne. Hi-de un ma-to un ye de ka, bo Yeso he m-shoos un Ma-to Shir wu meret o-Urusharima à.

³² Bitrus un or un wu ne, ye ro un mar-mo m-rew, amba bo ye zute à, ye hyanuru mok-o Yeso un ka hun-ne ye ne nen yoor. Ye ro eso un Yeso ne.

³³ Bo ka hun-ne ye aragte ye yage Yeso à, Bitrus zeeru wu, “Gos-wu, nomog ur-bon bo te ro kane à! Tea nom depi-ut tet, ur-gaan rem ru, ur-gaan de ma **Mosa**, ur-gaan komo, de ma **Ereja**.” (Wu nap yo wu ro m-zee á.)

³⁴ Bo wu ro m-senge mo tep à, ke'ente-ur rwuunuru de hokkuru ye de nomuru ye m-wuwur, **yan-neke-m Yeso** hoguru o-gyer bo ka ke'ente-de hokke ye à.

³⁵ Cor-o rwuunuru un ka ke'ente-de o ro m-zee, “Wu ka, wu ro wà re, wu um daage à, hogu no ma-to un wu!”§*

³⁶ Bo ka cor-o reste à, ye hyanuru Yeso un hon-de un wu. Yan-neke-mo un wu kamuru o-nu, ye rure ko-wan-gaan yo ye hyane ka da-o á.

Yeso taaste gom-mo un wa-ut-kot

(Mati 17:14-18; Mark 9:14-27)

³⁷ Bo ish geste à, Yeso un yan-neke-mo un wu ne nen tet kergunuru n-ton un ka dor-de, caari-de un buug-de un hun-ne wooru be-ur Yeso.

³⁸ Un ka buug-de, wu ken net-wu 'yonsuru us-cor, “Wa-ur-Yoos! Um konog wo, gu wà re, wu ro me wan-campo un hon-de un wu!

³⁹ Ko-**ya-ut-kot** bok wu, wu 'yonste us-cor wu soru wu pak, kop-ut ro m-rwuun o-nu, ye ro wu m-rangse kaane, ye wu m-yage wu aragte á!

† **Bor-üş jero:23 9:23** Hyen komo: Mati 10:38; Ruka 14:27. ‡ **Bor-üş jero:24 9:24** Hyen komo: Mati 10:39; Ruka 17:33; Yoha 12:25. § **Bor-üş jero:35 9:28-35** Hyen komo: 2Bit 1:17-18. * **Bor-üş jero:35 9:35** Hyen komo: Isha 42:1; Mati 3:17; 12:18; Mark 1:11; Ruka 3:22.

⁴⁰ Um konog yan-neke-m ru remen ye ruuté ka wa-ut-kot wu, amba ye hoks á.”

⁴¹ Yeso shasuru, “Re nome ne no gokste o-nip á, no **ya-ur-ba'as**! ¿Har yan da-o um he m-hakkure un no ne?” Ka da-de wu zeeru ka net-wu, “Hante wà ru kane.”

⁴² Bo ka wà-wu ro m-nekne à, ka wa-ut-kot wu kapsuru wu n-dak kak. Yeso huru wa-ut-kot ut-gaag. Wu taasuru gom-o un ka wà-wu, wu tebburu ka tato-o.

⁴³ Ka hun-ne ye kap hyanuru o-made, ut-gos, un 'wons-mo Shir ne.

*Yeso doog rwor-m ma-to
un mar-mo un wu*

(Mati 17:22-23; Mark 9:30-32)

Da-o hun-ne ro un barag-se un kap rii-yo Yeso ro m-nom à, wu zee yan-neke-mo un wu,

⁴⁴ “To-ut to ka no rii-yo um he no m-rure á! A ya'as **Wà-wu un net** be-de un gwomo-to un hun-ne.”

⁴⁵ Amba yan-neke-mo un wu ye nap yo wu ro ye m-rure á. A rwunte to cas bo ye he m-nap á, komo ye cit wu ko yan yo á, remen ye ro m-hoge o-gyer.

¿Wa jiishe ut-gossu ne?

(Mati 18:1-5; Mark 9:33-37)

⁴⁶ Ma-ut sunute **yan-neke-m Yeso** ye conog ye nep wu jiishe ut-gos à, be-de un ye.†

⁴⁷ Yeso napuru yo ye ro m-ceker à, wu deknuru wà rek-wu, wu essuru wu n-riib o un wu.

⁴⁸ Wu zeeru ye, “Ko wu ke barke ka wà-wu un jin un de, wu barkutu me, komo wu barku me à, wu barkute wu tomne me à. Remen kaane wu ro rek-wu be-ur no à, wu ro gos-wu kap.”‡

Bo un wu barku no à, wu ma no wu

(Mark 9:38-40)

⁴⁹ **Yohana** cepuru ut-ma, “Gos-wu, te hyanag wu ken net-wu, wu ro ruut un **ya-ut-kot** un jin un du, te zeeru wu yage, remen be-ur na wu ro á.”

⁵⁰ Yeso zeeru wu un or un wu ne, “No do wu m-wen á, remen ko wu ke wu yagu no á wu ma no wu.”

Ya-o-Samariya yagute goks un Yeso

⁵¹ Bo da-o woote yow yow o Shir hette Yeso m-dek n-ton à, wu zongsuru hur-de un wu, wu bopuru cow-yo o-Urusharima.

⁵² Wu tomuru yan-tom-ye un wu un co, n-me bo-o o-**Samariya** remen ye esté ko yo ke rii-yo hond hond rem Yeso.

⁵³ Amba ka hun-ne ye reeno ye goks wu á, remen ye nepse wu bupse cow-yo o-Urusharima.

⁵⁴ Da-o yan-neke-mo un wu **Yakubu** un **Yohana** hyane kaane à, ye zeeru, “Gos-wu, ¿o conog te agan o-ra n-ton o saburse ye?”§

⁵⁵ Yeso wakturu wu kangsuru ye.

⁵⁶ Yeso un yan-neke-mo un wu ne haaru de ken bo-de.

Wan-dore-m Yeso

(Mati 8:19-22)

† **Bor-üş jero:46 9:46** Hyen komo: Ruka 22:24. ‡ **Bor-üş jero:48 9:48** Hyen komo: Mati 10:40; Ruka 10:16; Yoha 13:20. § **Bor-üş jero:54 9:54** Hyen komo: 2Gwm 1:9-16.

⁵⁷ Bo ye aragte arag-mo un ye à, wu ken net-wu zeeru Yeso, “Man dore wo ko ke so o ha'e.”

⁵⁸ Yeso zeeru wu, “Kondo ro ut-wu ne, yege-no ro ut-kur ne, amba **Wà-wu un net** rott be-de wu he m-rus un hi-de un wu á.”

⁵⁹ Wu zeeru wu ken net-wu, “Dond me.”

Amba ka net-wu zeeru, “Gos-wu, yage um ji'iste ur-takan remen um jukt tato re, da-o wu mere.”

⁶⁰ Yeso shasuru wu, “Yage margan-ne jukt u-de un ye. Wo ha, o ko'ot gwomo-to Shir.”

⁶¹ Wu ken wu zeeru, “Gos-wu, man dore wo, amba se um kamasute hur-o re.”*

⁶² Yeso zeeru wu, “Ko wu ke wu bope kerem-de un na à, ka da-de wu masuru m-wakte us-ajima ne, hwaa-o wu ro be-de un gwomo-to Shir.”

Bor-us op

*Yeso tomog hun-ne
kwooz-ut tet un op un yoor [72]*

¹ Bo un kaane, Yeso daaguru komo ye ken hun-ne ye kwooz-ut tet un op un yoor [72]. Wu tomuru ye yoor yoor, ye tek co-o un wu ye tuw ko o ke bo-o, un kap be-de wu ro ma-to m-ha ne un hi un de un wu à.

² Wu zeeru ye, “Ce-m ro deen, amba ya-m-ce hiin. Kon no wa-o-kat-wu doon ya-m-ce, remen ye komot ka ce-mo un wu mo.”*

³ Neke no! Me no m-tom untun ca be-de un yege-dur.†

⁴ No dek hwor á, ko o-ba, ko no dek ka'ante-to arge na-o o-gaan á. No es no gaste net un cow á.

⁵ “Da-o no ine m-cow un o ken hur-o, takan no m-zee, ‘Shir 'ye ka hur-o m-gwugwu.’

⁶ Urege ye barkutu no, Shir a 'ye ye gwugwu-mo ur-hur deen. Amba urege ye barku no á, Shir a 'ye ye gwugwu-mo ur-hur á.

⁷ She'et no un hur-o un ye barku no à, no re no su yo ye ya'u no à, remen ya-m-senge a topo ye senge-mo un ye. No pa ut-hur á.‡

⁸ “Da-o no tuwe n-me o-bo, komo a barku no, re no yo a hantu no à.

⁹ Taas no ye, gom-se un ye se ye rotte à un ka bo-o. No zee ka hun-ne ye, ‘**Gwomo-to Shir** haante yow yow be-ur no.’

¹⁰ Amba da-o no tuwe n-me o-bo komo a barku no á, ru no un riib us-cow no zee,

¹¹ “Ko hu-mo un bo-o no mo dapute us-na à, te sokste mo un hi un no. Amba noa baks gwomo-to Shir haante yow yow un no ne!”§*

¹² Me no m-rure, ho-de un piish ut-ma, Shir a hoge 'won-de bo-o o-**Sodom** wu yage ka bo-o 'yaru no à!†

*Bo-to 'yare o-nip à
(Mati 11:20-24)*

¹³ “Rii-yo ur-'won yo no ya-o-Korazin! Rii-yo ur-'won yo no komo ya-o-Besayada! Urege hyat-to a nome be-ur no à, a nomog to o-Taya o-Sidon ne,

* **Bor-us jero:61 9:61** Hyen komo: 1Gwm 19:20. * **Bor-us op:2 10:2** Hyen komo: Mati 9:37-38.

† **Bor-us op:3 10:3** Hyen komo: Mati 10:16. ‡ **Bor-us op:7 10:7** Hyen komo: 1Kor 9:14; 1Tim

5:18. § **Bor-us op:11 10:4-11** Hyen komo: Mati 10:7-14; Mark 6:8-11; Ruka 9:3-5. * **Bor-us op:11**

10:10-11 Hyen komo: Seng 13:51. † **Bor-us op:12 10:12** Hyen komo: Taka 19:24-28; Mati 11:24; 10:15.

hun-ne ye un kane otte she'ete, n-dak ye tup gund-to un naasu-mo ut-men, ye aase hi un de un ye m-cow, a nept ye yagute **ba'as-de** un ye.‡

14 Noa su ur-koob arge o-Taya o-Sidon ne, ho-de un piish ut-ma.

15 Komo rem ru, o-Kapanahum! ¿Wo un con jaks un hi un du n-Ton un shir? Shir a jorbu wo un kuub-o o-ra!"§

16 Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, "Kap wu hogu no à, wu hogute me, komo wu 'yare no à, wu 'yarag me, kaane komo wu 'yare me à, wu 'yarag wu tomne me à."*

*Ka hun-ne ye kwooz-ut tet
un op un yoor [72] muunte*

17 Ka hun-ne ye kwooz-ut tet un op un yoor [72] campo-ne muunte o-zak ne deen. Ye zeeru, "Gos-wu, ko **ya-ut-kot** ye nomutute o-dorotte un jin un du!"

18 Yeso shasuru ye, "Um hyanag **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** he'ente n-dak untun us-myakt.

19 Hogu no! Um ya'ag no ut-gwomo, no yawag hwo, un tot-ne, no saburse 'wons-mo un wa-ut-yage, komo yea ci no á.†

20 Amba no nom o-zak remen **ya-ut-kot** nomotu no o-dorotte á, nom no o-zak remen Shir geneg jin-ut no be-de wu n-ton."

*Yeso nomog o-zak
(Mati 11:25-27; 13:16-17)*

21 Un ka da-o **Kukt-o Shir** sho'oste Yeso o-zak, wu zeeru, "Tato re, Wan-Koyan n-Ton un dak ne, um bomog wo remen o kutute ye rotte us-nap á, rii-yo o wuke ya-us-weer un ya-us-nap ne à. Ee, tato re, kaane o cone o nom.

22 "Tato re, ya'ag me rii kap. Yatt-wu nape yo ka wa-wu ro á, se tato un wu, komo yatt-wu nape yo ka tato-o ro á, se ka wa-wu, se komo ye ka wa-wu daage wu rurute ye à."‡

23 Ka da-de Yeso wakturu be-de un yan-neke-mo un wu un riib un hon-de un ye wu zeeru ye, "No reeg ur-ho no hyenet rii-yo no hyane à!

24 Me no m-rure, yan-rwor un Ma-to Shir deen un gwomo-ne ro conog ye hyen yo no hyane à, amba ye hoks á, komo ye ro conog ye hoge yo no hoge à, amba ye hoge á."

*Sha-mo ut-ma to un
ko-Samariya wan-hur-de ur-bon*

25 Wan-napse o-**karamsa** haante remen wu ce'ept Yeso. Wu zee, "Wa-ur-Yoos, ¿re ne um he m-nom um kumut hoog-o ba m-ta?"

26 Yeso shasuru wu, "¿Ya ne **karamsa**-o Shir zee? ¿Re ne o wakse o?"

27 Ka net-wu shasuru, "Con Yawe Shir ru un hur un du myet, un hoog-m ru ne kap, un 'wons-m ru ne kap, un weer-us ru ne kap, o cun wan-bor-o ru bo o cone hi un du à."§

28 Yeso shasu wu, "O shaks hond hond, nom kaane, wo a kum hoog-o ba m-ta."*

29 Amba ka **wan-Yoos-de o-karamsa** wu conog wu muut hi un de un wu ba **ur-ba'as**, remen kaane wu cituru Yeso, "¿Wa ne ro ko-wan-bor-o re?"

‡ **Bor-us op:13 10:13** Hyen komo: Isha 23:1-18; Izik 26:1—28:26; Jowe 3:4-8; Emos 1:9-10; Zeka 9:2-4.

§ **Bor-us op:15 10:15** Hyen komo: Isha 14:13-15. * **Bor-us op:16 10:16** Hyen komo: Mati 10:40; Mark 9:37; Ruka 9:48; Yoha 13:20. † **Bor-us op:19 10:19** Hyen komo: Bong 91:13. ‡ **Bor-us**

op:22 10:22 Hyen komo: Yoha 3:35; 10:15. § **Bor-us op:27 10:27** Hyen komo: Kara 6:5; Rewi 19:18.

* **Bor-us op:28 10:28** Hyen komo: Rewi 18:5.

³⁰ Yešo shasuru wu, “Wu ken net-wu ro m-neke rwuun-mo o-Urusharima wu ro m-ha o-Jeriko, ya-ur-kwup kupuru wu, ye dekurü kap yo wu rotte à, ye buuguru wu, ye yagu wu ma-to m-mar.

³¹ Haanuru wu ken wan-**Cow un kon-se Shir**, wu ro m-dore un ka cow-yo, amba bo wu hyente ka net-wu à, wu pa'uru un riib.

³² Un ka cow-yo komo wu ken wu ko-**Rewi** donte yo wu arguru, wu gwoturu ka net-wu, ka da-de wu arguru arag-mo un wu o ka riib-o.

³³ Amba ko-**Samariya**-wu ro ur-hew un ka cow-yo à, woonuru be-de un ka net-wu, bo wu hyente wu à, hur-de un wu hoguru 'won-de un ka net-wu.

³⁴ Wu haaru be-de un wu, wu sosuru wu ka nât-to, wu rwo'uru now-mo us-baat, wu yereru ut-magund, ka da-de wu deturu ka net-wu n-ton o-janka yo un wu, komo wu heeturu wu be-de un o ken hur-o, kane a gwote wu.[†]

³⁵ Bo ish geste à, wu rwunturu hwor-ye jir-ut yoor-to ur-guwus, wu yasuru wa-ur-gut. Wu ruru wa-ur-gut, ‘Gwot wu ur-bon ne, da-o me muune un ka cow-yo, man top wo yo o ho'e be-de un wu à.’ ”

³⁶ Yešo cituru, “Un hyan-o ru, be-de un ka hun-ne tet ye, ¿wa nome untun ko-yan-bor o-hur be-de un ka net-wu ya-ur-kwup buuge à?”

³⁷ Ko **yan-Yoos-de o-karamsa** shasuru, “Ka wu nome yo kute hun-ne wu hogute 'won-de un wu à.”

Yešo zeeru, “Wo neke, o nom kaane.”

Yešo heete Marta ne un Meri ut-tuw

³⁸ Bo Yešo un yan-neke-mo un wu ne aragte arag-mo un ye à, wu haaru de ken bo-de wu ken ne'a-wu jin-de un wu Marta, barkuru Yešo un hur-o un wu.

³⁹ Wu ro o-heno ne, jin-de un wu **Meri**, wu she'ete un na-us Yešo wu ro m-hoge yo Yešo ro ur-yoos à.[‡]

⁴⁰ Marta hoge rerem-mo un kaane á, remen senge-mo ro un co-o un wu à, wu haanuru wu zeeru, “Gos-wu, ¿wo hyan heno re yaksutu me m-senge un hon-de à? Zee wu haan wu gu me!”

⁴¹ Gos-wu shasuru wu, “Marta, Marta! Hur un du rut á, o zorute remen rii deen,

⁴² amba gaan-yo cot, jiishe ur-bon. **Meri** dak kashi un rii. Komo a rumus wu yo á.”

Bor-üş op o-gaan

*Yešo yooste bo a he kon-se un Shir à
(Mati 6:9-13; 7:7-11)*

¹ De ken ho-de Yešo ro un kon-se un Shir un de ken be-de. Bo wu komte à, wan-gaan be-de un yan-neke-mo un wu zeeru wu, “Gos-wu, yoosu te bo te he kon un Shir à, bo **Yohana** yoose yan-neke-mo un wu à.”

² Yešo zeeru ye, “Da-o no ro un kon-se un Shir à, zee no kaane:
“Tato te, te konog hun-ne sekemse jin un du.

O yage gwomo-ut ru haante be un te.

³ Ya te rii-yo m-re yo un ko de ke ho-de, yo te o-hoob à.

⁴ Soksu te **ba'as** un te,
remen te sokstè **ba'as-de** un ko wu ke wu
nomu te **ur-ba'as** à.

Komo wo yage te te heet be-de ut-meger á.’ ”

[†] **Bor-üş op:34 10:33-34** Hyen komo: 2Nom 28:15. [‡] **Bor-üş op:39 10:38-39** Hyen komo: Yoha 11:1.

⁵ Komo Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, “A zee wan-gaan be-ur no Haag hur-o nay un wu m-tet da-o purge, wu zee, ‘Nay, muugu me shon-ut tet-to ut-ga.

⁶ Wu ken nay re wu, wu rwuune ur-hew à, wu woonte un hur-o re, amba mett rii-yo m-re yo um he wu m-‘ya á!’

⁷ A zee komo nay ru shasunte n-me o-hur, ‘Wo su me á! Um tegussute ish, komo me domb un yakar re ne. Man hoks m-ine um ye‘et wo rii á.’

⁸ Me no m-rure, urege ma wu ine remen wu ya‘aste wo ka shon-to ut-ga to remen wo nay un wu á, wua ine wu ya‘aste wo kap rii-yo o cone à, remen wo hoge ‘e-mo un ‘yons un wu o sengute wu m-cit á.

⁹ “Remen kaane um zeeg no: Kon no, Shir a ‘ye no, hoob no, noa kum, ko‘ot no ish, Shir a tikshe no.

¹⁰ Remen kap ye kone à, Shir a ‘ye ye, komo ye hoobe à, yea kum, komo wu ko‘ote ish à, Shir a tikshe wu.

¹¹ Hogu no, no tat-ne, da-o wà ru kone o-jan, ¿woa ‘ye wu o-hwo?

¹² Komo da-o wà ru kone ur-ge, ¿woa ‘ye wu o-tot? Ay!

¹³ No yan-men-ut jaas-to, no nak ‘ya un yakar no rii-yo ur-bon. ¿Re he m-nom un ne, tato no n-ton rotte a ‘ye ye kone wu Kukt-o un wu á? Eba, wua ‘ye ye!”

*Yeso un ko-Gwomo-wu
un ya-ut-kot ne “Beruzabur”
(Mati 12:22-30; Mark 3:20-27)*

¹⁴ Wu ken net-wu ro m-hoks m-teper á, remen **ya-ut-kot** daag wu ur-hi. Yeso ruuturu ka **ya-ut-kot** ye, ka da-o ka net-wu hoksuru m-teper.

¹⁵ Amba ye ken hun-ne ye zeeru, “**Beruzabur** wu, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, wu ya‘e wu ur-beeb de un ruut un ye.”*

¹⁶ Komo ye ken ye conog ye ceeb Yeso. Remen kaane ye cituru, wu kute ye ut-hyat ye nept Shir ya‘e wu.†

¹⁷ Amba Yeso napuru yo ye ro us-barag à, wu zeeru ye, “Ko o ke dak-o wonge hi un de un o kwukur ur-kwukur ye ma‘aste m-dum un hi un de un ye ka dak-o a she‘et deen á. Hur-o wonge hi un de un o à, o he de m-es á.

¹⁸ Urege gwomo-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wongute, to ro m-dum un hi un de un to, ¿re he m-nom to she‘ette? No zeeg um ruute **ya-ut-kot** remen **Beruzabur** ya‘ag me ur-beeb de m-nom kaane.

¹⁹ Urege kaane o me ye m-ruut, re ne ¿yan-dore-m no ro ye m-ruute ne? Yan-dore-m no yea hyen no ba‘asute no hond hond á!

²⁰ Ai ka rii-yo um nome un beeb-de Shir o rwo‘e um ruute **ya-ut-kot**, kaane, komo a kutute no o ka gwomo-to Shir ro be-ur no.

²¹ “Da-o ko-beeb ro un ‘er-de un hur-o un wu un por-to un wu ne, wua gu hur-o un wu un saw-to un wu ne.

²² Amba da-o wu jiishe wu m-‘wons hebe wu à, wua hoks wu, wua rumus wu saw-to un wu to ur-gun kap to wu sekte hur-de un wu à. Wu wonge ye ken ye saw-to un wu.

²³ “Ko wu ke wu ro un hon un me ne à, ko-yan-yage-ut re wu, ko wu ke wu yage me m-gu m-morogse à, cakarse-mo wu rotte.‡

*Muun-mo un ya-ut-kot
(Mati 12:43-45)*

* **Bor-ʉs op o-gaan:15 11:15** Hyen komo: Mati 9:34; 10:25. † **Bor-ʉs op o-gaan:16 11:16** Hyen komo: Mati 12:38; 16:1; Mark 8:11. ‡ **Bor-ʉs op o-gaan:23 11:23** Hyen komo: Mark 9:40.

²⁴ “Da-o wa-ut-kot ru be-de un net, wu ro m-dore un dak-ut 'hwo'og-to un hoob-o un be-de m-cow wu wuwute. Urege wu kum á, wu ro m-zee un hi un de un wu, ‘Man warag un hur-o re.’

²⁵ Wu warge wu 'wosse ka hur-o cas cas ur-bon ne.

²⁶ Ka da-de wu haaru wu banduru ye ken ye nen ta'yoor-ye jiishe wu m-zom à, ye haaru ye she'eturu kane. Da-o ye komse kap à, gom-o un ka net-wu m-moka oa jiish o n-ga.”

Zak-o nip

²⁷ Bo Yeso komte m-zee kaane à, wu ken ne'a-wu teprunuru n-me un buug-de un hun-ne, wu zeeru Yeso, “Ko-wa-o-kwum-wu, ka ne'a-wu mate wu gut wo à.”

²⁸ Amba Yeso shasuru, “Ye ma ya-o-zak-ye, ye hoge Ma-to Shir ye dore to à!”

Cot-o ut-hyat

(Mati 12:38-42)

²⁹ Bo hun-ne morge be-ur Yeso à, wu senguru m-zee, “Hun-ne ye m-moka ro un men-ut jaas-to ne! Ye ro m-cit a kute ye ut-hyat, amba ko o-gaan man kute ye á se hyat-ut **Yunana**.§

³⁰ **Yunana** napa-o be-de un hun-ne ye o-**Neneba**, kaane komo **Wà-wu un net** napa-o be-de un hun-ne ye m-moka.*

³¹ Ho-de m-piish ut-ma, gwomo-de o-Sheba [ne'a] wua ine eso wu kute ye **ba'as-de** un ye, remen wu neknute rwuun-mo un dak-o un wu, wu hogute yoos-de us-weer de ma ko-Gwomo **Suremanu**. Me no m-rure, wu ken wu ro kon wu jiishe **Suremanu** à.†

³² Ho-de un piish ut-ma hun-ne ye o-**Neneba** yea ine ye cit no, remen ye yagute nom **ur-ba'as** da-o ye hoge **Yunana** ro m-rwor un Ma-to Shir à, me no m-rure komo, wu ken wu ro kon kane wu jiishe **Yunana** à!‡

Cecas-mo o-wur

(Mati 5:15; 6:22-23)

³³ “Yatt-wu he do ur-pitirra wu wukuru de á, ko wu hokkuru de o-shaar á, amba wua sek de n-ton remen hun-ne hyenet m-cecas bo ye ro m-cowon n-me à.§

³⁴ Ya yish no ro untun ur-pitirra, un wur-o no. Urege yish no ro kerker, wur-o no kap oa nom kyarkyar, amba yish no ro ur-bon ne á, wur-o no kap oa ma'as n-me o-comb.

³⁵ Ceker no ur-bon ne, yo no deke nip-o à, nip-o jip bo-to á.

³⁶ Kang-o o-gaan, urege no conog no nep Shir, wua ruru no kap yo ro o-nip à. Urege ko raag-o gaan no 'yar yo ro o-nip á, oa nom sa o zee no ro ur-she'et be-de ur-pitirra.”

Yeso cikt Parisa-ne

un yan-m-yoos o-karamsa ne

(Mati 23:1-36; Mark 12:38-40)

³⁷ Bo Yeso komte ut-ma à, ko-**Parisa** banuru wu re un rii-yo m-re. Wu cowuru n-me wu she'eturu tara wu reet.

³⁸ Ka ko-**Parisa**-wu bopuru o-nu da-o wu hyane Yeso wu sapt ut-kom á.

§ **Bor-uş op o-gaan:29 11:29** Hyen komo: Mati 16:4; Mark 8:12. * **Bor-uş op o-gaan:30 11:30** Hyen komo: Yuna 3:4. † **Bor-uş op o-gaan:31 11:31** Hyen komo: 1Gwm 10:1-10; 2Nom 9:1-12.

‡ **Bor-uş op o-gaan:32 11:32** Hyen komo: Yuna 3:5. § **Bor-uş op o-gaan:33 11:33** Hyen komo: Mati 5:15; Mark 4:21; Ruka 8:16.

³⁹ Kaane Gos-wu zee wu, "M-moka no **Parisa**-ne no ro m-so'os jim-de ūr-ibitte ūt-kok ne, amba me-ur no ro cip ūn hu ne.

⁴⁰ Raag-ne! Shir, wu nome ūr-do à, wu nome ūr-me!

⁴¹ Amba ya'as no koob-ne yo ro n-me ūr-ibitte ūt-kok ne à, Shir a so'osu no ko yo ke rii-yo.

⁴² "Tu no yish **Parisa**-ne, remen rii-yo o-gyer yo be-ur no, no m-ya'as ūn Shir o-gaan be-de ūn op ūn ko yo ke rii-yo no m-kum da-o m-ce ko yo ro deen á. Ūn hwor ne, ūn to ken saw-to ne, amba no m-nom o-nip á, komo no con Shir á. Yoos no kap, no jore ko o-gaan á.*

⁴³ "Tu no yish **Parisa**-ne, remen rii-yo gyer-yo no, no conog be-to ūr-she'et to a esse ūn hon à, n-me ūn kuke-to ūn yoos ūn Ma-to Shir, no cun hun-ne ye kwukt n-dak ye gas no be-de ūt-baab m-o ne.

⁴⁴ Tu no yish remen rii-yo gyer-yo be-ur no! Ya no ro untun saag-se ba o-napa, se hun-ne ro m-yawag ba ye ūn nap á."

⁴⁵ Wan-gaan be-de ūn yan-Napse o-**karamsa** zeeru wu, "Wa-ur-Yoos, da-o o zee kaane à, o ci'ig te ūr-hur!"

⁴⁶ Yeso shasuru, "No ma tu no yish remen rii-yo gyer-yo yan-Napse o-**karamsa**! No sawsute hun-ne ūt-saw ūn hi-to ūn ye, to ro ba m-rerem mo m-saw á, amba no ūn hi ūn no, no hoks m-neks o-jow no guut ye m-saw ūn ka saw-to á.

⁴⁷ Tu no yish remen rii-yo gyer-yo be-ur no, no ja'aste saag-se ūn yan-rwor ūn Ma-to Shir, ka yan-rwor ūn Ma-to Shir ye ya-n-ga-ye no ho à.

⁴⁸ No ma ūn hi ūn no, no gokste yo ya-n-ga-ye no ne nome à, ye hoog yan-rwor ūn Ma-to Shir, no komo no maag saag-se ūn ye ūt-raks.

⁴⁹ Remen kaane, weer-se Shir zeeg, 'Man tomo ye yan-rwor ūn Ma-to Shir ūn yan-tom ne, yea ho ye ken ye, komo ye ke ye ken ye.'

⁵⁰ Shir a 'ye hun-ne ye ūn ka da-o ūr-koob remen ye hoog yan-rwor ūn Ma-to Shir kap, cin da-o a nome hono o-dak à.

⁵¹ Da-o **Keen** ho'e **Eber** à ha-mo ūn, da-o hun-ne ho'e Zakaraya, (wu a ho'e ūn tete-o o-**hana** ūn be-de ba m-kukop ne n-me ūn **Pyo-o Shir**). Ee, me no m-rure, hun-ne ye m-moka a su ūr-koob remen ye kap!†

⁵² "Tu no yish remen rii-yo gyer-yo be-ur no yan-Napse o-**karamsa**! No wukute rii-yo m-tiksh ūn ish-o ūn hur-o ūs-nap. No cow á, no weneg komo ye cone m-cow à."

⁵³ Da-o Yeso yage ka be-de à, **yan-Yoos-de o-karamsa** ūn **Parisa**-ne taknuru ya'as ūn Yeso **ur-ba'as** ba m-rerem. Ye cituru wu ūs-cot deen remen

⁵⁴ ye cept wu, ye bupt wu m-zee ūn rii-yo **ur-ba'as**.

Bor-üş op ūs-yoor

Kangse-de o-shepe

(Mati 10:26-27)

¹ Bo hun-ne deen morgute à, har ye ken ye ro m-yawag ūn ye ken, ūr-takan Yeso zeeru yan-neke-mo ūn wu, "Tu no **Parisa**-ne yish remen no hyenet shepe-o ūn ye. Ye wekt m-zee ūn rii komo ye nomuru yo ken yo ūn hon.*

² Bo ūn yo a hokke à, Shir a upsusse yo, komo kap yo a wuke à, Shir a rwuunte yo.†

* **Bor-üş op o-gaan:42 11:42** Hyen komo: Rewi 27:30. † **Bor-üş op o-gaan:51 11:51** Hyen komo: Taka 4:8; 2Nom 24:20-21. * **Bor-üş op ūs-yoor:1 12:1** Hyen komo: Mati 16:6; Mark 8:15. † **Bor-üş op ūs-yoor:2 12:2** Hyen komo: Mark 4:22; Ruka 8:17.

³ Remen kaane, bo un yo no rwo-re o-comb à, a hoge yo un non-ho cangam, komo bo un yo no nome pegesse us-har n-me o-kuke tigushe, a ko'ot yo n-ton ur-doob de o-kuke.

Wu no he m-gyer à
(Mati 10:28-31)

⁴ “Me no m-rure, nay re ne, no hoge gyer-o un ye he m-ho o-wur á, amba yea hoks m-nom yo arge kaane á.

⁵ Man kutu no wu no he m-gyer à: Gyer no Shir, wu he m-ho à, wu ho'e komo wu ro ut-gwomo ne wu jorbute un den-o o-ra. Dek no ma-ut re, wu wu no he m-gyer!

⁶ “Gorop taan yea rwuunte hwor deen á. Kap un kaane ne, ko o-gaan yo ka Shir ut-to á.

⁷ Ko hi-se un hi-ut no ogse se ro kap. Remen kaane no hoge o-gyer á, no jiishte gorop deen un hyan-o Shir.

Ye ken ye gokste Yeso
ye ken ye 'yarag wu
(Mati 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ “Me no m-rure, bo un ye rwuune cas ye zee ye ma re ye ro à, **Wà-wu un net** wua nome ye kaane un co-o un Shir un yan-tom-ye un wu ne.

⁹ Amba ka ye rwuune cas ye zee ye 'yarag me à, **Wà-wu un net** wua 'yer ye un co-o un Shir un yan-tom-ye un wu ne.

¹⁰ “Bo un wu zee gom-de ut-yage to un **Wà-wu un net**, Shir a hoks m-soks **ba'as-de** un wu. Amba ka ye zee ma-to o-yo'og un **Kukt-o Shir** à, Shir a soks **ba'as-de** un ye á.†

¹¹ “Da-o ye heetu no un kuke-to un yoos un Ma-to Shir remen ye megertu no ko be-de un ya-o-dak un gwomo-ne, hur-ur no wurge á, un yo no he m-shas á, ko m-zee á.

¹² Hur un no wurge á, remen **Kukt-o Shir** un ka da-o oa yoosu no go un yo no he m-zee à.”§

Sha-mo ut-ma to un
ko-ya-o-kwum ko-raag

¹³ Wu ken net-wu un buug-de un hun-ne zeeru Yeso, “Wa-ur-Yoos, rure sek-wu re te wong saw-to tato te yaksu te à.”

¹⁴ Yeso shasuru wu, “Wan-yen de, ¿woa ya'u me m-piish ut-ma ko um wong no ut-saw nen yoor?”

¹⁵ Wu dooru ye m-zee kap mo un ye, “Gwot no, no 'er hi un no, un ko yo ke cow-yo o-suub yo. Shir nom hoog-mo un net, remen wu morogsute ut-saw á, ko-yan-kwum-o un wu.”

¹⁶ Ka da-de Yeso ruru ye ka sha-mo ut-ma mo: “A nomog wu ken net-wu ko-ya-o-kwum-wu ro o-kat ne à, o nomog ur-bon.

¹⁷ Wu taknuru us-ceker un hi un de un wu, ‘Mett be-de un es un hyo re á. ¿Re ne o ka um he m-nom?

¹⁸ Yo um he m-nom à yo ka: Man bu'ug byo-ut re um meet ut-caari, be-de um he rwo un hyo re un to ken saw-to o-kat to ne à.

¹⁹ Ka da-de man zee hi un de, o reeg ur-ho! O kumug kap rii-yo ur-bon yo o cone à, har hak-se nomot deen. Dek m-hoog ceen, re o su, o hoge rerem-m ru.’

† **Bor-üş op uş-yoor:10 12:10** Hyen komo: Mati 12:32; Mark 3:29. § **Bor-üş op uş-yoor:12 12:11-12** Hyen komo: Mati 10:19-20; Mark 13:11; Ruka 21:14-15.

20 “Amba Shir zeeru wu, ‘Wo ko-raag! Un ka tet-mo um conog hoog-m ru, ¿wa un wu ne he m-dek kap ka saw-to o morogse hi un du à?’ ”

21 Yeso busuru m-zee, “Kaane to ro un ye morogse ut-saw remen hi un de un ye à, amba yan-rii ye á be-de Shir remen ye nom rii-yo Shir cone á.”

Bop Shir

(Mati 6:25-34)

22 Ka da-de Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, “Un kaane, me no m-rure, no naas ut-men remen rii-yo m-re yo no cone no kumut hoog, ko gund-to m-cop o-wur á.

23 Hoog-m jiishte rii-yo m-re, komo wur-o aragte ur-matuku.

24 Gwot no yege-kanwo, ye m-go á, ye ne m-ce á, ye rott ut-byo á. Shir ro ye m-reegte! No aragte kawon deen!

25 Yatt-wu he hoks un dowe hi un de un wu o-da hiin remen rii-yo suwe wu à.

26 Ko no suwe hi un no moa gu no rii ko hiin be-de un rii-yo jiishe yo no cone á untun ut-ga un saw-to m-cop ne.

27 Gwot no bo ut-darag ut-mok ne ro un m-bo'ose o-kot à. To ro m-gwow á, ko to ce'e hi un de un to ut-matuku. Amba me no m-rure, ko ko-Gwomo **Suremanu** kap un kwum-o un wu ne, wu cop saw-to ur-bon untun o-gaan yo un ka mok-to ut-darag to á.*

28 Urege Shir ro m-tupe un gwo-se o-kot ut-matuku gwo-se ro caane à, m-buk se ro kon á, se tukse. No aragte se, ¿remen yan o wu hette no m-wen un rii-yo m-cope? No sher be-de Shir deen á!

29 “No zo'ore un rii-yo no he m-re m-swo ne á.

30 (Ye ye nape Shir á, hono o-dak ro m-rangse un hi un de un ye remen ka saw-to.) Tato no nepse no conog ka saw-to remen no kumut hoog.

31 Hoob no gwomo-to un Shir, komo wua kumu no ka saw-to.

O-kwum n-Ton

(Mati 6:19-21)

32 “No hoge o-gyer á, no kur-de un ca re, amba myet un kaane ne no hoge o-gyer á. Tato no ro o-zak, wu ye'et no gwomo-to un wu.

33 Baab no kap yo no rotte à, no ya'as koob-ne hwor un ka cow-yo noa kum o-kwum n-Ton be-de Shir. Nomo no hi un no be-de ur-ess de ba m-ta, komo no es kwum-o no n-ton, be-de oa heeb á, remen yatt ko-hyow-wu he m-ci á, komo ren a hoks o m-naas á.

34 Remen be-de kwum-o ru ro à, kane hur un du ro.

She'et no zongse

35 “She'et no zongse remen rii-yo he m-haan à zongse remen no nomot,†

36 untun guw-ne ye ro 'er-de un wan-hur-o un ye wu muunte be-de un biki-o ut-ge à. Da-o wu muune wu ko'ote ish, yea tikshe wu ish hor-m-hor.‡

37 Ya-o-zak-ye ka guw-ne ye wan-hur-o un ye 'wosse ye ro ur-'er ba m-rew, ye ro zongse da-o wu muune à! Nip-o me no m-rure, wua pos matuku-de ut-ge, wua zee ye she'et tara, wu hantu ye ut-ga.

38 Ya-o-zak-ye urege wu 'woste ye zongse, komo da-o purge wu he m-muun ko arge kane!

39 Komo no nep urege wa-o-hur nepse da-o ko-hyow he m-haan à wua yage ko-hyow-wu cowonte n-me o-hur á.

* **Bor-üş op uş-yoor:27 12:27** Hyen komo: 1Gwm 10:4-7; 2Nom 9:3-6. † **Bor-üş op uş-yoor:35 12:35** Hyen komo: Mati 25:1-13. ‡ **Bor-üş op uş-yoor:36 12:36** Hyen komo: Mark 13:34-36.

⁴⁰ Komo no ma'as zongse, remen **Wà-wu un net** a haan da-o no hwo wua haan á."§

*Ko-guw wa-m-goks kom-ut yoor
un wa-m-jore ne
(Mati 24:45-51)*

⁴¹ Bitrus zeeru, "Gos-wu, ¿ka sha-mo ut-ma mo rem te o, ko de remen ko wu ke?"

⁴² Gos-wu shasuru, "¿Wa ne ro, ko-guw wa-m-goks kom-ut yoor ʊs-weer ne? Wu ro wu wan-hur-o un wu rwo'e gut-de o-hur à, komo wu ya'ag ye ka guw-ne ye rii-yo m-re yo un ye da-o depe à.

⁴³ Da-o wa-o-hur muune, wu 'osse ka ko-guw-wu ro m-nom kaane, zak-o a ho ka ko-guw-wu!

⁴⁴ Kááne me no m-rure, wan-hur-o un wu a ru wu gwoť un saw-to un wu kap.

⁴⁵ Amba urege ka ko-guw-wu zeeg hi un de un wu, wan-hur-o un wua she'et un de deen. Komo urege wu takante bu un or un wu guw-ne, kap campo-ne un ne'a-ne ne, komo wu rees, wu suus har mo ho wu,

⁴⁶ da-o wan-hur-o un wu muune de ken ho-de da-o ka ko-guw-wu rwo ye o-da á, komo ba wu un nap. Wan-hur-o un wu a reese wu ur-koob deen, mosse un ka ye yage dor Yeso à.

⁴⁷ "Ko-guw-wu nepse rii-yo wan-hur-o un wu cone wu nom à, amba wu zonge wu nomot yo á, wua su ur-koob un caari-se ʊs-sorog ne.

⁴⁸ Amba ko-guw-wu nape rii-yo wan-hur-o un wu cone á, kap un kaane ne wu nomog rii-yo wo, a bu'ut wu à, a bu wu amba deen á. Shir conog deen be-de un wu Shir ya'ase deen à. Shir conog timb komo be-de un wu Shir ya'ase timb à.

*Yeso rwo'og m-wonge
(Mati 10:34-36)*

⁴⁹ "Me un haan remen um ja'asuté Shir o-cow, yo wu hette m-reese un **ya-ur-ba'as** ur-koob à. Komo um conog ma a zee, wu ciriste piish un ma-to un ye un reese un ye ur-koob ne.

⁵⁰ Amba ur-takan, se um swoog ur-koob har m-mar. Um ru'usse ur-hi se um komog.*

⁵¹ ¿Zee-m no me un haan o remen dak-o nomot gwugwu? Ay, ba gwugwu á, amba m-wonge.

⁵² Takan-mo m-moka hur-o un hun-ne nen taan oa wonge, tet ʊs-ryaab, un yoor ne komo yoor ʊs-ryaab, un tet ne.

⁵³ Tat-ne ʊs-ryaab un yakar-ne, komo yakar ʊs-ryaab un tato un ye ne. In-ne ʊs-ryaab un yakar-ye un ye ne yan-ne'a-ne, komo yakar yan-ne'a-ne ʊs-ryaab un in-ne un ye ne. Inu un wà ʊs-ryaab un ne'a-wu un wà ne, ne'a-wu un wà ʊs-ryaab un inu un campo un wu ne."†

*Nap o-da
(Mati 16:2-3)*

⁵⁴ Yeso zeeru hun-ne, "Da-o no hyene ke'ente-o ro m-rwuun so ur-horan, no m-zee kem a he, komo o ro m-he.

⁵⁵ Komo da-o no hyene yo-mo m-rwuun so ur-horim, no m-zee hund a nom, komo o ro m-nom.

§ **Bor-ʊs op ʊs-yoor:40 12:39-40** Hyen komo: Mati 24:43-44. * **Bor-ʊs op ʊs-yoor:50 12:50** Hyen komo: Mark 10:38. † **Bor-ʊs op ʊs-yoor:53 12:53** Hyen komo: Mika 7:6.

⁵⁶ Ya-o-shepe! No m-hoks un gwot o-dak un ton-o shir ne, komo no rur rii-yo he m-nom à. Amba no hoks m-nap un rii-yo me m-nom á, remen no zeeg no nak Shir amba o-nip no nap wu á.

*Hongse no un wan-shoos un du ne
(Mati 5:25-26)*

⁵⁷ “¿Remen yan o no rotte a piishe hi un no rii-yo ur-bon yo no he m-nom á?

⁵⁸ Urege ye ken ye he'ette wo be-de un ko-Gwomo, senge no hongse ka ma-to un ye ne ba no un wo be-de un ko-Gwomo. Urege no nom káane á, yea nek wo har be-de un ko-Gwomo, wua bopse yan-saw-to ut-gwomo wo, komo yea ke wo.

⁵⁹ Woa she'et káane, me no m-rure se o komog m-top un rii-yo ye re wo à.”

Bor-üş op uş-tet

Noa mer no yage nom ur-ba'as á

¹ Un ka da-o ye ken hun-ne ye ro káane, ye ruru Yeso ma-to ya-o-Gariri-ye Panti **Biratus** ho'e da-o ye haante Shir ut-seke à.

² Yeso shasuru ye, “¿Remen Panti **Biratus** hoog ka ya-o-Gariri-ye kaane, no un zee o ye jiishte ye ken ya-o-Gariri-ye nom **ur-ba'as** se?

³ Ayyo, ko hiin! Komo me no m-rure, 'yar no **ur-ba'as**, no muun be-de Shir m-ba kaane á noa mer bo ye mare à.

⁴ Baks no ya-o-Sirom op un eer [18] ye kuke-o m-pipir home à. ¿No un zee **ba'as-de** un ye jiishte de un ye ken un hun-ne ye o-Urusharima à?

⁵ Ayyo, ko hiin! Komo me no m-rure, 'yar no **ur-ba'as**, no muun be-de Shir un ba kaane á noa mer bo ye mare à.”

Sha-mo un ma-to o-rum yo mate á

⁶ Yeso ruru ye ka sha-mo ut-ma mo: “Wu ken net-wu ro o-rum ne un kat-o un wu. Wu haaru hoob-o ut-rum be-de un yo, amba wu kum ko ur-gaan á.

⁷ Wu zeeru wan-gut-de o-kat, 'Gwot, hak-üş tet me m-haan kane hoob-o ut-rum be-de un ka rum-yo, komo me kum ko ur-gaan á. Kups yo ur-'wun! ¿Remen yan o yo hette m-hoge rerem-mo o-dak?’

⁸ Amba wan-gut-de o-kat shasuru, 'Gos-wu, yage yo temb, hak-o gaan a gut, man hiin riib-se un yo, um ru'e yo ut-wuur.

⁹ Urege yo makt hak-ye roone à, nomog ur-bon deen, urege ne yo mat á, ka da-o woa hoks yo m-kups.’ ”

*Yeso 'yonste ne'a-wu
gom haw-se à Ho-de ur-Wuwe*

¹⁰ **Ho-de ur-Wuwe**, Yeso ro ur-yoos un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**.

¹¹ Wu ken ne'a-wu ro kane un wa-ut-koť ne, wu reese wu ur-koob à. Har hak-üş op uş-eer [18] wu ro haw-se, wu m-hoks m-ine tete á.

¹² Bo Yeso hyente wu à, wu agnuru wu, “Ne'a, gom ru ho'oste wo!”

¹³ Yeso sakuru kom-to un wu n-ton un ka ne'a-wu, wu inuru tete, wu bomuru Shir.

¹⁴ Wu ken wan-co-wu un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, nomuru uş-ryaab unze Yeso taaste gom **Ho-de ur-Wuwe**. Wu nomuru ut-ma wu zeeru hun-ne, “Ho-ut cind-to ro to m-senge, haan no un ka ho-ut cind-to a taaste gom-üş no, ba **Ho-de ur-Wuwe** á!”*

* **Bor-üş op uş-tet:14 13:14** Hyen komo: Rwuu 20:9-10; Kara 5:13-14.

¹⁵ Gos-wu shasuru wu, “No ya-o-shepe! Ko wu ke a morogse na-ye un wu, ko janka-ye un wu, komo wu ruut ye n-do wu ye'et ye m-ho **Ho-de ur-Wuwe**.

¹⁶ M-moka kane **ba'as-de** á, a taase gom-o un ka ne'a-wu **Ho-de ur-Wuwe**. Ko-yan-baag-o **Ibrahi** wu, komo **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ru'ute wu gom har hak-üş op uş-eer [18]. Komo wu jiishte ut-gut be-de Shir.”

¹⁷ Shas-o un wu ya'ag yan-yage-to un wu m-'e, amba hun-ne ye ro káne à nomuru o-zak remen ka hyat-to wu nome à.

Sha-mo ut-ma to un ya'ane yo mosta

(Mati 13:31-32; Mark 4:30-32)

¹⁸ Yeso cituru, “¿Re ne gwomo-to Shir ro? ¿Un ya ne um he to m-hongse?

¹⁹ Kaane to ro. Wu ken net-wu dek go-yo **mosta** wu gooru un kat-o un wu. Yo poturu yo warguru o-'yo, komo yege-no ceeru ut-kur un jet-se un yo.”

Sha-mo ut-ma to m-yist

(Mati 13:33)

²⁰ Yeso cituru komo, “¿Un ya ne um he m-hongse un gwomo-to Shir?

²¹ Kaane to ro. Ne'a dek m-**yist** wu wugsuru mo be-de un me'es kwooz-ut yoor [40] to m-hyò se da-o mo kutukse kap à.”

Ya o-ish o-rek yo

(Mati 7:13-14,21-23)

²² Yeso doruru ut-bo un riib-o ut-bo ne, wu ro m-yoose un hun-ne, wu ro m-shogbe de o-Urusharima.

²³ Wu ken wu cituru wu, “Gos-wu, ¿hun-ne hiin o Shir he m-gu?”

Yeso shasuru ye,

²⁴ “Nom no m-senge no cuw ya o-ish o-rek yo, remen hun-ne deen a senge ye cuwut amba yea hoks á.

²⁵ Wa-o-hur a ine wu tigute ish, ka da-de no es n-do un ko'ot un ish no m-zee, 'teksu te ish.' Wua shes no, 'Me nap no á!'

²⁶ Ka da-de no shes, 'Te reeg, te su un wo ne, o yooste un bo-o te!'

²⁷ Amba wua zee komo, 'Me nap no á. Ine no be un de. Kap no yan-men-ut jaas-to!'[†]

²⁸ Kane no he uş-kan no ti-m yin da-o no he **Ibrahi** m-hyan à un **Ishaku**, **Yakubu** un kap **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne n-me un gwomo-to Shir, amba Shir a 'ye no ish-o m-cow á![‡]

²⁹ Hun-ne a haan rwuun-mo ur-horan ur-horim ne, so o-ye'er un so o-baar ne, yea she'et be-de un biki-o un gwomo-to Shir.[§]

³⁰ Noa hyen, ka ye hun-ne 'yare à, Shir a goks ye, komo ka ye hun-ne gokse à, Shir a 'yarag ye.”^{*}

Yeso conog o-Urusharima

(Mati 23:37-39)

³¹ Un ka da-o hond hond ye ken **Parisa**-ne ye haanuru be-ur Yeso, ye zeeru wu, “O cune, o yage, wo ru m-moka kane o warag de ken be-de, remen **Here** [Atipas] conog wo m-ho.”

[†] **Bor-üş op uş-tet:27 13:27** Hyen komo: Bong 6:8. [‡] **Bor-üş op uş-tet:28 13:28** Hyen komo: Mati 22:13; 25:30. [§] **Bor-üş op uş-tet:29 13:28-29** Hyen komo: Mati 8:11-12. ^{*} **Bor-üş op uş-tet:30 13:30** Hyen komo: Mati 19:30; 20:16; Mark 10:31.

³² Yeso shasuru ye, “Ha no rure **Here** ká wo-yo o-tuk-yo, ‘Me un yan-se un **ya-ut-kot** komo me un ta’as us-gom caane un buk ne, ho-ur atette-de man kom senge-m re.’

³³ Kap un kaane ne, man bup o-cow caane, m-buk, n-yisho ne, un nom ur-bon hun-ne ho **wan-rwor un Ma-to Shir** de ken be-de á se o-Urusharima.

³⁴ “Ya-o-Urusharima, ya-o-Urusharima!

O hoog **yan-Rwor un Ma-to Shir**, o hoog ye Shir tomnu wo à! Soo re o um ro conge sak un kom-ut re n-ton un hun-ne ru, bo kiit-o ro m-hok un yakar-ye un yo un kukun-to un yo à, amba no yagu me m-nomot á.

³⁵ Remen kaane Shir a ‘yer pyo-o un kon-se un Shir ru. Me no m-rure, noa hyen me á, se da-o woonte o no hette m-zee, ‘Shir huu wu ut-kom, wu haane un beeb-ur Yawe à.’† ”

Bor-üş op uş-nass

Yeso 'yonste wan-gom

¹ De ken **Ho-de ur-Wuwe** de, Yeso haag wu reet rii-yo m-re un hur-o un wu ken caari-wu wu un **Parisa**-ne, hun-ne ro Yeso m-gwot mekse.

² Wu ken net-wu, wu na-se un wu, ut-kom ne ro huse à, haanuru be-ur Yeso.

³ Yeso cituru yan-Napse o-**karamsa** un **Parisa**-ne ne, “¿**Karamsa**-o na zee a taas gom **Ho-de ur-Wuwe** ko o zee á?”

⁴ Amba ye zee rii á. Yeso dekuru ka net-wu, wu taasuru gom-o un wu, komo Yeso zeeru wu arag.

⁵ Ka da-de wu zeeru ye, “Urege un be-ur no, wà, ko o-na yo un wan-gaan hebute ur-dù **Ho-de ur-Wuwe**, ¿noa hussune yo un **Ho-de ur-Wuwe** ba un naas o-da á?”*

⁶ Amba ye hoks wu m-shas un ka cot-o á.

M-yar un gwugwer-mo ur-hi ne

⁷ Yeso wereg bo ye ken hamat-ne ye ro m-daag un be-to jiishe ur-bon à, wu ruru ye ka sha-mo ut-ma mo:

⁸ “Wu ken wu bene no gwonge-o ut-ge, no she'et un be-to jiishe ur-bon á. A nom a banag wu jiishe no ut-gos à.

⁹ Komo wa-ur-ben, wu banu no à, wua haan wu zee wo, ‘Ine, o ‘ye wu ka ká be-de.’ Ka da-de woà hoge m-‘e komo o warag m-she'et un de ken be-de n-dak.

¹⁰ Amba a bene no, ha no, no she'et pakse, remen wu banu no à wua haan be un du wu zee, ‘Daan n-ton nay yo, un be-de jiishe à.’ Woà re ur-ho un hyan-o ye a bane à.†

¹¹ Remen kaane, cow-o o-gaan yo un wu deete hi un de un wu n-ton ne à, Shir a kergunte wu n-dak. Komo wu esse hi un de un wu n-dak à, Shir a deet wu n-ton.”‡

¹² Ka da-de, Yeso zeeru wa-o-biki, “Wo band nay ru á, komo wo band hen-ne ru á ko baag-o ru á, komo wo band ya-o-kwum ko yan-bor-se un hur-o ru á, remen yea topo wo yo o nome ye à.

¹³ Amba da-o wo ine o-biki, ban koob-ne, un riam-ne ne un po-ne ne.

¹⁴ Komo Shir a huu wo ut-kom, remen yea hoks wo m-tope á. Shir a huu wo be-de un hun-ne kashi-ye mare à, ho-de ye he m-ine à.”

† **Bor-üş op uş-tet:35 13:35** Hyen komo: Bong 118:26. * **Bor-üş op uş-nass:5 14:5** Hyen komo: Mati 12:11. † **Bor-üş op uş-nass:10 14:8-10** Hyen komo: Swoq 25:6-7. ‡ **Bor-üş op uş-nass:11 14:11** Hyen komo: Mati 23:12; Ruka 18:14.

Sha-mo ʉt-ma to ʉn caari-o o-biki
(Mati 22:1-10)

¹⁵ Bo wan-gaan be-de ʉn ka hun-ne ye ro tara, remen ye reet rii-yo m-re hogute kaane à, wu zeeru Yeso, “Ya-o-zak-ye ka ye he m-she'et tara be-de ʉn biki-o ʉn gwomo-to Shir à!”

¹⁶ Yeso zeeru wu, “A nomog wu ken net-wu, wu nome caari-o o-biki à, o wu bente hun-ne deen à.

¹⁷ Bo da-o o-biki woonte à, wu tomuru guw-ne ye ʉn wu, ye rure hamat-ne ye ʉn wu, ‘Rwuun no, ko wu ke zongsute!’

¹⁸ Amba ye taknuru hoob-o ʉs-cow kap, gaan ʉn gaan. Wu takne à zeeru ko-guw, ‘Um oog o-kat, komo um conog m-ha um gwoton o, hakkure zee wu hoge kon-ʉs re!’

¹⁹ Wu ken wu zeeru, ‘Um oog na op ye ʉt-kerem, um conog m-ha um megerte ye, hakkure zee wu hoge kon-ʉs re.’

²⁰ Wu ken wu zeeru, ‘Um komog o ka biki-o ʉt-ge, remen kaane man hoks m-habe á.’

²¹ “Ka ko-guw-wu warguru wu ruru wan-hur-o ʉn wu. Wan-hur-o ʉn wu swooru ʉs-ryaab. Wu zeeru ko-guw, ‘M-moka ru, o dore ʉs-cow ʉs-bu ne se o-bo, o band koob-ne, ryam-ne, ʉn po-ne ne.’

²² Bo jimute à, ko-guw zeeru, ‘Gos-wu, um hogute ma-ʉt ru, um nomog komo bo o zee à, amba be-ʉr kusse remen ye ken ye.’

²³ Wa-o-hur zeeru ko-guw, ‘Ru ʉn cow-se o-bo, ʉs-bu ne, o zee hun-ne cowon n-me remen hur-o re shiit.’

²⁴ Me no m-rure ko-wan-gaan be-de ʉn ye um ro bange à, wua rek rii-yo m-re yo m-nome á.”

Dor Yeso ro ʉs-nu ne
(Mati 10:37-38)

²⁵ De ken ho-de bo buug-de ʉn hun-ne deen ro ʉn dore ʉn Yeso à, wu wakturu wu zeeru ye,

²⁶ “Yatt-wu he warag wan-neke-m re ye á, se wu conog me arge tato ʉn wu, ʉn inu ʉn wu ne, ne'a ʉn wu, ʉn yakar ne, hen-ne ʉn sek-ye ne, ʉn hoog-mo ʉn wu ne komo.Š

²⁷ Ka ye 'yare dek ʉn **kan**-o ʉn ye, ye dond me á, yan-neke-m re ye á.*

²⁸ “Urege wu ken wu be-ʉr no conog ʉt-mà, wu she'et tara wu neps yo wu he m-ho be-de ʉn ka mà-to à, wu gut urege wu ro ʉn hwor ne ye wu hette kom ʉn ka mà-to à.

²⁹ Urege wu rott á, wua hoks kom ʉn ka mà-to, to wu takne á, komo kap bon ye hyane bo wu takne à yea nemes wu.

³⁰ Yea zee, ‘Wu ka net-wu takante ʉt-mà amba wu hoks m-kom á!’

³¹ “Urege ko-gwomo ruug ʉn hun-ne ne dugu-ʉs op [10,000], ye dumut ʉn wu ken ko-gwomo-wu ne, wu heene wu m-dum à ʉn hun-ne ne dugu ʉr-kwooz, [20,000] wua she'et ʉr-takan wu ceker, urege wu ro m-'wons ne wu dumut ʉn wu ka ko-gwomo-wu ne.

³² Urege wu rott á, wua tom yan-tom-ye ʉn wu be-de ʉn wu ka ko-gwomo-wu, wu kon wu ye she'et ba ʉt-ween cin ba ye ʉn 'gone.

³³ ʉn ka bu-yo o-gaan, ko wan-gaan be-ʉr no wua hoks me m-dore á, se wu ya'aste kap bo ʉn rii-yo wu rotte à.”

Por-mo o-hwaa
(Mati 5:13; Mark 9:50)

Š **Bor-ʉs op ʉs-nass:26 14:26** Hyen komo: Mati 10:37. * **Bor-ʉs op ʉs-nass:27 14:27** Hyen komo: Mati 10:38; 16:24; Mark 8:34; Ruka 9:23.

³⁴ “Por-mo ur-bon ne, amba urege rerem-mo un mo teeste, cow ro kon, yo a hette mo m-muut m-por komo á.

³⁵ Mo kus ur-bon ne o-dak á, ko be-de ut-wuur, a mo m-uks. Hogu no, urege no ro ut-to ne.”

Bor-üş op uş-taan

Ca-yo ege à

(Mati 18:12-14)

¹ De ken ho-de **yan-goks un tar**, un ye ken **ya-ur-ba'as** ne, ye haante, ye hoguté ma-ut Yeso.

² **Parisa**-ne un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne taknuru us-cenene, “Ka net-wu gokste **ya-ur-ba'as**, komo wu re un ye ne!”*

³ Kane Yeso ruru ye ka sha-mo ut-ma mo:

⁴ “Wu ken wu ro un ca-ne zungu-o gaan, [100] komo gaan-o eguru wu. ¿Ya ne wu he m-nom? Wu yage ye ka o-zungu ba o-gaan [99] ut-re, wu heet hoob-o un ka gaan-yo se wu hyante yo.

⁵ Da-o wu hyande yo, wua nom o-zak har wu sagbune yo ut-gar, wu jonte yo o-hur.

⁶ Wu deken yo o-hur. Ka da-de wu agan nay-ne un yan-bor-se un hur-o un wu ne, wu zee ye, ‘Me o-zak ne, um hyante ca-yo ege me à. Gu no me o-zak!’

⁷ Me no m-rure, gon kaane, Shir a nom o-zak o jiishe o kàà n-ton, remen wan-gaan wa-**ur-ba'as**-wu waktune be-de Shir à, har zak-o jiishe o un hun-ne o-zungu ba o-gaan à [99], ye ro be-de Shir à.

Hwor-yo ege à

⁸ “Ko komo, ne'a-wu ro un hwor ne, ye a nome o-kwom à op, gaan-o eguru wu. ¿Ya ne wu he m-nom? Wu su ur-pitirra, wu wishe hur-o un wu kap, wu gut ko de ke ko'so-de se wu hyanag yo.

⁹ Da-o wu hyene yo, wua agan nay un wu ne, un yan-bor-se un hur-o un wu ne be-ur gaan, wua zee ye, ‘Me o-zak ne deen, um hyanag ka hwor-yo, yo ege me à. Gu no me o-zak!’

¹⁰ Kang-o gaan kane, me no m-rure, **yan-tom-ye Shir** ro m-nom o-zak remen wan-gaan-wu waktune wu dore Shir à.”

Wà-wu ege à

¹¹ Yeso dooru m-zee, “Wu ken net-wu ro un yakar ne yoor, yan-campo-ne.

¹² Ka wu ro rek-wu à zeeru tato un wu, ‘Ya'as me yo ro yo ma re à, be-de un saw-ut ru m-moka.’ Ka tato-o wonguru ye saw-to un wu be-ut yoor.

¹³ Ut-ho hiin, ka wu ro rek-wu à baburu saw-to un wu to a wonge ye à. Wu ruuru un hwor ne wu yage o-hur. Wu haaru o ken dak-o ur-hew ne, kane wu saburse hwor-ye un wu, un she'et-de ba ur-bon.

¹⁴ Wu hooru kap yo wu rotte à. Ka da-o mer 'henuru un ka dak-o, komo wu rotti rii á.

¹⁵ Wu haaru ur-guwus be-de un wu ken net-wu un ka dak-o. Ka net-wu heeturu ka wà-wu be-de un yege-arede wu ye'et ye rii-yo m-re.

¹⁶ Ka wà-wu conuru wu re wu ciig un kuk-to un yoor-to un arede, amba yatt-wu ya'e wu rii-yo m-re á.

¹⁷ Ur-kom, wu muunuru un weer-se un wu cas cas. Wu zeeru, ‘Yan-nome un tato re m-senge, ye ro un rii-yo m-re ne kap, yo yea hoks m-kom á, amba me ka kane un mar-mo un mer!’

* **Bor-üş op uş-taan:2 15:1-2** Hyen komo: Ruka 5:29-30.

¹⁸ Man ine m-warag be-ur tato re, ʊm zee, “Tato re, ʊm nomote Shir **ur-ba'as**, ʊm nomo wo **ur-ba'as**.

¹⁹ Me bo'os o do me m-aag wà ru á, dek me untun wan-gaan be-de ʊn guw-ne ru.”

²⁰ Wu inuru kane wu bopuru o-cow wu ro m-warag be-ur tato ʊn wu.

“Cin wu ro ur-hew ne o-hur ne, da-o tato ʊn wu hyambe wu à, wu hoguru ur'-won ʊn hur-de ʊn wu, komo wu ruuru o-rek, wu hamturu wà ʊn wu, wu paturu wu.

²¹ Ka wà-wu zeeru, ‘Tato re, ʊm nomote Shir **ur-ba'as**, ʊn wo ne. Me bo'os o do me m-aag wà ru á!’

²² Amba ka tato-o agnuru guw-ne ye ʊn wu. Wu zeeru, ‘Hor-m-hor! Hantu no gund-to jiishe ur-bon à no tupe wu. Tupu no wu o-kwoʔ ʊn jow-yo ʊn wu, komo no tupe wu ut-ka'ante ʊn na-se ʊn wu.

²³ Ka da-de no gut marikki-yo m-sem, no pen yo, a nom no biki-o o-zak!

²⁴ Remen ka wà re wu ro marag, amba m-moka wu ro ʊn hoog ne. Wu ro egute, amba m-moka wu muunte.’ Remen kaane komo ye taknuru o-biki.

²⁵ “ʊn ka da-o Wà-wu ro sek-wu à ro o-kat. Wu ro m-jo'on o-hur, bo wu woonte yow yow o-hur ne à, wu hoguru ut-dum ʊs-sep ne.

²⁶ Wu agnuru ko-guw wan-gaan wu cituru wu, ‘¿Ya a m-nom?’

²⁷ Ka ko-guw-wu shasuru wu, ‘Heno ru wu jo'one, komo tato ru panag marikki-yo m-sem, remen wu muunte o-hur kerker.’

²⁸ “Ka sek-wu wu swooru ʊs-ryaab, wua tuw ka hur-o á. Tato ʊn wu rwuunuru wu konuru wu, wu cowon n-me o-hur.

²⁹ Amba wu shasuru tato ʊn wu, ‘Gwoʔ, ka hak-se kap, me m-senge untun ko-guw, komo me nomo wo koob-de o-dorotte á. Wo 'ya me ko ya o-gwoor ʊn nomot o-biki ʊn nay re ne á.

³⁰ Amba ka wà ru wu sabursute saw-ut ru kap be-de ʊn ne'a-ne ye hwa, komo da-o wu jo'one o-hur à, o panag marikki-yo m-sem remen wu!’

³¹ Ka tato-o shasuru wu, ‘Wà re, wo kane ko o ke da-o ʊn me ne, komo kap yo ma re yo ma ru yo.

³² Amba depete a nom o-zak o-biki ne, remen heno ru ro marag, amba m-moka wu ro ʊn hoog ne, wu ro egute, amba m-moka wu muunte.’ ”

Bor-ʊs op ʊs-cind

Weer-se ʊn wan-baab-to ut-saw

¹ Yeso zeeru yan-neke-mo ʊn wu, “A nomog wu ken net-wu ko-ya-o-kwum, wu ro ʊn ko-guw ne wan-bebe ʊn wu ut-saw. Wu ken wu rurute ka ko-ya-o-kwum-wu unze wan-bebe ʊn wu ut-saw ro wu ʊn saburse ʊn hwor.

² Remen kaane wu agnuru wan-bebe ʊn wu ut-saw. Wu zeeru wu, ‘ʊm hogute wo me m-saburse ʊn hwor. Remen kaane kamsundu me saw-ut re, ʊn wongsute wo ʊn baab-to ʊn saw-ut re ne.’

³ Ka ko-guw-wu zeeru hi ʊn de ʊn wu, ‘A wongse me ʊn senge-m re ne, ¿Ya ne ʊm he nom? Mett m-'wons mo tom á, komo me m-hoge m-'e mo ʊs-kon.

⁴ M-moka ʊm nak yo ʊm he nom à! Remen da-o senge-m re te'e, man kum nay-ne, ye he me m-barke ye gu me ʊn hur-to ʊn ye à.’

⁵ “Wu agnuru hun-ne kap ye ka wan-hur-o ʊn wu ro m-dore ut-moog à. Wu cituru wu ur-takan. ‘¿Re ho o a wo m-dore ur-moog?’

⁶ Wu shasuru, ‘Tur-to m-now o-zungu [100].’ Wan-baab-to ut-saw zeeru wu, ‘Takurda-o ut-moog o ka, she'et, o gen kwooz-ut yoor ʊn op [50] hor-m-hor.’

⁷ Wu dooru m-cit un wu ken wu, 'Wo komo ʒre ho o a wo m-dore?' Wu shasuru, 'Ut-buhu to un hyo dugu-o gaan [1,000].' Wan-baab-to ut-saw zeeru wu, 'Takurda-o ut-moog o ka, gen zungu-üş eer [800].'

⁸ "Remen kaane bo ka ma-to rwuune à, ka wa-o-kwum, wu bomog wan-bebe un wu ut-saw us-weer bo wu nome ka weer-se ba ur-bon se à. Kang-o gaan, hun-ne ye dore Shir á, ye ro us-weer ne be-de un morogse ut-saw to ye hette hoge m-rerem à, ka hun-ne ye jiishte ka ye dore Shir à, gun hi un de un ye, un nom un rii-yo Shir hette m-nom o-zak un ye ne à."

⁹ Yeso dooru m-zee komo, "Remen kaane me no m-rure, gu no or un no un rii-yo no rotte un ka dak-o à, remen Shir barkutu no n-me un hur-o un wu, da-o yo teese à."

¹⁰ Bo un wu nome o-nip un rii hiin à, wua nom o-nip un rii caari, komo bo un wu wuke o-nip un rii rek-yo à, wua wuke o-nip un rii caari.

¹¹ Urege, no hoks m-nom o-nip un rii-yo no kume un ka dak-o á, Shir a bopsu no kashi un rii n-Ton á.

¹² Komo urege no hoks m-nom o-nip un rii-yo Shir bopsu no un ka dak-o á, wua bopsu no rii n-Ton á.

¹³ "Ko-guw wan-gaan wua hoks nome un nen yoor m-guw á. Go un ka ko-guw wua yage wan-gaan, wu cun wan-gaan, ko wu nome wan-gaan odorotte wu yage wan-gaan. Remen kaane noa hoks m-nome un Shir m-guw no nome hwor komo á."*

Yeso rworog to ken ma-to

(Mati 11:12-13; 5:31-32; Mark 10:11-12)

¹⁴ Bo **Parisa**-ne hogute kaane à, ye haguru Yeso remen ye ro un con-to un hwor ne.

¹⁵ Yeso zeeru ye, "No conog hun-ne zee no un men-ut pus-to ne, amba Shir nepse no yan-men-ut jaas-to ye. Remen rii-yo hun-ne bope kom-ut yoor à, be-de un Shir rii-yo á."

¹⁶ "**Karamsa-o Mosa** un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne ro gwomo-to un kumu un hoog rem na un **Yahuda**-ne har da-o **Yohana** Wa-m-Yo'os un **hun-ne m-ho**. Bo un da-o **Yohana**, me un yan-neke-m re ne rworog, **Ma-to m-Rerem** to un gwomo-to Shir. Komo hun-ne deen sengute ye gokste to.†

¹⁷ Amba jiishte busbus a porogse o-dak o-Ton ne, da a zee a jorote gom-de jiishe us-rek à, de un **karamsa-o** Shir.‡

¹⁸ "Ko wu ke campo wu, ho'ose ne'a un wu, wu gaaru wu ken ne'a-wu, wu nomog **ba'as-de** un m-bukkun, komo ko wu ke campo-wu ga'e ka ne'a-wu a ho'ose à, wu ma wu nomog **ba'as-de** un m-bukkun.§

Ko-ya-o-kwum un Razarus ne

¹⁹ "A nomog wu ken net-wu ko-ya-o-kwum, wu cope ut-gund to ro pukpuk à to un hwor deen, wu ro m-hoge rerem-mo hoog-mo un wu ko de ke ho-de.

²⁰ Wu ken ko-koob-wu ro komo kane, a wu m-zee *Razarus*. Wur-o un wu kap nat-to, a wu m-hante un ish-o hur-o un ka wa-o-kwum-wu,

²¹ remen wu reet ga-to ro m-he'en un ka ko-ya-o-kwum-wu n-dak à, da-o wu ro m-re à. Yege-wo masuru m-haan ye ro m-rekem un nat-to un wu.

²² "Ka ko-koob-wu maruru, **yan-tom-ye Shir** dekururu wu ye heetururu wu n-riib **Ibrahi**, be-de o-biki n-Ton un Shir. Komo ka ko-ya-o-kwum-wu maruru, hun-ne jokuru wu.

* **Bor-üş op uş-cind:13 16:13** Hyen komo: Mati 6:24. † **Bor-üş op uş-cind:16 16:16** Hyen komo: Mati 11:12-13. ‡ **Bor-üş op uş-cind:17 16:17** Hyen komo: Mati 5:18. § **Bor-üş op uş-cind:18 16:18** Hyen komo: Mati 5:32; 1Kor 7:10-11.

²³ Komo n-me o-kuub o-ra, wu ro un swo ur-koob, wu dassuru ur-hi wu hyamburu **Ibrahi** ur-hew ne, un Razarus ne un riib-o un wu.

²⁴ Wu aaguru, 'Tato re **Ibrahi**, hoge 'won un de, o tomon Razarus wu ru jow-yo un wu m-ho, wu haan, wu gwu'urse rem un de, remen me m-swo ur-koob n-me o-ra!'

²⁵ "Amba **Ibrahi** zeeru, 'Baks, wa re o, da-o un hoog-m ru o hogute m-rerem, Razarus komo swoog ur-koob. Amba m-moka wu ro m-hoge rerem-mo un wu kane, wo ne, wo un swo ur-koob.

²⁶ Kane komo, caari-o o-kuub ro kon un tete na, remen ye cone m-pas be be-ur no yea hoks á, kane komo, yatt-wu he hoks m-passan be-de no ro wu haante be-de te ro á.'

²⁷ Ka ko-ya-o-kwum-wu zeeru, 'Um konog wo, tato re **Ibrahi**, tom Razarus un hur-o tato re.

²⁸ Me un hen-ne ne taan campo-ne. Wu he wu nek ye ut-to remen me con ye ma ye haan un ka be-de un swo ur-koob de á.'

²⁹ "Amba **Ibrahi** shasuru, '**Mosa un yan-Rwor un Ma-to Shir** ne ro kon ye he nak un hen-ne ru ut-to à. Depete hen-ne ru hoge ma-to un ye.'

³⁰ Ka ko-ya-o-kwum-wu shasuru, 'To ka bo'os á, tato re **Ibrahi**! Amba urege wu ken wu inite be-de un margan-ne wu he be-de un ye, ka da-de yea yage nom **ur-ba'as**.'

³¹ Amba **Ibrahi** zeeru wu, 'Urege ye hoge **Mosa un yan-Rwor un Ma-to Shir** ne á, yea hoge á ko wu ken wu ine be-de un margan-ne.' "

Bor-us op us-ta'yoor

Ur-ba'as

(Mati 18:6-7,21-22; Mark 9:42)

¹ Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, "Meger-ut ro kon to he hante **ur-ba'as** à, amba Shir a tuks ka wu hante ka meger-to à!

² A jiish wu ur-bon a gege wu ta'ar-de ur-na un gek-de un wu a jorbe wu n-me m-sa, da a zee wu rwo'e wan-gaan be-de un ka yakar-ye nom **ur-ba'as**.

³ Remen kaane gwoť no yo no m-nom à!

"Urege or ru wan-dor nomote wo **ur-ba'as**, ruru wu, urege wu yagute do un nom **ur-ba'as** o nome wu ur-ho.*

⁴ Urege wu nomote wo **ur-ba'as** ho-ur gaan o-ta'yoor, komo ko o ke da-o wu haan wu zee wo, 'Man do á,' nome wu ur-ho."

Ess ut-ma

⁵ Yan-Tom Yeso zeeru Gos-wu, "Do te m-'wons remen te este ma-ut ru."

⁶ Yeso shasuru, "Urege no ro un ess ut-ma ne untun go-yo jiishe us-rek à untun go-yo **mosta**, noa hoks m-zee un ka 'yo-yo, 'Muuse us-geer ne o sher hi un du n-me m-sa!' Komo yo a nomo no o-dorotte.

Senge-mo un ko-guw

⁷ "A zee wu ken wu be-ur no ro un ko-guw ne, wu ro wu ut-kerem à, ko gwoť un ca. Da-o wu muune so o-kat, wo a zee wu re ga-to un wu hor-m-hor á.

⁸ Ko hiin! Wo a zee wu ma, 'Rishnu me ga un de, o wasu me, um reet, um suus, me komse wo a hoks m-re un yo ma ru rii-yo m-re yo!'

⁹ ¿Udepe a bum ko-guw remen wu nomog o-dorotte á, depete a bum wu?

¹⁰ Kang-o gaan un no ne, da-o no nome yo Shir zee no, no nom à, zee no, 'Te guw-ne ye temb, te un nom senge-m te.' "

* **Bor-us op us-ta'yoor:3 17:3** Hyen komo: Mati 18:15.

Yeso taaste gom-se un nen op ya-ut-cim

¹¹ Bo Yeso bupte cow-yo o-Urusharima à, wu doruru un te riib-se un dak-o o-**Samariya** un dak-o o-Gariri ne.

¹² Wu ro m-cow un yo ken ya-o-bo yo, wu gonturu hun-ne op ye ro un swo ur-koob un gom-o ut-**cim**. Ye esuru ur-hew ne.

¹³ Ye 'yonsuru us-cor, "Yeso! Gos-wu! Hoge 'won un te!"

¹⁴ Yeso hyanuru ye, wu zeeru ye, "Ha no be-ur ko-wan-**Cow un kon-se Shir** wu byarag no."[†]

Ye ro m-neke un cow gom-se un ye taaru.

¹⁵ Bo wan-gaan hyente gom-o un wu taag à, wu muunuru un bongon-de Shir un cor caari.

¹⁶ Wu soru hi un de un wu n-dak be-de un na-üş Yeso, wu bomuru wu. Ka net-wu ko-**Samariya**-wu.

¹⁷ Yeso zeeru, "Nen op ye ka um taase gom-se un ye à, ¿kene ka jero-ye ro?"

¹⁸ ¿Remen yan o bo un ka ko-hamat-wu un hon-de un wu muune wu bumut Shir?"

¹⁹ Yeso zeeru wu, "Ine eso, o arag remen o shereg hur un du be-de Shir, Shir taaste gom-o ru."

Haan-mo ut-gwomo

(Mati 24:23-28,37-41)

²⁰ Ye ken **Parisa**-ne ye cituru Yeso da-o gwomo-to Shir he m-haan à. Yeso shasuru: "**Gwomo-to Shir** a haan bo a he to m-hyan á.

²¹ Yatt-wu he m-zee, 'Gwot, to ka kane!' Ko, 'To ka reeno!' Remen gwomo-to Shir ro be-de no ro à."

²² Ka da-de wu zeeru yan-neke-mo un wu, "Da-o roon da-o no he m-con no hyen ho-ur gaan be-de un ho-to un Wà-wu un net à, amba noa hyen de á.

²³ Ye ken hun-ne ye he no m-zee, '**Wà-wu un net**, Wu ká reeno!' Ko, 'Wu kà kane!' Amba no ru m-gwot á.

²⁴ Me no m-rure untun us-myakt n-ton komo m-cecar ne, kaane muun-mo un **Wà-wu un net**, he m-nom un ho-de un wu.

²⁵ Amba ur-takan **Wà-wu un net** wua su ur-koob deen hun-ne ye un ka da-o, yea 'yarag wu.

²⁶ Bo hun-ne nome da-o **Nuhu** à kaane ye he m-nom da-o re **Wà-wu un net** he m-muun à.[‡]

²⁷ Ko wu ke m-re m-swo ne, campo-ne un ne'a-ne ne un senge-mo ut-ge, har un ka ho-de **Nuhu** tuwte o-hat à, komo ho-m haanuru mo reeru ye kap. §

²⁸ Oa nom untun da-o wu ken net-wu jin-de un wu Rot. Ko wu ke un senge-mo m-re m-swo ne, ut-baab, m-o ne, ur-go, ut-ma ne.

²⁹ Ho-de **Rot** rwuune bo-o o-**Sodom** à, Shir hentute o-ra un kak-to o-ra ne untun kem n-Ton un shir o hooru ye kap.*

³⁰ Kaane he m-nom ho-de un muun-mo un **Wà-wu un net** wua 'wos hun-ne ba m-zonge.

³¹ "Un ka ho-de wu ro n-ton ur-doob de un kuke-o un wu à, wu kergune á, wu cuw hur-o un wu á, wu dekente yo ken rii-yo á, remen Shir a saburse ka ye cone ruut un saw-to un ye à, kaane komo bo un wu ro o-kat à, wua warag o-hur á.[†]

[†] **Bor-üş op uş-ta'yoor:14 17:14** Hyen komo: Rewi 14:1-32. [‡] **Bor-üş op uş-ta'yoor:26 17:26** Hyen komo: Taka 6:5-8. § **Bor-üş op uş-ta'yoor:27 17:27** Hyen komo: Taka 7:6-24. * **Bor-üş op uş-ta'yoor:29 17:28-29** Hyen komo: Taka 18:20—19:25. [†] **Bor-üş op uş-ta'yoor:31 17:31** Hyen komo: Mati 24:17-18; Mark 13:15-16.

³² Baks no ne'a **Rot** wu naaste o-da komo wu wakte us-ajima ne remen saw-to un wu, Shir sabursute wu.†

³³ Bo un wu cone wuke un hoog-mo un wu à, wu yage me m-dore moa ege wu, komo bo un wu hoog-mo un wu ege rem re à, wua kum mo.‡

³⁴ Un ka tet-mo, me no m-rure, hun-ne yoor m-rew be-ur gaan: Shir a dek wan-gaan, wu yage wan-gaan n-jim.

³⁵ Ne'a-ne yoor ur-na be-ur gaan, Shir a dek wan-gaan, wu yage wan-gaan n-jim.”*

³⁷ Yan-neke-mo un wu cituru wu, “Gos-wu, ¿kene ka rii-yo he m-kor?”
Yeso shasuru, “Be-de u-ur ro à, kane sakra he m-morge.”

Bor-us op us-eer

*Sha-mo ut-ma to un
ko-gwor un wan-piish ut-ma ne*

¹ Yeso ruru yan-neke-mo un wu sha-mo ut-ma wu yoosutu ye bo ye he m-senge un kon-se Shir ba m-kar á.

² “Un o ken bo-o a nomog wu ken wan-piish ut-ma wu, wu ro un hoge gyer-o Shir á, wu komo m-hyan hi-de un net us-shi ne á.

³ Wu ken ko-gwor-wu ne'a, ro kane un ka bo-o wu ma'ase m-ha be-de un wu à un hoob-o un a ya'as wu yo ro yo ma un wu à, wu ro m-zee, ‘Gu me be-de un wan-ryaab-us re.’

⁴ O-da deen, wan-piish ut-ma yage un was, amba ur-kom wu zeeru hi un de un wu, ‘Mett gyer-o Shir á, me komo m-hyan hi-de un net us-shi ne á,

⁵ amba remen ka ko-gwor-wu sutu me, man gut remen wu kumut yo ro yo ma un wu à. Urege me nom kaane á, wua ma'as m-haan har wu bo me.’

⁶ Yeso zeeru, “Hogu no yo ka wan-piish ut-ma wu zee à, wu rotte gyer-o Shir á.

⁷ Wu hokste nome un ká ko-gwor-wu kaane, remen wu suute wu, kaane Shir a hoks nome un hun-ne ye wu daage à rii-yo ur-bon, urege ye konog wu, wua gu ye hor-m-hor.

⁸ Me no m-rure, Shir a piish ma-to un ye hor-m-hor bo ye he hoge m-rerem à. Amba **Wà-wu un net** ¿wua 'wos hun-ne gokste Ma-to Shir da-o wu he m-muun ne?”

*Sha-mo ut-ma to un
ko-Parisa un wan-goks un tar ne*

⁹ Yeso doog hun-ne m-rure ka sha-mo ut-ma mo, ye nepse she'et-de un ye, kashi de á, komo ye ro un muut un ye ken ye n-dak.

¹⁰ “Da-o gaan hun-ne yoor haag un **Pyo-o Shir** ye konot Shir: Wan-gaan ko-**Parisa**-wu, wu ka komo **wan-goks un tar**.

¹¹ Ko-**Parisa** esuru un hon wu konuru, ‘Shir, um bomog wo remen me ko-hyow á, me ko-wan-men-ut jaas-to wu á, me un rwor ut-bo á, me un hoob-o un ne'a-ne untun ye ken ye á. Um bomog wo remen me untun ka ko-**wan-goks un tar** wu reeno á.

¹² Un ho-ut ta'yoor me un nom o-**swoot** ho-ut yoor, me kume rii-yo woo op à, me wo m-ya'as o-gaan.’

† **Bor-us op us-ta'yoor:32 17:32** Hyen komo: Taka 19:26. § **Bor-us op us-ta'yoor:33 17:33** Hyen komo: Mati 10:39; 16:25; Mark 8:35; Ruka 9:24; Yoha 12:25. * **Bor-us op us-ta'yoor:35 17:35** Mo gen-mo un do ci-o ³⁶Hun-ne yoor a ma'as m-senge o-kat: a dek wan-gaan, a yage wan-gaan. Hyen: Mati 24:40.

¹³ “Amba ko-**yan-goks ւn tar** esuru ur-hew ne komo wu jaks co-o ւn wu n-Ton á, amba wu woşuru be-de ւn wu. Wu zeeru, ‘Shir, hoge ‘won ւn de, me ko-wa-**ur-ba'as!**’ ”

¹⁴ Yeso zeeru ye, “Me no m-rure, ko-**yan-goks ւn tar**, waragte o-hur hond hond be-de Shir, amba ko-**Parisa**-wu warag o-hur hond hond á. Remen kap ye jakse hi ւn de ւn ye n-ton à, Shir à hente ye n-dak, komo kap bo ւn ye hente hi ւn de ւn ye dak dak à, Shir a jaks ye n-ton.”*

Yeso huute yakar nu-o ur-bon
(Mati 19:13-15; Mark 10:13-16)

¹⁵ Ye ken hun-ne ye hanturu yakar-ye ւn ye be-ur Yeso remen wu huute ye nu-o ur-bon. Yan-neke-m Yeso tepruru ye bo ye nome kaane à,

¹⁶ Amba Yeso agnuru ka yakar-ye be-de ւn wu komo wu zeeru, “Yagu no yakar rek-ye haante be ւn de, no wen ye á, remen gwomo-to Shir ro be-de gon ye.

¹⁷ Baks no de ka! Kap bo ւn wu goksé gwomo-to Shir untun wà á, wua tuw ւn den-o Shir á.”

Ko-ya-o-kwum
(Mati 19:16-30; Mark 10:17-31)

¹⁸ Net caari-wu ւn **Yahuda**-ne cituru Yeso, “Wa-ur-Yoos, wo kashi-wu, ¿ya ne um he m-nom um kumut hoog-o ba m-ta?”

¹⁹ Yeso cituru wu, “¿Remen yan o o zeete me ‘kashi’? Yatt-wu ro kashi á se Shir cot.

²⁰ O nepse ka **karamsa**-o: ‘Wo con ne'a-wu ւn net á, wo ho net á, wo hiw rii á, wo ce'e net ut-ma á, hyan tato ru ւn inu ru ne ut-gos ne.’† ”

²¹ Ka net-wu shasuru, “Cin me rek-wu um nomosse dorotte-o ւn o kap.”

²² Bo Yeso hoge kaane à, wu zeeru wu, “Yo ken yo ro kon yo kuse o nom à: Baab rii-yo o rotte à kap, o ya'as koob-ne ka hwor-ye, komo wo a kum rii-yo ur-bon n-Ton, ka da-o, o haan, o dore me.”

²³ Amba da-o ka net-wu hoge kaane à, wu hoge m-rerem ko hiin á, remen ko-ya-o-kwum-wu deen.

²⁴ Yeso hyanuru wu hoge m-rerem á, wu zeeru, “Ko-ya-o-kwum a tuw den-o ւn gwomo-to Shir ւn yish pus-ye á!

²⁵ Otte ko-ya-o-kwum-wu tuw den-o ւn gwomo-to Shir à, jiishte ba ւn rem dorom-yo tuw ւn ish-o o-ber.”

²⁶ Hun-ne ye hoge wu à cituru, “¿Wan wu ւn ya Shir he m-gu?”

²⁷ Yeso shasuru, “Rii-yo hun-ne a hoks m-nom á, Shir a hoks yo m-nom.”

²⁸ Ka da-de Bitrus zeeru, “Gwot! Te yagnute den-ut te, te dorutu wo.”

²⁹ Yeso zeeru ye, “Ee, komo um esutu no, ko wu ke wu yage hur-o ւn wu, ko ne'a, ko hen-ne, ko ye mate wu à, ko yakar remen con-to ւn den-o ut-gwomo to Shir,

³⁰ wua kum deen ւn ka hak-se, komo wua kum hoog-o ba m-ta ւn hak-se roone à.”

Yeso rworog ma-to ւn mar-mo
ւn wu so o-tet komo
(Mati 20:17-19; Mark 10:32-34)

³¹ Yeso dekuru yan-neke-mo ւn wu op ւn yoor n-riib, wu zeeru ye, “Hogu no! A he no o-Urusharima, be-de kap rii-yo yan-Rworu ւn Ma-to Shir gene ւn **Wà-wu ւn net** he m-shi à.

* **Bor-üş op ւş-eer:14 18:14** Hyen komo: Mati 23:12; Ruka 14:11. † **Bor-ւş op ւş-eer:20 18:20** Hyen komo: Rwu 20:12-16; Kara 5:16-20.

³² Wu a he'ebe un kom-to un ye ro **Isra**-ne á, yea pyapar wu, ye copse wu m-ta komo.

³³ Yea nome wu us-sorog, ye ho wu amba ho-ur atette-de, wua ine un hoog ne."

³⁴ Amba yan-neke-mo un wu ye nap ko o-gaan yo wu ro m-zee á, remen a wukute ye ma-to wu ro m-rwor à, komo ye nap rii-yo Yeso ro m-rwor á.

Yeso upste yish-ye un ko-po
(Mati 20:29-34; Mark 10:46-52)

³⁵ Yeso ro yow yow o-Jeriko ne, wu ken ko-po-wu ro tara n-riib un cow, wu ro us-kon.

³⁶ Da-o wu hoge hun-ne ro m-arag à, wu cituru, "¿Yan yo ne?"

³⁷ Ye ruru wu, "Yeso ko-ya-o-Nazaret ro m-arag."

³⁸ Wu 'yonsuru us-cor, "Yeso! Baag-o **Dawuda**! Hoge 'won un de!"

³⁹ Hun-ne ye ro co à, kangsuru wu ye zeeru wu res temb. Amba wu 'yonsuru us-cor deen, "Baag-o **Dawuda** hoge 'won un de."

⁴⁰ Ka da-o Yeso esuru wu zeeru, "Hantu no ka ko-po-wu be un de." Bo wu wo'onte yow yow à, Yeso cituru wu,

⁴¹ "¿Ya ne o cone um nomo wo?"

Wu shasuru, "Gos-wu, um conog m-hyen."

⁴² Yeso zeeru wu, "Hyan! Remen sher-m ru be-de Shir rwo'og wo m-hyan."

⁴³ Un gyept-o un yish, wu hyanuru cas kane, wu doruru Yeso, wu ro un nome un Shir ur-bongon. Da-o buug-de un hun-ne hyane kaane à, ye bomuru Shir kap mo un ye.

Bor-us op us-jero

Yeso un Zakka

¹ Yeso cowuru o-Jeriko wu ro m-arag.

² Ko-Gwomo-wu un **yan-goks un tar** jin-de un wu Zakka, ko-ya-o-kwum-wu.

³ Wu conog wu hyen ko wan wu ne Yeso. Amba wu hoks hyan un Yeso á, remen hun-ne nomog deen, komo wutt m-seeb á ko hiin.

⁴ Wu arguru o-rek un co-o un hun-ne wu daaru o-dirimi wu hyenet Yeso, wu ro m-arag ka so à.

⁵ Bo Yeso woote un ka be-de à, wu dassuru ur-hi n-ton wu zeeru Zakka, "Kergune hor-m-hor, remen un hur-o ru um he m-she'et caane."

⁶ Zakka kergunuru hor-m-hor wu barkuru Yeso zak-o-zak.

⁷ Kap hun-ne ye hyane kaane à, taknuru us-cenene, "Ka net-wu haag ur-hamat un hur-o un **ko-ya-ur-ba'as**!"

⁸ Zakka inuru eso wu zeeru Yeso, "Hoge, man ya'as koob-ne ur-purug de un rii re, urege komo um rumuste rii-yo un wu ken wu, man tope wu ka rii-yo so o-nass."

⁹ Yeso zeeru wu, "Ka hur-o kumug gwu caane, remen ka net-wu gokste Ma-to Shir untun **Ibrahi**.

¹⁰ **Wà-wu un net** haante wu hobb, komo wu guut ye ege à."*

Sha-mo ut-ma to un hwor un guw-ne op ne
(Mati 25:14-30)

¹¹ Bo hun-ne ro m-hoge un to ka à, Yeso dooru ye m-rure sha-mo ut-ma. Un ka da-de, wu ro yow yow o-Urusharima ne, komo ye ro m-zee unze gwomo-to Shir ro ma-to m-rwuun.

* **Bor-us op us-jero:10 19:10** Hyen komo: Mati 18:10.

¹² Wu zeeru, “Wu ken net caari-wu, ro m-ha un o ken bo-o ur-hew ne, a sagbute wu ut-gwomo, a komse wu muunuru o-hur.

¹³ Bo wu ine m-neke à, wu agnuru guw-ne ye un wu nen op komo wu yasuru ko wu ke hwor. Wu ruru ye, ‘Sengu no, no gut yo no he m-hoks m-kum da-o me neke.’

¹⁴ Amba hun-ne ye un wu yagute wu, ye tomuru n-jim de un wu unze, ‘Te con ka net-wu reete ut-gwomo á.’

¹⁵ “Komo haanuru a sagburu ka net-wu ut-gwomo wu muunuru. Bo m-jo'on, wu zeeru guw-ne ye un wu ye rwuun, remen wu nept yo ye kume à.

¹⁶ Wu ur-takan haanuru wu zeeru, ‘Gos-wu, um kumug so o-op n-ton un ka ye o yasu me à.’

¹⁷ Wu zeeru, ‘Keregen, wo ko-guw kashi-wu! O nomog m-senge un rii hiin, man sagbe wo ut-gwomo to un bo-ut op.’

¹⁸ Ko-guw ayoore-wu, haanuru wu zeeru, ‘Gos-wu, um kumug so o-taan n-ton un ka ye o yasu me à.’

¹⁹ Wu zeeru wu, ‘Komo woa nom gwomo-to un bo-ut taan.’

²⁰ “Komo wu ken ko-guw-wu haanuru wu zeeru, ‘Gos-wu, hwor ru ye ka, me un wuke ye ur-magund.

²¹ Me wo o-gyer, remen wo rii-yo o-gyer yo. Wo m-dek be-de wo esse á, komo wo m-ce be-de wo go ye á.’

²² Wu zeeru wu, ‘Wo ko-guw-wu o-hwaa! Man dek gom-ut ru, m-sabursute wo! O nepste me rii-yo o-gyer yo, me m-dek be-de me esse á, komo me m-ce be-de me go á.

²³ ¿Remen yan o wo heete hwor re o-benki á, be-de um roa goksune m-sakne da-o um muune á?’

²⁴ “Ka da-de wu zeeru ka ye ro eso kane à, ‘Rumus no ka hwor-ye be-de un wu, no ya'as ka ko-guw-wu ro un op ne à.’

²⁵ Amba ye zeeru wu, ‘Gos-wu, ay, wu ro un op ne!’

²⁶ Wu shasuru, ‘Me no m-rure, kap ka ye ro un rii ne à, Shir a do ye, amba ka ye rotte rii á, ka yo ye rotte hiin à, Shir a rumus ye yo.†

²⁷ M-moka, ka yan-yage-ut re ye, ka ye cone a sagbe me ut-gwomo á, hantu no ye kane, ho no ye un hyan-o re!‡ ”

*Yan-bo-o o-Urusharima barkute Yeso
(Mati 21:1-11; Mark 11:1-11; Yoha 12:12-19)*

²⁸ Bo Yeso komte ka ma-to à, wu takuru co wu ro m-ha o-Urusharima yan-neke-mo un wu ro wu m-dorbe n-jim.

²⁹ Bo wu woonte yow yow o-Bapaji ne o-Betanya ne à, un 'wun-de o-haag o hun-ne m-zee, **Haag-o un 'yo-se o-Zetun** à, wu tomuru yan-neke-mo un wu nen yoor

³⁰ un ka ma-to ne: “Ha no un ka bo-de ro un co no à. Da-o no m-cow à, noa hyen wà-yo o-janka yo a cete m-da á gego. Ussundu no yo, no hante kane.

³¹ Urege wu ken wu cikt no, ‘¿Remen yan o no rotte yo m-us?’ Zee no wu, ‘Gos-wu conog yo.’ ”

³² Ye doruru o-cow, ye 'wossuru hond hond, bo Yeso ruru ye à.

³³ Bo ye ro m-us un ka wà-yo o-janka yo à, wan-yo zeeru ye, “¿Remen yan o no rotte yo m-us?”

³⁴ Ye shasuru, “Gos-wu conog yo.”

† **Bor-üş op üş-jero:26 19:26** Hyen komo: Mati 13:12; Mark 4:25; Ruka 8:18. ‡ **Bor-üş op üş-jero:27 19:11-27** Hyen komo: Mati 25:14-30.

³⁵ Ye dekuru ka wà-yo o-janka yo ye heeturu Yeso. Ka da-de, ye sakuru gund-to un ye un cin-o un ka janka-yo, ye deturu Yeso n-ton.

³⁶ Bo wu da n-ton à, hun-ne neksuru gund-to un ye un cow.

³⁷ Bo wu woonte yow yow o-Urusharima ne à, be-de ka cow-yo dore un 'wun-de un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun** à, buug-de un hun-ne yan-neke-mo un wu taknuru bongon-de Shir un 'yons us-cor remen rii-yo o-made yo ye hyane kap à.

³⁸ Ye 'yonsuru us-cor, ye zeeru,
"Shir ru'e ko-Gwomo o-kom wu haane
un beeb-de un Yawe à,
m-gwugwu n-ton kane

m-sekemse be-de Shir!"§

³⁹ Ka da-de ye ken **Parisa**-ne ye kane tepsuru Yeso. "Wa-ur-Yoos, zee yan-neke-m ru ye res tembl!"

⁴⁰ Yeso shasuru, "Me no m-rure, urege ye reks tembl, ta'ar-ut toa takan tep."

Yeso 'wonog remen o-Urusharima

⁴¹ Bo Yeso woonte yow yow o-Urusharima ne à, komo bo wu hyente o à, wu 'wonuru un tuk-mo ut-men remen o, un hun-ne ne ye ro n-me à.

⁴² Wu ro m-zee, "Urege no nak caane rii-yo he no m-hante she'et-de un gwugwu-mo ur-hur à! Amba m-moka Shir wukute no yo, remen no goks me à!"

⁴³ Da-o roon da-o yan-yage-ut no he no m-rigumse à, ye woongsu no komo ye hebutu no ko o ke raag-o komo noa ru á.

⁴⁴ Yea ho no un yakar no ne, komo ye saburse bo-o no, ko o-pam a yage yo n-ton un yo ken yo á, remen no baks da-o Shir haane wu guut no á!"

Yeso yanag ya-ut-baab

(Mati 21:12-17; Mark 11:15-19; Yoha 2:13-22)

⁴⁵ Ka da-de Yeso haaru n-me un **Pyo-o Shir**. Wu taknuru yan-se un ya-m-o un ya-ut-baab ne.

⁴⁶ Wu ro ye m-zee, "A geneg un Ma-to Shir, 'Hur-o re be-de us-kon de"* amba no muute o be-de un hyow-ne!"†

⁴⁷ Ko de ke ho-de Yeso yooste un **Pyo-o Shir**. Gwomo-ne ye un kon-se Shir, **yan-Yoos-de o-karamsa**, un sek-ye ne conuru ye ho wu.‡

⁴⁸ Amba ye hoks m-kum o-cow á, remen hun-ne kap ro wu m-hoge, ye con ye **ba'as** ur-gom á.

Bor ur-kwooz

*Wa ya'e Yeso gwomo-to wu rotte
un nom un ka hyat-to à*

(Mati 21:23-27; Mark 11:27-33)

¹ De ken ho-de, Yeso ro un **Pyo-o Shir**, wu ro m-yoose un hun-ne, komo wu ro un rwor un ka Ma-to Shir to, **Ma-to m-Rerem**, Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne, mosse un sek-ye ne, haanuru. Ye zeeru wu,

² "Ruru te, ¿kené o o kume gwomo-to un nom un ka rii-yo wo m-nom à? ¿Wa ya'e wo ka 'wons-mo?"

§ **Bor-üş op uş-jero:38 19:38** Hyen komo: Bong 118:26. * **Bor-üş op uş-jero:46 19:46** Hyen komo: Isha 56:7. † **Bor-üş op uş-jero:46 19:46** Hyen komo: Irimi 7:11. ‡ **Bor-üş op uş-jero:47 19:47** Hyen komo: Ruka 21:37.

³ Yeso shasuru ye, “M-moka yage um cit no o ken cot-o;

⁴ Ruru no me, ¿wa un wu ne tomne **Yohana** Wan-Yo'os un hun-ne n-me m-ho, ‘hun-ne’ ye, ko, ‘Shir’?”

⁵ Ma-ut sunuru ye, “¿Ya ne a he m-zee? A ze'e, ‘Shir,’ wua zee, ‘¿Remen yan o un ya no gokste **Yohana**?’

⁶ Komo a ze'e, ‘Hun-ne’ ye, kap ka buug-de un hun-ne dea ho na, remen ye dekse **Yohanawan-Rwor un Ma-to Shir** wu.”

⁷ Ka da-de ye shasuru, “Te nap be-de o rwuune á.”

⁸ Komo Yeso zeeru ye, “Me ma man ruru no ko kene um kume 'wons-mo um rotte un nom kaane á.”

*Sha-mo ut-ma to un
ko-ya-o-kat un ya-tom-ne
(Mati 21:33-46; Mark 12:1-12)*

⁹ Yeso ruru ka hun-ne ye ka sha-mo ut-ma mo: “Wu ken net-wu goog o-kat, wu dekuru ya-tom, wu warguru o-hur wu she'etunduru deen.*

¹⁰ Bo da-o m-ce woonte à, wu tomuru ko-guw-wu un wu be-de un ka ya-tom-ye, a ya'sunde wu yo ro yo ma un wu à. Amba ka ya-tom-ye bunuru ka ko-guw-wu, komo wu muunuru ba un rii.

¹¹ Ka wa-o-kat-wu dooru m-tom un wu ken ko-guw-wu, amba ka ya-tom-ye bunuru wu komo, ye ya'u wu m-'e, wu muunuru ba un rii.

¹² Ka da-de, wu tomuru atette-wu, ka ya-tom-ye hogussuru wu m-hoog, ye yanduru wu.

¹³ Ka da-de, ko-ya-o-kat zeeru, ‘¿Ya ne um he m-nom? Yage um tomot wà re wu me m-con à un hi un de un wu, um nak yea nomo wu o-dorotte!’

¹⁴ Amba bo ka ya-tom-ye hyambute wu à, ye zeeru hi un de un ye, ‘Wà-wu un ko-ya-o-kat-wu ka. A ho no wu, komo saw-to un ko-ya-o-kat myet a warag-ut ma na!’

¹⁵ Ye ruuturu wu n-riib o-kat, ye hooru wu.”

Yeso cituru ye, “¿Ya ne ka ko-ya-o-kat-wu he ka yan-tom-ye m-nom?

¹⁶ Wua haan wu ho ka yan-tom-ye, wu ya'as ye ken ya-tom-ye ka kat-o.”

Bo hun-ne hoge kaane à, ye zeeru, “Shir wen gon ka rii-yo!”

¹⁷ Yeso gwoṭuru ye, wu cituru, “¿Ya ne ka Ma-to Shir to ro m-zee? ‘Ka pam-yo ya-ut-mà yage à, yo jiište ye ka m-'wons kap.’†

¹⁸ Kap bon wu 'hebe un ka pam-yo à wua cagme, urege komo ka pam-yo he'ente n-ton un net, yo à rugumse wu.”

*Cot-o un top un tar
(Mati 22:15-22; Mark 12:13-17)*

¹⁹ Yan-Yoos-de o-**karamsa** un Gwomo-ne ye un kon-se Shir ne conuru ye ship Yeso kane remen ye nepse wu rworog ka sha-mo ut-ma mo remen ye, amba ye ro o-gyer o un hun-ne.

²⁰ Ye ro un hoob-o o-cow remen ye zeet Yeso rworog gom-de **ur-ba'as**. Ye zwopuru ye ken ye o-nu, ye barag m-zee kashi un hun-ne ye ro. Komo ye tomuru ka hun-ne-ye ceeb Yeso us-cot, remen ye bobsute wu, be-ur **Biratus**, ko-Gwamna-wu o-dak.

²¹ Ya-m-seger un Yeso zeeru wu, “Wa-ur-Yoos, te nepse kap yo o zee, un yo o yoose ne à, hond hond o. Te nepse wo un gwoṭ un co á, amba rwor o-nip o un yo Shir cone un hun-ne ne à.

²² Ruru te, ¿depete te top tar-o un ko-Gwomo **Sisar**, gwomo-to o-dak o-**Roma**, ko te top á?”

* **Bor ur-kwooz:9 20:9** Hyen komo: Isha 5:1. † **Bor ur-kwooz:17 20:17** Hyen komo: Bong 118:22.

23 Amba Yeso hyanuru weer-se un ye, wu zeeru ye,

24 “Kutu no me ka hwor-yo a nome o-kwom à. ¿Co-o wan o, un jin-ur wan ne ro kane?”

Ye shasuru, “O ma **Sisar**, ko-Gwomo-wu o-**Roma**.”

25 Yeso zeeru, “Remen kaane, ya'as no ko-Gwomo **Sisar** yo ro yo ma un wu à, no ya'as Shir yo ro yo un Shir à.”

26 Ka hun-ne ye hoks Yeso m-ship un ka ceeb-o á, ye resuru temb, ye ro un barag-se un shas-o un wu.

Cot-o un ine-mo un margan-ne

(Mati 22:23-33; Mark 12:18-27)

27 Ye ken **Saduki**-ne ye, (ye zee a ine ut-marimar á), ye haanuru be-ur Yeso. Ye cit wu,†

28 “Wa-ur-Yoos, **Mosa** geneg ka **karamsa**-o rem te. ‘Urege net marag wu yage ne'a ba un yakar, hen-ne un ka net-wu a ge ka ne'a-wu, remen ye kumut yakar-ye a he m-zee yakar-ye un ka wu mare à.’§

29 A zee ye ken campo-ne ye ta'oor, tato un ye gaan, wu ro sek-wu à gaag ut-ge wu maruru ba wu un mat yakar.

30 Wu donde wu à gaaru ka ne'a-wu,

31 Atette-wu kaane, ka rii gaan-yo kumuru ye kap ta'oor, ye marag ba un wu kume wà á.

32 Ur-kom kap, ka ne'a-wu maruru.

33 M-moka, ¿ho-de margan-ne he m-ine à, ne'a-wu waane ka ne'a-wu ro? Kap ta'oor mo un ye, ye gaag wu.”

34 Yeso shasuru ye, “Hond hond o hun-ne ye m-moka ge ut-ge.

35 Amba campo-ne un ne'a-ne ne ye Shir he m-'yons ut-marimar à, remen ye shereg un wu, ye he de m-ga ut-ge, un ká da-o á.

36 Yea warag untun **yan-tom-ye Shir**, yea mer á. Ye ro yakar-ye Shir, remen ye inute ut-marimar.

37 Komo **Mosa** rworog cas cas, margan-ne a ine un hoog ne. Un ka ma-to wu gene bo Shir nome ut-ma un wu ne à, un ka be-de un tuk-mo ur-ran-de. Wu geneg unze Wan-Koyan, ak hi un de un wu, wu ro ‘Shir **Ibrahi**, Shir **Ishaku**, komo Shir **Yakubu**.’*

38 Wu ro Shir o un margan-ne á, amba Shir o un yan-hoog, remen be-de un wu kap yan-hoog ye.”

39 Ye ken **yan-Yoos-de o-karamsa** ye zeeru, “Wa-ur-Yoos o, ka shas-o ro ur-bon ne!”

40 Bo un kaane, yatt-wu hokse Yeso m-cit komo á.

Kiristi wà Dawuda wu

(Mati 22:41-46; Mark 12:35-37)

41 Yeso zeeru ye, “¿Re ne ne ye zette **Kiristi** raag-o **Dawuda** o?

42 **Dawuda** un hi un de un wu zeeg un takurda-o un Sep-to ur-Bongon, “Yawe zeeg Gos-wu re:

“She'et un ka be-de ut-gwomo de,

43 Har um ru'ut yan-yage-ut ru waragte rii-yo o he m-yawag un na-us ru à!” †

44 **Dawuda** ak wu ‘Gos-wu,’ komo ¿re o, wu hette m-warag ‘wà un wu’?”

‡ **Bor ur-kwooz:27 20:27** Hyen komo: Seng 23:8. § **Bor ur-kwooz:28 20:28** Hyen komo: Kara 25:5.

* **Bor ur-kwooz:37 20:37** Hyen komo: Rwu 3:6. † **Bor ur-kwooz:43 20:42-43** Hyen komo: Bong 110:1.

Yeso zeeḡ nom no ja
un yan-Yoos-de o-karamsa ne
(Mati 23:1-36; Mark 12:38-40)

⁴⁵ Bo hun-ne kap hogute wu à, Yeso zeeru yan-neke-mo un wu,

⁴⁶ “Nom no ja un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne, ye ro m-con ye ma'as m-neke un cop-to ur-bon ne, komo ye conog a gas ye, a hyen ye ut-gos ne be-de m-o m-baab ne. Ye ro m-daag be-de ur-she'et de ur-bon un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, un be-de jiishe ur-bon ne à da-o ut-biki.

⁴⁷ Ye ro m-cow un hur-to un gwor-ne ye rumus ye saw-to un ye, ka da-de komo ye barguru naas o-da deen un kon-se Shir! Koob-de Shir he ye m-'ya à dea jiish de un ko wu ke!”

Bor ur-kwooz o-gaan

Yar-mo un ko-gwor
(Mark 12:41-44)

¹ Yeso riguru wu hyanuru hun-ne yan-rii ro un hwoḡe un yar-mo un ye un be-de ur-ess n-me un **Pyo-o Shir**.

² Komo wu hyanuru wu ken ko-koob-wu un ko-gwor-wu ne'a jorbute nera yoor.

³ Wu zeeru, “Me no m-rure, kà ko-gwor-wu jiishte ko wu ke m-yar,

⁴ remen ye ka gasunte ye yagne yo kuse à, amba wu, ko-koob untun wu, ya'aste kap yo ro wu à.”

Yeso rworog a wuks den-o Shir
(Mati 24:1-2; Mark 13:1-2)

⁵ Ye ken ye **yan-neke-m Yeso** ro un ma-to un **Pyo-o Shir**, o ro ur-bon de o-gwoḡ ne un ka ta'ar-to a meete o à un yar-mo a ya'e Shir ne à. Yeso zeeru,

⁶ “Kap ka yo no hyane à, da-o roon a yage ur-ta'ar n-ton un de ken de á, a wuksusse ko de ke.”

Swo ur-koob
(Mati 24:3-14; Mark 13:3-13)

⁷ Ye cituru wu, “Wa-ur-Yoos, ¿ya un da-o a he m-nom kaane? Komo ¿ya un gon napa-o te he m-hyan, te nept ka da-o woonte?”

⁸ Yeso zeeru, “She'et no zongse, no yage ko wu ke raks no á. Hun-ne deen a haan un jin un de. Yea haan, ye zee, ‘Me ro wu, wu Shir daagne à!’ Komo, ‘Ka da-o ro yow yow!’ Amba no dore ye á.

⁹ No hoge o-gyer á, da-o no hoge ma-to ur-gun, m-barme ne, se a nomog gon to ur-takan, amba yan zee kom-ur ro yow yow á.”

¹⁰ Wu dooru ye m-zee, “O-dak, o-dak ne a dum, ut-gwomo ut-gwomo ne komo kaane.

¹¹ Dak-o a nukte o ho hun-ne, mer, us-gom ne ko kene, rii-yo o-gyer yo a take m-hyan á, a hyen yo rwunte n-Ton un shir.

¹² Rii-yo ka rem-se nomot kaane, a ship no a reesu no ur-koob, a heet no un kuke-to un yoos un Ma-to Shir be-de un piish ut-ma, a ke no. A heet no be-de un gwomo-ne un ya-o-dak-ne remen no me m-dore.

¹³ Kane no he m-kum o-da no rurutu ye ma-ut re to ur-bon.

¹⁴ Zongu no ba da-o un woon, no was bo no he hi un no m-ruut á, urege ye ce'utu no ut-ma.

¹⁵ Remen man 'ye no ut-gom, us-weer ne, bo yan-yage-ut no a hoks no un wakse un yo no zee á.*

* **Bor ur-kwooz o-gaan:15 21:14-15** Hyen komo: Ruka 12:11-12.

16 A heet cetente-ur no be-de un ye mate no à, hen-ne no un baag-o no ne, un nay no ne ne, komo yea ho ye ken ye be-ur no.

17 Ko wu ke wua yagu no rem re.

18 Amba ko o-hi o-gaan un hi un no yoa he'en á.

19 No shere be-de Shir noa kum hoog-o ba m-ta.

Yeso zeeg a saburse o-Urusharima

(Mati 24:15-21; Mark 13:14-19)

20 “Da-o no hyene ya-ur-gun rigimsute o-Urusharima, ka da-de noa nep da-o ro yow yow a sabursute o.

21 Ka da-de ka ye ro un dak-o o-Judiya ye som ut-haag, ka ye ro n-me o-bo à, ye som, komo ye rege ye ruuste n-do à, ye warag n-me o-bo á.

22 Remen ka ho-to, ‘Ho-to un swo ur-koob to,’ remen a sho'oste o-nip yo Ma-to Shir zee à.†

23 Rii-yo ur-'won yo ne'a-ne ya-ut-uub un ka da-o, un ye ro un yakar rek-ye ne à! Rii-yo o-gyer a haan un ka dak-o, komo Shir a hante ryaab-se un wu un ka hun-ne ye remen **ba'as-de** un ye.

24 A ho ye ken ye be-de ur-gun, komo a dek ye ken ye m-guw hono o-dak kap, komo ka ye nape Shir á yea yawag o-Urusharima har da-o Shir he m-zee ye yage kaane à.”

Muun-m Yeso

(Mati 24:29-31; Mark 13:24-27)

25 Yeso aragturu m-zee, “A hyen saw-to ut-hyat n-ton ur-ho, o-reng un regen-ne. Ut-bo hono o-dak a nom o-zak á, hun-ne a hoge gyer-o un nukte-mo m-sa un ryaab-se un a hu-se m-ho ne.‡

26 Hun-ne a bonse remen gyer-o un yo he m-haan hono o-dak à, Shir a nukt myet bo un rii-yo ro ut-gwomo ne n-Ton un shir à.

27 Ka da-de **Wà-wu un net** a muun, untun o-ke'ente m-'wons ne deen, komo o-mok ne.§

28 Da-o no hyene ka rii-yo cirig m-nom, ine no eso no sher ur-beeb ne no jaks hi-ut no n-Ton, no gut Shir remen wu ro ma-to un gu un no.”

Yoos no be-de 'yo-yo o-rum

(Mati 24:32-35; Mark 13:28-31)

29 Ka da-de Yeso ruru ye sha-mo ut-ma: “Ceker no 'yo-yo o-rum un se ken 'yo-se ne.

30 Da-o no hyene se cirig m-tupe, no nak sho-o nomog yow yow.

31 Kang-o gaan, da-o no hyene ka rii-yo ro m-nom, no nep unze gwomo-to Shir ro ma-to m-woon.

32 “Me no m-rure o-nip, hun-ne ye ro un hoog ne m-moka à yea wo m-mar kap á, se ka yo um zee mosse o-bo o o-Urusharima ne à shiig.

33 O-Ton o-dak ne a tees, amba ma-ut re a te á.

Depete a wer

34 “Wer no! No shoos hi un no ut-biki á, m-swo ne komo un ceker-se un hoog ne á. Me un zee kaane remen ka ho-de a 'wos no ba no un nap

35 untun ceeb. Remen de a haan hono o-dak kap de 'wos ko wu ke wu ro un hoog ne n-dak à.

36 Zongu no, komo no kon ko de ke ho-de, remen no kumut beeb-de m-ru un kap yo he m-haan à, komo no est un co-o un **Wà-wu un net**.”

† **Bor ur-kwooz o-gaan:22 21:22** Hyen komo: Hose 9:7. ‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:25 21:25** Hyen komo: Isha 13:10; Izik 32:7; Jowe 2:31; Hyan 6:12-13. § **Bor ur-kwooz o-gaan:27 21:27** Hyen komo: Dane 7:13; Hyan 1:7.

³⁷ Ko de ke ho-de Yeso ro m-yoos un **Pyo-o Shir**, ko mo ke rim-mo wu ro m-ha **Haag-o un 'yo-se o-Zetun** taasu m-tet wu ro un kon-se Shir.*

³⁸ Ko de ke ho-de n-sot hun-ne kap ro m-ha un **Pyo-o Shir**, remen ye hoguté wu.

Bor ur-kwooz us-yoor

A gamag ur-hi a yagute Yeso

(Mati 26:1-5; Mark 14:1-2; Yoha 11:45-53)

¹ Da-o ro yow yow o un **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist** o hun-ne m-aag **Biki-o m-Pas** à.*

² Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne ro un gyer-o un hun-ne, remen kaane ye cowuru hoob-o un bu-se ye hette ho un Yeso ba hun-ne un nap à.

Yahudas eks wua beeb Yeso

(Mati 26:14-16; Mark 14:10-11)

³ **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** cowuru un hur-ur Yahudas, wu a m-zee Iskariyoti à, wan-gaan be-de **yan-neke-m Yeso** op un yoor [12].

⁴ Yahudas haaru, wu nomuru ut-ma un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un caari-ne ne yan-er-de un **Pyo-o Shir** bo wu he ye m-bopse un Yeso à.

⁵ Zak-o hooru ye, ye zeeru yea top wu hwor.

⁶ Yahudas esuru kaane, komo wu taknuru hoob-o un da-o jiishe ur-bon à, o wu hette ye m-bopse un Yeso à, ba hun-ne un nap.

Yeso zongute wu reet Biki-o m-Pas

(Mati 26:17-25; Mark 14:12-21; Yoha 13:21-30)

⁷ Da-o un **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist** woonuru da-o a he pan un ca-yo ur-seke yo un rii-yo m-re yo **Biki-o m-Pas** à.

⁸ Yeso tomuru Bitrus un **Yohana**, wu zeeru, "Ha no zonge no nom rii-yo m-re yo un **Biki-o m-Pas** a reet no!"

⁹ Ye cituru wu, "¿Ke ne o, o cone te nom ka rii-yo m-re yo?"

¹⁰ Wu shasuru, "Bo no m-cow o-bo à, noa gonte wu ken net-wu dekne dede-o m-ho à. Doru no wu un hur-o wu cuwte à.

¹¹ No zee ka wa-o-hur wu: 'Wa-ur-Yoos zeege te cit wo, ¿o ke kuke-o yan-neke-m re un me ne hette m-re rii-yo m-re yo un **Biki-o m-Pas**?'

¹² Wua kutu no caari-o o-kuke o a ma'e n-ton un or un o à, kane no he na nome un rii-yo m-re."

¹³ Ye ruuru komo ye 'wossuru rii hond hond bo Yeso ruru ye à. Komo ye nomuru rii-yo m-re yo **Biki-o m-Pas**.

Rii-yo m-re yo un Biki-o m-Pas

yo un Wan-Koyan

(Mati 26:26-30; Mark 14:22-26; 1Kor 11:23-25)

¹⁴ Bo da-o woonte à, Yeso she'eturu be-de un re rii-yo m-re un yan-tom-ye un wu ne.

¹⁵ Wu zeeru ye, "Um conog deen, um re ka rii-yo m-re yo un **Biki-o m-Pas** o un no ne, ka da-de um swooru ur-koob!"

¹⁶ Me no m-rure, man re yo komo á, se da-o Shir kome gwu-o un hun-ne ye un wu à."

¹⁷ Ka da-de Yeso dekuru ur-ibitte de m-modi, wu bomuru Shir. Wu zeeru, "Dek no, no wong.

* **Bor ur-kwooz o-gaan:37 21:37** Hyen komo: Ruka 19:47.
komo: Rwu 12:1-27.

* **Bor ur-kwooz us-yoor:1 22:1** Hyen

18 Me no m-rure m-moka har ma co, man su ka 'wuur-o á, se gwomo-to Shir woonte."

19 Ka da-de wu dekuru ur-burodi wu bomuru Shir, wu caturu de. Wu ya'suru ye, wu ro m-zee, "Wur-o re o ka o um **seke**, rem no à. Sengu no m-nom kaane no ma'aste me m-baks."

20 Kang-o gaan, wu yasū ye ka ibitte-de da-o ye reese rii-yo m-re à. Wu ro m-zee, "Ka ibitte-de swor o-nu o o-pu o dea es un hyó-m re, mo a wuuse rem no à.†

21 "Gwot no! Ka wu he me m-bopse be-de ya-ut-yage à, wu ro kane un me ne be-de un rii-yo m-re!‡

22 **Wà-wu un net** wua mer bo Shir esse à. Amba ka wu yase **Wà-wu un net**, wua warag rii-yo ur-'won!"

23 Ye taknuru citun hi un de un ye, "¿Wan wu ne be-ur na, wu he nom un ka rii-yo à?"

Ma-ut sunute un wu he gos-wu à

24 Ma-ut sunute be-de un **yan-neke-m Yeso**, to un wu he gos-wu à, be-de un ye.§

25 Yeso zeeru ye, "Gwomo-ne ye un ya-o-dak, ye ro ye m-kute m-'wons. Komo ka gwomo-ne ye ro m-zee un hi un de un ye, 'Nay-ne ye un ka hun-ne ye.'

26 Kaane no he m-nom, gos-wu be-ur no, se wu waragte rek-wu, komo wa un co, se wu muute hi un de un wu untun ko-guw.*†

27 ¿Wa ro gos-wu ne, ka wu she'ete wu reete, ko wu nome wu hante à? Wu she'ette wu reet à. Amba um ro be-ur no untun wu nome wu hante à.‡

28 "No ro un me ne kap bo un meger-ut re.

29 Komo bo Tato re sagbu me ut-gwomo à, kaane um sagbu no.

30 Noa re noa su da-o un gwomo-ut re, komo noa she'et ut-comos remen noa piish ma-to un ka baag-ut op ut-voor [12] to, to o-**Isra**.§

Yeso zee Bitrus a she wu

(Mati 26:31-35; Mark 14:27-31; Yoha 13:36-38)

31 "Bitrus, Bitrus! Hoge! **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** konog a 'ye wu o-da wu megertu no kap, a wongte yo ur-bon, un yo ba ur-bon ne, bo ya-tom ro un wong un hyo un kwa ne à.

32 Amba um konog rem ru, bo woa tuku me o-cin á. Komo o sher be un de, o ru or ru ne jaab-o ut-men."

33 Bitrus shasuru, "Gos-wu, um ro zongse a ke'et me un wo ne, um meret komo un wo ne!"

34 Yeso zeeru, "Bitrus, me wo m-rure, wo a nom she'-m re o-tet rii-o keeg-yo o-kiit kenet."

Ba-de un hwor, o-ba, o-magay ne

35 Ka da-de Yeso cituru yan-neke-mo un wu, "Bo um tomu no ka da-de ba un ba-de un hwor, ba o-ba, ba ut-ka'ante, ¿ya un yo no taage?"

Ye shasuru, "Ko rii."*

† **Bor ur-kwooz us-voor:20 22:20** Hyen komo: Irmí 31:31-34. ‡ **Bor ur-kwooz us-voor:21 22:21**

Hyen komo: Bong 41:9. § **Bor ur-kwooz us-voor:24 22:24** Hyen komo: Mati 18:1; Mark 9:34; Ruka

9:46. * **Bor ur-kwooz us-voor:26 22:25-26** Hyen komo: Mati 20:25-27; Mark 10:42-44. † **Bor**

ur-kwooz us-voor:26 22:26 Hyen komo: Mati 23:11; Mark 9:35. ‡ **Bor ur-kwooz us-voor:27 22:27**

Hyen komo: Yoha 13:12-15. § **Bor ur-kwooz us-voor:30 22:30** Hyen komo: Mati 19:28. * **Bor**

ur-kwooz us-voor:35 22:35 Hyen komo: Mati 10:9-10; Mark 6:8-9; Ruka 9:3; 10:4.

³⁶ Yeso zeeru, “Amba m-moka, bo un wu ro un ba-de un hwor ne à, ko o-ba, wu dek, komo bo un wu ro ba o-magay à wu beeb matuku-de un wu, wu o o-gaan.

³⁷ Nom no yo, remen Ma-to Shir to zeeg, ‘A muut wu **ko-ya-ur-ba'as**,† se to waragte o-nip, remen to a gene ut-ma re à toa mit o-nip.”

³⁸ Yan-neke-mo un wu zeeru, “Gwo! Gos-wu, magay-ut yoor-to ka!”
Wu shasuru, “To bo'osute!”

Yeso konog Shir

(Mati 26:36-46; Mark 14:32-42)

³⁹ Yeso yaguru o-bo wu ruuru, bo wu wete m-nom à, n-ton **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**, yan-neke-mo un wu nekuru un wu ne.

⁴⁰ Bo wu wo ka be-de à, wu zeeru ye, “Kon no bo a meger no á.”

⁴¹ Ka da-de wu arguru wu yage ye untun hew-de un jor-o ur-ta'ar, komo wu kwukuru n-dak, wu konuru Shir.

⁴² Wu zeeru, “Tato re, urege o conog, wo yage me m-suut ka koob-de á. Anze un con-m re á, amba nom bo o cone à.”

⁴³ Ko **wan-tom-wu Shir** haanuru be-de un wu, wu dooru wu m-'wons.

⁴⁴ Un tuk-mo ut-men, wu kone Shir arge n-ga, susamb-mo un wu ro m-he'en n-dak untun m-hyó.

⁴⁵ Bo wu ine be-de us-kon à, wu warguru be-de un yan-neke-mo un wu. Wu 'wos ye ro m-rew, ye karag remen hur-de un ye naasute.

⁴⁶ Wu zeeru ye, “¿Remen yan o no rotte m-rew? Ine no, no kon Shir bo a meger no á.”

A shik Yeso

(Mati 26:47-56; Mark 14:43-50; Yoha 18:3-11)

⁴⁷ Yeso ro ut-ma, buug-de un hun-ne woonuru. Wan-gaan be-de un ka op un yoor [12] ye, jin-de un wu Yahudas teknete ye co. Wu haanuru be-ur Yeso wu hamturu wu.

⁴⁸ Amba Yeso zeeru, “Yahudas, ¿ur-hamat o, o he bopse un ya-ut-yage **Wà-wu un net?**”

⁴⁹ Bo **yan-neke-m Yeso** ye ro kane à, hyane yo he m-nom à, ye cituru Yeso, “Gos-wu, ¿te dum un ye ne un magay-ut te?”

⁵⁰ Wan-gaan be-de un ye, kupsuru to-o un so un kom-o ur-re o un ko-guw-wu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir.

⁵¹ Amba Yeso zeeru, “Yagu no kaane!” Wu ci'uru to-o un ka net-wu, wu dapuru o.

⁵² Ka da-de Yeso zeeru ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, un caari-wu un yan-'er-de un **Pyo-o Shir** ne un sek-ye ne, ye haane kane ye shipt wu à. “¿Remen yan o no haante ut-magay ne, ut-ko ne, sa o zee me ko-hyow-wu?”

⁵³ Um ro un no ne, ko o ke da-o un **Pyo-o Shir**, komo no meger no shipt me á. Amba da-o no o ka da-o yan-men-ut jaas-to ro ut-gwomo à.”‡

Bitrus she'eg Yeso

(Mati 26:57-58,69-75; Mark 14:53-54,66-72; Yoha 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Ye shipuru Yeso, ye nekuru un wu ne, un hur-o un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, Bitrus ro ye m-dore n-jim ur-hew ne.

⁵⁵ Yan-hwo'ot o-ra do'og o-ra un tete-o un hur-o un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, komo Bitrus ro kane.

† **Bor ur-kwooz us-yoor:37 22:37** Hyen komo: Isha 53:12. ‡ **Bor ur-kwooz us-yoor:53 22:53** Hyen komo: Ruka 19:47; 21:37.

⁵⁶ Da-o wan-gaan ne'a be-de un guw-ne, hyane wu tara kane be-de o-ra à. Ka ne'a-wu tuuru wu yish. Wu zeeru, "Ka net-wu ma **wan-neke-m Yeso** wu!"

⁵⁷ Amba Bitrus she'uru, "Ne'a, me nap ka net-wu á!"

⁵⁸ O-da hiin, wu ken net-wu zeeru Bitrus, "Wo ma wan-gaan-wu be-de un ye!"

Amba Bitrus shasuru, "Ka net-wu, me wu á!"

⁵⁹ Bo da-o jimite komo à. Wu ken net-wu sheruru gung, wu zeeru, "She-m mo kon á, ka net-wu ro un dore un Yeso, remen wu ma ko-ya-o-Gariri-wu!"

⁶⁰ Amba Bitrus shasuru, "Ka net-wu, me nap yo wo m-rwor á!"

Da-o gaan, wu ro ut-ma, kiit-o kanuru.

⁶¹ Yeso wakturu us-ajima ne wu gwoturu Bitrus, komo Bitrus baksuru Yeso zeeg wu, "Woa nom she'e-m re o-tet rii-yo o-kiit yo kenet."

⁶² Bitrus joguru us-kan.

*Ye nomute Yeso us-sorog,
ye yo'og wu*

(Mati 26:67-68; Mark 14:65)

⁶³ Ka hun-ne ye, ye ro un er-ur Yeso à, ye nomuru wu ur-ar, us-sorog ne, ye copsuru wu m-ta.

⁶⁴ Ye hokkuru wu ur-magund un yish. Ye cituru wu, "¿Wa wosu wo? Rwor!"

⁶⁵ Komo ye nomuru wu ma-to un naas ut-men.

A heete Yeso be-de un piish ut-ma

(Mati 26:59-66; Mark 14:55-64; Yoha 18:19-24)

⁶⁶ Bo ish geste à, sek-ye, un Gwomo-ne ye un kon-se Shir ne, un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne morguru be-ur gaan, komo a hanturu Yeso be-de un ka **Morog-de un Sek-ye** de.

⁶⁷ Ye zee, "Rurute, ¿wo **Kiristi**?"

Wu shasuru, "Me ruru no, noa dek á.

⁶⁸ Urege komo um cikt no, no hede me m-shas á.

⁶⁹ Amba m-moka, har un co, **Wà-wu un net** a she'et ur-re de un Shir be-de ut-gwomo."

⁷⁰ Ye zeeru kap, "¿Wo wu ro, **Wà-wu Shir**?"

Wu shasuru ye, "No zeeg hond hond."

⁷¹ Ye zeeru komo, "Te con ye he te m-su'e á! Te un hi un te, te hogute yo wu zee à!"

Bor ur-kwooz us-tet

A hette Yeso be-ur ko-Gwamna Biratus

(Mati 27:1-2,11-14; Mark 15:1-5; Yoha 18:28-38)

¹ Ka buug-de un hun-ne de inuru kap ye heeturu Yeso be-ur **Biratus** ko-Gwamna.

² Kane ye takne wu sakke ut-**ba'as**. "Te shipk ka net-wu, wu ro un egusse un hun-ne na, wu ro ye m-zee, ye top ko-Gwomo **Sisar** tar-o un hono o-dak á, komo wu ro m-zee, wu ro ko-Gwomo te, **Kiristi**."

³ **Biratus** cituru wu, "¿Wo ro ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?"

Yeso shasuru, "O zeeg kaane."

⁴ Ka da-de **Biratus** zeeru Gwomo-ne ye un kon-se Shir un buug-de un hun-ne, "Me hyan **ba'as-de** un ka net-wu á."

⁵ Amba ye eks m-'wons ne, "Yoos-de un wu ro m-hante 'yons ur-hi be-de un hun-ne ye o-Judiya. Wu takante o-Gariri wu ka woone komo kane."

A hette Yeso be-ur ko-Gwomo Here

⁶ Da-o ko-Gwamna **Biratus** hoge de ka à, wu cituru, “¿Ko-ya-o-Gariri-wu, ka net-wu?”

Ye shasuru, “Ee.”

⁷ Bo wu nepte Yeso rwuunte so un dak-o un gwomo-ut **Here** [Atipas] à, wu zeeru ye heet Yeso be-ur **Here**, wu ro o-Urusharima ka da-de à.

⁸ Bo **Here** hyente Yeso à, wu nomuru o-zak remen wu hogute ma-to un wu, komo wu ro ur-'er deen wu hyenet wu. Wu hok wu hyenet Yeso ro un nom ut-hyat.

⁹ **Here** cituru Yeso us-cot deen, amba wu shas á.

¹⁰ Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne ro co, ye hururu ut-gaag, ye zeeru Yeso nomog rii-yo depe á.

¹¹ **Here** un karma-ne un wu ne nomuru Yeso ur-ar. Ka da-de ye tupuru Yeso cop-o ut-gwomo ye muuturu wu be-ur **Biratus**.

¹² Ka ho-de **Here** ne un **Biratus** nomuru ur-nay, n-ga ye ro m-she'et be-ur gaan á.

Hun-ne zeeg a ho Yeso

(Mati 27:15-26; Mark 15:6-15; Yoha 18:39—19:16)

¹³ **Biratus** morogsuru Gwomo-ne ye un kon-se Shir un caari-ye ne un hun-ne ne.

¹⁴ Wu zeeru ye, “No hantute ka net-wu be un de. No zee wu ro un egusse un hun-ne. M-moka um me'este wu un co no. Komo me hyan wu **ur-ba'as** ne de no zee á.

¹⁵ Komo **Here** wu hyan **ba'as-de** un wu á, wu hantute wu be un na. Ka net-wu nom rii-yo woo m-mar á.

¹⁶⁻¹⁷ Remen kaane man ru a nomu wu us-sorog, um ho'os wu.”

¹⁸ Buug-de un hun-ne 'yonsuru us-cor kang-o gaan, “Ho wu! Hosundu te Barabas!”

¹⁹ (A un ka Barabas remen wu hantute ur-gun n-me o-bo, wu hoom komo hun-ne.)

²⁰ **Biratus** ro conog wu ho'os Yeso, wu ruru hun-ne komo.

²¹ Amba ye 'yonsuru us-cor, “A kem wu! A kem wu!”

²² **Biratus** zeeru ye atette-o, “Amba, ¿ya un **ba'as-de** wu nom? Me hyan rii-yo wu nome yo woo m-mar á! Man ru a nomu wu us-sorog a ho'os wu.”

²³ Amba ye dooru 'yons us-cor n-ton a kem Yeso, komo ka yan-'yons us-cor ye reeru ur-ho.

²⁴ Remen kaane **Biratus** zeeru, a nome Yeso, yo ye cone à.

²⁵ Wu hosunduru ye wu ye cone à, wu a ka'e remen gun-de wu hante o-bo à un hoom un hun-ne ne, komo wu yasuru ye Yeso, ye nom yo ye cone à un wu ne.

A kamag Yeso o-kan

(Mati 27:32-44; Mark 15:21-32; Yoha 19:17-27)

²⁶ Karma-ne dekururu Yeso ye ruuru un wu ne. Bo ye ro m-neke à, ye gonturu wu ken net-wu rwunte o-Kireni jin-de un wu Simon, wu ro m-cowon o-bo un ka dak-o. Ye bopuru wu, ye rwo'uru wu dek un ka **kan-o**, un jim-ur Yeso.

²⁷ Buug-de un hun-ne deen doruru wu, ye ken ne'a-ne ye ro n-me ye ro us-kan. Ye ro m-hoge 'won-ur Yeso.

²⁸ Yeso wakturu, wu gwoturu ye. Wu zeeru ye, “Ne'a-ne ye o-Urusharima! No 'won rem re á, amba 'won no rem no, un yakar no ne.

²⁹ Me no m-rure ho-ur roon, da-o hun-ne he m-zee, 'Ne'a-ne ye kume yakar á, ye bum Shir remen ye mat wan-yaar á.'

³⁰ Oa nom da-o hun-ne he m-zee ut-haag à 'He'en no te n-ton!' Yea zee ut-dor, 'Wuke te no!'

³¹ Gon ka rii-yo a nom, urege hun-ne nomote me kaane, me wu ro ba **ur-ba'as** à, ¿ya ne Shir he nome un **ya-ur-ba'as**?"

³² Ye ken hun-ne ye yoor, kap mo un ye hyow-ne, a ruute ye remen karma-ne hoot ye un Yeso ne.

³³ Bo ye woone de ken be-de a m-zee, *Caar-o ur-hi*, ye kamuru Yeso kane o-**kan** un ka hyow-ne ye ne yoor, wan-gaan so ur-re, wan-gaan so ur-kwanta.

³⁴ Yeso zeeru, "Tato re, soks **ba'as-de** un ye! Ye nap yo ye ro m-nom á."

Ka da-de karma-ne wonguru gund-to un wu o-gwambe.†

³⁵ Hun-ne ro eso ye gut, da-o caari-ye ye un **Yahuda**-ne nome wu ur-ar à. Ye zeeru, "Wu guug ye ken ye, urege wu ro **Kiristi** wu Shir tomne à, wu gu hi un de un wu."‡

³⁶ Karma-ne abun ye, nomuru wu ur-ar, ye haaru be-de un wu. Ye tepburu wu ke-mo o-zambo. Ye zeeru, §

³⁷ "Gu hi un du urege wo ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne wu!"

³⁸ Ye genuru ka gom-to ye kemuru wu to yow yow ur-hi ne: "Ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne wu ka."

³⁹ Wan-gaan be-de un ka hyow-ne ye, ye a kame kane à, ruru Yeso ma-to ba ur-bon: "¿Wo wu ka ro **Kiristi** á? Gu hi un du un te ne!"

⁴⁰ Ka wan-gaan-wu, hururu wu ut-gaag, wu ro m-zee, "¿Wo un gyer un Shir á? A m-swo ur-koob hond hond un wu ne.

⁴¹ De ma na koob-de hond hond o be-ur na, remen a gokste yo depe na à, amba wu, wu nom **ur-ba'as** á."

⁴² Komo wu zeeru Yeso, "Yeso, baks un me ne, da-o o he m-muun ut-gwomo ne à!"

⁴³ Yeso shasuru wu, "Um esute wo caane, wo tuw **be-de o-zak** un me ne."

Mar-m Yeso

(Mati 27:45-56; Mark 15:33-41; Yoha 19:28-30)

⁴⁴⁻⁴⁵ Ho-ur ro ur-hi, comb-o swoonuru hono o-dak har da-o de shate à. Komo gund-o m-nu o wongse **Pyo-o Shir** à caturu be-ut yoor un hi un de un o.*

⁴⁶ Yeso 'yonsuru us-cor, "Tato re! Um ruste kukt-to re un kom-ut ru!" Bo wu zette kaane à, wu maruru.†

⁴⁷ Sek-wu wu un karma-ne hyanuru yo nome à, wu bomuru Shir, wu ro m-zee, "Nip-o ka net-wu net kashi-wu!"

⁴⁸ Da-o hun-ne ye morge kane à, hyane yo nome à, ye ji'uru o-hur kap. Ye ro un wos un be-de un ye un tuk-mo ut-men.

⁴⁹ Amba kap ye nape Yeso un hi un de un ye à, ye essuru ur-hew ne ye gut, mosse un ne'a-ne ne ye donde wu so o-Gariri à.‡

A jok Yeso

(Mati 27:57-61; Mark 15:42-47; Yoha 19:38-42)

* **Bor ur-kwooz us-tet:30 23:30** Hyen komo: Hose 10:8; Hyan 6:16. † **Bor ur-kwooz us-tet:34 23:34** Hyen komo: Bong 22:18. ‡ **Bor ur-kwooz us-tet:35 23:35** Hyen komo: Bong 22:7. § **Bor ur-kwooz us-tet:36 23:36** Hyen komo: Bong 69:21. * **Bor ur-kwooz us-tet:44-45 23:44-45** Hyen komo: Rwu 26:31-33. † **Bor ur-kwooz us-tet:46 23:46** Hyen komo: Bong 31:5. ‡ **Bor ur-kwooz us-tet:49 23:49** Hyen komo: Ruka 8:2-3.

50-51 Wu ken net-wu, wu a m-zee **Yusuhu** ko-ya-o-Aramatiya, un dak-o o-Judiya. Kashi un net-wu a m-hoge à, wu ro un 'er-de un haan-mo un gwomo-to Shir. Wu ma ko-caari-wu be-de un sek-ye un den-o Shir, myet un kaane wu dek ma-to un ye, un yo ye nome ne á.

52 Wu haaru be-ur **Biratus** wu konuru a ya'as wu u-ur Yeso.

53 Wu dekurü ka u-de, wu yereru un o ken gund-o, wu russuru un saag-o a bo'e be-de o-ta'ar à, o a ro jokke net á.

54 Ho-de ur-Jaw de, **Ho-de ur-Wuwe** ro ma-to un woon.

55 Ka ne'a-ne ye, ye donde Yeso so o-Gariri à, nekuru un **Yusuhu** ne. Komo ye hyanuru ka saag-o, be-de a russe u-ur Yeso n-me à.

56 Ka da-de ye warguru o-hur, ye zonguru un saw-to m-now mo m-shi'igin ne, remen wur-o Yeso. Ye wuwuru **Ho-de ur-Wuwe**, bo **karamsa**-o zee à. §

Bor ur-kwooz us-nass

Ine-m Yeso

(*Mati 28:1-10; Mark 16:1-8; Yoha 20:1-10*)

1 N-sot, n-sot, ho-de o-Rahadi, ka ne'a-ne ye haaru be-de o-saag, ye ro un ka saw-to m-now to ne.

2 Ye 'wos a doste ka ta'ar-o, o a hokte ish-o un saag à,

3 Ye cowuru n-me, amba ye hyan u-ur Yeso Gos-wu á.

4 Ye esuru kane ba un nap un yo ye he m-nom á, un gyept-o un yish campo-ne nen yoor un gund-to m-kukar ne woonuru yow yow un ye ne.

5 Gyer-o hooru ye, ka ne'a-ne ye kwukturu n-dak. Ka campo-ne ye zeeru, “¿Yan yo no rotte un hoob-o un wan-hoog be-de un margan-ne?”

6 Wu ro kon kane á, Shir 'yonsute wu. Baks no yo wu zee no da-o wu ro'e o-Gariri à.

7 A bopse ya-ur-ba'as **Wà-wu un net** a kem wu o-kan komo ho-ut tet wua ine un hoog ne.* ”

8 Ka da-de ka ne'a-ne ye baksuru ma-to un wu.

9 Ye yaguru be-de o-saag, ye haaru, ye ruru **yan-neke-m Yeso** op o-gaan, un ye ken ye ne kap ka rii-yo.

10 Ka ne'a-ne ye ka, **Meri** Magudarin, Jonana, un komo **Meri** ne (inu **Yakubu**), un ye ken ne'a-ne ye ne, ruru **yan-Tom Yeso**.

11 Amba **yan-Tom Yeso** ro m-zee ka yo ka ne'a-ne ye rwore à ye nap rii-yo ye ro m-nom á, komo ye goks ma-to un ye á.

12 Amba Bitrus inuru wu ruuru o-rek wu haaru be-de o-saag. Wu kakturu, wu hyanuru ka gund-o a yere Yeso à, amba u-ur Yeso ro kon komo á. Ka da-de wu warguru o-hur, wu ro us-barag-se un yo nome à.

M-ha o-Emmas

(*Mark 16:12-13*)

13 Ka ho-ur gaan-de **yan-neke-m Yeso** nen yoor ro m-ha de ken bo-de a m-zee o-Emmas à, untun mer-ut ta'oor [kiromita 11] rwuun-mo o-Urusharima.

14 Ye ro ut-orom to un rii-yo nome à.

15 Bo ye ro tep ut-orom à, Yeso woonuru yow yow wu ro m-neke un ye ne.

16 Ye hyanuru wu, amba ye hoks wu m-nap á.

17 Yeso zeeru ye, “¿Yan yo no m-orome, bo no m-neke à?”

Ye esuru, co-us ro naase.

§ **Bor ur-kwooz us-tet:56 23:56** Hyen komo: Rwu 20:10; Kara 5:14. * **Bor ur-kwooz us-nass:7 24:6-7** Hyen komo: Mati 16:21; 17:22-23; 20:18-19; Mark 8:31; 9:31; 10:33-34; Ruka 9:22; 18:31-33.

18 Wan-gaan-wu a m-zee Kurepas, cituru wu, "Wo wu cot ko-hamat kane o-Urusharima, wu nape rii-yo nome kane un ka ho-to á."

19 Yeso cituru, "¿Yo ke rii-yo?"

Ye shasuru, "Rii-yo nome Yeso ko-ya-o-Nazaret à. Ko-yan-Rworu un Ma-to Shir wu ka net-wu, komo Shir ya'ag wu ur-beeb be-de un hun-ne, kap yo wu zee, un yo wu nome ne à."

20 Gwomo-ne ye un kon-se Shir be un te, un ya-o-dak-ne heete wu be-ur **Biratus** a ho, a kamag wu o-kan.

21 Komo kane te hwo ur-hur, wu he rwo un ya-o-**Isra** m-posse. A husse to ka ma, caane ro ho-ur atette-de bo un nom un kaane.

22 Ye ken ne'a-ne ye, un buug un te rwo'og te us-barag, ye Haag un gas-o ish be-de un saag.

23 Amba ye hyan u-de un wu á. Ye muunte, ye ro m-zee ye hyanag ut-hyangan **yan-tom-ye Shir** rurute ka ne'a-ne ye unze wu ro un hoog ne.

24 Ye ken ye un buug un te Haag un ka saag-o komo ye 'woste bo ka ne'a-ne ye zee à, amba ye hyan wu á."

25 Ka da-de Yeso zeeru ye, "No m-raag ne, komo un ho'os o-wur ne be-de un goks un ko yo ke yo yan-Rworu un Ma-to Shir zee à!"

26 Amba Shir zee **Kiristi** wu su ur-koob de un ka rii-yo, ka da-de wu cowuru un sekemse-mo un wu."

27 Yeso ruru ye yo Ma-to Shir zee mosse un wu ne à, wu taknuru un yo takurda-o **Mosa** un kap yo yan-Rworu un Ma-to Shir ne gene à.

28 Bo ye woonte yow yow un ka bo-de ye ro m-ha ne à, Yeso nomuru sa o zee o-co wu arge.

29 Amba ye muuntu wu jim ye ro m-zee, "She'et be un te, ho-ur teeste tet-m mo m-nom." Wu haaru wu she'ete un ye ne.

30 Wu she'eturu wu reet rii-yo m-re un ye ne, wu dekururu ur-burodi, wu huuru de nu-o ur-bon, ka da-de wu caturu de wu yasuru ye.

31 Ka da-de yish-ye un ye upsuru, ye napuru, unze Yeso wu, amba ye do wu m-hyan á.

32 Ye zeeru hi un de un ye, "A nomog o-zak deen da-o wu tepsu na un cow à, komo wu ruru na yo Ma-to Shir zee à."

33 Ye inuru da-o gaan, ye warguru o-Urusharima. Kane ye 'wosse **yan-neke-m Yeso** nen op o-gaan kargute be-ur gaan un ye ken ye ne.

34 ye ro m-zee, "Nip-o Gos-wu inute! Simon hyanag wu!"

35 Ka nen yoor-ye, dooru ye m-rure un yo nome un cow à, komo bo ye nape wu da-o wu caate ur-burodi à.

Yeso rwunte cas be-de un

yan-neke-mo un wu

(Mati 28:16-20; Mark 16:14-18; Yoha 20:19-23; Seng 1:6-8)

36 Bo ka nen yoor-ye ro ye m-rure kaane à, kane Gos-wu un hi un de un wu esuru eso be-de un ye. Wu gassuru ye.

37 Ye hoguru o-gyer, ye zee ko kukt-o un ko-marimar o.

38 Amba wu zeeru ye, "¿Remen yan o no rotte o-gyer? ¿Remen yan o no rotte das das?"

39 Gwot no kom-ut re un na-us re ne, noa hyen me wu un hi un de. Ci no me, no nept, remen kukt-o un ko-marimar rott to wur-o m-ap ut-caar ne á, bo no hyane um ro à."

40 Bo wu zette kaane, komo wu kuturu ye kom-to un wu us-na ne.

41 Kap un kaane ne ye goks á, zak-o hoog ye, ut-hyat ne. Wu cituru ye, "¿No un rii-yo m-re ne kane?"

⁴² Ye yasuru wu bek-o o-jan hense.

⁴³ Wu dekurū yo wu ti'uru un hyan-o un ye.

⁴⁴ Ka da-de wu zeeru ye, “Ka rii-yo um ruru no à, yo ro kon da-o um ro'e un no ne à: Kap yo a gene mosse un me ne à, be-de un **karamsa-o Mosa**, gen-mo un yan-Rworu un Ma-to Shir, un takurda-o un Sep-to ur-Bongon ne komo, a shi o-nip.”

⁴⁵ Ka da-de wu upsuru ye ur-hur, ye nept ka gen-mo Shir mo. Komo wu zeeru ye,

⁴⁶ “Yo a gene à yo ka: **Kiristi** a su ur-koob, komo wua ine be-de un margan-ne un ho-ur atette-de.

⁴⁷ Komo un jin-de un wu, ka tom-mo un yage un nom **ur-ba'as** o m-waktune be-de Shir ne, un soks **ur-ba'as** ne, a rur o hono o-dak kap, ur-takan o-Urusharima.

⁴⁸ No ro ya-m-su'e un ka rii-yo un hi un no.

⁴⁹ Me komo un hi un de man tomtundu no kukt-o Shir, o Tato re esse ut-ma à. Amba wasu no n-me o-bo har da-o ka kukt-o Shir o shoosu no un beeb-de rwuune n-Ton un shir à.”†

A dek Yeso n-Ton un Shir

(Mark 16:19-20; Seng 1:9-11)

⁵⁰ Ka da-de wu dekurū ye, ye ruuru o-bo ur-hew ne ha-mo o-Betanya. Kane wu jakse kom-to un wu, wu huuru ye nu-o ur-bon.

⁵¹ Da-o wu ro ye un ru'e un nu-o ur-bon à, wu yaguru ye. Shir dekurū wu n-Ton un shir.‡

⁵² Ye kwukturu, ye ya'uru wu m-sek, ye warguru o-Urusharima. Zak-o hooru ye deen.

⁵³ Komo ye hooru da-o un ye, n-me un **Pyo-o Shir**, ye ro un bongon-de Shir.

† **Bor ur-kwooz us-nass:49 24:49** Hyen komo: Seng 1:4. ‡ **Bor ur-kwooz us-nass:51 24:50-51** Hyen komo: Seng 1:9-11.

Takurda-o Yohana

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-18

Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho un yan-dor Yeso ne wu ur-takan 1:19-51

Senge-m Yeso n-me un hun-ne ye o-Gariri 2:1—12:50

Ho-to ur-kom yow yow o-Urusharima ne 13:1—19:42

M-ine ut-marimar un rwuun-mo un Wan-Koyan ne cas 20:1-31

Ma-to ur-kom: Mo ken rwuun-mo cas mo un Wan-Koyan n-me o-Gariri 21:1-25

Gom-ur waragte net

¹ Cin da-de ur-takan Gom-ur ro kon. Ka Gom-de ne de ro mosse un Shir ne. Ka Gom-de komo de ro Shir.

² Wu ro mosse un Shir ne cin ur-takan.

³ Un ka Gom-de, Shir nomte koyan. Shir ro un nom yo ken rii-yo ba un wu á.

⁴ Wu wu ro wan-hoog, wu ya'e ko yo ke rii-yo hoog à. Ka hoog-o ne, cecas-mo un hun-ne mo.

⁵ Mo ro ye m-dosse o-comb. Mo ro cecas-mo un hun-ne. Ká comb-o hoks mo un ká cecas-mo á.*

⁶ Wu ken net-wu ro kon wu Shir tomne à, wu a m-aag **Yohana** Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho à.†

⁷ Wu un haan wu ruruté hun-ne un su'e un ká wa-m-cecas-wu, remen ko wu ke net-wu, wu sheret be-de un ka wa-m-cecas-wu.

⁸ Yanze **Yohana** wu ro ka wa-m-cecas-wu á. Wu un haan remen wu suute ma-to un ka wa-m-cecas-wu.

⁹ Ka cecas-mo mo o-nip, mo carakse ko wu ke net-wu à, mo mo ro m-nekne n-me un hono o-dak.

¹⁰ Wu cowonte n-me un hono o-dak o wu nome à, amba hon dak un nap un wu ne á.

¹¹ Wu un haan be-de un hun-ne ye un wu, amba ka hun-ne ye 'yaru wu.

¹² Amba ye ken ye gokste wu. Ye shereg hi un de un ye be-de un wu. Bon ye gokse wu à, wu ya'ag ye o-cow, ye waragte yakar-ye Shir.

¹³ A ja'aste ye m-mat. Yanze mat-o un campo un ne'a-ne, ko mat-o un con-mo un campo á. Ay, mat-o un Shir o, wu muute ye yakar-ye un wu à.

¹⁴ Ka Gom-de waragte net har wu she'eturu be un na. A hyanag seps-mo un wu, seps-mo un wu komo un hon mo wan-gaan mo cot, wu rwuune be-de o-Tato shiishe m-yar o-nip ne à.

¹⁵ Wu wu **Yohana** rwore ma-to un wu. Wu 'yonsuru us-cor. Wu zee, "Wu wu um ruru no ma-to un wu, wu um zee, 'Wu roon n-jim un de à, amba wu aragte me. Cin n-ga ne ma wu ro kon, cin ba a un makt me.' "

¹⁶ Be-de un moor-to un yar-mo un wu o wu hu na nu-o so-o bim-o-bim.

¹⁷ Un kom-ut **Mosa** a ya'asunde o-karamsa, amba m-yar o-nip ne, be-ur Yeso **Kiristi** a ya'asunde na mo.

* **Bor-o gaan:5 1:5** Ko: Comb-o hoks m-ryomos ka cecas-mo á. † **Bor-o gaan:6 1:6** Hyen komo: Mati 3:1; Mark 1:4; Ruka 3:1-2.

¹⁸ Yatt net-wu take hyan un Shir cas á, se Wà un wu ur-mat un hon-de un wu. Wu ro ragaan un Shir ne. Wu ro tara un kom-o ur-re de Shir à, wu ruru na bo Shir ro à.

*Yohana Wa-m-Yo'os un
hun-ne m-ho suute Yeso*

(Mati 3:1-12; Mark 1:1-8; Ruka 3:1-18)

¹⁹ Swo-us **Yohana** se ka, da-o sek-ye be-de un **Yahuda**-ne, ye o-Urusharima tome yan-**Cow un kon-se Shir un Rewi**-ne ne à. Ye he ye cit un **Yohana**, “¿Wo ro wan?”

²⁰ **Yohana** yage ye m-ruru á. Wu rwuune ye cas, wu zee, “Me wu ro **Kiristi**† á.”§

²¹ To, ye cituru wu, “¿Wo ro wa? ¿Wo **Ereja** wu?”

Wu zeeru, “Ay.”

Ye zeeru wu, “¿Wo wu ro ka **wan-rwor un Ma-to Shir** wu, wu Shir zee wua 'yonsundu te untun **Mosa**?”

Wu dooru m-zee, “Ay.”

²² Ye zeeru wu, “To, ¿ruru te wo ro wa ne? Ruru te remen te ruruté hun-ne ye tomne te à, ¿ya wo m-zee un hi un du?”

²³ **Yohana** zeeru ye, “Me wu ro ko-wan-eeg o un hun-ne o-dákár, wu **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** rwore ma-to un wu à. **Ishaya** ro m-zee, ‘Zongu no remen haan-m Yawe.’* ”

²⁴ Ka ye a tome ye he, ye cit un **Yohana** à, ye ro mosse un **Parisa**-ne ne.

²⁵ Ye zeeru wu, “¿Yan yo wotte un yo'os un hun-ne n-te m-ho, wo **Ereja** á, wo ro ne **Kiristi** á, ¿wo ne ko-wan-rwor un **Ma-to Shir** á?”

²⁶ **Yohana** zeeru ye, “Me no de m-yo'os m-ho m-ho. Wu ken ro ge be un no, wu no nape un wu ne á.

²⁷ Me un ba wu m-woon be un no. Me bo'os um us ka'ante-to un wu á.”

²⁸ To ka to un kor un be-de hun-ne ro m-aag o-Betanya, o ro pesto-de so un horan-de un Roog-o o-Joda à, be-de **Yohana** ro un yo'os un hun-ne n-te m-ho à.

Yeso Ca-yo Shir yo

²⁹ Bo ish geste à, **Yohana** hyanburu Yeso ro m-nekne be-de un wu. Wu zeeru, “Gwot no **Ca-yo Shir** yo deke **ba'as-to** un hono o-dak à!

³⁰ Wu wu um zee no wu ken wu roon n-jim un de. Wu um zee no wu ro Wan-co re à, remen wu ro kon hono o-dak cin ba a ro makt me.

³¹ Me un hi un de, m-beerte wu, amba rii-yo rwo'e um haante yo'os un hun-ne m-ho à yo ro remen a rwuntuté wu cas be-de un **Isra**-ne.”

³² Ka da-o **Yohana** nomu se ka swo-se, wu zee: “Um hyanag o-Kukt m-kergunde rwuun-mo n-ton untun o-gorop o ciruru un wu.

³³ Me roa nep wu á, se de untu ka wu tomnu me um yo'os hun-ne m-ho ruru me à, ‘Ka wu o hyane Kukt-o kergunte o ciruru un wu à, wu he yo'os un hun-ne un **Kukt-o Shir**.’

³⁴ Um hyanag komo um nomoste suute, wu ka wu ro **Wà-wu Shir**.”

*Yan-neke-m Yeso
ye wu ba'e m-daag cas cas à*

³⁵ Bo ish geste à, **Yohana** ro ge un yan-neke-mo un wu ne nen yoor.

³⁶ Bo Yeso ro m-arag à, **Yohana** ma'asuru wu m-gwotbe. Wu zeeru ye, “Gwotbe no **Ca-yo Shir**!”

† **Bor-o gaan:20 1:20** Wu Shir daagne à. § **Bor-o gaan:20 1:20** Hyen komo: Mara 4:5; Kara 18:15-18. * **Bor-o gaan:23 1:23** Hyen komo: Isha 40:3 (ut-Girik).

³⁷ Bo_ka yan-neke-mo_ un wu_ ne_ nen_ yoor, hogute_ ma-to_ un wu_ à, ye_ doruru_ Yeso_ n-jim_ n-jim_.

³⁸ Yeso_ byanduru_ us-ajima_ ne, wu_ hyanuru_ ka yan-neke-m_ **Yohana** ye_ nen_ yoor-ye_ ro_ wu_ m-dond. Wu_ cituru_ ye, wu_ zee, “¿Ya_ no_ cone_ o?”

Ye_ zeeru_ wu, “Wa-us-Nap, ¿kene_ o_ o ro_ ur-she'et?”

³⁹ Wu_ zeeru_ ye, “Dond_ no_ me. Man_ kute_ no_ be-de_ um_ ro_ à.” Un_ ká_ da-o_ ne_ kwom-us_ nass-se_ se m-rim, ye_ argu_ wu_ m-dore, ye_ wooru_ be-de_ wu_ ro_ ur-she'et_ à. Ye_ busuru_ taas_ ur-ho_ un wu_ ne.

⁴⁰ Andarawus, heno_ Simon_ Bitrus_ ne, wan-gaan-wu_ be-de_ un ká_ campo-ne_ ye_ hoge_ rii-yo_ **Yohana** ro m-rwor_ ye, dorute_ Yeso_ à.

⁴¹ Andarawus_ nekuru, wu_ ruru_ sek-wu_ un wu_ Simon_ Bitrus. Wu_ zee, “Caane, te_ hyanag_ **Mesaya**,†” (Ka_ gom-de, de_ a m-zee_ **Kiristi**‡).

⁴² Andarawus_ wooturu_ Bitrus_ be-ur_ Yeso. Yeso_ gwo_turu_ Bitrus, wu_ zeeru_ wu, “Wo_ wu_ ro_ Simon_ wà_ **Yohana**, amba_ a eeg_ wo_ Kepas.” (Gaan-to_ un jin-ur_ Bitrus_ ne_ ur-Ta'ar.)

Pirip_ ne_ un_ Nataniyar

⁴³ Bo_ ish_ geste_ à, Yeso_ ro_ un_ ma-to_ m-ha_ raag-o_ o-Gariri. Wu_ hyanuru_ Pirip, wu_ zeeru_ Pirip, “Haan, o_ doru_ me.”

⁴⁴ Pirip_ ko-wan-bo-o_ o-Besayada_ wu. Ye_ ro_ bo-o_ gaan_ Andarawus_ ne, Bitrus_ ne.

⁴⁵ Pirip_ haaru_ rure_ un_ Nataniyar. Wu_ zeeru, “Te_ hyanag_ wu, wu_ **Mosa** un_ **yan-Rwor** un_ **Ma-to_ Shir** ne_ gene_ ma-to_ un wu_ à. Wu_ ro_ Yeso_ wà_ **Yusuhu**, ko-ya-o-Nazaret.”

⁴⁶ Nataniyar_ zeeru_ Pirip, “¿Kashi_ un_ rii_ a rwuun_ un_ bo-o_ o-Nazaret?”

Pirip_ zeeru_ “Haan, o_ gut_ un_ hi_ un_ du.”

⁴⁷ Ye_ neknu_ru. Ye_ woonuru_ be-ur_ Yeso. Da-o_ Yeso_ hyane_ Nataniyar_ ro_ m-woon_ be-de_ un wu_ à, wu_ zeeru, “Nataniyar, ko-**Isra**-wu_ o-nip_ wu_ ka, wu_ take_ raks_ un_ net_ á.”

⁴⁸ Nataniyar_ zeeru_ wu, “Wuuu, ¿kene_ o_ nape_ me?”

Yeso_ zeeru_ wu, “Rii-yo_ Pirip_ agante_ wo, um_ hyeneste_ wo, da-o_ o ro_ un_ 'wun-de_ o-rum_ à.”

⁴⁹ Nataniyar_ zeeru_ wu, “Wa-us-Nap, wo_ wu_ ro_ **Wà-wu_ Shir**, ko-Gwomo-wu_ un_ dak-o_ o-**Isra**.”

⁵⁰ Yeso_ zeeru_ wu, “¿Remen_ um_ zeeg_ um_ hyanag_ wo_ un_ 'wun-de_ o-rum, o_ o sherte_ ka_ bo-se_ ne? Um_ rurute_ wo_ woa_ hyen_ hyat-to_ jiishe_ to_ ka_ ut-moor_ à.”

⁵¹ Komo_ wu_ zeeru_ ye, “Me_ no_ m-rure_ o-nip, noa_ hyen_ a tikste_ Ton-o_ Shir, **yan-tom-ye_ Shir** ye_ ro_ m-kergende, ye_ ro_ m-da_ n-ton_ un_ **Wà-wu_ un_ net**.”§

Bor-us_ yoor

Ma-to_ ur-ge_ un_ bo-o_ o-Kana

¹ Bo_ a rewute_ ho-ut_ yoor_ à, ho-ur_ atette-de, a_ gak_ ur-ge_ o-Kana_ un_ dak-o_ o-Gariri. Reksute_ inu-o_ Yeso_ ro_ káne.

² A_ bandte_ Yeso_ un_ yan-neke-mo_ un wu_ ne_ un_ ká_ ge-de.

³ Bo_ ye_ woobute_ à, modi-mo, ye_ ro_ m-swo_ à, ye_ swooru_ mo, mo_ kenduru. Bo_ mo_ kendute_ à, inu-o_ Yeso_ haaru_ be-de_ un wu, wu_ zeeru, “Ka_ modi-mo_ o-biki_ mo_ teeste. Yett_ m-modi_ komo_ ne_ á.”

⁴ Yeso_ zeeru_ wu, “Inu, ¿ya_ nu'usu_ wo_ un_ me_ ne? Da-o_ re, o_ ungo_ wo_ á.”

† **Bor-o_ gaan:41 1:41** Wu_ Shir_ daagne_ à_ un_ rem-de_ ut-Ibra. ‡ **Bor-o_ gaan:41 1:41** Wu_ Shir_ daagne_ à, wu_ waragte_ wan-bees_ un_ hun-ne. § **Bor-o_ gaan:51 1:51** Hyen_ komo: Taka_ 28:12.

⁵ Inu Yeso haaru be-de un ya-m-senge-mo ur-ge, wu ruru ye, “Ko yo ke rii-yo Yeso zee no, no nom, nom no yo.”

⁶ Káne ne, **Yahuda**-ne esste tur-ut cind-to a shabe ut-ta'ar à. To ye rotte ut-sapt bo **karamsa**-o zee à. Ka tur-to ko o ke ro m-re ut-dede ur-kwooz [20] ha-mo ur-kwooz ut-op [30].

⁷ Yeso zeeru ya-m-senge, “Doorunde no m-ho, no shoos ka tur-to.” Ye doorunduru m-ho. Ye shoosuru to un ish un ish.

⁸ Ká da-de ne Yeso zeeru ye, “Lib no ka ho-mo, no heete gos-wu, wu ur-ge.” Ye iburu m-ho, ye heeturu gos-wu wu ur-ge.

⁹ Ká gos-wu, wu ur-ge wu swooru ka ho-mo, mo warge m-modi à. Wu hyanuru ka modi-mo jiishte mo ur-takan m-rwuun. Wu napu ne be-de ka ho-mo rwuune á. Amba ka ya-m-guw-ye, ye ibne ka ho-mo à ye nepse. Wu agnuru wu a gege ur-ge à.

¹⁰ Wu zeeru wu, “Ko wu ke net-wu de wu ro un rwunte un modi-mo m-rerem ur-takan. Da-o hamat-ne suuse ye ciks, wu busturu un mo ba m-rwuun kyak, amba wo ne, o essunduru ká mo jiishe à se m-moka o hante mo.”

¹¹ To kà to ro hyat-to ur-takan, to Yeso nome o-Kana o un dak-o o-Gariri à. O wu rwuntute seps-mo un wu, yan-neke-mo un wu sheret un wu.

¹² Bo ye caagute be-de ur-ge à, wu arguru m-neke bo-o o-Kapanahum un inu un wu ne, un hen-ne ye un wu ne, un yan-neke-mo un wu ne. Ye rewuru ut-ho ka co-se ne hiin.*

Yeso yanag ya-ut-baab un Pyo-o Shir

(Mati 21:12-13; Mark 11:15-17; Ruka 19:45-46)

¹³ **Biki-o m-Pas**† o un **Yahuda**-ne o ro yow yow, Yeso nekuru o-Urusharima.‡

¹⁴ Bo wu woobute o-Urusharima à, wu cowuru un **Pyo-o Shir**. Wu oss yan-baab-to un na, un ca-ne, un tantabara-ne. Komo wu hyanuru yan-shas-o un hwor ur-she'et tara tara.

¹⁵ Yeso gaaru rak-yo o-hu, wu yanuru kap mo un ye un **Pyo-o Shir** un ca-ye un ye ne, un na-ye un ye ne. Wu cakarsuru hwor-ye un ya-o-shas. Wu tuturu tebur-to un ye.

¹⁶ Wu zeeru yan-baab-to un tantabara, “Dos no saw-ut no, no ruut to m-moka m-moka. No muut hur-o Tato re be-de ut-baab á!”

¹⁷ Yan-neke-m Yeso baksuru unze gense to ro rem **Kiristi** be-de un Ma-to Shir unze, “Shir, me m-hoge un reeb-o un hur-o ru deen.”§

¹⁸ Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne shasuru wu, ye zee, “To, ¿to ke hyat-to to o he te m-kute, te nept unze Shir-ye zee wo o nom ka rem-se?”

¹⁹ Yeso shasuru, wu zeeru ye, “Hees no ka **Pyo-o Shir** o, ho-ut tet man 'yons o.”*

²⁰ Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne zeeru, “Se da-o a nome us-hak kwooz-ut yoor us-cind [46] à, a un ma-to un o, ¿o o he m-zee un ya ne woà 'yons o un ho-ut tet?”

²¹ Ye napu ne ma-to Yeso rotte á. Amba da-o Yeso tane **Pyo-o Shir** à, wur-o un wu wu rotte ut-ma.

²² Remen kaane da-de a 'yonse wu ut-marimar à, yan-neke-mo un wu baksuru unze wu zeeg kaane. Ye sheruru un Ma-to Shir ne to a gene à un ma-ut Yeso ne to wu rure ye à.

* **Bor-üş yoor:12 2:12** Hyen komo: Mati 4:13. † **Bor-üş yoor:13 2:13** Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à. ‡ **Bor-üş yoor:13 2:13** Hyen komo: Rwuu 12:1-27. § **Bor-üş yoor:17 2:17** Hyen komo: Bong 69:9. * **Bor-üş yoor:19 2:19** Hyen komo: Mati 26:61; 27:40; Mark 14:58; 15:29.

²³ To, da-o wu ro'e o-Urusharima à, da-o un **Biki-o m-Pas**, hun-ne deen sheruru un jin-de un wu remen ye hyanag rem-se ut-hyat se wu ro m-nom à.

²⁴ Wu ne un hi un de un wu, Yeso, wu ho'os o-wur un ye ne á, remen wu nepste hur-de un ko wu ke net-wu.

²⁵ Yanze se a rurute wu bo hur-de un net ro á. Wu nepste bo hur-de un hun-ne ro à.

Bor-üş tet

Yeso un Nekodimu ne

¹ Wu ken ko-caari-wu ro kon be-de un **Yahuda**-ne, wu ro un kur-de un **Parisa**-ne à, a wu m-zee Nekodimu.

² Wu wu ha'e be-ur Yeso m-tet. Wu zeeru Yeso, "Wa-üş-Nap, te nepste, wo un rwuun be-de Shir, o yoosute hun-ne Ma-to Shir, remen yatt-wu he hoks-m nom un rem-se ut-hyat bo o ro se m-nom á, se de wu ro mosse un Shir ne à."

³ Yeso shasuru wu, "Me wo m-rure o-nip, o hogute. Un ya a ja'aste mat un net á, wu hyen gwomo-to Shir á."

⁴ Nekodimu zeeru, "¿Re ka ma-to he m-nome, a ja'aste net m-mat wu mongse à? ¿Wu hoks m-warag un men-ut inu un wu, wu ja'aste wu m-mat?"

⁵ Yeso zeeru wu, "Me wo m-rure o-nip. Un ba a makt net mat-o m-ho o-Kukt ne á, wu rott cow-yo wu hette m-cow un gwomo-to Shir á.

⁶ Net-wu a mate un wur-o un ne'a un campo ne à, net-wu temb. Amba Kukt-o ro m-mat o-kukt.

⁷ Remen kaane taase o hyen hyat-to um zette wo kaane á, 'Se a ja'aste mat-o ru.'

⁸ Yo-m ro m-hur be-de mo cone à. Wo m-hoge ras-o un mo temb, amba wo nap be-de mo rwuune á, yagunte o nept be-de mo ro m-ha à. Kaane o komo be-de un kap net-wu **Kukt-o Shir** ja'ase mat-o un wu à."

⁹ Nekodimu shasuru, wu zeeru, "To ka ma-to, ¿re o to he m-nome?"

¹⁰ Yeso shasuru wu, "Wo wu ro m-yoose un **Isra**-ne à, to ka ma-to komo, ¿wo nap un to ne á?"

¹¹ Me wo m-rure o-nip. Se rii-yo te nape à, un yo te hyane ne à, yo yo te no m-rure un ma-to un yo. No ne, no m-goks un rii-yo te no m-rure á.

¹² ¿Re o un ya? Me no m-rure rem-se ro n-dak à, no goks ma-to un se á. Yagunte rem-se ro un Ton-o shir à, se se um he no m-rure ma-to un se, no gokste?

¹³ Yatt-wu take m-da n-Ton un shir á, wu hyenet bo ka rem-se n-Ton se ro á, se me **Wà-wu un net**, wu Shir tomne à.

¹⁴ Bo **Mosa** jakse hwo-yo o-kwom n-ton o-ce n-te o-dákár à,* se a jakste me **Wà-wu un net** kaane n-ton.

¹⁵ Yea jaks me n-ton o-kan, remen kap wu shere hur-de un wu be un de à, wu kumut hoog-mo ba m-ta.

¹⁶ "Remen was-mo Shir wasse un hono o-dak ne à, o hante wu tomonte mat-de un Wà un wu wan-gaan cot. Wu un nom kaane, remen bo un net-wu shere hur-de un wu be-de un wu à, taase wu sabre, amba wu kumut hoog-mo ba m-ta.

¹⁷ Shir un tomon Wà un wu hono o-dak, remen wu piishité hun-ne ut-ma á, amba remen hun-ne possuté ho-de un piish ut-ma un bu-yo un wu.

* **Bor-üş tet:14 3:14** Hyen komo: Oog 21:9.

18 Kap bo un net-wu shere hur-de un wu un **Wà-wu Shir** à, a piishi wu ut-ma á. Amba wu shere hur-de un wu un **Wà-wu Shir** á, a regusute a komsute wu piishe ut-ma o ka, remen wu sher hur-de un wu un **Wà-wu Shir** wan-gaan cot á.

19 Ká piish-de ut-ma de de kà: Cecas-mo Shir cowonte un hono o-dak, amba hun-ne yaguru m-was un ka cecas-mo ne. Ye jiishte m-con o-comb, remen rem-se ye ro m-nom à, rem-uş yo-se se.

20 Kap wu ro m-nom un rem-uş yo-se à, wan-yage to m-ccas wu. Wan-yage to m-ccas ne, wu ro m-es m-ha be-de m-ccas á, un taase **ba'as-to** un wu rwuun cas, hun-ne hyen to.

21 Wu ro m-nom un rii-yo Shir cone à, wu ro m-ma'as m-ha be-de m-ccas, remen a rwuntute rem-se un wu uş-so-se cas. Da-o wu ro be-de m-ccas, hun-ne a nep unze un gwu-o Shir o wu nomte se."

*Yeso un Yohana Wa-m-Yo'os
un hun-ne m-ho*

22 Bo Yeso komte ut-ma un Nekodimu ne à, wu arguru m-ha un dak-o o-Judiya un yan-neke-mo un wu ne. Wu she'etunduru ka co-se ne yan-ho hiin, wu ro m-yo'os un hun-ne n-me m-ho.

23 Un ka da-o **Yohana** ro m-yo'os un hun-ne m-ho un de ken be-de de hun-ne ro m-aag o-Enon à yow yow un bo-o o-Sarim ne. Wu ro un yo'os un hun-ne un Roog-o o-Joda remen ho-m ro kon ka co-se ne deen mo bo'ose yo'os un hun-ne à. Hun-ne ma'asuru m-ha káne, a ro ye m-yo'os.

24 (Yo ka un kor rii-yo a ke'et **Yohana** o-kur o m-ke'et.)†

25 To, ma-ut sunuru yan-neke-m **Yohana** un wu ken ko-**Yahuda**-wu ne, ma-to un so'os uş-rem bo **karamsa**-o zee à.

26 Yan-neke-m **Yohana** haaru be-ur **Yohana**. Ye zeeru wu, "Wa-uş-Nap, te un haan, te rurutu wo ka net-wu, wu no rotte pesto-de o-Joda à, wu o ruru te ma-to un wu à, wu ka un yo'os un hun-ne n-te m-ho. Hun-ne deen ye ro m-ha be-de un wu."

27 **Yohana** shasuru, "Yatt net-wu he kum un rii á, se yo Shir ya'anu wu rwuun-mo n-Ton à.

28 No un hi un no yan-swo-uş re ye, remen um zeeg, 'Me wu ro **Kiristi** á, amba a un tomon me um ja'asuté wu o-cow.'‡

29 Be-de un biki-o ur-ge, wa-ur-ge-wu ro wan-ne'a un wu. Ko-nay-wu un wa-ur-ge-wu haane biki-o ur-ge à wu ro m-wase temb wu hogute cor-o un wa-ur-ge. Komo men-to un wu ro yaw yaw wu hoge wa-ur-ge teperte. Kaane o ka men-ut re shie m-yeyaw.

30 Wu ne, gakte-mo wu waragte gos-wu, me ne gakte-mo um waragte rek-wu."

31 "Wu rwuune n-Ton à, wu jiishe ut-gos kap. Bo un wu rwuune n-dak à ko-ya-n-dak-wu, rem-se ro n-dak à, se se wu ro m-rwor. Amba wu rwuune n-Ton à,

32 wu ro m-rwor un ma-to un ka rem-se wu hyande n-Ton à, un yo wu hogne ne à. Yatt-wu gokse ne ka ma-to á.

33 Wu gokse ne ma-to un wu à, wu ka este Shir nip-o.

34 Wu Shir tomne à, Ma-to Shir to wu ro m-rwor, remen Shir ro wu m-ya un Kukt-o un wu ba ur-me'et.

35 Tato-o waste un Wà un wu ne. Wu bopsute wu ko yo ke rii-yo un kom-to un wu. §

† **Bor-uş tet:24 3:24** Hyen komo: Mati 14:3; Mark 6:17; Ruka 3:19-20. ‡ **Bor-uş tet:28 3:28** Hyen komo: Yoha 1:20. § **Bor-uş tet:35 3:35** Hyen komo: Mati 11:27; Ruka 10:22.

³⁶ Wu shere hur-de un wu un **Wà-wu Shir** à, wua kum hoog-o Shir o ba m-ta. Ye nome ne o-dorotte un ka Wà-wu ne á, yea hyen hoog á, ryaab-se Shir ro be-de un ye.”

Bor-uş nass

Yeso un ne'a-wu un ko-Samariya-ne

¹⁻³ **Parisa**-ne hogute wu ro m-kum un hun-ne yan-dor komo wu ro m-yo'os un hun-ne n-te m-ho, arge **Yohana**. (Myet un kaane ne, Yeso wu yo'os ye m-ho un hi un de un wu á, yan-neke-mo un wu ne ye). Bo Yeso hogute yo hun-ne ro m-rwor à, wu yaguru dak-o o-Judiya, wu warguru dak-o o-Gariri un yan-neke-mo un wu ne.

⁴ Se wu dorute cow-yo caate dak-o o-**Samariya** à.

⁵ Bo wu woote un o ken bo-o o a m-zee o-Sekar un dak-o o-**Samariya** à, yow yow un ma-de un dak-o **Yakubu** ne, o wu ya'ase wà un wu **Yusuhu** à,*

⁶⁻⁸ káne du-ur rowe de ma **Yakubu**. Yan-neke-mo un wu ne haaru o un rii-yo m-re o-bo. Bo hew-ur bo'oste Yeso à, wu she'eturu n-riib ur-du, n-noonho, ho-ur ro ur-hi ge. Da-de wu ro kane tara à, se wu ken ne'a-wu ko-**Samariya**, wu woönuru o-tur ne. Wu haante iib m-ho. Yeso zeeru ka ne'a-wu, “Ya me m-ho um su.”

⁹ Ká ne'a-wu zeeru, “¿Ya mossu na cen na, wotte me un kon-se un ho-mo m-swo? Wo ko-**Yahuda**-wu, me ne ko-**Samariya**-wu.” (Ka ne'a-wu zeege Yeso kaane remen **Samariya**-ne ye ro m-mosse ut-kom un **Yahuda**-ne á.)†

¹⁰ Yeso zeeru ka ne'a-wu, “Wo ro nakke yar-mo Shir, un wu wu tomne ne à, o roa cit ka wu ro wo us-kon o 'ye wu m-ho wu su à, wu roa 'ye wo ne ho-mo un hoog o su.”

¹¹ Ka ne'a-wu zeeru wu, “Gos-wu, wott rii-o m-iib m-ho á, du-de ka ne ur-duw ne. ¿Ke ne o o he kum un ká ho-mo mo ro un ya'u un hoog à, mo o he me m-'ya um suut?”

¹² ¿Wo un jiish o tato na **Yakubu**, wu ubu na ka du-de, yakar-ye un wu su, komo un gut-to un wu ne kap to su?”

¹³ Yeso zeeru ka ne'a-wu, “Bon net-wu ro m-swo un ka du-de à, wua do m-hoge o-**swoot** komo.

¹⁴ Amba net-wu he m-swo ho-mo um he wu m-'ya à, wua do m-hoge o-**swoot** á, har da-o ba m-ta. Remen ho-mo um he wu m-'ya à, moa warag untun yish-to m-ho un men-to un wu. Moa 'ye wu hoog-mo ba m-ta.”

¹⁵ Ka ne'a-wu zeeru, “Gos-wu, 'ya me ka ho-mo um su un taase um ma'as m-hoge o-**swoot**, um ma'as m-haan iib m-ho.”

¹⁶ Yeso zeeru wu, “Ha o agan campo ru, no haan.”

¹⁷ Ká ne'a-wu zeeru Yeso, “Mett campo á.”

Yeso zeeru wu, “O rworog o Shir,

¹⁸ remen campo-ne taan gaag wo, ka wu o rotte ne m-moka o-hur à campo ru wu o-jip wu á.”

¹⁹ Ka ne'a-wu zeeru Yeso, “Gos-wu, um nak m-moka wo ko-**wan-rwor un Ma-to Shir** o ro.

²⁰ Un ka haag-o, tat-ne te ne ro m-nome Shir m-guw. Amba no ne, **Yahuda**-ne no zee, udepe a nome Shir m-guw káne á, se o-Urusharima.”

²¹ Yeso zeeru wu, “Ne'a, goks ma-ut re, da-o roon, o atte a do nome un Shir m-guw un ka haag-o á, ko ne o-Urusharima á.

* **Bor-uş nass:5 4:5** Hyen komo: Taka 33:19; Josu 24:32. † **Bor-uş nass:9 4:9** Hyen komo: Ezra 4:1-5; Nehe 4:1-2.

22 No **Samariya**-ne, no nap Shir ye no m-nome m-guw á. Te ne, **Yahuda**-ne te nepste Shir ye te m-nome m-guw à, remen cow-yo un gwu be-de un **Yahuda**-ne o yo rwuune.

23 Amba da-o roon, ko m-moka ma o nomoste, da-o a hette nome un Shir m-guw bo **Kukt-o Shir** dorutte à, komo un bu-yo un nip-o Shir. Remen gon ka hun-ne ye, ye he nome un Shir m-guw o-nip ne n-me o-Kukt à, gon un ye Shir o-Tato cone ye nome wu m-guw.

24 Shir Kukt-o. Kap bo un wu ro wu m-nome m-guw à, se wu nomo wu m-guw un kukt-o o-nip ne."

25 Ka ne'a-wu zeeru Yeso, "Um nepste **Mesaya**‡ roon, da-o wu woone, wua ruru na ko yo ke rii-yo kap."

26 Yeso zeeru wu, "Me ro wu, me wu ro ut-ma un wo ne à."

27 A káne, ka **yan-neke-m Yeso** ye muunuru. Ye woon, ye 'wos ka ne'a-wu ro ut-om un Yeso ne. Ye hyanuru hyat-to un káne. Amba, yatt-wu hokse hak o-nu, wu cit wu, wu zet wu, "¿Ya wo o-hoob?" Ko, "¿Ya o cone be-de un wu?"

28 Ka ne'a-wu ho'osuru o-tur n-riib ur-du. Wu arguru m-warag o-hur un ka bo-o o-rek o-rek. Wu wobe, wu zeeru hun-ne,

29 "Rwuun no, haan no gut net-wu ruru me kap bo un rem-se um wete m-nom à! ¿Ko wu ro **Kiristi**?"

30 Hun-ne rwuunuru, ye ro wu un ha m-gwot.

31 Bo ka ne'a-wu heeste aag un hun-ne o-bo à, ka da-o **yan-neke-m Yeso** ye zeeru wu, "Wa-üş-Nap, re rii-yo m-re."

32 Amba Yeso zeeru ye, "Um ro un rii-yo m-re ne, go un yo no nape á."

33 Amba **yan-neke-m Yeso** ye ma'asuru ut-ma un hi un de un ye. Ye ro m-zee, "¿Ko wu ken net-wu un hante wu rii-yo m-re o?"

34 Yeso zeeru ye, "Rii-yo m-re re yo ka, um nom o-dorotte un ma-to un wu tomnu me à, um komot senge-mo wu yasu me à.

35 ¿No ka m-ma'as m-zee 'Kuks reng-üş nass a ceet m-ce'? Um zeeg no, das no ut-hi, no gut ut-kat, noa hyen to neneste. To conog m-ce.

36 Bo ko-wa-m-ce ro m-karagse un hyo à, káne o komo wu he woot un hun-ne be-de Shir ye kumut hoog-o ba m-ta. Wa-ur-go un wa-m-ce ne yea nom o-zak be-ur gaan.

37 Ka ma-to ro o-nip ne, wu ken ro ur-go, wu ken ro m-ce.

38 Um tomog no be-de un kat-o no go ur-go un o á, no ce. Ye ken ye gwowog, no ceeru ka go-de un ye de."

Samariya-ne deen shereg

39 To, **Samariya**-ne deen un ka bo-o ye sheruru hur-de un ye be-de un wu remen ma-to ka ne'a-wu rwore à. Wu zee, "Ka net-wu ruru me kap rii-yo um nome à."

40 Remen káne bo **Samariya**-ne woonte be-ur Yeso à, ye konuru wu, wu he wu rewe be-de un ye. Yeso rewuru káne ho-ut yoor.

41 Ye ken ye dooru sher un hur-de un ye be-de un wu deen remen ma-to wu rwore à.

42 Ka da-de ye zeeru ka ne'a-wu, "M-moka te hyanag wu un hi un te, te hogute ma-to un wu. Te ro m-she hur un te be-de un wu, yanze remen rwor-m ru á. Nip-o, wu ka **Wan-Gwu**-o un hono o-dak wu!"

Yeso dossute wà Gajem gom

‡ **Bor-üş nass:25 4:25** Wu Shir daagne à un rem-de ut-Ibra.

⁴³ To, ka rew-mo un ho-ut yoor mo, mo wu rewe káne à, wu inuru. Wu ro m-ha dak-o o-Gariri.

⁴⁴ (Remen Yeso rworog un hi un de un wu, wu zee, “Wan-rwor un Ma-to Shir, rott m-sek un bo-o un wu á.”)§

⁴⁵ Bo wu woote o-Gariri à, hun-ne goksuru wu ur-bon ne. Ye nomog kaane remen ye heeste ka **Biki-o m-Pas** o o-Urusharima, komo ye hyanag kap rem-se ut-hyat se Yeso nome à.*

⁴⁶ Wu dooru m-ha o-Kana un dak-o o-Gariri be-de wu muute m-ho, m-modi à. Wu ken ko-Gajem wu ro kon káne wu wà un wu ro un gom à un bo-o o-Kapanahum.†

⁴⁷ Bo wu hogute Yeso rwuunte dak-o o-Judiya à, Yeso muunte dak-o o-Gariri, wu haaru be-ur Yeso. Wu ro wu us-kon unze wu haan wu dosse wà un wu gom, wu ro un ma-to m-mar à.

⁴⁸ Yeso zeeru wu, “Nott m-sheer un hur-ur no á ko wan-gaan, se no hyanag rem-se ut-hyat.”

⁴⁹ Ka Gajem-wu zeeru, “Gos-wu, hakkure haan rii-yo wà re meret.”

⁵⁰ Yeso zeeru wu, “Jo'obe, gom wà ru teeste.”

Ka net-wu sheruru un ma-ut Yeso ne to wu rwore à, wu arguru jo.

⁵¹ Bo wu rotte un jo à, ba wu un goshi wo o-hur, guw-ne ye un wu gonturu wu. Ye ruru wu, ye zee, “Wà ro un hoog ne. Gom teeste.”

⁵² Wu cituru ye da-o ka gom-o ho'ose wà hond hond à. Ye zeeru wu, “M-ryo hond hond kwom-o gaan yo n-noonho gom ho'ose wu.”

⁵³ Ka tato-o napuru unze un ka da-o Yeso zee wu, “Wà ru ro un hoog ne. Gom teeste wu.” Remen káne, wu un yan-hur-o un wu ne ke'ke sheruru unze Yeso wu ro **Kiristi**.

⁵⁴ Hyat-ut ayoore-to ka to Yeso nome un dak-o o-Gariri, da-de wu rwuune dak-o o-Judiya.

Bor-üş taan

*Yeso taasute wu ken net-wu
gom un kaw-o o-Basayada*

¹ Bo un káne, Yeso haaru o ken biki-o un **Yahuda**-ne o o-Urusharima. Yeso haaru o.

² O ken ish-o ro kon o a m-zee *Ish-o un Ca* à. O ken kaw-o ro kon kane yow yow un o ne a o m-zee o-Basayada à, un rem-de un **ut-Ibra**.* A rigimshite o un sak-ut taan.

³ Ya-us-gom ro kon káne po-ne, un ryan-ne ne, un yan gom-o us-hwo ne. Ye ro domb domb.†

⁵ Wu ken net-wu be-de un ye wu nomog hak-ur kwooz un op us-eer [38] wu ro un ka gom-o.

⁶ Bo Yeso hyente wu à, wu nepste wu she'ete un ka gom-o ne. Yeso cituru wu, “¿Kò o conog a dossu wò ka gom-o?”

⁷ Ka wan-gom wu shasuru, “Gos-wu, ai, mett net-wu he me m-he'edbe m-ho, da-o **wan-tom-wu Shir** bure mo á. Da-o kap **wan-tom-wu Shir** he'ebe, wu bure m-ho, da-o me ine m-he'ebe, wu ken ba'uru me m-he'ebe.”

§ **Bor-üş nass:44 4:44** Hyen komo: Mati 13:57; Mark 6:4; Ruka 4:24. * **Bor-üş nass:45 4:45** Hyen komo: Yoha 2:23. † **Bor-üş nass:46 4:46** Hyen komo: Yoha 2:1-11. * **Bor-üş taan:2 5:2** Ko: *rem-de ut-Arameki*. † **Bor-üş taan:3 5:3** Mo ken gen-mo un do: *Ye ro un 'er-de 4 un wan-tom-wu Wan-Koyan wu he'ente. Wu burut m-ho, remen wan-tom-wu Wan-Koyan ro m-ma'as m-he'en o-da o-da. Da-o wu he'ene, wu bure m-ho, net-wu ba'e m-he'ebe n-me m-ho à, gom taaru wu, Koyan gon gom-o rotte wu o ho'osuru wu.*

⁸ Yeso zeeru wu, "Ine ge! Mos rii-o ur-rut o ru, o neke."

⁹ Un gyept-o un yish, ka gom-o arguru wu m-ho'os. Wu mossuru rii-o rut-o un wu. Wu arguru jo.

To, un ka Ho-de ne **Ho-de ur-Wuwe** de.

¹⁰ Remen kááne, sek-ye ye un **Yahuda**-ne zeeru wu a taase gom à, "**Ho-de ur-Wuwe** de. Udepe o mos rii-o ur-rut o ru á."‡

¹¹ Wu shasuru ye, "Wu taasú me gom à, wu wu zee um mos rii-o ur-rut o re, um Arag jo."

¹² Ye cituru wu, "¿Wan wu ne zee wo o mos rii-o ur-rut o ru, o neke?"

¹³ Amba wu a taase ka gom-o à, wu nap wu á, remen Yeso be'essute wu yagusute ka be-de remen moor-to un hun-ne.

¹⁴ Bo jimite à, Yeso hyanuru wu un **Pyo-o Shir**. Yeso zeeru, "A taasutu wo ka gom-o, o kumuste m-keker. Taase o do nom **ur-ba'as** á, untaase yo ken rii-yo yo jiishe yo ka à yo do wo m-kor."

¹⁵ Ka wu a taase gom à, wu haaru, wu ruru **Yahuda**-ne. Wu zee Yeso wu taasú wu ka gom-o.

Beeb-de un Wà-wu Shir

¹⁶ Bo wu rurute ye kááne à, **Yahuda**-ne inuru Yeso tep, ye zee, "¿Ya hante o taasute wu ka gom-o un **Ho-de ur-Wuwe**?"

¹⁷ Yeso shasuru ye, "Tato re ro m-senge ko da un ke. Me un ce re me m-senge ko da un ke."

¹⁸ Ka da-de ne, **Yahuda**-ne inuru hoob-o un cow-yo ye bupt Yeso, ye hoot wu, remen ye hogute wu rworog kááne, ye hyanag wu yo'ogte **Ho-de ur-Wuwe**. Komo wu zeeg Shir Tato un wu. Wu muutte hi un de un wu hond hond un Shir ne.

¹⁹ Yeso zeeru ye, "Me no m-rure o-nip, me wu ro Wà be-de Shir o-Tato à, man hoks nom un rii á, se rii-yo um hyane Tato-o ro m-nom à. Remen kap mo un rii-yo Shir o-Tato ro m-nom à, ka bo-se ne Wà ro m-nom un ce un wu.

²⁰ Tato-o ro m-was un Wà ne. Kap mo un rii-yo Tato-o ro m-nom à, wu kute yo Wà har rem-se jiishe se ka rem-se ut-hyat à se no hyan à, remen no hun-ne no hyenet ut-hyat.

²¹ Remen bo Tato-o ro m-'yons un margan-ne un hoog ne à, ka bo-se ne o komo Wà ro m-'yons be-de un ye wu daage à.

²² Tato-o ro un piishe un net ut-ma un hi un de un wu á. Amba wu bobsute Wà un wu beeb-de un piish ut-ma,

²³ remen kap o un hun-ne ye'et Wà m-sek bo a un 'ya o-Tato à. Amba bo un wu yage 'ya un Wà m-sek à wu 'ya o ka o-Tato m-sek wu tomne Wà á.

²⁴ Me no m-rure o-nip, kap net-wu ro m-hoge ma-ut re à, wu ro m-sheer un hur-de un wu, un wu tomne me komo ne à, wu ro un hoog-o un ba m-ta ne. A piishe wu ut-ma á, remen wu be'essute, wu possussute m-mar, wu woog be-de un kum un hoog.

²⁵ "Me no m-rure o-nip, da-o roon, m-moka ne ma o nomoste, o margan-ne hette hoge un cor-o un **Wà-wu Shir** à. Ya-m-hoge ne yea nom hoog.

²⁶ Remen bo Tato-o ro wan-hoog à, wan-'ya un hun-ne hoog, ka bo-se ne o ne Tato-o zee Wà un wu he m-warag wan-hoog wu ro un 'ya un hun-ne hoog komo à.

²⁷ Wu ya'ag wu komo ne ur-beeb de un piish ut-ma, remen wu ro **Wà-wu un net**.

‡ **Bor-üş taan:10 5:10** Hyen komo: Nehe 13:19; Irmí 17:21.

²⁸ “Taase no hyen hyat-to un ka ma-to á, remen da-o roon da-o margan-ne ye ro n-me us-saag he hoge un cor-o un **Wà-wu Shir** à.

²⁹ Ye hoge komo, yea rwuun. Ye nome yo ur-bon à, yea ine ha-mo un hoog. Ye nome ne yo-o à, yea ine ha-mo un piish ut-ma. §

³⁰ Yatt-yo um he hoks m-nom un beeb un de á. Me de m-piish ut-ma temb bo Shir zee me à. No nak piish un ma-ut re hond hond o, yanze senge-m re mo um nomot yo um cone á, amba um nomot o rii-yo wu tomne cone à.

Ye su'e Yeso à

³¹ “Urege me su'e hi un de, to swo-üş se se o-nip se á.

³² Amba wu ken wu ro me m-su'e. Bo wu ro me m-su'e à, um nepste un ka tor-se ne, se o-nip se.

³³ No tomog hun-ne be-ur **Yohana Wa-m-Yo'os un hun-ne m-ho, Yohana** ne, wu wukunte no á. Wu runduru no o-nip mosse un ma-ut re ne. *

³⁴ Amba kap un kááne ne, swo-se um rotte m-ya'as m-'wons un se ne à, swo-se un net se á. Men rwor kááne remen no bakste un ma-ut **Yohana** ne to wu rwore à, no kumut gwu be un de.

³⁵ **Yohana** ne sha-mo ur-pitirra mo, de un 'ya un no m-cecas ur-bon ne à. No un reeb-o un ma-to un wu un ya o-da hiin.

³⁶ “Amba swo-se um rotte à, se aragte se ma **Yohana** m-'wons remen senge-mo Tato-o ya'sunde me um nom à, mo mo me m-nom. Ká senge-mo ne mo me m-nom à, mo mo suu me a hette m-nap unze Shir o-Tato wu tomne me.

³⁷ O-Tato komo o tomne me à, wu su'e me un hi un de un wu. No ne, no tak m-hoge un cor-o un wu á har no hyenet sha-mo un wu á. †

³⁸ Ma-to un wu komo, to ro kon un hur-ur no á, remen no sher hur-ur no un me wu Shir tomne be un no á.

³⁹ No ne komo un m-byarag un Ma-to Shir to a gene à. No m-hyan sa o zee noa kum hoog-o ba m-ta kane n-me. Ka takurda-to ne to ro me m-su'e.

⁴⁰ Amba kap un kaane ne, no haan be un de, no kumut hoog á.

⁴¹ “Me was un bongon-de un ko-hun-ne á.

⁴² No ne, um nepste no was un Shir ne un hur-ur no á.

⁴³ Rii-yo hante um zet kááne à, un beeb-de un wu de um haante, no goks me á. Wu ken wu haane un beeb-de un hi un de un wu, noa goks wu o-zak o-zak.

⁴⁴ ¿Noa sher hur-ut no un me ne? No m-hoge zak-o un bongon-de or no ne ro no m-nome à. Amba no was un bongon-de rwuune be-de Shir ne un hon-de un wu á.

⁴⁵ “No hyan no zee me wu he m-heet un gyekt-üş no be-de Shir á. Wu he gyekt-üş no à wu ro kon, wu ro **Mosa**, wu no ro o-sakto no zee wu he no m-bees à.

⁴⁶ No ro bokke ma-ut **Mosa**, no roa sher hur-ur no be un de, remen ma-ut re to **Mosa** gene.

⁴⁷ No sher hur-ur no un ma-ut **Mosa** ne á, ¿ke o no he hoks m-sheer un hur-ur no un ma-ut re ne?”

Bor-üş cind

*Yeso reegtute campo-ne
dugu-üş taan [5,000]*

(Mati 14:13-21; Mark 6:30-44; Ruka 9:10-17)

§ **Bor-üş taan:29 5:29** Hyen komo: Dane 12:2. * **Bor-üş taan:33 5:33** Hyen komo: Yoha 1:19-27; 3:27-30. † **Bor-üş taan:37 5:37** Hyen komo: Mati 3:17; Mark 1:11; Ruka 3:22.

¹ Bo Yeso komte ut-ma un **Yahuda**-ne ne à, wu inuru, wu haaru pesto-de un Mar-o o-Gariri, (mo a m-aag *Mar-o o-Tiberiyos* à).

² Hun-ne ut-moor ne arguru wu m-dore remen ye hyanag rem-se ut-hyat se wu nome be-de un ya-üş-gom à.

³ Yeso ne, wu daaru n-ton o-haag un yan-neke-mo un wu ne. Wu she'eturu n-ton un ye ne.

⁴ Ye ro káne, da-o un **Biki-o m-Pas** o un **Yahuda**-ne wosonte yow yow.

⁵ Yeso dassuru ur-hi, wu hyanburu hun-ne ut-moor ne ye ro wu m-kawan. Wu zeeru Pirip, “¿Ke ne o a he oon un rii-yo m-re yo a he m-ya'as un ka hun-ne ye, ye reet?”

⁶ Wu un zee káne remen wu megerté Pirip. Wu un hi un de un wu, wu nepste rii-yo wu he m-nom à.

⁷ Pirip shasuru wu, “Ko a oon rii-yo m-re yo un guwus-de un reng-üş eer, yoa bo'os ko wu ke net-wu kumut, wu re á.”

⁸ Wu ken wu ro kon be-de un **yan-neke-m Yeso**, jin-de un wu Andarawus (heno Simon Bitrus ne). Wu ruru ye,

⁹ “Wu ken wan-campo wu ro kon káne un bos-to ut-burodi ne ut-taan un jan ne yoor. ¿Amba yan ye a bo'os hun-ne o-hakt bo ye ro ut-moor ne?”

¹⁰ Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, ye rure hun-ne ko wu ke net-wu, wu she'et. Ká be-de ne de ro un gwo-ut yar-to ne deen. Hun-ne she'eturu. Campo-ne wooste be-de un dugu-üş taan [5,000].

¹¹ Bo ye she'ette à, Yeso dekururu ka bos-to ut-burodi to. Wu nomuru ur-bongon be-de Shir. Bo wu nomte ur-bongon à, wu wonguru ka hun-ne ye kap. Wu wonguru ye ka jan-ye komo. Ye reeru, kowan wu ciig.

¹² Bo ye cikste à, Yeso zeeru yan-neke-mo un wu, ye karagse ka to kwange ye à, taase to naase.

¹³ Ye karagsuru to koor-ut op ut-yoor [12] be-de un ka bos-to ut-burodi ut-taan to ye re, to kwange à.

¹⁴ Bo hun-ne hyente ka rem-se ut-hyat se se Yeso nome à, ye zeeru, “Nip-o, wu ka wu ro ka **wan-rwor un Ma-to Shir** wu, wu he m-haan hono o-dak à!”

¹⁵ Yeso ne, bo wu nepste ye ro ut-zonge ye dekontu wu ur-beeb, ye sagbuté wu ut-gwomo à, wu inuru káne. Wu arguru ja'as m-da o-haag un hi un de un wu.

*Yeso hewete n-ton m-ho
(Mati 14:22-33; Mark 6:45-52)*

¹⁶ Bo rim-m woonte à, **yan-neke-m Yeso** arguru m-neke, ye ro m-he'ebe o-mar.

¹⁷ Bo comb-o nomoste à, Yeso muun á. Ye cowuru o-hat. Ye conog m-pas de o-Kapanahum. Yeso ne wu cow o-hat un ye ne á.

¹⁸ Mar-o taknuru o-zungo remen mo ken caari-mo m-yo mo ro m-dussunde à.

¹⁹ Ye nak hat-o m-ho be-de un hew-de un mer-ut tet ko ut-nass [kiromita 5 ko 6]. Ye hyanuru Yeso wu ro ur-hew n-te m-ho. Wu ro m-nekne yow yow o-hat ne. Hur-ur huksuru yan-neke-mo un wu.

²⁰ Ka da-de ne, Yeso zeeru ye, “No hoge o-gyer á, me wu.”

²¹ Bo Yeso zette ye yage o-gyer, wu wu à, ka da-de ne ye esuru, ye dekururu wu o-hat. Bo wu cuwte o-hat à, ye gut, ye 'wos ye wooste n-riib n-dak o ye ro m-ha à.

Hun-ne deen hok Yeso

²² Bo ish geste à, ka moor-to un hun-ne ye ye Yeso reegte à, ye rewe káne à, ye ma'assuru un hoob-o Yeso. Ye hyan wu ne á. Ye nepste hat-o gaan-o

ro'e káne. Yan-neke-m Yešo ne, ye cowe un ka hat-o un hon-de un ye. Yešo cow be-de un ka hat-o á.

²³ Bo ye rotte un hoob-o Yešo à, to ken hat-to woonuru to rwuune o-Tiberiyos à. To woonuru yow yow un be-de Yešo nome Wan-Koyan ur-bongon un reegte hun-ne dugu-üş taan [5,000] à.

²⁴ Bo ka moor-to un hun-ne to hyente Yešo á, ye hyanu ne **yan-neke-m Yešo** á, ye cowuru ka hat-to ye argu m-neke o-Kapanahum. Ye ro un hoob-o Yešo.

Yešo burodi-to un hoog

²⁵ Da-o ye pasne pesto-de o-mar à, ye woonuru, ye 'wossuru Yešo reeno. Ye zeeru wu, "Wa-üş-Nap, ¿da un ke o o woone káne?"

²⁶ Yešo shasuru ye, "Me no m-rure o-nip, um nak rii-yo hante no rotte me m-hoob à, remen no reeg ut-burodi, no ciig. Yanze remen no nak yo rem-se ut-hyat se m-nome à ro no m-kute wu um ro á.

²⁷ Yagu no hoob-o un rii-yo m-re yo o-wur un hon-de un yo. Yo ro m-tees à. Se de no hoob rii-yo m-re yo ba m-ta, yo he 'ya un hun-ne hoog à, yo **Wà-wu un net** he no m-'ya à. Remen kááne o Shir o-Tato tomonte me."

²⁸ Ka da-o ye cituru Yešo, "¿Re o un ya te he m-nom, te nomot senge-mo Shir cone à?"

²⁹ Yešo shasuru ye, "Senge-mo Shir mo ka: no sher be-de un wu Shir tomne à."

³⁰ Ka da-de ye cituru wu, "¿Yan gon rem-se ut-hyat se o he te m-nome, te hyenet se, te sheret be un du? ¿Ya o he m-nom?"

³¹ N-ga n-ga, da-o tat te ne ro ur-hew o-koť à, ye zeeru burodi-to rwuune n-Ton un shir à, to ye aage o-Mana à. A geneg ka ma-to be-de un Ma-to Shir, a zee, 'Wu ya'aste ut-burodi to rwuune n-Ton un shir à, ye re.'* "

³² Yešo zeeru ye, "Me no m-rure o-nip, burodi-to **Mosa** ya'e tat no ne à, ba **Mosa** wu ya'e tat-ne no ne ka burodi-to á. To un rwuun n-Ton be-ur Tato re, wu ro un 'ya un hun-ne burodi-to o-nip to rwuune n-Ton o-shir à.

³³ Remen burodi-de Shir, de ro wu rwuune n-Ton shir wu ye'et hono o-dak hoog à."

³⁴ Ye zeeru wu, "Gos-wu, senge te m-'ya un ka burodi-to ko da un ke, te re."

³⁵ Yešo zeeru ye, "Me ro burodi-to un hoog. Kowan wu haane be un de, wua arag un mer á. Wu shere un me à, wua do hoge o-**swoot** á.

³⁶ No hyeneste me de, um rurute no ne, amba kap un kááne ne, no sher un me á.

³⁷ Kap ye Tato-o ya'e me à yea haan be un de. Komo bo un wu haane be un de à, man yen wu á.

³⁸ Me un kergene n-Ton un shir, ba remen um dorute barag-se un hi un de á, se de barag-se un wu tomne me à.

³⁹ Barag-se un wu tomne me ne à, se ka, taase ko wan-gaan be-de un ka hun-ne ye wu ya'asu me à ege á. Se de um 'yons ye ho-de ur-kom un hoog ne.

⁴⁰ Remen barag-üş Tato re se ro, kap bo un net-wu gwote Wà komo wu sher un wu à, wua kum hoog-o ba m-ta. Komo man 'yons wu ho-de ur-kom un hoog ne."

⁴¹ Sek-ye ye un **Yahuda**-ne nomuru wu us-hwumug remen wu zeeg, "Me ro burodi-to un hoog to kergene n-Ton shir à."

* **Bor-üş cind:31 6:31** Hyen komo: Rwuun 16:4,15; Nehe 9:15; Bong 78:24-25.

⁴² Ye zeeru, “Yeso wu ka, ¿wà **Yusuhu** á? ¿Kò wu wu á? ¿A nepse ne tato un wu un inu un wu ne á? ¿Re o hante wu rotte m-zee m-moka, ‘Me un kergene n-Ton un shir’?”

⁴³ Yeso zeeru ye, “Yagu no us-hwumug un hi un no un rii-yo um zee á.

⁴⁴ Remen yatt-wu he hoks m-haan be un de á, se de Tato-o tomne me à wu nakne wu be un de. Me ne komo, man 'yons wu ho-de ur-kom.

⁴⁵ N-me Ma-to Shir, **wan-Rwor un Ma-to Shir** zeeg, ‘Kap mo un ye Shir he ye m-yoose.’† Bon net-wu hoge Shir o-Tato un yoos-de un wu ne à, wua haan be un de.

⁴⁶ Yanze net ro kon wu hyane Shir o-Tato á, se wu wu rwuune be-de Shir o-Tato à. Wu wu cot, hyane o-Tato.

⁴⁷ Me no m-rure o-nip, ko wu ke net-wu, wu shere hur-de un wu be un de à, wu ro un hoog ne o un ba m-ta.

⁴⁸ Me wu ro burodi-to un hoog.

⁴⁹ Tato no ne reeg burodi-to **o-Mana** o-kot, amba ye marag.

⁵⁰ Burodi-to ka to rwuune n-Ton un shir à, remen kap mo un hun-ne ye reet to un taase ye mer.

⁵¹ Me wu ro ka burodi-to un hoog-to to rwuune n-Ton un shir à. Bon net-wu re ka burodi-to à, wua nom hoog-mo ba m-ta. Ka burodi-to komo wur-o re o, o um he m-ya'as à, remen hono o-dak o nomot hoog.”

⁵² Ma-ut sunuru n-hon n-hon be-de un **Yahuda**-ne un hi un de un ye. Ye zee, “¿Re o ka net-wu hette na hoks m-ya'as un ap-mo un wur-o un wu a ti?”

⁵³ Yeso zeeru, “Me no m-rure o-nip, un ba no ti'ig ap-m re, no su hyó-mo un wur-o re á, me **Wà-wu un net**, noa kum hoog á.

⁵⁴ Kap bo un wu ti'e ap-mo un wur-o re à, wu su hyó-mo un wur-o re, wu ro un hoog ne o un ba m-ta. Me komo, man 'yons wu un ho-de ur-kom un hoog ne.

⁵⁵ Me un zee kaane, remen ap-m re un hyó-m re ne, mo ro m-'ya un kukt-o no rii-yo m-re un hoog-o ba m-ta ne. Nip-o o ka.

⁵⁶ Kap bo un net-wu ti'e ap-mo un wur-o re wu su hyó-m re komo ne à, man nom mosse un wu ne, wu komo mosse un me ne.

⁵⁷ Wo hyange bo Shir o-Tato wan-hoog tomne me à, um rotte un hoog ne remen wu à. Ka bo-o komo, wu ti'e ap-mo un wur-o re à, wua kum hoog rem re.

⁵⁸ Burodi-to rwuune n-Ton à to ka. Yanze gon burodi-to tat no ne re á. Remen bo ye reete to à, ye maruru. Amba wu re ga-ut re à, wua nom hoog-o un ba m-ta.”

⁵⁹ To ka ma-to ne kap, wu un rwor to n-me un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, n-me un bo-o o-Kapanahum.

Ye ken yan-neke-m Yeso ye somog wu

⁶⁰ Bo m-hoge kááne, deen be-de un yan-neke-mo un wu zeeru, “Ka yoos-de ro un rem ne. ¿Wa he de hoks m-goks?”

⁶¹ Yeso nepste yan-neke-mo un wu ro us-hwumug remen yoos-de un wu. Wu zeeru ye, “Ka ma-to, ¿to un naas no o ut-men?”

⁶² ¿Ka da-de ne, ya no he us-barag urege no hyanag me **Wà-wu un net**, m-warag n-Ton un shir komo?

⁶³ Ai, **Kukt-o Shir** o ro un 'ya un hoog. Beeb-de ma-hun yo ken rii-yo yo á. Ma-to um ruru no à toa hoks m-'ya un kukt-o no hoog-o ba m-ta.

† **Bor-üş cind:45 6:45** Hyen komo: Isha 54:13.

⁶⁴ Amba ye ken ye ro kon be un no, ye shere hur-de un ye un ma-ut re á." (Amba cin n-ga ne, Yeso nepste ka ye shere un Ma-to un wu á. Komo wu neps ka wu he wu m-ya'as un kom-to un ya-ut-yage à.)

⁶⁵ Wu dooru m-zee, "O um zette no, yatt-wu he hoks m-haan be un de à, se de wu Shir o-Tato ya'e cow-yo wu haante be un de à."

⁶⁶ Remen kááne, **yan-neke-m Yeso** ut-moor ne, ye yaguru wu. Ye do m-neke un Yeso ne komo á.

⁶⁷ Yeso zeeru ka nen op yoor-ye [12], "¿No ma no un con no yagu me m-dore?"

⁶⁸ Simon Bitrus shasuru wu, "Gos-wu, ¿be-ur wan o te he m-warag? Ma-ut ru to ro un 'ya un hoog-o ba m-ta!

⁶⁹ Te shereg hur un te be un du. Wo wu cot wu Shir, wu ba m-kukop."‡

⁷⁰ Yeso zeeru ye, "¿Me daage no ka nen op un yoor [12] á? To, wan-gaan be un no **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu!"

⁷¹ Un Yahudas (wà Simon Iskariyoti), Yeso ro ut-ma remen wu nepste wu wu he wu m-ya'as ko de wu rotte be-de un ka nen op un yoor-ye à [12].

Bor-us ta'voor

Yeso un hen-ne un wu ne

¹ Bo Yeso komte ut-ma o-Kapanahum à, wu ma'asuru ur-hew un dak-o o-Gariri. Wu do m-pa so un dak-o o-Judiya á remen **Yahuda**-ne ye ro un hoob-o ye hoot wu.

² Biki-o un **Yahuda**-ne **Biki-o ut-Depi** o ye ro m-nom à, o wosonte yow yow.*

³ Hen-ne ye un wu ne zeeru wu, "Ine me, o neke dak-o o-Judiya be-de un **Biki-o ut-Depi** remen ka rem-se ut-hyat se se wo m-nom à, ka ye ro wo m-dore ka co-se à, ye hyenet se!

⁴ Ai, yatt-wu ro un nom un rem-se ur-bon wukusse á, urege unze o conog jin un du ru be-de un hun-ne kap. To, depete, bo wo m-nom un ka rem-se ut-hyat se à, o rwunte hi un du be-de un hun-ne."

⁵ Hen-ne ye un wu, ye un zee kááne remen un ka da-o, ye ro shereg hur-de un ye be-de wu á.

⁶ Yeso shasuru ye, "Da-o re, o un goshi nom to kon á. No ne, ko o ke da-o hond hond o be-ur no.

⁷ Cow-o ro kon hono o-dak u yagute no á. Me wu de hono o-dak ro ut-yage remen me m-rwor un rem-se o ro m-nom à, se un ba ur-bon.

⁸ No de, neke no be-de un biki-o no. Me ne, man he m-moka á, remen da-o re, o un goshi nom á tokon."

⁹ Bo wu rurute ye kaane à, ka da-de wu she'essuru un dak-o o-Gariri tokon.

Yeso haag Biki-o ut-Depi o-Urusharima

¹⁰ Bo hen un wu ne nekesse be-de un ka **Biki-o ut-Depi** o à, ka da-o wu arguru ye m-dore us-ajima ne. Amba, wukusse.

¹¹ Ye ken sek-ye un **Yahuda**-ne ye ma'asuru un senge-mo un hoob-o un wu. Ye ro m-zee, "¿Ke ne o wu ro?"

¹² Ka da-o moor-to un hun-ne ma'asuru us-har un ma-to un wu. Ye ken ye ro m-zee, "Ka net-wu kashi un net-wu."

Ye ken ye zee, "Ai, ka net-wu, wu ro m-egusse un hun-ne."

‡ **Bor-us cind:69 6:68-69** Hyen komo: Mati 16:16; Mark 8:29; Ruka 9:20. * **Bor-us ta'voor:2 7:2** Hyen komo: Rewi 23:34; Kara 16:13.

¹³ Amba yatt net-wu hokse rwunte un ma-to un wu to ur-bon cas á, remen gyer-o un sek-ye ye un **Yahuda**-ne.

¹⁴ To, se da-de a rewusse ut-ho à, n-tete o o-biki, ka da-de Yeso cowuru un **Pyo-o Shir**. Wu yoosuru hun-ne Ma-to Shir.

¹⁵ **Yahuda**-ne hyanuru hyat-to un ka yoos-de. Ye zeeru, “¿Ya hante ka net-wu nept us-nap ka bo-se ne, ba a un wet wu m-yoose ne?”

¹⁶ Ka da-de Yeso zeeru ye, “Ka yoos-de de no hoge me m-yoose un hun-ne à, de ma re de á. Amba de un wu tomne me à de de.

¹⁷ Kap wu daage wu nomot rii-yo Shir cone à, wua nep urege be-de Shir yoos un de rwuune. Urege ne de un hi un de de, komo wua nep.

¹⁸ Ai, net-wu ro un nom ut-ma remen hi un de un wu à, ai, gos-to un hi un de un wu to wu ro o-hoob. Amba kap net-wu ro un rwunte un jin-de un wu tomne wu à, gos-to un wu tomne wu à, to wu ro o-hoob komo. Ko-wan-tom-wu o-nip wu ka, komo kashi un net-wu.

¹⁹ ¿**Mosa** wu ka ya'asu no o-**karamsa** á? Amba myet un kááne ne yatt-wu ro un nom un dorotte-o un ka **karamsa**-o be-ur no á. ¿Ya hante notte me o-hoob no hoot?”

²⁰ Ka da-o ka moor-to un hun-ne to shasuru wu. Ye zeeru, “Zungo-o bok wo!† ¿Wan wu o hoge wu ro wo un hoob-o m-ho ne?”

²¹ Yeso zeeru ye, “Um nomog saw-to ut-hyat o-gaan, no kap, no hyanag ut-hyat.

²² To, **Mosa** rwo'og no de no **koot** yan-campo no ne. Wu zee, ‘A meete wan-campo, ho-ur aeere-de a ko wu.’ (**Mosa** wu ne, takne no kute un ka cow-yo á, amba **Ibrahi**, **Ishaku**, un **Yakubu** ne.‡)§

²³ To, urege ho-de m-ko un yakar no regete un **Ho-de ur-Wuwe** de, no m-ko un yakar no remen untaase no jet **karamsa**-o **Mosa** o ur-ko de un yan-campo-ne ho-ur aeere-de. ¿Remen yan notte us-ryaab un me ne remen um dossute net gom **Ho-de ur-Wuwe**?*

²⁴ No piish ut-ma bo un hyan-o un yish á, amba piish no ut-ma un rii-yo ro hond hond à.”

¿*Wu ro ka Kiristi o?*

²⁵ Ye ken hun-ne ye ya-o-Urusharima, ye zeeru, “¿Ka net-wu wu ka, gwomo-ne ro o-hoob ye hoot á?

²⁶ Wu ka ne káne cas be-de un hun-ne, wu ro un tep ba ye un zee wu rii! ¿Ko sek-ye be-de un **Yahuda**-ne un dek wu ro **Kiristi**?

²⁷ Wu ka de jip te nepste be-de wu rwuune à, amba da-o **Kiristi** he m-haan à, yatt-wu he m-nap be-de wu he m-rwuun á.”

²⁸ To, Yeso 'yonsuru us-cor deen be-de wu ro un yoose un hun-ne un **Pyo-o Shir** à, wu zeeru, “No m-hyan sa o zee no nepste me, no neps komo be-de um rwuune à. Amba, me haanu ne remen hi un de á. Se de um haante rem wu tomne me à, wu ne ko-ya-o-nip-wu. Amba, no nap wu á.

²⁹ Me ne, um nepste wu remen be-de un wu o um rwuune. Wu wu tomne me.”

³⁰ Bo Yeso rurte ka ma-to à, ye hooburu, ye bupt wu. Amba, yatt-wu hokse wu m-ci á, remen da-o un wu o un go shi á.

³¹ Ye ken ye ne deen be-de un moor-to un hun-ne ye shereste un wu. Ye zeeru, “Da-de **Kiristi** haane, wua nom rem-se ut-hyat se arge se ka net-wu nom á!”

† **Bor-us ta'yoor:20 7:20** ut-Girik: Ko-ya-o-ko† daag hi un du! ‡ **Bor-us ta'yoor:22 7:22** ut-Girik: tat no ne ye n-ga n-ga. § **Bor-us ta'yoor:22 7:22** Hyen komo: Rewi 12:3; Taka 17:10. * **Bor-us ta'yoor:23 7:23** Hyen komo: Yoha 5:9.

A tomog ya-ur-'er ye shipt Yeso

³² Bo **Parisa**-ne hogute moor-to un hun-ne ro us-har remen ka hyat-to to Yeso nome à. Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne ye tomuru yan-'er-de un **Pyo-o Shir** ye ship un wu.

³³ Yeso zeeru ye, "Ya o-da yo kusu me hiin un no ne, rii-yo um waragte be-de un wu tomne me à.

³⁴ Noa hoob me, no taage un hyan-o re. Remen be-de um he m-ha à, noa hoks m-ha káne á."

³⁵ **Yahuda**-ne zeeru hi un de un ye, "¿Ke co-o ne wu he'e, har atte à hoks wu m-hyan á? ¿Wu ro m-ha be-de un **Yahuda**-ne ye ro cakarse un bo-ut hor-to, wu yoosute ya-o-**Girik**† ká co-se?"

³⁶ Ye zeeru, "¿Sa-de un wu ya ne da-o wu zee, a hoob wu a taage un hyan-o un wu, komo a hoks m-ha be-de wu he'e á?"

Yeso ho-mo un hoog

³⁷ Ho-de ur-kom de o-biki, ho-ur gos-de, Yeso rwuunuru, wu esuru, wu 'yonsuru us-cor. Wu zeeru, "Kap bo un wu ro un hoge un **swoot**-o m-ho à, wu haan be un de wu su.‡

³⁸ Kap wu shere un me à, bo Ma-to Shir rwore à, 'Be-de un wu o ho-mo un hoog he m-rwuun bo roog-o ro m-ja à.'§ "

³⁹ **Kukt-o Shir** o, wu ro un ma-to un o, o yan-she un hur-de un ye be-de un wu he m-goks be-de un wu à. Amba un ka da-o, a ro ya'aste o á, remen Shir o un goshi seps Yeso á.

Hun-ne wongute be-ut yoor rem Yeso

⁴⁰ Bo un hoge un ka ma-to ye ken ye be-de un moor-to un ye zeeru, "Nip-o, wu ka **wan-rwor un Ma-to Shir** wu!"

⁴¹ Ye ken ye zeeru, "**Kiristi** wu."

Ye ken ye zeeru, "¿Re ne **Kiristi** he m-nom wu rwuunte dak-o o-Gariri?"

⁴² ¿Ma-to Shir un zee ka unze **Kiristi**, un baag-o **Dawuda** wu he m-rwuun á? ¿Cir-mo un bo-o o-Betarami a he wu m-mat un bo-o ko-Gwomo **Dawuda** rotte ur-she'et à?"*

⁴³ Hun-ne wonguru be-ut yoor rem Yeso.

⁴⁴ Ye ken ye conuru wu m-ship amba, yatt net-wu ci'e wu á.

Yan-co be-de un Yahuda-ne ye sher be-ur Yeso á

⁴⁵ A káne yan-'er-de un **Pyo-o Shir** muunuru be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne ne. Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne zeeru ka yan-'er ye, "¿Remen yan o, no boponte wu á?"

⁴⁶ Yan-'er-de un **Pyo-o Shir** shasuru. Ye zee, "Ai, yatt-wu take un rwor ut-ma untun ka net-wu á."

⁴⁷ **Parisa**-ne shasuru, "Ap, ¿har un no ne, wu egusse?"

⁴⁸ ¿No tak un nap un wan-gaan be-de un Morog-de Sek-ye ko ko-**Parisa**-wu shere un wu?

⁴⁹ Amba to ka moor-to un hun-ne to, ye nap **karamsa**-o un ma-ut **Mosa** á. Remen káne ai ryaab-se Shir ro ye un dor!"

⁵⁰ Nekodimu, wu ha'e be-ur Yeso n-ga à, wu ro wan-gaan be-de un Morog-de Sek-ye, wu zeeru ye,†

† **Bor-üş ta'yoor:35 7:35** ya-o-Girik = ya-o-Yahuda-ne á. ‡ **Bor-üş ta'yoor:37 7:37** Hyen komo: Rewi 23:36. § **Bor-üş ta'yoor:38 7:38** Hyen komo: Izik 47:1; Zeka 14:8. * **Bor-üş ta'yoor:42 7:42** Hyen komo: 2Sam 7:12; Mika 5:2. † **Bor-üş ta'yoor:50 7:50** Hyen komo: Yoha 3:1-2.

⁵¹ “Ai, **karamsa**-o na o ro m-bop un net cin ba a un hoge nu-o un wu, a nep yo wu ro m-nom á.”

⁵² Ye shasuru Nekodimu, “¿Wo ma, ko-ya-o-Gariri-wu? Ceker Ma-to Shir ur-bon ne. Ay, **wan-rwor un Ma-to Shir** ro kon wu he m-rwuun un dak-o o-Gariri á.”

[To ken takurda-to m-gen mo mo Ma-to Shir to to a gene ut-Girik à to un n-ga to rott Yoha 7:53—8:11]

⁵³ Ko wu ke ji'uru un hur-o un wu.

Bor-ús eer

Ne'a wu a bope m-bukkuñ à

¹ Yeso daaru un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun**.

² N-sot n-sot wu dooru m-cow un **Pyo-o Shir**. Kap moor-to un hun-ne haanuru be-de un wu. Wu she'eturu, wu ciru ye m-yoose.

³ Ye ken yan-Yoos-de un **karamsa-o Mosa** un **Parisa**-ne ne ye hanturu wu, wu ken ne'a-wu, wu a bope m-bukkuñ un wu ken campo-wu ne à. Ye essuru ka ne'a-wu n-tete.

⁴ Ye zeeru Yeso, “Wa-ur-Yoos, ka ne'a-wu, te un bopon wu m-bukkuñ un wu ken campo-wu ne.

⁵ To, be-de un **karamsa-o Mosa** a zeege te, te ho gon ka net-wu us-jor us-jor. Wo ne un ce ru, ¿ya o zee?”*

⁶ Ye un rwor kaane, remen ye cept wu remen ye kumut o-cow yo ye hette wu m-bop à.

Amba Yeso kakturu, wu genuru m-gen un jow-yo un wu n-dak.

⁷ Bo ye sengute cot-se un wu à, wu indunuru eso. Wu zeeru ye, “Bon net-wu rotte **ur-ba'as** be un no á, wu takan ka ne'a-wu m-jir ur-ta'ar.”

⁸ Yeso dooru m-kakt n-dak. Wu genuru m-gen n-dak.

⁹ Ye ne, bo ye hogute ma-ut Yeso à, ye arguru m-arag n-gaan n-gaan. Shi'in-mo un sek-ye ha-mo un yakar, har ye yaguru Yeso un ka ne'a-wu ne eso.

¹⁰ Yeso indunuru eso. Wu cituru ka ne'a-wu, “Ne'a, ¿ke co ye ro? ¿Yatt-wu piishe wo ma-to m-mar á?”

¹¹ Wu shasuru, “Gos-wu, ko wan-gaan.”

Yeso zeeru wu, “Me un ce re, man piishe wo ma-to m-mar á. Neke neke-m ru. Amba taase o do nom **ur-ba'as** á.”

Yeso cecas-mo un hono o-dak

¹² Yeso dooru ye m-zee, “Me wu ro cecas-mo un hono o-dak. Bon net-wu ro me m-dore à, wua do m-hewe ur-hew n-me o-comb á, amba wua kum cecas-mo un hoog.”†

¹³ Bo Yeso rurutu ye kááne à, **Parisa**-ne zeeru wu, “Hi un du de wo m-su'e. Swo-us ru ne se o-nip se á.”‡

¹⁴ Yeso shasuru ye, “Ai, ko um su'e hi un de, swo-us re se o-nip se um nepste be-de um rwuune à un be-de um he'e ne à. Amba no, no nap be-de um rwuune á, ko be-de um he'e á.

¹⁵ Piish un ma-ut no, to ma-hun to. Me ne, me un piishe ko wan-gaan ut-ma á.

¹⁶ Amba ko man piishe net ut-ma, piish un ma-ut re to ur-bon to. Yanze me wu ro m-nom un hon-de á. Te ye, te Tato re wu tomne me à.

* **Bor-ús eer:5 8:5** Hyen komo: Rewi 20:10; Kara 22:22-24. † **Bor-ús eer:12 8:12** Hyen komo: Mati 5:14; Yoha 9:5. ‡ **Bor-ús eer:13 8:13** Hyen komo: Yoha 5:31.

17 Be-de un **karamsa**-o no gense to ro unze swo-se un nen yoor nip-o. §

18 Me wu ro un su'e un hi un de. Tato re komo ne wu tomne me à, wu ro me m-su'e."

19 Ye zeeru, "¿Ke ne o tato ru ro?"

Yeso shasuru, "Ko me ko Tato re, yatt-wu no nape á. No ro nense me, no roa nep Tato re komo."

20 Yeso un rwor ka ma-to da-o wu ro ur-yoos un **Pyo-o Shir** yow yow un be-de hun-ne rotte m-ya m-yar remen **Pyo-o Shir** à. Kap un kááne ne, yatt-wu hokse wu m-bop á, remen da-o un wu o un goshi wo á.

*Yeso zeeg, "Be-de um he'e à,
noa hoks m-ha káne á"*

21 Yeso dooru ye m-zee, "Men neke ur-hew, amba noa hoob me no taage un hyan-o re. Amba noa mer un **ba'as**-ut no ne. Be-de um he'e ne à, noa hoks m-ha á."

22 Remen ka ma-to wu rwore kááne à, sek-ye be-de un **Yahuda**-ne zeeru, "¿Wua ho o hi un de un wu? ¿O wu zette 'Be-de um he'e à, yatt-wu de hoks m-ha á?'"

23 Wu zeeru ye, "No, un dak-o no ro'e. Me ne, n-Ton o um rwuune. No yan-hono-o-dak ye, me ne wan-hono-o-dak wu á.

24 O hante um zet noa merme un **ba'as**-ut no ne. Un ba de no shereg hur-ur no unze me wu ro, wu um ro à, noa merme un **ba'as**-ut no ne."

25 Ye zeeru wu, "¿Wo ro wan?"

Yeso zeeru ye, "Bo um ruru no à, hond hond o bo um ruru no à.

26 Rem-üş ro kon ut-moor ne, se um he m-rwor rem no komo se depe um piishi no ut-ma à. Amba man nom á. Remen wu tomne me à, wa-o-nip-wu. Rii-yo um hogne be-de un wu à, yo me un rure un hono o-dak."

27 Ye nap unze ma-ut Tato un wu, to wu ro ye m-rure á.

28 Yeso zeeru ye, "Da-de no jakse **Wà-wu un net**, ka da-de ne, noa nep me ro wu um zee um ro à. Komo noa nep men nom un rii un hon-de à, amba me m-rwor un yo Tato re yoosu me à.

29 Tato re wu tomne me ne à, wu ro mosse un me ne. Wu yage me un hon-de á, remen ko de ke da-de me un nom un rii-yo wu cone à."

30 Da-de Yeso rwore ka ma-to à, hun-ne ut-moor ne ye sheruru hur-de un ye be-de un wu.

Bo a he posse m-guw à

31 Yeso zeeru **Yahuda**-ne ye shere be-de un wu à, "Urege no sengute bop un ma-ut re, o-nip, noa she'et yan-neke-m re.

32 Noa nep o-nip, komo un ka nip-o no he m-posse."

33 Ye shasuru wu, "Ai, baag-o **Ibrahi** o te ro. Te tak nome un net m-guw á. ¿Re o un ya o zette te, 'Noa posse m-guw'?"*

34 Yeso shasuru ye, "Me no m-rure o-nip, bo un net-wu ro un nom **ur-ba'as** à, ko-guw-wu **ur-ba'as** wu.

35 Ko-guw ba wan-gaan wu ro be-de un ya-o-hur á, amba wà-wu hur, ko-ya-o-hur-wu koyanda.

36 **Wà-wu Shir**, u ruutu no, no possute o ka.

37 Um nepste no de baag-o **Ibrahi** o, amba no un hoob-o no hoot me remen ma-ut re, to cow no á.

38 Me ne m-rwor un rii-yo um hyande be-ur Tato re à. No ne un cin no, no un nom un rii-yo no hoge be-ur tato no à."

§ **Bor-üş eer:17 8:17** Hyen komo: Kara 19:15. * **Bor-üş eer:33 8:33** Hyen komo: Mati 3:9; Ruka 3:8.

³⁹ Ye shasuru wu, “Ai, **Ibrahi** wu ro tato te.”

Yeso shasuru ye, “No rotte yakar **Ibrahi**, no roa nom rem-se **Ibrahi** nome à.

⁴⁰ Un hek-o un kááne, no warguru hoob-o no hoot me remen um ruru tu no o-nip, o um hogne be-de Shir à. Ba kaane **Ibrahi** nome rem-se un wu á.

⁴¹ No, no un nom un senge-mo tato no ro m-nom à.”

Ye shasuru wu, “Te mat-ye ut-ran ye á. Tato-o te gaan-o, Shir.”

Yakar-ye un ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot

⁴² Yeso zeeru ye, “U rotte Shir tato no wu, no roa was un me ne remen be-de o-Tato o um rwuune. Me ka ne, men haan remen hi un de á. Wu wu tomne me.

⁴³ ¿Remen yan o no nepte yo me m-rwor á? No nap á, remen no con no dek ma-ut re á.

⁴⁴ No, tato no **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu. Con-m no ne komo no nom rii-yo tato no cone à. Wu, cin ur-takan wan-ho de un net-wu. Wu ro m-es un o-nip á, remen ho-mo un wu ro kon be-de un o shir á. Bo-to wu rotte m-'wons, remen wu wa-ut-bo-wu, tato-o un ya-ut-bo.

⁴⁵ Remen me no m-rure o-nip, o hante, no gokste á.

⁴⁶ Un be un no ¿wan wu ne he me m-rure **ba'as** un de? Bo no nepse nip-o me no m-rure à, ¿remen yan o ne, no sherte un me á?

⁴⁷ Wu rwuune be-de Shir à wu ro m-raks un Ma-to Shir. Rii-yo hante notte un raks ut-to un Ma-to Shir ne á, remen no ye Shir ye á.”

Rii-yo a met Ibrahi Yeso ro kon

⁴⁸ Ye ken sek-ye ye be-de un **Yahuda**-ne ye shasuru wu, “Ashi, nip-o ka te zee wo ko-**Samariya**,[†] komo ne **ya-ut-kot** daag wo ur-hi.”

⁴⁹ Yeso shasuru ye, “Ya-ut-kot ye da me ur-hi á. Tato re wu me m-seps. No ne, no yagu me m-seps.

⁵⁰ Me wu ro un sepse un hi un de á. Wu he me m-seps à wu ro kon. Wu ro tomso ne wan-piish ut-ma.

⁵¹ Me no m-rure o-nip, kowan wu ro m-nom o-dorotte un ma-ut re ne, wua mer á har da-o ba m-ta.”

⁵² Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne zeeru, “O'o, te nak m-moka unze **ya-ut-kot** daag wo ur-hi. Ai, **Ibrahi** un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne mereste. Wo ne komo, o zee bo un wu nome o-dorotte un ma-ut ru ne à, wua mer á har da-o ba m-ta.

⁵³ ¿Wo un jiish tato na **Ibrahi** o? Wu un **yan-Rwor un ma-to Shir** ne, ye marag, yagunte wo. ¿Wan wu ne o musse hi un du?”

⁵⁴ Yeso shasuru ye, “Me con seps un hi un de á. Seps-mo un hi un de, a gu koyan á. Tato re, wu ro wan-seps-m re, wu no m-zee unze Shir no à.

⁵⁵ No nap wu á. Me ne, um nepse wu. Me ro zeege unze me nap wu á, um roa warag wa-ut-bo untun no. Amba um nepste wu. Me ne tomso un nom o-dorotte un ma-to un wu ne.

⁵⁶ Ko-ya-n-ga no **Ibrahi** wu nomog o-zak deen da-o Shir rure wu rii-yo um he m-nom à da-o me haane. Nomog sa o zee wu hyanag yo ne komo, wu nomuru o-zak.”

⁵⁷ Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne shasuru wu, “Har m-moka, wo un goshi woo us-hak kwooz-ut yoor us-op [50] á, ¿woa zee o hyanag **Ibrahi**?”

[†] **Bor-üş eer:48 8:48** Yahuda-ne ye ro n-me un Judiya à, ye con ya-o-Samariya á. Ye m-hyan unze ya-o-Samariya peneg men-ut jaas-to, ye hun-ne 'yare à, ye nap bo a m-guw mo Shir á. Kap to ka reeb-to.

⁵⁸ Yeso zeeru ye, “Me no m-rure o-nip, cin ba a un makt **Ibrahi**, ‘Um ro kon.†”

⁵⁹ Bo Yeso zette kááne à, ye ruuru, ye motrunté ut-ta'ar, ye jirit wu. Yeso wukuru, wu arguru m-ru un **Pyo-o Shir**.

Bor-üş jero

*Yeso upste yish-ye un net
wu a mate ko-po à*

¹ Yeso ro m-arag, wu hyanuru net-wu a mate ko-po à.

² Yan-neke-mo un wu cituru wu, “Wa-üş-Nap, ¿wan wu ne nome **ur-ba'as** a met ka net-wu ko-po? ¿Wu wu o? ¿Ko yan-mat-o un wu?”

³ Yeso shasuru, “Remen ka net-wu, ko tato un wu ye nom **ur-ba'as** á, se de remen a kututé hun-ne nom-mo Shir be-de un wu.

⁴ Se um nomog yo Tato re tomne me m-nom à, cin ur-ho ne. Tet-m roon, da-o net a hoks nom un rii á.

⁵ Bo um ro un hono o-dak à, me wu ro cecas-mo un hono o-dak.”*

⁶ Bo wu rurte kááne à, wu copsuru m-ta n-dak. Wu wurguru m-hu, wu sukuru mo ko-po un yish.

⁷ Wu zeeru wu, “Neke, o sapt un kaw-o o-Sirom.” (Ka jin-de, de ro a un “tomonte.”) Kom-de ka, wu nekuru, wu sapturu, wu muunuru, wu ro un hyan-o un wu cas cas.

⁸ Yan-bor-se un wu, un ye nape wu ne n-ga, wu zee us-kon à, ye zeeru, “¿Ka net-wu wu ka ro'e m-she'et un cow, wu ro us-kon á?”

⁹ Ye ken ye zeeru, “Wu wu.”

Ye ken ye zee, “Ay, se de wu sha'ag wu.”

Wu ne, wu senguru m-zee, “Me wu.”

¹⁰ Ye zeeru, “¿Re o nome yish ru upsute?”

¹¹ Wu shasuru, “Ka net-wu, wu a m-zee Yeso à, wu wu wurge hu-mo n-dak, wu sukuru me un yish. Wu zee um neke reeno kaw-o o-Sirom um sapt. Um nekuru, um sapturu, um kumuru o-hyan.”

¹² Ye zeeru wu, “¿Ke ne o wu ro?”

Wu zeeru ye, “Me nap á.”

*Parisa-ne cekerte ma-to un
net-wu a upse yish à*

¹³ Ye heeturu **Parisa**-ne net-wu a upse yish à.

¹⁴ Un **Ho-de ur-Wuwe** de komo Yeso wurge m-hu, wu upsute wu yish.

¹⁵ **Parisa**-ne cituru wu bo a nome wu kumut o-hyan à. Wu zeeru ye, “Hu-mo n-dak mo wu wurge à, mo mo wu suke me un yish. Um sapturu, um hyanuru cas.”

¹⁶ Remen kááne, ye ken **Parisa**-ne ye zeeru, “Ka net-wu, be-de Shir o wu ro á, remen wu ku ho-de Shir zette a wuwe un de á.”

Ye ken ye zeeru, “¿Re ne o ko-wa-**ur-ba'as** he nap un nom un rem-se ut-hyat kááne?”

Ma-ut sunutu ye o ka.

¹⁷ Ye ja'asuru m-cit un ko-po, “Wo ne, ¿ya o hyane mosse un wu ne wo wu a upse yish à?”

Wu zeeru, “Wan-rwor un Ma-to Shir wu.”

† **Bor-üş eer:58 8:58** Hyen komo: Rwuu 3:14.

* **Bor-üş jero:5 9:5** Hyen komo: Mati 5:14; Yoha 8:12.

¹⁸ Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne, ye sher hur-de un ye unze ko-po-wu ro'e n-ga á, komo ne wu kumuru o-hyan m-moka á, har ye agburu tat-ne ye un wu.

¹⁹ Ye cituru ye mate wu à, “¿Wu ka wà no wu, wu a zee unze a un mat wu ko-po? ¿To, re o ka un ya wu hyente m-moka?”

²⁰ Tat-ne ye un wu shasuru, “Te nak wu ka wà te wu komo ko-po-wu a mate wu.

²¹ Amba bo a nome wu kumut o-hyan à, te nap á. Te nap ma wu upse yish-ye un wu á. Cit no wu. Ai, wu bo'ossute m-rwor un hi un de un wu.”

²² Tat-ne un wu un rwor kaane remen gyer-o un Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne. Remen n-ga ne, Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne ye gekse unze kap bon net-wu zee, “Yešo ro **Kiristi** wu Shir tomne à,” a ruut wu un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wua do m-muun á.

²³ O hante tato un wu ne zet, “Wu bo'ossute. Cit no wu.”

²⁴ Sek-ye un **Parisa**-ne ja'asuru agbe un ka net-wu wu ro ut-po n-ga à. Ye zeeru wu, “Ya Shir m-seps, o rur o-nip.† Te de te nepste ka net-wu **ko-ya-ur-ba'as**-wu.”

²⁵ Wu zeeru ye, “Ko **ko-ya-ur-ba'as**-wu, me de me nap á. Rii gaan-yo um nape à, n-ga me ko-po-wu, m-moka komo me m-hyan.”

²⁶ Ye zeeru wu, “¿Ya wu nomu wo ne? ¿Re o wu nome wu upsutu wo yish?”

²⁷ Ko-po shasuru ye, “Um russute no. No hoge á. ¿Remen yan o no cunte m-hoge tomso? ¿Ko no un cen no, no un con o no warag yan-neke-mo un wu?”

²⁸ Ye he'enuru wu ut-reeb. Ye ro wu m-zee, “Wo wu de ro wan-dor-o un ka net-wu, te yan-dor **Mosa** ye.

²⁹ Te nepse Shir nomog ut-ma un **Mosa** ne, amba wu ka, te nap be-de wu rwuune á.”

³⁰ Ka net-wu shasuru ye, “Caane hyat-to ka! No nap be-de wu rwuune á, amba ne wu upsussute me yish!

³¹ A nepste, Shir ro un rege un ya-ut-**ba'as** ut-to á. Amba kap wu hoge gyer-o Shir à, wu ro un nom un rii-yo Shir zee à, Shir ro wu m-hoge.

³² Cin da-o Shir takne nom un hono o-dak à, a tak m-hoge net-wu upse yish-ye un net-wu a mate ko-po á.

³³ A rotte unze ka net-wu, be-de Shir o wu rwuune á, yatt-yo wu roa hoks m-nom á.”

³⁴ Ye shasuru wu, “Wo wu a mate n-me un comb-o ut-**ba'as** à, ¿yan yo ne o he na m-rure?” Ye yanuru wu be-de un ye.

Po-to un yish-ye o-kukt

³⁵ Bo Yešo hogute unze ye yanag ka wu a upse yish à, wu hyanuru wu. Wu zeeru, “¿O shereg hur un du un **Wà-wu un net** ko?”

³⁶ Wu shasuru wu, “Goş-wu, ruru me wu, wu ro à, um sheret hur un de be-de un wu.”

³⁷ Yešo zeeru wu, “Ai, o hyanag wu. Wu wu ro ut-ma un wo ne.”

³⁸ Wu zeeru, “Wan-Koyan, um shereg hur un de be-de un du.” Wu kwukтуру un co-o un wu.

³⁹ Yešo zeeru, “Me un cowon un hono o-dak, remen um piishté hun-ne ye un hono o-dak ut-ma. Um haante remen ye ro m-hyan á, ye hyenet, komo ye ro m-hyanu ne à, ye waragté po-ne.”

† **Bor-uş jero:24 9:24** Ya Shir m-seps = Ruru o-nip! Hyen: Josu 7:19.

⁴⁰ Ye ken **Parisa**-ne ye ro mosse un wu ne. Bo ye hogute kááne à, ye zeeru, “¿Wata po-ne ye te ro'e?”

⁴¹ Yeso zeeru ye, “Ai, u rotte unze po-ne ye no ro, **ba'as**-ut no roa ma'as be-ur no á. Amba bo no zee no m-hyan à to, **ba'as**-ut no ro kane timb.”

Bor-us op

*Sha-mo ut-ma mo un
wa-ur-gut un kur-o un ca-ne*

¹ “Me no m-rure o-nip, net-wu cuwe so un ish-o un kuke-o un ca á, wu daanuru raag-o ur-hek, ka net-wu ko-hyow-wu, ko-wa-ur-kwup.

² Net-wu cowne ne so un ish à, wan-gut-de un ca wu.

³ Wan'-er-de un ish wu ro wu m-tikse. Yege-ca komo ne ye ro un raag ut-to un cor-o un wu. Wu ro un aag un jin-to un ca-ye un wu, wu ruut ye n-do.

⁴ Wu ruuse kap ye ma un wu n-do, wu gaaru co-o un ye. Komo ca ro un dond un jim-de un wu remen ye nepste cor-o un wu.

⁵ Yea dore wu ro ko-hamat á. Se songon-mo un wu ye hette, remen, ye nap cor-o un wu á.”

⁶ Yeso nomute ye sha-mo ut-ma, amba ye nap ka ma-to á.

Yeso wu ro wa-ur-gut-wu o-nip

⁷ Remen kááne Yeso zeeru ye, “Me no m-rure o-nip me wu ro ish-o un kur-o un ca.

⁸ Kap wu ba'e me m-woon be-de un ca à, ko-hyow-wu, wan-kwup-de un hun-ne. Amba, ca ro m-was un wu ne á.

⁹ Me wu ro ish. Kowan net-wu cowne be un de, man gu wu. Wua she'et sasa, wu kum ut-re.

¹⁰ Ko-hyow ro m-haan temb rem ur-hyow, ur-ho ne m-naas ne. Me un haan, remen hun-ne kumut hoog-m shiishe.

¹¹ “Me wu ro wa-ur-gut-wu o-nip. Wa-ur-gut-wu o-nip komo wu ro un ya'as un hoog-o un wu remen ca-ye un wu.

¹² Wa-ur-guwus wan-gut-de ur-bon wu á. Ca tomso, ye ma un wu ye á. Da-o wu hyene o-dur, wu ho'osuru ca. Wu arguru m-som, wu guut hoog-o un wu. Dur-o shipuru ye ken be-de un ye. Ye kuse à, ye cakkuru un hon un hon.

¹³ Wu wa-ur-guwus, wu ro m-was un ca ne á.

¹⁴ “Me wu ro wa-ur-gut-wu ur-bon. Um nak ye ma re. Ye ma re komo ne, ye nepse me.

¹⁵ Bo Tato-o nape me à, ka bo-se ne o um nape wu. Men ya'as un hoog re remen ca re.*

¹⁶ Me un ye ken ca-ye ne ye ro un o ka kur-o á. Se um hantute ye. Yea hoge cor re. Ka da-de, yea she'et kur-o gaan, wa-ur-gut wan-gaan.

¹⁷ Remen kááne o, Tato re waste un me ne remen mar-mo um he'e, remen um ineté komo à.

¹⁸ Yatt-wu he rumus un hoog re á, amba un con-m re o um hette mo m-ya'as. Me o-cow ne, um ya'aste mo. Me o-cow ne komo yo um hette mo m-deken à. Tato re zee um nom kááne.”

¹⁹ Komo ma-ut sunuru be-de un sek-ye un **Yahuda**-ne remen ma-ut Yeso.

²⁰ Hun-ne ut-moor ne be-de un ye zeeru, “Ai, wu ro un **ya-ut-kot** ne. Ko-wa-o-zungo wu. ¿Remen yan o notte wu m-ke'e ut-to?”

²¹ Ye ken ye zeeru, “Ka ma-to hwaa, ma-to un **ya-ut-kot** to á. ¿Ya-ut-kot ro ur-beeb ne, ye upste yish-ye un ko-po?”

* **Bor-us op:15 10:15** Hyen komo: Mati 11:27; Ruka 10:22.

Sek-ye be-de Yahuda-ne yagute Yeso

²² Da-o o-huw o, **Yahuda**-ne ro un **Biki-o m-Baks un da-o a dotte tiks un Pyo-o Shir** o-Urusharima à.

²³ Yeso ro m-arag un sak-o **Suremanu un Pyo-o Shir**.

²⁴ Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne rigumsuru wu. Ye zeeru wu, “¿Har de ke ho-de o te he yage o ryegen? Urege wo wu **Kiristi**, o ruru te o-nip cas.”

²⁵ Yeso shasuru ye, “Um russutu no, amba no sher á. Rem-se ut-hyat se me m-nom à, me m-nom un beeb-ur Tato re. Se ro me m-su'e.

²⁶ Amba no, no dek ma-ut re á, remen no n-me un ca re á.

²⁷ Ca re ye ro un raks un cor re. Um nepste ye. Ye ro me tomso ne m-dore.

²⁸ Me ye m'-ya un hoog-o ba m-ta. Yea sabre á, har da-o ba m-ta. Wan-rumus-mo un ye ro kon un kom-ut re á.

²⁹ Tato re wu ya'ase me ka ca-ye à, wu jiishte kowan kap ut-gos. Yatt-wu he hoks m-rumus un ye un kom-ut Tato re á.

³⁰ Un me un Tato re, gaan te ro.”

³¹ Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne dooru mot ut-ta'ar, ye jirit wu.

³² Yeso zeeru, “Um kutute no rem-se ur-bon deen se un Tato re. ¿Be-de un se ke rem-se, se ne no hette me m-jir?”

³³ Ye zeeru, “Yanze remen rem-us ru se ur-bon se te hette wo m-jir á, se de remen o yo'ogte Shir. Wo ka ne net-wu, amba wo m-mus un hi un du Shir.”†

³⁴ Yeso zeeru ye, “Gense to ro n-me un **karamsa**-o no. A zee Shir nomog ut-ma un ye ken sek-ye ye un hun-ne ye ne, wu aaguru ye 'yege-shir.'‡

³⁵ To, a nepste Ma-to Shir to ro o-nip ba m-ta. Komo Shir ak ka hun-ne ye 'yege-shir,' ka hun-ne ye wu ya'ase Ma-to un wu à.

³⁶ Me wu Shir daage à, wu tomon un hono o-dak à, ¿Ya no hette m-zee um yo'ogte Shir remen um ak hi un de **'Wà-wu Shir'**?

³⁷ Urege me m-nom bo Tato re ro m-nom á, to, no jar no sher hur-ut no un me á.

³⁸ Amba urege ne no hyanag me m-nom bo Tato re ro m-nom à, ¿remen yan o no sherte hur-ut no un me ne á? Ko gon senge-mo me m-nom à, mo bo'ossute no nept m-sok ne, unze Tato re ro be un de, me komo ne be-de o-Tato.”

³⁹ Ye ja'asuru m-senge, ye shipt wu. Wu possuru un kom-to un ye. Ye hoks wu m-bop á.

⁴⁰ Ka da-de ne, wu dooru m-warag un pesto-de un Roog-o o-Joda be-de **Yohana** takne yo'os un hun-ne n-me m-ho à. Wu she'eturu kane. §

⁴¹ Hun-ne haanuru be-de un wu ut-moor ne. Ye dekuru m-zee, “Nip-o, **Yohana**, wu nom se ken rem-se ut-hyat se har wu kututu na Shir ye tomne wu á, amba ma-to wu ro m-rwor mosse un ka net-wu ne à, nip-o.”

⁴² Káne o hun-ne ut-moor ne shere hur-de un ye be-de un wu.

Bor-ús op o-gaan*Yeso 'yonste Razarus*

¹ Wu ken net-wu jin-de un wu Razarus rukt gom. Wu she'ette un bo-o o-Betanya, mosse un **Meri** ne un hen un wu Marta.*

² Ka **Meri**-wu, wu wu hokme Gos-wu m-now mo m-shi'igin us-na. Wu sokmuru mo un hi-se un hi-de un wu. To, de ken ho-de Razarus ruturu gom.†

† **Bor-ús op:33 10:33** Hyen komo: Rewi 24:16.

‡ **Bor-ús op:34 10:34** Hyen komo: Bong 82:6.

§ **Bor-ús op:40 10:40** Hyen komo: Yoha 1:28.

* **Bor-ús op o-gaan:1 11:1** Hyen komo: Ruka

10:38-39. † **Bor-ús op o-gaan:2 11:2** Hyen komo: Yoha 12:3.

³ Ka ne'a-ne ye, sek-ye ne ʉn wu ne tomuru be-ʉr Yeso, ye zeeru, "Gos-wu, ka net-wu, wu o ro m-was ʉn wu ne à, wu hoge m-rerem á."

⁴ Bo Yeso hogute kááne à, wu zeeru, "Ka gom-o, gom-o m-mar o á, remen a sekemsuté Shir o, a sekemse tomso ne **Wà-wu Shir**."

⁵ Yeso ro ʉn was ʉn Marta ne ʉn **Meri** ne, Razarus wu.

⁶ To, bo wu hogute Razarus ʉ hoge m-rerem á, wu rewuru ho-ʉt yoor.

⁷ Ka da-de, wu zeeru yan-neke-mo ʉn wu, "A warag no dak-o o-Judiya."

⁸ Yan-neke-mo ʉn wu ye zeeru, "Wa-ʉs-Nap, ʉn ka ho-to sek-ye‡ ro ʉn hoob-o ye jirit wo, ¿o dooru m-warag reeno komo?"

⁹ Yeso shasuru, "¿Rwuun-mo ʉr-ho ʉn 'hebe-mo ʉn de ne taase ʉr-ho o ka ka? Bon wu ro ʉr-hew m-how à wu ro m-ma'as ʉt-pukse á, remen wu ro m-hyan cas."

¹⁰ Amba bon wu ro ʉr-hew m-tet à wua ma'as ʉt-pukse remen cecas-m ro kon á."

¹¹ Bo wu rurte kááne à, wu dooru m-zee, "Wan-yen na Razarus ro m-rew, amba me m-ha m-'yons wu."

¹² Yan-neke-mo ʉn wu zeeru wu, "Gos-wu te, urege de ʉnze rew-mo kwoʉ wu, ai, moa pyesse."

¹³ Ye napu ne ʉnze, ma-to ʉn mar-m Razarus Yeso rotte á. Ye dekuru ʉnze rew-mo wu rotte.

¹⁴ Remen kaane Yeso ruru ye cas, "Razarus mereste."

¹⁵ Me o-zak bo me rokne káne be-de ʉn wu á, remen no sheret. Amba a neke no be-de ʉn wu."

¹⁶ Se Toma, wu a m-zee ko-Pese à, wu zeeru or ʉn wu ne, "A neke no ʉn cen na no a meret no mosse ʉn wu ne."

Yeso ya'ag ka ne'a-ne ye jaab-o ʉt-men

¹⁷ Bo Yeso woote à, wu 'woss Razarus nomoste ho-ʉt nass ʉn saag.

¹⁸ O-Betanya yow yow o-Urusharima ne o, o ro untun mer-ʉt yoor [kiromita 3].

¹⁹ **Yahuda**-ne haanuru ʉt-moor ne. Ye haante remen ye gasté Marta ne ʉn **Meri** gas-de ʉn mar-m hen ʉn ye.

²⁰ Bo Marta hogute ʉnze Yeso roon à, wu haaru wu m-gonte. **Meri** daaguru wu she'et o-hur.

²¹ Bo wu go'one ʉn Yeso ne à, Marta zeeru Yeso, "Gos-wu, wo rokonte, heno te Razarus wu roa mer á."

²² Amba ko m-moka um nepste koyan o kone be-de Shir, wua nomo wo."

²³ Yeso zeeru wu, "Heno ru a inusse komo."

²⁴ Marta zeeru wu, "Um nepste wua inusse ine-mo m-margan ne ho-de ʉr-kom."

²⁵ Yeso zeeru wu, "Ai, me wu ro ine-mo ʉn margan-ne. Me wu ro hoog. Net-wu shere hur-de ʉn wu ʉn me à, ko wu mer, wua inusse."

²⁶ Net-wu ro ne ʉn hoog ne à, wu shere hur-de ʉn wu be ʉn de à, wu he de m-mar á har da-o ba m-ta. ¿Wo Marta wo m-she ʉn ma-ʉt re?"

Yeso 'wonog

²⁷ Marta zeeru wu, "Oho, Gos-wu, um sheruste hur ʉn de, wo ro **Kiristi**, **Wà-wu Shir** wu a tomne ʉn hono o-dak à."

²⁸ Bo Marta rurte kaane à, wu haaru, wu agnuru sek-wu ʉn wu **Meri**. Wu ruru wu ʉs-har, wu zeeru, "Wa-ʉr-Yoos na haante. Wu ro ʉn eeg-ʉs ru."

²⁹ **Meri** ne komo, bo wu hogute kááne à, wu inuru hor-m-hor, wu kawuru be-de Yeso ro à.

‡ Bor-ʉs op o-gaan:8 11:8 Yahuda-ne.

³⁰ Yeso un go woon o-bo tokon á. Har m-moka wu ro be-de Marta gonte wu à.

³¹ Hun-ne ro be-ur **Meri**, o-hur ye ro wu ur-gas à, ye hyanuru wu inute hor-m-hor, wu ruuru. Ye doruru wu, ye ro o-gwoť ye zee un saag o wu heye wu unut.

³² **Meri** wooru be-de Yeso ro à. Bo wu hyente Yeso à, wu heeru un na-se un wu. Wu zeeru Yeso, "Gos-wu, u rotte unze o rokon kàne hen te roa mer á."

³³ Bo Yeso hyente wu ro us-'won à, **Yahuda**-ne tomso ne ye haane mosse un wu ne à, ye ro us-'won. Men-ut naasuru wu.

³⁴ Yeso zeeru ye, "¿Ke ne o no joku wu?"

Ye zeeru Yeso, "Gos-wu, haan o gut."

³⁵ Yeso 'wonuru.

³⁶ Remen kááne hun-ne zeeru, "Gwoť bo wu wasse un wu ne à!"

³⁷ Ye ken ye be-de un ka hun-ne ye zeeru, "¿U nom te ka, ka net-wu, wu ka upse yish-ye un ko-po á? ¿Wu roa hoks wen un Razarus m-mar á?"

Yeso 'yonste Razarus ut-marimar

³⁸ Yeso dooru hyan ur-'won un men-to un wu. Wu woonuru un saag. Ka saag-o ne pak-o ut-ta'ar o un o ken ta'ar-o a tige un ish-o un o.

³⁹ Yeso zeeru, "Dos no ka ta'ar-o."

Marta, wu sek-wu un wu mare à, wu zeeru, "Gos-wu re, wua nomos wus m-moka, remen ho-ut nass to ka wu caane bo m-mar."

⁴⁰ Yeso zeeru, "¿Me ruru wo o á, um zee wo sher hur un du un me ne, wo hyen seps-mo Shir à?"

⁴¹ Ye dossuru o-ta'ar. Yeso dassuru ur-hi n-ton. Wu zeeru, "Tato re, um bomog wo remen o regute me ut-to.

⁴² Um nepste ko da un ke o ro me un ke'e ut-to. Amba me un rwor remen hun-ne ye ro kàne eso eso à, remen ye sheret hur-de un ye unze wo wu tomnu me."

⁴³ Bo wu rurte kááne à, wu 'yonsuru us-cor deen, wu zeeru, "Razarus, rwuun!"

⁴⁴ Wu mare à wu argu m-rwuun, na-se un wu ut-kom ne gegurse un wa-de o-gund, co-o un wu yeresse un gund-de un duk.

Yeso zeeru, "Us no wu, wu arag!"

A nomute Yeso geeg-de ut-yage

(Mati 26:1-5; Mark 14:1-2; Ruka 22:1-2)

⁴⁵ Ka **Yahuda**-ne ye dore **Meri** be-de un saag à, ye hyang rii-yo Yeso nome à, moor-to un ye sheru hur-de un ye un wu.

⁴⁶ Amba ye ken ye be-de un ye arguru m-ha be-de un **Parisa**-ne, ye ruru ye rii-yo Yeso nome à.

⁴⁷ Remen kááne Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne ne ye aaguru **Morog-de un Sek-ye** remen ye piishté ut-ma.

Ye zeeru, "¿Ya un yo ne a no m-nom? Gwoť no saw-to ut-hyat to wu ro m-nom à!

⁴⁸ A yage wu kááne, kowan wua sher ur-hur un wu. **Roma**-ne a haan, ye sabarse hun-ne na un **Pyo-o Shir** ne un dak-o na ne."

⁴⁹ Amba wan-gaan be-de un ye, wu a m-zee Kepas à, wu wu ro ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un ka hak-o, wu zeeru, "No de no nap to no m-rwor á

⁵⁰ ¿No m-gwoť á? Ai, jiishtu no wan-gaan mer otte kap mo un hun-ne merme à."

⁵¹ Yanze remen con-mo un wu o wu rurte kááne á, se de untun wu ro ko-Gwomo-wu un kon-se Shir à, Shir un kute wu, wu rur ka ma-to wu zee Yeso a mer remen **Yahuda**-ne.

⁵² Yanze ne remen **Yahuda**-ne un hon-de un ye á, amba remen wu morgunsuté yakar-ye Shir ye ro cakarse ko kene à, ye she'ete kang-o gaan.

⁵³ Bo un ka ma-to un ka ho-de, ye tooru ut-hun remen ye hoot Yeso.

⁵⁴ Remen kááne, Yeso do m-rwuun ur-buk cas be-de un **Yahuda**-ne á. Amba wu inuru káne, wu nekuru un dak-o ro o-zang à. Wu cowuru un o ken bo-o o a m-zee o-Eparam à. Wu she'eturu káne un yan-neke-mo un wu ne.

⁵⁵ A kane, **Biki-o m-Pas**§ o un he de m-woon. Hun-ne ut-moor ne ye haaru o-Urusharima remen ye koosté hi un de un ye ye she'eté ba m-kukop rii-yo **Biki-o m-Pas** woonte.

⁵⁶ Ye zeeru hoob-o Yeso, ye ro eso eso un **Pyo-o Shir**. Ye m-zee, “¿Ya un yo ne no hyane? ¿Wu roon o-biki?”

⁵⁷ Hun-ne ma'asu hoob-o Yeso, remen Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne ne ye rwo'og unze bo un wu hyane be-de Yeso ro à, wu haan, wu rur, ye shipt wu.

Bor-üş op us-yoor

*Meri hokmote Yeso now-mo
m-shi'igin un bo-o o-Betanya
(Mati 26:6-13; Mark 14:3-9)*

¹ **Biki-o m-Pas*** kuks ho-ut cind, Yeso haanuru bo-o o-Betanya be-de Razarus ro'e à, wu Yeso 'yonse ut-marimar à.

² Ye nomuru rii-yo m-re yo m-tet remen ye hwoog Yeso ur-keer. Marta wu nome rii-yo m-re. Razarus ne ye ro m-re be-ur gaan un Yeso ne.

³ Ka da-de ne, **Meri** dekuru batta-de un now-mo m-shi'igin. Ka now-mo woog purug-de o-rita, mo o-**nardi**, komo a mosse mo un rii ne á, mo un hwor mo deen. Wu hokmuru mo Yeso us-na, wu pe'eguru ka now-mo un hi-se un hi-de un wu. Kur-o kutuksuru un m-shi'igin.†

⁴ Amba Yahudas Iskariyoti, wu ro wan-gaan be-de un **yan-neke-m Yeso** wu he m-ya'as un Yeso a ho à. Wu zeeru,

⁵ “¿Ya un yo ne wene **Meri** beeb ka now-mo, a wonge koob-ne ka hwor-ye? Ai, ka hwor-ye ro wooste guwus-de un hak.”‡

⁶ Yahudas Iskariyoti un rwor kááne yanze remen wu ro m-was un koob-ne ne o á, se de wu ko-hyow-wu. Komo ne wu ro wan-bop-to un ba-de un hwor, wu ro ye m-ma'as m-hiw.

⁷ Yeso zeeru, “A yage **Meri**, wu un hokmo me m-now remen ho-de a he me jok à.

⁸ Ai, ko de ke da-de no mosse un koob-ne ne, amba ba ko da un ke o no he m-ma'as un me ne á.”§

A nomute Razarus geeg-de ut-yage

⁹ Da-o hun-ne hogute unze Yeso ro un bo-o o-Betanya, **Yahuda**-ne ut-moor ne ye haanuru be-de un wu. Yanze rem Yeso un hon-de un wu á, har remen ye hyenet un Razarus ne wu Yeso 'yonse be-de m-mar à.

§ **Bor-üş op o-gaan:55 11:55** Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à.

* **Bor-üş op us-yoor:1 12:1** Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à.

† **Bor-üş op us-yoor:3 12:3** Hyen komo: Ruka 7:37-38. ‡ **Bor-üş op us-yoor:5 12:5** ut-Girik: denari 300. § **Bor-üş op us-yoor:8 12:8** Hyen komo: Kara 15:11.

¹⁰ Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye gamuru ut-hi ye hoot Razarus un ce un wu,

¹¹ remen un wu o **Yahuda**-ne ut-moor ne yagute dore un gwomo-ne ye un kon-se Shir. Ye shere hur-de un ye be-ur Yeso.

Hun-ne ye o-Urusharima barkute Yeso

(Mati 21:1-11; Mark 11:1-11; Ruka 19:28-40)

¹² Bo ish geste à, caari-de ur-morog de un ye ha ka **Biki-o m-Pas** à, hoguru unze Yeso roon o-Urusharima.

¹³ Ye deknuru jet-se o-kerem. Ye zeeru m-ru ye gontute wu, ye ro un 'yons us-cor, ye ro m-zee,

“Ur-bongon be-de Shir!” Shir huute wu nu-o so-o wu,

wu haane un beeb-ur Yawe à.†

Shir huute wu nu-o so-o

wu ro ko-Gwomo-wu un **Isra**-ne à!”

¹⁴ Yeso ro m-nekne n-ton un ya o-janka bo ro gense be-de un Ma-to Shir à unze,

¹⁵ “No ya-o-Urusharima‡ taase no hoge o-gyer á,

Ko-Gwomo no wu ka roone n-ton un ya o-janka.”§

¹⁶ Ur-takan, yan-neke-mo un wu ro nak un ka rem-se ne á, se da-o a sepe Yeso à. Ka da-o, ye bakse unze gense ma-to un wu ro, komo to koruru káane hond hond bo a gene to à.

¹⁷ Da-de wu aage Razarus wu rwuun un saag à, komo wu 'yonstu wu un hoog ne à, buug-de un hun-ne de ro mosse un wu ne à, ye ye rure hun-ne ka ma-to.

¹⁸ Rii-yo hante morog-ur heet gonte de un wu à yo ro, remen ye hogute wu nomog ka rii-yo ut-hyat yo.

¹⁹ Bo **Parisa**-ne hogute ya-o-Urusharima haag ye gontute Yeso à, ye zeeru hi un de un ye, “Yatt-yo a hokse m-nom á! Ai, hono o-dak dorussute wu!”

Ye ken Girik-ne ye hok Yeso

²⁰ Káne, be-de un ye haane ka biki-o à **Girik**-ne ro kon. Ye un haan remen ye nomoté Shir ur-bongon.

²¹ Ye haanuru be-ur Pirip (wu ko-wa-o-Besayada un dak-o o-Gariri). Ye konuru wu, ye zeeru, “Gos-wu, te conog hyan-o Yeso.”

²² Pirip haaru, wu ruru Andarawus. Andarawus un Pirip ne haanuru, ye ruru Yeso.

²³ Yeso zeeru ye, “Da-o nomoste o a hette me m-seps à, me **Wà-wu un net**.

²⁴ Me no m-rure o-nip, go-yo o-hyo hene n-dak se yo mereste, go-o gaan-yo ro m-ma'as. Amba da-o yo potne, yo maturu deen.

²⁵ Wan-con-to un hoog-o un káne un hono o-dak, wua taage un hoog-o ro be-de Shir à. Net-wu yage ne hoog-o un káne un hono o-dak à, wua kum hoog-o Shir o ba m-ta.*

²⁶ Kap wu he me nome m-guw à, wu doru me be-de um ro à, káne o wu he m-she'et un cen wu. Kowan wu nomo me m-guw, Tato re a seps wu.”

Yeso rworog ma-to un mar-mo un wu

* **Bor-üş op uş-yoor:13 12:13** ut-Girik: “Hosanna!” Gom-o ut-Ibra gaan-to ut-Hun “Gu te!” Hun-ne zeeru káane da-o ye cone m-ya'as Shir ur-bongon. † **Bor-üş op uş-yoor:13 12:13** Hyen komo: Bong 118:25-26. ‡ **Bor-üş op uş-yoor:15 12:15** ut-Girik: Sihiyona. § **Bor-üş op uş-yoor:15 12:15** Hyen komo: ZeKa 9:9. * **Bor-üş op uş-yoor:25 12:25** Hyen komo: Mati 10:39; 16:25; Mark 8:35; Ruka 9:24; 17:33.

27 “M-moka me un hoge un nu-se un hoog re. ¿Ya um he m-zee? ¿Um zee ‘Tato re dossu me ka swo ur-koob de’? Ay, ko n-ga, me un haan remen ka da-o.

28 O-Tato, yage a hyenet sekemse-m ru.” Bo Yeso rurte kaane à, a hoguru o ken cor-o n-Ton shir, o ro m-zee, “Um be'essute, um sekemsussute hi un de. Man do hi un de m-sekemse komo ne.”

29 Moor-to un hun-ne ye ro kane eso eso à, ye hoguru ka cor-o. Ye zeeru, “Ai, dàkàr-o.”

Ye ken ye zeeru, “Wu ken ko-**wan-tom-wu Shir** wu wu tepsu wu.”

30 Yeso zeeru, “Rem re o no hogute ka cor-o á, se de rem no.

31 M-moka o Shir he piishe un hono o-dak ut-ma. M-moka o Shir he m-ruut un beeb-de un gwomo-to **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu ro gwomo-to un ka hono o-dak à.

32 Amba me, da-o a kame me n-ton o-**kan** à, remen kááne man ru hun-ne m-haan be un de.”

33 Rwor-mo un wu kááne mo mo kute gon mar-mo wu hette à.

34 Moor-to un hun-ne shasuru wu, “Ro gense be-de un Takurda-o un Ma-to Shir, a zee **Kiristi** a she'et ko da un ke. To, ¿re o un ya o zet ‘A kem **Wà-wu un net** o-kan?’ ¿Wan wu ne ka **Wà-wu un net** wu?”†

35 Yeso zeeru ye, “M-moka ya o-da hiin kane un co, cecas-m ro mosse un no ne. Nom no ur-hew cin cecas-m ro mosse un no ne, taasutet-mo rew no n-cow. Wu tet-m rewe à, wua hyen cow-yo m-dore á.

36 Sher no m-cecas ne da-de no ro un mo ne à, remen no waragté hun-ne ye m-cecas.” Bo Yeso rurte kááne à, wu arguru m-neke, wu wukuru ye.

Koob-de m-she

37 Ko de rotte wu swoog ye kute un rem-se ut-hyat ut-moor ne un yish-ye un ye à, kap un kaane ne, ye sher unze wu wu ro **Kiristi** á.

38 Káne o, a shoose rwor-m **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir**. Wu zee, “Yawe, ¿wan wu ne shere un ma-ut te ne? ¿Be-ur wan o ne Yawe rwunte beeb-de un wu?”‡

39 O hante, ye hokste m-she á remen **Ishaya** doog m-zee, un de ken be-de.

40 “Shir pooste yish-ye un ye,
komo wu hoog hur-de un ye,
taasu ye hyen un yish-de un ye,
ye nept komo un hur-de un ye,
har ye muunté be un de,
um dossutu ye po-to ur-hur.”§

41 **Ishaya** un rwor kááne remen wu hyanag sekemse-m Yeso, wu rorog ma-to un wu.

42 Kap un koob-de un sher un hur-de un ye un wu ne, ut-moor ne be-de gos-ye ye un **Yahuda**-ne, ye shereg un wu. Amba ye es m-rwunte á, un gyer-o un taase **Parisa**-ne ruut ye un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**.

43 Ye jiishte m-con hun-ne bum ye otte Shir bum ye à.

Gom-ur Yeso de a hette piishe un hun-ne ut-ma

44 Yeso 'yonsuru us-cor deen, wu zeeru, “Wu shere be un de à, me wu un hon-de wu sherte á. Amba wu ro m-she un wu tomnu me ne à.

† **Bor-us op us-yoor:34 12:34** Hyen komo: Bong 110:4; Isha 9:7; Izik 37:25; Dane 7:14. ‡ **Bor-us op us-yoor:38 12:38** Hyen komo: Isha 53:1 (ut-Girik). § **Bor-us op us-yoor:40 12:40** Hyen komo: Isha 6:10 (ut-Girik).

⁴⁵ Net-wu ro me m-hyan à, wu ro m-hyan un Tato re wu tomne me un hono o-dak à.

⁴⁶ Me un haan hono o-dak remen um ye'et hun-ne m-cecas. Wu shere un me ne à, taase wu she'et o-comb á.

⁴⁷ “Bon wu hoge ma-ut re, wu dore to á, man piishe wu ut-ma á. Yanze remen um piishite hono o-dak ut-ma o um haante á, se de remen um guut hono o-dak.

⁴⁸ Net-wu yage me à, wu goks komo ne ma-ut re á, wan-piish un wu ut-ma ro kon. Ma-ut re to um rwoe à, to a hette net piishe ut-ma un ho-de ur-kom.

⁴⁹ Yanze ka ma-to, ma-to un hi un de to á. Tato re wu tomne me à, un hi un de un wu, wu ya'e me cow-yo un to, un bo um he to m-rwor ne à.

⁵⁰ Um nepste ka **karamsa**-o ro na m-woot un hoog-o ba m-ta. Remen kááne, kap bo un rii-yo um rwoe à, Tato re zee me um rur yo.”

Bor-us op us-tet

Yeso sapte na-se un yan-neke-mo un wu

¹ A káne, da-o **Biki-o m-Pas*** ro un he de m-woon à, Yeso nepste ne da-o wooste o wu hette m-ine un ka hono o-dak o wu waragte be-ur Tato un wu, wu n-Ton à. Wu waste ye, ye ro ye ma un wu n-me un hono o-dak à, m-moka wu kutute ye bo wu wasse un ye ne à har da-o ur-kom.

² Bo ho-ur he'ebute à, Yeso ne un yan-neke-mo un wu ne ye morguru remen ye reet rii-yo m-re. **Ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** be'essute wu cuwuste un hur-ur Yahudas Iskariyoti wà Simon, wu ya'aste Yeso un kom-to un yan-yage-to un wu.

³ Yeso nepste Tato un wu be'essute wu ya'assute wu gwomo-to un ko yo ke rii-yo. Wu nepste ne be-de Shir o wu rwoone, be-de Shir o tomso ne wu he m-warag.

⁴ Wu inuru be-de wu ro tara à, wu possuru cop-o un wu. Wu deknuru ur-bojo, wu yapuru de un byon.

⁵ Ka da-de ne, wu duusuru m-ho o-jaw. Wu ma'asuru un sapte un yan-neke-mo un wu us-na. Bo wu saptute ye us-na à, wu ussuru bojo-de ro yepo un byon-o un wu à, wu sokmuru ye us-na un de.

⁶ Bo wu woote be-ur Simon Bitrus à, Simon Bitrus zeeru wu, “Wo, Gos-wu, ashi, ¿wo wu he me sapte us-na?”

⁷ Yeso zeeru wu, “M-moka wo nap rii-yo me m-nom á, amba ujime wo neps.”

⁸ Simon Bitrus zeeru, “Ay, wo cet me un sapte us-na á.”

Yeso zeeru wu, “Me sapte wo ne us-na á, yatt-yo nu'use me un wo ne á.”

⁹ Ka da-de ne, Simon Bitrus zeeru wu, “Gos-wu, urege kaane o, na-se un hon-de un se o he me m-sapte á, sapte me ut-kom ur-hi ne.”

¹⁰ Yeso zeeru wu, “Zorse-o ro un hoob-o m-zor komo ne á, se de sapt us-na temb, remen wu be'essute wu ja'assute cas cas. No ne ja'asse ne ye, amba kap-m no o á.”

¹¹ Yeso nepste wu he wu m-ya'as à, de de wu zette kap-m no o no ro ja'asse á.

¹² Bo wu komte sapt un na-se un ye à, wu copuru cop-o un wu. Wu warguru be-de wu ro'e tara à, wu zeeru, “¿No nepste rii-yo um nomu no?”

¹³ No me m-aag ‘Wa-ur-Yoos,’ komo ‘Gos-wu’ no. Hond hond o ne komo. Ka bo-se o um ro.

* **Bor-us op us-tet:1 13:1** Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à.

¹⁴ Bo me Gos-wu, un Wa-ur-Yoos ne à, har um saptute no us-na à, depete un cen no ne no sapt na-us or no ne.

¹⁵ Nom no kaane remen um nomutu no o-bu remen no nomot bo um nomu no à.[†]

¹⁶ Me no m-rure o-nip, guw-ne ro m-jiish un gos-ye ye un ye ne á. Wan tom komo wu ro m-jiish un net-wu tomnu wu á.[‡]

¹⁷ Urege no nepste un kaane ne, no tomso ne m-nom o-dorotte, Shir a huu no nu so-o.

¹⁸ Kap-m no o mette á. Um nepste ye um degre à. Kap remen a shoosté ma-to ro gense n-me un Ma-to Shir à, 'Net-wu ro m-re mosse un me ne à, wu ro me ut-yage.'§

¹⁹ "Me no m-rure m-moka cin ba ka rii-yo un nom, remen da-o yo nome, no sheret me wu ro **Kiristi**, **Wan-Gwu** wu Shir tomne hono o-dak à.

²⁰ Me no m-rure o-nip, bo un net-wu gokse wu um tombe à, wu gokste me o ka. Wu gokse me ne à, wu gokste Shir o ka wu tomne me à."*

*Yeso rworog unze a ya'as wu
un kom-to un yan-yage-to un wu*

(Mati 26:20-25; Mark 14:17-21; Ruka 22:21-23)

²¹ Bo Yeso rurte kááne à, wu hoguru us-nu un hur-de un wu. Wu ruru yan-neke-mo un wu cas, wu zeeru, "Me no m-rure o-nip, wan-gaan be un no, wua ya'as me un kom-to un yan-yage-ut re."

²² Yan-neke-mo un wu gutruru hi un de un ye, ye nap wu Yeso rotte á.

²³ Wu ken be-de un yan-neke-mo un wu, wu Yeso wasse un wu ne deen à, wu ro un her-o Yeso.

²⁴ Simon Bitrus zeeru wu us-har, "Citú na Yeso unze, ¿Wan wu ne wu rotte?"

²⁵ Ka wu ro un her-o Yeso à, wu kaksunuru, wu zeeru, "Gos-wu, ¿wan wu ne?"

²⁶ Yeso shasuru, "Wu ka, wu um he m-huwe ur-burodi um ya'as wu à." Bo wu huute ne hwu-de ur-burodi à, wu ya'asuru Yahudas Iskariyoti wà Simon.

²⁷ Bo wu gokste ka hwu-de à, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** cowuru un hur-de un wu.

Yeso zeeru wu, "Nom yo o cone à kyak."

²⁸ Amba ye ka ye ro un re un rii-yo m-re à yatt-wu nape rii-yo hante Yeso zeet wu kááne á.

²⁹ Ye essuru unze Yeso un tom Yahudas on rem-se o-biki, ko ne wu ya'as koob-ne yo ken rii-yo, remen Yahudas wu ro un ba-de un hwor-ye un ye ne.

³⁰ Tet-mo ne komo, bo wu gokste hwu-de ur-burodi à, wu arguru m-ru but.

Karamsa-o pu-o

³¹ Bo Yahudas ruute à, Yeso zeeru, "Da-o wooste o **Wà-wu un net** hette cow un seps-mo un wu à. Komo a seps Shir remen wu.

³² Urege a sekemsete Shir un me, Shir a sekemse me tomso ne ha-mo un be-de un wu. Hor-m-hor o ne wu he me m-sekemse.

³³ "No yakar re rek-ye rek-ye, o-da hiin o um ro mosse un no ne. Noa hoob me, amba bo um rure Sek-ye be-de un **Yahuda**-ne unze be-de um he'e à noa hoks m-ha káne á, ka o me no m-rure m-moka.[†]

[†] **Bor-us op us-tet:15 13:12-15** Hyen komo: Ruka 22:27. [‡] **Bor-us op us-tet:16 13:16** Hyen komo: Mati 10:24; Ruka 6:40; Yoha 15:20. [§] **Bor-us op us-tet:18 13:18** Hyen komo: Bong 41:9. ^{*} **Bor-us op us-tet:20 13:20** Hyen komo: Mati 10:40; Mark 9:37; Ruka 9:48; 10:16. [†] **Bor-us op us-tet:33 13:33** Hyen komo: Yoha 7:34.

³⁴ “**Karamsa**-o pu-o o me no m-rure. Was no un or no ne. Bo um wasse un no ne à, ka bo-se ne o un cen no ne no was un or no ne.[‡]

³⁵ Kááne o kowan he m-nap unze yan-neke-m re ye no ro, urege de unze no m-was un or no ne ne.”

*Yeso rurute Bitrus wua nom
she-mo un nap-o un wu*

(Mati 26:31-35; Mark 14:27-31; Ruka 22:31-34)

³⁶ Simon Bitrus zeeru wu, “Gos-wu te, ¿ke co-o o he?”

Yeso shasuru wu, “Be-de um he'e à, woà hoks me m-dore m-moka á. Amba ujime kane un co hiin, woà doru me.”

³⁷ Bitrus zeeru wu, “Gos-wu, ¿remen yan o mette à hoks wo m-dore m-moka á? Ai, man ya'as hoog re rem ru.”

³⁸ Yeso zeeru, “¿Har woà ya'as hoog ru rem re? Me no m-rure o-nip, rii-yo keeg-o kiit-yo kenet, woà nom she-mo un nap-o re har so o-tet.”

Bor-us op us-nass

Yeso wu ro cow-yo m-ha be-de Shir

¹ Yeso zeeru ye, “Taase hur-ur no naase á. Sher no be-de Shir. No sher be un de tomso ne.

² Un hur-o Tato re kuke-ut ro kon deen. U rotte kááne o á, um roa ruru no á. Komo neke-mo um he'e reeno um ja'asuté no ur-be.

³ Men neke, me ja'asunse no ur-be tomso ne, um dooru m-muun um degbuté no un be-de un hi un de remen no she'etté be-de um ro à.

⁴ Be-de um he'e à, tomso ne no nepste o-cow.”

⁵ Tomas zeeru wu, “Gos-wu, te nap be-de o he'e á. ¿Re o te he m-nom te nept o-cow?”

⁶ Yeso zeeru wu, “Me wu ro o-cow, me wu ro o-nip, me wu ro hoog. Wa m-ha be-ur Tato re ro kon á, se wu donte be un de remen me wu ro o-cow yo m-ha be-ur Tato re.

⁷ No ro nepstu me, no roa nep Tato re tomso ne. Amba kane un co, noa neps wu har no hyen wu tomso.”

⁸ Pirip zeeru wu, “Gos-wu, kutu te o-Tato. Bo'ossutu te.”

⁹ Yeso zeeru wu, “Pirip, honu a she'ete no cen no ne à, ¿o zeeru har m-moka wo nap me á? Ai, kap net-wu hyane me à, ai wu hyanag o-Tato. ¿Re o un ya o zette, 'Kute te o-Tato'?

¹⁰ ¿Wo sher unze me n-me o-Tato, o-Tato tomso ne n-me un me á? Ma-to um ruru no à, be un de o to rwuune á, se de be-de o-Tato o to rwuune, o ro mosse n-me ne à, o ro m-nom m-senge be un de à.

¹¹ Sher unze un me un Tato re, gaan-to te ro. Urege ne no hoks m-sheer, remen ma-ut re á, sher no remen senge-mo ut-hyat mo um nome à.

¹² Me no m-rure o-nip, kap wu shere un me à, senge-mo me m-nom à, mo mo wu he m-nom. Har ma wu arag me, remen ha-mo um hette be-ur Tato re.

¹³ Tomso ne kap bon yo no kone un jin un de à, man nomo no yo remen a sekemsuté Tato re be un de.

¹⁴ Koyan yo no kone un jin un de, man nomo no yo.”

Ess ut-ma to un haan-mo un Kukt-o Shir

¹⁵ “Urege de no waste un me ne, noa dore **karamsa**-ut re.

[‡] **Bor-us op us-tet:34 13:34** Hyen komo: Yoha 15:12,17; 1Yoh 3:23; 2Yoh 5.

16 Me ne, man kon o-Tato, wu 'ye no wu ken Wa-ut-Orom wu wu he m-she'et be un no har da-o ba m-ta à.

17 Wu wu ro **Kukt-o Shir** wu he no m-kute nip-o Shir. Hun-ne ye un hono o-dak, ye hoks wu m-goks á, remen ye hoks wu m-hyan, har ye nept wu á. No ne, no nepste wu remen no be-ur gaan un wu ne. Wua she'et tomso ne n-me un no.

18 Remen kááne, no nep unze me hede no m-yage untun koobi-ne á. Man heesune be un no.

19 Ya o-da yo kuse hiin, hono o-dak o wongute un hyan-o re ne. Amba no ne, noa hyen me, remen me un hoog ne, no komo, noa nom hoog.

20 Ho-de, no he kum un **Kukt-o Shir** à, ka ho-de o no he m-nap unze me un Tato re ne gaan-to te ro. Ka ho-de a warag no gaan.

21 Kap bon net-wu hoge **karamsa**-ut re, wu doru to à, wu ro wan-m-was un me ne. Wan-m-was un me ne ne, Shir a was un wu ne. Me tomso ne, man was un wu ne. Wua hyen me cas, te she'ette un wu ne."

22 Ka da-de Yahudas (amba yanze Yahudas Iskariyoti á) wu shasuru wu. Wu zeeru, "Gos-wu, ¿ya hante ne o hette rwunte un hi un du cas be un te cot, amba wo kute hono o-dak á?"

23 Yeso zeeru wu, "Bon wu wasse un me ne à, wua dore ma-ut re. Tato re a was un wu ne. Tea haan, te Tato re be-de un wu te she'et mosse un wu ne.

24 Net-wu ro un bop un ma-ut re á, wu ro m-was un me ne o ka á. Ma-to no hoge un nu-o re à, ma-ut re to á. Ma-ut Tato re to, wu tomnu me à.

25 "Me no m-rure un to ka myet, un ka da-o me be-ur gaan un no ne.

26 Amba Wa-ut-Orom, **Kukt-o Shir** wu Tato re he m-tomon un jin un de à, wu he no yoose un koyan, wu baksu no rii-yo um ruru no à.

27 Um yaksutu no gwugwu-mo ur-hur. Gwugwu-mo ur-hur mo um yaksu no à, yar-m re mo untun yar-mo un hono o-dak á. Taasu men-ut no naase á, taasu tomso ne no hoge o-gyer á.

28 "No hogussute de um zeeg men neke um dott m-muun be un no. No wasse un me ne, noa nom o-zak remen me m-ha be-ur Tato re wu jiishe me à.

29 To, m-moka um rurutu no cin ba da-o un woön remen da-o woone no sheret.

30 Me hede no m-rure ut-ma deen á, remen wan-gwomo-to un hono o-dak roon, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**. Yatt-yo wu he ne hoks m-dos be un de á.

31 Amba remen hono o-dak nept unze um waste o-Tato ne, me un nom un kap rii-yo Tato re zee à.

"A ine no kane, da-o wooste o a hette no m-neke à."

Bor-us op us-taan

Yeso wu ro 'wun-o o-yo

1 Yeso dooru m-zee yan-neke-mo un wu, "Me ro 'wun-de o-yo yo o-nip. Tato re wu ro yo m-ma'as m-ja'as.

2 Ko yo ke jet-yo be-de un yo, yo mate á, Tato re a kups yo. Ko yo ke yo ro ur-mat à, a ro yo m-ja'as remen yo ja'asté ur-mat deen.

3 No ne, bo an ja'as un ka 'yo-yo à, ka bo-se ne o ma-ut re ja'ase hur-ut no.

4 She'et no kang-o gaan un me ne, me ne man she'et be un no. Bo o-jet ro m-mat un yakar un hon-de un yo á, se de yo ro mosse o-yo ne. Kááne o un cen no, noa hoks nom un rii á, se no she'ette mosse un me ne.

⁵ “Me ro 'wun-de o-'yo. No ro *us*-jet. Bo *un* net-wu she'ete be *un* de à, man she'et be-de *un* wu, wua met yakar deen. *Un* ya mosse *un* me ne á, noa hoks nom *un* koyan á.

⁶ Kap net-wu she'ete be *un* de á, a ruut wu *untun* bo a m-kups *un* jet-yo ba *ur*-mat á. A jore, a kamas gon ka jet-se be-*ur* gaan. Se hu'use, a su se o-ra.

⁷ Amba urege *unze* no she'ete be *un* de, ma-*ut* re komo, no gokste to, to, kon no koyan, a nomu no yo.

⁸ Ka bo-se ne o ka an sekemse *un* Tato re urege no *ur*-mat deen. Ka bo-o tomso no he m-kute *unze* yan-neke-m re no ro.

⁹ “Bo Tato re wasse *un* me ne à, ka bo-se ne o *um* wasse *un* no ne. To, she'et no be-de *un* was-m re.

¹⁰ Urege de *unze* no o-dorotte *un* **karamsa**-*us* re ne, man kutu no was-m re, bo *um* dore ma-*ut* Tato re à, komo *um* she'ete n-me *un* was-mo *un* wu.

¹¹ Me *un* rure no ká rem-se remen zak-o re she'eté *un* no ne, komo zak-o no waragté shiishe.

¹² **Karamsa**-o re o *unze* no was *un* or no ne, bo *um* wasse *un* no ne à.*

¹³ Was-mo jiishe be-de *un* hun-ne à, mo ro: net ya'as hoog-o *un* wu remen nay-ne ye *un* wu.

¹⁴ No nay re ne ye no ro urege no nomog o-dorotte *un* ma-*ut* re ne to *um* ruru no à.

¹⁵ Man do no m-aag guw-ne á, remen ko-guw-wu nap men-to *un* wan-hur-o wu á. Amba me no m-aag nay-ne re, remen *um* rurutu no kap rii-yo *um* hogne be-*ur* Tato re à.

¹⁶ No ye daage me á, me daage no. *Um* rwo'og no he no met yakar rem re, yakar-ye he komo m-she'et har da-o ba m-ta à. Ka da-o a 'ye no kap o *un* rii-yo no kone n-me *un* jin *un* de à.

¹⁷ Remen kááne, *um* zeeg: Was no *un* or no ne!”

Yage-to un hono o-dak he yan-dor à

¹⁸ “Urege hono o-dak yagutu no, no baks *unze* me wu o ba'e m-yage rii-yo o yagutu no.

¹⁹ No rotte yan-hono-o-dak, ye roa cun no. Amba remen no yan-hono-o-dak ye á, tomso ne me daage no *un* hono o-dak, o hante yan-hono-o-dak yagutu no.

²⁰ Baks no ma-to *um* rure no à, *unze* ko-guw ro m-jiish *un* wan-hur-o *un* wu á.† Ye rangsute me, ka bo-se ne o ye he no m-rangse *un* cen no ne. Ye ro dorute ma-*ut* re, ye roa dore *ut*-ma no.‡

²¹ Yea rangsu no kááne remen jin *un* de, remen ye nap net-wu tomne me á.

²² Me ro haante, *um* nome ye *ut*-ma á, ye roa nep **ba'as-to** *un* ye á. Amba *un* haan-m re yett be-de m-posse be-de *un* **ba'as-to** *un* ye á.

²³ Wu yage me à, wu yagute Tato re ma.

²⁴ A ro zeege me nom ka rem-se *ut*-hyat se, se net take m-hyan á, **ba'as-ur** ro roa bup ye á. Amba m-moka ye hyeneste rem-se *um* nome à, amba myet *un* kááne ne, ye yagutu me ye yage komo Tato re.

²⁵ To, to *un* nom kááne remen a shoosté ma-to ro gense n-me *un* Ma-to Shir à *unze*, ‘Ye *un* yage me ba *ut*-ma.’§

* **Bor-*us* op *us*-taan:12 15:12** Hyen komo: Yoha 13:34; 15:17; 1Yoh 3:23; 2Yoh 5. † **Bor-*us* op *us*-taan:20 15:20** Hyen komo: Yoha 13:16. ‡ **Bor-*us* op *us*-taan:20 15:20** Hyen komo: Mati 10:24; Ruka 6:40; Yoha 13:16. § **Bor-*us* op *us*-taan:25 15:25** Hyen komo: Bong 35:19; 69:4.

26 “Baks no unze Wa-ut-Orom a haan, wu um he no m-tomne, rwuun-mo un be-de o-Tato à. **Kukt-o Shir** wu he m-rwuun be-de o-Tato à, wu he no m-kute o-nip à, wu he no wan-swo-us.

27 No un cen no ne, ya yan-swo-us re ye, remen cin ur-takan un senge-m re kàne, no mosse un me ne.

Bor-us op us-cind

1 “Men ruru no ka ma-to remen taase no no egé á.

2 Yea ruut no un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Nip-o da-o roon o ye hette no m-ho à, ye hyene ye zee Shir-o ye ro m-nome ur-seke.

3 Yea nom kááne komo remen ye nap o-Tato ko me á.

4 Men ruru no kááne remen da-o ka rem-se kore, no baksté unze um be'este um nekste no ut-to.

Senge-mo un Kukt-o Shir

“Me ruru no ka rem-se cin n-ga ne á, remen me mosse un no ne.

5 M-moka ne, men warag be-de un wu tomne me à. Kap un kááne ne, n-me un no yatt net-wu citu me be-de um he'e á.

6 Amba men-ut naasutu no deen remen um rurute no ka rem-se.

7 Kap un kááne ne, me no m-rure, nip-o: jiishte no ne komo um neke. Me neke á, ka Wa-ut-Orom wu a haan be-ur no á. Me neke ne, man tomon wu be un no.

8 Da-o ka Wa-ut-Orom wu haane, wua kute hun-ne ye hono o-dak unze barag-se un ye mosse **ur-ba'as** ne hond hond se ro á. Komo Shir wu ro kashi. Wua baksu ye ma-to un piish ut-ma to Shir tomso ne.

9 Wua kutu ye unze ye nomog **ur-ba'as** remen ye yagute m-she be un de.

10 Barag-se un ye hond hond o se ro mosse un kashi ur-she'et ne á, remen me m-warag be-ur Tato re. Noa hyen me komo á.

11 Wua kute ye unze barag-se un ye hond hond o be-de un ma-to un piish ut-ma á, remen a komoste piishe un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ut-ma. Ka ko-Gwomo-wu wu ro wan-gwomo to un ka hono o-dak o.

12 “Um ro'suru ut-ma ne deen to um he no m-rure à token, amba noa hoks to m-dek m-moka á.

13 Da-de **Kukt-o Shir** haane, Wa-ur-Yoos de o-nip, wua doruttu no be-de o-nip. Wu ro un he de no rure ut-ma be-de ut-gwomo á. Wu ro un he-de m-zee ko rii, se de kap to wu hoge be-de Shir à, to to wu he m-rwor. Wua ruru no rem-se he m-takan à.

14 Wua sekemse me, remen ma-ut re to wu he no m-hi'e à.

15 Kap yo ro be-de o-Tato à, yo ma re yo. O hante um zeet **Kukt-o Shir** wua goksune yo um ruru wu à, wu ruru no un ce no.”

Naase-mo ut-men a warag o-zak

16 “Man nekusse token, amba ujime kane un co hiin noa hyenes me.”

17 Ye ken yan-neke-mo un wu ne ye cituru hi un de un ye, ye zee, “¿Yan yo ne ro barag-se un wu, wu zeet, ‘Man nekusse token, amba ujime noa hyenes me’? ¿Ya hante komo wu zeet um ro m-ha be-de o-Tato?”

18 Ye ma'asuru m-zee, “¿Yan yo ne wu barage wu zeet kane un co hiin? Ay, a nap ma-to wu ro m-rwor á.”

19 Yeso nepste ye conog wu m-cit, wu zeeru ye, “¿No o hoob-o m-nap un ma-ut re be-ur or no ne remen um zeeg unze, ‘Man nekusse token amba ujime kane un co hiin noa hyenes me’?”

²⁰ Me no m-rure o-nip, noa unus, amba hono o-dak a nom o-zak. No ne, noa nom naase-mo ut-men, se de naase-mo un men-ut no moa warag o-zak.

²¹ Da-de ne'a ro un 'yong-se o-mat, wu ro un hyan ur-koob deen remen da-o o-mat woosunte wu. Amba da-de wu messe wan-yaar-wu un wu à, wua do m-baks unze wu swoog ur-koob á, remen o-zak o wu mette wan-yaar un hono o-dak à.

²² Ka bo-se o, no un cen no ne, m-moka no un naase-mo ut-men ne. Amba a dos no m-hyende. Ka da-de ne o men-ut no he nom o-mok puu untun ut-gwere o-zak. Yattu ne wu he rumus un zak-o no á.

²³ Ho-de no he kum un **Kukt-o Shir** à, ka ho-de ne no he m-wuwe un cot-us re ne remen koyan a kutu no yo cas un co-o no. Me no m-rure o-nip, koyan yo no kone o-Tato un beeb-de un jin un de, wua 'ye no yo.

²⁴ Har m-moka no un goshi kon rii un beeb un de á. Kon no, noa kum remen zak-o no shiit cengceng."

Yeso reeg ur-ho hono o-dak

²⁵ Yeso dooru ut-ma un yan-neke-mo un wu ne ne. Wu zeeru ye, "Kap ka ma-to men ruru no to riig-m-riig un sha-mo ut-ma ne. Da-o roon o metté a ruru no ut-ma riig-m-riig á, se de um ruru no ma-to o-Tato cas cas.

²⁶ Ho-de me neke, ka ho-de ne o no he m-kon o-Tato un jin un de. Se um konutu no un nu-o re tomso ne á,

²⁷ remen Tato-o ro un was un no ne remen no waste un me ne, no shereg unze be-de o-Tato o um rwuune.

²⁸ Ka o ne komo, be-de o-Tato um rwuune, um cowonte hono o-dak. M-moka ne komo me un hede o m-yage um waragté reeno be-de o-Tato."

²⁹ Yan-neke-mo un wu zeeru, "M-moka wo un rwor ut-ma cas cas, yanze m-riig ne á.

³⁰ M-moka o te nape unze o nak koyan, ko te citu wo á, o rurutu te cas cas. De de te sherte unze be-de Shir-o o rwuune."

³¹ Yeso zeeru ye, "Ashi, no ro shereg á, se m-moka!

³² To, ai, da-o roon, ko m-moka ma o nomoste, o a hette no m-cakarse à. Ko wu ke wua warag un hur-o un wu, no yage me un hon-de. Me hede m-she'etu ne un hon-de á, remen Tato re ro mosse un me ne.

³³ Me un ruru no ka ma-to remen hur un no gwu'uruté bo no dape me à. Noa su ur-koob be-de un hun-ne ye un hono o-dak amba 'mo no ur-hur! Um reeg ur-ho un hono o-dak ne!"

Bor-us op us-ta'yoor

Kon-us Yeso remen hi un de un wu

¹ Bo Yeso rurte kááne à, wu dassuru ur-hi n-Ton shir. Wu zeeru, "Tato re, da-o wooste o o hette me m-sekemse à, remen me un cere um sekemsuté wo.

² O ya'ag me ut-gwomo un hi-de un kowan, remen um ye'et hoog-o ba m-ta be-de un yan-dor-ye o ya'asu me à.

³ Cow-yo hun-ne hette m-kum hoog-o ba m-ta à, yo ro, ye nep unze wo wu ro Shir gaan, o-nip, komo ye nep unze me, Yeso, me ro **Kiristi**, wu o tomne à.

⁴ Um kussute hun-ne gos-ut ru kàne un hono o-dak remen um shooste senge-mo o zee me um nom à.

⁵ M-moka komo ne, Tato re, do me m-sekemse, un ka sekemse-mo ne mo um rotte mosse un wo ne à, rii-yo a nomot hono o-dak.

Kon-us Yeso remen yan-neke-mo un wu

6 “Um rwuntute jin un du be-de un hun-ne ye o ya'asu me un ka hono o-dak o à. Ye ma ru ye. O ya'ag me ye ne, ye dorute ne ma-ut ru.

7 M-moka ye nepste kap bo un yo o ya'asu me à, be un du o yo ro.

8 Ma-to o ruru me ne à, um rurute ye to. Ye goksusse, ye nepse ne unze be un du o um rwuune, ye shereg unze wo tomnu me.”

9 “Me ne kon-se mette remen ye, yanze hun-ne ye un hono o-dak o me m-kone á, se de remen ye o ya'asu me à, remen ye ma ru ye.

10 Kap ye ma re, ye ma ru ye. Ye ma ru komo ne ye ma re ye. A me m-sekemse komo ne remen ye.

11 M-moka tomso ne um robe be un du, me kus ur-she'et ne kane hono o-dak á. Amba ye ka, hono o-dak o ye ro. Tato-o ba m-Kukop, o 'er ye un beeb-de un jin un du, beeb-de un jin-de o ya'asu me à, remen ye she'etté kang-o gaan bo a gaan à.

12 Kap da-de te ro mosse be-ur gaan à, um ereg ye un bu-yo un beeb-de un jin un du de o ya'as me à. Um ereg ye. Yatt net-wu nebe be-de un ye á, se de ka ko-nebesse wu, remen a shoosté Ma-to Shir to ro gense à.*

13 “M-moka, um robe be un du. Men rwor un ka ma-to cin um ro un hono o-dak remen zak-o re nomot deen bo o he shoos un hur-de un ye à.

14 Um rurute ye ma-ut ru. Hun-ne ye un hono o-dak yaguru ye, remen ye ba ye ma hono o-dak ye á, untun bo um ro wu ma hono o-dak á.

15 Me un kon-ús ru, o dos ye n-me un hono o-dak á, se de o 'er ye be-de un ka wan-men-ut jaas-to wu.

16 Ye, yan un hono o-dak ye á, bo um ro wu un hono o-dak wu á.

17 Yoos ye ma-ut ru, ro to nip-o. Muut ye hun-ne ye ba m-kukop un bu-yo un nip-o ru.

18 Bo o tomnu me hono o-dak à, ka bo-se ne o, un ce re, um tome ye be-de un hun-ne ye rurute ye ma-ut ru.

19 Um ya'aste hi un de untun kashi ur-seke de ba m-kukop remen ye. Um nomog kaane remen ye waragté ba m-kukop remen nip-o ru.

Kon-ús Yeso remen yan-dor o un wu kap

20 “Yanze remen ye ka un hon-de un ye mette un kon-ús ru á. Me wo us-kon remen myet un ye ka ne, ye shere me ne à. Ka ye, shere remen ye hogute ma-ut re be-de un yan-neke-m re à.

21 Tato re, um conog kap mo un ye, ye warag gaan, bo a gaan à. Um conog ye warag gaan un na ne, bo wo n-me re, komo me n-me ru à. Ka da-de o hono o-dak he m-goks ma-ut re unze wo tomnu me.

22 Bo o sekemse me à, ka bo-se ne o, um sekemse yan-dor re, remen ye she'etté gaan bo a gaan à.

23 Me be-de un ye, wo tomso ne be un de, remen a she'etté kang-o gaan. Nom kaane remen hun-ne ye un hono o-dak nepsté unze wo tomnu me un hono o-dak, komo unze o wastu ye bo o wasse un me ne à.

24 “Tato re, um conog ka hun-ne ye o ya'asu me à, ye un cen ye, ye she'et mosse un me ne ko de ke be-de um ro. Ka da-de ye hyenet sekemse-m re mo o sekemse me à, remen o conog me cin ba a un nom hono o-dak.

25 “Kashi o-Tato, hun-ne ye un hono o-dak, ye nap wo á, amba um nepste wo. Yan-dor re komo, ye nepste unze wo tomnu me.

* **Bor-ús op us-ta'yoor:12 17:12** Hyen komo: Bong 41:9; Yoha 13:18.

²⁶ Um rwuntute jin un du be-de un ye, komo man re co m-nom kááne. Men nom kááne remen bo o wasse un me ne à, ye ma'asté, un cen ye ne, m-was ne, komo remen um she'etté be-de un ye."

Bor-us op us-eer

A ya'aste Yeso, a ship wu

(Mati 26:47-56; Mark 14:43-50; Ruka 22:47-53)

¹ Bo Yeso komte kon-se Shir à, wu arguru m-neke un yan-neke-mo un wu ne ha-mo un pesto-de un bur-yo o-Kidurun be-de ye ro m-rwuun yette m-hur m-yo à. Un o ka riib-o tuk-o un 'yo-se o-zetun ro kon. Wu cowuru kane un yan-neke-mo un wu ne.

² Yahudas ne, wu he wu m-ya'as à, wu nepste ka be-de, remen Yeso weste m-go'one un yan-neke-mo un wu ne kane.

³ Yahudas haaru be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un **Parisa**-ne ne. Wu deknuru kur-de un karma-ne un ye ken yan-'er-de un **Pyo-o Shir** ye ne. Wu haanuru un ye ne, be-de Yeso ro un yan-neke-mo un wu ne à. Ye woonuru un ka be-de ut-pitirra ne, un gwo-to o-ra ne, ut-magay ne ut-kom.

⁴ Yeso ne, wu nepste kap bo un rii-yo he wu m-kum à. Wu gaanuru co, wu zeeru ye, "¿Wan wu ne no o-hoob?"

⁵ Ye zeeru, "Yeso ko-ya-o-Nazaret-wu."

Yeso zeeru ye, "Me ka."

Yahudas ne, wu ya'asu wu à, wu ro eso mosse un ye ne.

⁶ Bo Yeso zette ye, "Me ka" à, ye warguru jim jim, ye heeru n-dak.

⁷ Yeso ja'asuru ye m-cit, "¿Wan wu ne no o-hoob?"

Ye zeeru, "Yeso ko-ya-o-Nazaret-wu."

⁸ Yeso zeeru, "Um russutu no, um zee, 'Me ka.' Urege me wu no o-hoob, no yage ye ka aragte."

⁹ Yeso un rwor kááne remen ma-to wu rwor à to shiit unze, "Shir be-de un ye o ya'asu me à, me ho'os ko wan-gaan á."*

¹⁰ Simon Bitrus ro o-magay ne. Wu mu'usuru o, wu ceturu ko-guw-wu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir. Wu kupsuru wu to-o un so ur-re. Jin-de un ka ko-guw-wu Marukus.

¹¹ Bo Bitrus cete to-o Marukus à, Yeso zeeru Bitrus, "Muut ka magay-o o-rwoponte. ¿Wo m-hyan man su ur-koob de Tato re zee me um su á?"†

Yeso un her-o Annas

¹² To, ka buug-de un karma-ne de un wan-co o un ye ne un yan-'er-de un **Yahuda**-ne, ye shipiru Yeso. Ye gaguru wu.

¹³ Ye nekuru un wu ne be-ur Annas ur-takan. Wu ne ko-moon Kepas wu. Kepas ne wu ro ko-Gwomo-wu un kon-se Shir be-de un kon-se Shir un ka hak-o.

¹⁴ Wu Kepas komo ne, wu wu nome **Yahuda**-ne ut-ma unze, "Jiishtu no wan-gaan mer remen hun-ne kap."‡

Bitrus nomog she-mo m-nap un Yeso

(Mati 26:69-70; Mark 14:66-68; Ruka 22:55-57)

¹⁵ Bo ye neketé un Yeso ne be-ur Annas à, Simon Bitrus un wu ken ne **wan-neke-m Yeso** doruru jim-ur Yeso. Bo ye woote un hur-o un ko-Gwomo-wu

* **Bor-us op us-eer:9 18:9** Hyen komo: Yoha 6:39. † **Bor-us op us-eer:11 18:11** Hyen komo: Mati 26:39; Mark 14:36; Ruka 22:42. ‡ **Bor-us op us-eer:14 18:14** Hyen komo: Yoha 11:49-50.

un kon-se Shir à, wu Bitrus ro mosse un wu ne à, wu cowuru har o-'woog mosse un Yeso ne remen ko-Gwomo-wu un kon-se Shir nepste un wu ne.

¹⁶ Bitrus esuru un ish o-hur n-do. Se wu ka **wan-neke-m Yeso** wu, untun nepse yo wu ro'e be-de un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir à, wu ruuru n-do, wu nomuru ut-ma un wan-ne'a ne wu ro un 'er-de un ish à. Ka da-de ne, wu cowonuru un Bitrus ne.

¹⁷ Ká wan-ne'a-wu ro un 'er-de un ish à, wu zeeru Bitrus, "Ashi, ¿un ce ru, be-de un yan-neke-mo un ka net-wu o ro á?"

Bitrus zeeru wu, "Ay, me be-de un ye á."

¹⁸ Guw-ne ye un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un yan-'er-de un **Pyo-o Shir** ne, ye dapsuru o-ra remen da-de o-huw o. Ye ro eso eso, ye ro m-hwo'ot o-ra mosse un Bitrus ne.

Annas cikt Yeso us-cot

(Mati 26:59-66; Mark 14:55-64; Ruka 22:66-71)

¹⁹ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir cituru Yeso ma-to un yan-neke-mo un wu un yo yoos-de un wu ro ye ne m-nome à.

²⁰ Yeso shasuru Annas, "Ai, um rurute hun-ne ye un hono o-dak ut-ma cas. Um yooste komo ne un kuke-to atte m-yoos un Ma-to Shir à un **Pyo-o Shir** ne, be-de **Yahuda**-ne ro m-morge kap à. Yatt-yo um rwore wukusse á.

²¹ ¿Remen yan o wotte me us-cot? Cit ye hoge ma-to um ruru ye à cit yo um ruru ye à. Ye nape ma-to um rure ye à."

²² Bo Yeso rurte kááne à, se wu ken ko-wa-'er-de un **Pyo-o Shir** wu, wu ro káne eso un Yeso ne à, wu kanuru Yeso o-raag. Wu zeeru, "¿Ka bo-se ne o ka o he m-shasu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir?"

²³ Yeso zeeru wu, "Urege um rurutu no ma-ut yo-to, o cit ye be-de m-ba'ase à. Urege ne unze hond hond o, me **ba'as** á. ¿Ya hante un ya o kenet me o-raag?"

²⁴ Annas zeeru, "A neke un wu ne ka bo-se ne gekse be-ur Kepas ko-Gwomo-wu un kon-se Shir."

Bitrus doog nom-m she-mo un nap-m Yeso

(Mati 26:71-75; Mark 14:69-72; Ruka 22:58-62)

²⁵ Simon Bitrus ro eso, un hwo'ot o-ra. Ye zeeru wu, "¿Wo un ce ru, ba be-de un yan-dor ye un wu o ka o ro á?"

Wu zeeru, "Ay, me be-de un ye á."

²⁶ Se wu ken be-de un guw-ne ye un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, baag-o un wu Bitrus kupse o-to à. Wu zeeru, "Ashi ka, ¿me hyan wo mosse un wu ne reeno be-de un **Haag-o un 'yo-se o-Zetun** á?"

²⁷ Bitrus dooru nom m-she, wu zeeru, "Me wu á." Bo wu zette kááne à, keeg-o o-kiit kanuru.

Yeso un her-o Biratus

(Mati 27:1-2,11-14; Mark 15:1-5; Ruka 23:1-5)

²⁸ Ye inuru n-sot n-sot, ye ruuturu Yeso un hur-o Kepas komo ye heeturu Yeso un ish un hur-o **Biratus** ko-Gwamna-wu o-Roma wu a ya'ase gwomoto un **Yahuda**-ne à. Ye **Yahuda**-ne un hi un de un ye, ye cow á, remen ye o-gyer taase ye kokkusse hi un de un ye, taase rii-yo m-re yo un **Biki-o m-Pas**,§ yo kwangu ye m-re.

²⁹ Remen kááne, **Biratus** un rwuun un co-o un ye, wu zeeru, "¿Ya un **ba'as-de** no bupte ka net-wu?"

§ **Bor-us op us-eer:28 18:28** Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à.

³⁰ Ye zeeru, "U rotte unze ma-to **ur-ba'as** to á, te roa hante wu be un du á."

³¹ **Biratus** zeeru ye, "Neke no un wu ne un hi un no, no he no piishe wu ut-ma un hi un no bo **karamsa**-o zee à."

Yahuda-ne zeeru wu, "Ay, tett gwomo-to un piishe un net ut-ma a hoot wu á."

³² Ka ma-to ne remen a shoosté o Ma-to Yeso rwore à, to kute gon mar-mo wu he m-mar à.*

³³ **Biratus** warguru n-me o-hur. Wu agburu Yeso, wu zeeru, "¿Wo ro ko Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?"

³⁴ Yeso shasuru wu, "¿Ka cot-o o un hi un du o? ¿Ko ye ken ye ruru wo ma-ut re?"

³⁵ **Biratus** shasuru wu, "¿Ap, me ko-**Yahuda**-wu o? Ai, hun-ne ru un Gwomo-ne ye un kon-se Shir ne ye hante wo be un de. ¿Ya o nom?"

³⁶ Yeso zeeru, "Gwomo-ut re to un hon dak-o to á. U rotte unze to un hono o-dak to, yan-neke-m re roa nom ur-gun taase a ya'as me be-de un **Yahuda**-ne, yan-yage-ut re. Amba gwomo-ut re kàne o to ro á."

³⁷ **Biratus** zeeru wu, "¿Ko-Gwomo-wu o ro?"

Yeso zeeru wu, "Bo o zee à, me ko-Gwomo-wu. Remen kááne o a mette me. Remen kááne o komo ne, um cowonte hono o-dak remen um rurut o-nip. Koyan con-to o-nip ne, wu ro un raag un cor re."

³⁸ **Biratus** zeeru wu, "¿Ya un yo ne a m-zee o-nip?"

A kupsute Yeso ut-ma a kemet wu

(Mati 27:15-31; Mark 15:6-20; Ruka 23:13-25)

Bo wu zette kááne à, wu ja'asuru m-rwuun be-de un **Yahuda**-ne, wu zeeru ye, "Me de, me hyan **ba'as-de** wu nome á."

³⁹ Amba no un o ken jor-o ne, a nome **Biki-o m-Pas**, me no m-ho'osbe un net wan-gaan wu ro gego à. ¿Ko no conog um ho'osbu no ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne?"

⁴⁰ Ye 'yonsuru us-cor yokoko, ye zee, "Ay, wu ka wu á! Se de Barabas!" (Barabas ne wan-kwup-de un hun-ne wu rowe.)

Bor-üş op us-jero

¹ Ka da-de ne, **Biratus** zeeru, "A neke un Yeso ne. A bu'uru wu us-sorog deen."

² Karma-ne yeruru wu gond-o un yokor ur-hi. Ye cupuru wu cop-o jaas-o o ut-gwomo.

³ Ye zeeru m-ha be-de un wu, ye ro m-zee, "Hoog ru she'et, ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne!" Ye ro wu un hwooge ut-raag.

⁴ **Biratus** dooru m-rwuun, wu zeeru ye, "Gwoť no, wu ka um he no m-rwunte remen no nept unze me kum wu un de ken **ba'as-de** ne á."

⁵ Ka da-de ne Yeso rwuunuru eso un gond-o un yokor ne un cop-o jaas-o ne. **Biratus** zeeru ye, "To, wu ka."

⁶ Bo Gwomo-ne ye un kon-se Shir un dorog-ne ne yan-'er-de un **Pyo-o Shir** hyente wu à, ye 'yonsuru us-cor yokoko. Ye ro m-zee, "A kem wu o-**kan**! A kem wu o-**kan**!"

Biratus zeeru ye, "Neke no un hi un no, no he no kem wu. Amba me hyan wu un de ken **ba'as-de** ne á!"

⁷ **Yahuda**-ne shasuru, "Ai, te ro o-**karamsa** ne. Ka **karamsa**-o ne depete a ho wu remen wu muute hi un de un wu **Wà-wu Shir**."

* **Bor-üş op uş-eer:32 18:32** Hyen komo: Yoha 3:14; 12:32.

⁸ Bo **Biratus** hogute ka ma-to à, wu ja'asuru hoge o-gyer.

⁹ Wu warguru m-cow un pyo un Yeso ne. Wu zeeru Yeso, “¿Ke ne o ne o rwuun?” Amba Yeso shas wu á.

¹⁰ Remen Yeso yagute wu m-shas, **Biratus** zeeru Yeso, “¿Woa shes me ut-ma á? ¿Wo nap unze me ur-beeb ne de un ho'os-m ru á, me tomso ne ur-beeb ne de un kam-m ru o-**kan** á?”

¹¹ Yeso zeeru wu, “Wott de ken beeb-de be un de á, yade urege unze Shir-ye ya'anu wo de rwuun-mo n-ton á. Remen kááne net-wu hante me be un du à, **ba'as-de** un wu jiishte **ba'as** un du.”

¹² Bo **Biratus**, hoge kááne à, wu hooburu cow-yo wu ho'osté wu. **Yahuda**-ne ja'asuru 'yons us-cor yokoko. Ye ro m-zee, “Urege de o ho'oste wu ka, wo con ko-Gwomo **Sisar** o ka á. Ai, bo un wu musse hi un de un wu ko-Gwomo à, wu yagute **Sisar** ut-yage o ka.”

¹³ Bo **Biratus** hogute ka ma-to à, wu rwuunuru un Yeso ne. Wu she'eturu un kwuur-o un piish ut-ma. Ka kwuur-o ro n-ton un “Gon o a gone ut-ta'ar à,” o ye ro m-zee o-Gabbata à, un rem-de **ut-Ibra** à.*

¹⁴ Ka ho-de ne, ho-de m-zonge de remen **Biki-o m-Pas**.†

Ho-ur ro ur-hi, wu zeeru **Yahuda**-ne, “Ko-Gwomo no wu ka!”

¹⁵ Ye ja'asuru 'yons us-kan yokoko. Ye ro m-zee, “A nom un wu ne! A nom un wu ne! A kem wu o-**kan**!”

Biratus zeeru, “¿A kem ko-Gwomo no o-**kan**?”

Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye zeeru wu, “Ai, tett ko-Gwomo á, se **Sisar**.”

¹⁶ Ka da-de ne, wu ya'asuru Yeso be-de un ye, ye kemet wu o-**kan**.

A kamag Yeso o-kan

(Mati 27:32-44; Mark 15:21-32; Ruka 23:26-43)

¹⁷ Ye nekurü un Yeso ne. Yeso dekurü **kan**-o a hette wu m-kam à, ha-mo un be-de a m-zee **Caar-o ut-hi** à (**ut-Ibra**‡ ne ye ro o m-zee, o-Gorogota).

¹⁸ Kane o, ye kame wu o-**kan**. A kamag nen yoor tomso ne, Yeso dooru ye tet, wan-gaan un kom-o ur-kwanta, wan-gaan un kom-o ur-re. Yeso ro un tete-o un ye.

¹⁹ **Biratus** genuru m-gen, wu kamuru n-te o-**kan** o a kemte Yeso à. Rii-yo wu gene à, yo ka unze, “Yeso wu o-Nazaret, ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne.”

²⁰ Ka gen-mo a kemte Yeso à, **Yahuda**-ne karantute mo deen remen be-de a kame Yeso à, yow yow o-bo ne o. A geneg to **ut-Ibra**§, ut-Roma ne, **ut-Girik** ne.

²¹ Gwomo-ne ye un kon-se Shir haaru be-ur **Biratus**. Ye zeeru Biratus, “Tasse o gen ‘Ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne’ á, se de o gen ‘Kà net-wu zeeg hi un de un wu ko-Gwomo-wu un **Yahuda**-ne.’ ”

²² **Biratus** shasuru, “Ai, rii-yo um gene à, um geneg o ká.”

²³ Bo karma-ne komte kam un Yeso o-**kan** à, ye wonguru cop-to un wur-o un wu. Ye cooguru to kwukur-ut nass. Ko wu ke ko-karma-wu, wu dekurü kwukur-ur gaan. Ye dekurü matuku-de un wu. Ka matuku-de ne komo, de un wa-ur-gaan de un hon-de un de.

²⁴ Ye zeeru hi un de un ye, “Taase a yoog-de, se de a nom no o-gwambe, a gut net-wu he de m-re à. Wu re ne à, wu wu ro wa-ur-matuku.” An nom kááne remen a shoosté rii-yo a gene n-me Ma-to Shir à, unze, “Ye wongute hi un de un ye cop-ut re.

Matuku un de ne, ye nomuru o-gwambe un de.”*

* **Bor-üş op us-jero:13 19:13** Ko: ut-Arameki. rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à.

† **Bor-üş op us-jero:14 19:14** Biki-o Yahuda-ne. ‡ **Bor-üş op us-jero:17 19:17** Ko: ut-Arameki.

§ **Bor-üş op us-jero:20 19:20** Ko: ut-Arameki. 22:18.

* **Bor-üş op us-jero:24 19:24** Hyen komo: Bong

Ka bo-se ne ka karma-ne ye nome.

²⁵ To, yow yow un be-de a kame Yeso o-**kan** à, inu Yeso un hen-ne inu un wu ne, **Meri** ne ne'a Kirogos, **Meri** Magudarin wu, ye ro eso eso.

²⁶ Bo Yeso hyente inu un wu káne à, un wan-gaan ne be-de yan-neke-mo un wu, un wu wu ro m-con ne à, yow yow un wu ne. Wu zeeru inu-o un wu, "Inu, wu ka waragte caane wà ru."

²⁷ Ka da-de ne, wu zeeru wan-neke-mo un wu, "Wu ro inu ru." Cin bo un ka da-de ne, ka wan-neke-mo un wu wu dekurū wu, wu jituru wu un hur-o un wu.

Mar-m Yeso

(Mati 27:45-56; Mark 15:33-41; Ruka 23:44-49)

²⁸ Bo un rwor un ka ma-to Yeso nepse a komoste koyan, se de remen a shoosté ma-to a gene be-de un Ma-to Shir à, ka da-de ne, wu zeeru, "Me un hoge o-**swoot** o m-ho."[†]

²⁹ De ken gora-de ro kon shoosse un ho-mo o-zambo ne káne. Ye musuru o-poog un ho-mo o-zambo, ye copuru ka poog-o n-te o-kang, ye tabburu un nu-o un wu.

³⁰ Bo Yeso suute ka ho-mo o-zambo mo à, wu zeeru, "A komoste koyan." Ka da-de ne, wu kwumsuru ur-hi n-dak, wu argu m-mar.

A duug Yeso n-te o-tak

³¹ Untu ro ka ho-de, ho-de m-zonge remen **Biki-o m-Pas** de komo ne taase a yage u-to un ye n-te o-**kan** kemo **Ho-de ur-Wuwe** à, remen ka **Ho-de ur-Wuwe** de ho-ur gos-de de. **Yahuda**-ne konuru **Biratus** a jetem na-se un ye, ye meret hor-m-hor a jukt ye.

³² Karma-ne haanuru, ye jetemsuru na-se un ka nen yoor-ye ye a kame un Yeso ne à.

³³ Bo ye woonte be-ur Yeso à, ye 'woss wu be'essute wu mereste. Ye jet na-se un wu á.

³⁴ Se de wan-gaan be-de un ka karma-ne ye, wu duuru wu o-tak n-te n-gen. Hyó-m rwuunuru m-ho ne.

³⁵ (Net-wu hyane à, wu nomuru swo-se un ka ma-to remen no sheret un ce un no ne. Ka swo-se ne nip-o. Wu nepste komo ne nip-o wu ro m-rwor.)

³⁶ An nom kááne, remen a shoosté Ma-to Shir unze, "Ko caar-yo un wu o-gaan a he de yo m-jet á."[‡]

³⁷ N-me un de ken be-de un Ma-to Shir to zeeg, "Ka net-wu wu ye duu à, yea gwoť wu."[§]

Juk Yeso

(Mati 27:57-61; Mark 15:42-47; Ruka 23:50-56)

³⁸ Ka da-de ne, **Yusuhu** wu o-Aramatiya wu ro **wan-neke-m Yeso** wukusse remen gyer-o un **Yahuda**-ne à, wu konuru **Biratus** cow-yo wu dekt u-ur Yeso. **Biratus** ya'uru wu o-cow. Wu dekurū u-ur Yeso.

³⁹ Nekodimu komo ne, net-wu haane haan-mo ur-takan m-tet be-ur Yeso à. Wu haanuru ut-po'og ne to un 'yo-se m-shi'igin se a m-aag us-**mur** à, un to ken to ne to a m-aag **arro** à, kutukse un rigiza-o gaan.*[†]

⁴⁰ Ye dekurū u-ur Yeso, ye yeruru de un gund-ur pus-de mosse un ka rii-yo m-shi'igin to ne bo **Yahuda**-ne ro m-nom da-o un duk à.

[†] **Bor-us op us-jero:28 19:28** Hyen komo: Bong 69:21; 22:15. [‡] **Bor-us op us-jero:36 19:36** Hyen komo: Rwu 12:46; Oog 9:12; Bong 34:20. [§] **Bor-us op us-jero:37 19:37** Hyen komo: Zeka 12:10; Hyan 1:7. * **Bor-us op us-jero:39 19:39** ut-Girik: Nu-se un ka rigiza-o woose kiroguram-ut ur-kwooz un op-ut taan [35]. [†] **Bor-us op us-jero:39 19:39** Hyen komo: Yoha 3:1-2.

⁴¹ Be-de a kame Yeso o-kan à, de ken wak-de us-'yo de ro kon, yo hun-ne rotte m-hur m-yo à. Ka wak-de ne saag ro kon kane o-pu o, o a take he'edbe un net un o á. Pak-o o-ta'ar o. O wooste kuke-ur rek-de de o-kur.

⁴² Untu ro ho-de ut-zonge de remen **Biki-o m-Pas** o un **Yahuda**-ne de à, komo ne saag ro yow yow un káne ne un ka be-de a kemte Yeso ne o-kan à, ye neksuru Yeso káne.

Bor ur-kwooz

Ine-m Yeso ut-marimar

(Mati 28:1-8; Mark 16:1-8; Ruka 24:1-12)

¹ Ho-de o-Rahadi, **Meri** Magudarin haaru un saag tet-m-tet. Wu hyanuru a dosste o-ta'ar un ish un saag.

² Wu somnuru o-rek be-ur Simon Bitrus un ka **wan-neke-m Yeso** wu ne, wu Yeso ro m-was un wu ne à. Wu zeeru, "A dekste u-ur Gos-wu un saag. Te napu ne be-de a heete de á."

³ Se Bitrus un ka **wan-neke-m Yeso** wu ne, wu Yeso ro m-was un wu ne à, ye ruuru, ye ro un kaw un saag.

⁴ Kap mo un ye yoor-ye ruuru us-rek. Ka wan-gaan-wu, wu Yeso ro m-was un wu ne à, wu takuru Bitrus co. Wu ba'uru wu m-wo be-de un saag.

⁵ Wu kakturu, wu ro m-segbe n-me. Wu hyanuru ka gund-o pus-o o, o a hokke u-ur Yeso à, o ro esse. Wu ne wu cow á.

⁶ Ka da-de ne, Simon Bitrus woonuru un n-jim de un wu, wu cowuru un saag. Wu hyanuru ka gund-o pus-o o esse.

⁷ O ro mosse un ka gund-ur pus-de de ne de a ro yerute Yeso ur-hi à. Ka gund-de pussuru un hi un de un de, de yage ká gund-o un juk-o un hon.

⁸ Se ka wu Yeso ro un was à, wu ba'e m-wo un saag à, wu cowuru un ce un wu ne. Wu hyanuru, wu sheruru unze Yeso inute un hoog ne.

⁹ Ye ro nak unze Ma-to Shir ro gense unze wua ine un hoog ne á.

*Yeso rwuntute hi un de un wu
be-ur Meri Magudarin*

(Mati 28:9-10; Mark 16:9-11)

¹⁰ Ká **yan-neke-m Yeso** ye nen yoor-ye argu jo o-hur.

¹¹ **Meri** ro eso un ish un saag us-'won. Wu ro un ka 'won-se, wu kakturu, wu segburu ish un saag.

¹² Wu 'wossuru **yan-tom-ye Shir** nen yoor un cup-to un gund-ut pus-to ne tara be-de u-ur Yeso ro'e russe à, wan-gaan so ur-hi, wan-gaanu ne so us-na.

¹³ Ka **yan-tom-ye Shir** ye, ye cituru **Meri**, "¿Remen yan o wotte us-'won?" Wu zeeru ye, "Ai, a dekste Gos-wu re, me napu ne be-de a heete wu á."

¹⁴ Bo wu rurte káne à, wu byanduru, wu 'wos Yeso wu ka eso. Amba wu nap unze Yeso wu á.

¹⁵ Yeso cituru wu, "¿Ne'a, remen yan o wotte us-'won? ¿Wan wu ne wo o-hoob?"

Meri ro o-gwot wu hyene wu zee wa-o-kat-wu cite wu, wu zeeru wu. "Gyer Shir, urege wo deke wu, o ruru me be-de o esse wu à, um dekt wu."

¹⁶ Yeso zeeru wu, "**Meri**."

Wu zeeru **ut-Ibra**,* "Rabboni!" (Unze Wa-ur-Yoos).

¹⁷ Yeso zeeru wu, "Wo bop me á, har m-moka me un go da be-ur Tato re á tokon. Se de o neke be-ur or re ne, o ruru ye unze man de be-ur Tato re, komo ne Tat no, Shir re wu ro, komo ne Shir no."

* **Bor ur-kwooz:16 20:16** Ko: ut-Arameki.

¹⁸ Se **Meri** Magudarin wu haaru, wu zeeru **yan-neke-m Yeso**, “Um hyanag Gos-wu!” Komo wu ruru ye ma-to Yeso ruru wu à.

*Yeso rwuntute hi un de un wu
be-de yan-neke-mo un wu*

(Mati 28:16-20; Mark 16:14-18; Ruka 24:36-49)

¹⁹ Ka de ur-ryot, ká ho-de o-Rahadi de, ish-se ut-kuke se un **yan-neke-m Yeso**, ro tigusse, remen un gyer-o un yan-co o un **Yahuda-ne**. Se Yeso wu woonuru, wu esuru n-tete o un ye, wu zeeru, “M-gwugwu be un no!”

²⁰ Bo wu zette kááne à, wu kuturu ye ut-kom un gen-yo un wu ne. Yan-neke-mo un wu nomuru zak-o un hyan-mo un wu.

²¹ Yeso dooru m-zee, “M-gwugwu be un no! Bo Tato re tomne me à, ka bo-se ne, o um tome no.”

²² Bo wu rurte kááne à, wu hururu ye **Kukt-o Shir**. Wu zeeru ye, “Goks no Yo-mo un **Kukt-o Shir**.

²³ Kap bo un ye no sokse **ba'as-to** un ye à, Shir soksute ye to. Ye no sokse ne **ba'as-to** un ye á, Shir sokse ye to á.”†

Yeso un Tomas ne

²⁴ Da-de Yeso haane be-de yan-neke-mo un wu à, Tomas ro mosse un ye ne á. Tomas ro wan-gaan be-de un ka nen op un yoor-ye, (wu a m-aag *ko-Pese* à).

²⁵ Ye ken **yan-neke-m Yeso** ye, ye zeeru wu. “Te hyanag Gos-wu na!” Amba wu zeeru, “Un ya um hyanag wu-yo o-kusa un kom-to un wu, um ru o-jow un yo á, um ru tomso ne kom-o re un riib-o un gen-ye un wu á, man sher á.”

²⁶ Bo a rewute ho-ut eer à, yan-neke-mo un wu ro o-hur mosse un Tomas ne. Ye tigusse us-ish. Yeso haanuru, wu esuru n-tete o un ye. Wu zeeru, “Sarruma-o no!”

²⁷ Wu zeeru Tomas, “Rwo jow-o ru kàne, o guť kom-o re. Tapan kom-o ru kàne komo ne o ci gen-o re. Taase o she'et wan-koob-de m-sher á, amba sher unze me m-hoog ne komo.”

²⁸ Tomas shasuru, wu zeeru, “Gos-wu re! Shir re!”

²⁹ Ka da-de ne, Yeso zeeru wu, “¿Remen o hyanag me o hante o sherte? Ya-o-kwum-ye, ye hyane me á, amba ye shereg.”

Yo hante a genet ka takurda-o à

³⁰ Yeso nomog rem-se ut-hyat deen un hon-n-hon un yish-ye un yan-neke-mo un wu se a gene un ka takurda-o á.

³¹ Amba men gen to ka remen no sheret Yeso wu ro **Kiristi, Wà-wu Shir**, no kumut hoog no shere un jin-de un wu.

Bor ur-kwooz o-gaan

Yeso un ship un jan-ye ut-hyat ne

¹ Ka da-de ne, Yeso rwuunuru be-de yan-neke-mo un wu komo, n-riib un Mar-o o-Gariri.* Ka bo-se ne, o wu rwunte hi un de un wu.

² Simon Bitrus ne un Tomas (wu a m-zee *ko-Pese* à), un Nataniyar ne (ko-wa-o-Kana dak-o o-Gariri), un yakar ne ye ma Zebedi, un ye ken yan-neke-mo un wu ye ne nen yoor, kap mo un ye ye ro mosse.

³ Simon Bitrus zeeru ye, “Men ha ship un jan.”

† **Bor ur-kwooz:23 20:23** Hyen komo: Mati 16:19; 18:18. * **Bor ur-kwooz o-gaan:1 21:1** ut-Girik: Mar-o o-Tiberiyos.

Ye zeeru wu, "Ko te tea doru wo." Ye ruuru. Ye heburu m-ho o-hat ne. Amba ye hoks ship un rii un ka tet-mo á.[†]

⁴ So un gas-o un ish, ye ro n-me o-mar, ye hyanburu net-wu ka eso n-riib, amba ye nap unze Yeso wu á.

⁵ Yeso zeeru ye, "Yan-yen-de ne, ¿ko no hoog jan?"

Ye shasuru wu, "Ay."

⁶ Wu zeeru ye, "Jorbu no o-yo un kom-o ur-re de o-hat. Noa kum jan." Ye jorburu o-yo n-te m-ho har ye hoks m-nakan á, remen moor-to un jan.[‡]

⁷ Se ka wan-neke-mo un wu mo wu, wu Yeso ro m-was un wu ne à, wu zeeru Bitrus, "Gos-wu na wu hwaa!" Bo Simon Bitrus hogute unze Gos-wu wu un ye wu à, wu copuru cop-o un wu remen wu ro possussute cop-o un wu da-de wu ro'e m-senge, wu 'hebutu o-mar à.

⁸ Ye ka yan-neke-mo un wu ye, ye kuse n-me o-hat à, ye ro n-me un jan ne doro doro remen yett ur-hew o-riib ne á. Hew-de un ye n-riib m-ho ne us-na zungu-us tet-se.

⁹ Bo un rwuun-mo un ye o-zang, ye 'wossuru eng-to o-ra o-jan ne n-ton kane, komo burodi-ur ro kon kane.

¹⁰ Yeso zeeru ye, "Hante no ye ken jan-ye be-de un ye no bopne m-moka à."

¹¹ Simon Bitrus cowuru o-hat, wu naknuru o-yo shoosse un jan-ne nu-ye nu-ye zungu-o gaan un kwooz-ut yoor un op un tet [153]. Amba kap un nu-se un ka jan-ye ne ka yo-o o yooge á.

¹² Yeso zeeru ye, "Haan no, no beks." Be-de yan-neke-mo un wu ne komo ba un wu nome jaab-o ut-men, wu cit wu kowan wu wu ro à remen ye nepste Gos-wu un ye wu.

¹³ Yeso haaru, wu deknuru ka burodi-o, wu ya'asuru ye o o-jan ne.

¹⁴ Haan-m atette-mo ka Yeso rwuntute hi un de un wu be-de un yan-neke-mo un wu cin da-de a 'yonse wu ut-marimar à.

Yeso ne un Bitrus

¹⁵ Bo ye komte ur-beks à, Yeso zeeru Simon Bitrus, "Simon, wà **Yohana**, ¿wo jiishe or ru ne un con-ut re?"

Simon Bitrus zeeru wu, "Oho, Gos-wu re oho, ko wo de, o nepste um conog wo."

Yeso zeeru wu, "Nom gut-de un yan-dor re bo a un gut-de un ca à."

¹⁶ Wu dooru wu m-zee ayoore-o, "Simon, wà **Yohana**, ¿o conog me, ko?"

Wu zee, "Oho, Gos-wu re oho, ko wo, o nepste um conog wo."

Yeso zeeru wu, "To, nom gut-de un yan-dor re."

¹⁷ Yeso dooru wu m-cit kááne har atette-o, "Simon, wà **Yohana**, ¿wo me m-con?"

Bitrus naasuru ut-men remen ka rwor-m atette-mo mo Yeso zee, "¿Wo me con?"

Wu ne, wu zeeru, "Gos-wu re, ai, o nepste koyan kap. O nepste ne unze me wo m-con."

Yeso zeeru wu, "To, nom gut-de un yan-dor re."

¹⁸ Me no m-rure o-nip, da-de un yakar-ut ru o ro un cupe un hi un du ut-matuku, o arguru co-o o cone à. Amba wo mongse, se wo tabbe ut-kom wu ken wu cupu wo, wu nek wo be-de wo cone á."

¹⁹ (Wu un rwor kááne remen wu ro m-me'es un gon mar-mo Bitrus hette wu sekemste Shir à). Bo Yeso komte m-rwor kááne à, wu zeeru Bitrus, "Dond me."

[†] **Bor ur-kwooz o-gaan:3 21:3** Hyen komo: Ruka 5:5. [‡] **Bor ur-kwooz o-gaan:6 21:6** Hyen komo: Ruka 5:6.

*Yeso un ye ken yan-neke-mo
un wu ye ne*

²⁰ Bitrus byanduru, wu 'woss ka **wan-neke-m Yeso** wu, wu Yeso ro m-was à. (Ka net-wu ro tosse un her-o Yeso un ka biki-o à. Komo ka net-wu cituru Yeso, "Gos-wu, ¿wan-wu ne he wu m-ya'as?")§

²¹ Bo Bitrus hyente wu à, wu zeeru Yeso, "Gos-wu re, ¿wu ka net-wu ne? ¿Ya he wu m-kor?"

²² Yeso zeeru wu, "Ko me zee wua nom hoog har um muunté, ¿ya daaru wo? Wo de, dond me."

²³ Remen káané ka ma-to yasuru be-de un or un ye ne unze ka **wan-neke-m Yeso** wu, wu he de m-mar á. Amba Yeso zee káané wu he de m-mar á. Wu un zee, "Ko men zee wua nom hoog har um muunté, ¿ya daaru wo?"

²⁴ Wu, ka **wan-neke-m Yeso** wu, wu ro Yeso m-su ye un ka ma-to. Wu gene to tomso ne. Te nepste ne unze su'e-mo un wu hond hond o.

Se ken rem-se ut-moor ne

²⁵ Se ken rem-se ro kon ut-moor ne se Yeso nome à. U rotte unze a geneg ma-to un se un gaan un gaan, me um hyan ko hono o-dak un hi un de un o, o roa hoks dek un ka takurda-to a he m-gen á.

§ Bor ur-kwooz o-gaan:20 21:20 Hyen komo: Yoha 13:25.

Senge-mo un yan-Tom Yeso

Rem-se ro n-me à:

Ut-zongē remen ko'ot-m Ma-to Shir 1:1-26

a. Karamsa-o Yeso o ur-kom un swor o-nu ne 1:1-14

b. Wu suge Yahudas à 1:15-26

Ko'ot-m Ma-to Shir o-Urusharima 2:1—8:3

Ko'ot un Ma-to Shir n-me o-Judiya, o-Samariya ne 8:4—12:25

Senge-m Burus 13:1—28:31

a. Hew-ur Burus de un remen takan ko'ot un Ma-to m-Rerem 13:1—14:28

b. Morog-de un sek-ye yan-dor n-me o-Urusharima 15:1-35

c. Hew-ur Burus o-ayoore-o remen ko'ot un Ma-to m-Rerem 15:36—18:22

d. Hew-ur Burus o-atette-o remen ko'ot un Ma-to m-Rerem 18:23—21:16

e. Burus wu a ka'e à n-me o-Urusharima, o-Kaseriya, o-Roma ne 21:17—28:31

Yeso daag n-Ton o-shir

(Mark 16:19; Ruka 24:49-51)

¹ Tiyaaporus, un takurda-o re o ur-takan, um genuu wo ma-to un kap o un bo un rem-se Yeso ba'e m-nom à, komo un se wu ba'e m-yoos ne à,*

² har ha-mo un ho-de a deke wu ha-mo n-Ton shir à. Rii-yo a dekt wu n-Ton, wu nomsute yan-Tom-ye un wu ut-ma, ye wu daage à. Beeb-de un **Kukt-o Shir** guuru ye m-sheer un nap un ka rem-se Yeso ruu ye à.

³ Bo wu suute ur-koob, wu meret n-ton o-**kan** à, wu rwuunuru un hoog ne be-de un ye. Wu nomog ut-ho kwooz-ut yoor [40], wu kutu ye us-rem go-us-go unze ma-to un ine-mo un wu nip-o. Wu ro m-rwor un ma-to un **Gwomo-to Shir**.

⁴ Da-o wu ro be-ur gaan un ye ne à, wu nomo ye ut-ma. Wu zee, “No jar no yage o-Urusharima á. Wasu no se nu-o Tato re swore à shiig o-nip, ka o un ruu no un nu-o re à, unze,†

⁵ **Yohana** yo'oste hun-ne m-ho, amba kane ut-ho ha-mo co, a yo'os no un **Kukt-o Shir**.”‡

A dek Yeso n-Ton shir

⁶ Bo **yan-Tom Yeso** morgute à, ye citu Yeso. Ye zee, “Wan-Koyan, im-moka o o he muute un **Isra**-ne ut-gwomo?”

⁷ Yeso zeeru ye, “Tato-o cot wu ro wan-gwomo to un hongse o-da, amba no a 'ya no beeb-de un nap un to ka á.

⁸ Amba noa kumus ur-beeb da-o **Kukt-o Shir** o kyergundu no. Noa warag yan-swo-se un ma-ut re o-Urusharima, un kap o n-me un dak-o o-Judiya ne, o-**Samariya** ne, har ha-mo un ma-de un hono o-dak.”§

⁹ Bo wu rurte kaane à, ye o-gwot, a argu wu m-dek n-Ton shir. O ken ke'ente-o hokkuru wu. Ye do wu m-hyan á.*

* **Bor-o gaan:1 1:1** Hyen komo: Ruka 1:1-4. † **Bor-o gaan:4 1:4** Hyen komo: Ruka 24:49. ‡ **Bor-o gaan:5 1:5** Hyen komo: Mati 3:11; Mark 1:8; Ruka 3:16; Yoha 1:33. § **Bor-o gaan:8 1:8** Hyen komo: Mati 28:19; Mark 16:15; Ruka 24:47-48. * **Bor-o gaan:9 1:9** Hyen komo: Mark 16:19; Ruka 24:50-51.

¹⁰ Bo ye rotte un hor un yish n-ton à, wu komo wu ro m-arag, un gyept-o yish. Ye gwoṭuru ye 'wos **yan-tom-ye Shir** yoor eso un her-o un ye, ye cupste matuku-ut pus-to.

¹¹ Ye zeeru, "No hun-ne ye o-Gariri, ħremen yan o notte eso eso un gwoṭ-o n-Ton shir? Ká Yešo wu a deke be un no ha-mo n-Ton à, wua do m-muun bo no hyane arag-mo un wu à."

A dak Matiyas wu dek con-ur Yahudas

¹² Yan-Tom Yešo yagute "**Haag-o un 'yo-se o-Zetun**," ye argu m-warag o-Urusharima, un hew-de un hohond-mo un purug-de ur-mer [kiromita 1].

¹³ Bo ye cuwte o-bo à, ye daaru kuke-o a ma'e n-ton un or un o be-de ye ur-she'et à. Ye ro'e kane à, ye ro, Bitrus ne, **Yohana** ne, **Yakubu** ne, Andarawus ne, Pirip ne, Tomas ne, Bataromi ne, Matiyos ne, **Yakubu** ne (wà Arupayes), Simon ne (wu a m-aag ya'as ur-hi à), komo un Yahudas ne (wà **Yakubu**).[†]

¹⁴ Kap ye ka ye hwoog ur-hi un nom us-kon, barag-se un ye us-gaan mosse un ye ken ne'a-ne ye ne, un **Meri** ne inu Yešo, komo un hen-ne Yešo ne.

¹⁵ Un ka da-o, **yan-dor Yešo** morgute (be-de un hun-ne zungu-o gaan ur-kwooz ne [120]). Bitrus inuru eso, wu zee,

¹⁶ "Or re ne, se Ma-to Shir shiig o-nip to **Kukt-o Shir** rwore n-ga un nu-o ko-Gwomo **Dawuda** mosse un Yahudas ne à, wu hante bu-se a shipte Yešo à.

¹⁷ Remen Yahudas n-ga wan-gaan wu be-ur na yan-ko'ot un Ma-to Shir, a ya'assutu wu komo gwuug-de un wu n-me un ka senge-mo."

¹⁸ (Un 'yons-de un senge-mo un wu ne m-yo mo, Yahudas oorū o ken pup-o. Wu heeru ur-boog, men-o un wu nupsuru, saw-to ut-men to un wu kap to rwuunu n-do.

¹⁹ Kap ya-ur-she'et o-Urusharima ko wu ke nepste rii-yo kore à, har atte m-aag un ka pup-o "Akardama" un rem-de un ye, o ro *Pup-o m-Hyó*).[‡]

²⁰ Bitrus zeeru, "Remen gense to ro n-me un takurda-o un Sep-to ur-Bongon unze,

" 'A ginim hur-o un wu,

taase netu she'et n-me á.'§

A zeste komo,

'Con-de un wu, wu ken net-wu dek.'*

²¹ Remen kaane, se a deeg wu ken wu be-de un ka hun-ne ye, wu ro be-ur gaan un na ne à, kap un ho-to Wan-Koyan Yešo ro m-ma'as ur-hew un na ne à.

²² Depete wu ka net-wu warag wa-us-swo be-ur gaan un na ne cin da-o **Yohana** ro m-yo'os un Yešo m-ho à har ha-mo un ho-de a deke Yešo be-ur na ha-mo n-Ton shir à. Dore-o wan-gaan n-me un ka hun-ne ye est be-de un rwor un ma-to un ine-mo un wu ut-marimar be-ur gaan un na ne."[†]

²³ Ye hanturu hun-ne yoor:

Yusuhu wu a m-aag Barusabas à

(wu a komo m-aag Justus à),

komo un Matiyas ne.

²⁴ Ye nomu us-kon: Ye zee, "Wan-Koyan, o nepste hur-de un ko wu ke. Kutu te wu o daage be-de un ka hun-ne yoor-ye à,

[†] **Bor-o gaan:13 1:13** Hyen komo: Mati 10:2-4; Mark 3:16-19; Ruka 6:14-16. [‡] **Bor-o gaan:19**

1:18-19 Hyen komo: Mati 27:3-8. § **Bor-o gaan:20 1:20** Hyen komo: Bong 69:25. * **Bor-o gaan:20**

1:20 Hyen komo: Bong 109:8. [†] **Bor-o gaan:22 1:22** Hyen komo: Mati 3:16; Mark 1:9; Ruka 3:21; Mark 16:19; Ruka 24:51.

²⁵ remen wu waragté ko-**yan-Tom Yeso**, un ka senge-mo Yahudas yage wu nekute ká be-de Shir daage remen wu à.”

²⁶ Ye nom ur-barag. Barag-ur he'enuru Matiyas. A rwo'u wu komo wu wargu ko-**yan-Tom Yeso** mosse un ka nen op o-gaan ye ne.

Bor-us yoor

Haan-mo un Kukt-o Shir

¹ Bo ho-de un **Biki-o o-Pentekos** woonte à, myet **yan-dor Yeso** ro be-ur gaan.*

² Da-o gaan, a hoguru o ken zaaz-o n-ton untun o un caari-mo m-yo, o shoosuru kap o un ka hur-o ye rotte ur-morog n-me à.

³ Ye hyanuru to ken rii-to sa o zee rem-to o-ra. To comsuru be-de un ye, to ro m-cire un hi-de un ko wu ke.

Ho-to un haan-mo un Kukt-o Shir

⁴ A shoosu ye kap un **Kukt-o Shir**. Ye ciru m-teper un rem-ut hor-to bo Kukt-o ya'u ye cow-yo m-teper à.

⁵ To, un ka ho-to, **Yahuda**-ne deen ro ur-she'et o-Urusharima. Ye ro un dor-o o-**karamsa** m-sok ne ne. Ye un haan rwuun-mo un ko kene un hono o-dak remen ye nomot **Biki-o o-Pentekos**.

⁶ Bo ye hogute zaaz-o un ka yo-mo à, hun-ne morguru deen. Kap mo un ye ye bopuru o-nu, remen kap mo un ye hogute morog-de **yan-dor Yeso** ro m-teper un rem-de un dak-o un ye.

⁷ Ye bopu o-nu m-sok ne, ye zeeru, “Ashi, ¿myet-o un ka ye ro tep à, ya-o-Gariri-ye ka á?

⁸ ¿Nomu un ya re ne ko wu ke be-ur na rotte m-hoge ye ro m-teper un rem-ut na?

⁹ Myet-m na ro m-hoge. Ye ken ye be-ur na:

Ya-o-Patiya-ye, un

Ya-o-Madi-ne, un

Ya-o-Eram-ne, un

Ya-o-Mesopotami-ne, un

Ya-o-Judiya-ne, un

Ya-o-Kapadoki-ne, un

Ya-o-Pantus-ne, un

Ya-o-Asiya-ne, un

¹⁰ Ya-o-Pirijiya-ne, un

Ya-o-Bampiriya-ne, un

Ya-o-**Masar**-ne, un

Ya-o-Kireni-ne so un dak-o o-Ribiya, un

Ya-o-**Roma**-ne, ye ro haante ur-hamat o-Urusharima

¹¹ (Ka ye ro m-hoge un rem-de **ut-Ibra** un ut-Girik ne à, ye a mate n-me un jor-se **Yahuda**-ne un ye waktune ye cuw gon jor-us na ne à).

Un ya-o-Kirit-ne, un

Ya-o-Raraba-ne.

Kap a m-hoge ye ro m-teper un rem-ut na caari-se us-rem se Shir nome à!”

¹² Myet ye bopu nu-se un ye, ye nap yo m-nom á, ye zeeru hi-de un ye, “¿Ya un yo ne yo ka?”

¹³ Amba ye ken ye nomo ye ur-ar ye zee, “Ke-mo ye swo'e mo bopu ye.”

* **Bor-us yoor:1 2:1** Hyen komo: Rewi 23:15-21; Kara 16:9-11.

Rwor un ma-ut Bitrus
to wu rwore Biki-o o-Pentekos à

¹⁴ Bitrus inu eso un ka op un wan-gaan ye ne, wu 'yonsu us-cor. Wu zeeru ka buug-de un hun-ne de, "No or re ne, **Yahuda**-ne un kap o un ya-ur-she'et o-Urusharima ne, hogu no m-sok ne. Komo no was un rii-yo um he no m-rure ne à.

¹⁵ Ka hun-ne ye ye swo m-ke bo no us-barag á. No nak m-moka kwom-us jero se cot se n-sot. Komo kane a m-swo n-sot á.

¹⁶ To ka, ai, to to Jower **wan-Rwor un Ma-to Shir** rwore unze,

¹⁷ " 'Shir zeeg: Un ho-to ur-kom,
 man duusune myet o un hun-ne Kukt-o re.

Yakar no yan-campo-ne un yan-ne'a-ne ne
 yea ko'ot ma-ut re,

hyangan-ut a haan yan-campo no ne,
 mong-ne ye un campo-ne no bo-us a re ye.

¹⁸ O-nip, har ma un ka ho-to man duusune Kukt-o re
 be-de un guw-ne re campo-ne un ne'a-ne ne,
 yea ko'ot ma-ut re.

¹⁹ Man rwunte saw-to ut-hyat un kus-o n-ton,
 un saw-to o-made ne kane n-dak,
 to ro m-hyó, o-ra ne, un hye-ur rim-de ne.

²⁰ A mus ur-ho o-comb,
 o-reng komo yoa wakte o-jaas yo untun m-hyó,
 rii-yo ho-de un muun-m Yawe de woonte,
 ka caari-de ur-ho de, de m-sekemse.

²¹ Komo kowan wu aage un jin-ur Yawe, wua kum gwu.†

²² "No or re ne **Isra**-ne, hogu no to ka ma-to. Yeso ko-ya-o-Nazaret net-wu, wu Shir rurú no o-nip unze wu gokste wu à. Shir rwuntute to ka be-de un rem-se o-made, un rem-se ut-hyat ne, us-napa ne se wu kutu na be-ur Yeso à, untun bo, kap no nepste un to ka ne.

²³ Ka net-wu, a un ya'as no wu un bo Shir ro este à. Komo un nap-o un wu ne, no kamu wu, no hoot wu un kom-to **ya-ur-ba'as** n-ton o-kan.‡

²⁴ Amba Shir rurug wu be-de un gwomo-to m-mar. Wu 'yonstu wu ut-marimar remen yatt-yo he m-nome komo mar-mo bupt wu á.§

²⁵ Remen ko-Gwomo **Dawuda** nomog ma-to un wu, wu zee,

" 'Ur-ho bi me m-hyan un Yawe
 wu ro be-ur gaan un me ne.
 Remen wu ro un kom-o un re un de,
 yatt rii-yo he me 'ya o-gyer á.

²⁶ Remen kaane hur un de ro o-zak,
 me un men-ut pus-to puu,
 myet un kaane ne me net-wu ko-ya-m-mar,
 man she'et o-sakto ne.

²⁷ Remen woá yage hoog-m re un saag á,
 woá yage ne wu ro Wu ba m-Kukop à,
 wu meret wu wumut á.

²⁸ O yoosutu me cow-yo un hoog.
 Woá shoos me o-zak be-de m-she'et
 be-ur gaan un me ne.*

† **Bor-üş yoor:21 2:17-21** Hyen komo: Jowe 2:28-32 (ut-Girik). ‡ **Bor-üş yoor:23 2:23** Hyen komo: Mati 27:35; Mark 15:24; Ruka 23:33; Yoha 19:18. § **Bor-üş yoor:24 2:24** Hyen komo: Mati 28:5-6; Mark 16:6; Ruka 24:5. * **Bor-üş yoor:28 2:25-28** Hyen komo: Bong 16:8-11 (ut-Girik).

29 “Or re ne **Isra**-ne, man hoks no nome un ma-ut tato na ko-yan-ga'e **Dawuda**. **Dawuda** mereste, a juks wu, saag-o un wu komo o ro kon be-ur na har caane.

30 **Dawudawan-Rwor un Ma-to Shir** wu, komo wu nepste Shir essussute ut-ma un wu ne mosse us-tond ne, unze wua sagbe wu ken wu ut-gwomo n-te baag-o un wu, bo wu sagbu to **Dawuda** à.[†]

31 Bo **Dawuda** hyente yo ro co à, wu nomu ut-ma to un ine-m **Kiristi**‡ ut-marimar, unze a yagu wu un saag á, wur-o un wu komo o a wum á.

32 Shir 'yonste ka Yeso wu ut-marimar, na komo ya-us-tor-ye kap un to ka.

33 A ya'ag Yeso m-sek wu she'et un kom-o ur-re o Shir. Komo wu gokste **Kukt-o Shir** be-de o-Tato, bo a swore o-nu à. Wu duusu na Kukt-o un wu, o hante rii-yo no m-hyan à, un yo no m-hoge ne à.

34 Ba **Dawuda** wu da'e n-Ton á, amba wu un hi un de un wu, wu zeeg, “Yawe zeeg Wan-Koyan re,

“She'et so un kom-o re o ur-re,

35 har um ru'ut yan-yage-ut ru waragte rii-yo
o he m-yawag un na-us ru à.”§ '

36 “Remen kaane, kap o un hun-ne ye o-**Isra** ye nep unze ka Yeso-wu a kame o-**kan** à, Shir muutu wu Wan-Koyan, komo un **Kiristi**.”

37 Bo hun-ne hogute kaane à, ka ma-to do'uru ye ut-men, ye zeeru Bitrus un ye ka yan-Tom-ye Yeso ye ne, “Or re ne **Isra**-ne, ¿ya a he no m-nom?”

38 Bitrus zeeru ye, “Waktun no be-de Shir, a yo'os no m-ho n-me un jin-ur Yeso **Kiristi** remen a soksutú no **ba'as**-ut no. Noa kum yar-mo un **Kukt-o Shir**.

39 Remen Shir un ess ka swor o-nu o rem no un yakar no ne, komo un ye ro **Yahuda**-ne á, kap o un ye Wan-Koyan Shir na he m-aag be-de un wu à.”

40 Wu ma'asuru ye un rure ut-ma deen to ye hette bop o-nip à, wu nakuru ye ut-to wu ro m-zee, “Ruut no hi un no be-de un swo ur-koob o ro un hi-de un ka yan-men-ut jaas-to ye, ka ye 'yare Yeso à.”

41 Ye deke ma-ut Bitrus à, a yo'osuru ye m-ho. Un ka ho-de komo ye dooru ut-moor be-de un hun-ne dugu-us tet [3,000].

Bo she'et-de yan-dor Yeso ro à

42 Ye essu ur-hi kap o un ye be-de un yoos-de yan-Tom-ye Yeso ro m-yoos à. Ye ro m-re Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan, un kon-se Shir ne.

43 Ko wu ke bopuru o-nu, remen Shir ro un nom un rem-se o-made us-napa ne deen be-de un **yan-Tom Yeso**.

44 Myet o **yan-dor Yeso** she'eturu be-ur gaan ba m-koos, koyan yo ye rotte à ye wonguru.*

45 Ye baburu rii-yo ye rotte à, ye wongu ka ye rotte á.

46 Ko de ke ho-de komo ye ro morge un **Pyo-o Shir**. Ye ro m-re Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan un hur-to un ye, ye ro m-re m-swo ne un men-ut pus-to, un hur-ur gaan ne.

47 Ye ro un bongon-de Shir. Ye ro komo un jin-ur so-de ne be-de un hun-ne kap. Ko de ke ho-de komo Wan-Koyan ro ye m-do'e un ye ro un kum un gwu à.

† **Bor-us yoor:30 2:30** Hyen komo: Bong 132:11; 2Sam 7:12-13. ‡ **Bor-us yoor:31 2:31** Wu Shir daagne à. § **Bor-us yoor:35 2:34-35** Hyen komo: Bong 110:1. * **Bor-us yoor:44 2:44** Hyen komo: Seng 4:32-35.

Bor-us tet

*A taasute ko-ryam gom-o un
ryam-to un wu un ish-o un Pyo-o Shir*

¹ De ken ho-de Bitrus ne un **Yohana** ye ro m-neke un **Pyo-o Shir** un da-o un kon-se Shir, so un kwom-us tet-se m-rim.

² Un ish-o a m-zee *Ish-o ut-Ayowe* à, wu ken net-wu ro kon wu cin bo un mat-o un wu ryam-to wu rotte. Ko de ke ho-de a wu m-hante un ish-o un **Pyo-o Shir**, remen wu konot hwor be-de un ya-m-cow.

³ Bo wu hyente Bitrus ne un **Yohana** ro m-cow un **Pyo-o Shir** à, wu argu ye m-kon un hwor.

⁴ Bitrus ne un **Yohana** tuuru wu yish, Bitrus zeeru wu, "Gwot te."

⁵ Hur-de un ko-ryam argu m-warag be-de un ye, wu ro o-dish yea ya'as wu hwor.

⁶ Amba Bitrus zeeru, "Me rott hwor á. Amba rii-yo um rotte à, yo um he wo m-ya. N-me jin-ur Yeso **Kiristi** wu o-Nazaret, ine eso, o hewe ur-hew!"

⁷ Bitrus shipuru kom-o un wu o ur-re, wu jaksu wu. Ba un rem, da-to us-na se un wu un yish-to un na-se un wu ne nomu m-'wons.

⁸ Wu gurgu kagat! Wu inuru eso, wu ciru ur-hew, un cowu un **Pyo-o Shir** da-o gaan un ye ne. Wu ro ur-hew, wu ro ut-nosse, wu ro komo un bongon-de Shir.

⁹ Bo hun-ne myet hyane wu ro ur-hew un bongon-de Shir ne à,

¹⁰ ye nape komo unze wu wu ro ur-she'et n-riib un *Ish-o ut-Ayowe* un **Pyo-o Shir** us-kon à. Ye bopu o-nu m-sok ne remen rii-yo ut-hyat yo ye hyane yo nomog mosse un wu ne à.

Rwor un Ma-to Shir to ma Bitrus ayoore-o

¹¹ Bo ka wa-ut-ryam-wu gamte Bitrus ne un **Yohana** à, kap o un hun-ne haanuru be-de un ye us-rek n-me un sak-o **Suremanu** à, ye ro un bopu un nu-se un ye.

¹² Bo Bitrus hyente kaane à, wu nomu hun-ne o-ko'ot. Wu zeeru, "No hun-ne ye o-**Isra**, remen ya un o no bupte us-nu un to ka? Komo remen ya un notte te o-gwot, sa o zee un beeb-de un hi un te o, ko remen senge-m te be-de un dor-o Shir o te ru'ute ka net-wu hewute ur-hew?"

¹³ Shir **Ibrahi**, un **Ishaku**, un **Yakubu** ne, Shir tat-ne te, wu sepe ko guw-wu un wu Yeso. **Biratus** ko-Gwamna nomu sakto-o wu ho'ostu wu. Amba un hek-o un kaane, no yo'ogte Yeso, no yagu wu komo ut-yage un co Biratus.*

¹⁴ Amba no yagu ka wan-ba-m-kukop wu ut-yage, Kashi un Net, no kon a ho'osundu no ka wan-ho un hun-ne wu.†

¹⁵ No hooru wu ro shi'it-de un hoog-o un ba m-ta à. Amba Shir 'yonstu wu ut-marimar, te komo te un swo-se un wu un to ka.

¹⁶ To, un beeb-de un jin-ur Yeso o, be-de m-sheer un wu, o ya'e ka net-wu m-'wons. Net-wu ka, no nepstu wu. Be-de un m-sheer be-ur Yeso, ka net-wu waragte kerker. Myet-m no, no hyeneste.

¹⁷ "Or re ne, um nepste un koob-de us-nap no nome to ka, kaane sek-ye no nome.

¹⁸ Amba un kaane Shir shooste rii-yo wu rwore un nu-o un yan-rwor un ma-to un wu à kap unze, **Kiristi**, wua su ur-koob.

¹⁹ Un remen kaane se, no yage **ur-ba'as**, no waktune be-de Shir remen a so'osté **ba'as**-ut no,

* **Bor-us tet:13 3:13** Hyen komo: **Rwu** 3:15. † **Bor-us tet:14 3:14** Hyen komo: **Mati** 27:15-23; **Mark** 15:6-14; **Ruka** 23:13-23; **Yoha** 19:12-15.

²⁰ komo remen Wan-Koyan wu he no do ye un jaab-o ut-men. Wu tomon no **Kiristi** dagan-mo un cin n-ga, wu ro Yeso.

²¹ Depete se Yeso she'essute n-Ton shir, har da-o a he muut us-rem us-pu se kap à, bo Shir rwore cin un n-ga à, un nu-o un yan-rwor un Ma-to Shir ye un ba m-kukop.

²² Remen **Mosa** zeeg, 'Yawe Shir no wu tomon no wu ken wan-rwor un Ma-to Shir wu kane be-ur or no, untun me. Raks no kap o un rii-yo wu he no m-rure à.†

²³ Komo bon wu yage raks un ka wan-rwor un Ma-to Shir wu à, a ruut wu n-me un buug-de un hun-ne ye Shir.‡

²⁴ "O-nip, bo un yan-rwor un Ma-to Shir ye nome ut-hyangan à, cin un Sama'era, un ye donde ne n-jim à, myet ye nomoste ma-to un ka ho-to.

²⁵ Hyangan-to a nome be-de un yan-rwor un Ma-to Shir à, rem no o, no ye komo he re un cim-yo tat-ne no, yo Shir swore o-nu un ye ne à. Ka to wu zette **Ibrahi**, 'Un baag-o ru a hette 'ya un baag-to un hun-ne ye un hono o-dak o-kwum.*

²⁶ Bo Shir daage ko-guw-wu un wu à, wu ciru wu m-tomon be-ur no remen wu ye'et no o-kwum, wu rwuntute ko wu ke be-de un cow-se un men-ut jaas-to."

Bor-us nass

*Bitrus ne un Yohana un co-o
un Morog-de un Sek-ye*

¹ Da-o Bitrus ne un **Yohana** ro ut-ma un hun-ne ne à, yan-Cow un **kon-se Shir** un ko-caari-wu un yan-'er-de un **Pyo-o Shir** ne, un **Saduki**-ne ne haanuru be-de un ye.

² Ye hogute us-ryaab remen **yan-neke-m Yeso** ro un yoose un buug-de un hun-ne unze marimar-ne a ine un hoog ne bo Yeso ine à.

³ Ye argu m-ship un Bitrus un **Yohana**. Ye tigi ye se gas-o ish, bo rim-m ro nomoste à.

⁴ Amba hun-ne deen be-de un ye hoge ma-ut Yeso à ye sheru o-nip. Kap moor-to **yan-dor Yeso** wooru untun campo-ne dugu-us taan [5,000].

⁵ Gas-o ish, gwomo-ne un sek-ye ne un ye ne, un yan-yoos-de un **karamsa**-to un ye ne, ye morguru o-Urusharima.

⁶ Annas, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, wu ro kane be-ur gaan un Kepas, **Yohana** ne, un Arekanda, komo un ye ro ne baag-o un Gwomo-ne ye un kon-se Shir à.

⁷ Ye rwo'u Bitrus ne un **Yohana** m-es un tete-de un ye. Ye cituru ye, ye zee, "¿Un to ke gwomo-to o, ko ne un de ke jin-de no nomte ka senge-mo?"

⁸ Bitrus shiishe un **Kukt-o Shir** ne, wu citu ye. Wu zee, "No gwomo-ne un sek-ye ne ye un hun-ne!

⁹ Caane sok-mo a nome ka ko-ryam-wu à, ¿mo mo no te us-cot o? ¿Komo no un con no nep wu dosse wu ka gom-o?

¹⁰ Te conog no nep un kap o un hun-ne ye o-**Isra**-ne o-nip. Yo hante ka net-wu rotte eso kerker un co-o no à, n-me un jin-ur Yeso **Kiristi** ko-Nazaret o, wu no kame à, wu Shir 'yonse ut-marimar à.

¹¹ Ka Yeso-wu, wu ro:

"Ka pam-yo, yo ya-ut-mà yage à,
amba m-moka yo yo komo arge ur-bon

† **Bor-us tet:22 3:22** Hyen komo: Kara 18:15,18 (ut-Girik). § **Bor-us tet:23 3:23** Hyen komo: Kara 18:19. * **Bor-us tet:25 3:25** Hyen komo: Taka 22:18; 26:4.

be-de un pam-ye ut-mà.*

12 Yatt komo be-de a he kum un gwu á, be-de un jin-to a ya'e hun-ne ye un hono o-dak kap à. Yatt jin-de a ya'ase de a zee se be-de un de a he kum un gwu á, se be-ur Yeso."

13 To, bo sek-ye hyente jaab-o un men-ut Bitrus un **Yohana** ne à, komo ye napuru unze ye ya-us-nap-ye deen á, koob-ne ye komo, ye bopu o-nu, ye napuru ye she'ete un Yeso ne.

14 Amba bo sek-ye hyente ka net-wu a taase ut-ryam à, wu ro eso be-ur gaan un **yan-Tom Yeso** ne, ye taagu gom-de m-cep.

15 Ye zeeru **yan-Tom Yeso** ye ru un ka be-de un **Morog-de un Sek-ye** de, ye nomuru ut-orom un or un ye ne ne.

16 Ye zeeru, "¿Re o a he no m-nom un ka hun-ne ye ne? Remen un cen o bo un kap o un ya-ur-she'et o-Urusharima nepste unze a nomog yo ken rii-yo o-made yo be-de un ka hun-ne ye. Yatt komo bo a he m-zee 'Ba kaane o á.'

17 Amba un cen o taase ka rii-yo senge-m wo n-me un hun-ne, se a nek ye ut-to, taase ba'asu ye, ye do nome un net ut-ma n-me un ka jin-de."

18 Ye dooru agbe un **yan-Tom Yeso**, ye naku ye ut-to, taase ba'asu ye, ye nome net ut-ma, ko ye do ur-yoos n-me un jin-ur Yeso.

19 Amba Bitrus ne un **Yohana** shasuru, ye zee, "To, ¿ko hond hond o be-de Shir te jiish m-hoge un ma-ut no arge Ma-to Shir? Ceker no ur-bon ne.

20 Tea hoks m-she'et temb un rii-yo te hogusse, komo te hyenes á."

21 Bo ye dotte ye nak ut-to à, ye argu ye m-ho'os. Ye taaguru bo ye he m-nom ye ye'et ye ur-koob à, remen kap o un hun-ne ro un sekemse un jin-de Shir remen rii-yo kore à.

22 Ye bomog Shir remen ka net-wu a taase gom, o-made à, wu aragte us-hak kwooz-ut yoor [40] bo o-mat.

*Yan-dor Yeso konog ye kumut
jaab-o ut-men o un
ko'ot ut-ma ba o-gyer*

23 Bo a ho'oste Bitrus ne un **Yohana** à, ye argu m-neke be-de un hun-ne ye un ye. Ye argu ye m-rure kap o un bo un rii-yo Gwomo-ne ye un kon-se Shir, un ye ro sek-ye ne ruru ye à.

24 Bo ye hoge kaane à, ye daku cor-se un ye n-ton Shir. Ye zeeru, "Wan-Koyan, Wa-ut-Gwomo kap, wo wu nome o-Ton o-dak ne, m-sa ne, komo un kap o un rem-se ro n-me un to à.†

25 Un **Kukt-o Shir** o nome ut-ma un ko-guw ru ne wu ro, tato te **Dawuda** à, o zee,

"¿Remen ya un o ye ro **Yahuda**-ne á ye nomte us-ryaab?

¿Hun-ne komo ye nom barag-se un cow-se o-hwaa?

26 Gwomo-ne ye un hono o-dak dek zonge-to m-dum,

sek-ye ye un ye komo ye mossu ut-hi,

us-ryaab un Yawe ne, komo un **Kiristi**.‡

27 Nip-o, un bo-o Urusharima ko-Gwomo **Here** [Atipas] un Panti **Biratus** ne ye mossute ut-hi un ye ro **Yahuda**-ne á, un hun-ne ye o-**Isra**-ne, ye ro us-ryaab un ko-guw ru ne Yeso, wu ba m-kukop, wu o daagne à.§

28 Ye un nom un yo beeb un du un hur un du ne esse m-nom à cin n-ga ne ne.

* **Bor-uş nass:11 4:11** Hyen komo: Bong 118:22. † **Bor-uş nass:24 4:24** Hyen komo: Rwuu 20:11; Nehe 9:6; Bong 146:6. ‡ **Bor-uş nass:26 4:25-26** Hyen komo: Bong 2:1-2 (ut-Girik). § **Bor-uş nass:27 4:27** Hyen komo: Ruka 23:7-11; Mati 27:1-2; Mark 15:1; Ruka 23:1; Yoha 18:28-29.

²⁹ M-moka komo, Wan-Koyan, gwot bo ye ro un senge-mo ye ye'et te ur-koob à, 'ya guw-ne ru beeb-de us-rwun de un rwor un ma-ut ru ba o-gyer.

³⁰ Senge tapan un kom-o ru o un taas us-gom, nom komo rem-se o-made, un rem-se ut-hyat ne un jin-ur ko-guw ru Yeso wu ro ba m-kukop à."

³¹ Bo ye nomte kon-se Shir à, ka be-de ye rotte ur-morog à, de nukuru. Kap mo un ye argu m-shi un **Kukt-o Shir**, ye sengu rwor un ma-to Shir ba o-gyer.

Koyan yo un yan-dor Yeso ye ro m-wong

³² Myet **yan-dor Yeso** hur-to un ye ro kang-o gaan un barag-se un ye ne. Yatt-wu zee rii-yo wu rotte à, yo ma un wu yo un hon du un wu á, amba ye ro m-wong un or un ye ne myet yo ye rotte à.*

³³ Un beeb-de un **Kukt-o Shiryan-Tom Yeso** senguru rwor un ma-to un ine-m Wan-Koyan Yeso ut-marimar. Yar-mo Shir hokuru **yan-dor Yeso** myet-mo un ye.

³⁴ Har yatt-wu taage un yo ken rii-yo be-de un ye á. Remen kap ya-ut-kat ko ya-ut-hur ye sengutu to m-baab, ye un hante hwor.

³⁵ Ye ro m-ess be-de un **yan-Tom Yeso**, komo a ma'asu m-wong a ya'as kowan wu taage un yo ken rii-yo ur-she'et yo à.

³⁶ Kaane wu ken wu nome jin-de un wu **Yusuhu**. Wu ko-**Rewi**-wu, takande un wu ko-ya-o-Sayipurus-wu, wu **yan-Tom Yeso** ro m-aag Barnabas à, (Unze, Wan-do'e ur-hur jaab-o ut-men.)

³⁷ Wu komo wu bak o ken kat-o un wu o, wu hanturu hwor, wu essuru be-de **yan-Tom Yeso**.

Bor-uş taan

Hananiya ne un Sapiro

¹ Amba wu ken net-wu jin-de un wu Hananiya un ne'a un wu ne Sapiro, bak rii-yo ye rotte à.

² Wu wukuru ye ken hwor-ye be-de un ka hwor-ye un nap-o ne'a un wu ne. Wu hanturu o-gyes cot, wu ya'asuru **yan-Tom Yeso**.

³ Bitrus zeeru, "Wo Hananiya, ¿re nome o yagute **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** cuwut un hur un du, har o nomote **Kukt-o Shir** ut-bo, komo o wukute ye ken ye be-de un ka hwor-ye o-kat ye?"

⁴ Rii-yo o bept o, ¿o ma ru o ka? Bo o bepse à, ¿a un mo wo us-cor o hante hwor? ¿Re o nome o nomot se ka barag-se un hur un du ne? Ay, net-wu o nome ut-bo á, Shir-o o nome."

⁵ Bo un hoge un ka ma-to, Hananiya heeru n-dak, wu maruru. Hun-ne ye hoge ka ma-to à, gyer-o hooru ye deen.

⁶ Beeb-ye inuru ye yeru u-de un wu o-gund. Ye ruutu wu n-do, ye jokuru.

⁷ Hohond-mo un awa-us tet se arge à, ne'a Hananiya cownuru. Wu nap yo kore á.

⁸ Bitrus zeeru wu, "¿Ruru me kom-de ka rii-yo a topu no un ka kat-o?"

Wu zeeru, "Ee, ta-de un ye de ka."

⁹ Amba Bitrus zeeru wu, "¿Re nome no mossute o-nu no megerté Kukt-o Wan-Koyan? Ka hun-ne ye joke campo ru à, ye un her-o un ish, dek-mo ye he wo komo ye ruut wo."

¹⁰ Ba un naas o-da, wu heeru un na-se un wu, wu maruru. Bo beeb-ye cownonte à, ye 'woş wu mereste. Ye argu wu m-keps, ye ruuturu wu, ye joku wu n-riib campo un wu.

* **Bor-uş nass:32 4:32** Hyen komo: Seng 2:44-45.

¹¹ Gyer-o hooru kap o un hun-ne **yan-dor Yeso** un bo un ye hoge ka ma-to un ka rem-se ne à.

*Yan-Tom Yeso nomog
rem-se o-made ut-moor ne*

¹² Yan-Tom Yeso nomog us-napa un rem-se o-made ne ut-moor ne be-de un hun-ne. Myet-mo **yan-dor Yeso** ro wetse m-morge un sak-o **Suremanu** un be-de un **Pyo-o Shir**.

¹³ Amba n-me gyes-o un hun-ne, yatt-wu nome jaab-o ut-men o wu mossute ur-hi un **yan-dor Yeso** ne á. Myet un kaane ne, komo hun-ne ro ye un 'ya m-sek.

¹⁴ Myet un kaane ne, ya-m-sheer o-nip be-de un Wan-Koyan ye sengu m-do ut-moor, campo-ne un ne'a-ne ne.

¹⁵ Har wooru hun-ne ro m-rwuun un ya-us-gom ne us-cow, ye ro ye m-neks n-te ut-put, ut-karanga ne. Ye o-sakto ye zee Bitrus wu arge, horomte-o un wu a ci ye ken ye.

¹⁶ Hun-ne ut-moor ne ma'asuru m-morge un ka bo-to ro un her-o o-Urusharima à. Ye ro un hante un ya-us-gom un ye **ya-ut-kot** ro ne un ya-ur-koob à, myet-mo un ye, a taas u ye gom-se un ye.

*Yan-Tom Yeso swoog ur-koob
remen sher-mo un ye be-ur Yeso*

¹⁷ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un ka ye wu rotte ne be-ur gaan à, (a ye m-zee, buug-de un **Saduki**-ne), ye shiiru un shoob-de un **yan-Tom Yeso** deen.

¹⁸ Remen kaane, ye shipuru **yan-Tom Yeso**, ye rwo'uru ye n-me un kur-o m-ke'et.

¹⁹ Amba bo tet-m woonte à, wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu tikshiru ish-o un kur-o a ke'ete ye à. Wu rwuntu ye, wu zeeru,

²⁰ "Neke no, no es n-me un **Pyo-o Shir** no rure hun-ne ma-to un ka hoog-m pu-mo mo."

²¹ Bo ye hogute kaane à, ye cowuru **Pyo-o Shir** n-sot, ye ro m-yoose un hun-ne.

Bo ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un ye ro be-ur gaan un wu ne morgute à, ye agnuru **Morog-de un Sek-ye**, un kap o un sek-ye ye o-**Isra**-ne, ye tomuru un kur-o m-ke'et a haante **yan-Tom Yeso**.

²² Amba bo yan-'er-de un **Pyo-o Shir** heete à, ye 'wos ye un kur-o m-ke'et á. Ye muunuru. Ye rworuru, ye zeeru,

²³ "Te un 'wos a tigute ish deen deen, yan-'er-de o-kur komo ye ro un 'er-de us-ish. Amba bo te tikshe à, te 'wos ko net n-me á."

²⁴ Bo caari-wu un yan-'er-de un **Pyo-o Shir** un Gwomo-ne ye un kon-se Shir ne hogute kaane à, hur-ur do'uru ye deen. Ye ro un barag-se un rii-yo to ka he m-hante à.

²⁵ Wu ken wu haanuru, wu zeeru ye, "Ai, ka hun-ne ye ka reeno ka ye no tige un kur-o m-ke'et à, ye eso eso n-me un **Pyo-o Shir**, ye ro m-yoose un hun-ne."

²⁶ Caari-wu un yan-'er-de un **Pyo-o Shir** un ya-ur-'er ne, ye haaru ye dekn u **yan-Tom Yeso**, amba yanze ur-beeb á, un remen ye ro o-gyer taase hun-ne jir ye ut-ta'ar.

²⁷ Bo ye dekente **yan-Tom Yeso** à, ye rwo'u ye m-es un co-o un **Morog-de un Sek-ye**. Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir cituru ye.

²⁸ Wu zeeru, "Te nak no ut-to deen deen taase no do ur-yoos un ka jin-ur Yeso de. Amba kowan o-Urusharima nepste rii-yo no ur-yoos à, har ma hoob-o notte no duusutu te ra-o un hyó-mo un ka net-wu."*

²⁹ Amba Bitrus un **yan-Tom Yeso** ne shasuru, ye zee, "Jip o te nomote Shir o-dorotte arge bo te he nome un net à!"

³⁰ Shir tat-ne na 'yonste Yeso ut-marimar, ka wu no ho'e kunkam un ogo-kan o-ce à.

³¹ Shir deete wu un re-de un wu, Yeso waragte Sek-wu komo ko-**Wan-Gwu**, remen wu tiksuté **Isra**-ne cow-yo m-waktune be-de Shir, komo ye kumut a soksu ye **ba'as-to** un ye.

³² Te komo te ro yan-swo-se un to ka, **Kukt-o Shir** komo kaane, o Shir ya'ase yan-dorotte-o un wu à."

³³ Bo sek-ye hogute kaane à, ye hogu us-ryaab deen, har ye cun ye ho **yan-Tom Yeso**.

³⁴ Amba wu ken ko-**Parisa**-wu ro kon. Jin-de un wu Gamariyer. Wan-Yoos-de o-**karamsa**, hon un hun-ne ye ro wu un ya'as m-sek. Wu inu eso n-me un ka **Morog-de un Sek-ye** de, wu zeeru a ruut ka hun-ne ye n-do un ya o-da hiin.

³⁵ Ka da-o wu zeeru ka **Morog-de un Sek-ye** de, "No or re **Isra**-ne, nom no ja un rii-yo no cone nome un ka hun-ne ye à.

³⁶ Hak-se n-jim se arge à, wu ken net-wu ru ur-jin à, jin-de un wu Tudas. Wu hwoog hi un de un wu ur-keer. Be-de un hun-ne zungu-us nass [400] ye doruru wu, amba a hooru wu. Komo a caas yan-dor-o un wu, to ka komo to nome kom-de un ye.

³⁷ Bo un nom un to ka komo, wu ken wu ru ur-jin, jin-de un wu Yahudas, ko-ya-o-Gariri. Da-o a ro un oog-de un hun-ne à, wu rwo'uru hun-ne ye doru wu. Wu ma a hooru wu, yan-dor-o un wu komo a caastu ye kap.

³⁸ To, ko m-moka me no m-rure, yagu no ma-to un ka hun-ne ye, yagu no ye. Urege de sakto-o un ye, ko senge-mo un ye mo un net o, ai, moa saburse.

³⁹ Amba urege ka senge-mo mo Shir mo, noa hoks mo, ka hun-ne ye m-wen á. A 'woş na hi un na ut-ween un Shir ne á!" Ye argu dek un ma-to un wu.

⁴⁰ Ye agbu **yan-Tom Yeso** ye nomu ye us-sorog. Ye nakuru ye ut-to taase ye do nom ut-ma n-me un jin-ur Yeso á. Ka da-o ye argu ye m-ho'os.

⁴¹ Yan-Tom Yeso inuru un ka **Morog-de un Sek-ye** de, ye ro o-zak remen a hyanag ye, ye bo'ose ye dek o-yo'og un remen un jin-ur Yeso.

⁴² Ko de ke ho-de, ko un **Pyo-o Shir**, ko o-hur, ye yage ur-yoos un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ne á. Ye senge m-zee Yeso wu ro **Kiristi**.

Bor-us cind

A dak yan-m-Senge nen ta'yoor

¹ To, un ka ho-to, hun-ne ut-moor ne warguru **yan-dor Yeso**. **Yahuda**-ne yan-hoge ut-Girik nomuru **Yahuda**-ne us-hwumug ye ro un hoge un rem-de **ut-Ibra** à.* Ye un nom kaane remen a m-was un ye man ye gwor-ne ye un ne'a-ne da-o un wong un rii-yo m-re yo un ko de ke ho-de á.

² Ka op un nen yoor-ye agburu hun-ne kap **yan-neke-m Yeso**. Ye zeeru, "Ai, u nom ur-bon a yage ko'ot-m un Ma-to Shir a ma'aste ma-to un rii-yo m-re á.

* **Bor-us taan:28 5:28** Hyen komo: Mati 27:25. * **Bor-us cind:1 6:1** Ko: ut-Arameki.

³ Remen kaane, or re ne daag no hun-ne nen ta'voor be un no, ye ro un kashi ur-hur ne de ur-bon à, ye shiishe un **Kukt-o Shir** komo us-weer ne à, ye a he m-ya'as un ka senge-mo à.

⁴ Te komo tea muut ur-hi un nom un kon-se Shir un yoos un Ma-to Shir ne.”

⁵ Hun-ne kap hoguru rerem-mo un ma-to ye rwore à. Ye daagu Istipanus (wu ken net-wu wu shereg un Yeso ur-beeb ne, komo **Kukt-o Shir** garamsute wu), un Pirip ne, un Burokoras ne, Nikano ne, un Timon ne, Barminas ne, Nikoras (ko-ya-o-Antakiya, n-ga wu ba ko-**Yahuda**-wu á amba wu waragte ko-**Yahuda**).

⁶ Ye ka ye a daage un co-o **yan-Tom Yeso**. Bo ye nomoste kon-se Shir à, ye sekuru ye ut-kom.

⁷ Ma-to Shir komo to senguru m-bo'ose. Moor-to **yan-dor Yeso** komo n-me o-Urusharima sengu m-do hor-m-hor, yan-**Cow un kon-se Shir** ut-moor ne komo ye goksuru ka sher-mo un ma-to o-nip mo.

A shik Istipanus

⁸ To, Istipanus, wu net-wu shiishe un yar-mo Shir ne ur-beeb ne. Wu ro m-nom un rem-se o-made ut-hyat ne n-me un hun-ne.

⁹ Ye ken ye be-de un kuke-o ur-morog o a m-zee *Kuke-o un ye Possusse* à, ye he'eburu Istipanus ut-ween. Ye ka komo **Yahuda**-ne ye ye o-Kireni un ye o-Arezandiriya ne, komo un ye un dak-o o-Kirikiya ne, un ye o-Asiya ne.

¹⁰ Amba, ye bo'os ut-ween un wu ne á, remen ma-to un wu to us-nap to, **Kukt-o Shir** ciriru un hi-de un wu.

¹¹ Ye swowuru ye ken hun-ne ye wukusse un remen ye zeet, “Te hogute wu un reeb-ut **Mosa**, komo wu ro Shir un nome un ma-to o-yo'og.”

¹² Un kaane, ye 'yonsu hur-de un hun-ne, un sek-ye ne, un **yan-Yoos-de o-karamsa** ne. Ye komo ye daaru wu, ye shipu wu. Ye heeturu wu be-de un **Morog-de un Sek-ye**.

¹³ Ye ken sek-ye be-de un hun-ne haaru ye deknuru yan-swo-se ut-bo, ye ken ye zeeru, “Ka net-wu ko de ke ho-de wu ro un hun-to o-saa n-te un ka be-de ba m-kukop de komo un **karamsa-o Mosa** ne.

¹⁴ Te hogute wu m-zee unze ka Yeso-wu o-Nazaret-wu wua wurumse ka be-de, komo wu wakse kap o un jor-se **Mosa, wan-Rwor un Ma-to Shir**, yaksu na à.”

¹⁵ Myet bo un ye ro tara tara be-de un **Morog-de un Sek-ye** à, ye ro wu un tu un yish-ye hyanu co-o un wu waksute untun **wan-tom-wu Shir**.

Bor-uş ta'voor

Ma-ut Istipanus

¹ Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir cituru Istipanus wu zee, “¿Ka rem-se, nip-o?”

² Istipanus zeeru, “No or re ne un tat-ne ne, raks me no. Shir wan-seps-mo ut-gwomo wu rwuunte be-ur tato na **Ibrahi** da-o wu ro'e un dak-o o-Mesopotami à, cin ba wu ro she'ette bo-o o-Haran.

³ Shir zeeru wu, ‘Ine un dak-o ru, o yage hen-ne ru ne, o neke dak-o um he wo m-ya'as à.’*

⁴ “Tato na **Ibrahi** argu m-ine un dak-o o-Kardiya, wu argu m-she'et un bo-o o-Haran. Bon kane komo, bo tato un wu mereste à, Shir hanturu wu un ka dak-o notte ur-she'et m-moka à.†

* **Bor-uş ta'voor:3 7:2-3** Hyen komo: Taka 12:1. † **Bor-uş ta'voor:4 7:4** Hyen komo: Taka 11:31; 12:4.

⁵ Amba ne Shir 'ya **Ibrahi** ko rii gaan-yo un ka dak-o á, ko o-gaan. Amba wu sworog o-nu un **Ibrahi** wua 'ye wu ka dak-o wu un baag-o he m-dond un jim-de un wu ne à. Shir sworog o-nu ko de nomte à **Ibrahi** rott wà un ka da-o á.‡

⁶ Shir komo wu rwore unze baag-o **Ibrahi** a nom ur-hamat un o ken dak-o, hun-ne ye un ka dak-o komo yea mus ye guw-ne, yea 'ye ye ur-koob har uš-hak zungu-uš nass [400].

⁷ Shir zeeru wua 'ye ka dak-o ye hette m-guw à ur-koob, kaane nomse komo baag-o **Ibrahi** a rwuun ye nome Shir m-guw un kà be-de.‡*

⁸ Shir komo wu esste ut-ma un **Ibrahi** ne, ma-to ur-ko. O rwo'e bo **Ibrahi** mate **Ishaku** à, wu koot wu ur-ko un ho-ur aeere-de. **Ishaku** matu **Yakubu**, komo wu matu tat-ne na ka op un nen yoor-ye.†

⁹ “Remen ka ya-n-ga-ye ro un shoob-ur heno un ye **Yusuhu**, ye babu wu. A heetu wu dak-o o-**Masar**. Amba Shir ro mosse un wu ne.‡

¹⁰ Komo wu ruutu wu be-de un kap o un swo ur-koob o un wu. Shir rwo'uru komo wu wakturu ko-ya-uš-nap. Wu reeg ur-ho be-ur ko-Gwomo-wu o-**Masar**. Ko-Gwomo-wu o-**Masar** ya'asu wu gwomo-to o-**Masar**. Komo wu rwo'uru kap o un hun-ne ye un hur-o un wu un kom-ut **Yusuhu**.§

¹¹ “A kane mer he'enuru un myet o un dak-o o-**Masar** un o-**Kan'ana**-ne, mosse un swo ur-koob ne de m-yo, har tat-ne na taage un rii-yo m-re.*

¹² Amba bo **Yakubu** hogute yege-hyo ro kon o-**Masar** à, wu tomuru yakar-ye un wu, tat-ne na ha-mo o-**Masar**. De ka de ro hew-de un ye de ur-takan.

¹³ Un hew-de un ye de o ayoore-de, **Yusuhu** rwuntu hi un de un wu cas be-ur sek-ye ne ye un wu ne, ka da-o ko-Gwomo-wu o-**Masar** napuru baag-o **Yusuhu**.†

¹⁴ **Yusuhu** tomuru tato un wu **Yakubu** wu haan, komo un kap o un sekke-ne ye un wu ne. War war-mo un ye komo hun-ne kwooz-ut tet un op un taan ye [75].‡

¹⁵ **Yakubu** argu m-neke o-**Masar**, reeno wu mare un tat na ne.§

¹⁶ A kamsunu ye a muutu ye o-Shekem, a rwo'uru ye un saag-o **Ibrahi** o'e un hwor-ye o-azorpa à, be-ur yakar Hamor kane o-Shekem.*

¹⁷ “Amba bo da-o nomte yow yow o Shir hette shoos un ka ma-to wu esse un **Ibrahi** ne à, hun-ne na dooru. Ye nomu ut-moor deen un dak-o o-**Masar**.

¹⁸ Ka da-de a nomu wu ken ko-Gwomo-wu o-**Masar**, wu nape net-wu a m-zee **Yusuhu** á.†

¹⁹ Ka ko-Gwomo-wu reeg ra-o un hun-ne na. Wu rangsute tat-ne na. Wu ro m-rwo a jorog yan-yakar-ye un ye un remen ye meret.‡

²⁰ “Un ka da-o o ka, a mate **Mosa**, wà-wu ut-campo. A nomu gut-de un wu reng-uš tet un hur-o tato un wu.§

²¹ Bo a ruutu wu n-do à, wà wan-ne'a ko-Gwomo-wu o-**Masar** deku wu, wu gwotu wu untun wà un wu.*

‡ **Bor-uš ta'yoor:5 7:5** Hyen komo: Taka 12:7; 13:15; 15:18; 17:8. § **Bor-uš ta'yoor:7 7:6-7** Hyen komo: Taka 15:13-14. * **Bor-uš ta'yoor:7 7:7** Hyen komo: Rwu 3:12. † **Bor-uš ta'yoor:8 7:8** Hyen komo: Taka 17:10-14; 21:2-4; 25:26; 29:31—35:18. ‡ **Bor-uš ta'yoor:9 7:9** Hyen komo: Taka 37:11; 37:28; 39:2,21. § **Bor-uš ta'yoor:10 7:10** Hyen komo: Taka 41:39-41. * **Bor-uš ta'yoor:11 7:11** Hyen komo: Taka 42:1-2. † **Bor-uš ta'yoor:13 7:13** Hyen komo: Taka 45:1,16. ‡ **Bor-uš ta'yoor:14 7:14** Hyen komo: Taka 45:9,10,17,18; Taka 46:27 (ut-Girik). § **Bor-uš ta'yoor:15 7:15** Hyen komo: Taka 46:1-7; 49:33. * **Bor-uš ta'yoor:16 7:16** Hyen komo: Taka 23:3-16; 33:19; 50:7-13; Josu 24:32. † **Bor-uš ta'yoor:18 7:17-18** Hyen komo: Rwu 1:7-8. ‡ **Bor-uš ta'yoor:19 7:19** Hyen komo: Rwu 1:10,11,22. § **Bor-uš ta'yoor:20 7:20** Hyen komo: Rwu 2:2. * **Bor-uš ta'yoor:21 7:21** Hyen komo: Rwu 2:3-10.

22 A yoosuru **Mosa** kap o un nap-se un ya-o-**Masar**. Wu komo net-wu ur-beeb ne be-de rwor ut-ma, un rii-yo wu ro m-nom ne à.

23 “Bo wu woose hak-üş kwooz-ut yoor [40] à, wu nomu us-barag wu he wu gas or un wu un **Isra**-ne.

24 Bo wu hyente wu ken ko-ya-o-**Masar**-wu, wu ro un dum-mo un ko-**Isra** à, wu haaru, wu guut ko-**Isra**, wu topotu wu, wu wosu ko-ya-o-**Masar**. Wu hooru wu.

25 Wu hwooru o-sakto wu zee or un wu ne a neps unze Shir daage wu remen wu guut ye. Amba hun-ne ye nap á.

26 Bo ish geste komo à, wu hyanuru ye ken **Isra**-ne ye m-dum, wu conu ye m-hongse. Wu zeeru, ‘Campo-ne, no hun-ne gaan-ye no ro, ¿yan yo notte hi un no m-dum?’

27 “Amba ka wu ro or un wu m-dum à, wu tudbu **Mosa** n-riib, wu zeeru, ‘¿Wa sagbu wo ut-gwomo be un te o piishitu te ut-ma?’

28 Ashi, ¿wo un con o hoot me bo o ho'e ka net-wu wu m-ryo?†

29 Bo **Mosa** hogute kaane à, wu somuru wu she'eturu she'et-de ur-hamat un dak-o o-Midiyan. Reeno wu mate yakar yoor yan-campo-ne.‡§

30 “To, bo a nomte us-hak kwooz-ut yoor [40] à, wu ken **wan-tom-wu Shir** wu haanuru be-ur **Mosa** un rem-de o-ra, un ya-o yo ken 'yo-yo un o ken kot-o yow yow un Haag-o o-Sinay ne.

31 Bo **Mosa** hyente kaane à, wu bopu o-nu un rii-yo wu hyane à. Bo wu hyoknute yow yow wu gut à, wu hoguru cor. Yawe zeeg,

32 ‘Me wu ro Shir tat-ne ru ne, Shir **Ibrahi** un **Ishaku**, un **Yakubu** ne.’ Wur-o **Mosa** ciru us-zap, ko m-gwot ken wu hoks á.

33 “Yawe zeeru wu, ‘Pos ka'ante-ut ru, un remen ka be-de wotte eso à, be-de ba m-kukop de.

34 O-nip, um hyanag koob-de a un 'ya un hun-ne re ye ro o-**Masar** à. Um hogute 'won-se un ye, komo me un kergune um guut ye. To, m-moka se o zonge um tomot wo ha-mo o-**Masar**.’*

35 “To, ka Mosa-wu, wu ye yage, ye zee, ‘¿Wa sagbu wo ut-gwomo be-ur na o piishitu na ut-ma?’ Wu Shir tomne wu re co, wan-ruut-wu, un bu-yo un **wan-tom-wu Shir** wu rwuune be-de un wu un ka ya o-'yo yo à.†

36 Da-o wu komse nom un rem-se o-made un dak-o o-**Masar** à, wu rwuntu ye. Komo un saw-to ut-hyat ne un dak-o o-**Masar**, un Roog-o Jaas-o ne komo n-me o-kot ne har us-hak kwooz-ut yoor [40].‡

37 “Ka Mosa-wu, wu zee **Isra**-ne, ‘Shir a deeg wu ken **wan-rwor un Ma-to Shir** wu be-de un hun-ne no, untun me.‡§

38 **Mosa** wu, wu karakse hun-ne ye o-**Isra** o-kot. Wu ro kane un tat-ne na ne komo un ka **wan-tom-wu Shir** wu ne wu nome ut-ma un wu ne un Haag-o o-Sinay à. Wu wu komo goksune ma-to yan-hoog be-de Shir wu hantu na.*

39 “Amba tat-ne na yagu wu nome o-dorotte, ye 'yarag wu. Ye hogu gop-de m-warag un dak-o o-**Masar**.

40 Ye zeeru **Haruna**, ‘Nomo na shir-ye he na teke co à. O nak ka Mosa-wu, wu rwuntu na es-mo un dak-o o-**Masar** à, a nap rii-yo koru wu á.†

† **Bor-üş ta'yoor:28 7:28** Hyen komo: Rwuu 2:14. ‡ **Bor-üş ta'yoor:29 7:23-29** Hyen komo: Rwuu 2:11-15. § **Bor-üş ta'yoor:29 7:29** Hyen komo: Rwuu 18:3-4. * **Bor-üş ta'yoor:34 7:30-34** Hyen komo: Rwuu 3:1-10. † **Bor-üş ta'yoor:35 7:35** Hyen komo: Rwuu 2:14. ‡ **Bor-üş ta'yoor:36 7:36**

Hyen komo: Rwuu 7:3; 14:21; Oog 14:33. § **Bor-üş ta'yoor:37 7:37** Hyen komo: Kara 18:15,18.

* **Bor-üş ta'yoor:38 7:38** Hyen komo: Rwuu 19:1—20:17; Kara 5:1-33. † **Bor-üş ta'yoor:40 7:40** Hyen komo: Rwuu 32:1.

⁴¹ Un ka da-o, ye zworu ye ken shir-ye untun wur-o o-na. Ye seku ka gir-mo ur-**seke**, ye bopu o-zak un senge-mo ye nome un kom-to un ye à.†

⁴² Remen kaane Shir tuku ye ur-jim, wu mussu ye yan-guw-mo un yege-regen. To ka nomog hond hond un rii-yo ro gense ne un takurda-o un **yan-Rwor un Ma-to Shir** à unze,

“No hun-ne ye o-**Isra**,

¿me wu no pene ut-gut no **seke** ur-sake,

har us-hak kwooz-ut yoor [40] n-me o-kot?

⁴³ Ay, ko kene no ha no ut-tuw un depi-o un toog-o Morek,

un regen-yo toog-o Ripan,

ka toog-se no nome à remen no kwuktuté se.

Remen kaane, man ru a dek no m-guw ur-hew ne

co-o o-**Babira**.’§

⁴⁴ “N-ga, tat-ne na ro ur-depi de ro un kute un hun-ne unze Shir ro mosse un ye ne o-dákár à. A un nom de bo Shir rure **Mosa** wu nom de à, hond hond bo Shir kute **Mosa** à.*

⁴⁵ Da-o Josuwa rumse o-dak un kom-to ka hun-ne ro ur-she'et un ka dak-o à, Shir yane ye un yish-ye un **Yahuda**-ne. Ka depi-de tat-ne na 'woose be-de un ya-n-ga-ye na à, ye hanturu de un ka dak-o. Ka depi-de komo de ro kon har haan-mo un da-o ko-Gwomo **Dawuda**.†

⁴⁶ **Dawuda** komo wu kumug ur-ho be-de Shir, har wu nomog us-kon be-de Shir remen wu meet **Pyo-o Shir** rem Shir **Yakubu**.‡

⁴⁷ Amba **Suremanu** wu me'e Shir ut-ma.§

⁴⁸ “Myet un kaane ne, Wà-ut-Gwomo kap wu ro m-she'et un hur-to hun-ne ma'e á. Bo **wan-Rwor un Ma-to Shir** zee à,

⁴⁹ “Yawe zeeg, “O-Ton o ro deeg-o un gwomo-ut re,

o-dak ne o ro rii-o un es un na-us re.

¿Yan gon hur-o no he me m-me'e?

Ko komo ¿yan gon be-de ne ro be-de un wuwe un de?

⁵⁰ ¿Me wu ka nome kap se ká rem-se á?” ,*’

⁵¹ “No ya-o-cimi, yan-hur-ur hwo'og-de, yan-to-to un caar. Ur-ho bi, no un yage o-dorotte un **Kukt-o Shir**, bo tato no ne nome à, ka no m-nom un ce no.

⁵² ¿N-me un **yan-rwor un Ma-to Shir**, wu tato no ne yage m-rangse à, wu ro kon? Ye hoog ka ye nome ut-ma un haan-mo un ka wan-Kashi ur-she'et wu ne à. No komo, no ya'aste wu un kom-to un ya-o-**Roma**, bo no ho wu à.

⁵³ No ye ne gokse o-**karamsa** be-de un **yan-tom-ye Shir**, amba no doru o á.”

A jirig Istipanus us-jor har wu mer

⁵⁴ Bo ye hogute kaane à, ye nomu us-ryaab deen har ye hew us-jow remen us-ryaab.

⁵⁵ Amba Istipanus ro shiishe ceng un **Kukt-o Shir**. Wu tuuru yish, wu ro un gwot o-Ton shir, wu hyanuru seps-mo Shir, komo un Yeso ne eso un kom-o ur-re o Shir.

⁵⁶ Istipanus zeeru, “Gwot no, me un hyan o-Ton tikshishe, komo un **Wà-wu un net** ne eso un kom-o ur-re o Shir.”

‡ **Bor-us ta'yoor:41 7:41** Hyen komo: Rwu 32:2-6. § **Bor-us ta'yoor:43 7:42-43** Hyen komo:

Emos 5:25-27 (ut-Girik).

* **Bor-us ta'yoor:44 7:44** Hyen komo: Rwu 25:9,40.

† **Bor-us**

ta'yoor:45 7:45 Hyen komo: Josu 3:14-17. ‡ **Bor-us ta'yoor:46 7:46** Hyen komo: 2Sam 7:1-16;

1Nom 17:1-14. § **Bor-us ta'yoor:47 7:47** Hyen komo: 1Gwm 6:1-38; 2Nom 3:1-17.

* **Bor-us**

ta'yoor:50 7:49-50 Hyen komo: Isha 66:1-2.

⁵⁷ Amba ye ciru kan-se o-zaaz deen deen, ye zwopu to-to un ye, ye moru wu da-o gaan.

⁵⁸ Ye ruutu wu so n-jim de o-bo. Ye sengu wu us-jor ut-ta'ar. Ya-us-tor komo ye essu matuku-to un ye be-de un wu ken ko-beeb-wu, jin-de un wu Shawuru.

⁵⁹ Ye ro un jor-us Istipanus, wu ne, wu nomu us-kon wu zee, "Yeso Wan-Koyan, dek kukt-o re."

⁶⁰ Wu kwukturu, wu damu cor m-'wons ne wu zee, "Wan-Koyan, taase o piishe ye ut-ma un de ka **ba'as-de** á." Bo wu rurte kaane à, wu argu m-mar.

Bor-us eer

¹ Shawuru komo wu shesu ka ye ho'e Istipanus à.

Shawuru rangsute yan-dor Yeso

Un ka ho-to, a ro un rangse un **yan-dor Yeso** ye ro o-Urusharima à ur-koob. Ye argu m-caage so un dak-to o-Judiya un o **o-Samariya** ne, **yan-Tom Yeso** kuse cot.

² Ye ken yan-guw-mo Shir ye, ye joke Istipanus. Ye 'won us-'won deen remen mar-mo un wu.

³ Amba Shawuru sengu rangse un hun-ne **yan-dor Yeso** ba m-sok. Wu ro m-cow ut-hur, wu ro un ship un campo-ne un ne'a-ne ne, wu ro ye m-ka un kur-to m-ke'et.*

*Pirip ko'otte Ma-to m-Rerem
un bo-o o-Samariya*

⁴ Ka **yan-dor Yeso** ye a cakarse à, senguru m-pa, ye ro un senge-mo un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ko kene ye ha'e.

⁵ Pirip nekurü bo-o **o-Samariya**, wu ro ye un ko'ote ma-ut **Kiristi**.

⁶ Bo hun-ne deen hogute ma-ut Pirip à, ye hyanuru komo rem-se o-made se wu ro m-nom à, un gop-de ye muute ur-hi n-te un rii-yo wu ruru ye à.

⁷ Ya-ut-ko' komo ut-moor ne ye sengu m-rwuun un wur-to un hun-ne un joog us-kan. Ye ro un hoks ur-hew un na-se ye á un ryam-ne ne, a taasü ye gom-se un ye myet.

⁸ Remen kaane, hun-ne ye un ka bo-o nomu o-zak deen.

Sima ko-wa-o-gwot

⁹ Wu ken net-wu ro kon jin-de un wu Sima. N-ga wu ro ye un nome un rem-se ut-hyat un ka bo-o, har wu ru **Samariya**-ne bop us-nu. Wu ma'asuru m-zee wu caari-wu un net-wu.

¹⁰ Hun-ne kap komo ye muuturu ur-hi be-de un wu, yakar ha-mo un mong-ne, ye ro m-zee, "Ka net-wu, ai, beeb-de Shir de, wu a m-zee 'Wa-ut-gos' à."

¹¹ Ye muutu ur-hi be-de un wu m-sok ne, un remen wu rewesute wu ro ye un nome o-made o ro m-rwo ye bop o-nu à.

¹² Amba bo ye dekte ka **Ma-to m-Rerem** to Pirip nome to un gwomo-to Shir à, komo un jin-ur Yeso **Kiristi** ne, kap mo un ye a yo'osuru ye m-ho, ne'a-ne un campo-ne ne.

¹³ Har Sima un hi un de un wu, wu shereg be-de Shir. Bo a yo'osu wu m-ho à komo wu momsü Pirip o-wur. Bo wu hyente Pirip ro un nom ut-hyat un caari-to us-saw to o-made ne à, wu bopu o-nu.

¹⁴ Bo **yan-Tom Yeso** ye ro o-Urusharima hogute **Samariya**-ne gokste Ma-to Shir à, ye tomuru Bitrus ne un **Yohana** be-de un ye.

* **Bor-us eer:3 8:3** Hyen komo: Seng 22:4-5; 26:9-11.

¹⁵ Bo Bitrus ne woote o-**Samariya** à, ye nomuru hun-ne us-kon ye gokste **Kukt-o Shir**.

¹⁶ Remen **Kukt-o Shir** un ro cirite be-de un ye ko wan-gaan á, a yo'oste ye m-ho cot un jin-ur Yeso Wan-Koyan.

¹⁷ Bitrus ne un **Yohana, seke** ye kom-to o-kwum, ye gokste **Kukt-o Shir**.

¹⁸ Bo Sima hyente, ashi un rwo un kom-to un **yan-Tom Yeso** atte un kum o-Kukt à, wu zonguru wu ya'astu ye hwor.

¹⁹ Wu zeeru, "Me un cere, 'ya me no ka beeb-de, remen bo un net-wu me **seke** kom-ut re, wu kumut **Kukt-o Shir**."

²⁰ Amba Bitrus zeeru wu, "Wo un hwor ru ne noa sabre! ¿Wo m-hyan o o zee un hwor-o o he kum un yar-mo Shir?"

²¹ Ho-m ru ro kon un to ka ma-to á ko hiin, un remen hur un du ro hond hond be-de Shir á.

²² Se o wonge un ka sakto-o yo-o o ne o wotte à, kon Wan-Koyan ko wua soksu wo **ba'as-de** un ka rii-yo o nome barag-se m-nom un hur un du à.

²³ Remen un hyanag wo un shoob-ur yo-de ne, wo gekse n-me **ur-ba'as**."

²⁴ Sima shasuru wu zee, "Kono no me no Wan-Koyan taase ko o-gaan be-de un ka saw-to no ogme à yo kum me."

²⁵ Bo Bitrus ne un **Yohana** nome us-swo rem Yeso un ko'ot un ma-ut Wan-Koyan à, ye argu m-warag o-Urusharima. Bo ye waragte o-Urusharima à, ye sengu m-ko'ot **Ma-to m-Rerem** un kot-to o-**Samariya** ut-moor ne.

Pirip un ko-ya-o-Itiyopiya ne

²⁶ A kane, wu ken wan-tom Wan-Koyan, wu zeeru Pirip, "Ine, o dore so o-baar, ka cow-yo rwuune o-Urusharima à, ha-mo o-Gaza, cow-yo o-dákár."

²⁷ Wu argu m-ine wu nekuru. Wu hyanuru wu ken net-wu o-Itiyopiya wu. Wu ro un caari-de ur-con ne† un gwomo-to o-Kandis,‡ wu un dak-o o-Itiyopiya. Wu ro komo wa-ur-es un ka Gwomo-to. Wu un haan o-Urusharima remen wu sekemsuté Shir.

²⁸ Bo wu rotte un jo o-hur à, tara n-te un keke-de un jok-yo un wu, wu upsuru takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir** wu ma'asuru m-karante.

²⁹ Kukt-o zeeru Pirip, "Hyogbe o wo yow yow un ka keke-de o-jok de ne."

³⁰ Pirip bu'ugu o-rek, wu wooru un her-o un wu, wu hoguru wu m-karante un takurda-o **Ishayawan-Rwor un Ma-to Shir**. Pirip cituru wu, "¿O nepste rii-yo wo m-karante?"

³¹ Wu shasuru, "Ay, me hoks m-nap á, se me kume wu ruru me à." Wu zeeru Pirip wu de keke-de un jok wu she'et un her-o un wu.

³² Ka Ma-to Shir to komo to wu ro m-karante à to ro:
"A naku wu untun o-ca a nekete be-de m-pan.

Bo ya o-rwuug o-ca ro m-ma'as temb
un kom-to un wan-or-o un can-se un wur-o un yo à,
kaane ko nu-o un wu, wu hak á.

³³ A nomotu wu rem-se ba ur-bon
har a wen wu yo ro yo ma un wu à.

¿Wan wu ne he hoks un cep un ma-to un baag-o un wu?

Remen a dossussute hoog-mo un wu un ka dak-o."§

³⁴ Ka ko-ya-o-Itiyopiya-wu zeeru Pirip, "¿Wan wu ne ka **wan-Rwor un Ma-to Shir** wu rotte ut-ma? ¿Wu un hi-de un wu, ko net hor-wu?"

† **Bor-uş eer:27 8:27** ut-Girik: Wu a mate ba m-campo à ko ne wu a pesme à. ‡ **Bor-uş eer:27 8:27** Kandis ne'a-wu komo ko-gwomo-wu. § **Bor-uş eer:33 8:32-33** Hyen komo: Isha 53:7-8 (ut-Girik).

³⁵ Pirip haku nu-o un wu, wu shi'nuru raag-o un ka gen-mo un Ma-to Shir, wu ro wu un rure **Ma-to m-Rerem** to ma Yeso.

³⁶ Bo ye rotte ur-hew à, ye wooru be-de m-ho, ka ko-ya-o-Itiyopiya-wu zeeru, "Gwot, m-ho! ¿Yan yo ne he m-wen a yo'os me n-me m-ho?"*

³⁸ Wu zeeru a ess ka keke-de un jok de. Kap mo un ye yoor-ye kergunduru ye he'ebu m-ho, Pirip yo'osuru ka net-wu m-ho.

³⁹ Bo ye rwuunte m-ho à, Kukt-o Wan-Koyan deku Pirip. Ka ko-ya-o-Itiyopiya-wu do Pirip m-hyan á. Wu argu arag-mo un wu o-zak.

⁴⁰ Amba Pirip hyanu hi un de un wu un bo-o o-Azotus. Wu rigu kap o ut-bo, wu ro m-rwor un **Ma-to m-Rerem**, har wu wooru o-Kaseriya.

Bor-us jero

Waktune-m Shawuru be-de Shir (Seng 22:6-16; 26:12-18)

¹ Shawuru sengute re co un rangse un yan-neke-m Wan-Koyan deen, har m-zee wua ho ye. Wu argu m-ha be-de un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir.

² Wu konu wu genu wu ut-takurda wu heet un kuke-to un yoos un Ma-to Shir to ya-o-Damaskus, remen urege wu kumug **yan-dor Yeso** un Ka Cow-yo, campo-ne ko ne'a-ne, wu hantu ye un bo-o o-Urusharima a ke'et ye.

³ Wu ro ur-hew, wu wooru yow yow o-Damaskus ne. Da-o gaan, wu hyanuru m-cecar n-ton mo caragsuru un wu.

⁴ Wu argu m-he n-dak, komo wu hoguru o ken cor-o ro wu m-zee, "Shawuru, Shawuru ¿ya wotte me m-rangse?"

⁵ Shawuru zeeru, "¿Wan wu ne o ro Wa-ut-Gos?"

Cor-o shasuru o zee, "Me ro Yeso ka wu wo m-rangse à.

⁶ Ine m-moka, o cuw n-me o-bo, reeno a he wo m-rure rii-yo o he m-nom à."

⁷ Yan-ur-hew de un wu komo ye hoks tep á, cor-o ka ye hogusse amba ye hyan net á.

⁸ Shawuru argu m-ine n-dak, amba bo wu upste yish à, wu do m-hyan á. Ye shipu wu o-kom, ye hantu wu o-Damaskus.

⁹ Wu nomu ho-ut tet, ba m-hyan, ba m-re, ba m-swo, komo.

¹⁰ Wu ken **wan-neke-m Yeso** wu ro kon o-Damaskus, jin-de un wu Hananiya. Wan-Koyan nomo wu ut-ma n-te ut-hyangan, wu zee, "Hananiya!"

Wu komo wu shasuru, "Me ka, Wan-Koyan o."

¹¹ Wan-Koyan zeeru wu, "Ine, o dore ka cow-yo a m-zee Cow-o Te'te à. O neke un hur-o Yahudas, o cit wu ken net-wu un bo-o o-Tarsus wu, wu ro kane à, jin-de un wu Shawuru. Wu ro kane us-kon un ka be-de.

¹² Har n-me ut-hyangan wu hyanu wu ken net-wu jin-de un wu Hananiya cowonte, wu sekuru wu kom-to o-kwum remen wu doot kumun hyan-o o-bo."

¹³ Amba Hananiya shasuru, "Wan-Koyan, um suuste hoge un ma-to un ka net-wu be-de un hun-ne deen, n-te un moor-to un men-ut jaas-to to wu nome yan-dor ru o-Urusharima à.

¹⁴ Wu ka komo Gwomo-ne ye un kon-se Shir ya'ag wu ur-beeb wu ship un bo un wu ro un nom us-kon un jin un du à."

* **Bor-us eer:36 8:36** Mo ken gen-mo un do ci-o ³⁷Pirip zeeru, "Urege o shereg hur-ur gaan, ay, a argu wo m-nome." Wan-ba-m-campo zeeru, "Um shereg Yeso Kiristi Wà-wu Shir wu."

¹⁵ Amba Wan-Koyan zeeru Hananiya, “Neke remen wu net-wu, wu um daagne wu nomot senge-m re remen wu ko'otté jin un de be-de un ye ro **Yahuda**-ne á, un gwomo-ne un ye ne, komo un **Isra**-ne ne.

¹⁶ Me un hi un de, man kussu wu koob-de wu he m-swo ba wu un con un remen jin un de à.”

¹⁷ Hananiya haaru, wu cowu o-hur. Wu tabbu o-kom wu ci'uru Shawuru. Wu zeeru, “Wan-yen de Shawuru, Wan-Koyan wu tomnu me. Yeso ka wu rwuune be un du un ka cow-yo o donde à. Wu conog o do m-hyan, remen komo **Kukt-o Shir** garamsuté wo.”

¹⁸ Ba un naas o-da, yo ken rii-yo untun kuk-o o-jan he'enuru Shawuru un yish, wu jamsu m-hyan. Ka da-o wu inuru a yo'osuru wu m-ho.

¹⁹ Wu reeru rii-yo m-re wu jamsu kum m-'wons.

Shawuru ko'ote Ma-to Shir un bo-o o-Damaskus

Shawuru nomuru ut-ho hiin un **yan-neke-m Yeso** ne o-Damaskus.

²⁰ Ba m-jime, Shawuru ciru ko'ot un ma-ut Yeso un kuke-to un yoos un Ma-to Shir. Wu ro m-zee Yeso wu ro **Wà-wu Shir**.

²¹ Myet bon ye hogu wu à, ye bopu nu-se un ye. Ye zeeru, “Ashi, ¿wu wu ka hoome hun-ne komo wu caas yan-nom us-kon un ka jin-de o-Urusharima á? ¿Wu un nekne kane ka un sakto-o un heet-mo un ye be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir a ke'et ye á?”

²² Amba Shawuru dooru ko'ot un Ma-to Shir ur-beeb ne. Wu senguru 'yons un hur-de un **Yahuda**-ne ye ro ur-she'et o-Damaskus à, wu ro ye m-rure o-nip unze Yeso wu ro **Kiristi**.

Shawuru possote Yahuda-ne

²³ Bo a nomte ut-ho hiin à, **Yahuda**-ne zonguru ye hoot Shawuru.

²⁴ Amba wu hoguru ma-to un yo ye cone m-nom à. M-tet, m-how ne ye ro un tu un yish un ish-se o-bo remen ye hoot wu.

²⁵ Amba m-tet yan-neke-mo un wu deku wu, ye kerguntu wu un o ken ish-o un wur-o un o-bo n-me un caari-o o-koor.*

Shawuru waragte o-Urusharima

²⁶ Bo Shawuru woonte o-Urusharima à, wu ma'asuru m-senge wu cuwut n-me un morge-de un **yan-dor Yeso**, amba kap mo un ye hogu o-gyer un remen ye dek wu untun ko-**yan-neke-m Yeso** á.

²⁷ Amba Barnabas deku Shawuru wu heet be-de un **yan-Tom Yeso**. Wu ruru ye bo Shawuru hyane Wan-Koyan un cow à, un bo Wan-Koyan nomo wu ut-ma ne à, komo un bo Shawuru ko'ote jin-ur Yeso o-Damaskus à, ba o-gyer.

²⁸ Bo un kane, Shawuru sengu neke-mo un wu sak un **yan-dor Yeso** ne o-Urusharima. Wu ro m-ko'ot un jin-ur Wan-Koyan ba o-gyer.

²⁹ Komo ma-ut sengu wu m-suune un **Yahuda**-ne yan-hoge ut-Girik, wu ma'asuru ut-ma un ye ne, amba ye sengu hoob-o ur-taab ye hoot wu.

³⁰ Bo or un wu ne nepte kaane à, ye argu wu m-heet o-Kaseriya. Ka da-de, ye tomu wu ha-mo un bo-o o-Tarsus.

³¹ Bo un ka da-o hun-ne kap **yan-dor Yeso** ye ro un dak-to o-Judiya à, o-Gariri ne, o-**Samariya** ne, ye kumu she'et-de un gwugwu-mo ur-hur. Hun-ne **yan-dor Yeso** kumu ur-beeb, un jaab-o ut-men ne, ye dooru ut-moor un bu-yo un **Kukt-o Shir**, da-o ye senge ur-she'et n-me un gyer-o Wan-Koyan à.

* **Bor-uş jero:25 9:25** Hyen komo: 2Kor 11:32-33.

Bitrus taasute Iniyas gom

³² Bo Bitrus dorokte ut-dak kap à, komo wu haaru be-de un ka **yan-dor Yeso** ye, ye ro ur-she'et un bo-o o-Ridda à.

³³ Un ka be-de, wu go'onuru un wu ken net-wu ne jin-de un wu Iniyas, wu ro domb hak-us eer un gom-o us-ryam.

³⁴ Bitrus zeeru wu, "Iniyas, Yeso **Kiristi** taaste gom ru. Ine, o pus rii-o ur-ruť o ru." Ba un rem, Iniyas argu m-ine.

³⁵ Kap hun-ne ye ro ur-she'et n-me un bo-to o-Ridda un Sharon ne hyanu ka wu a taase gom à. Ka da-o ye waktunu be-ur Wan-Koyan.

Bitrus 'yonste Tabita ut-marimar

³⁶ Un bo-o o-Jopa, wu ken ne'a-wu ro kon **wan-neke-m Yeso** jin-de un wu Tabita, wu a m-zee Dorkas à. Ka Dorkas wu ya'aste hi un de un wu sak n-me un nom un rii-yo ur-bon, komo wu ro un gu un koob-ne.

³⁷ Un ka da-o, wu ruť o-wur, wu maruru. Bo ye zorte wu à, ye neksu u-de un wu un kuke-o n-ton.

³⁸ Komo bo-o o-Ridda ro yow yow un bo-o o-Jopa ne. Bo **yan-dor Yeso** hogute Bitrus ro kon o-Ridda à, ye tomuru hun-ne yoor be-de un wu, ye kon wu wu haan be-de un ye hor-m-hor.

³⁹ Bitrus argu m-ine wu nekuru un ye ne. Bo wu woonte à, ye heetu wu un kuke-o n-ton. Myet-mo un ne'a-ne ye campo un ye ne merme à, ye esuru yow yow un wu ne, ye ro us-'won, ye ro Bitrus m-kute ut-matuku, ut-gund ne to Dorkas cee ye cin da-o wu rokne un hoog à.

⁴⁰ Bitrus ruutu ye n-do kap un ka kuke-o, wu kwukturu wu kon us-kon. Wu byanduru be-de ur-u, wu zeeru, "Tabita, ine." Wu argu ups un yish. Bo wu hyente Bitrus à, wu argu m-ine wu she'eturu.

⁴¹ Bitrus tebbu wu o-kom wu guuru wu, wu inute. Wu agbu **yan-dor Yeso**, un ne'a-ne ye campo un ye ne merme ne à, wu tebbu ye Tabita un hoog ne.

⁴² Ka ma-to semuru kap o o-Jopa, hun-ne komo deen ye argu m-she be-ur Wan-Koyan.

⁴³ Bitrus rewu ut-ho deen o-Jopa, un hur-o un wu ken ko-yan-swom-to ut-ka to ut-guť wu, wu a m-zee Simon à.

Bor-us op*Bitrus ne un Koneriyus*

¹ Wu ken net-wu ro kon un bo-o o-Kaseriya jin-de un wu Koneriyus. Wu ro ko-caari-wu un karma-ne wu un **Roma**-ne wu un buug-de un karma-ne de a m-aag *Buug-de o-Itariya* à.

² Wu conog Shir un hur-ur gaan, komo wu ro "Wan-seps un Shir,"* kap un yakar-ye un wu ne. Wu ro m-senge deen be-de un gwu-o un **Yahuda**-ne ye ro koob-ne à, komo ko de ke ho-de wu ro us-kon be-de Shir.

³ De ken ho-de, hohond-mo un kwom-us tet-se m-rim, wu hyanuru **wan-tom-wu Shir** cas n-te ut-hyangan. **Wan-tom-wu Shir** haante be-de un wu, wu zeeru, "Koneriyus!"

⁴ Koneriyus tuuru wu yish gyer-o-gyer, wu zeeru, "Wa-ut-Gos, ¿yan yo ne?" **Wan-tom-wu Shir** zeeru wu, "Kon-us ru se un gwu-o un koob-ne ne se wo m-nom à, se woog be-de Shir, rem-se m-baks se komo be-de un Shir.

* **Bor-us op:2 10:2** Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu á.

⁵ Tom hun-ne m-moka ha-mo o-Jopa ye agante Simon, wu a m-aag Bitrus à.

⁶ Bitrus she'ete un hur-o un wu ken net-wu jin-de un wu komo Simon, wan-swom-to ut-ka. Hur-o un wu ro n-riib m-sa à."

⁷ Bo **wan-tom-wu Shir** ka wu nomo wu ut-ma aragte à, Koneriyus agnu guw-ne ye un wu nen yoor, un wu ken ko-karma-wu ne wu shere un Shir n-me un ka ye ro wu un nome m-senge ur-ho bi à.

⁸ Bo wu komoste ye m-rure un koyan kap à, wu tomuru ye ha-mo o-Jopa.

⁹ Bo ish geste à, ho-ur ro yow yow ur-hi ne, guw-ne Koneriyus ro ur-hew. Da-o ye woone yow yow un bo-o o-Jopa ne à, Bitrus daaru n-ton o-kuke, wu nomot us-kon.

¹⁰ Mer shipi wu, har wu cun wu re yo ken rii-yo. Amba bo a ro un ma-to un nom un rii-yo m-re à, wu hyanu ut-hyangan.

¹¹ Wu hyanu Ton-o shir tiksute, o ken rii-o o ro m-kergune untun un caari o o-gwodo. A o m-kyergunte n-dak un pa'aso-to un o ne ut-nass.

¹² N-me un o, koyan gon gut-de, de ro kon. Ye un na-us nass ro kon, un ye ro m-nak o-uub ne à, un yege-no ye ut-kot ne.

¹³ Wu hoguru o ken cor-o zeeg wu, "Bitrus, ine, o pen, o ti."

¹⁴ Amba Bitrus zeeru, "Ay! Wan-Koyan o, me wet m-ti m-ap mo **karamsa-o Mosa** zee a ti á."

¹⁵ Wu dooru hoge un cor-o ayoore-o, o zeeg, "Rii-yo Shir nome ba m-kukop à, taase o eeg yo rii-yo m-kukop."

¹⁶ Bo korte kaane so-o o-tet à, da-o gaan ka saw-to argu m-da n-Ton shir ba m-rem.

¹⁷ Bitrus ro o-ryegen deen, wu ro m-zee koyan yo ka hyangan-to kute wu. Ka hun-ne ye Koneriyus tomne à woonuru. Ye cituru hun-ne be-de hur-o Simon ro à. Ye hyanuru o-hur, ye ro eso eso un ish.

¹⁸ Ye ro m-ko'ot o-ish, ye ro o-cot, "¿Ko Simon wu a m-aag Bitrus à comsute kane?"

¹⁹ Cin Bitrus ro un barag-se un ka hyangan-to, **Kukt-o Shir** zeeru wu, "Hun-ne nen tet ye ka kane un hoob-o ru.

²⁰ Ine, o kerge hor-m-hor, o doru ye. Taase o hoge o-gyer á, remen me tombu ye."

²¹ Bitrus kyerguru, wu nekuru be-de un ka hun-ne ye. Wu zeeru ye, "Me wu no o-hoob. ¿Yan yo hantu no?"

²² Ye zeeru, "Wu ken ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu, jin-de un wu Koneriyus, wu tomnu te. Wu kashi un net-wu, 'Wan-seps un Shir.'† Ka wu kap o un hun-ne ye o-**Yahuda** ro m-rwor un ma-to un wu ut-kashi à. Wu wu, wu ken **wan-tom-wu Shir** wu ba m-kukop wu rwo'e wu tomonte o habe un hur-o un wu, wu hogute to o he m-cep à."

²³ Bitrus agnuru ye, wu ya'aru ye be-de m-rew.

Bitrus un hur-o Koneriyus

Bo ish geste à, Bitrus inuru, wu nekuru un ye ne. Ye ken **yan-dor Yeso** ye komo yan-bo-o o-Jopa ye shiiru wu.

²⁴ Gas-o ish komo ye cowuru o-Kaseriya. Ko n-ga ma Koneriyus hwoog yea heesune, har wu agburu or un wu ne kap un nay-ne ye un wu ne.

²⁵ Bitrus ro m-cow o-hur, Koneriyus 'wossuru wu. Wu heeru un na-se un Bitrus, wu kwuktu wu.

²⁶ Amba Bitrus zeeru wu ine, wu zeeru, "Ine! Ai, me ma net-wu."

† **Bor-üş op:22 10:22** Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu á.

²⁷ Bitrus ro ut-ma un wu ne, wu cowuru wu 'wossuru hun-ne deen morgute.

²⁸ Wu zeeru ye, "No un hi un no, no nepste unze udepe ko-**Yahuda** mosse ur-hi ko ne wu gas, ko ha ur-hamat be-de un net-wu ro ko-**Yahuda** á. Amba Shir zeeg taase um zee net, 'Shir a goks wo á.'

²⁹ Remen kaane, bo a tombe um haan à, me zee ay á. To, m-moka um conog um nep rii-yo rwo'e no agantu me à."

³⁰ Koneriyus zeeru, "Ho-ut nass-to arge à, gon ka da-o, kwom-üş tet-se m-rim me un kon-se Shir un hur-o re. Wu ken net-wu woonuru wu esu un co re. Saw-to wu cope à, to m-cucas to m-sok ne.

³¹ Ka net-wu zeeru, 'Koneriyus, a gokste kon-üş ru, ka koob-ne ye wo m-gu komo à, ka ma-to a wakte rii-yo m-baks be-de Shir.

³² Remen kaane, tom ha-mo o-Jopa a agan Simon, wu a m-aag Bitrus à, wu comse un hur-o Simon wan-swom-to ut-ka, wu hur-o un wu ro n-riib m-sa à.'

³³ O rwo'e, um tombute a agan wo, komo nomog ur-bon bo o haane à. To, te myet te morgute un co-o Shir, remen te raksté kap o un yo Shir Wan-Koyan zee wo à."

Bitrus ko'otte ut-ma un hur-o Koneriyus

³⁴ Bitrus ciru ye nome ut-ma, wu zee, "O-nip, m-moka um cire m-nap Shir ro un kute un hun-ne m-koos á.‡

³⁵ Amba wu ro m-goks un hun-ne ye un ko o ke dak-o bo un wu ro un hoge un gyer-o un wu à, komo un kowan wu nome kashi rii ne à.

³⁶ No nepste tom-o wu tomnunte hun-ne ye o-**Isra** à. Shir ya'ag te **Ma-to m-Rerem** to rwo'e na she'et-de ba ut-ween un Shir ne à. Wu un nom kaane un bu-o Yeso **Kiristi**, komo wu ro Wan-Koyan be-de un ko wu ke net-wu.

³⁷ No nepste bo ka ma-to seme kap o n-me de un dak-o o-Judiya à, cir-mo n-me o-Gariri wu shi'ine, da-o **Yohana** ko'ote ma-to un yo'os-de hun-ne m-ho à.

³⁸ No nepste Shir daage Yeso wu o-Nazaret, bo Shir ya'ase wu **Kukt-o Shir** à, komo ur-beeb ne. Remen Shir ro mosse un wu ne, wu sengu m-pa wu ro un nom un senge-mo m-sok, wu ro un taase un kap ye **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** shipe à, gom-se un ye.

³⁹ "Te ro yan-swo-se un wu komo te hyanag un yish te kap o un rii-yo Yeso nome n-dak o o-Judiya à, komo o-Urusharima ne. O ye hootu wu n-te un ton-o cik-o o-**kan**.

⁴⁰ Amba Shir 'yonsu wu un ho-ur atette-de, komo wu rwo'uru ye ken hun-ne ye hyenet wu.

⁴¹ Wu rwuun be-de un myet o un hun-ne á, se be un te ye Shir daage cin n-ga remen te waktuté ya-o-sorog à. Te reeg, te su be-ur gaan un wu ne, da-o wu ine ut-marimar à.

⁴² Shir rwo'og te komo te ko'oté hun-ne **Ma-to m-Rerem**, komo te rur unze Yeso wu Shir rwo'e wu wakte wan-piishe un yan-hoog un margan-ne ne ut-ma.

⁴³ Kap o un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye nomoste ut-ma un wu unze un jin-de un wu o kap o un wu shere be-de un wu à, he kum un soks ut-**ba'as**."

Ye ro ya-Yahuda-ne á, a ya'ag ye Kukt-o Shir

⁴⁴ Bitrus ro un rwor ut-ma, **Kukt-o Shir** argu m-cire un hi-de un kap o un bo un ye ro m-hoge un ma-to un wu à.

‡ **Bor-üş op:34 10:34** Hyen komo: Kara 10:17.

⁴⁵ **Yahuda**-ne ye a koe à, **yan-dor Yeso**, ye nekne un Bitrus ne à, ye bopu nu-se un ye un hyan-o un ye ro **Yahuda**-ne á, ye ma ye kumug yar-mo un **Kukt-o Shir**.

⁴⁶ Remen ye hogute ye m-teper un rem-ut hor-to, komo ye ro un sekemse un Shir.

Ka da-de Bitrus zeeru,

⁴⁷ “¿Wu ken wu ro kon wu he m-wen a yo'os ka hun-ne ye m-ho? Ai, ye ma ye kumuste **Kukt-o Shir** bo te kume à.”

⁴⁸ Bitrus rwo'uru a yo'os ye m-ho n-me un jin-ur Yeso **Kiristi**. Ka da-de ne, ye konu wu wu doobe ya un ho hiin be-de un ye.

Bor-us op o-gaan

Bitrus nomote yan-dor Yeso ut-ma

¹ O-da hiin ka ma-to wooru **yan-Tom Yeso** un ye ken **yan-dor Yeso** ye ne un dak-o o-Judiya unze ye ro **Yahuda**-ne á gokste Ma-to Shir.

² Bo Bitrus heete o-Urusharima à, ye ken sek-ye ye un **Yahuda**-ne ye **yan-dor Yeso**, ye ese be-de un jor-se ur-ko à, ye tepruru wu.

³ Ye zeeru, “¿Remen yan o o wotte be-de yan-ba-ut-ko, har o reet rii-yo m-re be-ur gaan un ye ne?”

⁴ Bitrus ciru ye nome ut-ma cas cas, wu zee:

⁵ “Me un bo-o o-Jopa me us-kon, um hyanu ut-hyangan. Um hyanu o ken rii-o m-kyergune untun caari-o o-gwodo. A kyerguntute o n-Ton shir, pa'aso-to un o ut-nass, o woonu yow yow un me ne.

⁶ Bo um guttu o m-sok ne à, um hyanu gut-to un na-us nass, un rii-ye ut-ko ne, un ye ro m-ja ne à, komo un yege-no ye ut-ko ne n-me.

⁷ Um hoguru o ken cor-o zee me, ‘Bitrus, ine, o pen, o ti.’

⁸ “Amba um zeeru, ‘Ay! Wan-Koyan o, yo **karamsa**-o **Mosa** zee a ti á, me wet yo m-he'edbe un nu re á!’

⁹ “Ka cor-o shasuru n-Ton shir o nomu ut-ma ayoore-o, o zee, ‘Rii-yo Shir nome a reet à, taase o zee yo rii-yo m-kukop.’

¹⁰ Bo korte kaane so-o tet à, ka da-de, a deku ka rii-o n-Ton shir.

¹¹ “Un hohond-mo un ka da-o, hun-ne tet esuru un ish-o un hur-o um rotte à, a un tomon ye be un de rwuun-mo o-Kaseriya.

¹² **Kukt-o Shir** zeeru me um dooru ye, taase um kutu ye m-koos á. Kà or re ne ye nen cind ye, komo ye shinu me, har te cowu un hur-o un ka net-wu.

¹³ Wu argu te m-rure bo wu hyane **wan-tom-wu Shir** eks un hur-o un wu à. Wu zeeru, ‘Tom ha-mo o-Jopa a agan Simon, wu a m-aag Bitrus à.

¹⁴ Wu he wo hante un tom-o o hette kum un gwu à, wo un hun-ne ye un hur-o ru ne kap.’

¹⁵ “Cir-mo ka um cire ye nome ut-ma. **Kukt-o Shir** argu ye m-he'en, hond hond bo o he'enu na ur-takan à.

¹⁶ Um baksu ma-ut Wan-Koyan, bo wu zee, ‘**Yohana** yo'oste hun-ne m-ho, amba no un **Kukt-o Shir** a he no m-yo'os.’*

¹⁷ To, urege Shir ya'ag ye m-yar hond hond un mo ma na ne, da-de a shere un Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, me bo'os um wen Shir á!”

¹⁸ Bo **Yahuda**-ne **yan-dor Yeso** hogute kaane à, ye taagu bo ye he m-zee à, ye bomu Shir. Ye ma'asuru m-zee, “Ashi, har un ye ro **Yahuda**-ne á, Shir nomsute ye cow-yo m-waktune be-de un wu un yo un kum m-hoog ne.”

* **Bor-us op o-gaan:16 11:16** Hyen komo: Seng 1:5.

*Hun-ne yan-dor Yeso
un bo-o o-Antakiya*

¹⁹ Da-o mar-m Istipanus kore à, ye ken **yan-dor Yeso** ye deen ye arguru m-caage remen ka range-o ine à. Ye ken ye nekuru har ha-mo un dak-to o-Pinikiya o-Sayipurus[†] ne, un bo-o o-Antakiya ne. Ye ro un yoos-de un **Ma-to m-Rerem**, amba be-de un **Yahuda**-ne cot.[‡]

²⁰ Amba ye ken **yan-dor Yeso** ye ro kon so o-Sayipurus, o-Kireni ne, ye neke bo-o o-Antakiya ye nomote ye ro **Yahuda**-ne á ut-ma, ye ro ye un nome un **Ma-to m-Rerem** to ma Yeso Wan-Koyan.

²¹ Beeb-de Shir ro mosse un ye ne, har hun-ne deen shereg be-de Shir. Ye argu m-warag ye ma Wan-Koyan.

²² Ma-to un rii-yo kore o-Antakiya à, to wooru un to-to un hun-ne **yan-dor Yeso** ye ro o-Urusharima à. Hun-ne **yan-dor Yeso** komo ye tomuru Barnabas ha-mo un reeno o-Antakiya.

²³ Bo wu woonte à, wu hyanuru komo sok-mo Shir nomo ye à. Wu nomuru o-zak. Wu doo ye kap jaab-o ut-men unze ye ma'as m-she ne n-me un Wan-Koyan un hur-ur gaan.

²⁴ Barnabas komo kashi un net-wu, shiishe un **Kukt-o Shir** m-she ne. Hun-ne ut-moor ne argu m-waktune be-ur Wan-Koyan.

²⁵ Bo un kane Barnabas argu m-neke o-Tarsus remen wu hobonté Shawuru.

²⁶ Bo wu hyantu wu à, wu hanturu wu o-Antakiya. Hak ur-bir, ye m-morge un hun-ne ne **yan-dor Yeso**, ye ro un yoose un hun-ne ut-moor ne. Kaane un bo-o o-Antakiya o a cete m-aag un **yan-neke-m Yeso** un ka jin-de "**Kiristi**-ne."

²⁷ To, un ka da-o ye ken **yan-rwor un Ma-to Shir** ye haante o-Antakiya rwuun-mo o-Urusharima.

²⁸ Wan-gaan be-de un ye, jin-de un wu Agabus, wu inuru eso. Wu nomuru ut-ma un beeb-de o-Kukt unze a nom o ken caari-o un mer-o un hono o-dak kap (To ka komo to nomog un da-o ko-Gwomo **Sisar** Karadiyos nome gwomo-to un dak-to o-**Roma** kap à).§

²⁹ Yan-neke-m Yeso kupsu ut-ma unze ye tomte or re un ye ne gwu ye ro n-me dak-o o-Judiya à, ko wu ke hon un 'wons-mo un wu.

³⁰ Ye nomu kaane, ye tomuru yar-mo m-gu un hun-ne **yan-dor Yeso** o-Judiya un bu-yo un kom-ut sek-ye Barnabas ne un Shawuru.

Bor-us op us-yoor

*A doog rangse un hun-ne
yan-dor Yeso*

¹ Un ka da-o ko-Gwomo **Here** [Agirippa] wu ciru rangse un ye ken ye be-de un hun-ne **yan-dor Yeso**.

² **Here** rwo'og a ho **Yakubu**, (heno **Yohana**), o-magay.

³ Bo wu hyente **Yahuda**-ne hogute rerem-mo un rii-yo wu nome à, wu shipi Bitrus un cen wu. A un nom to ka un da-o un **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist**.

[†] **Bor-us op o-gaan:19 11:19** o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à. [‡] **Bor-us op o-gaan:19 11:19** Hyen komo: Seng 8:1-4. § **Bor-us op o-gaan:28 11:28** Hyen komo: Seng 21:10.

⁴ Bo **Here** shipte Bitrus à, wu cuwtu wu un kur-o m-ke'et un kom-to un karma-ne op un cind [16] ye eret wu. Wu ro o-sakto wu hantutu wu n-me un hun-ne wu piishitu Bitrus ut-ma a komse **Biki-o m-Pas**.^{*†}

⁵ Bo Bitrus rotte n-me un kur-o m-ke'et à, **yan-dor Yeso** sengu us-kon be-de Shir remen wu.

Bitrus possute be-de un kur-o m-ke'et

⁶ Un ka tet-mo rii-yo **Here** piishite Bitrus ut-ma, Bitrus komo wu ro gego n-te kwom-ut yoor. Wu ro m-rew n-tete o un karma-ne nen yoor. Yan-'er-de un kur-o m-ke'et komo ye zupste ish ye ro ur-'er.

⁷ Da-o gaan, wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu rwuunuru, mo ken cecar-mo caraksu ka kuke-o. Ka da-de ka **wan-tom-wu Shir** wu ci'uru Bitrus n-riib wu 'yonsuru wu. Wu zeeru, "Ine kusse." Komo ka kwom-to argu m-porme un kom-ut Bitrus.

⁸ **Wan-tom-wu Shir** zeeru Bitrus, "Cop matuku un du, komo o cup ka'ante-ut ru." Wu nomuru kaane. **Wan-tom-wu Shir** zeeru wu, "Yap gwodo-o ru, o dond me."

⁹ Bitrus argu m-rwuun wu doru wu. Wu nap unze ka rii-yo **wan-tom-wu Shir** ro m-nom à, nip-o á, wu hyene wu zee bo-o re wu.

¹⁰ Bo ye arge yan-'er-de ye ur-takan un ye ur-buste ne à, ye wooru ish-o o-kwom o un cow-mo o-bo. Ka ish-o komo o tikshiru un hi un de un o. Ye argu m-ru. Woon-mo ka ye woone un yo ken cow-yo bo ye ro m-neke à, da-o gaan **wan-tom-wu Shir** argu m-ege.

¹¹ Ka da-de Bitrus muunuru un weer-se un wu. Wu zeeru, "O-nip, m-moka um nak unze Wan-Koyan-wu tomne wan-tom-wu gu me un kom-ut **Here**, komo un kap o un men-ut jaas-to ne, to **Yahuda**-ne ro o-sakto ye nomotu me à."

¹² Bo Bitrus nepte un kaane ne à, wu haaru un hur-o **Meri**, inu **Yohana** Markus,[‡] be-de hun-ne morge deen ye ro us-kon à.

¹³ Bo Bitrus raste ish-o un pyo à, wu ken wan-ne'a-wu, wu ro m-senge un ka hur-o à, jin-de un wu Roda wu haanuru wu hyenet ko wan wu à.

¹⁴ Bo wu hogute cor Bitrus à, wu warguru n-me o-rek remen wu rurute ye. Amba wu baks m-tiks un ish á remen o-zak. Wu ruru ye unze Bitrus wu ka un ish-o un pyo eso.

¹⁵ Ye zeeru wu, "Zungo-o wotte!"

Wu ne wu sengu m-zee, "Bitrus wu ge."

Ye ne ye zeeru, "**Wan-tom-wu Shir**-wu un wu wu o!"

¹⁶ Bitrus sengu m-ko'ot un ish. Bo ye tikshte à, ye hyanuru wu, ye bopu nu-se un ye.

¹⁷ Wu nomu ye o-napa o-kom ye rest temb. Ka da-de wu ruru ye bo Wan-Koyan rwuntu wu n-me un kur-o m-ke'et à. Komo wu zeeru, "Ruru no **Yakubu** un hen-ne ne ye kuse à ka ma-to." Ka da-de wu inuru wu nekuru de ken be-de.

¹⁸ Bo ish geste à, rwuk-mo ur-hur mo ine be-de un karma-ne à, ba hiin o á, un remen rii-yo kume Bitrus à.

¹⁹ Bo **Here** hobtu wu à, wu kum wu á. Wu senguru ye m-cit us-cot remen wu hyenet o-nip, wu zeeru a hoom ye.

Mar-m Here

* **Bor-üş op us-voor:4 12:4** Biki-o Yahuda-ne rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-Masar à.

† **Bor-üş op us-voor:4 12:4** Hyen komo: Rwu 12:1-27. ‡ **Bor-üş op us-voor:12 12:12** ut-Girik: Yohana wu a m-zee Markus à.

Bo un to **Here** inuru dak-o o-Judiya, wu nekuru o-Kaseriya, wu nomuru yan-ho reeno.

²⁰ Un ka da-o, **Here** ro un ryaab-se un hun-ne ye o-Taya un ye o-Sidon ne deen. Ye haanuru be-ur **Here** un hur-de un ye ur-gaan, komo ye hooburu o-sorog be-ur Birastus wan-co-o pyo-o ko-Gwomo, wu ne wu deku ma-to un ye wua gu ye. Ka da-de ye haaru be-ur **Here**, ye hoobu wu she'et-de ba ut-ween, remen dak-o un ka ko-Gwomo-wu ye rotte ur-beeb, remen o yette un kum un rii-yo m-re.

²¹ Ho-de a hongse à, **Here** copu saw-to un wu to ut-gwomo, wu she'eturu un deeg-o ut-gwomo, wu nomu ye ut-ma.

²² Bo buug-de hun-ne hogute wu à, ye 'yonsu us-cor. Ye ma'asuru m-zee, "Hogu no wu ka ha! Cor-o un o ken shir-o o, o un net o á!"

²³ Da-o gaan, wu ken wan-tom-wu Wan-Koyan wu wosu **Here**, remen wu yagute sekemse un Shir. Yege-zwo sengu wu m-re har wu maruru.

²⁴ Ma-to Shir sengu re co komo, to sengu m-nom deen.

²⁵ Da-o Barnabas ne un Shawuru komse senge-mo a rwo'u ye m-nom à, ye jo'onuru so o-Urusharima. Bo ye jo'onte à, ye neknuru un **Yohana** Markus.

Bor-us op us-tet

A dak komo a tom

Barnabas ne, un Shawuru

¹ To, be-de un hun-ne **yan-dor Yeso** ye ro o-Antakiya à, ye ken **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye ro kon un yan-Yoos-de un Ma-to Shir ne. Ye ro:

Barnabas, un

Simon ne (wu a m-aag *Rim-wu* à), un

Rushiyos ne (ko-ya-o-Kireni), un

Manayen ne (wu bo'ose be-ur gaan un **Here** [Atipas] ne à), komo un Shawuru ne.

² Da-de ye ro Wan-Koyan un nome ur-bongon à, komo ye ro un nom o-**swoot**. **Kukt-o Shir** zeeru, "Hussu me no Barnabas ne, un Shawuru remen senge-mo un agu ye ye nom à."

³ Bo ye nomoste o-**swoot** us-kon ne à, ye ru'uru Barnabas ne, un Shawuru kom-to o-kwum, ye sarrumsu ye.

Barnabas ne, un Shawuru o-Sayipurus

⁴ Barnabas ne, un Shawuru komo, **Kukt-o Shir** tomuru ye. Ye nekuru o-Sarukiya, komo reeno ye cowe hat-o m-ho ha-mo o-Sayipurus.*

⁵ Bo ye woote o-Saramis à, ye ko'ote Ma-to Shir un kuke-to **Yahuda**-ne to un yoos un Ma-to Shir. **Yohana** komo wu ro mosse un ye ne, wu ro ye m-gu.

⁶ Bo ye tuwusute ut-bo un ka dak-o ho-m rigimse kap à, ye wooru bo-o o-Bapos. Ye go'onuru un wu ken ko-**Yahuda**-wu ne ko-ya-o-gwot, wan-rwor un ma-to shir ye ut-bo, jin-de un wu Bar-Yeso.

⁷ Wu ro ko-nay ko-Gwamna Sarjiyus Burus. Gwamna Sarjiyus Burus komo net-wu ko-ya-us-weer. Ko-Gwamna agburu Barnabas ne, un Shawuru remen wu conog wu hoge Ma-to Shir.

⁸ Amba ka ko-ya-o-gwot-wu Arimos (jin-de un wu de ka un rem-de ut-Girik), wu shesu ye á, wu ro un o-hoob wu miktuté hi-de un ka ko-Gwamna wu taase wu dek ká ma-to o-nip.

⁹ Amba Shawuru, ka wu a m-zee Burus à, wu shiiste un **Kukt-o Shir**, wu tuuru Arimos yish.

* **Bor-us op us-tet:4 13:4** o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à.

¹⁰ Wu zeeru, “Wo wà-wu un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot!** Ko de ke ho-de wo hun-ne un nome ut-bo, un rem-us yo-se ne. Yage m-muut nip-o Wan-Koyan ut-bo.

¹¹ M-moka ha, ryaab-se un Wan-Koyan ro un hi un du, woa warag ko-po. A dek ya o-da, ba wo un hyan cucas-mo ur-ho.”

Da-o gaan, o ken rar-o o-comb ne bitu yish-ye un wu. Wu sengu ut-tagab wu un hoob-o un wu he wu m-nak à.

¹² Bo ko-Gwamna hyente rii-yo nome à, wu argu m-sheer o-nip. Wu hyanag made-o un yoos-ur Wan-Koyan.

*Burus ne un Barnabas
n-me o-Antakiya (o-Bisidiya)*

¹³ Burus un ya-ur-hew de un wu ne ye inuru o-Bapos n-me un hat-o m-ho. Ye nekuru o-Perga so un dak-o o-Bampiriya. **Yohana**† yaguru ye, wu warguru o-Urusharima.

¹⁴ Ye ne ye inuru cir-mo o-Perga o-Antakiya ne so un dak-o o-Bisidiya. **Ho-de ur-Wuwe** de, ye cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, ye she'eturu.

¹⁵ Bo a karante takurda-to un Ma-to Shir‡ à, sek-ye ye un ká **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** o wooturu ye tom unze, “No or te ne, urege no ut-ma ne to no hette te do ye un jaab-o ut-men à, no nom.”

¹⁶ Burus inu eso, wu jaksu o-kom a resuru ceen. Wu zeeru, “No or re un **Isra**-ne, komo no ye ro un ‘Wan-seps un Shir,’§ raks no!

¹⁷ Shir ye un hun-ne o-**Isra** dagante tat-ne te, wu muute ka hun-ne ye caari-o o-dak un da-o ye ro'e un dak-o o-**Masar** à. Komo wu rwuntu ye un ka dak-o ur-beeb ut-gwomo ne.*

¹⁸ Wu mo'og ur-hur un ye ne be-de us-hak kwooz-ut yoor [40] n-me o-kot.†

¹⁹ Da-o wu sabarse dak-ut ta'oor un dak-o o-**Kan'ana** à, wu ya'asuru hun-ne ye o-**Isra** saw-to o-dak.‡

²⁰ To ka dek be-de us-hak zungu-us nass un kwooz-ut yoor us-op [450].

“Bo un kaane komo Shir sagbu ye con-ne yan-piish ut-ma har ha-mo un da-o Sama'era **wan-Rwor un Ma-to Shir**.§

²¹ Ka da-de, ye konuru a sagbu ye ko-Gwomo, Shir argu ye m-ya'as un Shawuru wà Kish, net-wu un baag-o **Banyamin**, wu nome ye ut-gwomo har us-hak kwooz-ut yoor [40].*

²² Bo Shir ruute Shawuru à, wu rwo'u **Dawuda** wu warag ko-Gwomo-wu un ye. Un tor-se Shir nome **Dawuda** ne à, wu zeeru, ‘Um kumug **Dawuda** wà **Jesse**, net-wu, wu um cone m-sok ne à. Wu he m-nom kap o un bo un yo um cone à.’†

²³ “Raag-o un baag-o un ka net-wu Shir hantute **Isra**-ne **Wan-Gwu**, Yeso, bo wu esse ut-ma à.

²⁴ Rii-yo Yeso haante, **Yohana** Wa-m-**Yo'os un hun-ne m-ho** ko'otute hun-ne ye o-**Isra** Ma-to Shir, kap ye waktune be-de Shir komo a yo'os ye m-ho.‡

† **Bor-us op us-tet:13 13:13** ut-Girik: Yohana Markus. ‡ **Bor-us op us-tet:15 13:15** ut-Girik: “o-karamsa un yan-Rwor un Ma-to Shir ne” = kap takurda-to Mosa un yan-Rwor un Ma-to Shir ne gene à. § **Bor-us op us-tet:16 13:16** Yahuda-ne ya'aste ka jin-de “Wan-seps un Shir” be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu á. * **Bor-us op us-tet:17 13:17** Hyen komo: Rwu 1:7; 12:51. † **Bor-us op us-tet:18 13:18** Hyen komo: Oog 14:34; Kara 1:31. ‡ **Bor-us op us-tet:19 13:19** Hyen komo: Kara 7:1; Josu 14:1. § **Bor-us op us-tet:20 13:20** Hyen komo: Piis 2:16; 1Sam 3:20. * **Bor-us op us-tet:21 13:21** Hyen komo: 1Sam 8:5; 10:21. † **Bor-us op us-tet:22 13:22** Hyen komo: 1Sam 13:14; 16:12; Bong 89:20. ‡ **Bor-us op us-tet:24 13:24** Hyen komo: Mark 1:4; Ruka 3:3.

²⁵ Bo **Yohana** nomte ma-to m-kom un senge-mo un wu à, wu zeeru, '¿Wan wu ne no esse um ro? Me wu ha ro ka wu ka wu á. Amba wu ken wu ro kon wu he m-haan un jim un de à, wu ro ko rii-se m-gaag un ka'ante-to un wu me bo'os m-us á.'§

²⁶ "No or re ne, baag-o **Ibrahi**, komo un ye ro **Yahuda**-ne á 'Wan-seps un Shir'* be un no, na ye ha a tomne ma-to un ka gwu-o.

²⁷ Remen ya-ur-she'et o-Urusharima un sek-ye ye un ye ne, ye nap unze wu ro **Wan-Gwu** á. Komo ye nap ma-to un **yan-Rwor un Ma-to Shir** to a m-karante un ko de ke **Ho-de ur-Wuwe** de á. Amba ye shooste ka ma-to **yan-Rwor un Ma-to Shir** to be-de un 'ya un Yeso ur-koob.

²⁸ Ko de nomte ye ship wu un **ba'as-de** woo'e a hoot wu á, myet un kaane ne ye konu **Biratus** a ho wu.†

²⁹ Bo ye shoossute kap o un bo un rii-yo a gene mosse un wu ne à, ye kergunturu wu n-dak un cik-o o-ce, ye rwo'u wu n-me un saag.‡

³⁰ Amba Shir 'yonstu wu ut-marimar.

³¹ Ut-ho komo deen wu ro m-rwuun cas be-de un ka ye doru wu ha-mo o-Urusharima à, so o-Gariri. Ye ro m-moka yan-swo-se un ma-to un wu be-de un hun-ne na.§

³² "Te ma te hantutu no **Ma-to m-Rerem**, unze ka Ma-to Shir swore o-nu un tat-ne na ne à.

³³ Da-de wu 'yonse Yeso ut-marimar à, wu shoosutu na ká swor o-nu o, na ye ro yakar-ye un ye à. Untun bo to ro gense be-de un sep-o ayoore-o n-me Sep-to ur-Bongon à unze,

" 'Wo Wà re wu,

Caane um waragte Tato ru.'*

³⁴ Shir 'yonste Yeso ut-marimar, Shir essussute Yeso a mer har wu wumut á. O-nip ge, Shir shooste to ka ma-to mosse un ine-mo un wu ne unze, 'Man ya'as wo ka kwum-o, o ba m-kukop

o um nome **Dawuda** ma-to un o à.†

³⁵ Remen n-me un o ken Sep-to ur-Bongon to wu zeeg,

'Wo yage Wan-ba-m-kukop ru wumut á.‡

³⁶ "Bo un da-o **Dawuda** komse m-shoos un senge-mo Shir ya'asu wu un da-o un wu à, wu argu m-mar. A joku wu un tat-ne ye un wu ne, wur-o un wu wumuru komo.

³⁷ Amba Yeso wu Shir 'yonse ut-marimar à wu wum un saag á.

³⁸ "Remen kaane, or re ne, um conog no nep unze n-me Yeso o a m-soks **ur-ba'as** bo me no m-rure à.

³⁹ Komo be-de un wu o kap bo un wu shere o-nip à, wu waragte kashi un net un hyan-mo Shir, rii-yo **karamsa-o Mosa** kuse ba o un pya keer-de un to à.

⁴⁰ Remen kaane muut no ur-hi, taase ka rii-yo Shir rwo-re nu à, n-me un takurda-to un **yan-Rwor un Ma-to Shir** à, yo nom un no ne;

⁴¹ " 'Raks no, no yan-nom ur-ar, made-o a ruk no, no mer!

§ **Bor-us op us-tet:25 13:25** Hyen komo: Yoha 1:20; Mati 3:11; Mark 1:7; Ruka 3:16; Yoha 1:27.

* **Bor-us op us-tet:26 13:26** Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne us-barag wu ba ko-Yahuda-wu á. † **Bor-us op us-tet:28 13:28** Hyen komo: Mati 27:22-23; Mark 15:13-14; Ruka 23:21-23; Yoha 19:15. ‡ **Bor-us op us-tet:29 13:29** Hyen komo: Mati 27:57-61; Mark 15:42-47; Ruka 23:50-56; Yoha 19:38-42.

§ **Bor-us op us-tet:31 13:31** Hyen komo: Seng 1:3. * **Bor-us op us-tet:33 13:33** Hyen komo: Bong 2:7. † **Bor-us op us-tet:34 13:34** Hyen komo: Isha 55:3 (ut-Girik).

‡ **Bor-us op us-tet:35 13:35** Hyen komo: Bong 16:10.

Remen man nom mo ken senge-mo,
 un ho-ut no, senge-m no a sher un mo ne á,
 ko wu ken wu ruru no! 'Š "

⁴² Bo Burus ne, un Barnabas ro m-rwuun un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** à, hun-ne konuru, ye do ye nome ut-ma n-te un ka rem-se komo un **Ho-de ur-Wuwe** de roone à.

⁴³ Bo hun-ne caagute à, **Yahuda**-ne ut-moor ne, komo un **Girik**-ne ye muute hi un de un ye **Yahuda**-ne à, un ye doru Burus ne, un Barnabas. Ye komo ye nome ye ut-ma ye dooru m-'wons remen ye reet co ur-she'et n-me un yar-mo Shir.

⁴⁴ Bo **Ho-de ur-Wuwe** riginte à, sa o zee hono o-bo karguru be-ur gaan remen ye hogute Ma-ut Wan-Koyan.

⁴⁵ Amba bo **Yahuda**-ne hyente morog-de un hun-ne deen à, shoob-ur hooru ye. Ye dek ma-to Burus rwore á, ye ro un reeb-to un wu.

⁴⁶ Amba Burus ne, un Barnabas ye nomu ut-ma ba o-gyer. Ye zeeru. "No **Yahuda**-ne no depe a cire nome un Ma-to Shir. Amba bo no yagu to à, no rwuntute o ka no depe no kum hoog-mo ba m-ta á. To, te un neke be-de un ye ro **Yahuda**-ne á.

⁴⁷ Remen Wan-Koyan be'esute wu ru'uste te bo wu zee à,
 " 'Um rwo'og wo o wakte m-cecas
 be-de un ye ro **Yahuda**-ne á.

Remen o hantute gwu o un hono o-dak. '* "

⁴⁸ Bo ye ro **Yahuda**-ne á hogute kaane à, ye hogu m-rerem deen. Ye bomu ma-ut Wan-Koyan. Kap ye Shir daage remen ye kumut hoog-mo ba m-ta komo ye sheru o-nip.

⁴⁹ Ma-ut Wan-Koyan komo to semuru un ka dak-o kap.

⁵⁰ Amba **Yahuda**-ne swowuru ye ken ne'a-ne ye "Yan-seps un Shir,"† ye a m-'ya ut-gos à, komo un ye ken campo-ne ye ne un caari-ye un hun-ne ne ye un bo-o un ye ne. Ye 'yonsu ut-ween un Burus ne, un Barnabas, ye yanu ye un bo-o un ye.

⁵¹ Ye kukturu hu-mo un na-se un ye un rem o-napa be-de un hun-ne ye o-bo, ye nekuru bo-o o-Ikoniya.‡

⁵² Yan-neke-m Yeso ye o-zak deen, komo ye ro shiishe ceng un **Kukt-o Shir**.

Bor-us op us-nass

*Burus ne, un Barnabas
 haag bo-o o-Ikoniya*

¹ Komo, un bo-o o-Ikoniya, Burus ne, un Barnabas ye cowuru kuke-o **Yahuda**-ne o un yoos un Ma-to Shir bo ye wete à. Ye ko'oturu Ma-to Shir un beeb-de **Kukt-o Shir**, har hun-ne deen **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á, ye shereg be-de Shir.

² Amba **Yahuda**-ne ye yage m-sheer be-de Shir à, ye argu m-swowog un ye ro **Yahuda**-ne á, ye naasu she'et-de un ye un **yan-dor Yeso** ne.

³ Myet un kaane ne, Burus un Barnabas ye she'etu kane deen, ye ro un ko'ot un Ma-to Shir ba o-gyer bo Wan-Koyan zee ye à. Wan-Koyan komo wu

Š **Bor-us op us-tet:41 13:41** Hyen komo: Haba 1:5 (ut-Girik). * **Bor-us op us-tet:47 13:47** Hyen komo: Isha 42:6; 49:6. † **Bor-us op us-tet:50 13:50** Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á. ‡ **Bor-us op us-tet:51 13:51** Hyen komo: Mati 10:14; Mark 6:11; Ruka 9:5; 10:11.

suute ma-to un wu m-yar, a nomot us-napa un saw-to o-made ne un kom-to un ye.

⁴ Amba hun-ne ye un bo-o o-Ikoniya wongu be-ut yoor, ye ken ye ro un shas-o **Yahuda**-ne, ye ken ye komo un shas-o un **yan-Tom Yeso**.

⁵ Ye ro **Yahuda**-ne á un **Yahuda**-ne ne mosse un sek-ye ye un ye ne, ye argu m-zonge ye yo'ogté **yan-Tom Yeso**, ye jirit ye ut-ta'ar.

⁶ Bo **yan-Tom Yeso** hogute kaane à, ye somuru ha-mo un bo-to o-Risiya o-Darbe ne, un bo-to ro o-her à. Ka to ro un dak-o o-Rikoniya.

⁷ Un ka be-to ye ro ko'otte **Ma-to m-Rerem**.

*Burus ko'otte Ma-to Shir
un bo-o o-Risiya*

⁸ Un bo-o o-Risiya, komo wu ken net-wu ro kon ko-ryam, wu wet ur-hew á cin bo a matu wu à. Wu ro tara,

⁹ wu ro un raks un ko'ot-o Burus. Burus tuuru wu yish. Bo Burus hyente wu ro m-sheer ne mo woo'e a taaste gom-o un wu à,

¹⁰ wu 'yonsu cor m-'wons ne. Wu zee, "Ine, o es un na-üş ru!" Ka net-wu argu m-ine ut-nosse komo wu taknu ur-hew.

¹¹ Bo buug-de un hun-ne hyente rii-yo Burus nome à, ye 'yonsu us-cor. Da-o gaan ye ma'asu m-zee un rem-de ut-Rikoniya, "O-nip, yege-shir haantu na un sha-mo un hun-ne!"

¹² Ye egu Barnabas ur-jin *Zeyus*, Burus ne, ye egu wu *Hermes*, remen wu ro co-o ut-ma.

¹³ Wan-cow un kon-se shir *Zeyus*, wu pyo-o un wu ro un jim-de o-bo à. Wan-cow-wu un kon-se shir *Zeyus*, wu hanturu yege-na, ut-mok ne un ish-o o-bo. Ka wan-cow-wu un kon-se shir *Zeyus* wu mosse un hun-ne ne, ye conog ye nome **yan-Tom Yeso** ut-seke.

¹⁴ Amba bo ka **yan-Tom Yeso** ye, Barnabas ne un Burus, hogute kaane à, ye yoogu matuku-to un ye. Ye haaru un buug-de un hun-ne us-rek, ye un 'yons us-cor m-'wons ne ye ro m-zee,

¹⁵ "¿Remen ya notte m-nom kàane? Ai, te ma hun-ne ye untun no, **Ma-to m-Rerem** te hantu no, remen no tukuté ka rem-se o-hwaa se o-cin, komo no waktunte be-de Shir wan-hoog, wu nome o-Ton, o-dak ne à, m-sa ne, komo un kap o un rii-yo ro ne n-me un to à.*

¹⁶ Un da-o n-ga, wu yagute kap o un hun-ne ye nom bo ye hyane m-sok à.

¹⁷ Kap un kaane ne komo, wu wet un yage un hi un de un wu ba o-napa á. Wu wu ro no un 'ya un kem, o-gos un rem-se o-kat ne. Wu ro no m-coks un rii-yo m-re, wu ro no komo un rwo un zak-o ut-men."

¹⁸ Myet un to ka ma-to ne, ba un yish pus-se ye hokse ka hun-ne ye m-wen un nom ut-seke remen ye á.

¹⁹ Amba ye ken **Yahuda**-ne ye haanuru rwuun-mo o-Antakiya o-Ikoniya ne, ye hoksuru hun-ne ye jiruru Burus ut-ta'ar ye naku wu ha-mo un jim-de o-bo, ye hyene ye zee wu mereste.

²⁰ Amba bo **yan-neke-m Yeso** morge ye riku wu à, wu inuru wu warguru n-me o-bo. Gas-o ish komo wu neku bo-o o-Darbe un Barnabas ne.

M-warag o-Antakiya n-me dak-o o-Siriya

²¹ Bo Burus ne un Barnabas ko'otte **Ma-to m-Rerem** o-Darbe à, komo ye kumuru **yan-neke-m Yeso** ut-moor ne, ye warguru o-Risiya, o-Ikoniya ne, komo o-Antakiya ne,†

* **Bor-üş op us-nass:15 14:15** Hyen komo: *Rwu* 20:11; *Bong* 146:6. † **Bor-üş op us-nass:21 14:21** o-Antakiya n-me dak-o o-Bisidiya.

²² ye ro m-do'e un **yan-neke-m Yeso** ur-beeb, ye ro ye m-'ya m-'wons be-de m-sher be-de Shir. Ye ro m-zee, "Se mosse un swo ur-koob ne deen a hette cow un gwomo-to Shir."

²³ Komo bo ye degursute ye sek-ye un ko de ke buug-de un **yan-dor Yeso** de à, mosse us-koñ ne o-**swoot** ne à, ye tabbu ye be-ur Wan-Koyan, wu ye shere be-de un wu à.

²⁴ Ye doruru so un dak-o o-Bisidiya ha-mo o-Bampiriya.

²⁵ Komo bo ye rurte Ma-to Shir un bo-o o-Perga à, ye argu m-neke bo-o o-Attariya.

²⁶ Bo un kane komo ye daaru hat-o m-ho ye wargu o-Antakiya. Yan-dor Yeso sekuru ye ut-kom remen ka senge-mo Shir ya'u ye à. Un bu-yo un yar-mo Shir, ye komoste ka senge-mo.

²⁷ Bo ye woonte à, ye morogsu hun-ne **yan-dor Yeso** ye rworu kap rii-yo Shir nome be-de un ye à, komo un bo wu tikshe ye ro **Yahuda**-ne á ish-o m-sher o-nip à.

²⁸ Ye she'etunduru reeno o-da ne deen mosse un **yan-neke-m Yeso** ne.

Bor-us op us-taan

Morog-de un Sek-ye yan-dor n-me o-Urusharima

¹ Ye ken hun-ne ye haanuru komo o-Antakiya rwuun-mo dak-o o-Judiya. Ye ro m-yoose un **yan-dor Yeso**, ye m-zee, "Urege a ko no ur-ko bo jind-o **Mosa** zee á, noa hoks kum un gwu á."*

² Ma-ut sunuru Burus un Barnabas ne un ka hun-ne ye ne remen un ka ma-to. Amba a rwo'u Burus ne un Barnabas komo un ye ken ye ne, ye neke o-Urusharima be-de un **yan-Tom Yeso** un sek-ye ye un hun-ne ne **yan-dor Yeso** remen ye oromté un ka ma-to.

³ Hun-ne **yan-dor Yeso** o-Antakiya shiiru ye, ye nekuru ye doruru so un dak-o o-Pinikiya o-**Samariya** ne, ye ro m-rwor bo ye ro **Yahuda**-ne á shere o-nip à. To ka rwo'u kap **yan-dor Yeso** nom un zak-o ut-men deen.

⁴ Bo ye woote o-Urusharima à, kap o un hun-ne **yan-dor Yeso**, un **yan-Tom Yeso** ne, un sek-ye ye un hun-ne **yan-dor Yeso** ne, ye barku ye. Burus ne un Barnabas ruru ye kap rii-yo Shir nome be-de un ye à.

⁵ Amba ye ken **Parisa**-ne ye waragte **yan-dor Yeso**, ye inu eso, ye zeeru, "Depete ye ro yan-**Yahuda**-ne á m-dore **karamsa**-o **Mosa** komo se a koog ye."

⁶ Yan-Tom Yeso un sek-ye ne be-de un hun-ne **yan-dor Yeso** ye morguru remen ye pu'usté ut-orom n-te un ka ma-to.

⁷ Bo ma-ut sunute ye m-sok ne o-da ne deen à, Bitrus inu eso. Wu zeeru ye, "Or re ne, no nepste cin o-da ne Shir daagu me be un no, unze ye ro **Yahuda**-ne á he hoge un **Ma-to m-Rerem**, komo ye sher o-nip.†

⁸ Shir komo wu nape hur-de un kowan à, wu rwuntute unze wu gokstu ye bo wu ya'u ye **Kukt-o Shir** à, bo wu ya'u na à.‡

⁹ Komo wu kutu na m-koos un ye ne á, un remen wu muute hur-to un ye cas cas be-de m-sher o un ye.

¹⁰ ¿Yan yo ne notte un meger-to Shir? A m-meger un Shir urege a gaktute ye ken ye dorotte-o o-**karamsa**. Ko na un tat na ne, a jesuute ka **karamsa**-o koyanda!

* **Bor-us op us-taan:1 15:1** Hyen komo: Rewi 12:3. † **Bor-us op us-taan:7 15:7** Hyen komo: Seng 10:1-43. ‡ **Bor-us op us-taan:8 15:8** Hyen komo: Seng 10:44; Seng 2:4.

¹¹ Amba a shereg unze be-de un yar-m Wan-Koyan Yeso a kum gwu, untun ye ma bo ye kume à.”

¹² Myet o un morog-de un hun-ne reesu ceen, ye raksuru Barnabas ne un Burus. Ka da-de, Barnabas ne un Burus rwore ma-to us-napa, un rem-se o-made ne se Shir nome be-de un ye à, n-me un ye ro **Yahuda**-ne á.

¹³ Bo ye komoste ut-ma à, **Yakubu** shasuru. Wu zee, “Or re ne, raag no me.

¹⁴ Simon rworog bo Shir cire con-to un ye ro **Yahuda**-ne á, be-de un dek un ye ken hun-ne ye be-de un ye, ye waragte ye ma un wu.

¹⁵ To ka komo to nomog ur-hond un ma-to **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne. Bo to ro gense à unze,

¹⁶ “ ‘A nomse kaane man muun
um ja'as ma un hur-o **Dawuda** o bu'uge à,
Ko de nomte o bu'ugsute à, man ja'assu o m-ma,
komo um 'yons o.

¹⁷ Kaane ges-o un hun-ne hette me m-hoob me Yawe,
ye ro **Yahuda**-ne á ye um daage
ye waragte ye ma re à.

Kaane Yawe rwore, wu rwore bo un se,

¹⁸ um rwo'og hun-ne re ye nep ka rem-se cin n-ga.'§

¹⁹ “Remen kaane um hyanag udepe a su'e ye ro **Yahuda**-ne á ye ro un waktune be-de Shir à.

²⁰ Un suge-de un kaane ma a genu ye o-takurda a ruru ye taase ye re rii-yo m-re yo a tebbe pyo-o m-gir á, taase ye nom o-ás, ko ye ti ap-mo un gut-de a pane á, komo m-hyó ne.*

²¹ Remen hun-ne ko'ote **karamsa**-o **Mosa** un ko o ke bo-o. Cin un zaman-yo n-ga, ye nomoste kaane un kuke-to un yoos un Ma-to Shir un ko de ke **Ho-de ur-Wuwe** de.”

Shas-o un sek-ye yan-dor

²² Yan-Tom Yeso un sek-ye ne, mosse un kap o un hun-ne ne yan-dor, ye hyanuru depete ye deeg ye ken ye be-de un ye, ye tomot ye ha-mo o-Antakiya mosse un Burus ne un Barnabas. Ye dagnu Yahudas (wu a m-zee Barusabas à), komo un Siras ne, ye ro gos-ye be-de yan-dor à.

²³ Ye ya'asuru takurda-o ro m-zee à:

“Be-de un or no ne, **yan-Tom Yeso** un sek-ye ne ye un hun-ne yan-dor, ha-mo un yan-dor ye ro baag-o un ye, **Yahuda**-ne ye á, un bo-o o-Antakiya, komo un dak-to o-Siriya ne un o o-Kirikiya ne, te ur-gas.

²⁴ A kumug m-hoge unze ye ken be un na ye ya'ag no ur-koob un ma-to un ye. Ye zo'ogsutu no, ko de nomte à a rwo ye m-nom kaane á.

²⁵ Remen kaane, bo te pu'uste ut-orom à, te hyanuru nomog ur-bon te deger ye ken ye te tombu no ye, un or na ne, ye ro, Barnabas ne un Burus.

²⁶ Ye ya'ase hoog-mo un ye remen jin-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.

²⁷ Remen kaane, te tombute Yahudas un Siras. Ye un hi un de un ye yea rwuntu no nip-o un ka rem-se un nu-o un ye.

²⁸ **Kukt-o Shir** hyanag nomog ur-bon, kaane komo te hyane nomog ur-bon, taase a ru'u no se ken nu-se arge se ka rem-se se a ya'asu no à.

²⁹ Taase no re rii-yo a tebbe pyo-o m-gir á, m-ap mo a **seke** à, mosse m-hyó ne, un ti-m ap-mo ur-gut ne de a miggre ur-geks à, komo o-ás ne. Urege

§ **Bor-us op us-taan:18 15:16-18** Hyen komo: Emos 9:11-12 (ut-Girik); Isha 45:21. * **Bor-us op us-taan:20 15:20** Hyen komo: Rwuu 34:15-17; Rewi 18:6-23; 17:10-16.

no ereg hi un no be-de un se ka rem-se, no nomog o ka rii-yo ur-bon. She'et no gwugwu.”

³⁰ A tomuru ye, ye nekurü o-Antakiya. Bo ye karaksute hun-ne **yan-dor Yeso** à, ye ya'asuru o-takurda.

³¹ Bo hun-ne karantute o-takurda komo à, ye nomuru zak-o ut-men un remen sorog-yo ye kume à.

³² Yahudas un Siras komo, remen ye hi un de un ye **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye, ye nakuru or un ye ne ut-to ut-ma ne deen, ye dooru ye m-'wons.

³³ Bo ye nomoste ut-ho hiin un ka be-de à, a argu ye m-'yons gwugwu, ye warguru be-de un ye tomnu ye à.[†]

³⁵ Burus ne un Barnabas rewuru ut-ho hiin o-Antakiya. Ye ro un ye ken hun-ne ye ne deen, ye ro ur-yoos, ye ro komo un rwor un **Ma-to m-Rerem** to ma Wan-Koyan.

Burus wongute un Barnabas ne

³⁶ Bo a nomte ut-ho hiin à, Burus zeeru Barnabas, “Haan a dore kap bo-to a rurte **Ma-to m-Rerem** to ma Wan-Koyan n-ga à, a gasté or na ne, a hyenet bo ye ro à.”

³⁷ Barnabas conuru ye dek **Yohana** Markus ye nekuté un wu ne.

³⁸ Amba Burus hyanuru u nom ur-bon ye neke un Markus ne á remen n-ga wu ro yagusutu ye un dak-o o-Bampiriya, komo wu yagute re co m-senge be-ur gaan un ye ne.[‡]

³⁹ Koob-de o-acunde nomog ye deen har wooru ye m-wonge. Barnabas dekurü Markus, ye cowuru hat-o m-ho ha-mo o-Sayipurus.[§]

⁴⁰ Amba Burus daagu Siras. Da-o yan-dor ru'usu ye n-me un yar-m Wan-Koyan mo eret ye à, ye inuru.

⁴¹ Ye doruru so un dak-to o-Siriya o-Kirikiya ne, ye ro hun-ne **yan-dor Yeso** un do ye ur-beeb.

Bor-us op us-cind

Timoti dorute Burus ne un Siras

¹ Burus haaru o-Darbe, o-Ristira ne. Wu ken ko-ya-neke-m Yeso wu ro n-me o-Risiya à, jin-de un wu **Timoti**, wà-wu un wu ken ne'a-wu ko-**Yahuda** ko-yan-dor. Tato un wu komo ko-**Girik**-wu.

² Yan-dor ye ro un bo-to o-Risiya o-Ikoniya ne à, komo ye un bongon-ur **Timoti**.

³ Burus conuru **Timoti** shii wu. Remen kaane, wu deku wu, wu koru wu ur-ko. Wu un nom kaane remen ka **Yahuda**-ne ye ro un to ka be-to à, kap ye nepste tato un wu ko-**Girik**-wu.

⁴ Da-o Burus ne un Siras ro ur-hew à, ye ro m-dorog bo-ut-bo, ye sengu m-rure un hun-ne ko'ot-o **yan-Tom Yeso** un sek-ye ne be-de un hun-ne yan-dor cone o-Urusharima à, ye ruru yan-dor-ye dore ka ko'ot-o.

⁵ Un kaane hun-ne yan-dor doote m-'wons be-de m-sheer o-nip, ye ro m-do ut-moor ko de ke ho-de.

N-me ut-hyangan, net konog Burus wu haan un dak-o o-Makidoniya

⁶ Ye pa'uru dak-to o-Pirijiya o-Garatiya ne, remen **Kukt-o Shir** weneg ye nom un ma-ut Wan-Koyan dak-o o-Asiya.

[†] **Bor-us op us-taan:33 15:33** To ken takurda-to: Ci-o ³⁴Amba Siras daaguru m-she'et káne.

[‡] **Bor-us op us-taan:38 15:38** Hyen komo: Seng 13:13. [§] **Bor-us op us-taan:39 15:39** o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à.

⁷ Bo ye woote dak-o o-Misiya à, ye nomu m-senge ye heet dak-o o-Bitaniya, amba Kukt-o Yeso o 'ya ye á.

⁸ Ye doruru riib-se un dak-o o-Misiya ye yirguru ha-mo o-Toruwass.

⁹ M-Tet, Burus hyanu ut-hyangan. Be-de un ka hyangan-to komo wu hyanuru wu ken net-wu un dak-o o-Makidoniya wu ro eso, wu ro wu us-kon wu ro m-zee, "Haan o-Makidoniya, o gu te."

¹⁰ Bo Burus hyente ka hyangan-to à, da-o gaan, te nomu m-senge te pest ha-mo o-Makidoniya. Te un nom kaane, remen te nepste unze Shir agu te, remen te ko'otté **Ma-to m-Rerem**.

Ridiya shereg be-ur Wan-Koyan

¹¹ Te argu m-ine n-me un hat-o m-ho o-Toruwass te inuru se o-Samutarkiya.* Gas o-ish, komo se o-Niyaporis.

¹² Bo un kane komo te argu m-arag ha-mo o-Piripi o ro un kus-o un gwomo-to o-**Roma** à, komo o ro caari-o o-bo un raag-o o-Makidoniya. Te nomu kane ut-ho.

¹³ **Ho-de ur-Wuwe**, te ruuru un ish-o o-bo, te nekuru n-riib o-roog be-de te ro hwooge te zee be-de un nom us-kon ro kon remen **Yahuda**-ne à. Te she'eturu te nomuru ne'a-ne ut-ma ye morge un ka be-de à.

¹⁴ Wu ken ne'a-wu ro kon jin-de un wu Ridiya, "Wan-seps un Shir,"† wu ro te m-hoge. Wu ko-yan-bo-o o-Tiyatira wu, wu ro m-baab un gund-ut jaas-to to un hwor. Wan-Koyan tikshte hur-de un wu, har wu este ur-hi wu raks rii-yo Burus rwoe à.

¹⁵ Bo a yo'ostu wu m-ho un hun-ne ye un hur-o un wu ne à, wu konuru te. Wu zeeru, "Urege no dek me wan-sheer o-nip be-ur Wan-Koyan to, haan no un hur-o re, no she'et." Wu kokorsuru te, te argu m-dek un ma-to un wu.

A ka'ag Burus ne un Siras

¹⁶ De ken ho-de, te m-neke be-de un nom us-kon, te go'onuru un wu ken wan-ne'a-wu ne ko-guw, ko-ya-o-gwoť-wu ro un wa-ut-kot ne. Yan ka ko-guw-wu komo ye ro un kum un hwor deen be-de un ka gwot-o wu rotte à.

¹⁷ Wu sengu te m-dore, te Burus ne, wu ro o-zaaz. Wu ma'asuru m-zee, "Ka hun-ne ye guw-ne Shir ye wu ro Wa-ur-Beeb Kap à, ye ro no un kute un cow-yo un gwu!"

¹⁸ Wu senguru m-nom kaane ut-ho deen. Men-ut naasuru Burus deen, wu wakturu. Wu zeeru wa-ut-kot, "Um zeeg wo n-me un jin-ur Yeso **Kiristi**, wonge un wu ne." Un gyept-o un yish, wa-ut-kot wonge un wu ne.

¹⁹ Bo yan-wan-ne'a hyente cow-yo ye rotte un kum un hwor kessute ye à, ye shipuru Burus ne un Siras. Ye naku ye har n-me un be-de ut-baab un co-o un yan-piish ut-ma.

²⁰ Bo ye woote ye un co-o un yan-piish ut-ma à, ye zeeru, "Ka **Yahuda**-ne ye suute bo-o na.

²¹ Ye m-yoos un jind-se depe a goks ko a dore á, remen te **Roma**-ne ye."

²² Hun-ne karguru be-de un ye da-o gaan. Yan-piish ut-ma yooguru matuku-ut Burus ne komo ye rwo'uru a bu ye us-rak.

²³ Bo a bu'ute ye deen à, a ka'uru ye be-de un kur-o m-ke'et. A zeeru wa-ur-'er de un ka kur-o wu 'er ye m-sok ne.

* **Bor-üş op uş-cind:11 16:11** o-Samutarkiya dak-o o ro n-tete o m-sa à. † **Bor-üş op uş-cind:14 16:14** Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á.

²⁴ Wu komo bo wu gokste to ka ma-to à, wu rwo'u ye reeno n-me n-me de o-kur, wu kamturu na-se un ye un caari-to ut-ce.

²⁵ Da-o purge, Burus ne un Siras ro us-kon ye ro us-sep to un bongon-de Shir. Ye ken yan-m-ke'et ye komo ye ro ye m-hoge.

²⁶ Da-o gaan, dak-o nukuru deen, har hwuk-o un ka kuke-o nukte. Da-o gaan ish-se un o kap argu m-tikshe, bo un ye a ka'e à, ka rii-se a ke'etu ye à ussuru.

²⁷ Bo wan-'er-de un ka kur-o zutute be-de m-rew à, wu hyanuru ish-se o-kuke tikshishe, wu mu'usunu magay-o un wu, wu ro un zonge-to wu hoot hi un de un wu, un remen wu hyanag sa o zee ye a ka'e à ye un som.

²⁸ Amba Burus 'yonsu cor m-'wons ne. Wu zeeru, "Taase o hogusse hi un du m-hoog á. Ai, myet-m te te ro kon!"

²⁹ Wan-'er-de un ye a ka'e à zeeru unze a hante ut-pitirra. Wu cowuru n-me, wu heeru un co Burus ne un Siras. Wur-o un wu ro us-zap se o-gyer.

³⁰ Ka da-o, wu rwunturu ye n-do. Wu zeeru, "Sek-ye, ¿re um he m-nom um kumut gwu ne?"

³¹ Ye komo ye zeeru, "Sher un Wan-Koyan Yeso, wo un yakar ru ne, noa kum gwu."

³² Ka da-de, ye ruru wu ma-ut Wan-Koyan, wu, un hun-ne ye ro un hur-o un wu ne kap à.

³³ N-me un ka tet-mo, wu deku ye, wu sosuru ye nat-to un ye. Ba m-jime, a yo'osuru wu m-ho un yan-hur-o un wu ne kap.

³⁴ Ka da-de, wu tuwturu ye un hur-o un wu, wu hantu ye rii-yo m-re. Wu un yan-hur-o un wu ne kap zak-o hooru ye remen kap mo un ye ye shereg be-de Shir.

³⁵ Bo ish geste à, yan-piish ut-ma tomnuru yan-tom-ye un ye. Ye rururu ko-wan-ur-'er, "A ho'os ka hun-ne ye."

³⁶ Wan-'er-de un ye a ka'e à wontu Burus ka tom-o, wu zee, "Yan-piish ut-ma tomonte a ho'os no. Remen kaane m-moka, rwuun no, no arag keez."

³⁷ Amba Burus zeeru ye, "Ai, be-de un hun-ne ye nomo te us-sorog, ba a m-piishi te ut-ma, ko de nomte te **Roma**-ne ye à. Ye jorbu te komo n-me un kur-o m-ke'et, m-moka komo ¿yea ruut te wukusse? Ay! Se de ye haan un hi un de un ye, ye ruut te."

³⁸ Yan-toob-ut rim-to nekuru. Ye ruru yan-piish ut-ma to ka ma-to. Yan-piish ut-ma komo hoguru o-gyer bo ye hoge unze Burus ne un Siras **Roma**-ne ye à.

³⁹ Ka da-de, ye haanuru ye konuru Burus ne un Siras ye soks **ba'as-de** un ye. Bo un kaane, ye ruutu ye ye konuru ye yage ka bo-o.

⁴⁰ Bo Burus ne un Siras ruusunte un kur-o m-ke'et à, ye argu m-neke hur-o Ridiya. Bo ye hyenuste yan-dor à, komo ye dooru hur-de un ye jaab-o ut-men, ye arguru.

Bor-us op us-ta'yoor

A 'yonste hun-ne ur-hur o-Tasaronika

¹ Burus ne un Siras ye doruru so un bo-to o-Ampiboris o-Aporoniya ne. Ye wooru bo-o o-Tasaronika, be-de ro un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** ne à o un **Yahuda**-ne.

² Bo wu wete à, Burus cowu **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Ho-to ur-Wuwe ut-tet, wu ro ut-ma n-me un gen-mo un Ma-to Shir.

³ Wu ro ye m-kute cas, wu ro ye komo un rure o-nip be-de Ma-to Shir zee **Kiristi** a su ur-koob, komo wua ine ut-marimar. Komo Burus zeeru, "Ka Yeso-wu um ruru no à, wu ro ka **Kiristi**-wu."

⁴ Ye ken hun-ne ye un **Yahuda**-ne komo un **Girik**-ne ne "Yan-seps un Shir"* mosse un caari-ye un ne'a-ne ne ut-moor ne deen, kap ye deku ma-ut Burus ne un Siras, komo ye mossuru ut-hi un ye ne.

⁵ Amba **Yahuda**-ne nomu ur-shoob, ye karagsuru ye ken hun-ne ye o-saa ye be-de a ut-baab à m-o ne. Bo ye kargute kap o un ye à, ye 'yonsuru hur-de un hun-ne ye o-bo. Ye ruuru us-rek n-me un hur-o Jason. Ye ro un hoob-o Burus ne un Siras remen ye hantutú ye be-de un hun-ne.

⁶ Bo ye hyente ye 'wos ye á, ye naknuru Jason un ye ken yan-dor-ye ne, ye wooturu ye har un her-o un yan-piish ut-ma. Ye o-zaaz, ye m-zee, "Ka hun-ne ye, ye ro m-'yons un hur-de un hun-ne ko kene hono o-dak à, ye ka haane har kane.

⁷ Har ma Jason 'ye ye be-de ur-she'et. Myet-mo un ye ne komo ye ro m-jetem un **karamsa**-o ko-Gwomo **Sisar**. Ye ro m-zee wu ken ko-Gwomo-wu ro kon, unze jin-de un wu Yeso."

⁸ Bo hun-ne ya-o-bo un yan-piish ut-ma ne hogute to ka à, hur-de un ye inuru.

⁹ Ye ho'os Jason un ye ka ne á, se da-o ye gokse hwor-ye o-beri un kom-to un ye à.

Burus ne un Siras o-Biriya

¹⁰ Bo tet-m rewte à, yan-dor shiiru Burus ne un Siras ye neke bo-o o-Biriya. Bo ye woote reeno à, ye cowuru kuke-o un **Yahuda**-ne o un yoos un Ma-to Shir.

¹¹ To ye ka **Yahuda**-ne ye, ye aragte ye o-Tasaronika us-weer, un remen ye gokste ut-ma kom-ut yoor-ut-yoor. Ye ro un ceker-se un gen-mo un Ma-to Shir ko de ke ho-de, ye hyenet ko rii-yo Burus rwore, ko nip-o à.

¹² Remen kaane hun-ne deen be-de un **Yahuda**-ne bopuru o-nip, har un ye ken ne'a-ne ye ne ye un **Girik**-ne gos-ye, gos-ye komo un campo-ne ne ye un **Girik**-ne deen.

¹³ Amba bo **Yahuda**-ne ye ro o-Tasaronika hogute unze Burus ro un rwor un Ma-to o-Shir o-Biriya à, ye haaru ma ye swowu hun-ne un ye reeno, ye ro un 'yons un hur-de un ye.

¹⁴ Da-o gaan, komo yan-dor rwo'uru Burus wu neke n-riib m-sa. Amba Siras ne un **Timoti** ye esuru kane to kon.

¹⁵ Ká yan-dor-ye shie Burus à, ye wootu wu har o-Atina. Bo ye inite m-muun à, Burus tomnu ye be-ur Siras ne un **Timoti** unze ye haan ye hyen wu hor-m-hor, ye argu m-neke.

Burus un bo-o o-Atina

¹⁶ Bo Burus rotte un 'er-ur Siras ne un **Timoti** un bo-o o-Atina à, men-to un wu tukuru deen bo wu hyane bo-o shiig un pyo-se m-gir à.

¹⁷ Remen kaane wu ro ut-ma n-me un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** un **Yahuda**-ne, un ye ken ye ne "Yan-seps un Shir.†" Ko de ke ho-de wu ro ut-ma un ye wu ro m-kum ne be-de ut-baab à.

* **Bor-us op us-ta'yoor:4 17:4** Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á. † **Bor-us op us-ta'yoor:17 17:17** Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á.

18 Kaane komo ye ken Abikuri-ne ye un Sitokiya-ne ya-üş-nap nomog ut-ma un wu ne. Ye ken ye zeeru, “¿Yan yo ne ka wa-o-zaaz-wu cone m-zee?” Ye ken ye zeeru, “Yo ro sa o zee unze ka net-wu ro un ko'ot shir-ye un un be-ut hor-to.” Ye un rwor kaane remen Burus ro un rwor un Ma-ut Yeso to m-Rerem, komo m-ine ne be-de ut-marimar.

19 Remen kaane, ye heeturu wu un dor-de o-Arepagus. Buug-de yan-co un ka bo-o zeeru wu, “¿Ko woa ruru te ka yoos-ur pu-de de o wotte?”

20 Remen te wet m-hoge un gon to ka ma-to á. Te conog te nep bo to ro à.”

21 (Myet Atina-ne un hamat-ne ne ye ro ur-she'et o-Atina à, ye jiishte m-con ye hoge rii pu-yo komo ye cep ma-to un yo, arge koyan.)

22 Burus inu eso un her-o un morog-de un ya-üş-nap,‡ wu zeeru, “No hun-ne ye o-Atina, um nak unze no yan-con-to un dor-o shir-ye m-sok ne un ko yo ke riib-yo.

23 Remen da-o um m-pa'e n-me o-bo à, um gwoť rem-se no un nome m-guw à, har ma um hyanag un o ken **hana**-o o ur-**seke** m-gen ne n-ton un o a geneg unze, ‘Remen Shir ye a nape á.’ To, ka wu no m-kwukte ba no un nap wu à, ma-to un wu me no m-rwuunte cas.

24 “Shir ye nome hono o-dak un kap o un rii-yo ro ne n-me un o à, wu wu ro Wan-Koyan wu o-Ton o-dak ne. Wu ro m-she'et un pyo-o net ma'e á.

25 Kaane komo wu ro un hoob-o un gwu be-de un net á. Wu ro un hoob-o un yo ken rii-yo á, remen wu ro un 'ya un kap o un hun-ne hoog, m-shik ne un kap o un rii-yo ye ro ne o-hoob à. §

26 Wu wu komo nome kap o ut-dak be-de un net wan-gaan, remen ye she'etté un kap o un hek-o un hono o-dak. Cin un n-ga ne wu essusute o-da, un da-o ye he m-nom m-hoog m-mar ne à, un bo un be-to hun-ne ye un ko o ke dak-o hette m-she'et ne à.

27 Shir un nom kaane remen ye hobt wu, ko a nap á. O-da ye kum wu, ko de nomte wu nom ur-hew un ko wu ke ne be un na á.

28 Ai, ‘Be-de un wu a ro no un nom m-hoog, atte m-nukte, atte komo un m-neke un nom un rii-yo a m-nom ne,’ bo ye ken yan-sep-ut no ye rwore à unze, ‘O-nip, na ma yakar-ye un wu ye.’

29 “To, bo a ro no baag-o Shir o à, ai, udepe a nom us-barag a zee Shir ro m-sha ne untun mo o-zinariya, ko mo o-azorpa, ko mo ur-ta'ar á, de net zwo'e un weer-se un hi un de un wu á.

30 N-ga Shir ro m-was un **ba'as-to** un hun-ne ne á, remen koob-de un nap-o un ye. Amba m-moka, wu zeeg kap o un hun-ne ye un ko kene ye yage **ba'as-to** un ye, ye waktune be-de Shir.

31 Remen wu essussute ur-ho de wu he m-haan wu piishité hun-ne hono o-dak ut-ma to o-nip be-de un wu ken wu, wu wu daage à. Shir rwuntute nip-o un nom-mo un to ka cas be-de un 'yons un ka net-wu ut-marimar.”

32 Bo ye hogute ma-to m-ine ut-marimar à, ye ken ye argu wu nome ur-ar. Amba ye ken ye zeeru, “Te conog te do m-hoge rii-yo o he m-rwor mosse un ka ma-to ne à.”

33 Kane o ka Burus wonge un ye ne.

34 Amba ye ken ye warguru be-ur Burus ye sheru un ma-to un wu, n-me un ye har un Diyonisiyus ne, wan-gaan be-de un ka morog-de un ya-üş-nap de, un wu ken ne'a-wu ne jin-de un wu Damaris, un ye ken ye ne komo.

‡ **Bor-üş op us-ta'yoor:22 17:22** ut-Girik: o-Arepagus. § **Bor-üş op us-ta'yoor:25 17:24-25** Hyen komo: 1Gwm 8:27; Isha 42:5; Seng 7:48.

Bor-us op us-eer

Burus un bo-o o-Korinti

¹ Bo un to ka, Burus yagu bo-o o-Atina wu neku bo-o o-Korinti.

² Reeno wu 'wosse wu ken ko-Yahuda-wu jin-de un wu Akira, ko-yan-bo-o o-Pantus. Akira un ne'a un wu ne Biskira, ye she'et m-haan ne un bo-o o-Korinti á, ye un rwuun dak-o o-Itariya. Ye un yage o-Itariya remen ko-Gwomo **Sisar** Karadiyos nong o-karamsa, wu zee kap o un Yahuda-ne ye ru n-me bo-o o-Roma. Burus argu m-ha be-de un ye o-Korinti.

³ Hongsuru senge-mo un ye ragaan mo un mo ma Burus ne, ye ro un jor-o ut-depi, wu she'etu be-ur gaan un ye ne. Ye senguru senge-mo un ye be-ur gaan.

⁴ Ko de ke **Ho-de ur-Wuwe** de komo, Burus ma'asuru ut-ma un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** wu ro m-senge wu nakanté Yahuda-ne un ye ro Yahuda-ne á.

⁵ Da-o Siras ne un **Timoti** woone rwuun-mo o-Makidoniya à, Burus ya'u kap o un da-o un wu un ko'ot un Ma-to Shir. Wu ro Yahuda-ne m-rure o-nip unze, Yeso wu ro **Kiristi**.

⁶ Amba ye esuru wu un sune-mo ut-ma ye ma'asu wu ut-reeb. Remen kaane, wu kukuru matuku-to un wu, wu zeeru ye, "Ra-o no ro un hi-ut no! Me mett **ur-ba'as** á. Shi-mo un caane be-de un ye ro Yahuda-ne á um he'e."

⁷ Wu argu m-ine un ka be-de, wu nekuru un hur-o un wu ken net-wu jin-de un wu Titus Justus, wu ro "Wan-seps un Shir."* Hur-o un wu komo o ro m-yow yow ne deen un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** ne.

⁸ Kiribus, wu ro wan-co-o un ka morog-de à, sheruru be-ur Wan-Koyan, wu un hun-ne ye un hur-o un wu ne kap. Ye ken Korinti-ne ye komo deen ye hoge ma-ut Burus à, ye sheruru un to, a yo'osu ye m-ho.

⁹ De ken ho-de m-tet, Wan-Koyan kutu Burus ut-hyangan. Wu zeeru wu, "Wo hoge o-gyer á, senge m-rure un hun-ne ma-ut re. Wo she'et temb á,

¹⁰ remen me be-ur gaan un wo ne. Yatt-wu he wo m-ru'e ut-kom wu nomotu wo yo ken rii-yo á, remen me un hun-ne ne deen un ka bo-o."

¹¹ Burus she'eturu un ka be-de har hak-o gaan un reng-us cind. Wu ro ye m-yoose un Ma-to Shir.

¹² Amba da-o Gariyo ro ko-Gwamna un dak-o o-Akaya à, **Yahuda**-ne gamu ut-hi ye katu Burus, ye heetu wu be-de yan-piish ut-ma.

¹³ Ye zeeru, "Wu ka net-wu wu ro m-senge wu ru'ut hun-ne guw-mo Shir unte un cow-yo **karamsa**-o te wene à."

¹⁴ Bo Burus rotte un ma-to un cept ut-ma à, Gariyo zeeru **Yahuda**-ne, "A ro zeege ma de ken **ba'as-de** wu nome, ko caari-de **ur-ba'as**, um roa hoge ma-ut no.

¹⁵ Amba nomog un ya unze ma-to sunu no un hon-de un to be-de ut-gom, ut-jin ne, komo un **karamsa**-o no ne, ai se no hongse hi un no. Me kam, me nom sakto-o um piishité wu ut-ma un gon se ka rem-se á."

¹⁶ Wu yanu ye n-me un kuke-o m-piish ut-ma.

¹⁷ Kap o un ye, ye shipuru Sostanus wu ro co be-de un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** à. Ye nomu wu us-sorog un her-o un kuke-o m-piish ut-ma. Amba Gariyo ko m-was wu was á.

Burus waragte o-Antakiya (o o-Siriya)

* **Bor-us op us-eer:7 18:7** Yahuda-ne ya'aste ka jin-de "Wan-seps un Shir" be-de un net-wu, wu un dorotte-o un yoos-de un Yahuda-ne à, amba ba ur-ko. Remen a ko wu á, Yahuda-ne dek wu ko-Yahuda á.

¹⁸ Burus dooburu ut-ho hiin un bo-o o-Korinti. Ka da-o, wu zeeru yan-dor se de ken ho-de. Biskira ne, un Akira shiiru Burus. Ye conog m-dek hat-o m-ho ha-mo un dak-o o-Siriya. Remen kaane, ye nekuru bo-o o-Kakiriya remen ye cowut o-hat. Amba rii-yo ye inute o-Kakiriya, Burus oroste hi-de un wu remen wu sworog o-nu. Ye daaru hat-o m-ho.[†]

¹⁹ Bo ye woote o-Apisu à, reeno Burus ho'ose Biskira ne un Akira. Wu ne, wu cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**, wu nomot ut-ma un **Yahuda**-ne.

²⁰ Ye konuru wu, wu do m-doobe ut-ho be-de un ye, amba wu dek ma-to un ye á.

²¹ Amba bo wu inu ye m-yage à, wu zeeru, "Man muusune be un no urege Shir zeeg." Ka da-de, wu inuru o-Apisu un hat-o m-ho.

²² Bo wu kergunte bo-o o-Kaseriya à, wu nekuru wu gassuru hun-ne yan-dor. Ka da-o wu arguru so o-Antakiya.

²³ Bo wu she'ete hiin o-Antakiya à, wu inuru wu pa'uru dak-o o-Garatiya un dak-o o-Pirijiya ne. Wu ro m-dore bo-ut ut-bo, wu ro m-do'e un kap o un **yan-neke-m Yeso** m-'wons.

Aporos ko'ote Ma-to Shir o-Apisu

²⁴ A kane wu ken ko-**Yahuda**-wu haanuru o-Apisu, jin-de un wu Aporos. Wu ko-yan-bo-o o-Arekzandiriya. Wu wan-nap ut-ma, wu nepste gen-mo un Ma-to Shir m-sok ne.

²⁵ A yoosute wu n-me un cow-yo un Wan-Koyan. Wu reeg ur-ho be-de un nome un ye ken ye ut-ma, komo wu ro m-yoos o-nip be-de un ma-ut Yeso. Amba myet un kaane ne, wu nap war war ma-ut Yeso á, remen myet wu nepste ma-to yo'os un hun-ne m-ho, wu nape be-de un nu-o **Yohana** Wa-m-Yo'os cot.

²⁶ Wu taknu m-ko'ot ba o-gyer, un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Bo Biskira ne un Akira hogute wu à, ye naku wu n-riib. Ye jamsu wu m-rure Cow-yo Shir m-sok ne, m-sok ne.

²⁷ Bo Aporos cunte wu pes ha-mo un dak-o o-Akaya à, **yan-dor Yeso** dooru wu jaab-o ut-men. Ye genuru **yan-neke-m Yeso** o-Akaya o-takurda remen ye gokstu wu kom-ut yoor-ut-yoor. Bo wu woote reeno à, wu ro un do ye un yan-m-sheer jaab-o ut-men. Ye ma'asuru m-nap yar-mo Shir remen wu ro kon kane.

²⁸ Aporos ro ye m-rure o-nip n-me un Ma-to Shir unze Yeso ro **Kiristi**. Wu rurute ye ut-ma m-'wons ne komo wu kapste **Yahuda**-ne deen un yish-de un hun-ne.

Bor-uş op uş-jero

Ha-m Burus un bo-o o-Apisu atette-o

¹ Da-o Aporos ro'e o-Korinti à, Burus pa'uru n-me un ka dak-o. Ur-kom wu wooru bo-o o-Apisu, be-de wu 'wosse **yan-neke-m Yeso** deen à.

² Wu zeeru ye, "¿No goksusute **Kukt-o Shir** da-o no shere un ma-to o-nip?" Ye zeeru wu, "Ay, yatt-wu rurute ma-to un **Kukt-o Shir** á."

³ Wu zeeru, "¿Yan gon yo'os-de m-ho de ne a yo'osu no?" Ye shasuru "Gon de ma **Yohana**."

⁴ Burus zeeru, "**Yohana** un yo'os hun-ne m-ho remen ye yagute nom **ur-ba'as** ye waktune be-de Shir. **Yohana** un hi un de un wu rurute hun-ne ye sher un Yeso, wu **Yohana** zee 'Wu roon' à."*

[†] **Bor-uş op uş-eer:18 18:18** Hyen komo: Oog 6:18. * **Bor-uş op uş-jero:4 19:4** Hyen komo: Mati 3:11; Mark 1:4,7,8; Ruka 3:4,16; Yoha 1:26-27.

⁵ Bo m-hoge kaane, a argu ye m-**yo'os m-ho** n-me un jin-ur Wan-Koyan Yeso.

⁶ Ka da-de, Burus sake kom-to un wu un ye, **Kukt-o Shir** ciriru un ye. Ye tepruru un rem-ut hor-to, ye ro m-rwor komo ma-to **Kukt-o Shir** kutu ye, ye rur à.

⁷ Kap mo un ye untun nen op un yoor-ye [12].

Burus ko'otte un bo-o o-Apisu

⁸ Burus cowuru un **kuke-o un yoos un Ma-to Shir**. Wu ro m-ko'ote un Ma-to Shir un beeb-de ur-hur har reng-us tet. Komo wu ro ye m-nakan us-weer be-de un ma-to un **Gwomo-to Shir**.

⁹ Amba ye ken ye essu cikt-de ur-hur, ye yage m-sheer o-nip. Har ye nomuru yan-dore un ka Cow-yo Shir yo hun-to o-saa n-me un hun-ne. Remen kaane Burus wongu un ye ne. Wu arguru un **yan-neke-m Yeso** ne, wu ro ur-yoos ko de ke ho-de un be-de ur-yoos de o-Tiranus.

¹⁰ Kaane wu senge m-nom har hak-us yoor, har kap o un ya-ur-she'et un dak-o o-Asiya hoguru ma-ut Wan-Koyan, **Yahuda**-ne un kap ye ro **Yahuda**-ne ne á.

Yakar Siba

¹¹ Un kom-ut Burus komo Shir nomuru se ken rem-se ut-hyat se, us-caari se a wete m-hyan á.

¹² Har ma ko magund-de un soks un susamb-mo un wu, ko matuku-de un wur-o un wu ci'e wur-o un ya-us-gom ka gom-o taaru, komo a wongsu ye un **ya-ut-kot** ne.

¹³ Ye ken **Yahuda**-ne ye ya-m-pa'ag ut-tuw bo-ut-bo m-ruut un **ya-ut-kot** ye nomu m-senge un jin-ur Wan-Koyan Yeso be-de un ye ro un **ya-ut-kot** ne à. Ye ro m-zee, "Um ruutu no un jin-ur Yeso wu Burus ro m-ko'ot un wu à."

¹⁴ Yakar Siba ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu un **Yahuda**-ne nen ta'oor, kap mo un ye, ye ro m-nom kaane.

¹⁵ De ken ho-de, wa-ut-kot shasu ye, wu zee, "Yeso de um nepstu wu, komo um neps Burus, to, no komo ¿wan ne ye ne?"

¹⁶ Ka wan-**ya-ut-kot**-wu nossuru, wu mo'uru ye. Wu reeru 'wons-mo un ye kap, har ye ruuru ka hur-o us-rek ut-kor, kap o un wur-to un ye hoog-mo.

¹⁷ Bo kap o un ye ro ur-she'et o-Apisu à, **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á, hogute ma-to un ka rii-yo kore à. Gyer-o hooru ye, ye sekemsuru jin-ur Wan-Koyan Yeso.

¹⁸ Ut-moor ne be-de un ka ye shere o-nip à, ye haanuru ye ro m-rwor un senge-mo un ye mo un men-ut jaas-to cas.

¹⁹ Hun-ne deen komo, yan-gute un hun-ne o-gwot, ye morogsuru takurda-to un ye to mor, ye tuksuru to hun-ne gut ye kap. Bo ye nomte ceker-se un ka hwor-ye un ka takurda-to à, ye wooste hwor-ye ko-ya-ur-guwus he m-kum un senge-mo ut-ho dugu-us kwooz-ut yoor un op à [50,000].

²⁰ Un kaane ma-ut Wan-Koyan rige hono o-dak kap komo to ci'uru hun-ne m-sok ne.

²¹ Bo un nom-mo un se ka rem-se, Burus zongsuru hur-de un wu unze wua he o-Urusharima, amba se wu dorute so un dak-to o-Makidoniya o-Akaya ne. Wu zeeru, "Komo me heese reeno, man gagte hi un de m-ha um hyante bo-o o-**Roma**."

²² Wu tomuru yan-gwu-o un wu nen yoor, ye ro, **Timoti** ne un Erastus, ha-mo o-Makidoniya, wu ne wu dooburu ya o-da un dak-o o-Asiya.

'Yons un hur-de un hun-ne o-Apisu

23 Un ka da-o, a nomog rii-yo 'yonse hun-ne ur-hur deen à, remen un Cow-o un Wan-Koyan.

24 Ka ma-to un cir be-de un wu ken ko-ya-o-pyap-wu jin-de un wu Dumituriyas. Wu ro un zwo un azorpa à, wu ro m-zwo un sha-mo un pyo-o un toog-o Artemis. Wu un yan-senge-mo o-pyap ne ro un kum un hwor deen.

25 Wu karagsuru ye kap yan-nom un gon ka senge-mo. Wu zeeru, "No hun-ne, no nepste un ka senge-mo ne atte no m-kum un hwor.

26 Komo no hyanag no hogusse, ba kane o-Apisu cot á, se um zee kap dak-o o-Asiya ma. Ka Burus-wu ro hun-ne m-nakbe ut-moor ne deen. Wu waksute hur-de un ye, wu ro m-zee ka shir-o a nome ut-kom à, ba shir o á.

27 Ma-ut a nom m-yo. A naas jin-de un senge-m na, komo har un pyo-o un caari-wu un shir Artemis. A mus o hwaa, har komo a wongse ka shir-o un con-de un o ne. Wu myet dak-o o-Asiya har un hono o-dak ne ro wu m-kwukte à."

28 Bo ye hogute kaane à, ye swooru us-ryaab deen, ye 'yonsu us-cor da-o gaan ye ro m-zee, "Artemis ko-caari-wu, shir-wu un Apisu-ne!"

29 Ba un naas o-da, bo-o argu m-rukre. Hun-ne nupuru us-rek ha-mo un ka be-de atte m-morge à. Ye ro m-huk un Gayas ne un Aristarkus, hun-ne ye o-Makidoniya, ye ro nay-ne un yan-hew-ur Burus ne à.

30 Burus conu m-cow un ka morog-de, amba **yan-dor Yeso** wenu wu.

31 Ye ken caari-ne ye un sek-ye un gwomo-ne ye un dak-o o-Asiya, ye ro ur-nay un wu ne à. Ye ma ye tomturu wu ut-ma, ye konuru wu taase wu cuw be-de un ka morog-de á.

32 Ka morog-de un hun-ne de ro zo'ogse, remen ye nap ma rii-yo rwo'e ye morgute á. Ye ken ye ro un 'yons us-cor ye ro m-rwor un yo ken rii-yo, ye ken komo ye ro m-rwor un yo ken rii-yo un hon.

33 Ye ken **Yahuda**-ne ye tudburu wu ken wu un co, jin-de un wu Arekanda. Wu senguru ut-ma un jaksu un kom-o wu, remen hun-ne rest temb, wu nomuté ye ut-ma. Wu conog wu rurutu ye unze **Yahuda**-ne ye hante 'yons ur-hi á.

34 Amba bo ye nepte unze ko-**Yahuda**-wu à, ye 'yonsu us-cor. Da-o gaan ye ro m-zee, "Gos-ut kumute be-ur Artemis un Apisu-ne!" Ye nomog kaane har awa us-yoor.

35 Amba ko-ya-m-gen-wu un ka bo-o rwo'u ye m-res ceen. Wu zeeru, "No hun-ne ye o-Apisu! Ai, ko wu ke nepste unze bo-o o-Apisu o ro m-was un pyo-o Artemis ne wa-ut-gos, komo un ka ta'ar-de ne de he'ene es-mo n-Ton à.

36 M-moka yatt-wu he m-she un to ka á, remen kaane ess no ur-hi be-ur gaan, no nom rem-se o-saa á.

37 No hantute ka hun-ne ye kaane. Ye hiw ur-hyow un kuke-o un shir na á, komo ye yo'og Artemis á.

38 Amba, urege Dumituriyas un yan-senge-mo un wu ne ye ro un o ken ryegen-o ne mosse un wu ken wu ne, ai, kuke-to un piish ut-ma to ka, ye hoks heet ur-gyekt.

39 Amba urege yo ken rii-yo ro kon un hon, yo no cone m-hante à, ai a argu m-hongse un yo be-de un piish ut-ma.

40 Remen ka morog-de ro depete á. Ye ken gwomo-ne piishité na ut-ma remen ka gun-de. Komo a hoks m-shas yan-piishe ut-ma á."

41 Bo wu rurte kaane à, wu yaguru kowan wu neke hur-o un wu.

Bor ur-kwooz

Burus waragte dak-to o-Makidoniya o-Girik ne

¹ Bo ka ween-to hebussute à, Burus agnu **yan-dor Yeso**, wu dooru ye jaab-o ut-men. Wu zeeru ye se ho-ur hor-de, wu arguru dak-o o-Makidoniya.

² Bo wu pa'agsute ka raag-o à, wu sengu do ye un yan-dor jaab-o ut-men un bo-to wu dore à. Ka da-de, wu argu m-wo dak-o o-**Girik**.

³ Wu nomu reng-us tet kane. Wu ro ut-zonge wu deet hat-o m-ho wu waragte dak-o o-Siriya. Ka da-de, wu nape unze **Yahuda**-ne rewesute wu rew-ur yo-de. Remen kaane, wu gwoṭuru wu zee warag-mo un bu-yo o-Makidoniya a jiish wu.

⁴ Hun-ne deen ro m-neke un wu ne. Ye ro Supata (wà Pirus ko-ya-o-Biriya), mosse un Aristarkus ne un Secundus ne (hun-ne ye o-Tasaronika), un Gayas ne (ko-ya-o-Darbe), un **Timoti** ne, har ma un Tikokos ne un Taropimus ne (hun-ne ye o-Asiya), ye shiiru wu.

⁵ Ye be'estu te m-arag. Ye waasuru te o-Toruwas.

⁶ Bo un kom-mo un **Biki-o ut-Burodi to ba m-Yist**, te komo te inuru o-Piripi un hat-o m-ho. Bo un rew-mo un ho-ut taan, te 'wossu ye o-Toruwas. O-Toruwas te nomu ho-ut ta'yoor.

Gas-ur Burus de ur-buste o-Toruwas

⁷ Un ho-de ur-takan de un ho-ut ta'yoor, te morguru remen te reet Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan. Burus nomo ye ut-ma. Wu sengu ye ut-ma har da-o purge, remen wu ro un zonge-to m-arag gas-o ish.

⁸ Pitirra-ut ro kon komo deen un kuke-o n-ton o ut-dokor o te morgute à.

⁹ Wu ken wan-campo-wu jin-de un wu Yutikus wu ro tara n-te ur-hek. Rew-m reeru wu deen remen Burus ro un ko'ot-o un wu nomog m-seeb. Har rew-m kwoṣuru Yutikus, wu argu m-he'en es-mo un reeno n-ton, cin un da-m atette-mo. Komo a kepsuru wu merse.

¹⁰ Amba Burus kergunduru n-dak, wu kakturu, wu kuusunuru wu un kom-to un wu. Wu zeeru, "No ryegen á, ai, wu ro un hoog ne."

¹¹ Burus argu m-warag n-ton. Ka da-de, kap mo un ye warguru un kuke-o n-ton. Ye reeru Rii-yo m-Re yo m-Pas yo un Wan-Koyan. Wu reeru co un nom ut-ma har ish gasuru. Ka da-de ne, wu arguru.

¹² Ye warguru un ka wan-campo-wu ne o-hur un hoog ne, ye nomuru o-zak deen.

¹³ Burus argu ha-mo un bo-o o-Asus us-na, be-de wu zonge te go'one un wu ne à, te nekuru un hat-o m-ho.

¹⁴ Bo wu 'wostu te o-Asus à, te deku wu o-hat te wooru bo-o o-Mitirin.

¹⁵ Bo un kane komo te sengu ur-hew n-me un hat-o m-ho. Gas-o ish komo te wooru n-riib o o-Kiyos.* Gas-o ish komo te wooru o-Samos.† Gas-o ish komo se o-Miritus.

¹⁶ Ko n-ga Burus ru'uste ur-hi wua kergune o-Apisu á, untaase wu naas o-da o-Asiya. Wu ro m-hor, urege a nome wu woot o-Urusharima rii-yo un ho-de un **Biki-o o-Pentekos** woonte.

Burus go'onute un sek-ye ne yan-dor Yeso ye un bo-o o-Apisu

¹⁷ Amba bo te woote o-Miritus à, Burus tomuru ha-mo o-Apisu a egnu wu sek-ye ye un hun-ne yan-dor. Ye haan ye go'onute un wu ne.

* **Bor ur-kwooz:15 20:15** o-Kiyos dak-o o ro n-tete o m-sa à. † **Bor ur-kwooz:15 20:15** o-Samos dak-o o ro n-tete o m-sa à.

18 Bo ye woonte be-de un wu à, wu zeeru ye, “No un hi un no no nepste me cin ho-de um rwo'e na-us re un dak-o o-Asiya à har ca.

19 Me m-nom un senge-m Wan-Koyan un gwugwer-mo ur-hi deen har m-yish ne. Um mo'og ur-hur be-de un meger-to haanu me à be-de un rew-ur yo-de de **Yahuda**-ne swo me m-nome à.

20 Me wuku no o-nip á, ko be-de yish-de un hun-ne, komo un yoos un de un hur-ut no.

21 Um nak **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á ut-to kap ma-to m-waktune be-de Shir, komo ye m-sheer o-nip be-ur Wan-Koyan na Yeso.

22 “M-moka **Kukt-o Shir** garamsute me, um he o-Urusharima. Man he ba un nap un yo he me um kor kane à.

23 Se de **Kukt-o Shir** ro me m-rwunte ut-ma cas un ko o ke bo-o unze m-ke'et, un swo ur-koob ne ro me ur-'er.

24 Amba me dek hoog-m re untun yo ken rii-yo á, urege de man hoksosse kom un senge-mo Wan-Koyan Yeso yasu me à, um rur **Ma-to m-Rerem** to un yar-mo Shir.‡

25 “To, m-moka um nepste myet-m no noa do me m-hyan á, no ye um pa'e hur-ut no me no m-rure **Ma-to m-Rerem** to un **Gwomo-to Shir** à.

26 Remen kaane me no caane m-rure cas cas, urege net hogute ko'ot-o un ma-ut re wu mere ba wu un sher be-ur Yeso ho-m re ro kon á.

27 Remen um russutu no kap o un yo Shir cone à.

28 Gwot no hi un no, komo kap o un hun-ne ye **Kukt-o Shir** rwo'u no mgwot à. Ye ro untun kur-o un ca. Komo no he yan-gut-de un hun-ne yan-dor ye Shir kumne hi un de un wu un hyó-m Wà un wu à.

29 “Um nepste me aragse, ye ken yan-yoos-de ut-bo ye, yea cowon be un no. Ye ro untun yege-dur, ye cone m-ho kur-o un ca à.

30 Har ma un be-ur no, ye ken yea indune ye cep ma-to ut-bo, remen ye nakanté **yan-neke-m Yeso** un her-o un ye.

31 Remen kaane, no she'et zongse. Baks no ha, me yagu no m-nak ut-to kap-m no á, m-tet m-how ne, har m-yish. Um nomog kaane hak-us tet.

32 “M-moka komo um bopstu no be-de Shir yage ma-to un yar-mo un wu eret no. To he no m-'yons, komo to 'ye no o-cim be-ur gaan un yan-ba-m-kukop ne.

33 Me nom gwop-de un hwor ko matuku-to un hun-ne á.

34 No un hi un no no nepste um nomog m-senge un kom-ut re remen um nomoté hi un de rii-yo um cone à un yo ye ro be-ur gaan un me ne ne cone ne à.

35 Myet rem-se um nome à, um kututú no unze un gon ká senge-mo a he no gu un yan-ba-m-'wons. No komo m-baks un ma-ut Wan-Koyan Yeso, to wu zee, ‘Shir a ya'as ur-ho be-de un wan-ya'as m-yar, jiishe wan-goks m-yar.’

36 Bo Burus komte m-rwor kaane à, wu argu m-kwukt, wu nomuru us-kon mosse un ye ne kap.

37 Ye argu wusse us-kan kap mo un ye, ye masu wu m-hamat.

38 Ye ro un tuk-mo ut-men remen ka ma-to wu zette unze yea do wu m-hyan á. Bo un kane ye shiiru wu har be-de o-hat.

Bor ur-kwooz o-gaan

Hew-ur Burus ha-mo o-Urusharima

‡ **Bor ur-kwooz:24 20:24** Hyen komo: 2Tim 4:7.

¹ Bo te yagutu ye à, te daaru hat-o m-ho te arguru se o-Kos.* Gas-o ish komo te arguru se o-Rodus,† bo un kane komo se bo-o o-Patara.

² Bo te kumte hat-o ro m-ha dak-o o-Pinikiya à, te daaru te arguru.

³ Bo te cirte hyanbe o-Sayipurus‡ à, te muutu o kwanta un te. Te sengu ur-hew dak-o o-Siriya, te wooru bo-o o-Taya, remen ka be-de hat-o he m-kerunte un saw-to un o.

⁴ Bo te kergunte o-hat à, te 'wossuru **yan-neke-m Yeso** kane. Te she'eturu kane ho-ut ta'voor. **Kukt-o Shir** rurute ka **yan-neke-m Yeso** ye unze Burus a su ur-koob n-me o-Urusharima. Remen kaane, ye nakuru Burus ut-to taase wu neké kane.

⁵ Da-o te warge be-de un hat-o m-ho à, un kom-de un ho-ut ta'voor, morog-de un hun-ne kap ne'a-ne un yakar-ye un ye ne shiiru te har jim-de o-bo. Ka da-o te kwukturu n-riib m-ho, te nomuru us-kon.

⁶ Te zeeru or te ne, se ho-ur hor-de. Ka da-o, te daaru o-hat, ye komo ye ji'uru o-hur.

⁷ Bo un rwuun-m te un bo-o o-Taya, te es ko kene á, se bo-o o-Putoremayas. Kane, te gasse or te ne, komo te rewu ho-ur gaan be-de un ye.

⁸ Gas-o ish, te inuru te haaru bo-o o-Kaseriya. Te cowuru hur-o Pirip ko-ya-m-Rwor un **Ma-to m-Rerem**. Wu wan-gaan-wu be-de un ka nen ta'voor-ye a daage remen ye wongté rii-yo m-re be-de un senge-mo un hun-ne yandor o-Urusharima. Te comsuru be-de un wu.§

⁹ Wu ro un yakar-ne nass yan-ne'a-ne, ye a jiite ut-ge á. Ye **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye.

¹⁰ To, bo te rewete ut-ho kane à, wu ken ko-**yan-Rwor un Ma-to Shir** wu jin-de un wu Agabus. Wu haanuru rwuun-mo un dak-o o-Judiya.*

¹¹ Da-o Agabus haane ur-hamat be un te à, wu dekuru hap-yo un byon-yo ma Burus. Agabus gagu to ma un wu kom-to un na-se un wu ne. Ka da-de wu zeeru, "Rii-yo **Kukt-o Shir** zee à yo ka, 'Kaane **Yahuda**-ne ye o-Urusharima he m-ka un wan ka hap-yo, komo ye bopsu wu un kom-to un ye ro **Yahuda**-ne á.' "

¹² Bo te hogute yo ka à, te un hun-ne ye un ka be-de ne, te konuru Burus taase wu he o-Urusharima á.

¹³ Burus shasuru, "¿Ya notte m-nom kaane? ¿Ya rwo'e no us-'won nottu me un naas ur-hur? Ai, zongse um ro yanze ma a ke'et me cot á, har ma a hoot me o-Urusharima remen jin-ur Wan-Koyan Yeso."

¹⁴ Bo te nepte tea hoks wu á, te ho'osuru komo te zeeru, "Yage Wan-Koyan wu nomot bo wu cone à."

¹⁵ Ya o-da hiin, te zonguru bo m-wo, te nekururu o-Urusharima.

¹⁶ Ye ken **yan-neke-m Yeso** ye, ya-o-Kaseriya, ye shiiru te. Ye wootu te hur-o Munason. Munason ko-ya-o-Sayipurus-wu, wan-gaan-wu be-de un **yan-neke-m Yeso** ur-takan.

Burus woonte o-Urusharima

¹⁷ Bo te woonte o-Urusharima à, or te ne goksu te o-zak o-zak.

¹⁸ Bo ish geste à, Burus un te ne haaru be-ur **Yakubu**. Sek-ye ye un hun-ne yandor ro kane kap.

¹⁹ Bo ye gassunsute à, Burus ruru ye cas cas rem-se Shir nome n-me un ye ro **Yahuda**-ne á be-de un senge-mo Burus nome à.

* **Bor ur-kwooz o-gaan:1 21:1** o-Kos dak-o o ro n-tete o m-sa à. † **Bor ur-kwooz o-gaan:1 21:1** o-Rodus dak-o o ro n-tete o m-sa à. ‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:3 21:3** o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à. § **Bor ur-kwooz o-gaan:8 21:8** Hyen komo: Seng 6:5; 8:5. * **Bor ur-kwooz o-gaan:10 21:10** Hyen komo: Seng 11:28.

²⁰ Bo ye hogute kaane à, ye nomuru Shir ur-bongon. Ye zeeru Burus, “To, wo or te, o hyenuste dugu-se un hun-ne n-me un **Yahuda**-ne ye shereste o-nip, myet-mo un ye ne komo ya-m-senge-ye be-de un dor-o **karamsa-o Mosa**.

²¹ A russutu **Yahuda**-ne kane yan-dor unze wo m-yoose un kap **Yahuda**-ne, ye ro n-me un ye ro **Yahuda**-ne á unze ye jore **karamsa-o Mosa**. Unze wo **Yahuda**-ne m-yoose taase ko yakar-ye un ye ur-ko, ko komo ye dore ges-o un jind-se un **Yahuda**-ne.

²² To, ¿re te he m-nome? O nak ko re nome yea hogusse ma-to un haan-m ru.

²³ Remen kaane, se o nom rii-yo te he wo m-rure à. Te un hun-ne nass ne kane ye esse ut-ma à, komo ye ro zongse ye orot hi-to un ye.

²⁴ Dek ye no neke un **Pyo-o Shir**, nom no ka rem-se un ye ne, noa warag ba m-kukop remen no bumut Shir, komo o topo ye hwor remen a orot ye. Un kaane ko wu ke a nep unze kap ma-to a ruru ye mosse un wo ne à bo-to, a hyen a zee wo un dore **karamsa-o Yahuda**-ne.†

²⁵ Amba ma-to un ye ro **Yahuda**-ne á ye shere o-nip à, te regussute te tomoste o-takurda. Te kupsu ye ut-ma unze, taase ye ti rii-yo a pene pyo-o m-gir à, taase ye ti m-hyó, taase ye ti ap-mo un gut-de a miggre us-cor à, taase ye nom o-ás.”‡

²⁶ Burus hoguru kon-se un ye. Bo ish geste à, Burus un ka campo-ne nass-ye ne sapturu hi un de un ye bo **karamsa-o Mosa** zee à. Ka da-de ne, wu cowuru un **Pyo-o Shir** remen wu rurut ho-de un swor o-nu o un ye he m-ta à. Ho-de a he **seke ur-seke** remen ko wu ke be-de un ye kap à.

A shik Burus n-me un Pyo-o Shir

²⁷ Bo ka ho-ut ta'yoor-to nomte ma-to m-woon à, ye ken **Yahuda**-ne ye ya-o-Asiya hyanuru Burus un **Pyo-o Shir**. Ye swowuru morog-de un hun-ne. Ye shipiru wu.

²⁸ Ye ro us-kan o-zaaz ne, ye ma'asu m-zee, “No hun-ne ye o-**Isra**! Haan no gwu! Ka net-wu wu ka wu ro m-dorog ko kene wu ro un reeb-to un hun-ne kap à, un **karamsa**-ut na ne, komo un pyap un **Pyo-o Shir** na. Har ma wu hantute ye ro **Yahuda**-ne á n-me un **Pyo-o Shir** wu naasté ka be-de ba m-kukop de.”

²⁹ Ye un zee kaane remen n-ga, ye hyanag Burus ne un Taropimus, net-wu o-Apisu, n-me o-bo. To ka to rwo'e ye zee sa o zee Burus un cowon un **Pyo-o Shir** un wu ne.§

³⁰ Bo-o argu m-rukre kap remen ka ma-to, hun-ne argu m-indune. Us-rek, ye shipu Burus, ye ruutu wu un ka **Pyo-o Shir** o, komo a tiguru us-ish hor-m-hor.

³¹ Bo ye rotte m-senge ye hoot wu à, ma-ut wooru be-de un gos-wu wu un buug-de un karma-ne ye o-**Roma** à, unze Urusharima-o nuktute ba m-sok.

³² Bo m-hoge un kaane, wu gasu ya-ur-gun un caari-ye un karma-ne ne ye o-**Roma**. Ye nekuru us-rek un ka be-de. Bo hun-ne hyambute wu ro gos-wu à, roon o-rek un karma-ne à, ye yaguru wosor-ut Burus.

³³ Ka gos-wu wu woonuru, wu shipu Burus. Wu zeeru a ke wu un kwom-ut yoor. Ka da-de, wu citu buug-de un hun-ne o-cot ko wan wu, komo un rii-yo wu nome ne à.

† **Bor ur-kwooz o-gaan:24 21:23-24** Hyen komo: Oog 6:13-21. ‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:25 21:25** Hyen komo: Seng 15:29. § **Bor ur-kwooz o-gaan:29 21:29** Hyen komo: Seng 20:4.

³⁴ Morog-ur ma'asu o-zaaz, ye ken ye zee yo ka, ye ken ye yo ken yo un hon. Remen o-zaaz un moor-to ut-ma ne ka gos-wu wu hoks m-da hi-de un shi'it-de ut-ma á. Wu rwo'uru a heet Burus un bariki-o un karma-ne.

³⁵ Bo Burus woonte yow yow un bon-de ish ne à, se da-o karma-ne kepsu wu à remen ween-to un ka morog-de nomog deen.

³⁶ Buug-de un hun-ne, ye ro m-dond à, senguru us-kan o-zaaz ne, ye ma'asuru m-zee, "Ho no wu, ho no wu!"

Burus nomote ur-morog ut-ma

³⁷ A wu un he-de m-cuwut o-bariki o un karma-ne, Burus zeeru ka gos-wu wu, "¿Ko man un hoks wo m-cepe ut-ma?"

Gos-wu zeeru, "Ashi! ¿O nepste ut-Girik?"

³⁸ ¿Wo wu ka ká net-wu o-Masar-wu wu hante hun-ne 'yons ut-hi un hakse n-jim á, har wu nek ka yan-ho-m un hun-ne ye dugu-us nass [4,000] n-te o-dákár?"

³⁹ Burus shasuru wu, "Ay, me ko-Yahuda-wu wu o-Tarsus un dak-o o-Kirikiya. Me wà-wu un ká kashi bo-o o, o nepse. Me wo us-kon, yagu me um nomoté ká hun-ne ye ut-ma."

⁴⁰ Wu ya'u wu ur-beeb, ka gos-wu, wu un karma-ne wu ya'uru wu o-cow. Burus esuru n-te un rii-o m-yawag ur-doob, wu jaksuru hun-ne o-kom, ye res ceen. Bo ye reste zot à, wu nomoru ye ut-ma un rem-de ye de **ut-Ibra**.^{*†}

Bor ur-kwooz us-yoor

¹ Burus zeeru, "No or re ne un tat-ne ne, raks no ut-to, um ruru no yo nome à, remen um kututu no unze mett **ur-ba'as** á."

² Bo ye hogute wu cepute ye ut-ma un rem-de **ut-Ibra** à, ye jamsuru m-rest temb.

Ka da-o, Burus zeeru:

³ "Me ko-Yahuda-wu. Tarsus-o a matu me, un dak-o o-Kirikiya, amba un ka bo-o o-Urusharima um bo'ose. Um yooste m-karante un kus-o Gamariyer, wu yoosu me koyan be-de un ma-to un **karamsa**-ut tat na ne. Me m-senge ne be-de un guw-mo Shir, bo no m-nom kap-m no caane à.*

⁴ Har um rangsute yan-dore un ka Cow-yo a hoomtu ye deen. Um ka'ag hun-ne campo-ne un ne'a-ne ne, un kur-o m-ke'et.

⁵ Har ma ko-Gwomo-wu un kon-se Shir ma un kap o un **Morog-de un Sek-ye** ne, yea hoks me m-su'e. Be-de un ye um gokse ut-takurda haan-mo un or na ne **Yahuda**-ne n-me bo-o o-Damaskus. Me m-ha un ka be-de remen um shipt yan-dore un ka cow-yo ye ro reeno à, um hantutu ye o-Urusharima remen a piishité ye ut-ma, a 'ye ye ur-koob.[†]

Burus rworog bo wu nome wu waktunte be-de un dor-o Shir à (Seng 9:1-19; 26:12-18)

⁶ "Me m-neke, um ro yow yow um woot o-Damaskus, ho-ur ro ur-hi. Mo ken caari-mo m-cecar mo cir-mo n-Ton mo caragsuru be-de um ro'e à.

⁷ Um argu m-he n-dak, komo um hoguru o ken cor-o, o ro me m-zee, 'Shawuru, Shawuru, ¿remen yan o wottu me m-rangse?'

⁸ "Um cituru, 'Wa-ut-Gos, ¿Wo wu wa ne?'

"Wu zeeru me, 'Me ro Yeso ko-ya-o-Nazaret ka wu wo m-rangse à.'

* **Bor ur-kwooz o-gaan:40 21:40** Ko: ut-Arameki. † **Bor ur-kwooz o-gaan:40 21:40** Hyen komo: Mati 22:2. * **Bor ur-kwooz us-yoor:3 22:3** Hyen komo: Seng 5:34-39. † **Bor ur-kwooz us-yoor:5 22:4-5** Hyen komo: Seng 8:3; 26:9-11.

⁹ To, ka yan-hew un de ye, ye hyenuste ka cecar-mo, amba ye nap cor-o un wu ro un tep un me ne á.

¹⁰ “Um cituru, ‘Wa-ut-Gos, ¿ya um he m-nomu ne?’

“Wan-Koyan zeeru me, ‘Ine, o cuw o-Damaskus, reeno a he wo m-rure rii-yo a esse wo o nom à.’

¹¹ Yan-hew un de naku me ut-kom. Ye tuwtu me o-Damaskus, remen me ro m-hoks m-hyan á remen ka cecar-mo nomog deen.

¹² “Wu ken net-wu jin-de un wu Hananiya, wu haanuru wu hyenet me. Wan-dor-o o-**karamsa** m-sok ne, kap **Yahuda**-ne ro wu m-ya m-sek deen.

¹³ Wu essuru un riib-o re, wu zeeru me, ‘Or re Shawuru, goks o-hyan.’ Da-o gaan, yish re upsuru, um hyanu wu komo.

¹⁴ “Wu zeeru, ‘Shir o un Tat na ne dagantu wo o nep yo wu cone à, o hyenet ka Kashi un Net-wu, komo o hogute ma-to un nu-o un wu.

¹⁵ Remen wo a wakte wan-su'e un wu be-de un hun-ne un kap mosse un rii-yo o hyane ne à, komo un yo o hoge ne à.

¹⁶ To, m-moka ¿ya wo ur-'er? Ine, a yo'os wo m-ho a so'oste **ba'as**-ut ru be-de un aag un jin-ur Wan-Koyan.’

*Eeg Burus ha-mo un
be-de un ye ro Yahuda-ne á*

¹⁷ “Bo um musunte o-Urusharima à, me us-kon n-me un **Pyo-o Shir**, um hyanu ut-hyangan.

¹⁸ N-me un ka hyangan-to komo um hyanu Yeso. Wu ma'asu me m-zee, ‘Nom kusse! Ine, o yage o-Urusharima hor-m-hor. Me un zee káane, remen ká hun-ne ye kàne, yea dek ma-to o he me m-su'e á.’

¹⁹ “Me komo um zeeg, ‘Wan-Koyan, ai ka hun-ne ye ma un hi un de un ye, ye nepste unze un ko o ke **kuke-o un yoos un Ma-to Shir** o um ka'ag ye shere un wo ne à. Komo um bu ka ye shere be un du à.

²⁰ Da-o a wuuse hyó-m Istipanus wu ro wo m-su'e à, me un hi un de, um ro kon kane eso, me un swo-se un rii-yo a nome à, har ma me ro un 'er-de un matuku-to un ka ye ho wu à.‡

²¹ “Ka da-o, Wan-Koyan zeeru me, ‘Ine o arag, man tom wo reeno ur-hew ne be-de un hun-ne ye ro **Yahuda**-ne á.’ ”

²² Morog-ur senguru regen Burus ut-to har wu zeeru yo ka. Ye daku us-cor, ye zeeru, “A ho wu! A wongse gon ka net-wu un hono o-dak ne, udepe wu nom hoog á!”

²³ Bo ye ro un dak us-cor ye un jore un cop-to un ye, ye un aas m-hu n-ton m-yo.

²⁴ Remen kaane ka gos-wu wu un karma-ne wu rwo'uru a woot Burus un bariki-o un karma-ne. Wu rwo'uru a nome wu us-sorog, remen wu nept rii-yo rwo'e hun-ne rottu wu un deke us-cor kaane à.

²⁵ Amba bo ye gage wu remen ye bu'ut wu à, Burus zeeru caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu ro eso yow yow à, “Ashi, ¿hond hond o n-te o-**karamsa** a nome mat-de un ko-**Roma** us-sorog ba a un piishi wu ut-ma?”

²⁶ Bo caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne hogute kaane à, wu nekuru be-de un gos-wu wu karma-ne. Wu zeeru wu, “¿Ya wo un sakto-o m-nom o? Ka net-wu ha mat-de un ko-**Roma**-wu.”

²⁷ Gos-wu un karma-ne woonuru wu cituru Burus, “Ruru me o-nip, ¿wo ko-**Roma**-wu?”

Burus shasuru, “Eba.”

‡ **Bor ur-kwooz us-voor:20 22:20** Hyen komo: Seng 7:58.

²⁸ Gos-wu un karma-ne zeeru, "Me un ya'as hwor deen um kumut ka rii-yo, yo zee me ko-o-**Roma** um ro à."

Burus zeeru, "Me ne mat-de jip un to ne a matu me."

²⁹ Remen kaane ye ro o-sakto ye cit wu à, da-o gaan ye wargu jim. Wu ma gos-wu wu un karma-ne bo wu nepte unze Burus mat-de un ko-**Roma**-de à wu hoguru o-gyer, wu ka ne rege wu ke'estu wu.

Burus be-de yan-piish ut-ma

³⁰ Bo ish geste à, gos-wu wu un karma-ne conu wu nep urege nip-o gyekt-se **Yahuda**-ne ro m-hante un Burus à. Wu ussuru wu, wu rwo'uru Gwomo-ne ye un kon-se Shir un kap **Morog-de un Sek-ye** ne ye morge. Ka da-de wu deknu Burus, wu zeeru Burus wu es un co-o un ye.

Bor ur-kwooz us-tet

¹ Burus tuuru **Morog-de un Sek-ye** yish, wu zeeru, "No or re ne, um komoste senge-mo Shir yaksu me à komo hur un de kaps me á har de ka ho-de."

² Bo m-hoge kaane, Hananiya, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, rwo'uru ye ro eso eso yow yow un Burus ne à ye wos nu-o un wu.

³ Ka da-de, Burus zeeru wu, "Wo ma Shir a wos wo, wo wur-o tem o o-hwaa, o a suke jojo-o o-pus-o à, wa-o-shepe! O she'ette wo me m-piishe ut-ma bo **karamsa**-o zee à, amba wo ka rwo'e a wos me, bo nome hond hond be-de o-**karamsa** á."*

⁴ Ye ro kane yow yow un Burus ne à zeeru, "¿Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu o he m-pyap?"

⁵ Burus shasuru, "Or re ne, me nap unze wu ro ko-Gwomo-wu un kon-se Shir á. Remen a genuste unze, "Taase o rure wu ro co be-de un hun-ne à ma-ut yo-to."†

⁶ Bo Burus nepte unze ye ken ye **Saduki**-ne ye à, ye ken ye komo **Parisa**-ne ye, wu 'yonsu us-cor be-de un **Morog-de un Sek-ye**. Wu zee, "Or re ne, me ma un cere ko-**Parisa**-wu, wà-wu un **Parisa**-ne. Gwot komo remen um este ur-hur be-de un ine-mo un margan-ne, o ka rwo'e attu me m-piishe ut-ma."‡

⁷ Bo wu rurte kaane à ma-ut sunuru **Parisa**-ne un **Saduki**-ne, har morog-ur wonguru be-ut yoor.

⁸ Remen **Saduki**-ne zeeg ine-mo un margan-ne ro kon á, **yan-tom-ye Shir** ro kon á, ko to ken kukt-to. Amba **Parisa**-ne ne ye este to ro kon kap ut-tet.§

⁹ Caari-to ut-ween argu m-ine. Ye ken **yan-Yoos-de o-karamsa** ye un buug-de un **Parisa**-ne inuru eso, ye sengu ut-ween. Ye zeeru, "Te te bop ka net-wu un **ba'as-de** un rii á. O ken da-o o ken kukt-o, ko **wan-tom-wu Shir** wu nomo wu ut-ma."

¹⁰ Bo ma-ut sunute ye deen à, gos-wu, wu karma-ne hogu o-gyer taase ye setem Burus. Wu rwo'uru karma-ne kergune ye rumus Burus ur-beeb be-de un ye, ye heet wu un bariki-o un karma-ne.

¹¹ Bo tet-m nomte à, Wan-Koyan esuru yow yow un Burus ne, wu zeeru, "Senge nom un jaab-o men-ut ru, remen bo o rwo'e ma-ut re ba o-gyer o-Urusharima à, komo se o rworog to káane o-**Roma**."

A toog ut-hun a hoot Burus

* **Bor ur-kwooz us-tet:3 23:3** Hyen komo: Mati 23:27-28. † **Bor ur-kwooz us-tet:5 23:5** Hyen komo: Rwu 22:28. ‡ **Bor ur-kwooz us-tet:6 23:6** Hyen komo: Seng 26:5; Piri 3:5. § **Bor ur-kwooz us-tet:8 23:8** Hyen komo: Mati 22:23; Mark 12:18; Ruka 20:27.

¹² Bo ish geste à, **Yahuda**-ne zonguru ye hoot Burus. Ye tonduru us-tonde unze yea re á, yea su á, se ye hoog Burus.

¹³ Ye rewesse de ká rew-ur yo-de de à, ye aragte hun-ne kwooz-ut yoor [40].

¹⁴ Ye haaru be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye un gwomo-ne ne. Ye zeeru, "Te tonte caari-se us-tonde unze tea re á, tea su á se te hoog Burus.

¹⁵ Remen kaane m-moka, no un **Morog-de un Sek-ye** ne, zee no gos-wu wu un karma-ne hantu no wu, untun no un con no do byarag un ma-to un wu m-sok ne. Te komo zongse te ro te hoot wu rii-yo wu woonte."

¹⁶ To, bo wà heno* Burus ne hogute ma-to un yo ye rewesse wu à, wu argu m-neke. Wu cowuru o-bariki, wu ruru Burus.

¹⁷ Burus komo wu agnuru wu ken caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu, wu zeeru, "Woot ka wan-campo-wu be-ur gos-wu wu un karma-ne, wu ro un to ken ma-to ne to wu he wu m-rwor à."

¹⁸ Ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne deku ka wan-campo-wu, wu heete be-ur gos-wu wu un karma-ne.

Ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne zeeru, "Burus wu ro ke'o à konog me, um hanté ka wan-campo-wu kane be un du, remen ka wan-campo-wu ro un yo wu he wo m-rure ne à."

¹⁹ Gos-wu un karma-ne shipuru kom-o un wan-campo-wu naku wu riib-o gaan. Wu cituru wu, un hond un wu, "¿Ya o he me m-rure?"

²⁰ Wan-campo zeeru, "Gwomo-ne un **Yahuda**-ne este yea kon wo, o heet Burus be-de un **Morog-de un Sek-ye** m-buk, untun ye un con m-jamas byarag un ma-to un wu m-sok ne.

²¹ Amba taase o deke ye to á. Me un ruru wo to ka remen arge hun-ne kwooz-ut yoor [40] be-de un ye ro o-hoob ye hoot wu. Komo ye tondsute us-tonde unze yea re á, yea su ne á se ye hoog wu. M-moka komo zongse ye ro temb, ye ro un 'er-de un da-o o hetté wu m-heet be-de un **Morog-de un Sek-ye** à."

²² Gos-wu un karma-ne naku wu ut-to. Wu zeeru, "Taase o rure net unze o rurufu me to ka ma-to." Wu zeeru wan-campo arag arag-mo un wu.

A tomog Burus be-ur Gwamna Peris

²³ Ka da-de, gos-wu wu un karma-ne agburu caari-ye un karma-ne ye un **Roma**-ne nen yoor. Wu zeeru ye, "Zongsu no karma-ne zungu-us yoor [200], un karma-ne kwooz-ut tet un op [70] ya-m-da un jok, un karma-ne ne zungu-us yoor [200] yan-dum-mo us-tak, ye heet bo-o o-Kaseriya kwom-us jero se m-fet.

²⁴ No kumne komo Burus jok-ye wu he m-da à. No wottu wu be-ur ko-Gwamna Peris ba ut-ween."

²⁵ Gos-wu un karma-ne genuru o-takurda kaane komo:

²⁶ Cir-mo o-Karadiyos Risiyas, ha-mo un Wa-ut-gos Gwamna Peris.

Ur-Gas!

²⁷ Ka net-wu, **Yahuda**-ne shik wu. Ye ro wu un ma-to m-ho. Um nomu hor-m-hor un karma-ne re ne, um rumsuntu wu, remen um hogute wu mat-de un ko-**Roma**-wu.

²⁸ Remen um conog um nep yo ye shipte wu à, um heeturu wu be-de un **Morog-de un Sek-ye** de un **Yahuda**-ne.

²⁹ Um 'wossuru rii-yo ye shipte wu à ro mosse o-**karamsa** o un ye ne. Amba **ba'as**-ur ro kon be-de un wu de woq a hoot wu, ko a ke'et wu á.

* **Bor ur-kwooz us-tet:16 23:16** Heno Burus ne'a wu.

³⁰ Bo a rurutu me unze rew-ur yo-de ro kon de ye rewesse wu à, da-o gaan, um tombu wu be un du. Um zeeg yan-gyekt-se un wu, ye rur be un du **ba'as-de** ye hyane wu nomog à.

³¹ Remen kaane, karma-ne deku Burus, bo a zee ye à. Ye wooturu wu bo-o o-Antipatiris tet-m-tet.

³² Bo un gas-o ish, ye yaguru karma-ne yan-da-se un jok, ye tek co un wu ne, ye ne, ye warguru un bariki-o un ye.

³³ Bo karma-ne yan-da-se un jok woote o-Kaseriya à, ye ya'asuru ko-Gwamna o-takurda, komo ye yaguru Burus un kom-to un wu.

³⁴ Ko-Gwamna karanturu o-takurda, wu cituru Burus ko o ke raag-o wu rwuune. Bo wu hogute unze Kirikiya-o wu rwuune à,

³⁵ wu zeeru, "Da-o yan-gyekt-us ru woone, man raks ma-ut ru." Ka da-de, ko-Gwamna komo wu zeeru a 'er wu n-me hur-o un ko-Gwamna, o ko-Gwomo **Here** ma'e à.

Bor ur-kwooz us-nass

Yahuda-ne heete us-gyekt be-de un ko-Gwamna Peris

¹ Bo a nomte ho-ut taan à, ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, Hananiya, wu haaru o-Kaseriya mosse un ye ken sek-ye ye ne, komo un wu ken wa-us-nap-wu ne se un piish ut-ma, jin-de un wu Tarturus, remen ye heete gyekt-us Burus be-ur ko-Gwamna.

² Da-o a cowonte Burus à, Tarturus ciru heet un geeg-ur Burus be-de un ko-Gwamna. Wu zee, "Wa-ut-gos, rem ru a kumte she'et-de ba ut-ween m-sok ne, remen hyanbe o ru komo she'et-de un ka dak-o jamsute.

³ Ko kene komo un ko yo ke cow-yo, wo Peris, wo jiishe kap, komo te gokste yo wo m-nom à ur-bongon.

⁴ Amba taase um naas wo o-da, me wo us-kon, n-me un senge-m ru m-kashi raks hiin rii-yo te he wo m-rure à.

⁵ "Komo te 'woste ka net-wu ko-ya-o-a-gegense-wu. Wu ro un haante m-dum n-me un **Yahuda**-ne, ko kene n-me un hono o-dak. Komo wu ro co be-de un derika-o un Nazaret-ne yan-dore un Yeso.

⁶⁻⁷ Har ma hoob-o wu rotte wu yo'ogte **Pyo-o Shir**, amba te shik wu.

⁸ Urege* komo o byaraktu wu un hi un du, wo hoks m-nap be-de un wu bo un ka rem-se a zee wu ro m-nom à."

⁹ **Yahuda**-ne ma ye daaru cin-o un wu. Ye esuru ye zee kaane to ro.

Ma-ut Burus be-ur ko-Gwamna Peris

¹⁰ Bo ko-Gwamna pyeete Burus keer-de un rwor ut-ma à, Burus shasuru. Wu zeeru, "Um nepste o nomoste us-hak deen wo m-piishe un **Yahuda**-ne ut-ma. Remen kaane me o-zak um muute ma-to he me m-ruut à be un du.

¹¹ Ai, wo gute wo hyen u arag ho-ut op ut-yoor ho-de um neke o-Urusharima um kwuktuté Shir á.

¹² Ka yan-gyekt-us re ye komo ye wet me m-'wos ut-ween un net ne un **Pyo-o Shir** á, ko ne gaag un hun-ne m-dum un kuke-to un yoos un Ma-to Shir á, ko be-to ye m-morge à, ko n-me o-bo á.

¹³ Bon rem-se ye zee me m-nom à m-moka ma yea hoks wo m-rwunte unze nip-o á.

* **Bor ur-kwooz us-nass:8 24:6-8** Mo ken gen-mo m-zee: wu wu conuru a piishe wu ut-ma bo karamsa-o na zee à. 7Amba gos-wu, Risiyas, haanuru wu kutu te ur-beeb deen ne wu rumsuru wu un kom-ut te 8wu rwo'uru yan-cetente-se un wu ye haan be un du.

¹⁴ Amba, me un con m-ruru wo o-nip. Me m-kwukte un Shir wu un tat na ne. Nip-o komo me m-dore un ka Cow-yo yo ka hun-ne ye ro m-zee nip-o á. Komo me m-sheer o-nip un rii-yo ro gense à kap bo **karamsa**-o zee à, komo un takurda-to **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne.

¹⁵ Me un ka sakto-o ne be-de Shir, bo ka ye ka ye ro m-nom à, unze, Shir a 'yons marimar-ne, kashi un ye ro kashi ne á.

¹⁶ O rwo'e ur-ho bi mette m-senge un hur-ur gaan be-de un Shir un hun-ne ne.

¹⁷ "To, bo a nomte us-hak hiin à, um muunuru o-Urusharima remen um hantute hun-ne re koob-ne m-yar komo um seketé ut-**seke**.

¹⁸ Da-o ye 'wossu me un **Pyo-o Shir** à, um dorutte jind-se un hun-ne re remen um kwuktte ba un hu. Morog-de un hun-ne ro kon be un de á, komo me 'yons hur-de un hun-ne á.†

¹⁹ Amba ye ken **Yahuda**-ne ro kon so un dak-o o-Asiya, ye ro depete ye haan kane be un du ye hanté gyekt-us re urege ye ro un to ken ma-to ne un me ne.

²⁰ Ko ne yage ye ro kane à, ye rur rii yo-yo ye ye hyane be un de à, da-o um ine eso be-de un **Morog-de un Sek-ye** à.

²¹ Se de remen ka ma-to ut-gaan cot to um rwore da-o um ro eso be-de un ye à, to um 'yonste cor à um zee, 'Remen ma-to un ine-mo un margan-ne to rwo'e attu me un piishe ut-ma be un no caane.' "‡

A ereg Burus o-Kaseriya

²² Peris komo wu nepste se ken rem-se m-mahun mosse un Cow-o Yeso ne. Wu essuru ye, wu zeeru, "Da-o Risiyas gos-wu wu un buug-de un karma-ne wu haane kane, man kupsu no ut-ma."

²³ Peris zeeru ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne, wu gut Burus, amba taase wu suu wu deen, taase komo wu wen nay-ne ye un wu m-ha be-de un wu ye nomotu wu yo wu cone à.

²⁴ Bo a nomte ut-ho hiin à, Peris un ne'a un wu ne Durusira, wu ken ko-**Yahuda**-wu wu, ye haanuru. Wu tomuru a hante Burus, wu hogute wu un rwor un ma-to m-sheer be-ur Yeso **Kiristi**.

²⁵ Bo Burus takante rwor un ma-to un kashi un hun-ne, un garamse ur-hi ne, komo un piish ut-ma ne da-o roone à, Peris hoguru o-gyer. Wu zeeru Burus, "Wooste kaane! M-moka de warag. Urege um kumug ur-keer, man agbu wo."

²⁶ Wu hwoog ur-hur Burus a 'ye wu m-re mo un hwor, o rwo'e Peris sengutu wu us-eeg deen, wu rotte ut-orum un wu ne.

²⁷ Amba bo hak-us yoor aragsute à, Pokiyus Pestus reeru ut-Gwamna to ma Peris. Peris ne remen wu ro un hoob-o un jin-ur so-de be-de un **Yahuda**-ne, wu yagu Burus ke'o.

Bor ur-kwooz us-taan

Burus heete ut-ma un co be-ur ko-Gwomo Sisar

¹ To, bo a nomte ho-ut tet à, da-o Pestus haane wu dekt senge-mo ut-Gwamna à, wu inuru o-Kaseriya wu nekuru o-Urusharima.

² Kaane Gwomo-ne ye un kon-se Shir un ya-ut-con-ne be-de un **Yahuda**-ne, ye heetu Burus us-gyekt be-de un wu. Ye konu wu.

† **Bor ur-kwooz us-nass:18 24:17-18** Hyen komo: Seng 21:17-28. ‡ **Bor ur-kwooz us-nass:21 24:21** Hyen komo: Seng 23:6.

³ Ye konuru Pestus hor-m-hor wu 'ye ye ur-ho, wu zee a muut Burus o-Urusharima. Ye un kon wu kaane remen ye tooste ut-hun, ye eret wu, ye hoot wu un cow.

⁴ Pestus shasuru, "A 'er Burus o-Kaseriya, me un hi un de me he m-ha reeno ba m-jime.

⁵ Remen kaane daag no sek-ye no remen ye haante un me ne. Urege komo ka net-wu ro un de ken **ba'as-de** ne, kane yea hoks hante gyekt-se un ka net-wu."

⁶ Wu pas ho-ut eer ko ut-op be-de un ye á, wu muunuru o-Kaseriya. Bo ish geste komo à, wu she'etu un deeg-o un piish ut-ma, wu rwo'u a hante Burus un her-o un wu.

⁷ Bo Burus haante à, **Yahuda**-ne ye haane es-mo o-Urusharima à, ye inuru, ye rigimsuru wu. Ye sengu hante us-gyekt deen, se ba ur-bon mosse un wu ne. Ye hoks m-kute Pestus unze gyekt-se un ye se o-nip se á.

⁸ Amba Burus un muut un ma-to wu, wu zee "Me, me nome **karamsa**-o un **Yahuda**-ne **ur-ba'as** á, me nome komo **Pyo-o Shir**, ko ko-Gwomo **Sisarur-ba'as** á ko hiin."

⁹ Amba Pestus conog wu gwu'urse **Yahuda**-ne ur-hur, wu cituru Burus, "¿Ko o eks woa neke o-Urusharima a piishitu wo ut-ma reeno mosse un se ka rem-se ne?"

¹⁰ Amba Burus shasuru, "Ai, be-de un piish un ma-ut ko-Gwomo **Sisar**, um ro eso, kane depe a piishi me ut-ma. Me nome ne **Yahuda**-ne de ken **ba'as-de** á, wo ma, o nepste un kaane ne m-sok ne.

¹¹ Urege me **ko-ya-ur-ba'as**-wu, har um nomog **ba'as-de** woo a hoot me à, ay, man som a ho me á. Amba urege nip-o ro kon n-me un ka gyekt-se ye m-hante à, to, yatt-wu he me m-hoks m-bopse un kom-to un ye á. Um konog a heet ma-ut re co be-ur ko-Gwomo **Sisar**."

¹² Bo Pestus tooste ut-hun un yan-guw-mo un wu ne à, wu shasuru. Wu zee, "Kon a heet ma-ut ru un co be-ur ko-Gwomo **Sisar**, be-ur **Sisar** komo o he m-neke."

Agirippa ne un Banis

¹³ Bo a nomte yan-ho à, ko-Gwomo Agirippa ne un Banis haanuru o-Kaseriya ye barkuté Pestus.

¹⁴ Cin da yea rewesse ut-ho reeno deen à, Pestus hanturu ma-ut Burus be-de un ko-Gwomo. Pestus zeeru, "Wu ken net-wu ro kon wu Peris yaksu me ke'o à.

¹⁵ Da-o um ro o-Urusharima à, Gwomo-ne ye un kon-se Shir un sek-ye ne ye un **Yahuda**-ne hantu me ma-to un ka net-wu. Ye konu me, um kupsutu wu ut-ma.

¹⁶ "Amba um rurutu ye unze, te **Roma**-ne te wet m-piishe un wa-**ur-ba'as** ut-ma á se a hantutu wu un co-o yan-hantu un wu m-ke'et, komo se a peesutu wu ur-keer wu muusute ma-to un wu remen ka gyekt-se a heetu wu à.

¹⁷ Remen kaane, bo ye woonte kane un me ne à, me naas o-da á. Bo ish geste à, um daaru deeg-o un piish ut-ma temb, komo um zeeru a hante ka net-wu.

¹⁸ Bo ye hante wu us-gyekt inite à, ye hante de ken caari-de **ur-ba'as** de, de um hyane wu nomog á.

¹⁹ Un suge-de un kaane ma, ye ro un sune-mo ut-ma remen jind-se mosse un Shir o un ye ne à. Komo ye zeeg wu ken Yeso wu wu mare à, wu Burus senge m-zee wu ro un hoog ne à.

²⁰ Me komo bo um taagute bo um he m-nom um byaragte ka rem-se. Um cituru Burus ko wu eks wu neke o-Urusharima a piishitu wu ut-ma reeno mosse un ka rem-se ne.

²¹ Amba bo Burus konte a yage ma-to un wu remen caari-wu un ko-Gwomo **Sisar** wu kupsutu wu ut-ma à. Um rwo'uru a 'er wu har ha-mo un da-o um he wu m-tomte be-ur ko-Gwomo **Sisar** à."

²² Ko-Gwomo Agirippa zeeru Pestus, "Me ma um conog um raks ma-to un ka net-wu un hi un de."

Pestus zeeru, "Woa hogussu wu komo m-buk."

Burus un co Agirippa ne un Banis

²³ To, bo ish geste à, Agirippa ne un Banis ye cownuru gon cown-mo ut-gwomo. Ye cownuru mosse un ye ro gos-ye ne be-de ya-ur-gun à komo un sek-ye ye o-bo ne. Pestus rwo'uru a conte Burus.

²⁴ Pestus zeeru, "Ko-Gwomo Agirippa, un kap o un hun-ne ne ye ro kane be-ur gaan un te ne à, net-wu ka wu kap o un hun-ne un **Yahuda**-ne hantu me gyekt-se un wu o-Urusharima à, komo un kane ne, har ma ye ro m-senge o-zaaz ne unze udepe a yagu wu un hoog ne á.

²⁵ Amba me, me hyan yo ken rii-yo wu nome yo woo a hoot wu á, amba remen wu konog komo wu un hi un de un wu, wu hobe a heet ma-to un wu be-ur ko-Gwomo **Sisar**, um zeeru to man tom a heet wu.

²⁶ Amba mett ma-to o-nip to um he gene un ko-Gwomo **Sisar** mosse un ka net-wu ne á. Remen kaane, um hantutu wu be un no har un co-o ru, ko-Gwomo Agirippa, remen da-o a komsu wu m-byarag, ko man kum rii-yo um he m-gen à.

²⁷ Remen me un hyan-o re, koob-de us-weer de a heet net be-ur **Sisar** ba an rwunte **ba'as-de** wu nome à."

Bor ur-kwooz us-cind

Burus muute ma-to un wu

¹ Ka da-de Agirippa zeeru Burus, "A ya'ag wo o-da o muutte ma-ut ru un hi un du."

Ka da-o Burus jaksu o-kom, wu ciru ut-ma:

² "Ko-Gwomo Agirippa, um kumug ur-ho caane, bo a zee um muut ma-ut re be un du to **Yahuda**-ne cetu me à.

³ Remen wo keeg-yo be-de un nap un jind-o un **Yahuda**-ne un ka rem-se ma-ut sunute ye à. Remen kaane, um konog wo, 'mo ur-hur, o raks ma-ut re.

⁴ "Kap o un **Yahuda**-ne ye nepste gon she'et-de um she'ete cin me wan-campo à, de ro cin ur-takan un dak-o re komo o-Urusharima ne har haan-mo un caane.

⁵ Ye nepste me cin un ga'ane, har ma urege ye conog yea hoks me m-su'e unze o-nip me ko-**Parisa**-wu be-de ka derika-o o jiishe us-cenene à n-me un hun-ne te, yan-dor Yawe.*

⁶ M-moka, um ro eso un her-o no a piishite me ut-ma remen um hwoog ur-hur n-te un shoos ut-ma to Shir nome tat na ne à.

⁷ Ka ma-to to baag-ut na op ut-yoor [12] hwo ur-hur yea hyen shi-mo un to, har ye ro m-senge, ye ro un guw-mo Shir m-tet m-how ne. Kwo ut-gwomo, remen um hwoog ur-hur un ka shoos ut-ma o, o rwo'e **Yahuda**-ne hyenet **ba'as** un de!

* **Bor ur-kwooz us-cind:5 26:5** Hyen komo: Seng 23:6; Piri 3:5.

⁸ No hun-ne shereg unze Shir a hoks m-'yons un ye mare à, ye ine un hoog ne komo. Remen kaane, no yage m-sheer unze wu 'yonste Yeso ut-marimar á!

⁹ “To, me un hi un de ma n-ga, um ro hyanag untun bo sek-ye ye un **Yahuda**-ne ro hyange à. Um nom us-rem ut-moor ne, um wenet ma-ut Yeso ko-wa-o-Nazaret re co.

¹⁰ Rii-yo um nome o-Urusharima à yo ka. Har Gwomo-ne ye un kon-se Shir pye me ur-keer remen um ke'et yan-ba-m-kukop ut-moor ne. Har ma da-o a ro ye m-hom à, me un sorog-o un kaane.

¹¹ O-da deen, um dorogte komo kap o un kuke-to un yoos un Ma-to Shir, me ye un ya-ur-koob, me m-senge um ru'ut ye yo'og jin-ur Yeso. Me un nom kaane remen komo um ro us-ryaab un ye ne deen. Um sengu ye m-dore har ha-mo ut-bo to un to ken dak-to um ye'et ye ur-koob.”†

*Ma-to un waktune-m Burus be-ur Yeso
(Seng 9:1-19; 22:6-16)*

¹² “De ken ho-de me ur-hew ha-mo o-Damaskus, un beeb-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir, ye ya'asu me o-takurda o zee ye ya'aste me ut-gwomo m-hoob **yan-dor Yeso**.

¹³ Shir do wo m-hoog! Ho-ur ro ur-hi n-cow, me ur-hew un cow. Um hyanuru mo ken cecar-mo arge cecar-mo ur-ho mo cargunsute cir-mo n-ton, mo rigimsuru te un yan-ur-hew un de ne.

¹⁴ Bo te hyeete n-dak kap-m te à, um hoguru o ken cor-o o zeeg me un rem-de **ut-Ibra**, ‘Shawuru, Shawuru, ¿remen yan o wottu me m-rangse? Hi un du wo un ya-ur-koob un ka yage-to wottu me à.’

¹⁵ “Ka da-de, um cituru, ‘¿Wo wu ro wa ne Wa-ut-Gos?’

“Wan-Koyan shasuru me, ‘Me wu ro Yeso ka wu wo m-rangse à.

¹⁶ Amba m-moka ine eso. Me un rwuun be un du cas o nept Shir ye daagu wo o waragté ko-wan-guw un ko-wan-swo-se un wu ne. Komo o rurut ma-to un rem-se o hyane mosse un me ne à ba o-gyer, komo un rem-se, um he wo m-rure ne kane co à.

¹⁷ Man gu wo be-de un hun-ne ru, komo un ye ro **Yahuda**-ne á. Me wo m-tom be-de un ye ro **Yahuda**-ne á.

¹⁸ Woa upsu ye yish-ye un ye, ye yagne be-de o-comb ye muun be-de m-cucas, ye yagne komo gwomo-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ye muun be-de un **Gwomo-to Shir**. Un kaane ye hette m-kum a soksu ye ut-**ba'as**, komo o-**cim** ne mosse un ye warge ba m-kukop ne à kap remen ye shereg be un de.’

Burus rworog ma-to senge-mo un wu

¹⁹ “Remen kaane, ko-Gwomo Agirippa, me yage sher o-nip un ka hyangan-to haanu me es-mo n-Ton shir á.

²⁰ Um cirig nome un hun-ne ye o-Damaskus o-ko'ot. Ka da-de um nomuru hun-ne ye o-Urusharima un myet-o un yan-her-o un dak-o o-Judiya ne. Ka da-de, komo um nomuru ye ro **Yahuda**-ne á um zeeru ye yage **ur-ba'as** ye muun be-de Shir, komo ye nom rem-se a hette m-nap ye yagute **ur-ba'as** à.‡

²¹ O rwo'e **Yahuda**-ne shipt me n-me un **Pyo-o Shir** ye m-senge ye hoot me.

²² Amba Shir guuru me har m-moka. O rwo'e mette kane un rwor un ma-ut re ba o-gyer be-de un sek-ye un yakar-ne. Ba yo ken rii-yo me m-rwor un hon á se de rii-yo **yan-Rwor un Ma-to Shir** un **Mosa** ne zee yoa kor à.

† **Bor ur-kwooz us-cind:11 26:11** Hyen komo: Seng 8:3; 22:4-5. ‡ **Bor ur-kwooz us-cind:20 26:20** Hyen komo: Seng 9:20,28,29.

²³ Ye geneg unze, hun-ne a rangse **Kiristi**. Wu warag wu ur-takan wu he m-ine ut-marimar à. Un kaane wu he hante m-cecas be-de un kap o un hun-ne, **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á.”§

²⁴ Burus ro n-me un su'e hi un de un wu, ka da-de Pestus 'yonsuru us-cor ur-beeb ne wu zee, “Burus, o zungute! Moor-to un karante-m ru waksute wo ur-hi!”

²⁵ Amba Burus zeeru, “Pestus, Wa-ut-Gos, me zunge á. Nip-o me m-rwor cas.

²⁶ Ai, ko-Gwomo nepste ka rii-yo, me wu komo un nome ut-ma ba o-gyer. Um nepste wu nepste to ka saw-to kap, o nak yo ka rii-yo ba wukusse o a nomu yo á.

²⁷ Ko-Gwomo Agirippa, zo shereg un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne? Um nepste o shereg un ye.”

²⁸ Ka da-de, Agirippa zeeru Burus, “¿Un ka ya o-da yo hiin o cone me m-hoks dore un **Kiristi**?”

²⁹ Burus zeeru, “Ko ya o-da hiin, ko deen, Shir zee ba wo un hon du á, har ma un ye ro me m-rege ut-to ne à kap caane, ye barme bo um ro à, se de ba ke'o á.”

³⁰ Ko-Gwomo inuru, kaane komo ko-Gwamna un Banis ne, un ye ro ne tara tara be-ur gaan un ye ne à.

³¹ Bo ye ruute be-de un piish ut-ma à, ye zeeru or re un ye ne, “Ai, ka net-wu nom yo ken rii-yo woo'e a ke'et wu ko a hoot wu á.”

³² Agirippa zeeru Pestus, “Ka net-wu ro heete ma-to un wu be-ur ko-Gwomo **Sisar** á, a roa ho'ose wu.”

Bor ur-kwooz us-ta'yoor

Burus cowog hat-o m-ho ha-mo o-Roma

¹ Bo a hongsite da-o m-neke à, te zonguru ha-mo n-dak o o-Itariya n-me o-hat o m-ho. Ko-Gwamna Agirippa rwo'uru Burus un kom-to un wu ken caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne wu. Jin-de un wu Juriyos. Wu ro wan-gaan be-de un karma-ne ye un Buug-ur ko-Gwomo **Sisar**. Komo ko-Gwomo Agirippa ya'asuru Juriyos ye ken hun-ne ye a ka'e à.

² Bo te cuwte o ken hat-o à o o-Adiramium, o ro ma-to m-ha to ken bo-to to ro n-riib o-Asiya à, te ciri m-neke. Aristarkus, wu ken net-wu ko-ya-o-Tasaronika-wu so n-dak o o-Makidoniya, wu ro be-ur gaan un te ne.

³ Bo ish geste à, te wooru bo-o o-Sidon, komo Juriyos ya'u Burus ur-'won, Burus yagu wu, wu he wu hyenet nay-ne ye un wu, ye nomotu wu yo wu cone à.

⁴ Bo te inute kane un hat-o m-ho à, yo-m ro te m-muunte n-jim n-co te. Remen kaane, te pa'uru so o-ye'er o o-Sayipurus* so yo-m rotte m-'wons á.

⁵ Bo te peste sa-mo ro yow yow n-dak o o-Kirikiya ne à, o-Bampiriya ne, te wooru bo-o o-Mira un dak-o o-Rikiya.

⁶ Kane, caari-wu un ko-karma kume o ken hat-o o-Arekzandiriya o ro m-ha o-Itariya à, wu rwo'u te n-me.

⁷ Te nomuru ho-ut ut-ho te ur-hew ceen ceen, un yish jaas-ye te woo yow yow o-Kinidusa ne. Bo yo-m wentu te m-ha co à, te pa'uru riib-o un ba m-yo, so un jim-de un o-Kirit† yow yow o-Sarmoni ne.

§ **Bor ur-kwooz us-cind:23 26:23** Hyen komo: 1Kor 15:20; Isha 42:6; 49:6. * **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:4 27:4** o-Sayipurus dak-o o ro n-tete o m-sa à. † **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:7 27:7** o-Kirit dak-o o ro n-tete o m-sa à.

⁸ Te pasu o un yish jaas-ye, har te wooru de ken be-de a m-aag be-de ur-Wuke de ur-Bon yow yow un bo-o o-Rasiya ne.

⁹ Te hooste o-da un ka be-de deen, hew-ur mossu te m-yo ne, remen da-o o-swoot[‡] aragsute. Burus ya'u ye ut-ma.

¹⁰ Wu zeeru ye, "Hun-ne, um hyanag ka hew-de a nom na m-yo ne, komo naase-m a kor na deen, ba naase-mo us-saw o-hat ne cot á, har un hoog-m na ne."

¹¹ Amba Juriyos wu dek rii-yo Burus rwore á. Un hek-o un kaane, wu raksu ma-to un wan-nak-o-hat komo un to un wa-o-hat ne.

¹² Ye un nom kaane remen ka be-de ur-wuke de o-Rikiya de nom ur-bon hat-to re o-gos kane á. Ye ken ye deen be-de un ye zeeru a senge ur-hew, a senge komo a woot o-Pinikiya, urege a nome, remen ye reet o-gos reeno. O-Pinikiya ne be-de un es ut-hat to o-Kirit, o gwote so un baar-o ur-horim á, komo un raag-o ye'er-o ur-horim ne.

Ur-pigip n-te m-sa

¹³ Bo yo-mo o-baar cirte m-dusune à hun-ne hyanuru ye zee con-mo un ye kumute, ye naknuru kwom-o ro un bop o-hat à, ye doruru riib-yo o-Kirit, yow yow un riib m-sa ne.

¹⁴ Ba m-jime yo-mo ur-pigip indundururu deen so o-ye'er un so ur-horan ne mo wosnu raag-o o-Kirit.

¹⁵ Bo yo-m wosonte o-hat à, har o hoks kwange m-yo á. Te argu m-yage temb yo-m sengu te m-huk.

¹⁶ Bo te dorute un jim-de un o ken dak-o o ro n-tete m-sa à, te naknu hat-o rek-o n-ton un hat-o o-caari un yish jaas-ye. Jin-de un ka dak-o o-Kawuda. Te un dore jim-de un ka dak-o remen yo-m mott m-'wons ka raag-o á.

¹⁷ Bo ye nakante hat-o rek-o ye he'edburu n-me o-caari à, ye nomu us-weer, ye gegru us-hu, ye rigumsuru ka caari-o o-hat o, taase o bu'uge. Ye he'eburu us-gegette. Ye yaguru yo-mo tutute o-hat remen ye hoks o m-nak á. Ye un nom kaane remen ye un gyer-o un a jorbe ye un hyereg-mo o-Sirtis mo ro un saburse o-hat à.

¹⁸ Remen ho-m doog o-zungo, mo ro te m-nukt deen deen. Bo ish geste à, ye ciru kamas un saw-to ro n-me o-hat à, ye jorburu n-me m-ho.

¹⁹ Ho-ur atette-de komo, ye un kom-to un ye, ye jorburu to ken saw-to m-senge mo o-hat to.

²⁰ Bo te nomte ut-ho m-mahun à, te hyan ur-ho ko o-regen á, komo caari-o un kem m-yo ne ro te us-bu. Te hussuru o-sakto unze tea ru.

²¹ Remen ye she'essute ba ye un re rii-yo m-re, Burus inuru eso un tete-de un ye. Wu zeeru, "Hun-ne, no ro hogute ma-ut re to um zee no cin o-Kirit à, to ka rem-se naase un ka yo-mo ne roa kor no á.

²² Amba m-moka, me no m-kewes nom no jaab-o ut-men, remen yatt-wu he m-nebe be un no á, se de a taage o-hat.

²³ Me un zee kaane remen tet-mo m-ryo wu ken **wan-tom-wu Shir** wu, wu um ro un kom-o un wu à, wu me komo un guw-mo un wu à, wu eks un her-o re.

²⁴ Wu zeeru, 'Burus, wo hoge o-gyer á. O-nip woa es be-ur ko-Gwomo **Sisar**. Gwoť un rem ru komo Shir un sok-mo un wu ne, wua gu myet yan-hew un du.'

²⁵ Remen kaane nom no jaab-o ut-men, no hun-ne, um shereg be-de Shir bo a ruru me à, kaane he m-nom.

[‡] **Bor ur-kwooz us-ta'yoor:9 27:9** O ka ho-de m-Pas (Yom Kippur).

²⁶ Amba kap un kaane ne, ka yo-mo a jorbe o-hat un hyereg-mo un de ken dor-de, o sabre.”

Hat-o naasute

²⁷ Un tet-mo un op ut-nass [14], yan-se a rottu na un Sa-mo o-Adiriya. O-da da purge, ya-m-nak-o-hat essu us-barag ye zee a nomoste yow yow o-dak ne.

²⁸ Ye ma'uru duw-de m-ho ye hyanuru de wooste us-na o-zungu ur-kwooz [120]. Bo te tekte co hiin à, ye dooru m-ma, ye hyanuru us-na kwooz-ut nass us-op [90].

²⁹ Remen un gyer-o taase hat-o te cemne un ta'ar-ut caari-ne, ye ho'osburu kwom-to us-nu ut-nass un jim-de o-hat remen a wenet o-hat m-arag. Ye tuuru yish, ye konu Shir ish-o ges.

³⁰ Amba ya-m-nak-o-hat ma'asuru un senge-mo ye somot. Ye kergunturu hat-o rek-o us-weer sa o zee kwom-o us-nu ye he m-kergunte un co-o un caari-o o-hat.

³¹ Burus zeeru ko-caari-wu un ko-karma-wu un **Roma**-ne un ye ka karma-ne ye ne komo, “Urege ka hun-ne ye, ye es n-me un ka hat-o á, yatt bo no he m-nom no ruut á.”

³² Bo m-hoge kaane, karma-ne kupruru hu-se un hat-o rek-o, ye yaguru o doruru m-ho.

³³ Bo ish nomte un hede m-gas à, Burus konu ye, ye reebe rii-yo m-re. Wu zeeru, “Caane, ho-ut op-ut nass-to ka no un she'et-de o-regen, no re rii á.

³⁴ Remen kaane, me no us-kon re no rii-yo m-re remen no nomot hoog ko hi-o gaan-yo a husse un hi-ut no á.”

³⁵ Bo wu rurte kaane à, wu argu mos ur-burodi, wu nomuru ur-bongon be-de Shir un her-o un ye kap, wu wonguru wu ciri m-re.

³⁶ A dooru rwun-se un ye ur-beeb ko wu ke reeru rii-yo m-re.

³⁷ Te kap n-me o-hat hun-ne zungu-us yoor un kwooz-ut tet un op un cind [276].

³⁸ Bo ye reeste ye ciks à, ye haburu nu-se o-hat be-de un jorogbe un saw-to un ye n-me m-ho.

Jok-ye m-ho bu'ugte o-hat

³⁹ Bo ish geste à, ya-m-nak-o-hat ye hoks m-nap dak-o ye rotte á, amba ye hyanag o ken riib-o dak-o, o m-hyereg. Ye zonguru ye wotte o-hat be-de m-hyereg urege a nome.

⁴⁰ Ye kupru us-hu se un kap o un ka kwom-to us-nu to, ye yagu to n-me m-ho. Hohond-mo un ka da-o komo ye usse gegette-yo un gaag un rii-yo un kwus o-hat. Ka da-de, komo ye 'yonse pirapira-to o-hat to ro o-co à hond hond bo yo-m he o m-tute o-co à. Ye rwo'u ur-hi ha-mo n-riib yo m-sa.

⁴¹ Amba bo te woote de ken be-de ho-m mo m-karge à, hat-o tamu m-hyereg, har hi-o o-hat cowu n-me m-hyereg o hoks m-nukte á. Hat-o ciri m-bu'uge so n-jim un remen zungo-o un jok-ye m-ho.

⁴² Karma-ne zonguru, ye hoomté ye a ka'e a taase wu ken wu nom us-waag wu som.

⁴³ Amba haanuru ka caari-wu un ko-karma-wu o-**Roma** wu conog gu un Burus, wu wenuru ye. Wu zeeru komo kap o un bo un ye nape m-ho à, ye me'es m-nosse, ye he'ebe n-me m-ho ye nom us-waag ha-mo n-riib o m-sa,

⁴⁴ ka ye kuse à, ye de ce-se o-hat, ko ne ye de kep-to o-hat. Un kaane kap mo un ye woo riib-yo m-sa pee.

Bor ur-kwooz us-eer

Burus un dak-o o-Marta

- ¹ Bo te possute à te hoguru, ashi, jin-de un ka dak-o* o-Marta.
- ² Hun-ne ye un ka be-de nomo te ur-ho deen. Ye goksu te kap, ye dapsu te o-ra remen kem-o ro ut-he à, komo o-huw ne.
- ³ Burus kamsunduru ut-ce wu ma'asu m-toob o-ra. Yo ken hwo-yo m-raab yo argu m-rwuun remen hund-o o-ra, yo kamturu kom-o Burus.
- ⁴ Bo hun-ne ye un ka be-de hyente o-hwo depo un kom-ut Burus à, ye zeeru or un ye ne, "O-nip ka net-wu ko-yan-hom un hun-ne wu. No hyanag myet bo wu possune be-de m-sa à, kap un kaane ne, ra-o ro wu un dor se wu marag."
- ⁵ Amba myet un kaane ne, Burus wishuru kom-o un wu, wu jorburu ka hwo-yo n-me o-ra, ko m-hoog, wu hoge á.
- ⁶ Ye ro us-barag ye zee ka kom-o a hu ko wua hye ba m-jime wu mer. Amba bo ye she'ete à, ye hyan rii-yo nome wu á. Ye warguru barag-us hor-se, ye zeeru unze wu o ken shir-o o.
- ⁷ Kane yow yow kat-ut ro kon, to un ko-Gwomo-wu un ka dak-o† jin-de un wu Pubiriyu. Wu goksu te, wu ya'u te be-de ur-she'et de ur-bon, har ho-ut tet.
- ⁸ Tato-o Pubiriyu wu ro domb wur-o un wu piishe á, o-wur o-ra un ryam-o ut-men ne. Burus cowuru be-de un wu, wu konuru Shir remen wu. Burus saku ut-kom un hi-de un ko-wan-gom, net pyeesuru cas.
- ⁹ Bo a nomte kaane à, kap o un ye kuse ya-us-gom à un ka dak-o n-tete o m-sa sengu m-haan a ye m-taase us-gom.
- ¹⁰ Ye ya'u te m-yar deen. Bo da-o m-ine wootu te komo à un hat-o m-ho, ye kamsunduru te kap o un bo un saw-to te cone à.

Burus woog un bo-o o-Roma

- ¹¹ Bo a nomte reng-us tet à, te inuru n-me un hat-o rwuune bo-o o-Arekzandiriya. Ka hat-o reeg o-gos un ka dak-o o ro n-tete o m-sa à. A nomsutu o komo o-napa untun sha-mo un shir yoor pese-ne Kasto un Porus ne.
- ¹² Bo te woonte bo-o o-Sirakus à, te rewu ho-ut tet kane.
- ¹³ Bo un kane komo te arguru te wooru bo-o o-Rigiyum. Rew-mo un ho-ur gaan, yo-m indunduru so o-baar, un gas-o ish komo te wooru bo-o o-Puteyori.
- ¹⁴ Kane o ka te go'one un ye ken yan-dor-ye ne. Ye konu te te nom ho-ut ta'oor un ye ne. Un kaane te wooru o-Roma.
- ¹⁵ Bo yan-dor kane hogute unze te robe à, ye haanuru, ye barkutu te har un be-de a ut-baab à o-Appiyus, komo un ka be-de ne de a m-zee *Kur-ut Tet-to un Hamat-ne* à. Bo Burus hyente ka hun-ne ye à, wu bomuru Shir. Komo wu dooru kum un beeb-de us-rwun.
- ¹⁶ Bo te cuwte o-Roma à, a ya'u Burus wu neke un hi un de un wu, wu she'et un o ken hur-o, komo wu ken ko-karma-wu ro wu ur-'er.

Ko'ot-o Burus o-Roma

- ¹⁷ Bo a rewete ho-ut tet à, Burus agu sek-ye ye un **Yahuda**-ne. Bo ye karaksute à, wu zeeru ye, "No or re ne, ko de nomte me nome hun-ne na **ur-ba'as** á, ko **ur-ba'as** mosse un jind-o un tat na ne. Myet un kaane ne a shik me o-Urusharima a ya'asu me un kom-to un **Roma**-ne ye ke'e me.

* **Bor ur-kwooz us-eer:1 28:1** o-Marta dak-o o ro n-tete o m-sa à. † **Bor ur-kwooz us-eer:7 28:7** o-Marta dak-o o ro n-tete o m-sa à.

18 Ye komo bo ye byaraktu me à, ye conog me m-ho'os, remen ye hyan me un de ken **ba'as-de** ne de woo'e a hoot me á.

19 Amba bo **Yahuda**-ne kwangute dek un ka ma-to à, a gaktu me, um heet ma-ut re be-ur ko-Gwomo **Sisar**, ko de me ro conog m-hante us-gyekt be-de un hun-ne na á.†

20 O rwo'e um hobt um hyen no. Um conog no nep rii-yo rwo'e me un ka be-de ke'o un ka kwom-to. Me ka kane remen um dek unze **Kiristi** heesunte. Wu ro sakt-o na.”

21 Ye zeeru wu, “Te de te kum o ken takurda-o o rwo'ne so dak-o o-Judiya mosse un ma-ut ru ne á. Yatt or na komo wu haane kane wu rur ma-ut ru á, ko wu rur ma-to ba ur-bon mosse un wo ne á.

22 Amba te cong te hoge yo o cone à un nu-o ru, remen bo un rii-yo te nape de à yo ro, ka derika-o pu-o o ko kene a m-cep un ma-to un o ut-yo to.”

23 Ye rwo'uru ho-de ye hette m-gone un Burus ne à. Ye haanuru be-de wu ro ur-she'et à, komo ye haante deen ut-moor ne. Cir-mo n-sot har m-rim, wu senguru ye nome ut-ma wu ro ye m-rure ma-to un **Gwomo-to Shir**. Wu ro m-senge, wu nakantu ye be-ur Yeso un bu-yo un Ma-to Shir. Wu un nom kaane, remen wu kututu ye **Kiristi** bo wu karante ka rem-se **Mosa** un **yan-Rwor** un **Ma-to Shir** ne gene à.

24 Ye ken ye argu dek un ma-to un wu, amba ye ken ye dek á.

25 Remen kaane, ye ho'ose or un ye ne o-wur á. Rii-yo ye yagute ka be-de Burus nomo ye ma-ut gaan, wu zee, “Ashi, **Kukt-o Shir** rworog o-nip, bo o nome tat no ne ut-ma à un nu-o **Ishayawan-Rwor** un **Ma-to Shir** o zee,

26 “ ‘Neke be-de un ka hun-ne ye, o zee,

“Noa senge m-hoge un yo me m-zee koyanda à,
amba no hoks m-nap á.

Noa ma'as m-hyan un yo me m-nom à,
amba no hoks m-nap un yo um cone á.”

27 Remen hur-de un ka hun-ne ye nomoste m-hwogon,
ye zupste to-to un ye,

ye bitisshe yish-ye un ye,
Taase ye hyen un yish-ye un ye,
ye hoge un to-to un ye,
ye kergute komo un hur-de un ye,

har ye waktunte be un de um soksutu ye **ur-ba'as**.§

28 “To, nap no, Shir tomsunte ma-to un gwu har ha-mo un ye ro **Yahuda**-ne á. Ye komo ye a raks ut-to!”*

30 Burus she'etu un ka hur-o wu moge à har hak-us yoor, wu ro un goks un kap o un ye ro m-haan be-de un wu à.

31 Yanze a wen wu m-ko'ot á, wu senguru ko'ot un **Gwomo-to Shir**. Wu ro ur-yoos mosse un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi** ba o-gyer.

† **Bor ur-kwooz us-eer:19 28:19** Hyen komo: Seng 25:11. § **Bor ur-kwooz us-eer:27 28:26-27**

Hyen komo: Isha 6:9-10 (ut-Girik). * **Bor ur-kwooz us-eer:28 28:28** Mo ken gen-mo un do ci-o 29Bo to ka ma-to ro à, Yahuda-ne inuru, ye arguru, ma-ut sunuru ye deen un hi un de un ye.

Takurda-o Burus o_wu gene_yan-dor Yeso n-me_bo-o_o-Roma

Rem-se ro_n-me_à:

M-zante_ un hi-de ut-ma ne_1:1-17

Hun-ne_ ye_ un hono o-dak conog gwu_1:18—3:20

Cow-yo Shir yo un gwu_3:21—4:25

Hoog-m pu-mo_n-me_ un Kiristi 5:1—8:39

Zonge-to Shir mosse_ un Ya-o-Isra ne_9:1—11:36

She'et-de un ko-yan-dor Yeso 12:1—15:13

M-tige_ un gas-ur Burus ne_ de un hi un de un wu_15:14—16:27

Ur-gas

¹ Me, Burus, wan-guw-m **Kiristi*** Yeso, genbe_ ka takurda-o, Shir ak me ko-yan-Tom Yeso remen um ko'otté **Ma-to_m-Rerem** to un wu.

² Ka **Ma-to_m-Rerem** to, to Shir surte_ o-nu cin n-ga à, to yan-rwor un Ma-to Shir zee_ un Takurda-o Shir o un ba m-kukop à.

³ Ka **Ma-to_m-Rerem** to, to un Wà un wu to, wu rwuune_ so un baag-o ko-Gwomo **Dawuda** à, be-de un mat-o o-wur.

⁴ Amba un koob-de un kukop-mo un wu, **Kukt-o Shir** kututu na ur-beeb ne_ unze, Yeso **Wà-wu Shir** wu remen wu inute_ ut-marimar. Yeso **Kiristi**, wu ro Wan-Koyan na.

⁵ Remen yo Yeso nome_ me_à, Shir ya'ag me_ m-yar un o-cow yo um waragte ko-yan-Tom Yeso, wan-ko'ot un Ma-to un wu. Wu un nom kaane_ remen hun-ne_ kap ye_ un dak-ut-dak, hono o-dak ye_ sheret un wu, komo ye_ nome_ wu o-dorotte.

⁶ No ma, no mosse_ un hun-ne_ ye_ un Shir daagne_ à ye_ she'ete_ kang-o gaan un Yeso **Kiristi** ne.

⁷ Ka takurda-o, o ma no o myet yan-dor-ye_ ro un bo-o o-Roma à:

Shir waste_ un no ne. Wu degsu no, no waragte_ hun-ne_ ye_ un wu. Me us-kon Shir Tato na un Yeso **Kiristi**, Wan-Koyan na wu 'ye_ no gwugwu-mo ur-hur un yar-mo un wu ne.

Kon-se ur-bongan

⁸ Ur-takan, um bomog Shir re un jin-ur Yeso **Kiristi** rem no kap, remen hono o-dak hun-ne_ ro un m-hoge_ un ma-to un sher-m no.

⁹ Shir, wu me_ un guw-mo un wu un hur-ur gaan un ko'ot un **Ma-to_m-Rerem** to un Wà un wu Yeso à, wu ro wan-swo-us re, wu hyeneste_ bo me us-kon koyanda rem no à.

¹⁰ Me us-kon koyanda, Shir 'ye_ me_ o-cow um habute_ be-ur no, urege_ Shir conog.

¹¹ Me un reeb-o um hyenet no, bo um he no m-gu un yar-mo Shir ya'asu me_à, remen no bo'osuté_ un yo no shere_ à.

¹² Rii-yo um cone_ m-zee_ à, um conog um do no jaab-o ut-men un sher-m no, komo um conog no do me_ jaab-o ut-men be-de un sher-m re.

¹³ Or re ne, um conog no nep um sengute_ deen um habute_ be-ur no. Amba me_ kum o-cow á. Um ro conog um guut no bo sher-m no he m-do m-'wons be-ur **Kiristi** à. Um ro conog m-gu no, um bo'ose_ un rem-se Shir, bo um gu'e hun-ne_ un to ken be-to à.†

* **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne_ à. † **Bor-o gaan:13 1:13** Hyen komo: Seng 19:21.

14 Me m-hoge un hur un de nu-se un hun-ne kap ro un hi un de, ya-n-me ut-bo un ya-us-riib ne, ya-us-nap un ya-ba-us-nap ne.

15 O rwo'e um ro cunte m-ko'otu no **Ma-to m-Rerem** no yan-bo-o o-Roma.

Beeb-de un ma-ut Yeso

16 Me un hoge un 'e-mo un rwor un **Ma-to m-Rerem** á. Me un zee kaane remen to ro na m-kute un beeb-de Shir. Ka beeb-de de ro un gwu-o un myet ye shere be-de un wu à, **Yahuda**-ne ur-takan, ka da-de ye ro **Yahuda**-ne á.‡

17 Ka **Ma-to m-Rerem** to kututu na bo hun-ne he m-warag kashi be-de un Shir à. A cire m-sheer be-de Shir, a komuru komo m-sheer be-de un Shir. Bo Ma-to Shir zee à, "Net kashi wua kum hoog remen wu shereg be-de un Shir."§

Hun-ne myet ba'asute

18 Ryaab-se Shir rwunte cas cir-mo n-ton remen yan-men-ut jaas-to un rii-to un ba ur-bon to hun-ne ro m-nom ne à. Ye hokte o-nip un men-ut jaas-to to un ye.

19 Depete ye nep myet rii-yo ro yo Shir à, remen Shir kututu ye yo cas.

20 Cin da-o Shir nome hono o-dak à, rem-se Shir, se a m-hyan un yish á, beeb-de un wu de ba m-ta, un bo wu ro ne à, cas a ro se m-hyan be-de un rii-to Shir nome à a to m-nap. Net rott be-de m-ru á.

21 Ye nepste Shir, amba ye ro wu m-'ya un sek-mo depe á, ye ro wu m-bom á. Remen ye nomog kaane, barag-se un ye warag o-hwaa, hur-de un ye, komo shiishe de rowe o-comb.*

22 Ye ro m-hyan un hi un de un ye ya-us-weer amba ne raag-mo ye rotte.

23 Otte ye ya'as m-seps be-de Shir wu un ba ur-kom à, ye senguru us-toog un rii-to net nome à. Ka rem-se net shabe à, untun sha-mo un net, un sha-mo un yege-no ne, ut-gut ne, un rii-ye ro ut-kurub ne à. Myet ka rem-se ro m-ta.†

24 Remen kaane, Shir yaguru ye, ye nomuru rii-yo hur-de un ye cone à, ye nomuru saw-to m-'e un wur-ut or un ye ne.

25 Ye yaguru Shir wu o-nip, ye bopuru ut-bo. Ye ma'asu m-kwukte un ya'asu m-guw ne be-de un rii-to Shir nome à, amba ye yage Shir wu nome koyan à, wu a he ur-bongon de un ba m-ta à, **amin**.

26 Remen kaane, Shir yaguru ye. Ye nomot rii-yo ye cone à yo m-'e. Ne'a-ne ye un ye yaguru rew-mo ut-ge bo a wete à. Ye senguru nom un rii-yo a 'wosse á. Ne'a-ne ro m-rew un or un ye ne ne'a-ne.

27 Campo-ne komo ye yaguru rew-mo ut-ge un ne'a-ne ne bo a wete à. Ye senguru con-to un hi un de un ye, campo-ne ro m-rew un or un ye ne campo-ne. Remen kaane o hante a ye'et ye ur-koob de rekse hond hond un **ba'as-de** un ye ne à.

28 Bo ye yage nap un Shir à, Shir yaguru ye, ye he'eburu un barag-se o-hwaa, ye sengute nom un rii-yo depe á.

29 Ye shiishe un nom un men-ut jaas-to koyanda.

Ye ro un nome hun-ne rem-us yo-se.

Ye peneg o-suub.

Ye m-nom un rem-se he naas un hur-de un net à.

Ye peneg ur-shoob.

Ye ro un hoom un hun-ne.

Ye peneg ut-ween.

‡ **Bor-o gaan:16 1:16** Hyen komo: Mark 8:38.

* **Bor-o gaan:21 1:21** Hyen komo: Apis 4:17-18.

§ **Bor-o gaan:17 1:17** Hyen komo: Haba 2:4.

† **Bor-o gaan:23 1:23** Hyen komo: Kara 4:16-18.

Ye m-raks un hun-ne.
 Ye ro un ess un net ur-hur.
 Ye ro ut-we.
 30 Ye ro un m-ti un jin-to un hun-ne.
 Ye yaguru Shir.
 Ye jiite yo'og-o un hun-ne.
 Ye jiite m-gwon.
 Ye peneg us-ses.
 Barag-se un ye yo-se se.
 Ye ro un koob-de o-dorotte o un ye mate ye à.
 31 Ye rott ur-hi á.
 Ye m-shoos un ma-to ye surte o-nu á.
 Ye m-was ko hyan un 'won-de un hun-ne á.
 32 Ye nepste jind-o Shir zeeg myet net-wu nome gon ka saw-to à, wu woog m-mar. Amba ye ro senge-mo un nom un rii-yo ba ur-bon, ka ye ro m-nom kaane komo à, ye ro ye m-do'e jaab-o ut-men un rii-yo ba ur-bon.

Bor-us yoor

Shir ro un m-piish ut-ma hond hond

1 ¿Or re, wo un hyan un **ba'as**-ur or ru ne? Wott be-de m-ru á. Wo un piishe un hun-ne ut-ma komo wo m-nom un rii-yo ká hun-ne ye ro m-nom à, hi un du wo m-ho.*

2 Te nepste piish ut-ma to Shir hond hond o be-de un ye ro m-nom un gon ká rem-se o-saa se à.

3 Wo un piishe hun-ne ut-ma. Wo mat-de un net, wo wu ro m-nom un gon ká rem-se wu ken wu ro m-nom à, ¿Wo m-hyan o zee Shir a 'ye wo ur-koob á?

4 ¿Ko de wo un gini un caari-mo un yar-mo Shir un 'won-de un wu ne, un mo un hur-de un wu ne? Nap unze Shir un kute wo 'won-de un wu remen o waktunté o muun be-de un wu.

5 Amba remen cikt un du un koob-de un waktune-m ru ne be-de Shir, wo un egne un hi un du ryaab-se Shir. Un ho-de ryaab-se Shir, wua kute hun-ne kashi un piish ut-ma cas cas.

6 Shir "a top ko wu ke net-wu hond hond un gon senge-mo wu nome à."†

7 Shir a 'ye hun-ne hoog-o un ba m-ta ye mo'e ur-hur un senge-mo un nom un rii-yo ur-bon à, ye ro un sakto-o un kum m-seps, m-sek ne, un hoog-o ba m-ta ne.

8 Un cen o ye ken hun-ne ye ro un con-to ur-hi ne, ye yage o-nip à, ye ro un nom un rem-se un ba ur-bon, ryaab-se Shir ro un hi-de un ye, komo yea su ur-koob deen.

9 Swo ur-koob un tuk-mo ut-men ne ro un 'er-de un ko wu ke net-wu wan-nom un men-ut jaas-to, ur-takan be-de un **Yahuda**-ne, ka da-de, ye ro **Yahuda**-ne á.

10 Amba Shir a 'ye ko wu ke wu ro m-nom un senge-mo ur-bon à, m-seps, m-sek ne, un gwugwu-mo ur-hur ne. Wua nom yo ka, ur-takan **Yahuda**-ne, ka da-de, ye ro **Yahuda**-ne á.

11 Remen Shir rott m-koos á.‡

12 Kap ye nome **ur-ba'as** rii-yo **karamsa**-o **Mosa** woonte à, Shir a piishe ye ut-ma ba o-**karamsa**. Ye nome komo **ur-ba'as** un neps un **karamsa**-o **Mosa** à, n-te un **karamsa**-o **Mosa**, Shir he ye piishe ut-ma.

* **Bor-us yoor:1 2:1** Hyen komo: Mati 7:1; Ruka 6:37. † **Bor-us yoor:6 2:6** Hyen komo: Bong 62:12; Swoq 24:12. ‡ **Bor-us yoor:11 2:11** Hyen komo: Kara 10:17.

¹³ Shir a hyen hun-ne kashi remen ye hogute o-**karamsa** á, amba se ye nomog o-dorotte o un yo **karamsa**-o zee à.

¹⁴ Ye ro **Yahuda**-ne á, ye rott o-**karamsa** á, amba da-o ye nome yo **karamsa**-o zee à, barag-se un hur-de un ye ro ye m-kute rii-yo ur-bon un yo un ba ur-bon ne, ko de yette **karamsa**-o **Mosa** á.

¹⁵ Senge-mo un ye kutute ye unze ye ro o-**karamsa** ne gense un hur-de un ye. Da-o ye nome rii-yo un ba ur-bon, hur-de un ye naasuru, amba ye nome rii-yo ur-bon ye ro un hoge o-zak.

¹⁶ Remen kaane, bo ka **Ma-to m-Rerem** to me m-rwor zee à, kaane he m-warag un ho-de Shir he piishe un hun-ne ut-ma à, n-me un Yeso **Kiristi**. Shir a piishe hun-ne ut-ma, myet un barag-se ye nome wukusse à.

Yahuda-ne un karamsa-o Mosa ne

¹⁷ M-moka me un yo ken rii-yo ne yo me wo m-gene à. Wo m-aag un hi un du ko-**Yahuda**. Wo m-'wons un **karamsa**-o **Mosa**. Wo komo m-gwon un she'et un du un Shir ne.

¹⁸ Wo m-zee o nepste yo Shir cone à. Komo wo m-daag un yo ro hond hond à remen o nepste o-**karamsa**.

¹⁹ O nepste jip unze wo he neken po-ne o-ko, wo m-dek untun wo ro m-cucas be-de un ye ro o-comb à.

²⁰ Wo m-dek wo ro wan-yoose un raag-ne, un yakar-ne, remen o nepse **karamsa**-o **Mosa** shiishe o ro us-nap ne, o-nip ne.

²¹ Wo wan un yoose un ye ken ye, ¿woa yoose hi un du? Wo wu ro m-ko'ot unze hun-ne hiw ur-hyow á. Wo, ¿wo ur-hyow á?

²² Wo wu ro m-zee net nom o-ás á, wo, ¿wo m-nom un rii-yo o-ás á? Wo wu cone m-gir á. Wo, ¿wo m-hiw ur-hyow un pyo-o m-gir?

²³ Wo wu ro m-gwon un **karamsa**-o **Mosa** à. Amba wo m-naas un jin-de Shir be-de un koob-de o-dorotte o o-**karamsa**.

²⁴ Ma-to Shir zeeg, "Hun-ne ro un yo'og un jin-de Shir ko kene remen she'et-de un men-ut jaas-to-ut no."§

²⁵ Urege o dorute o-**karamsa**, ko-ur a gu wo, amba urege wo m-dore yo **karamsa**-o zee á, ko de a ko wo à, Shir a hyen wo ba ur-ko.

²⁶ Urege ye ro ba ur-**ko** á, ro m-dore un yo **karamsa**-o zee à, Shir a dek ye untun ye ro ur-ko ne à.

²⁷ Ye ro ba ur-ko o-wur á, amba ye ro m-dore un yo **karamsa**-o zee a nom à, yea piishe wo ut-ma. Wo wu ro o-**karamsa** ne gense à, wu ro ur-ko ne à, amba wo un koob-de o-dorotte un **karamsa**-o Shir.

²⁸ Remen ko-**Yahuda** jip ba net-wu, wu ro ko-**Yahuda** o-wur cot á. Komo ko-de o-nip ba de o-wur de á, ko kups o-ka á.

²⁹ Ko-**Yahuda**-wu o-nip hur-de un wu ro tete un Shir ne. **Kukt-o Shir** o ro un m-ja'as un hur-de un net. Shir-ye ro wu m-bom, yanze net á. **Karamsa**-o ro m-ja'as un hur-de un net á.*

Bor-us tet

Koyanda Shir ro un nom un yo wu zee wua nom à

¹ ¿Un yan-**Yahuda**-ne jiishe ye ro **Yahuda**-ne á? ¿Yan yo net he m-kum urege a **koog** wu?

§ **Bor-us yoor:24 2:24** Hyen komo: Isha 52:5 (ut-Girik); Izik 36:22. * **Bor-us yoor:29 2:29** Hyen komo: Kara 30:6.

² Rii ro kon hun-ne un ko yo ke bu-yo! Ur-takan, be-de un **Yahuda**-ne Shir bopse Ma-to un wu.

³ Amba ye ken **Yahuda**-ne ye, ye sher un Ma-to un wu á. Myet un kaane ne, oa ru Shir yagute ess un swor o-nu o un wu á.

⁴ Cow-yo un kaane ro kon á! Shir wa-o-nip-wu ko hun-ne myet warag ya-ut-bo, bo ko-Gwomo **Dawuda** rure Shir un Ma-to Shir à:
“Hun-ne a hyan o ka, ma-ut ru shiig o-nip,

o warag komo o-keeg a piishe ma-ut ru.”*

⁵ Amba, ye ken ye a zee, “Ba’as-ut na nomog ur-bon, remen to rwo’og hun-ne hyenet bo Shir ro kashi à m-moka. ¿Ba’as-de Shir nome us-ryaab un na ne wu ‘ye na ur-koob?” Raag-mo a cite kaane.

⁶ Kaane o á ko hiin! Urege Shir ro kashi á ¿re ne wu he m-nom wu piishite hun-ne ut-ma hono o-dak?

⁷ Wu ken wua hoks m-zee, “Urege bo-ut re mosse **ur-ba’as** ne rwo’og a nept nip-o Shir cas, ka **ba’as-de** warag komo rii-yo un ‘ya un Shir m-seps, ¿remen yan o ne har m-moka Shir hette me piishe ut-ma unze me ko-wa-**ur-ba’as** wu?”

⁸ Ye ken hun-ne ye weeg na, ye rurute ko wu ke unze a zeeg, “Do no ut-**ba’as** remen Shir kumut m-sek ut-moor ne!” Amba Shir kashi-wu, wua piishi ye ut-ma hond hond.

Yatt-wu ro kashi un net be-de Shir á

⁹ ¿Yan to ne a he m-zee? ¿Na **Yahuda**-ne a un jiish o ka ye ro **Yahuda**-ne á? Ay! Ko hiin! Un **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á, myet ragaan ye ro remen beeb-de **ur-ba’as** ro un gwomo-ut na.

¹⁰ Gense to ro bo Ma-to Shir zee à:
“Kashi un net ro kon á, ko wan-gaan,

¹¹ yatt-wu ro us-nap ne á.
Yatt-wu ro un hoob-o un Shir á.

¹² Hun-ne myet yagute bu-yo Shir, ye waragte hwaa.
Yatt-wu ro un nom un kashi un rii á,
ko wan-gaan.”†

¹³ “Nu-o un ye ya o ro sa o zee saag-o ro tikshisse à,
Rem-de un ye shiig ut-bo zak zak,”‡

“Ma-to un ye sa o zee raab-mo un hwo,”§
¹⁴ “Nu-se un ye shiig un ma-ut yo-to,

ut-reeb ne.”*
¹⁵ “Ye un jime m-ho un net á.
¹⁶ Ko kene ye neke se ye sabursute rii,
komo ye ru hun-ne tuk-mo ut-men.

¹⁷ Ye nap bo a he m-she’et un
gwugwu-mo ur-hur ne á.”†

¹⁸ “Ye un gyer-o un Shir á, ko hiin.”‡

¹⁹ M-moka a nepste myet yo **karamsa**-o zee à, a un gen rem na **Yahuda**-ne ye Shir ya’ase o-**karamsa** à. Wu un ya’as o bo hun-ne a kum keer-de m-ru ye nome rii-yo un ba ur-bon á. Un kaane o Shir he piishe un hun-ne hon o-da ut-ma.

* **Bor-ús tet:4 3:4** Hyen komo: Bong 51:4 (ut-Girik). † **Bor-ús tet:12 3:10-12** Hyen komo: Bong 14:1-3; 53:1-3 (ut-Girik); Ko’o 7:20. ‡ **Bor-ús tet:13 3:13** Hyen komo: Bong 5:9 (ut-Girik). § **Bor-ús tet:13 3:13** Hyen komo: Bong 140:3. * **Bor-ús tet:14 3:14** Hyen komo: Bong 10:7 (ut-Girik). † **Bor-ús tet:17 3:15-17** Hyen komo: Isha 59:7-8. ‡ **Bor-ús tet:18 3:18** Hyen komo: Bong 36:1.

20 Remen yatt-wu Shir he m-hyan kashi ba **ur-ba'as** un co-o un wu á, remen dorotte-o un yo **karamsa**-o zee à. Yo **karamsa**-o wo m-nom à yo ro kute un hun-ne **ba'as-de** un ye. §

*Cow-yo Shir ro un hongse
un hun-ne be-de un wu à*

21 Amba m-moka a kututu na yo ken cow-yo a hette m-warag kashi un hun-ne be-de Shir à. Bo ma-to Shir kutu na gense un **karamsa**-o **Mosa**, un yo yan-rwor un ma-to Shir rwo-re ne à. Cow-yo o-**karamsa** yo á.

22 Shir sokste **ba'as-to** un ko wu ke wu shere un yo Yeso **Kiristi** nome remen wu à. Shir rott m-koos á.*

23 Hun-ne myet ba'asute, ye nomog m-pupa un seps-mo Shir ne.

24 Amba myet un kaane ne Shir ya'ag na yar-mo un wu hur-ur gaan. Wu un nom kaane un bu-o **Kiristi** Yeso, bo wu rure na be-de swor ur-koob un na de ut-**ba'as**.

25 Shir un ya'as Yeso ur-**seke** remen **ur-ba'as**. A muutte hun-ne ba **ur-ba'as** be-de Shir da-o ye shere unze Yeso sekete hoog-o un wu un bu-yo un wuus un hyó-mo† un wu à. Ka **seke**-de kutute unze Shir rott m-koos á da-o wu yage ka ye nome **ur-ba'as** n-ga piishe ut-ma á,

26 remen wu kututé na kashi-wu ro. Un kaane, a nep Shir kashi-wu komo myet wu shere un Yeso à, wu warag kashi un net.

27 Yatt-yo a hette us-ses á! ¿A nom us-ses remen a nomote o-**karamsa** o-dorotte? Ay! Amba Shir so'oste **ba'as**-ut na remen a shereg.

28 A nep Shir ro m-hyan un hun-ne untun kashi-ye remen sher-mo un ye cot, yanze remen dorotte-o o-**karamsa** á.

29 Shir-o un **Yahuda**-ne ye cot á. ¿Wu ro ka Shir o un hun-ne kap? Eba, wu ro Shir ye un hun-ne kap.

30 Shir gaan ye, wu ro un muut un **Yahuda**-ne tete be-de un wu remen sher-mo un ye. Wu ro komo m-muut un ye ro **Yahuda**-ne á tete be-de un wu remen sher-mo un ye.‡

31 ¿A muut o-**karamsa** hwaa remen a shereg o-nip? Ko hiin, un suge-de un kaane ma, te nepste jip unze **karamsa**-o ro ur-bon ne.

Bor-us nass

Sher-m Ibrahi

1 ¿Ya a he m-zee ne mosse un **Ibrahi** ne, ko-yan-ga'e na, un ma-to m-sher?

2 Urege Shir hyanag **Ibrahi** kashi un net-wu, **Ibrahi** kumug rii-yo un uk o-cin, amba yanze be-de Shir á.

3 Ma-to Shir zeeg, "**Ibrahi** shereg be-de Shir, o rwo'e Shir egt wu kashi un net."*

4 Wu ro un nom un senge-mo un hwor-ye a tope wu à, yar-mo á. Kaane ro remen senge-mo un wu mo.

5 Amba Shir ro muut un **ya-ur-ba'as** kashi be-de un wu remen sher-mo un ye, yanze remen senge-mo un ye á.

6 Un Ma-to Shir, **Dawuda** rworog ma-to un kwum-o ro be-de un net-wu ro kashi be-de Shir à, yanze remen senge-mo net nome mo á. **Dawuda** zeeru:

7 "Ya-o-kwum-ye, ye a sokse **ba'as-to** un ye à,

§ **Bor-us tet:20 3:20** Hyen komo: Bong 143:2; Gara 2:16. * **Bor-us tet:22 3:22** Hyen komo: Gara 2:16. † **Bor-us tet:25 3:25** Ka gom-to to ro na muut m-jim remen a bakste unze n-ton o-akwati o swor o-nu o Shir. Yan-Cow be-de un kon-se Shir ro wuus m-hyó n-ton o-gaan cot ko o ke hak-o.

‡ **Bor-us tet:30 3:30** Hyen komo: Kara 6:4; Gara 3:20. * **Bor-us nass:3 4:3** Hyen komo: Taka 15:6; Gara 3:6.

Shir a baks un **ba'as-to** un ye ne á.

⁸ Wa-o-kwum-wu, wu Yawe a do m-baks
un rii-to un ba ur-bon ne, to wu nome á.”†

⁹ ¿Yan ka kwum-o, o un **Yahuda**-ne o, ye a koe à cot? ¿Ko myet un ye ro **Yahuda**-ne á, ye a koe á? Yo te m-zee à, yo ro, “**Ibrahi** shereg be-de Shir,” o rwo'e a zett “wu kashi un net be-de Shir.”‡

¹⁰ ¿O ke da-o ne a zee **Ibrahi** kashi un net be-de Shir? ¿Rii-yo a koot wu o ko se da-o a koose wu à? Ma-to o-nip to ro rii-yo a koot wu o.

¹¹ Cin ba a ro **koog** wu, Shir goste wu kashi un net remen **Ibrahi** shereg un wu. Ka **ko**-de ro m-sha, o-napa ne sa o zee sher-mo un wu. Remen kaane, **Ibrahi** waragte tato-o ya-m-she be-de Shir, ye a esse untun kashi un hun-ne à, ko de nomte à a ko ye á.§

¹² Un kaane, komo **Ibrahi** waragte tato-o un ye a koe, ye shere be-de Shir à. Ba remen ko-de a ko ye un hond un de á. Amba bo **Ibrahi** nome cin ba a un ko wu à, ye dekurú sha-mo un sher-m **Ibrahi** mo wu rotte à.

Swor o-nu o Shir be-de un hun-ne ye shere à

¹³ Shir sworog o-nu un **Ibrahi** ne un baag-o un wu ne unze wua ya'as ye hono o-dak. Ka swooru nu-o Shir un nom o ba remen **Ibrahi** nomog o-dorotte o **karamsa** á, amba remen sher-mo un wu be-de Shir. Shir hyanag wu kashi un net.*

¹⁴ Urege yan-dore o **karamsa** ye a he m-'ya un hono o-dak, ai sher-mo un net waktute o ka hwaa, komo nu-o Shir swore à o m-zar o.†

¹⁵ Shir ro un nom us-ryaab a pesse **karamsa**-o un wu. Amba be-de ro ba o **karamsa** à, yatt bo a he m-nom a nomot koob-de o-dorotte kane á.

¹⁶ Remen kaane, sher-mo ro 'wun-de ut-ma kap. Shir un ya'as na swor o-nu o un wu m-yar, hur-ur gaan. A gokste o, yanze remen a nomog o-dorotte o o **karamsa** á, amba remen sher-m na untun sher-m **Ibrahi**. **Ibrahi** wu ro tato na kap.‡

¹⁷ Ma-to Shir zeeg, “**Ibrahi** a warag tato-o un hun-ne ye ut-dak deen.”§ Ka swooru nu-o a hyenuste o cas be-de Shir wu **Ibrahi** shere un wu à. Wu ro un 'ya un margan-ne hoog à, gom-to un wu komo to ro ur-beeb ne de un nom un rii-yo rokne á, a hyen yo.

¹⁸ Ko de nomte sakt-o **Ibrahi** waragte sa o zee hwaa, kap un kaane ne wu reeg co un sakt-o un wu, komo wu sher har wu warguru tato-o un hun-ne ye ut-dak deen. To ka komo kaane Shir ruru wu, unze, “Baag-o ru a nom ut-moor deen.”*

¹⁹ Sher-m **Ibrahi** mo muun jim á, ko da-o wu woose us-hak o-zungu à [100], wu nepste beeb-de un wu teeste, **Saratu**, ne'a un wu, komo da-o o-mat aragsutu wu.†

²⁰ Amba be-de un swor o-nu o Shir, **Ibrahi** wong hur-de un wu be-ut yoor á. Wu dooru m-she be-de Shir, wu ya'asuru Shir m-seps.

²¹ **Ibrahi** shereg un hur-de un wu, unze, Shir a hoks m-shoos un swooru nu-o un wu.

²² Remen sher-mo un wu, wu warguru kashi un net be-de Shir.

† **Bor-us_nass:8 4:7-8** Hyen komo: Bong 32:1-2. ‡ **Bor-us_nass:9 4:9** Hyen komo: Taka 15:6.

§ **Bor-us_nass:11 4:11** Hyen komo: Taka 17:10. * **Bor-us_nass:13 4:13** Hyen komo: Taka 17:4-6; 22:17-18; Gara 3:29. † **Bor-us_nass:14 4:14** Hyen komo: Gara 3:18. ‡ **Bor-us_nass:16 4:16** Hyen

komo: Gara 3:7. § **Bor-us_nass:17 4:17** Hyen komo: Taka 17:5. * **Bor-us_nass:18 4:18** Hyen komo: Taka 15:5. † **Bor-us_nass:19 4:19** Hyen komo: Taka 17:17.

²³ Bo a gene un Ma-to Shir à, “A zeeru wu kashi un net be-de Shir.” Rem **Ibrahi** o cot a gente á.

²⁴ Amba a un gen to ka rem na, na ye Shir he m-muut kashi un hun-ne be-de un wu à, na ye shere un wu 'yonse Yeso Wan-Koyan be-de ut-marimar à.

²⁵ Remen **ba'as**-ut na o rwo'e Shir ya'aste Yeso wu meret a 'yons wu un hoog ne remen a waragté ba **ur-ba'as** be-de Shir.‡

Bor-us taan

Tètè un Shir ne

¹ Remen kaane, bo a warge kashi remen a shereg be-ur Yeso à, m-moka a kumug gwugwu-mo ur-hur be-de Shir. Mo haane be-ur na remen ka rii-yo Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na nome à.

² Remen a shereg un wu, **Kiristi** ya'ag na keer-de un kum un yar-mo Shir. A she'et un cow-yo un ka yar-mo komo a nom o-zak un sakt-o un seps-mo Shir.

³ Amba ka o cot á, a o-zak un koob-ur na, remen a nepste koob-ur a do na ur-joose.

⁴ Joose-ur ro m-hante un kashi ur-she'et, kashi ur-she'et komo de ro m-hante o-sakto.

⁵ Ka sakt-o komo oa 'ye na m-'e á ko hiin, remen Shir kutute na was-mo un wu wasse un na ne à deen, un beeb-de un **Kukt-o Shir** o wu ya'u na à.

⁶ A hoks m-gu hi un na á. Bo da-o Shir esse nome à, **Kiristi** marag remen **ba'as**-ut na.

⁷ Ro rem ne wu ken wu mer remen wu ro kashi un net à, amba a taage un wu ken wu, wu he m-mar remen net-wu ro un nom un rii-yo ur-bon à.

⁸ Amba Shir kututu na wu waste un na ne, cin da-o a ro ya-ut-**ba'as** à, **Kiristi** marag rem na.

⁹ M-moka bo a warage kashi un hun-ne be-de Shir remen mar-m Yeso à, Yeso a ruut na be-de un ryaab-se Shir.

¹⁰ Urege cir-mo un n-ga da-o a ro un yage-to Shir à, Shir hongsu na un wu ne, un mar-m Wà un wu. Yagunte m-moka bo a ro nay-ne ye un wu à, a kum gwu be-de un hoog-m Yeso.

¹¹ Amba arge kaane, komo a o-zak un rii-yo Wan-Koyan Yeso **Kiristi** nome wu hongsutu na un Shir ne à.

Ba'as-ur Adamu hantute m-mar, mar-m Kiristi hantute m-hoog

¹² Bo **ba'as**-ur cowne un hono o-dak remen wan-gaan **Adamu** à, ka **ba'as-de** hante m-mar. Mar-m ro un hi-de un ko wu ke net-wu, remen myet a ba'asute.*

¹³ Ba'as-ur ro kon un hono o-dak rii-yo **karamsa-o Mosa** woonte, amba a m-oog **ur-ba'as** be-de **karamsa-o** rokne á.

¹⁴ Myet un kaane ne, mar-m nomog ut-gwomo to un hun-ne myet cir-mo un da-o **Adamu** har da-o **Mosa**. Mar-m ro ut-gwomo to un hun-ne kap, un myet un ye jesse ka jin-o Shir bo **Adamu** jesse o à. Un yo ken cow-yo **Adamu** sha-m **Kiristi** mo, wu he hante un yar-mo Shir à.

¹⁵ Amba yar-mo Shir ya'e na à ro un hon un **ba'as-ur Adamu** ne. Remen **ba'as-de** un ka wan-gaan-wu rwo'og hun-ne deen marag. Amba yar-mo

‡ **Bor-us nass:25 4:25** Hyen komo: Isha 53:4-5.

* **Bor-us taan:12 5:12** Hyen komo: Taka 3:6.

Shir nomog deen, un ka wan-gaan-wu, Yeso **Kiristi**, wu Shir ya'ase m-yar à. Yeso sokste **ba'as-to** un hun-ne deen.

¹⁶ Komo yar-mo Shir un hon mo ro un **ba'as-ur Adamu** ne. Ka **ba'as-ur** gaan-de hantute m-sabre, amba yar-mo Shir muutu na ba **ur-ba'as** ko de a nomte ut-**ba'as** deen à.

¹⁷ Mar-m nomog ut-gwomo to un hun-ne remen **ba'as-ur Adamu**. Amba a hongse mo un hongse mo Yeso **Kiristi** hongse na un Shir ne á. Shir ya'aste na yar-mo un wu. Wu gokste na rem Yeso, a waragte kashi un hun-ne be-de Shir. A nom ut-gwomo m-hoog ne un Yeso **Kiristi** ne.

¹⁸ Ur-kom, bo **ba'as-de** un wan-gaan hante o-sabre un hono o-dak kap à, kaane ka rii gaan-yo kashi, yo **Kiristi** nome à, yo hante gwu remen kowan, bo Shir muute hun-ne kashi un hoog pu-o à.

¹⁹ Bo hun-ne deen warge ya-ut-**ba'as** remen koob-de o-dorotte o un wan-gaan à, kaane komo hun-ne deen he m-warag kashi remen dorotte-o un wan-gaan.

²⁰ Shir un ya'as **Mosa o-karamsa** remen **ba'as-de** rwuunté cas. Amba da-o **ba'as-ut** do ut-moor à, yar-mo Shir dooru ut-moor deen.

²¹ Wu un nom kaane, remen bo **ba'as-ur** nome ut-gwomo m-mar à, kaane yar-mo Shir ro ut-gwomo m-moka. Mo he na m-hante un hoog-o ba m-ta remen kashi m-hoog, un bu-o Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na.

Bor-us cind

Kiristi jetemte beeb-de ur-ba'as

¹ ¿Ya a he m-zee ne? ¿A senge nom **ur-ba'as** remen Shir ma'astú na un sokse **ur-ba'as** komo wu dootú na m-yar?

² Ay! A mereste **ur-ba'as**, ¿re he m-nom a sengute nom **ur-ba'as**?

³⁻⁴ Bo a yo'ose na n-me m-ho à, a marag komo a bish na un **Kiristi**. A un yo'os na n-me m-ho remen a she'etté she'et-de un hoog pu-o, bo a 'yonse Yeso ut-marimar à, un seps-mo Shir Tato na. Kaane a kume no hoog.*

⁵ Bo a warge gaan un mar-mo un wu à, kaane a he m-warag gaan un wu ne un ine-mo un wu ut-marimar.

⁶ Remen a nepste unze wur-ut na, ut-ut a kamag to n-ton o-ce un wu ne, remen a dossté wur-to **ur-ba'as**. A un nom kaane, untaase a sengé guw-mo **ur-ba'as**.

⁷ Urege net marag un **Kiristi** ne, wu possute be-de un beeb-de **ur-ba'as**.

⁸ Bo a mare un Yeso **Kiristi** à, a shereg a she'et un **Kiristi** ne komo.

⁹ A nepste Shir 'yonste **Kiristi** ut-marimar, komo wua do m-mar á. Mar-m mo kus ur-beeb ne be-de un wu á.

¹⁰ Ka mar-mo wu mare à, wu un mar so-o gaan cot remen wu jeste beeb-de **ur-ba'as**. Amba m-moka wu dek hoog-mo un 'ya un Shir m-seps.

¹¹ Un bu-o gaan, hyan no hi un no merse bo **ba'as-ur** a garamse no á, amba hyan no hi un no m-hoog ne be-de Shir n-me un **Kiristi** Yeso.

¹² Remen kaane, no yage **ba'as-de** nomot ut-gwomo un wur-ut no to he m-mar á, har no dorute ayewe-to un rii 'yo-yo un con-to o-wur á.

¹³ No yage dok-to un wur-ut no nomot **ur-ba'as**, har to waktute rem-se men-ut jaas-to á. Amba ya'as no Shir wur-ut no, sa o zee ye a rwunte be-de m-mar ye kumuru hoog à, komo no ya'as wur-ut no myet remen kashi m-senge.

¹⁴ No jar **ba'as-de** nom ut-gwomo be-ur no á, remen **karamsa**-o rott ur-beeb be-ur no á, se yar-mo Shir.

* **Bor-us cind:3-4 6:3-4** Hyen komo: Koro 2:12.

*Guw-ne be-de Shir remen a nomotu
wu kashi m-senge*

¹⁵ ¿Re o ka ne? ¿A senge nom **ur-ba'as** remen a un kuş-o o-**karamsa** á, se yar-mo Shir? Ay! Ko hiin!

¹⁶ ¿No nap unze no ya'aste hi un no be-de un wu ken, wu no he m-nome o-dorotte untun guw-ne? No guw-ne ye no ro be-de un wu no m-nome o-dorotte à. No guw-ne ye be-de **ur-ba'as**, de ro m-woot un net be-de m-mar à, ko ne be-de o-dorotte o ro m-woot un net be-de un kashi ur-she'et be-de Shir.

¹⁷ Amba ur-bongon be-de Shir, remen n-ga no guw-ne ye **ur-ba'as** ye, amba m-moka, hur un no ro un nom o-dorotte o un myet gon yoos-de no kume à.

¹⁸ M-moka Shir uste no be-de guw-mo **ur-ba'as**, no waragte guw-ne ye Shir be-de un nom un kashi m-senge.

¹⁹ Me un kutu no sha-mo guw-ne remen no nept, remen kende-ur no. N-ga no weste m-ya'as un dok-to un wur-ut no un nom un rii-yo un ergen un yo ba ur-bon ne. M-moka ya'as no wur-ut no myet un guw-mo un kashi m-senge be-de Shir, remen Shir muutu no ba **ur-ba'as**.

²⁰ Da-o no ro un guw-mo **ur-ba'as** à, ho-m no ro kon un kashi m-senge á.

²¹ ¿Ya no kume ne un rem-se no nome se warge no se m-e à? Ur-'yons de un ka rem-se mar-mo.

²² Amba m-moka, no possute be-de **ur-ba'as**, no waragte guw-ne ye Shir. Kwum-o no he m-kum kane à o ro hoog-mo ba m-kukop, o he no m-rwo no kumut hoog-mo ba m-ta.

²³ 'Yons-de **ur-ba'as** mar-mo, amba yar-mo Shir hoog-mo ba m-ta mo ro be-ur **Kiristi** Yeso Wan-Koyan na.

Bor-us ta'yoor

*Untun sha-mo ut-ge
a ro no un Kiristi ne à*

¹ Or re ne, bo no nepse yo **karamsa**-o ro à, noa jiish m-nap yo um he m-rwor à, **karamsa**-o ro m-nom ut-gwomo to un net-wu ro un hoog ne à cot.

² A gute m-sha be-de un ne'a-wu ut-ge, wu ro un kuş-o un **karamsa**-o campo un wu, wu ro un hoog ne. Amba urege campo un wu marag, wu possute un **karamsa**-o gagu wu be-ur campo un wu à.

³ Remen kaane, urege wu gaag wu ken campo-wu, ba campo un wu un mar, a zee wu ko-wa-o-ás. Amba urege campo un wu mereste, wu ro ur-keer ne be-de o-**karamsa** hor-wu geet wu, wu ken wu ge'e wu a eeg wu "Ko-wa-o-ás" á.

⁴ Kaane no ro or re ne, mar-m **Kiristi** n-ton o-**kan** mo rwo'og no waragte margan-ne be-de o-**karamsa**. Un kaane no waragte kang-o gaan, un ka wu Shir 'yonse ne ut-marimar à remen a nomoté Shir senge-mo ur-bon.

⁵ Remen da-o a ro un she'et-de un con-to o-wur, **karamsa**-o senguru na ut-swow be-de un saw-to un rerem-mo o-wur cone à, a senguru nom un yo he na hante m-mar à.

⁶ Amba m-moka Shir ruutu na o-**karamsa**, remen a mereste un yo ro gaku na à. M-moka a hoks nome un Shir m-senge un cow-yo un hoog-m pu-mo mo un Kukt-o un wu. Senge-m 'wutum mo a gene o-**karamsa** n-ga à mo aragsute.

*Karamsa-o Mosa
un beeb-de ur-ba'as ne*

⁷ To, ¿ya a he m-zee ne? ¿**Karamsa**-o waragte o ka **ba'as-de**? Ay! Me roa nep yo **ba'as**-ur ro á, se da-o **karamsa**-o Shir ruru me à. **Karamsa**-o ro zeege me, me nom shoob-de un rii-yo un net á. Me roa nep yo shoob-de un rii-yo un net ro á.*

⁸ Amba remen ka **karamsa**-o Shir o, o hante **ba'as**-ur kumut o-cow yo un 'yons un gop un de un kap ka yo Shir wene be un de à! A ro zeege **karamsa** ro kon á, **ba'as**-ur roa kum ur-beeb á.

⁹ Um ro un hoog ne n-ga, me ro nak yo **karamsa**-o ro á, amba da-o um nape un o ne à, **ba'as**-ur inuru un hoog ne,

¹⁰ um maruru. **Karamsa**-o depe o hante hoog à, o hanturu me m-mar mo wongsu me un Shir ne à.

¹¹ Ba'as-ur kumuru ka keer-de, de raksu me un bu-yo o-**karamsa** de hooru me.†

¹² Remen kaane, o-**karamsa** un hi un de un o ba m-kukop o ro, ka **karamsa**-o kashi-o komo o ro ur-bon ne.

¹³ ¿A zee o ká, ka **karamsa**-o, o ur-bon o, o hantu me m-mar? Ay, ko hiin! Ba'as-de hantu me to ka. Be-de un ka **karamsa**-o ur-bon o **ba'as**-ur hantu me m-mar, remen a nept 'wun-de **ur-ba'as**. Kaane o ka **ba'as**-ur rwuune cas un kom-de un yo-mo un de ne.

Gun-de ro be-de un net remen ba'as-de un wu à

¹⁴ A nepste unze **karamsa**-o Shir ya'ase **Mosa** à, o un rwuun un **Kukt-o Shir**. Amba me net-wu temb, komo a bak me untun ko-guw-wu **ur-ba'as**.

¹⁵ Me nap yo me m-nom á, remen yo hoog-m re cone um nom à, yo yo me m-nom á. Komo yo me cone um nom á, yo me m-nom.‡

¹⁶ Urege me m-nom yo me cone m-nom á, um gokste ma-to o-**karamsa** nip-o.

¹⁷ Me wu un hi un de ro un nom un ka rii-yo á, amba **ba'as-de**, de ro be un de à.

¹⁸ Um nepste, me m-nom un rii-yo ur-bon á, un barag-us re se un ko-hun. Remen me un zak-o un nom un rii-yo ur-bon, amba me hoks yo m-nom á.

¹⁹ Me o-sakto ne um nomot rii-yo ur-bon, amba me m-nom un men-ut jaas-to, to me cone um nom á.

²⁰ Urege um nomog yo me cone m-nom á, waragte o ka me wu ro yo m-nom un hi un de á, ka **ba'as-de** de ro ur-she'et be un de à, de de ro yo m-nom.

²¹ Um hyanuru yo waragte me ur-wet me cune m-nom un rii-yo ur-bon, amba um hyanuru yo me hoks m-nom à men-ut jaas-to to temb.

²² N-me un duw-de un hur un de me m-hyan un bon-de un **karamsa**-o Shir.

²³ Amba un wur-o re me m-hyan un yo ken rii-yo ro ut-mur un hur un de. Yo gamsute me, yo muutu me ko-guw-wu **ur-ba'as**.

²⁴ Um tuk! Um waragte rii-yo ur-'won! ¿Wa he me m-gu un ka wur-o he me rwo m-mar à?

²⁵ Um bomog Shir wu gu me à un beeb-ur Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na!

Amba m-moka ka um ro, n-me barag-us re um conog m-nome **karamsa**-o Shir o-dorotte, amba wur-o ma-hun rwo'og me guw-mo **ur-ba'as**.

* **Bor-us ta'yoor:7 7:7** Hyen komo: Rwu 20:17; Kara 5:21. † **Bor-us ta'yoor:11 7:11** Hyen komo: Taka 3:13. ‡ **Bor-us ta'yoor:15 7:15** Hyen komo: Gara 5:17.

Bor-us eer

Ur-she'et un beeb-de un Kukt-o Shir

¹ Remen kaane m-moka, piish ut-ma to m-mar to kus á, be-de un ye ro un gam-o ur-hi un **Kiristi** Yeso ne à.

² Remen be-ur **Kiristi** Yeso, **karamsa-o** o-Kukt ka o ro un 'ya un hoog à, o rwo'og me* m-posse be-de un beeb-de **ur-ba'as** m-mar ne.

³ Yo **karamsa-o** wo hokse m-nom á remen kende-de un wur-o ma-hun, yo yo Shir nome. Shir to monte Wà un wu wan-gaan cot un sha-mo un wur-ut na to **ur-ba'as** remen wu waragte rii-yo ur-seke rem **ur-ba'as**, Yeso doste komo beeb-de **ur-ba'as** un wur-ut na.

⁴ Shir un nom kaane, remen myet kashi un rii-yo **karamsa-o** zee a nom à, Shir shoosté yo un na, ye ro ur-she'et un beeb-de un **Kukt-o Shir** à, yanze un barag-se ma-hun á.

⁵ Ye ro ur-she'et bo barag-se un ye se ma-hun zee ye à, hur-de un ye shiishe un yo barag-se un ye se ma-hun cone à. Amba ye ro ur-she'et bo **Kukt-o Shir** zee ye à, hur-de un ye shiig un yo **Kukt-o Shir** cone à.

⁶ Muut ur-hi un barag-se ma-hun ro un hante m-mar, amba muut ur-hi un rem-se **Kukt-o Shir** ro un hante un hoog, un gwugwu-mo ur-hur ne.

⁷ Myet wu muute hi-de un wu un barag-se ma-hun ne à, wu waragte wa-ut-yage to Shir o ká. Remen wu nome **karamsa-o** Shir o-dorotte á, komo wua hoks á.

⁸ Ye ro m-nom o-dorotte un yo barag-se ma-hun ye zee à, Shir a hoge rerem-mo un gon ka hun-ne ye á.

⁹ Myet un kaane ne, **ba'as-de** ma-hun de garamsu no á. Amba **Kukt-o Shir** o garamsu no, urege **Kukt-o Shir** ro ur-she'et n-me hur un no. Myet wu rotte Kukt-o **Kiristi** á, **Kiristi** nap wu á.

¹⁰ Urege **Kiristi** ro ur-she'et be-ur no, ko de wur-ut no ro un cow-yo m-mar remen **ur-ba'as** à, **Kukt-o Shir** a 'ye no hoog remen Shir gokste no kashi un hun-ne.

¹¹ **Kukt-o Shir**, o 'yonse Yeso ut-marimar, ro un hur-ur no. Wu wu 'yonse **Kiristi** ut-marimar à, wua 'ye no hoog un wur-ut no to m-mar un bu-yo un Kukt-o un wu o ro un wur-ut no à.†

¹² Remen kaane, or re ne, a us-nu ne a sew, a dore yo barag-se ma-hun na cone a nom á.

¹³ Urege un she'et-ur no, yo barag-se ma-hun zee no no nom à, yo no m-nom, noa mer. Amba urege no un she'et-de o-dorotte o un yo **Kukt-o Shir** zee à, no yage komo nom **ur-ba'as**, noa nom hoog.

¹⁴ Ye **Kukt-o Shir** ro un teke co à, yakar-ye Shir ye.

¹⁵ **Kukt-o Shir** o a ya'u no à, o un guw-ne o á, remen kaane no she'et o-gyer ne á. Amba ka Kukt-o o he na m-rwo a waragte yakar-ye Shir, un beeb-de un ka Kukt-o a hette aag un Shir a zee, "Abba!‡ Tato na."§

¹⁶ **Kukt-o Shir** un o ma na kukt-o ne ro na m-rure cas unze na yakar-ye Shir ye.

¹⁷ Bo a ro yakar-ye Shir à, a waragte ya-ur-gwuug o ka. Yan-re un gwuug-de un kwum-o Shir, un nay-ne ne ye un re ur-gwuug mosse un **Kiristi** ne. A su'e ur-koob un **Kiristi** ne, a sekemsu na mosse un wu ne.*

Shir a 'ye yakar-ye un wu m-seps

* **Bor-us eer:2 8:2** To ken takurda-to un ut-Girik zee wo. † **Bor-us eer:11 8:11** Hyen komo: 1Kor 3:16. ‡ **Bor-us eer:15 8:15** ut-Arameki: Abba. § **Bor-us eer:15 8:15** Hyen komo: Mark 14:36; Gara 4:6. * **Bor-us eer:17 8:15-17** Hyen komo: Gara 4:5-7.

18 Um nepste o-nip, a hongse seps-mo Shir he na m-'ya kane n-co un koob-de a m-swo ne m-moka á.

19 Myet yo Shir nome à, ro un o-dish ne o m-hyan un da-o Shir he m-rwunte un ye ro yakar-ye un wu à.

20 Yo Shir nome à, yo hyanag ra-o ut-men, yanze un con-mo un yo á, amba remen kaane Shir cone, a nom yo o-sakto ne.†

21 Yo Shir nome à un hi un de un yo a posse un guw-mo ur-wum, yoa kum ur-keer de m-posse m-seps ne mo a he m-'ya un yakar-ye Shir à.

22 A nepste har caane yo Shir hwoone à ro us-'yong sa o zee ne'a-wu ro un ma-to o-mat à.

23 Ba yo Shir hwoone à ro us-'yong un hon-de un yo á, har un na ne. Na ye gokse **Kukt-o Shir** o a takne na m-ya'a a us-'yong un hoog-m na, a ur-'er ur-gop ne deen remen Shir muutu na yakar-ye un wu hond hond komo wu rur wur-ut na, wu 'ye na komo keer-de m-posse.‡

24 Remen ka sakto-o o a kumte gwu na. Amba a hyense yo a o-sakto un yo à, ai, sakto-o o kuse á. ¿Wan wu ne ro sakto-o un yo wu kumse à?

25 Amba a ro un sakto un rii-yo a kume á, a m-'er un yo un jaab-o ut-men.

26 Un kaane **Kukt-o Shir** ro na m-gu un koob-de un beeb-ur na. A nap bo depe a kon á, **Kukt-o Shir** ro us-kon be-de Shir rem na us-'yong ne se ba un hoks m-rwunte ut-gom.

27 Shir komo, wu nape hur-de un net à, nepste barag-se o-Kukt, remen Kukt-o ro m-kon remen yakar-ye Shir un bu-yo Shir cone à.

A aragte ye re na ur-gun

28 A nepste un hon un rii kap Shir ro un nom un rii-yo ur-bon, remen ye wasse un wu ne à. Wu a nom komo kaane un bu-yo un zonge-to un wu.

29 Remen ye Shir ekse à, ye wu m-hus ye waragte untun Wà un wu, remen Wà un wu waragte mat-de co wu o-hur be-de un hen-ne ye ut-moor.

30 Remen ye Shir daage à, ye wu aage. Ye wu aage à, ye wu ro m-muut yan-ba-**ur-ba'as** be-de un wu. Ye kume she'et-de un ba **ur-ba'as** be-de un wu à, ye ye komo wu seapse.

Was-mo Shir n-me un Yeso Kiristi

31 Un gwot-o un ka ma-to, ¿ya a he m-zee ne? ¿Urege Shir ro na m-tose wa he nom ur-hwu'us un na ne?

32 Shir wen na Wà un wu à, amba wu ya'astu wu rem na kap. ¿Wu a hoks na ya'as un koyan kom-ut yoor á?

33 ¿Wa he m-heet us-cetente se un ye Shir daage à? Ko net! Shir un hi un de un wu muute ye yan-ba-**ur-ba'as** be-de un wu.

34 ¿Wa bo'ose na m-kaps? Ko net! Yeso **Kiristi** marag, ko a zee, Shir 'yonste wu ut-marimar, m-moka wu ro tara ur-re de Shir. Wu ro us-kon be-de Shir rem na.

35 ¿Ya he na m-wongse un was-m **Kiristi** ne? ¿Range-o? ¿Ko swo ur-koob, ko mer, ko koob-de un rii, ko o-ra, ko m-mar? Ko rii!

36 Bo Ma-to Shir zee à,
“Rem ru te m-swo ur-koob de m-mar koyanda.

A na m-nak untun ca-yo a heete be-de un pan à.”§

37 Un ka rem-se a argute hun-ne zee na, a reeg ur-ho cot remen was-mo **Kiristi** wasse na à.

38-39 Um nepste ko hiin sea woongsu na un was-mo Shir ro na m-was un **Kiristi** Yeso Wan-Koyan na á:

† **Bor-us eer:20 8:20** Hyen komo: Taka 3:17-19. ‡ **Bor-us eer:23 8:23** Hyen komo: 2Kor 5:2-4.

§ **Bor-us eer:36 8:36** Hyen komo: Bong 44:22.

ko m-mar,
 ko hoog,
 ko **yan-tom-ye Shir**,
 ko **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**,
 ko m-moka,
 ko da-o roone à,
 ko yan-go un gwomo-to,
 ko m-pipir,
 ko ur-duw,
 ko yo ken rii-yo un hon,
 myet se bo'os se wongse na un was-mo Shir ne á.

Bor-us jero

Shir dak hun-ne ye o-Isra

¹ Un essente un de wu ma **Kiristi**, yage um rurutu no yo ken rii-yo, komo **Kiristi** Yeso wu ro me m-su'e, unze ka ma-to nip-o. Komo hur un de un **Kukt-o Shir** ne nepste kaane o.

² Hur un de ro m-naase, un tuk-mo ut-men ne deen, ba ur-me'et.

³ Me m-hyan remen or re ne yan-baag-o re **Isra**-ne yan-campo-ne un yan-ne'a-ne ne, man hoks m-ess Shir wu wongsu me be-ur **Kiristi**, wu huu me nu-o yo-o urege o he m-rwo ye kumut gwu.

⁴ Ye **Isra**-ne, ye Shir muute yakar-ye un wu à, wu kutute ye seps-mo un wu. Wu sworog us-nu un ye ne. Wu ya'asuru ye **karamsa-o Mosa**. Wu kutu ye bu-yo ye hette wu m-kwukt mo, o-nip à. Wu dooru ye sure us-nu.*

⁵ **Ibrahi, Ishaku, un Yakubu** ne ro mong-ne un ye ne ya-n-ga-ye, **Kiristi** un ce un wu ko-**Isra**-wu un mat-de un ko-hun. Komo, wu Shir wu. Wu ro gwomo-to un koyan à, komo wu wooste a 'ye wu ur-bongon har da-o ba m-ta, **amin!**

⁶ Yanze swor o-nu o Shir un warag hwaa á, remen myet o un hun-ne ye o-**Isra** ye ro hun-ne ye Shir á.

⁷ Komo yanze myet yan-baag-o **Ibrahi** ye ro yakar-ye Shir á. Remen kaane, Shir zeeg **Ibrahi**, "Be-ur **Ishaku**† o o he m-kum un ka yakar-ye um surute wo nu à."‡

⁸ Yakar-ye a mate o-wur à, ye ro yakar-ye Shir á, amba ye a m-kum un bu-yo un swor o-nu à, ye ro yakar-ye Shir ye o-nip.

⁹ Baks no yo Shir zee à, da-o wu sure **Ibrahi** o-nu à, "Da-o wo'e, man muusune, **Saratu** komo a met wan-campo."§

¹⁰ Mo ken sha-mo ro kon komo. Yakar **Rebeka** tato-o gaan ye ro, wu ro tato na **Ishaku**.

¹¹⁻¹² Amba rii-yo a met ka pese-ne ye, Shir russute **Rebeka** unze, "Sek-wu a nome wà m-guw."* Kaane to nome rii-yo ye nomot rii-yo ur-bon ko yo un ba ur-bon. Shir un zee kaane a nept wu ro un daag un net bo wu cone à yanze remen senge-mo un net á.

¹³ Bo Ma-to Shir zee à, "Um conog **Yakubu**, um ginumte **Iso**."†

¹⁴ ¿Ya a he m-zee ne? ¿A zee o Shir ro m-koos ne? Ay! Ko hiin!

¹⁵ Remen Shir zeeg **Mosa**,

"Wu um cone um hyen 'won-de un wu à,

* **Bor-us jero:4 9:4** Hyen komo: Rwu 4:22. † **Bor-us jero:7 9:7** Ibrahi roog un ye ken yakar-ye amba Ishaku wu wà-wu Shir surte o-nu wu 'ye Ibrahi à. ‡ **Bor-us jero:7 9:7** Hyen komo: Taka 21:12. § **Bor-us jero:9 9:9** Hyen komo: Taka 18:10,14. * **Bor-us jero:11-12 9:11-12** Hyen komo: Taka 25:23. † **Bor-us jero:13 9:13** Hyen komo: Mara 1:2-3.

man kutu wu ur-'won,
Wu um cone um nome wu ur-ho à,
man nome wu ur-ho."‡

16 Yanze remen con-mo un net ko senge-mo un wu á, amba un 'won-de Shir cot.

17 Ma-to Shir zeeg ko-Gwomo-wu o-Masar, "Me un sagbu wo ut-gwomo remen um kututé hun-ne beeb un de be un du, komo a ko'ote jin un de ko kene un hono o-dak."§

18 Un kaane Shir ro un hoge ur-'won de un wu wu cone à, wu ro un rwo ur-cikt un hur-de un wu cone nom ur-cikt à.

Ryaab-se Shir un 'won-de un wu ne

19 Wu ken wua hoks me m-zee, "Urege kaane o, ¿remen yan o Shir hette hyan un **ba'as**-ur na? ¿Wa he m-wen un yo Shir cone à?"

20 ¿Amba wo ro wa ne mat-de un net har ma-to sunutu wo un Shir ne? Rii-yo a nome à, yo wet m-zee wu nome yo à, "¿Ya o nomte me kaane?"*

21 Wu ro un ma-to ut-tur à wua hoks m-nom ut-ba bo wu cone à. Wua hoks m-nom un ba-ut gaan wu nom to ken tur-to remen ho-de o-biki, komo wu nom to ken tur-to remen duus ut-gwo.

22 Kaane gwomo-to Shir ro, wua cun wu rwuunte ryaab-se un wu, un beeb-de un wu ne cas. Amba wu ro ur-joose, komo wu 'mo ur-hur be-de un ye depe wu nom us-ryaab un ye ne à. Ye Shir ro ur-'er wu saburse à.

23 Kaane wu cone komo wu rwuunte seps-mo un wu be-de un ye wu hoge 'won-de un ye à, ye wu esse cin ur-takan remen ye kumut seps-mo un wu à.

24 Na ye Shir aage à, yanze be-de un **Yahuda**-ne cot á, amba myet un ye ro **Yahuda**-ne á.

25 Bo a rwore un takurda-o Hoseya à unze:
"Ye ro hun-ne re á, man zee ye 'Hun-ne re.'

Komo baag-o um ro ginumte n-ga à,
man zee o 'Baag-o me m-con à.' ‡

26 Komo,

"Un ka be-de a zee ye: 'No hun-ne re ye á,'
un ka be-de a he ye m-zee,
'Yakar-ye Shir wu un hoog.' "‡

27 **Ishaya** rworog ma-ut **Isra** un caari-o o-cor, wu zee,
"**Isra**-ne ro ut-moor ne

sa o zee hyereg-mo un riib-o m-sa,
amba un be-de un ye kusse à,
hun-ne hiin cot a he m-gu.

28 Yawe a piishe hono o-dak ut-ma,
kap ba un naas o-da."§

29 Bo **Ishaya** ko-wan-Rwor un Ma-to Shir n-ga zee à:

"A ro zeege Yawe wu jiishe ur-beeb à
yaksutu na ye ken ye n-me un baag-o na á,
A roa wishe na untun bo-o o-**Sodom**,
a roa sabarse na untun bo-o o-**Gomora**."*

Isra-ne sher be-de Shir á

‡ **Bor-us jero:15 9:15** Hyen komo: Rwu 33:19. § **Bor-us jero:17 9:17** Hyen komo: Rwu 9:16 (ut-Girik). * **Bor-us jero:20 9:20** Hyen komo: Isha 29:16; 45:9. † **Bor-us jero:25 9:25** Hyen komo: Hose 2:23. ‡ **Bor-us jero:26 9:26** Hyen komo: Hose 1:10. § **Bor-us jero:28 9:27-28** Hyen komo: Isha 10:22-23 (ut-Girik). * **Bor-us jero:29 9:29** Hyen komo: Isha 1:9 (ut-Girik).

³⁰ To, ¿re o ka un ya? Ka ye ro **Yahuda**-ne á, ye ro m-senge ye kumut ur-keer de un warag kashi hun-ne be-de Shir á, amba m-moka ye kumug, ka keer-de ye kume komo à, gon de a m-kum be-de m-sheer à de de.

³¹ Amba **Isra**-ne ye ro conge, ye warag kashi un bu-yo o-**karamsa** à, ye kum de á.

³² ¿Ya rwo'e kaane? Yo ro remen un bu-yo m-sheer yo ye kume á, se senge-mo un hi un de un ye. Ye pukuru un "ka ta'ar-de ro m-'rwo ur-pukse à."

³³ Bo ro gense un Ma-to Shir à unze:

"Gwot um rwo'og ta'ar-de ur-pukse

n-me o-Urusharima.†

Dea kaps hun-ne deen.

Amba myet wu shere un wu à, wua nom m-'e á."‡

Bor-us op

¹ Or re ne, yo hur un de jisse m-con à, un kon-us re ne be-de Shir yo ro, **Isra**-ne ye kum gwu.

² Um nepste ye ya'aste hi un de un ye deen remen guw-mo Shir. Amba mo ka guw-mo un ye mo ba un bu-yo un nap-o nip-o á.

³ Remen ye nap bu-yo Shir rotte un muut un hun-ne kashi be-de un wu á, o rwo'e ye dorote barag-se un hi un de un ye. Ye senguru m-dore un bu-yo o-**karamsa**.

⁴ **Kiristi**, wu ro kom-de o-**karamsa**, remen a waragté kashi be-de Shir, se a shereg be-de un wu.

Gwu remen hun-ne o myet

⁵ **Mosa** zee unze net a hoks m-warag kashi be-de Shir n-me un dorotte o-**karamsa**. Wu un nom kaane da-o wu gene à, "Urege o conog o nom m-hoog, se o nomog kap yo **karamsa**-o zee à."*

⁶ Amba yo Ma-to Shir zee à yo ka, un bu-yo m-sheer net he m-warag kashi. "Wo zee un hur un du á, '¿Wa he m-da n-Ton?' " (Remen wu kyerguntuté **Kiristi**)

⁷ ko ne o zee, "¿Wa he m-cow un kus-o o-dak?" (Wu 'yonsunte **Kiristi** ut-marimar).

⁸ Yo Ma-to Shir zee à, yo ka:

"Ma-to Shir ro yow yow un wo ne,

to ro un nu ru, un hur un du ne."†

Ka ma-to ro tom-o m-sheer o te m-ko'ot à.

⁹ Urege o rworog un nu-o ru unze Yeso wu ro Wan-Koyan, o shereg komo un hur un du unze Shir 'yonste wu ut-marimar, wo kum gwu.

¹⁰ Nip-o ka ma-to remen n-te ur-hur net ro m-sheer wu waragté ba **ur-ba'as** be-de Shir, komo o-nu net ro m-cep unze Yeso wu ro Wan-Koyan wu kumut gwu.

¹¹ Bo Ma-to Shir zee à, "Myet wu shere un wu à, wua nom m-'e á."‡

¹² Shir rott m-koos á. Wu ro m-hyan ko-**Yahuda** un wu ro ko-**Yahuda** á, gaan-to. Wu ro Wan-Koyan be-de un hun-ne myet. Shir ro m-'ya o-kwum deen un myet ye ha be-de un wu à.

¹³ Me un zee kaane remen, "Myet wu aage un jin-ur Yawe à, wua kum gwu."§

† **Bor-us jero:33 9:33** ut-Girik: o-Sihiyona. ‡ **Bor-us jero:33 9:33** Hyen komo: Isha 8:14; Isha 28:16 (ut-Girik). * **Bor-us op:5 10:5** Hyen komo: Rewi 18:5. † **Bor-us op:8 10:6-8** Hyen komo: Kara

30:12-14. ‡ **Bor-us op:11 10:11** Hyen komo: Isha 28:16 (ut-Girik). § **Bor-us op:13 10:13** Hyen komo: Jowe 2:32.

14 ¿Amba re ye he m-aag un wu ye shere be-de un wu á? ¿Re ye he m-sheer un wu ye hoge ma-to un wu á? ¿Re ye he m-hoge urege a kum wu he ye m-ko'ote á?

15 ¿Re yan-ko'ot un Ma-to Shir he m-ko'ot a tom ye á? Bo to ro gense un Ma-to Shir à unze, “Woon-mo un yan-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** rii-yo ur-bon yo deen.”*

16 Amba yanze myet hun-ne ye o-**Isra** gokse ka **Ma-to m-Rerem** to á. Bo **Ishaya** zee à, “Yawe, ¿wa gokse ma-ut na?”†

17 Remen kaane, sher-m ro m-haan be un na un bu-yo un hoge un Ma-to Shir, komo a m-hoge un Ma-to Shir un bu-yo un yan-ko'ot un ma-ut **Kiristi**.

18 Amba me o-cot ne, “¿Nip-o ye hoge á?” Ye hogusute. Bo to ro gense un Ma-to Shir à:

“A hogusute cor-se un ye hono o-dak,
Ma-to un ye woose komo kom-de o-dak.”‡

19 Man do m-cit, “¿Hun-ne ye o-**Isra** ye nap o á?” **Mosa** ba'e m-shas, wu zee, Shir zeeg:

“Man ru **Isra**-ne nom ur-shoob de
un hun-ne ye o-hwaa.

Man ru no nom us-ryaab remen hun-ne ye
un ba us-weer, ye ro **Yahuda**-ne á.”§

20 **Ishaya** rworog Ma-to Shir un jaab ne:

“Hun-ne ye hoobu me á, ye kumug me.
Um rwuntute hi un de cas be-de un ye cite
bo ye he me m-kum á.”*

21 Amba mosse o-**Isra**-ne, Shir dooru m-zee,
“Ur-ho bi, um conog ye m-hongse un me ne,
um barkute yan-koob-de o-dorotte
un ya-ur-cikt ne.”†

Bor-us op o-gaan

Shir hyanag 'won-de un hun-ne ye o-Isra

1 Urege wu ken wua cit me: ¿Shir un yage hun-ne ye un wu o ka? Ay! Kaane o á, me un hi un de ko-**Isra**-wu, baag-o **Ibrahi**, me ko-wan-jit-o **Banyamin** wu.*

2 Shir 'yar hun-ne ye un wu á, ye wu daage ur-takan à. Baks no yo Ma-to Shir zee, mosse un **Ereja** ne à, bo wu heete cetente-se un **Isra**-ne be-de Shir à, wu zee,

3 “Yawe, ye hoomsute yan-Rwor un Ma-ut ru. Ye wurumse **hana**-o ru. Me wu cot kuse, komo ye ro me o-hoob ye hoot.”†

4 ¿Yan go un shas-o Shir shasu wu? Wu shaks wu zee, “Um essute hi un de hun-ne dugu-us ta'yoor [7,000] ye yage kwukte un ka shir-o wa-ur-jin **Ba'ar** á.”‡

5 Ko m-moka kaane ro. Hun-ne kuks ye Shir daage remen yar-mo un wu à.

6 Ka daag-mo Shir daage à remen yar-mo un wu o, yanze remen senge-mo ye nome á. A ro zeege kaane á, yar-mo Shir roa warag kashi m-yar á.

* **Bor-us op:15 10:15** Hyen komo: Isha 52:7. † **Bor-us op:16 10:16** Hyen komo: Isha 53:1 (ut-Girik).

‡ **Bor-us op:18 10:18** Hyen komo: Bong 19:4 (ut-Girik). § **Bor-us op:19 10:19** Hyen komo: Kara 32:21. * **Bor-us op:20 10:20** Hyen komo: Isha 65:1 (ut-Girik). † **Bor-us op:21 10:21** Hyen komo:

Isha 65:2 (ut-Girik). * **Bor-us op o-gaan:1 11:1** Hyen komo: Piri 3:5. † **Bor-us op o-gaan:3 11:3** Hyen komo: 1Gwm 19:10,14. ‡ **Bor-us op o-gaan:4 11:4** Hyen komo: 1Gwm 19:18.

⁷ ¿Yan yo ka ne? Hun-ne ye o-**Isra** u kume yo ye o-hoob á. Ye a daage be-de un ye à, ye kume yo ye ro o-hoob à. Amba ye kuse à, ye peneg ur-cikt. Kaane to ro, hun-ne ye o-**Isra** ye hok ur-she'et tete un Shir ne. Amba ye kum á, ko de nomte à, ye hok un hur-ur gaan. Ye ken hun-ne ye hiin, Shir ya'ag ye ur-ho, ka ye Shir daage à. Amba ye kuse à, ye peneg ur-cikt.

⁸ Bo to ro gense un Ma-to Shir à: Unze
 “Shir muute ye raag-ne un koob-de m-nap ne.
 Wu ya'ag ye yish amba ye m-hyan á,
 ut-to ne to m-hoge, ye m-hoge á,
 kaane ha co har ca.”§

⁹ Komo **Dawuda** zeeru,
 “Yage biki-to un ye waktute ye ceeb, ur-teeb ne.
 Yage ye nomot ut-pukre,
 to he ye m-hante un swo ur-koob à.

¹⁰ Yage yish-ye un ye rimit,
 ye senge komo swo ur-koob deen ba m-ta.”*

Ye ro Yahuda-ne á yea kum gwu

¹¹ Me o-cot ne har m-moka. Bo **Isra**-ne pukse à, ¿ye un he he-de o-caks? Ay! Yea hoks m-ine. Remen **ba'as-to** un **Isra**-ne, o hante gwu woot be-de un ye ro **Yahuda**-ne á, remen a ru'ut **Isra**-ne hoge un shoob-de un ye.

¹² Ba'as-de un **Isra**-ne hantute caari-o o-kwum hono o-dak. Komo koob-de o-dorotte de un ye hantute o-kwum be-de un ye ro **Isra**-ne á. Ur-kom, da-o **Isra**-ne shere be-de Shir, myet-m na a she'et be-ur gaan remen a nomot o-zak un caari-o kwum-o Shir.

¹³ Me ut-ma un no ne m-moka no ye ro **Yahuda**-ne á. Ko yan-tom wu un be-de ye ro **Yahuda**-ne á, man nom m-gwon un senge-m re.

¹⁴ N-me un kaane, hun-ne ye un baag-o re **Isra**-ne he m-hoge ur-shoob, un kaane man hoks gu un ye ken ye.

¹⁵ Da-o a jore ye à, cow-o tiksuru a hongsuru hun-ne un Shir ne. Da-o a he ye m-goks à, a nom o ka sa o zee margan-ne muunte un hoog ne!

¹⁶ Urege a huste rwop-ur gaan-de un hyo be-de un jir-de un hyo, a sekuru Shir, de waraguru ba m-kukop. Myet o ka ka jir-de waragte ba m-kukop. Kang-o gaan, urege a **sekete** Shir geer-yo o-'yo, yo waragte ba m-kukop. Myet un jet-se un ka 'yo-yo ne waragte ba m-kukop.

¹⁷ A kupruru se ken jet-se un 'yo-se o-**zetun** se a m-go à, a dekuru jet-yo un 'yo-yo o-**zetun** yo o-kot, a geeru se ut-ge. No ye ro **Yahuda**-ne á, sa o zee 'yo-se o-**zetun** se o-kot no ro, no a mosse ur-'wun ne, **Yahuda**-ne, ye no kume kwum-o Shir remen ye.

¹⁸ Remen kaane, taase no nom m-gwon un ka jet-se a kupre à. Urege ne no m-gwon, no baks unze, ka 'wun-de de muut ur-beeb be-ur no á, amba no ro muut ur-beeb be-de ur-'wun.

¹⁹ Amba noa hoks m-zee, “Shir un kupur ka jet-se se un **Yahuda**-ne se remen wu dapansutu te ur-'wun ne.”

²⁰ Nip-o, amba remen koob-de m-sheer un **Yahuda**-ne o rwo'e Shir kupurte se un ka 'wun-de, no komo remen m-sheer o no kumte ur-keer no hette m-she'et un ka 'wun-de. Remen kaane, no nom m-gwon á, amba un suge-de un kaane hoge o-gyer.

²¹ Urege Shir wu yage **Yahuda**-ne ye ro takan-de us-jet á, no ma wua yagu no á.

§ **Bor-us op o-gaan:8 11:8** Hyen komo: Kara 29:4; Isha 29:10.
 Hyen komo: Bong 69:22-23 (ut-Girik).

* **Bor-us op o-gaan:10 11:9-10**

22 Kaane Shir a hoks m-kute was-mo un wu, un ryaab-se un wu ne. Wu kutute ye nome **ur-ba'as** à ryaab-se un wu, amba wu ya'uru wo yar-mo un wu. Amba se o gokste kom-ut yoor. Urege wo goks kom-ut yoor á, wo ma a kups wo un ka 'wun-de.

23 Urege **Isra**-ne ye senge un koob-de m-sheer mo un ye á, a mosse ye un ka 'wun-de ne, remen Shir a hoks ye m-muut un ka 'wun-de.

24 No ye **Yahuda**-ne á, ya no ro sa o zee 'yo-yo o-**zetun** yo o-koť yo a kupsune, Shir gege yo ut-ge un 'yo-yo o-**zetun** ne yo a go'e à. **Yahuda**-ne ye ro sha-mo un 'yo-yo a go ye à, Shir a su ur-koob un muut un jet-se Shir ro kupste un 'wun-de un se á.

*Shir ro un hoge un 'won-de
un hun-ne kap*

25 Or re ne, um conog no nep ka ka rii-yo ro wukusse à. Taase no warag yan-uku-cin. Cikt-de ur-hur korog be-de un **Isra**-ne har myet moor-to un ye ro **Yahuda**-ne á, yea kum m-cow be-de Shir.

26 Kaane a he m-gu un **Isra**-ne myet. Bo Ma-to Shir zee à:

“Wan-gwu roon rwuun-mo o-Urusharima,[†]

wu doste koob-de o-dorotte be-de un baag-o **Yakubu**.[‡]

27 O ka o ro swor nu-o re un ye ne,

da-o um he soks **ba'as-de** un ye à.”[§]

28 **Yahuda**-ne ro ur-hwu'us un Shir ne remen **Ma-to m-Rerem** to ye gine à, myet remen rerem-m no mo. Amba remen Shir dak ye, hun-ne ye wu ro m-was à. Wu un nom kaane remen ya-n-ga-ye, ye un ye.

29 A nepste Shir sengute m-was un ye ne remen wu ro un rumus un yar-mo wu á, ko ne to-ut ke wu hun-ne ye wu daage à.

30 N-ga no ye ro **Yahuda**-ne á, no yan-koob-de o-dorotte o Shir ye; amba m-moka, no kumug 'won-de Shir remen koob-de o-dorotte o un **Yahuda**-ne.

31 M-moka **Yahuda**-ne un cen ye, ye waragte yan-koob-de o-dorotte o Shir, remen ye kumut ur-'won un 'won-de Shir ro no m-kute à.

32 Shir muute hun-ne myet sa o zee ye ro ke'o à remen koob-de o-dorotte. Wu un nom kaane remen wu kutute hun-ne kap 'won-de un wu.

Ur-bongon be-de Shir

33 Nip-o duw-de un weer-se Shir

un nap-se un wu ne rott ur-ma á,

piish ut-ma to un wu argute m-cit.

Rii-yo wu ro m-nom à peste nap-se un net.*

34 Bo Ma-to Shir zee à:

“¿Wan wu nape hur-ur Yawe?

¿Wa ro nay un wu, wu cete wu m-heete ut-ma?”[†]

35 “Yatt-wu take m-'ya un Shir yo ken rii-yo

ka yo wu wette m-kum be-de Shir á.

Remen kaane, yatt-wu he m-gakte un Shir

wu topote wu yo ken rii-yo á.”[‡]

36 Remen seps-mo un wu, wu nome ko yo ke rii-yo.

Komo ko yo ke rii-yo ro un kom-to un wu,

komo remen wu.

[†] **Bor-us op o-gaan:26 11:26** ut-Girik: o-Sihiyona. [‡] **Bor-us op o-gaan:26 11:26** Hyen komo: Isha 59:20-21 (ut-Girik). [§] **Bor-us op o-gaan:27 11:27** Hyen komo: Isha 27:9 (ut-Girik); Irmi 31:33-34.

* **Bor-us op o-gaan:33 11:33** Hyen komo: Isha 55:8. [†] **Bor-us op o-gaan:34 11:34** Hyen komo: Isha 40:13 (ut-Girik). [‡] **Bor-us op o-gaan:35 11:35** Hyen komo: Ayub 41:11.

Yage seps-mo waragte be-de Shir ba m-ta, **amin**.§

Bor-us op us-voor

She'et-de m-hoog un senge-mo Shir

¹ Remen kaane, or re ne, me no us-koñ remen ka 'won-de Shir de, ya'as no wur-ut no ut-seke, to ro to un hoog à, to un ba m-kukop, to Shir cone à. Kaane ro cow-yo o-nip yo no hette m-sekemse un Shir à.

² No dore ma-to un hun-ne ye m-moka ye un barag-se un ye ne á. Amba yagu no Shir muutu no yo wu cone à, wu 'ye no hur-ur pu-de. Ka da-de no he m-nap un yo Shir cone à, rii-yo ur-bon, yo Shir cone à un yo ro shiishe cas cas à.

³ Remen yar-mo Shir nomu me à, myet-m no, me no un nak ut-to, no woot hi un no un be-de no wo á. Amba muut no ur-hi un bo no un gwoť un hi un no à, ko wu ke guť hi un de un wu un beeb-de un sher-mo Shir ya'e wu à.

⁴ Dok-ut ro koñ deen un wur-o gaan, komo ko de ke dok-de un senge-mo un de ne un hon.

⁵ Ko de atte ut-moor ne à, na dok-to un wur-o o-gaan to n-me un **Kiristi**, ko de ke dok-de komo gaan-to de ro un or un de ne.*

⁶ Remen kaane, depete a nom m-senge un yar-mo Shir ya'u na à, go-us-go, hond hond un gon ka yar-mo ne mo Shir ya'a na à. Urege yar-m ru rwor un Ma-to Shir to, o rur Ma-to Shir bo un sher-m ru.

⁷ Urege yar-m ru mo m-guw mo, o nom m-guw. Urege mo ur-yoos mo, o yoos ur-yoos.

⁸ Urege yar-m ru mo un do un hun-ne jaab-o ut-men mo, o warag yan-do'e un hun-ne jaab-o ut-men. Urege ne yar-m ru mo un 'ya un hun-ne us-rem mo, remen koob-de un ye o, o nom kaane hur-ur gaan. Urege mo ut-gwomo mo, o nom to hur-ur gaan. Urege mo un hyan ur-'won mo, o nom kaane un men-ut pus-to.†

Bo a he nap un yan-dor-ye o-nip à

⁹ Was no un or no ne o-nip. No ginim myet rii yo-yo, amba bop no rii-yo ro ur-bon ne à kom-ut yoor.

¹⁰ Was no un or no ne sa o zee yan-hur-o gaan, no hyen ye ken jiiшту no.

¹¹ Taase no taage m-senge á, amba muut no ur-hi be-de un guw-mo Wan-Koyan.

¹² Nom no o-zak bo no m-rwo ur-hur à. 'Mo no ur-hur un koob un no. No senge us-koñ koyanda.

¹³ Wong no yo notte à un hun-ne ye Shir ne ye ro o-hoob à. No senge barke un hamat-ne hur-ur gaan.

¹⁴ Ye ro no un ya-ur-koob à, huu no ye nu-o ur-bon. Taase no huu ye nu yo-o.‡

¹⁵ Nom no o-zak un ye ro o-zak ne à, 'won no un ye ro us-'won ne à.

¹⁶ She'et no ba ut-ween un or no ne ne. No nom m-gwon á, amba nom no ur-nay un ye a wasse ne á. Taase no hyen no zee no nepste koyan kap.§

¹⁷ Urege wu ken wu nomote no men-ut jaas-to, no muute wu men-ut jaas-to á. Senge no nom yo hun-ne he m-hyan so-yo à.

¹⁸ Nom no yo no he m-hoks à, no she'et ba ut-ween un kowan ne.

§ **Bor-us op o-gaan:36 11:36** Hyen komo: 1Kor 8:6. * **Bor-us op us-voor:5 12:4-5** Hyen komo: 1Kor 12:12. † **Bor-us op us-voor:8 12:6-8** Hyen komo: 1Kor 12:4-11. ‡ **Bor-us op us-voor:14 12:14** Hyen komo: Mati 5:44; Ruka 6:28. § **Bor-us op us-voor:16 12:16** Hyen komo: Swoo 3:7.

19 No top yo or no ne nomu no á, amba yagu no Shir topotu no un ryaab-se un wu. Me un zee kaane remen gense to ro un Takurda-o Shir unze, "Me wu Yawe, man tope ko wu ke hond hond bo un rii-yo wu nome à."*

20 Ma-to Shir dooru m-zee, "Urege wan-yage-ut ru ro un mer, 'ya wu rii-yo m-re. Wu ro m-hoge o-swoot, 'ya wu m-ho wu su. Wo nome kaane waragte sa o zee wo un karakse un eng-to o-ra un hi-de un wu. Un ka cow-yo, wo ru wu hoge m-e remen wu yagute wo."†

21 No yage rem-us yo-se re ur-ho be-ur no á, amba re no ur-ho un rem-us yo-se be-de un nom un rii so-yo.

Bor-us op us-tet

Nome ut-gwomo o-dorotte

1 A gaktute ko wu ke wu nome ye ro ut-gwomo à o-dorotte. Yatt-wu he re ut-gwomo á, se wu Shir daage à. Komo myet ye ro ut-gwomo à, Shir ye sagbu ye.

2 Remen kaane, myet wu nome koob-de o-dorotte o un ye ro ut-gwomo à, wu nomog koob-de o-dorotte o ka un yo Shir shere ne à. Ye ro m-nom kaane à, yea egne hi un de un ye caari-o un piish ut-ma.

3 Be-de un ye ro m-nom un un rii so-yo ne à, ye m-hoge gyer-o un gwomo-ne á, se de ka hun-ne ye ro un m-nom un rii 'yo-yo à. ¿O conog o dos gyer-o un ko-Gwomo? Nom rii-yo ur-bon, wu bomuru wo.

4 Wu bomuru wo remen wu ko-guw-wu Shir wu rem ru. Amba urege wo ko-yan-men-ut jaas-to wu, wo hoge o-gyer, remen hwaa-o ka ko-gwomo-wu ro o-magay ne ut-kom á. Wu ko-guw-wu Shir wu, komo be-de un wu Shir ro m-rwunte un ryaab-se wu remen yan-men-ut jaas-to.

5 Remen kaane a gaktute no nome gwomo-ne o-dorotte. Yanze remen no possute ryaab-se Shir cot á, amba taase hur un no kapsté no.

6 O rwo'e notte un top un tar, remen ye ro ut-gwomo à, guw-ne ye Shir ye. Ye ro un ya'as un da-o un ye myet remen senge-mo ut-gwomo.

7 Top no yo a no n-dor à. Top no tar o depe à. Urege ne o un saw-ut no o, top no. Hogu no gyer-o un wu depe a hoge gyer-o un wu à. No 'ye m-sek be-de un wu depe a 'ye wu m-sek à.*

Senge-mo depe a nome or na à

8 Taase net doru no ur-moog á. Se de ka yo a gaktu no m-nom à, yo ro no was un or no ne ne. Me un zee kaane remen wu ro m-was un or un wu ne à, wu nomog o ká dorotte o-karamsa.

9 Ka karamsa-to zeeg, "No jar no hoob ne'a-wu un net á. No jar no ho net á. No jar no hiw ur-hyow á. No jar no nom shoob-de rii-yo un net á."† Un myet karamsa-to atte à, a un kum to m-shoos n-me un ka ma-to zee, "Was or ru untun hi un du à."‡

10 Urege wo m-was un net ne, wo nome wu rii 'yo-yo á. Waragte o ka, wo m-was un or ru ne, o shooste yo o-karamsa zee à.

* **Bor-us op us-voor:19 12:19** Hyen komo: Kara 32:35. † **Bor-us op us-voor:20 12:20** Hyen komo: Swoo 25:21-22 (ut-Girik). * **Bor-us op us-tet:7 13:6-7** Hyen komo: Mati 22:21; Mark 12:17; Ruka 20:25. † **Bor-us op us-tet:9 13:9** Hyen komo: Rwuu 20:13-15,17; Kara 5:17-19,21. ‡ **Bor-us op us-tet:9 13:9** Hyen komo: Rewi 19:18.

Ho-de Kiristi he m-muun à

¹¹ Da-o **Kiristi** he m-haan remen wu gokstú na à, o wosonte yow yow arge un da-o a takne m-she'et à. Remen kaane, muut no ur-hi be-de yo he m-kor un bo no she'et à. O no hette ine m-rew à.

¹² Tet-m ro un ma-to m-ta, ish ro un ma-to m-gas. Remen kaane, a yagu no senge-mo o-comb. Amba she'et no hond hond un cecas-mo Shir remen kaane no hette kwange **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**.

¹³ A she'et no she'et-de ur-bon bo hun-ne ro m-she'et da-o m-cecar à. Taase no he'ebe un karge de ya-m-swo á, ko de ya-o-ás á, ko ya-m-dum, ur-shoob ne á.

¹⁴ Amba 'ya no Wan-Koyan Yeso **Kiristi** ur-be wu woonté yow yow un no ne sa o zee saw-to no m-cop à. Taase no 'ye gop-de ma-hun ur-hek.

Bor-us op us-nass*No piishe or no ut-ma á*

¹ Goks no yan-dor ye sher-mo un ye rotte ur-beeb á. No jar ma-to sunu no urege barag-se un ye nomog un hon un se ma no ne á.

² Sha-mo ka, un raag-o gaan, wu ken ko-wan-dor-wu ro m-hyan, wua hoks m-re un ko yo ke rii-yo m-re yo. O ken raag-o komo ko-wan-dor-wu rotte m-she'et un hur-ur gaan be-de un rem-se Shir cone á, ro m-hyan Shir weneg na m-ti m-ap.

³ Wu ro m-hoks m-re un ko yo ke rii-yo m-re yo à, mosse m-ap ne, taase wu muut wu a hoks m-re á hwaa. Komo wu ro m-hoks m-re un ko yo ke rii-yo m-re yo á, taase wu piishe wu ro m-hoks m-re à ut-ma, remen Shir gokste wu.

⁴ ¿Wo ro wa ne o piishite wan-guw-mo un wu ken wu ut-ma? Ko wu nomog kashi m-senge be-de Shir, ko wu nom á to ma un ko-ya-o-hur to ka wu piishite wu ut-ma. Wua hoks m-es, Wan-Koyan 'ye wu ur-ho.

⁵ Mo ken sha-mo mo ka, wu ken wu ro m-hyan un de ken ho-de ur-bon ne arge de ken ho-de. Un hyan o un wu ken wu ne ut-ho myet gaan to. Ko wu ke wu sher un yo ro un hur-de un wu à. Nom no kaane ba un piishe ye ken ut-ma.

⁶ Ye ro m-zee de ken ho-de jiishte de ken à, ye ro m-nom kaane ye ye'et Wan-Koyan m-sek. Ye ro m-re un koyan à, ro m-nom kaane ye ye'et Wan-Koyan m-sek, remen ye ur-bongon de Shir un ka rii-to m-re to. Ye ro m-re un koyan á, ro m-nom kaane ye ye'et Wan-Koyan m-sek, ye ro komo un bongon-de Shir.*

⁷ Yanze remen hi un na cot a rotte m-hoog á, komo yanze remen morya-o un hi un na cot a rotte m-mar á.

⁸ Urege a m-hoog ne, a un nom mo remen a ye'et Wan-Koyan m-sek. Urege ne mar-mo, a mer remen a ye'et Wan-Koyan m-sek. Remen kaane, ko a un hoog ne, ko ba un hoog, na ye ma Wan-Koyan ye.

⁹ **Kiristi** marag, wu ine komo un hoog ne remen wu waragté Wan-Koyan be-de un ye ro margan-ne à un ye ro un hoog ne à.

¹⁰ No piishe net ut-ma á. No komo, taase ko wan-gaan be-ur no, wu ro m-ti m-ap á, wu piishe or un wu ut-ma wu ro un ti m-ap à. Remen myet-m na a es be-de Shir wu he na m-piishe ut-ma à.†

¹¹ Ma-to Shir zeeg:
"Me ro Yawe, um tonte,

* **Bor-us op us-nass:6 14:1-6** Hyen komo: Koro 2:16. † **Bor-us op us-nass:10 14:10** Hyen komo: 2Kor 5:10.

ko se ke rwun-se a kwukt be un de,
 ko de ke rem-de, a rur un nu-o un de
 unze me ro Shir.”‡

12 Cas ma-ut ro, kowan be-ur na a rure Shir rii-yo wu nome à. A yaksuru Shir piish ut-ma.

Wo rwo or ru ur-ba'as á

13 Remen kaane, bo ro Shir wu cot, wu he un piishe un kowan ut-ma à. A yagu no saburse un or na ne yan-dor. Amba hwo no hur-ut no unze noa nom rii-yo he rwo un or no ne nom **ur-ba'as** á.

14 Bo um ro wu ma Yeso Wan-Koyan à, me no m-rure un ka rem-se. Um nak un hur un de ko yo ke rii-yo m-re yo, ro ur-bon ne. Amba urege wu ken wu zeeg, “Me re'e ka rii-yo m-re yo, man nom rii-yo ba ur-bon be-de Shir.” Ba'as-de wu re'e ka rii-yo.

15 Urege wo un naas un hur-de un wu ken wu remen rii-yo wo m-re à, wo was un wu ne o ka á. Taase rii-yo wo m-re à yo warag wo cow-yo un saburse un or ru, wu **Kiristi** mare remen un wu à.

16 Taase no yage rii-yo no o-hyan yo ur-bon yo à, a cept ma-ut yo-to to un yo.

17 **Gwomo-to Shir** ba ma-to m-re m-swo ne to á, ma-to un kashi ur-she'et de, un gwugwu-mo ur-hur ne, un men-ut pus-to ne to **Kukt-o Shir** ro m-ya à.

18 Myet wu ro m-nome un **Kiristi** m-senge un ka bu-yo à, wu ro m-gwu'urse un Shir ur-hur, komo hun-ne a ho'os ur-hur un wu ne.

19 Remen kaane, a nom no senge-mo un rii-yo he m-hante she'et-de un ba ut-ween à. A nom no senge-mo un rii-yo he m-hante or na ne jaab-o ut-men à.

20 No naas yo Shir nome remen rii-yo m-re á. A hoks m-re un koyan, amba wo nepse rii-yo o he m-re à, yoa warag rii-yo ur-pukse **ur-ba'as** ne be-de un wu ken yagu yo.

21 A jiish ur-bon wo yage ti m-ap, un swo m-ke ne, ko nom un yo ken rii-yo yo he m-rwo un or ru **ur-ba'as** à.

22 Myet bo un yo sher-m ru ro mosse un ka rem-se ne à, ess un hur un du cot se Shir. Ko-ya-o-zak-wu wu hur-de un wu kapse wu á, mosse un rem-se wu dekke ba'as-to á.

23 Amba net-wu hur-de un wu ro ho'ose sak un yo wu ro m-re ne á, wu ro un egne un hi un de un wu o-sabre be-de Shir. Me un zee kaane remen rii-yo wu ro m-nom à wu es be-de m-she á. Komo myet rii-yo ese be-de m-she á, **ba'as-de**.

Bor-us op us-taan

Gwu'urse ye ken ye ur-hur yanze hi un du á

1 Na ye ro ur-beeb ne un sher-m na à, depete a gu ye rotte ur-beeb á un dek un nu-se un ye. Taase a nom con-to un hi un na cot á.

2 Yage kowan wu gwu'uste or ru un wu ur-hur remen wu ye'et wu jaab-o ut-men n-me m-she.

3 Remen ko **Kiristi**, wu nom con-to ur-hi á. Bo Ma-to Shir zee à, “Shir, reeb-to a pyapuru wo à, me m-hyan sa o zee me a pyapre.”*

‡ **Bor-us op us-nass:11 14:11** Hyen komo: Isha 45:23 (ut-Girik). * **Bor-us op us-taan:3 15:3** Hyen komo: Bong 69:9.

⁴ Myet yo a gene un Ma-to Shir n-ga à, a un gen remen to yoosú na ur-joose un do un jaab-o ut-men ne remen a kumut o-sakto.

⁵ Men kon-se Shir wu ro m-'ya un 'mo ur-hur un jaab-o ut-men ne à, remen no she'etté be-ur gaan un barag-us gaan ne, bo depe hun-ne she'et ye dore bu-o **Kiristi** Yeso à.

⁶ No nome kaane, ma-ut no un barag-us no ne a warag ragaan remen no bumut Shir wu ro Tato-o Wan-Koyan na, Yeso **Kiristi** à.

*Ma-to m-Rerem to un Yahuda-ne ye
un ye ro Yahuda-ne á*

⁷ Bo **Kiristi** goksú no kom-ut yoor à, goks no or no ne kom-ut yoor. Nom no kaane remen no hantuté Shir m-seps.

⁸ Me no m-rure unze yo rwo'e **Kiristi** nomot m-senge be-de un **Yahuda**-ne à, yo ro a kututú ye nip-o un Ma-to Shir. Komo, un kor kaane, remen Shir shoosutú ye swooru nu-o a nome tat-ne ye un ye n-ga à.

⁹ Wu un haan komo remen ye ro **Yahuda**-ne á, remen ye ye'et Shir m-seps remen 'won-de un wu. Bo Ma-to Shir zee à:

“Remen kaane, man bum wo
be-de un ye ro **Yahuda**-ne á.

Man hu sep-to un bongon-de un jin un du.”†

¹⁰ Komo Ma-to Shir dooru m-zee:

“Nom no o-zak, no ye ro **Yahuda**-ne á,
un hun-ne ye Shir ne.”‡

¹¹ A dooru m-zee:

“Bom no Yawe no ye ro **Yahuda**-ne á myet,
bom no wu hun-ne kap.”§

¹² Komo **Ishaya** zeeru:

“Wu ken wu a rwuun un hur-o **Jesse**,
wua haan wu nom gwomo-to un ye ro **Yahuda**-ne á.

Komo yea huú sakto-o un ye be-de un wu.”*

¹³ Me us-kon, Shir wu ro 'ya o-sakto à, wu ye'et no o-zak un gwugwu-mo ur-hur ne, no ye ro m-sheer un wu à. Da-o Shir nome kaane, sakto-o no he m-bo'ose un beeb-de un **Kukt-o Shir**.

*Senge-m Burus be-de un
ye ro Yahuda-ne á*

¹⁴ Or re ne, me un hi un de um nepste unze no un hi un no, no shiig un nom un rem-se ur-bon, komo no us-nap ne deen, se bo'ose no yoose or no ne à.

¹⁵ Amba un ka takurda-o me un rwuntu no ma-ut re cas. Un se ken rem-se, se um cone no m-bakse à. Me un nom kaane remen yar-mo Shir ya'u me à.

¹⁶ Um waragte wan-senge-m **Kiristi** Yeso be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. Me un senge-mo un kon-se Shir un bu-yo m-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** to Shir remen ye ro **Yahuda**-ne á, ye waragte rii-yo ur-seke yo Shir he m-goks à. Yea warag ba m-kukop un bu-yo un **Kukt-o Shir**.

¹⁷ Remen kaane, man hoks nom m-gwon mosse un **Kiristi** Yeso ne un senge-mo me un nome un Shir à.

† **Bor-us op us-taan:9 15:9** Hyen komo: 2Sam 22:50; Bong 18:49. ‡ **Bor-us op us-taan:10 15:10** Hyen komo: Kara 32:43. § **Bor-us op us-taan:11 15:11** Hyen komo: Bong 117:1. * **Bor-us op us-taan:12 15:12** Hyen komo: Isha 11:10 (ut-Girik).

¹⁸ Man hoks nom un jaab um nomot ut-ma un yo ken rii-yo á, se de yo **Kiristi** nome be un de à. Yo ka rii-yo komo yo ro bo a hante ye ro **Yahuda**-ne á ye nomot dorutte-o Shir, un bu-yo un ma-ut re un senge-m re ne.

¹⁹ Shir un nom ka senge-mo, un beeb-de un nom ut-hyat, o-made ne, un beeb-de un **Kukt-o Shir** ne. Cir-mo un bo-o o-Urusharima um riguru ha-mo un raag-o o-Iririkum, um ko'ote **Ma-to m-Rerem** to mo un **Kiristi**, har um komog ka senge-mo kap.

²⁰ Duw-de un con-m re koyanda, mo ro, um ko'ot ka **Ma-to m-Rerem** to Shir to myet be-de hun-ne ye hoge ma-ut **Kiristi** á. Me un nom kaane, taase um me ut-ma un 'wun-de wu ken wu shere à.

²¹ Bo Ma-to Shir zee à:

"Ye a ro nomote ma-to un wu á, yea hyen.

Komo ye ro hogute ma-to un wu á, yea nep."†

²² Yo ka yo rwo'e o-da deen a wenet me m-haan be-ur no à.‡

*Zonge-ut Burus to wu heet ur-hamat
un bo-o o-Roma*

²³ M-moka um komoste senge-mo me m-nom à remen hun-ne hogussute ka **Ma-to m-Rerem** to un so un ka jit-o um ro à. Komo us-hak deen um ro ur-gop um habute be-ur no remen um hyenet no.

²⁴ M-moka me o-sakto, um habute ur-hamat be-ur no. Da-o me ro m-ha raag-o o-Asbaniya, man dond raag-o no ur-hamat. Me hoge rerem-mo ur-she'et be-ur no un ya o-da. Me o-sakto komo, man senge m-neke mosse un gwu no ne.

²⁵ Amba rii-yo um habute, man hees bo-o o-Urusharima um heetute hun-ne ye Shir ye ro reeno à gwu.

²⁶ Ye gokse Yeso **Kiristi** ye ro un raag-o o-Makidoniya un ye ro un raag-o o-Akaya ne à, hogute rerem-mo un 'ya m-yar ye guut koob-ne be-de un hun-ne ye Shir ye ro un bo-o o-Urusharima à.§

²⁷ Ye hogute rerem-mo m-nom un kaane, ko de nomte yo ka sa o zee nu-se, un hi-to un ye. Remen ye ro **Yahuda**-ne á kumug o ma un ye kwum-o n-me un **Kukt-o Shir** be-de un **Yahuda**-ne, nomog ye sa o zee ur-moog o ka, ye nom m-senge un kwum-o un ye un ka bo-o remen ye guut **Yahuda**-ne un koob-de un ye.*

²⁸ Da-o me komse ka senge-mo, komo um bobsusse ye ka hwor-ye a kume remen ye à, man bup cow-yo un raag-o o-Asbaniya. Da-o me ro m-neke o-Asbaniya, um hesburu, um gastu no.

²⁹ Um nepste unze me habe be-ur no, man wobe shiishe un caari-o o-kwum ne o ma **Kiristi**.

³⁰ Or re ne, rem Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na un was-mo Kukt-o ro na m-'ya ne à, hakkure no gu me no un kon-üş no be-de Shir.

³¹ Kon no bo um he m-posse un kom-to un ye yage goks un Yeso à, ye ro un dak-o o-Judiya. No kon komo bo gwu-o um he m-heet o-Urusharima à, he m-warag rii-yo m-goks be-de un **yan-dor Yeso**, ye ro un ka be-de à.

³² Kaane urege Shir zeeg, man wobe be-ur no un men-ut pus-to, komo man kum ur-wuwe un no ne.

³³ Me un kon-se Shir, wu ye'et na gwugwu-mo ur-hur. Shir ro un no ne!
Amin.

† **Bor-üş op uş-taan:21 15:21** Hyen komo: Isha 52:15 (ut-Girik). ‡ **Bor-üş op uş-taan:22 15:22** Hyen komo: Roma 1:13. § **Bor-üş op uş-taan:26 15:25-26** Hyen komo: 1Kor 16:1-4. * **Bor-üş op uş-taan:27 15:27** Hyen komo: 1Kor 9:11.

Bor-us op us-cind

Ur-gas

- ¹ Wu ken ne'a-wu robe, jin-de un wu Pibi. Um ho'oste ur-hur un wu ne. Wa-m-senge-wu be-de un **yan-dor Yeso** un bo-o o-Kakiriya.
- ² Goks no wu un jin-ur Wan-Koyan, bo depe a goks hun-ne ye Shir à. No 'ye wu myet gwu-o wu hobe be-ur no à, remen wu un hi un de un wu, wu guug hun-ne deen myet un me ne.
- ³ Gassu me no Biskira un Akira or re ne be-de un senge-m **Kiristi** Yeso.*
- ⁴ Ye ya'aste hi un de un ye, har un ma-to m-mar rem re. Me wu cot ro ye ur-bongon á, myet un **yan-dor Yeso** ne, ye ro **Yahuda**-ne á.
- ⁵ Gas no **yan-dor Yeso** ye ro ur-morog un hur-o un ye à.
Gas no nay re Apanitus, wu ba'e goks un **Kiristi** un raag-o un dak-o o-Asiya.
- ⁶ Gas no **Meri** wu nome m-senge deen rem no à.
- ⁷ Gas no Andaronikus un Yuniya, ye **Yahuda**-ne ye bo um ro à, ye ro ke'o un me ne à. Yan-dor Yeso ro ye m-'ya ut-gos deen, a nepstu ye be-de un **yan-Tom Yeso**, ye ba'ag me goks un **Kiristi**.
- ⁸ Gassu me no nay re Ampiriyatus, wu me m-was n-me un Wan-Koyan à.
- ⁹ Gas no Urbanus or na wu ro un senge-m **Kiristi** à, un or re ne Sitakis.
- ¹⁰ Gas no Apiris, kashi un ko-guw-wu **Kiristi** hose ur-hur be-de un wu à.
Gas no Aristoburus un yan-hur o un wu ne.
- ¹¹ Gas no Hirudiyan or re ko-**Yahuda**.
No gas ye gokse Wan-Koyan un hur-o Narkisus à.
- ¹² Gas no Tirayipina un Tirayipusa ne. Ka ne'a-ne ye, ye ro un senge-m Wan-Koyan à.
No gas ka ne'a-wu Porosi, or re be-de m-senge, wu me m-was un wu ne à.
Wu nomog m-senge deen mo un Wan-Koyan.
- ¹³ Gas no Rupus, wu Wan-Koyan daage be-de un wu à. Komo no gas inu un wu, wu deku me sa o zee wà un wu à.†
- ¹⁴ Gas no Asinikiritus, un Pirigona, un Hermes, un Paturubas, un Haramasa un or un na ne ye ro be-ur gaan à.
- ¹⁵ Gas no Pikorogus, un Juriya ne ne'a, un Niriyus ne un heno un wu ne wan-ne'a, un Orimpas ne un myet o un ye gokse Yeso ne ye ro kane à.
- ¹⁶ Gas no or no ne m-was ne.
Myet yan-dor **Kiristi** ro no m-gas.

Burus nak ya-o-Roma ut-to

- ¹⁷ Or re ne, um conog m-nek no ut-to un ye he no hante m-koos ne à. Nom no ja un ye ro no m-rwo ut-pukse ne à, ye ro komo ut-yage un yoos-de no kume ne à.
- ¹⁸ Ye ro m-nom un ka rem-se à, senge-m **Kiristi** Wan-Koyan ye ro m-nom á, amba gop-de un wur-to un ye. Un bu-yo un rerem-mo nu-o un ye, un bongon-de ut-bo ne, ye ro un raks un ye ke'e ye ut-to à. Ye ro ye un ke'e ut-to à, yan-barag-se un yakar se.
- ¹⁹ Hun-ne myet hogute bo no o-dorotte un ka **Ma-to m-Rerem** to à. Me o-zak rem no remen kaane. Amba um conog no warag ya-us-weer un rii-yo ro ur-bon ne à. No warag komo yan-koob-de **ur-ba'as** un myet yo ro rii yo-yo à.

* **Bor-us op us-cind:3 16:3** Hyen komo: Seng 18:2. † **Bor-us op us-cind:13 16:13** Hyen komo: Mark 15:21.

²⁰ Shir wan-'ya un gwugwu-mo ur-hur wua kaps **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**. Wu 'ye no ur-beeb de jiishe wu à, ba m-jime. Yar-m Yeso Wan-Koyan ro un no ne!

²¹ **Timoti** or re be-de m-senge ro no m-gas. Kaane komo Rushiyos, un Jason ne, un Sosipata ne ro no m-gas, myet-mo un ye or re un **Yahuda**-ne ye.[‡]

²² Me Tertiyus, wu gene Burus ka takurda-o à, me no ur-gas ye ma Wan-Koyan.

²³ Gayas ro no m-gas. Wu barkutu me un hur-o un wu, komo **yan-dor Yeso** ro ur-morog un hur-o un wu.

Erastus, wan-ess-de un hwor un ka bo-o, un or na Kwartus ne ro no m-gas.[§]

²⁴ Yar-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** ro un no ne kap! **Amin**.*

Ur-bongon be-de Shir

²⁵ Yage a ye'et Shir m-seps! Wu ro ur-beeb ne de no hette m-es eso n-te m-she à, remen ka **Ma-to m-Rerem** to me m-ko'ot à, to ma Yeso **Kiristi**. Ka **Ma-to m-Rerem** to a un wuke to cin n-ga.

²⁶ Amba m-moka a rwuntutu to cas un bu-yo un gen-mo un **yan-Rwor un Ma-to Shir**. Bo Shir ba m-ta ko'ote à, komo a rwuntutu to cas be-de un hun-ne kap, remen ye ro **Yahuda**-ne á ye goksté Yeso, komo ye nom o-dorotte.

²⁷ Shir wu ro wa-us-nap-wu un hon-de un wu. A seps no wu ba m-ta un bu-o Yeso **Kiristi**! **Amin**.

[‡] **Bor-us op us-cind:21 16:21** Hyen komo: Seng 16:1. [§] **Bor-us op us-cind:23 16:23** Hyen komo: Seng 19:29; 1Kor 1:14; 2Tim 4:20. * **Bor-us op us-cind:24 16:24** Deen be-de un takurda-ut ut a gen ka ci-yo á.

Takurda-o Burus aco o_wu_gene_yan-dor Yeso n-me bo-o o-Korinti

Rem-se ro_n-me_à:

M-zante 1:1-9

Ur-wong n-me un kur-o yan-dor Yeso 1:10—4:21

Ma-to o-ás un she'et-de o-den ne 5:1—7:40

Yan-dor Yeso un ye yage wu m-goks ne á 8:1—11:1

Ur-she'et be-de un yan-dor Yeso un kwukte un Shir ne 11:2—14:40

Ine-m Yeso ut-marimar un mo un yan-dor Yeso ne 15:1-58

Yar-mo yan-dor Yeso o-Judiya 16:1-4

Ma-ut Burus to un hi un de un wu m-tige ne 16:5-24

Ur-gas

¹ Me Burus mosse un Sastanis ne or na, genbe ka takurda-o. Me wu Yeso **Kiristi** daage, um waragté ko-yan-Tom-o un wu à, remen kaane Shir cone.

² Te no m-gas hun-ne yan-dor-o un Shir ye ro o-Korinti à. Shir ak no hun-ne ye un wu ye ba m-kukop. Wu un muut no ba m-kukop un bu-o Yeso **Kiristi**, mosse un hun-ne ye un ko ke so ne bo un ye ro us-eeg un jin-ur Yeso **Kiristi** Wan-Koyan à. Wan-Koyan wu un ye wu, Wan-Koyan na wu komo.*

³ Um konog Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, wu 'ye no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Burus bomog Shir

⁴ Me m-bom un Shir ko de ke ho-de rem no, remen yar-mo wu nomo no n-me un **Kiristi** Yeso à.

⁵ No nak a ya'ag no o-kwum un ko yo ke cow-yo remen no gamag ur-hi un Yeso ne. Wu rwo'og no, no hokste rure un ye ken ye Ma-to Shir cow us-cow. Komo wu ya'aste no us-nap kap remen no nept yo Kukt-o un wu ro no m-kute à.

⁶ Yo ka kututu na unze ma-to te ruru no mosse un **Kiristi** ne à, nip-o. Komo no dek to m-'wons ne.

⁷ Remen kaane, ko mo ke yar-mo o-Kukt mo, mo no cone no nomote Shir m-guw à, no ro un mo ne. Komo no sher yish un 'er-de un muun-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.

⁸ Wu dowe kukt-o no ur-beeb har kom-de o-da, remen no waragté ba **ur-ba'as** da-de Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** he m-muun à.

⁹ Shir un daag no. No gemet ur-hi un Wà un wu ne, Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. Komo Shir ro m-shoos un yo wu rwore à.

Koob-de ur-she'et kang-o gaan n-me hun-ne yan-dor

¹⁰ M-moka or re ne, yan-dor, Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**, ya'ag me gwomo-to un nom ut-ma. Remen kaane, um conog no hogu me m-moka. Um konog no no warag kang-o gaan. Me con no wonge be-ut-be á. Um konog no, she'et no be-ur gaan un or no ne barag-us gaan un yo no he m-nom ne à gaan.

¹¹ Or re ne, um nepse yo wongsu no à, remen hun-ne ye un hur-o Kuruwi rurutu me unze no ut-ween un hi un no yan-dor.

* **Bor-o gaan:2 1:2** Hyen komo: Seng 18:1.

¹² Rii-yo me m-rwor à yo ro, ko wu ke be un no wu ro un rwor ut-ma un hon un to un or un wu ne. Wu ken wu ro m-zee, "Me wu ma Burus wu." Wu ken wu ro m-zee, "Me wu ma Aporos wu." Wu ken wu komo wu ro m-zee, "Me wu ma Bitrus† wu." Wu ken wu zee, "Me wu ma **Kiristi** wu."‡

¹³ Ashi, no wongte o ka **Kiristi** ciw-ut-ciwi. Me Burus, me mar n-ton o-kan rem no á. Ko de a yo'osu no m-ho à un jin un de Burus o á.

¹⁴ Um bomog Shir, me yo'os wu ken wu m-ho be un no á, se Kiribus ne un Gayas,§

¹⁵ Me un nom kaane, remen yatt-wu he hoks m-zee un jin un de a yo'osu wu m-ho, har wu waragte wan-dor re á.

¹⁶ (Um bakste komo um yo'oste yan-hur-o Istipanus m-ho, amba husse ka hun-ne ye me baks ko um yo'oste net m-ho komo á.)*

¹⁷ Ai, **Kiristi** tomon me remen um yo'osté hun-ne m-ho á, se de um nom senge-mo un ko'ot un Ma-to un wu to m-Rerem. Me rwor Ma-to Shir mosse un nap-se un ko-hun ne á remen hun-ne dekt yo me m-rwor á. Me nome kaane, a warag o ka sa o zee mar-m Yeso n-ton o-kan rott o ka ur-beeb á.

Yeso Kiristi beeb-de Shir de un nap-se un wu ne

¹⁸ Da-o hun-ne hoge ka ma-to unze Shir so'oste **ba'as**-ut na remen Yeso marag n-ton o-kan à, ye ken ye ro m-zee to ka ma-to o-hwaa to. Ka ye ro us-barag kaane à, ye ro m-yirigbe n-me un den-o o-ra. Amba na ye shere un ka ma-to à Shir guug na un beeb-de un wu.

¹⁹ Remen a genuste a zee:

"Man naas nap-se un ye ro m-hyan
ye zee ye ro us-nap ne à.

Komo man durumse weer-se un ye ro m-hyan
ye zee weer-se ye rotte à."†

²⁰ Yatt-wu he nap un Shir remen weer-se un wu á. ¿Kene yan-nap-se un **karamsa-o Mosa** ro? ¿Kene ye ro ne ye ro m-hyan ye zee ye nepste us-rem kap à? Shir kututu na unze ye ro us-nap ne se ma-hun à, raag-ne ye.

²¹ Shir ro us-weer ne komo zonge-to un wu to ka. Ko ya-us-weer be-de un hun-ne ye ro m-zee ko'ot un Ma-to Shir na raag-mo, yea hoks nap un Shir be-de un se man ye nap-se á. Un hek-o un kaane Shir daaguru wu gu hun-ne ya-ut-**ba'as** urege ye shereg be-ur Yeso **Kiristi**.

²² **Yahuda**-ne conog ye hyen rem-se ut-hyat to kutu ye unze ka ma-to be-de Shir to rwuune à. Ye ro **Yahuda**-ne á komo ye un hoob-o us-nap.

²³ Amba na a m-ko'ot un ka ma-to unze **Kiristi** marag n-ton o-kan remen wu topt **ba'as-to** un hun-ne. **Yahuda**-ne 'yarag Yeso remen un hyan-o un ye **Kiristi** a mer á. Komo ye ro **Yahuda**-ne á ye ro m-hyan sa o zee ko'ot-ma-ut na raag-mo atte.

²⁴ Amba ma-to te m-rwor à to ro, **Kiristi** beeb-de Shir de un nap-se un wu ne be-de un ye a aage à, ko **Yahuda**-ne, ko ye ro **Yahuda**-ne á.

²⁵ Ye ken hun-ne ye ro m-zee yo Shir nome à da-o wu yage Yeso meret n-ton o-kan à raag-mo. Amba yo Shir nome à aragte nap-se un net. Komo yo a m-hyan sa o zee kende-de be-de Shir à, aragte kap 'wons-mo un net.

²⁶ Or re ne, baks no bo no ro'e da-o Shir agu no à, no waragte hun-ne ye un wu à. Un hyan-o ma-hun, ye ro us-nap ne à, hiin o be-ur no. Komo ye

† **Bor-o gaan:12 1:12** ut-Girik: Kepas. ‡ **Bor-o gaan:12 1:12** Hyen komo: Seng 18:24. § **Bor-o gaan:14 1:14** Hyen komo: Seng 18:8; 19:29; Roma 16:23. * **Bor-o gaan:16 1:16** Hyen komo: 1Kor 16:15. † **Bor-o gaan:19 1:19** Hyen komo: Isha 29:14 (ut-Girik).

ro bokke caari-to ut-con à ye ro deen á. Ye tat-ne un ye ro gwomo-ne à ye deen á.

²⁷ Shir un daag hun-ne ye hono o-dak ro m-hyan raag-ne à. Wu un nom kaane remen wu ye'et ka ye ro m-hyan ye ro us-nap ne à m-'e. Shir un daag ye hun-ne ye un hono o-dak ro m-hyan ye rott m-'wons á, remen wu ye'et ko-ya-m-'wons m-'e.

²⁸ Ka hun-ne ye Shir daage à, ye waragté hun-ne ye un wu à ye un rwuun un hur-to un koob-ne. Ka hun-ne ye a musse hwaa à, ko komo ye a nape unze rii-yo á. Wu un nom kaane remen wu kututé hun-ne unze rii-yo ye hwo ur-hi be-de un yo à, yoa hoks ye m-gu be-de **ur-ba'as** á.

²⁹ Shir un nom kaane taase net jaks ur-hi unze remen con-de un wu, Shir degt wu.

³⁰ Ba rii-yo us-ses yo á, Shir o gu no bo wu mossu no un Yeso **Kiristi** ne à. Be-ur Yeso o, un yo wu nome ne à o rwo'e Shir guut na. Un bu-o Yeso Shir muute na kashi, yan-ba-m-kukop, un hun-ne ye wu ruute be-de un **ba'as-to** un ye à.

³¹ Un suge-de un kaane, se a nom yo a gene un takurda-o Shir à. "Urege net ro m-nom m-gwon, yo depe wu nom à, wu nom m-gwon un rii-yo Yawe nomu wu à."‡

Bor-us yoor

*Tom n-me un Yeso
wu a kame n-ton o-kan à*

¹ Or re ne yan-dor, da-o um habe o-Korinti à, um pe'esute Ma-to Shir ruru na à. Me hwo caari-to ut-gom n-me un ka ma-to á, me kutu no us-nap á.

² Remen um nomog o-sakto un hur un de, um zee da-o me she'ete un no ne man yoosu no rii hor-yo á se ma-ut Yeso **Kiristi**, wu a kame n-ton o-kan à.

³ Da-o um habe be un no à, mett m-'wons á. Wur-o re ro us-zap, rem o-gyer.*

⁴ Da-o um nomo no ut-ma à, um rurutu no yo haadbu me à, ba un weer-us re á. Me kweemsu no remen no goksté ma-ut re á. Un suge-de un kaane da-o um ruru no Ma-to Shir à, **Kukt-o Shir** un gwomo-to un o kututu no unze nip-o,

⁵ taase sher un nip-o no ya'as m-'wons be-de un nap-se un net á, se de remen un beeb-de Shir.

Nap-se Shir

⁶ Da-o te ya-m-senge-mo Shir te ro'e un ye sher-se us-geer be-de un dor Yeso à, te ye m-rure ma-to us-nap. Amba ba gon nap-se un ka zaman-yo á, ba komo gon nap-se un yan-gwomo-to un ka zaman-yo m-ta yo á. Kap ka gwomo-ne ye a taage un gwomo-to un ye.

⁷ Amba te ut-ma un nap-se Shir wukusse, se hun-ne ro nakke á, se ro nap-se Shir se wu daage remen seps-m na cin ba a ro nomog hono o-dak à. N-ga Shir kute ko wan-gaan ka napse á.

⁸ Be-de un yan-gwomo-to m-moka to yatt-wu nape zonge-to Shir á, remen ye ro nakke yo Shir zonge m-nom à ye roa kem Wa-ut-Hyat Wan-Koyan o-kan ye hoot wu á.

⁹ Amba ka to ro gense un takurda-o Shir unze:
"Rii-yo Shir he nome yan-con-to un wu à

‡ **Bor-o gaan:31 1:31** Hyen komo: Irmi 9:24. * **Bor-us yoor:3 2:3** Hyen komo: Seng 18:9.

yatt-wu taku yo m-hyan á,
yatt-wu take m-hoge á,
yatt komo wu take barag-se un yo á.”†

¹⁰ Amba Shir kututu na se ká rem-se remen na yan-senge-mo un wu ye be-de un Ku^{kt}-o un wu o ruru na. **Ku^{kt}-o Shir** a hoks na rure un ka rem-se remen Ku^{kt}-o ro m-byarag o nep rem-se Shir se a hoks m-nap á.

¹¹ ¿Wan wu ne he hoks m-nap un ma-to un hur-de un net un ba ku^{kt}-o un net o ro n-me un net á? Kang-o gaan yatt-wu nape barag-se ro un hur-de Shir á, se **Ku^{kt}-o Shir**.

¹² Na komo ba ku^{kt}-o un kà hono dak-o o a goksune á, se de Ku^{kt}-o rwuune be-de Shir à. Wu ya'ag na Ku^{kt}-o un wu remen a nept rii-yo Shir ya'asu na hur-ur gaan à.

¹³ Remen kaane te rotte un rure un ye ken ye. Da-o te rure hun-ne ka **Ma-to m-Rerem** to, te m-rwor un gom-to us-nap se te yoose un nap-se un net á, se de un gom-to Ku^{kt}-o ruru te à, se o-nip mosse un Shir ne.

¹⁴ Bon net-wu rotte o-Ku^{kt} á wua tun wu hoge rem-se **Ku^{kt}-o Shir** rure hun-ne á, remen be-de un wu se ka rem-se o-hwaa se. Wua hoks m-nap bo ka rem-se ro á, remen **Ku^{kt}-o Shir** o ro un hante un nap-se Shir.

¹⁵ Net-wu ro un **Ku^{kt}-o Shir** ne à, wua hoks nap un me'es un ko yo ke rii-yo ne, yo **Ku^{kt}-o Shir** ro wu m-yoose à. Amba hun-ne ye rotte **Ku^{kt}-o Shir** á yea hoks m-nap un me'es un yo Ku^{kt} ro na m-yoose á.

¹⁶ “¿Wa nape barag-us Yawe?

¿Har wu hokstu wu m-yoose?”‡

Amba na yan-dor ro m-nap un yo ro n-me un hur-ur **Kiristi** à.

Bor-us tet

Yan-guw-mo Shir

¹ Or re ne, da-o um ro o-Korinti à, me nomo no ut-ma bo um nome ye Ku^{kt}-o ro m-dorutte á, se de me un nomo no ut-ma untun hun-ne ye un hono o-dak. Ya no ro untun yakar yan-yaar un ka da-o, be-de un dor **Kiristi**.

² Um reegtutu no m-yow m-yow yanze un rii-yo m-re yo m-hwogon á, remen no bo'os re un rii-yo m-re yo m-hwogon á. Har m-moka ma no un go woo á.*

³ Remen har m-moka no un hur-de ma-hun ne. Remen no un shoob-de un or no ne yan-dor, komo no m-dum un hi un no un hi un no. Da-o no nome gon ka rem-se, ai har m-moka no rosuru un hur-de ma-hun ne o ka. Nip-o no ro m-nom untun hun-ne ye nape Shir á.

⁴ ¿Re nome um nept yo ka? Remen urege wu ken wu zeeg, “Me wu ma Burus wu,” wu ken wu komo wu zee, “Me wu ma Aporos wu.” ¿No ro m-nom o ka untun hun-ne ye nape Shir á?†

⁵ ¿Wan wu ro Aporos? ¿Wan wu Burus? Myet te guw-ne te ro be-de Shir temb. Te un gu no no sheret o-nip be-ur Wan-Koyan Yeso. Ko wu ke un rii-yo Wan-Koyan ya'asu wu m-nom ne à.

⁶ Me go ur-go, Aporos ya'u m-ho, amba Shir o rwo'e ká go-de m-bo'ose, te ye á.‡

⁷ Remen kaane wu go ur-go à, un wu ya'e m-ho ne à ye un keer-de un rii á, se Shir cot wu rwo'e ka ur-go m-bo'ose à.

† **Bor-us yoor:9 2:9** Hyen komo: Isha 64:4. ‡ **Bor-us yoor:16 2:16** Hyen komo: Isha 40:13 (ut-Girik).

* **Bor-us tet:2 3:2** Hyen komo: Yahu 5:12-13. † **Bor-us tet:4 3:4** Hyen komo: 1Kor 1:12. ‡ **Bor-us tet:6 3:6** Hyen komo: Seng 18:4-11,24-28.

⁸ Wa-ur-go un wan-'ya m-ho ne barag-se un ye gaan-se. Ko wu ke wua kum 'yons-de un senge-mo un wu be-de Shir.

⁹ Remen te yan-guw-mo Shir ye, komo no yan-dor un bo-o o-Korinti kat-o Shir o. Ma-to Shir no ro komo.

¹⁰ Be-de un yar-mo Shir nomo me à, wu ya'ag me us-nap um nomot senge-mo un wu. Um huk hwuk-o ut-mà untun keeg-yo ut-mà, cin un ka da-o ye ken ya-ut-mà ye ro ut-mà un ka hwuk-o um huke à. Se ko wu ke ko-ya-ut-mà wu nom ceen un go un mà-to wu he m-mà n-te un ká hwuk-o à.

¹¹ Remen yatt-wu he hoks un huk un hwuk hor-o arge o a hukse á, o ro Yeso **Kiristi**.

¹² Ye ken ya-ut-mà ye ro un mà ut-mà un saw-to ur-bon un to un hwor ne to ro m-tuk un ka yish-ye á untun zinariya, ko azorpa, ko kashi ut-ta'ar, ye ken ye, ut-ce ne, ko us-gwo, ut-kang ne ye ro to ma un ye mà-to.

¹³ De ken ho-de a hyen senge-mo un ko wu ke ko-ya-ut-mà wu. Remen da-o Yeso he m-muun à, wua rwunte ko yo ke rii-yo cas. Remen o-ra o-ra a he rwunte un senge-mo un kowan, komo ra-o he meger un go un ko mo ke senge-mo kowan nome à.

¹⁴ Urege mà-to a ma'e un ká hwuk-o à to tuk á, to, wu mà ká ma-to à wua kum ur-'yons.

¹⁵ Urege ne ká mà-to tuk, wu mà ka mà-to à wu taagute un to, amba wua kumus gwu, amba sa o zee n-me o-ra wu zwon-de.

¹⁶ ¿No nap unze no un hi un no **Pyo-o Shir** o no ro á, be-de Shir ro m-she'et?§

¹⁷ Urege wu ken net-wu naaste **Pyo-o Shir** o ro ba m-kukop à, Shir a naas ka net-wu. Remen **Pyo-o Shir** ott m-kukop á, komo no ye ro ka Pyo-o.

¹⁸ Taase ko wu ke net-wu raks hi un de un wu, wu ro m-zee wu ko-ya-us-weer wu m-moka, se wu muss hi un de un wu untun ko-raag remen wu waragté ko-ya-us-weer.

¹⁹ Remen kaane weer-se un hono o-dak raag-mo un co-o Shir. Me un zee kaane, remen gense to ro unze, "Wu ro un bop un ya-us-weer be-de un weer-se un ye."*

²⁰ Komo gense to ro unze, "Yawe nepste unze barag-se un ya-us-weer hwaa-se ro."†

²¹ Remen kaane, taase wu ken wu ma'as m-gwon un rii-yo net he hoks m-nom à! Remen hon un rii kap yo ma no yo:

²² Ko Burus, ko Aporos, ko Bitrus‡, ko hono o-dak, ko m-hoog, ko m-mar, ko rem-se m-moka se, ko un se roone u-co à, ai myet se ma no se,

²³ no komo ye ma **Kiristi** ye, **Kiristi** komo wu Shir wu.

Bor-us nass

Yan-senge-m Kiristi

¹ Hun-ne dek, Aporos un me ne yan-guw-m **Kiristi** te ro. Shir ya'astu te senge-mo un rwor un ma-to un wu, to o-nip to ro wukusse à.

² Rii gaan-yo a cone be-de un go un ka guw-ne ye, ye nom yo wan-co-o ye cone à, hur-ur gaan.

³ Yatt-yo da me ko no, ko yan-piish ut-ma be un no, zee unze um nomog senge-m re me un Shir ne, ko me nom á. Nip-o, me un piishe un hi un de ut-ma mosse un kaane ne á.

§ **Bor-us tet:16 3:16** Hyen komo: 1Kor 6:19; 2Kor 6:16. * **Bor-us tet:19 3:19** Hyen komo: Ayub 5:13. † **Bor-us tet:20 3:20** Hyen komo: Bong 94:11. ‡ **Bor-us tet:22 3:22** ut-Girik: Kepas (jin-ur Bitrus de).

⁴ Me nap ko me un de ken **ba'as-de** ne á, myet un kaane ne, man zee um taagute **ur-ba'as** ko hiin á. Wan-Koyan wu he gwot un senge-m re à wu he m-zee um nomog ur-bon ne ko ba ur-bon.

⁵ Remen kaane, taase no kupse wu ken wu ut-ma ba da-o un woo. Ka da-o roon, da-o Wan-Koyan he muun à. Wu he rwuunte un rem-se ro wukusse o-comb à, komo wu rwunte sakto-o ro un hur-de un net à. Ka da-o o ka kowan he goks ur-bongon be-de Shir hond hond Shir nepste ka rii-yo ro n-me hur-de un net à.

⁶ To, or re ne, be-de un rure un no ka rem-se un ya-ur-yoos se, um rwo'og no us-barag n-me un Aporos ne remen ka sha-mo guut no un ka bu-yo. No yoos be-de un ka yoor-m te mo um conog no nep yo ka: "Taase no pes rii-yo a gene à un takurda-o Shir." Taase wu ken wu nom m-gwon remen wu ro wu m-yoose à, har wu yo'og wu ken wu.

⁷ ¿Wan wu zee o aragte ye ken ye? ¿Yan yo ne o rotte yo un hi un du husse rii-yo Shir ya'u wo à? To, urege har kaa o, ¿ya hante o rotte un jaks ur-hi sa o zee ba yar-mo a ya'u wo á?

⁸ No m-nom sa o zee no nepse kap. Yatt-wu he no m-yoose á. No m-nom sa o zee no kumuste yar-mo o-Kukt. No ur-she'et sa o zee gwomo-ne no ro un **Kiristi** ne amba te ye ro no m-yoose à te ur-she'et kaane á. A ro zeege ma no gwomo-ne ye, te argu nom ut-gwomo be-ur gaan un no ne!

⁹ Remen un hyan-o re, Shir rwuntute na **yan-Tom Yeso** cas. Te ro kom-de un koyan, untun ye a kupse ma-to m-mar à. Remen te waragte rii-yo hono o-dak kap, un yan-tom ye Shir ne, un hun-ne ne he shere un yish à.

¹⁰ Hun-ne ye un hono o-dak ro m-hyan sa o zee tett us-weer á remen te ro m-nome un **Kiristi** m-guw. Amba no, no m-gwon sa o zee no us-weer ne n-me un **Kiristi**! Hun-ne ye un hono o-dak ro te m-hyan tett beeb-de m-nom un rii á. Amba no, no ur-beeb ne de m-nom un rii. Hun-ne ye un hono o-dak ro no un 'ya m-sek, amba te ne ye ro te m-yo'og!

¹¹ M-moka kaane te un hoge un mer un **swoot**-o m-ho ne, te un cop un kashi ut-saw á, a te m-dum tett o-hur á.

¹² Se te rangute te kumut rii-yo un hi un te. Ye pyepe te, te ru'uru ye nu-o so-o, a ye'e te ur-koob te m-'mo ur-hur.*

¹³ Hun-ne re ra-o te, te nomo ye ut-ma un hur-de m-gwugwu. Te waragte sa o zee buse-o un hono o-dak, rii-yo kowan ro m-'yar à, ka ro ho-ur bi.

¹⁴ Me un gene no to ka yanze remen um ru'ut no hoge m-'e á, se de remen um kyewestú no remen no yakar re ye, ye me m-con komo à.

¹⁵ Man rees no m-dek untun yakar re. Ko no nom un ya-ur-yoos ne n-me un Wan-Koyan har ye woo dugu-us op [10,000] à, wan-gaan wu cot he m-nom untu o-tato. O shir n-me Yeso **Kiristi** me ro tato no be-de un hante un **Ma-to m-Rerem**.

¹⁶ Remen kaane me us-kon nom no bo um nome à.†

¹⁷ Remen um guut no m-nom kaane o rwo'e um tombute **Timoti** wà re wu me m-con à. Ko-yan-ess ut-ma wu un Wan-Koyan. Komo wua baksu no bo me un dor Yeso **Kiristi** à bo me ur-yoos n-me un ko ye ke hun-ne ye yan-dor à.

¹⁸ Amba ye ken ye hyanag sa o zee man habe be un no um tepertu ye un rem-se ye á, har ye un wos ur-be us-ses sa o zee ye nepse koyan.

¹⁹ Amba um rwo be o-Korinti un beeb-de un Wan-Koyan un ka ho-to be un no. Da-o me habe man hyen un hi un de yo ka ya-us-ses ye ro m-nom à.

* **Bor-üş nass:12 4:12** Hyen komo: Seng 18:3. † **Bor-üş nass:16 4:16** Hyen komo: 1Kor 11:1; Piri 3:17.

Man nep komo urege ye kumug ur-beeb be-de Shir, ko ne ma-to o-hwaa ye ro m-nom.

²⁰ Baks no unze Shir ro m-piishe hun-ne ut-ma un bo ye yage wu nomte ut-gwomo un hur-de un ye á, ba n-me raks un bo ye ro tep á, amba n-me m-gwoť ko beeb-de un wu ro n-me hur-to ye à.

²¹ To, ¿ya no husse um nomo no da-o me wobe, um negbe o-sorog ne ko de um kutu no ut-con un gwugwer-mo ur-hi ne?

Bor-us taan

Ruut no ya-o-ás be un no

¹ Um hogute hun-ne ro un ma-ut no. Ye zeeg wu ken campo-wu ro kon be un no. Wu ro un nom un yo depe á, un wu ken ne'a-wu ne. Ko be-de un ye nape Shir á, ye ro m-nom un go un ka rem-se ka net-wu nome á. Wu ken wu muute ne'a tato un wu untun ne'a un wu.*

² Har rii-yo m-gwon yo ká no kume! Ashi, ¿udepe men-to tuk no, no ruut ká wu nome go un ká rem-se be un no á? Depete no ruut wu be un no.

³ Ko de nomte à, me be-ur gaan un no ne o-wur á, me be-ur gaan un no ne n-me o-kukt. Um kupsussute net-wu nome go un ká rem-se à ut-ma sa o zee be-ur gaan um ro un no ne.

⁴ Be-de no morge kukt-o re ro m-she'et káne, komo un beeb-ur Yeso Wan-Koyan, um conog no nom ko yo ke rii-yo sa o zee me kaane be un no.

⁵ Ya'as no **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ká campo-wu. Nom no kaane remen **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** naaste wur-o un wu o ma-hun, amba Wan-Koyan a guus hoog-mo un wu ho-de wu muune.

⁶ Gwon-mo notte à rii-yo ur-bon yo á, remen no yagute net-wu depe á be-ur no. Ashi, ¿no nap unze, ya o-yist o-rek yo ro un hundunse un hon ur-burodi á?†

⁷ Ruut no ká **yist**-m 'wutum-mo remen no waragté burodi-ur pu-de ba m-yist bo no ro à. Nom no kaane remen Shir so'ostu no, be un no a peneste rwuug o-ca yo un **Biki-o m-Pas. Kiristi** ro rwuug-o ca-o na.‡

⁸ Cinda nip-o à, ma'as no m-baks unze na hun-ne ye Shir ye. A joro no bu-us na us-ut se n-ga. A ginim no ut-yage. A nom no dorotte-o un Ma-to Shir a yage men-ut jaas-to bo **Yahuda**-ne yage burodi-to m-yist à da-o un **Biki-o m-Pas.** A doru no **Kiristi** hur-ur gaan un nom o-shir ne.§

⁹ Um genutu no n-me un takurda-o re, um zee taase no mosse ur-hi un ya-o-ás ne.

¹⁰ Ba hun-ne ye nape Shir á um zee no á, ko ya-o-suub, ko ya-ur-hyow, ko yan-guw-mo us-toog. Ko de nomte ye nap Shir á no som ye á. Remen urege kaane o se no ruug un ká hono o-dak o war war.

¹¹ Yo ka yo me no m-rure; taase no mosse ur-hi un kap o un bon wu zee or no wu ko-yan-dor à, urege wu ro un hur-de o-ás ne, ko ko-ya-o-suub, ko ko-yan-guw-mo us-toog, ko wa-ut-reeb, ko ko-ya-m-swo, ko ko-hyow. No jar no re rii-yo m-re un go un ye ne á.

¹² Mett gwomo-to un piishe un hun-ne ye ro un dor o un Shir á ut-ma á. Amba noa hoks piishe un yan-dor o Shir ut-ma. ¿Ko no hoks á?

¹³ Shir o un hi un de un o he piish un ma-to un ye yage wu m-dore á. "Ruut no ko-yan-men-ut jaas-to be-ur no"* bo Ma-to Shir zee à.

* **Bor-us taan:1 5:1** Hyen komo: Kara 22:30. † **Bor-us taan:6 5:6** Hyen komo: Gara 5:9. ‡ **Bor-us taan:7 5:7** Hyen komo: Rwuug 12:5. § **Bor-us taan:8 5:8** Hyen komo: Rwuug 13:7; Kara 16:3.

* **Bor-us taan:13 5:13** Hyen komo: Kara 13:5; 17:7; 19:19; 21:21; 22:21,24; 24:7 (ut-Girik).

Bor-us cind

*Taase yan-dor Yeso heet
or un ye ne be-de ut-gwomo*

¹ Urege wu ken wu ro ut-ma ne un or un wu ne ko-yan-dor, wu jar wu heet to be-de un ko-yan-piish ut-ma wu ro ko-yan-dor á. Yo depe à, ko-yan-napse Shir wu hongsu no ka ma-to. No heete yan-ba un dor á.

² ¿No nap unze yan-ba-m-kukop ye he piishe un hono o-dak ut-ma á? Urege har no ye he piishe un hono o-dak ut-ma, depete no yoos hongse un ma-ut rek-to ba no un band ye ken ye, ye ro yan-dor á.

³ ¿No nap unze a he no piishe un **yan-tom-ye Shir** ut-ma á? ¿Yagunte rem-se haane mosse un she'et-de un ka hono dak-o ne?

⁴ ¿Urege yan-dor kumug ut-ma mosse un or re un ye ne, ya hante notte ha be-de ye ro yan-dor á ye piishe no ut-ma?

⁵ Me un rwor to kaane remen no hogute m'e. ¿M-moka ko net wan-gaan wu ro kon o ka be un no ko-ya-us-weer wu he no hoks caas ur-hoon á?

⁶ Gwot no yo no m-nom à. Wu ken wu be-ur no ro m-heet un or re un wu be-de ut-gwomo a piishté wu ut-ma. Har ma be-de un yan-ba un dor! Rott ur-bon kaane á.

⁷ Da-o no heete or no ko-yan-dor be-de un ko-gwomo, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** reeg no. Jiishte o 'mo ur-hur ko a wen wo susamb-m ru.

⁸ Amba no wargu hi un no m-nongon, no un core un susamb-m or no ne, har ma or no ne yan-dor!

⁹ ¿Ashi, no nap unze hun-ne ye nome rii-yo un ba ur-bon à, yea cuw un **Gwomo-to Shir** á? Taase a egussu no, be-de un rure un no yo ken rii-yo un hon. Me no m-rure, ko-ya-o-ás, ko ko-yan-guw-mo us-toog, ko ko-yan-hoob-o un ne'a-ne, ko campo-ne yan-baramse un wur-o un ye, ko campo-ne yan-m-rewe un or un ye campo-ne ne,

¹⁰ ko hyow-ne, ko ya-o-suub, ko ya-m-swo, ko yan-naas un jin-to un hun-ne, ko ya-ut-rum, be-de un ye yatt-wu he m-cow un **Gwomo-to Shir** á.

¹¹ Kaane ye ken rowe be un no n-ga, da-o no ro nakke **Kiristi** á. Amba m-moka, Shir sokste **ba'as-ut** no, komo a muutu no yan-ba-ur-ba'as komo wu hongsutu no un wu ne. Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, wu nome kaane un beeb-de un **Kukt-o Shir**.

Sekemsu no Shir un wur-ut no

¹² Ye ken ye ro m-zee, "Shir ya'ag na nom un koyan remen na yan-dor ye un wu ye." Ee, man hoks nom un yo um cone à, amba ba koyan yo Shir ya'u na keer-de m-nom à yo ro na m-gu á. Ye ken ye ro m-zee, "A ya'ag me nom un koyan," amba me man yage yo ken rii-yo muut me wan-guw-mo un yo á.*

¹³ Wu ken a hoks m-zee, "A un nom rii-yo m-re remen ut-men, ut-men komo remen rii-yo m-re," Nip-o, amba kane un co Shir a saburse rii-yo m-re ut-men ne. Amba rii-yo ur-bon yo a naas wur-ut na be-de un hoob-o un ne'a-ne á. Wur-ut na to un Wan-Koyan to Wan-Koyan komo wu un wur-ut na wu.

¹⁴ Shir 'yonste Wan-Koyan ut-marimar, kaane komo wu he na m-'yons un beeb-de un wu.

¹⁵ ¿Ashi, no nap unze myet dok-to un wur-ut no to ma **Kiristi** to á? Cinda kaane o à, man dek dok-ut Wan-Koyan um muutu to dok-to un ko-kaar á. Ko hiin!

* **Bor-us cind:12 6:12** Hyen komo: 1Kor 10:23.

16 ¿No nap unze kap bon wu mosse wur-o un wu un ko-kaar ne à, ye waragte wur-o o-gaan un wu ne á? Remen a zeste, be-de un takurda-o Shir, “Yoor-mo un ye, ye waragte wur-o o-gaan.”†

17 Amba kap wu mosse hi un du un wu un Wan-Koyan ne à, yea warag gaan n-me o-kukt.

18 Nom no já un cow-yo o-ás ne! Da-o hun-ne nome **ba'as**-ur hor-de, ba wur-o un ye, ye nome **ur-ba'as** á. Ko-ya-o-ás wu rewe un ne'a-ne à ba ne'a un wu á, wu nomote wur-o un wu **ur-ba'as**.

19 ¿Ko no nap unze wur-ut no pyo-o un **Kukt-o Shir** o, o ro be un no, komo o rwuune be-de wu á? Komo no ye yan-beeb-de un hi un no á, amba Shir.‡

20 Shir un o no. Wu tops, remen kaane sekemsu no Shir un wur-ut no.

Bor-üş ta'yoor

Yoos-ur Burus mosse ut-ge ne

1 Ma-to un rii-yo no gende me à, ur-bon ne, net she'et ba un ne'a.*

2 Amba remen no wongute o-ás ne, ko wu ke net-wu, ge ne'a un wu. Komo ko wu ke ne'a-wu un campo un wu ne.

3 Hond hond o campo rewe un ne'a un wu ne, wu nom ne'a un wu rii-yo depe wu nom à. Ne'a komo wu nome campo un wu kaane.

4 Remen ne'a rott beeb-de un wu zeet campo un wu, “Me wu cot he m-nom yo wur-o re cone à.” Kaane komo campo rott beeb-de un wur-o un wu á se de ne'a un wu.

5 No ye geese ut-ge à, taase wan-gaan wen or re un wu á, se de urege kaane no orme no nom ut-ho m-oog remen no nomot us-kon be-de Shir. Ka da-de, no doot m-go'one. Taase **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu durumsu no, remen noa hoks m-garamse wur-ut no á.

6 Ma-to me no m-ya ba **karamsa**-o á.

7 Um ro cong a zee yan-dor ye ga ut-ge á bo um ro à ba ut-ge. Amba Shir ya'ag ye ken yan-dor ye beeb-de m-she'et ba ut-ge. Komo wu 'ye ye ken yan-dor ye mo ken yar-mo. Ko wu ke ko-yan-dor-wu ro m-yar ne mo Shir ya'u wu á, komo wu 'ye ye ken yan-dor-ye mo ken yar-mo un hon bo ye he wu nome m-senge à.

8 Ma-to un ye ga ut-ge á un ye campo un ne mare ne à, me m-hyan a jiish ur-bon ye she'et ba ut-ge untun bo um ro à.

9 Amba urege no hoks garamse un hi un no á, depete ko wu ke wu kum campo un wu ko ne'a un wu. Remen jiishte a ge ut-ge otte ás-o re beeb un du.

10 No yan-dor ye ro un campo-ne ko ne'a-ne ne à, **karamsa**-o ka um ruru no (Komo me wu á, amba Wan-Koyan wu jip, ruru na ka **karamsa**-o): Taase ne'a caas ut-ge un campo un wu ne á.

11 Komo urege ye caagute un campo un wu, taase wu ge ut-ge á, se de ye jamas ge-to un ye un campo un wu ne. Campo komo taase wu ho'os ne'a un wu á.†

12 M-moka, um zeeg to ka be-de no ye kuse à, (me wu yanze Wan-Koyan á), urege wu ken wu ro un ne'a ne ko-yan-ba un dor, urege wu eks ye she'et she'et-de ut-ge un wu ne taase campo ho'os wu á.

13 Komo urege wu ken ne'a-wu ro un campo ne ko-yan-ba un dor, amba wu eks ye she'et she'et-de ut-ge un wu ne, to, taase ka ne'a-wu ho'os wu á.

† **Bor-üş cind:16 6:16** Hyen komo: Taka 2:24. ‡ **Bor-üş cind:19 6:19** Hyen komo: 1Kor 3:16; 2Kor 6:16. * **Bor-üş ta'yoor:1 7:1** ut-Girik: Ro ur-bon ne campo yagute ci un ne'a. † **Bor-üş ta'yoor:11 7:10-11** Hyen komo: Mati 5:32; 19:9; Mark 10:11-12; Ruka 16:18.

14 Me un zee kaane, remen campo wu shere be-ur Yeso á, Shir a so'os wu rem ne'a un wu, wu shere be-ur Yeso à. Kaane komo, ne'a wu shere be-ur Yeso á, Shir a so'os wu rem campo un wu, wu shere be-ur Yeso à. Un ya kaane á, Shir a goks yakar un ye á. Amba remen Shir so'oste tato un ye ne, m-moka Shir gokste yakar un ye.

15 Urege komo wu yage m-sher á conog m-wonge un wu shere à, yea hoks m-wonge. N-me un kaane, campo ko ne'a wu shere à, a gakte wu ur-she'et un wu yage m-sher ne á. Shir wu un aag na remen she'et-de ba ut-ween.

16 Wo ne'a, zo nepste ko woa gu campo ru? ¿Wu sheret be-ur Wan-Koyan bo o shere? Wo campo, zo nepste ko woa gu ne'a ru wu sheret be-ur Wan-Koyan bo o shere?

Go un she'et-de Wan-Koyan cone a she'et à

17 Cin da-o Shir daage ye yan-dor à, depete ko wu ke ko-yan-dor-wu she'et go un she'et-de Wan-Koyan cone wu she'et à. Ka rii gaan-yo yo me m-rure un yan-dor ko kene um ha be-de un ye.

18 Kap bon wu Shir aage à, wu ro ko n-ga ur-ko ne à, to taase wu hoob she'et-de un ba ur-ko á. Wu Shir aage komo ba ur-ko à, wu warag ko-**yan-dor Yeso** à, to, taase wu hoob se a koog wu á.

19 Ur-ko, ko ba ur-ko, ba rii-yo á. Amba nom o-dorotte un **karamsa-o** Shir jiishte ur-bon.

20 Ko wu ke wu she'et bo Shir 'wossu wu a ekt wu ko-yan-dor à.

21 Urege wo ko-guw-wu o rowe da-o Shir agu wo o waragte ko-yan-dor o un wu à, taase o ryegen á. Urege komo wu essu wo à ho'ostu wo, to arag.

22 Kap wu ro ko-guw à, da-o Wan-Koyan aage wu à, Wan-Koyan poste wu un kom-to **ko-Gwomo-wu un ya-ut-koť**. Kaane komo wu ro sak à da-o a aage wu à, ko-guw **Kiristi** wu.

23 A un o no, komo a tops, taase no warag guw-mo un hun-ne á.

24 To, or re ne, yan-dor myet bo a 'wosse net da-o a agu wu à, wu she'et kaane un Shir ne.

Yan-ba-ut-ge un ye campo un ye ne mare ne à

25 Ma-to un yan-ne'a-ne ye ga ut-ge á, yo ye he m-nom à, Wan-Koyan Yeso wu ruru na yo ye he m-nom á. Amba me un 'ya un to ma re ma-to, um nak me net-wu, wu hun-ne ro m-dek un ma-to un wu à, remen Wan-Koyan hogute 'won un de wu ya'ag me us-nap.

26 Me m-hyan a jiish ur-bon net she'et bo wu ro à, remen a ciriste m-cow un da-o un re ur-koob.

27 Urege o geeste ut-ge, taase o caas to á. Urege ne wo un go ga ut-ge á, taase o ge ut-ge.

28 Amba urege o geeste ut-ge, **ba'as-de** á, komo wan-ne'a ge'e ut-ge, **ba'as-de** á. Amba de ye ga ut-ge à yea su ur-koob de un nekette un hoog-mo un ye. Komo um conog um hebe no swo un ka koob-de.

29 Or re ne yan-dor, rii-yo me ut-ma à, yo ka: A kus o-da ne un ka hono o-dak o á. Cin un m-moka, ya-ut-ge ye nome Wan-Koyan m-guw sa o zee ye ga ut-ge á.

30 Yan-dor ye ro un tuk-mo ut-men à, ye warag sa o zee yett tuk-mo ut-men á, ye ro o-zak à ye warag sa o zee yan-tuk-mo ut-men. Komo yan-dor yan o ut-saw ye warag ye rott rii á.

³¹ Yan-dor ye ro m-senge mo morogse saw-to un hono o-dak à, taase ye she'et un 'wons-mo un to á, remen ka hono o-dak o a ro n-me un o à, o m-ta o.

³² Um conog no yage regen-o un bo no he m-she'et à. Wu ga ut-ge á wu ro un ess ur-hi be-de un Ma-to Shir ur-bon ne, bo wu he rwo un Wan-Koyan hoge m-rerem à.

³³ Amba wu ro ne ut-ge ne à, wu un ess ur-hi un saw-to un hon un ka dak-o, bo wu he rwo un ne'a un wu hoge m-rerem à.

³⁴ Barag-se un wu purgute o ka be-ut yoor. Komo ne'a wan-ba-ut-ge ko wan-ne'a, wu ro un ess ur-hi be-de un ma-ut Wan-Koyan ur-bon ne remen wu waragté ba m-kukop n-me o-wur o-kukt ne. Ne'a-wu ut-ge ne wu ro un ess ur-hi ko de ke ho-de be-de un saw-to un hono o-dak, bo wu he m-nom campo un wu hogute m-rerem à.

³⁵ Me un con no m-gu, remen no she'ette bo Wan-Koyan cone hun-ne ye un wu she'et à, ye nom wu m-guw un hur-ur gaan à. Me con no m-gakte be-de un nom un yo ken rii-yo ko yo ken yo á.

³⁶ Amba urege net nomog us-barag unze wu ro un nom un yo depe á be-de un wan-ne'a-wu wu ro ur-ryap à, komo con-to un wu ro m-bose, yage wu geet wu, **ba'as-de** á.

³⁷ Amba urege net zongsute ba wu ken wu un zee wu nom kaane, ba se wu gaag ut-ge á. Wu ro o-cow ne wu nomot yo wu cone à. Komo urege de wua hoksusse bop un hi un de un wu, har wu dek un hur-de un wu, wua ge wu á, to, to ka hond hond o to ro.

³⁸ Remen kaane, kaane ka cow-se us-yoor se ro ur-bon ne urege net zongsute wua ge wan-ne'a-wu wu ro ur-ryap à, wu nomog rii-yo ur-bon. Amba urege wu dek un hur-de un wu wua ge ut-ge á, wu nomog rii-yo jiishe à.

³⁹ Taase ne'a-wu ut-ge wonge un campo un wu ne á, urege campo un wu ro un hoog ne. Amba urege campo un wu marag, wu ro o-cow ne, wu hur-de un wu cone à, wu geet wu. Amba ko-yan-dor, he wu m-ga cot.

⁴⁰ Amba un hyan-o re, wua jiish un hoge m-rerem wu she'ete kaane ba wu un ga ut-ge. Me gwoť-o kaane **Kukt-o Shir** zee me um zee.

Bor-us eer

Rii-yo m-re yo a seke pyo-o m-gir à

¹ To, ma-to un rii-yo m-re yo a **seke** pyo-o m-gir à, a nepste kap-m na ya-us-nap-ye. Nap-us na ro un hante us-ses, amba was-m ro m-rwo **yan-dor Yeso** m-bo'ose.

² Kap wu ro m-hyan wu zee wu nepste rii à, to har m-moka wu nap yo depe wu nep á.

³ Amba myet bon net-wu ro un con-to Shir à, Shir nepste un wu ne.

⁴ M-moka ma-to un re un rii-yo m-re yo a **seke** pyo-o m-gir à, a nepste unze, m-gir mo ro un ho-mo rii á. Komo shir o o-nip o á, a nepste komo unze Shir gaan-o cot.

⁵ Un hyan-o un ye ken ye, rem-us ro kon deen se ye ro m-aag "shir-ye" à un "yan-koyan-ne" n-ton ko n-dak.

⁶ Amba na a nepse Shir gaan-o. Wu ro o-Tato, wu nome koyan komo remen un wu atte un hoog ne. Wan-Koyan, wan-gaan wu, komo **Yeso Kiristi**. Be-de un wu o komo Shir nome koyan, be-de un wu o komo a ya'u na hoog.

⁷ Amba de ba kap yan-dor ye nape kaane á. Har m-moka ye ken ye ro hyan m-gir nip-o, remen kaane da-o ye re'e yo a **seke** m-gir à, ye ro m-hyan sa o zee guw-mo shir-ye o-nip ye ro m-nom. Barag-se un ye un hur-de un ye kapsuru ye unze ye nomog ur-ba'as.

⁸ Rii-yo a m-re à yoa hyokontu no yow yow un Shir ne á. A taage un koyan remen a yagute yo m-re á. Komo a kum rii, remen a reeg yo á.

⁹ Amba nom no ceen taase de ka keer-de ko-**yan-dor Yeso** warag cow-yo rwo un wu ken wu rotte ur-beeb be-de m-she á wu nom rii-yo wu nap ko Shir conog yo á.

¹⁰ Remen ye ken ye ye rotte ur-beeb be-de m-she á hyene wo, wo wu ro ur-beeb ne be-de m-she à, wo un re un rii n-me un pyo-o m-gir, to ka ma toa ru ye har ye reet rii-yo m-re yo a **seke** m-gir à, komo yea sabre un hur-de un ye.

¹¹ Remen kaane ka nap-us ru se, se a wakte shi'it-de un kaps un wu ken ko-yan-dor-wu, wu Yeso **Kiristi** mare remen wu à.

¹² Da-o no ye ro m-rwo men-to un ye m-naase un barag-se un ye ne à, no nomte un or no ne ut-**ba'as**, kaane no un nome un **Kiristiur-ba'as**.

¹³ Remen kaane, urege re un rii-yo m-re a ru or re ko-yan-dor nom **ur-ba'as**, man do ti ur-ap komo á, taasu um ru or re nom **ur-ba'as**.

Bor-us jero

*Ur-beeb un senge-mo
un ko-yan-Tom Yeso ne*

¹ ¿Me un ya mett ur-beeb á? ¿Me ko-**yan-Tom Yeso** wu ka á? ¿Me hyan o Yeso Wan-Koyan á. Ba remen senge-m re o ka no waragte ye ma Wan-Koyan?

² Urege me ko-**yan-Tom Yeso** wu be-de un ye ken hun-ne á, ko-**yan-Tom Yeso** um ro be un no remen no un dore Wan-Koyan un bu-yo ma-ut re. Remen kaane, depete kowan wu nep cas ko-**yan-Tom Yeso** wu um ro.

³ Shas-o re o ka be-de un ye ro m-con ye nep ko me ko-**yan-Tom Yeso** wu à.

⁴ ¿Tett keer-de un a ye'et te m-re m-swo ne un den-ut no á?

⁵ ¿Tett keer-de m-neke un ne'a te ne yan-dor ye ro ut-ge ne à, untun bo ye ka yan-Tom-ye Yeso ye, Bitrus* un hen-ne Wan-Koyan ne nome á?

⁶ ¿Ko de me un Barnabas ne, te ye he senge-mo un reegte un hi un te?

⁷ ¿Wan wu ne he guw-mo ut-karma, ka da-de ne wu waragte reegte un hi un de un wu? Ka ye go o-kat à, ro m-re un hyo-ye ye go à da-o ka hyo-ye nene. Ka ye ro gut-de un ca à, ro m-swo m-yow mo un ka ca-ye.

⁸ To ka ma-to un net to á. **Karamsa**-o o Shir o zee kaane.

⁹ Remen a geneste un **karamsa**-o **Mosa** a zee, "Taase o bite nu-o un na-yo ut-kerem da-o yo door-mo un hyo á."† ¿Na-ye un ya Shir he m-was un ye ne un hon-de un ye cot bo wu zee kaane?

¹⁰ ¿Ká ma-to na ye ka Shir rotte á? Rem na o Shir zette kaane. Remen depete ko-ya-tom un ko-ya-m-dor ne ye nom dish-o un gwuug-de un rii-yo o-kat. Yan-ko'ot un Ma-to Shir depete ye re ye su be-de un senge-mo un ye.

¹¹ Urege te goog Ma-to Shir un hur-ur no, to, ¿yo ken caari-yo un rii-yo ka te cite bo te zee no 'ye te rii-yo m-re un saw-to m-cop ne bo ko-ya-o-kat ro ce-mo un hyo-ye un wu?‡

* **Bor-us jero:5 9:5** ut-Girik: Kepas. † **Bor-us jero:9 9:9** Hyen komo: Kara 25:4; 1Tim 5:18.

‡ **Bor-us jero:11 9:11** Hyen komo: Roma 15:27.

¹² Urege no torog ye ruru no Ma-to Shir à, ¿te jiish ye un keer-de un no nomotu te kaane á?

Kap un kaane ne, te gaktu no á. Amba te dungute be-de un koyan otte ma-to un rii-yo he wen un senge-mo un **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi** à.

¹³ ¿No nap ka unze ya-m-senge un **Pyo-o Shir** káne ye he kum un rii-yo un re-mo un ye be-de un saw-to a m-hante á? ¿Ya-m-senge komo un o-hana o ur-seke, káne o ka ye he kum un gwuug-de un ye be-de un rii-yo a hante ur-seke á?§

¹⁴ Kaane to ro komo, Wan-Koyan rworog wu zee yan-senge-mo un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ye kum rii-yo un reegte un hoog-mo un ye káne.*

¹⁵ Amba ko o-gaan me hwo ur-yish a nomotu me yo **karamsa**-o zee á. Komo me gen to ka remen no nomotu me kaane m-moka á. Ay, jiiشته um mer, otte um taage un ka gwon-mo.

¹⁶ Da-o me m-ko'ot à, me un hoks m-gwon á, remen Shir gaktu me m-nom ká senge-mo un ko'ot un **Ma-to m-Rerem**. Komo man warag rii-yo ur-'won me yagu mo m-nom!

¹⁷ A ro zeege un con-m re me m-nom un ka rii-yo, um zeeru se Shir topk me. Amba remen Shir daagu me wu bopsu me ka senge-mo, remen kaane mett yo m-daag á.

¹⁸ To, ¿ya un yo ne ro top-o re? Ka zak-o me m-kum be-de un rwor un **Ma-to m-Rerem** à ba wu ken wu un top á. Cip me con m-gakte yan-dor á, ye nak yo depe m-top un ko-yan-ko'ot un Ma-to Shir à.

¹⁹ Ko de nomte me ko-guw be-de un hun-ne á, amba um muste hi un de ko-guw be-de un hun-ne, remen um wontutú ye be-ur **Kiristi**.

²⁰ Da-o me ro be-de un **Yahuda**-ne, um warguru untun ko-**Yahuda** remen um wontutú ye be-ur **Kiristi**. Da-o me ro be-de un ye ro m-dore un **karamsa**-o un **Yahuda**-ne à, kaane me m-nom, (ko de nomte a gakte me un dor-o ka **karamsa**-o á), amba remen um wontutú ye be-ur **Kiristi**.

²¹ Da-o me ro be-de un ye ro **Yahuda**-ne á, ye rotte **karamsa**-o un **Yahuda**-ne á um rwo'uru hi un de be-de un ye. Un ka cow-yo um re hi-de un ye, har um wontuté ye be-de un **Kiristi**. Amba me jore **karamsa**-o Shir á. Um dorute **karamsa**-o **Kiristi**.

²² Be-de un ye rotte m-'wons un sher-mo un ye á, um waraguru untun ko-yan-ba-m-'wons remen um wontutú ye be-ur **Kiristi**. Ee, um sengute um waragte ko yo ke rii-yo be-de un ko wu ke net-wu remen um guut ye† um wontuté ye be-ur **Kiristi**.

²³ Myet me un nom kaane remen ko'ot un **Ma-to m-Rerem**, komo remen me un yan-dor ne kumut rem-se ur-bon se Shir surte o-nu wu ya'as na à.

²⁴ ¿Ashi no baks be-de un se'er-mo us-rek, ya-us-rek ro m-nom m-senge ye aragte or un ye ne, amba wan-gaan wu cot ro un kum m-yar? No ma sengu no us-rek bo no he re ur-ho à.

²⁵ Kap ya-m-se'er, ye ro un yoose un hi un de un ye bo ye he garamse un hi un de un ye à. Ye ro m-nom kaane remen ye reet m-yar mo he m-tees à, amba mo ma na yar-mo mo m-ta mo á.

²⁶ Remen kaane rek-o re o o-hwaa o á. Ba untun ko-ya-m-dum wu ro m-wosor m-yo á.

²⁷ Amba wur-o re o me m-pu'us, um muutu o untun o un ko-ya-o-rek, remen o nomot yo depe à. Un ba kaane á, me o-gyer taase me komse rure un ye ken ye **Ma-to m-Rerem** to Shir me ne a mussu me hwaa.

§ **Bor-us jero:13 9:13** Hyen komo: Kara 18:1. * **Bor-us jero:14 9:14** Hyen komo: Mati 10:10; Ruka 10:7. † **Bor-us jero:22 9:22** ut-Girik: guug ye ken hun-ne ye.

Bor-us op

Nak ut-to mosse us-toog ne

¹ Or re ne, me con to-to ke no rii-yo kore ya-n-ga-ye na o-koṭ reeno n-ga á. Shir ereg ye un kuṣ-o o-ke'ente. Wu ro un co-o un ye. Komo wu rwuntute ye un ho-mo m-sa har un dak-o hwo'og-o rii-yo ci ye á.*

² N-me ut-ke'ente m-sa ne a yo'osu ye kap yan-dor **Mosa**.

³ Myet-mo un ye komo ye reeru ká rii-yo m-re yo Shir ya'ase ye un bu-yo ut-hyat à.†

⁴ Myet-mo un ye swooru ká ho-mo Shir ya'ase ye un bu-yo ut-hyat à. Kap mo un ye swoog be-de un ká ta'ar-o, mo Shir ya'ase ye un bu-yo ut-hyat à. Ká ta'ar-o ne sha-m **Kiristi** mo.‡

⁵ Myet un kaane ne, Shir hoge rerem-mo un ye ken ye deen n-me un ye á, wu homuru ye o-koṭ.§

⁶ To, se kà rem-se un kor remen a nekt na ut-to, taase a nom rem-us yo-se bo ye nome à,*

⁷ kó komo a nome pyo-se m-gir m-guw bo ye ken ye nome à. Remen Ma-to Shir zeeg, "Ka hun-ne ye nomog biki-o m-re m-swo ne, komo ye inuru ye hewuru us-hew m-jiib."†

⁸ Taase a nom no o-ás bo ye ken ye be-de un ye nome à, har hun-ne dugu ur-kwooz us-tet [23,000] maruru ho-ur gaan.‡

⁹ Taase komo a taks **Kiristi** bo ye ken ye nome, har yege-hwo hoomte ye à.§

¹⁰ Taase a nom us-hwumug bo ye ken ye nome, har **wan-tom-wu Shir** wan-ho un hun-ne eestu ye à.*

¹¹ Ká rem-se koru ye à sha-mo ut-ma mo komo a un gen-to remen a kewestú na, na ye kom-de un ta-mo o-dak 'wosse à.

¹² Remen kaane urege o hyanag o eks m-'wons ne, to, nom ceen taase o hye.

¹³ Yatt meger-to wetu no m-kum to kuse ba a un nomo to net á. Shir ko-ya-o-nip-wu, wua yage a megertu no arge 'wons-m no á, amba be-de un ká meger-to, wua kutu no cow-yo m-posse remen no hokste m-dungune.

Biki-o m-gir un Biki-o m-Pas mo ma Wan-Koyan ne

¹⁴ Remen kaane no nay-ne re, nom no já un guw-mo m-gir ne.

¹⁵ Me no m-gwoṭ, gwoṭ-o un ya-us-nap. Dege no hi un no urege rii-yo me m-rwor à nip-o.

¹⁶ Ká ibitte-de a ru'e o-kwum be-de un re-mo un Wan-Koyan à, ashi, ¿de de ka ro m-hante atte m-warag gaan n-me un hyó-m **Kiristi** mo a wuuse ur-seke un mar-mo un wu rem na à? Burodi-de a m-yotor komo à, ¿de de ka ro na m-rwo a waragte gaan n-me un wur-o un **Kiristi** á?†

¹⁷ A reeg no ka burodi-de ur-gaan na ye ro ut-moor ne à. Kaane kutute na wur-o gaan a ro, remen burodi-ur gaan-de a re myet-m na.

¹⁸ Gwoṭ no hun-ne ye o-**Isra**. Kap ka ye re yo a **seke** à, gaan-ye ro un or un ye ne be-de un re un **seke** to a **seke** Shir un **hana-o ur-seke** à.‡

* **Bor-us op:1 10:1** Hyen komo: Rwu 13:21-22; 14:22-29. † **Bor-us op:3 10:3** Hyen komo: Rwu 16:35. ‡ **Bor-us op:4 10:4** Hyen komo: Rwu 17:6; Oog 20:11. § **Bor-us op:5 10:5** Hyen komo: Oog 14:29-30.

* **Bor-us op:6 10:6** Hyen komo: Oog 11:4. † **Bor-us op:7 10:7** Hyen komo: Rwu 32:6. ‡ **Bor-us op:8 10:8** Hyen komo: Oog 25:1-18. § **Bor-us op:9 10:9** Hyen komo: Oog 21:5-6.

* **Bor-us op:10 10:10** Hyen komo: Oog 16:41-49. † **Bor-us op:16 10:16** Hyen komo: Mati 26:26-28; Mark 14:22-24; Ruka 22:19-20. ‡ **Bor-us op:18 10:18** Hyen komo: Rewi 7:6.

19 ¿Ya un yo ne um cone m-rwor kane? ¿Me un zee o rii-yo a **seke** m-gir à kashi un rii-yo? ¿Ko m-gir yo ken rii-yo?

20 Ay, ko hiin, yo me m-zee à yo ro, ka rem-se **ya-ut-kot** ye a **seke** ba Shir á. Komo, me con no warag gaan un **ya-ut-kot** ne á. §

21 Keer-ur ro kon no suut un ibitte-ur Wan-Koyan, komo un ibitte-de **ya-ut-kot** ne á. Keer-ur ro kon no reet rii-yo m-re yo ma Wan-Koyan komo un yo un **ya-ut-kot** ne á.

22 ¿Ko de sugum-yo atte Wan-Koyan Wu hogute ur-shoob bo **Isra**-ne nome? ¿A un arag wu m-'wons o?*

Nom no koyan remen seps un Shir

23 No m-zee, "Shir ya'ag yan-dor ye un wu beeb-de m-nom koyan" amba ba ko yo ke rii-yo ro ur-bon ne á. "Shir ya'ag yan-dor ye un wu beeb-de m-nom koyan" amba ba koyan o ro m-gu hun-ne á. †

24 Taase o was un hi un du ne cot á, amba o was un or ru ne yan-dor komo.

25 Nom no yo ka: Ti no kap bo un rii-yo a m-baab be-de a m-baab m-ap à, ba se no cit á, taase no boog be-de ká ap-de rwuune à, bo hur un noa kaps no á.

26 Remen Ma-to Shir zeeg, "Hono o-dak un rii-yo ro n-me un o ne à myet to ma Wan-Koyan to." ‡

27 Urege ko-yan-ba un dor banag no re un rii-yo m-re, no zee noa he, re no myet bo a ya'u no à, ba se no cikt á, remen taase no boog un ma-to un so ka rii-yo rwuune à, bo hur un noa kaps no á.

28 Amba urege wu ken wu zeeg no, "Ka rii-yo gir-mo a pene yo." To, taase no ti á, remen nu-se un ka wu ruru no à, komo taase hur un no kapsté no.

29 Barag-se un hur-de un wu mette se ma no se á. To, wu ken wu a hoks m-zee "Remen ¿ya un o barag-se un hur-de un wu ken wu hette me m-kaps un rii-yo um cunse un men-ut re?"

30 Urege um bomog Shir remen rii-yo m-re, ¿remen ya un o ka a hette me ut-reeb un remen rii-yo um re un bongon-de Shir à?

31 To, kap un o un rii-yo no m-nome à, ko yo no m-re à, nom no koyan remen seps-mo un Shir.

32 Taase no warag shi'it-de **ur-ba'as** be-de un **Yahuda**-ne, ko ye ro **Yahuda**-ne á, ko hun-ne yan-dor un Shir.

33 Nom no bo me m-nom à. Me m-senge um ru'ut kowan hoge m-rerem n-me un kap o un rii-yo me m-nom à, ba rii-yo um cone à yo me m-nom á, se de remen hun-ne kap ye kumut gwu.

Bor-us op o-gaan

1 Doru no sha-m re bo me un dore un sha-m **Kiristi** à.*

Ur-yoos un ma-to un hok ur-hi

2 Me no m-bom remen no me m-baks be-de un koyan, no komo m-bop un ka yoos-de deen, hond hond bo um yoosu no de à.

3 Amba um conog no nep rii gaan: **Kiristi** wu ro co-o un ko wu ke net-wu, campo komo wu ro co be-ur ne'a un wu, Shir komo o ro co **Kiristi**.

4 Myet bon campo-wu kone us-kon ko rwor un Ma-to Shir hin de un wu ro ur-toob ne à, wu yo'ogte o ka hi-de un wu.

§ **Bor-us op:20 10:20** Hyen komo: Kara 32:17 (ut-Girik). * **Bor-us op:22 10:22** Hyen komo: Kara 32:21. † **Bor-us op:23 10:23** Hyen komo: 1Kor 6:12. ‡ **Bor-us op:26 10:26** Hyen komo: Bong 24:1. * **Bor-us op o-gaan:1 11:1** Hyen komo: 1Kor 4:16; Piri 3:17.

⁵ Amba bon ne'a-wu kone us-kon ko rwor un Ma-to Shir ba un yere un rii-de ur-hi, wu yo'ogte o ka hi-de un wu, ka ro kang-o gaan un ne'a-wu a ore shi-se un wu ne à.

⁶ Urege ne'a yagute yere un rii-de ur-hi, to, wu or hi-de un wu ur-kuug. Amba rii-yo m'e yo ne'a or hi-de un wu, remen kaane se wu yere rii-de ur-hi.

⁷ Da-o campo ro ut-ma un Shir ne à, wu hede hok un hi-de un wu á, remen wu wu a hwoone sha-mo Shir un ká seps-mo ne. Amba ne'a seps-mo un campo mo.[†]

⁸ Remen campo wu a takne m-nom, ba be-de un ne'a-wu rwuune á. Amba ne'a-wu ur-takan, n-me un campo-wu rwuune.

⁹ Komo a nom campo remen ne'a á, se de ne'a-wu a nome remen campo.[‡]

¹⁰ Remen kaane se ne'a yerete rii-de ur-hi a hyenet gos-to wu ya'e campo à, remen **yan-tom-ye Shir** ro wu m-gwot.

¹¹ Myet un kaane ne, n-me un Wan-Koyan, ne'a ba pegesse wu ro be-de un campo á. Kaane komo, campo ba pegesse wu ro be-de un ne'a á.

¹² Ko de nomte ne'a-wu ur-takan wu un rwuun be-de un campo-wu ur-takan à, amba m-moka, kap campo-ne, ne'a-ne mate ye, amba koyan be-de Shir yo rwuune.

¹³ Gwot no no hyen un hi un no, ¿nomog ur-bon ne'a kon Shir hi-de un wu ro ur-hek?

¹⁴ Rii-yo m'e yo campo-wu yage hi-de un wu ba o-or, urege hi-us se un wu ro m-seeb ne.

¹⁵ Urege ne ne'a ro un hi-se m-seeb ne kashi un rii-yo be-de un wu o-zak ne, remen a un nomo wu us-shi remen hok ur-hi.

¹⁶ Urege ne wu ken wu conog hante o-nakante un to ka ma-to, yo um he hoks m-zee à yo ro, yatt yo ken cow-yo yo arge kaane be-de yan-dor kap á.

Re un Rii-yo m-re yo un Biki-o m-Pas yo un Wan-Koyan

¹⁷ N-me un ka ma-to um cone m-rwor m-moka à. Me bom no á remen morog un no de ur-hi de á. Da-o no morge, rem-us so-se ro m-rwuun á se de rem-us yo-se.

¹⁸ Ur-takan cas, um hogute n-hon n-hon no ro be-de un morog-ur no yan-dor, um hogute a zee purug-ur ro kon be un no, har um ro dekste to ken ma-to um hoge à.

¹⁹ No m-wong un hi un no kur-ut ut-kur remen no kututé hun-ne unze kur un no jiishte ko de ke kur-de. U depe kaane á.

²⁰ Ba remen no reet Rii-yo m-re yo m-Pas yo un Wan-Koyan no morgute á.

²¹ Um nepste un to ka ne remen be-de un re un Rii-yo m-re yo m-Pas yo un Wan-Koyan, ko wu ke wu ro m-hor remen wu reet rii-yo m-re yo un wu ba wu un 'ya ye ken ye. Remen un kaane ye ken ye ro m-ji m-mer, ye ken ye ne se ye swoog swo-m ho ye.

²² ¿Nott den-to no hette m-she'et no re no su n-me to á? ¿Ko komo no un hyan o hun-ne yan-dor ye Shir ba rii á, o notte un rangse un koob-ne? To, ¿re um he no m-zee ne un to ka? ¿Um bum no un to ka? Ay, man bum no á.

Rii-yo hante atte m-re Rii-yo m-re yo un Biki-o m-Pas yo un Wan-Koyan à

[†] **Bor-us op o-gaan:7 11:7** Hyen komo: Taka 1:26-27. [‡] **Bor-us op o-gaan:9 11:8-9** Hyen komo: Taka 2:18-23.

²³ Ka rii-yo um ya'asu no komo à, be-ur Wan-Koyan um goksune yo. Yeso Wan-Koyan ká tet-mo a bopsutu wu un kom-to un yan-yage-to un wu à, wu dekuru ur-burodi.

²⁴ Bo wu komte ur-bongon ha-mo Shir à, wu argu m-bosor, wu zee, "O ka wur-o re o, o a ya'ase rem no à. Sengu no m-nom kàane remen no ma'astú me m-baks."

²⁵ Kaane komo bo ye reese à, wu mossuru ur-ibitte wu zee, "Ka ibitte-de swor o-nu pu-o, o un hyó-m re. Nom no kàane ko o ke da-o no ine m-swo, remen no ma'astú me m-baks."§

²⁶ Remen koyanda no ine re un ka burodi-de, m-swo ne un ka ibitte-de no o ká un ko'ot un mar-m Wan-Koyan har wu muunte.

*Re un Rii-yo m-re
yo un Biki-o m-Pas
yo un Wan-Koyan ba m-depe*

²⁷ Remen kaane bon wu re un ká burodi-de à, ko wu swo un ká ibitte-ur Wan-Koyan de ba m-depe à, ka net-wu wu nomog **ur-ba'as** be-de un wur-o Wan-Koyan un hyó-mo un wu ne.

²⁸ Se de ko wu ke wu cekerse hi un du un wu, ká da-de wu reet ká burodi-de wu su un ka ibitte-de.

²⁹ Kap bon wu re ká burodi-de, wu su un ká ibitte-de ba m-sekemse un wur-o **Kiristi** à, wu suute hi un du un wu piish ut-ma.

³⁰ O hante ye ken ye rotte be un no ba m-'wons, us-gom ne, ye ken ye har ye mereste.

³¹ Amba urege a cekersute hi un na, Shir hede na piishe ut-ma á.

³² Wan-Koyan ya'ag na ur-koob remen wu ja'asté na. Wu un nom kaane remen wu piishí na ut-ma ragaan un hono o-dak ne á.

³³ Remen kaane or re ne, yan-dor, da-o no morge no reet Rii-yo m-re yo m-Pas yo un Wan-Koyan no waase or no ne.

³⁴ Urege ne wu ken wu ro un hoge un mer wu reesune rii-yo m-re cin o-hur, taase wu nekne hi un de un wu piish-de ut-ma da-o no morge.

Ma-to kuse komo à me habe man buse no to m-rure.

Bor-us op us-yoor

M-yar deen mo Kukt-o Shir ya'ase na à

¹ To, m-moka komo or re ne un ma-to un yar-mo **Kukt-o Shir** ro m-'ya à, me con no ma'as un koob-de us-nap ne á.

² No nepste da-o no ro yan-ba un dor á, a egussutu no, no cuwut guw-mo un gir-mo rotte hoog á komo mo ro tep á.

³ Remen kaane um conog no nep bo no he m-daag yo ro nip-o Shir à. Yatt-wu **Kukt-o Shir** ro m-dorutte wu he pyap un Yeso á. Komo yatt-wu he m-zee, "Yeso Wan-Koyan wu á," se wu **Kukt-o Shir** ro m-dorutte à.

⁴ To, yar-mo un **Kukt-o Shir** ro kon go-us-go, amba **Kukt-o Shir** o-gaan, o ro mo m-'ya un hun-ne.

⁵ Cow-us ro kon n-hon n-hon se un nom m-senge, amba Wan-Koyan gaan, wu a m-nome m-guw.

⁶ Shir ro un nom un senge-mo un wu be-ur na us-cow n-hon n-hon un hoog-m na. Amba Wan-Koyan wan-gaan, wu ro myet-m na un ya-ur-beeb un nom mo un ká senge-mo kap.

§ **Bor-us op o-gaan:25 11:25** Hyen komo: Rwuu 24:8; Irmí 31:31-34; Rwuu 24:6-8.

7 Shir ro un 'ya un ko wu ke ko-yan-dor-wu Kukt-o un wu, remen kowan wu guut **yan-dor Yeso**.

8 Ye ken ye **Kukt-o Shir** ya'ag ye yar-mo un weer-se Shir, be-de un ye ken ye komo a ya'ag ye nap un yo Kukt-o kutu ye à, un ká Kukt-o gaan-o.

9 Wu ken wu komo a ya'ag wu yar-mo m-sheer o-nip ne be-de un ká Kukt-o. Wu ken wu komo a ya'ag wu yar-mo un taas us-gom un ká Kukt-o.

10 Wu ken wu komo a ya'ag wu yar-mo un nom un rem-se ut-hyat, wu ken wu komo ko'ot un ma-to rwo'ne be-de Shir à. Shir ro m-'ya un wu ken wu nap-se un nap un urege kukt-o Shir o, wu ken wu nap-se tep un rem-ut hor-to go-us-go, wu ken wu komo muut m-rwor un yo a rwo're un rem-ur hor-de à.

11 Kap Kukt-o gaan-o ro m-wong un ka yar-mo. Ka Kukt-o ro m-daag un yar-mo o he 'ya un ko wu ke net-wu.*

Myet-m na dok-to un wur-o gaan-o

12 Wur-o un net ro ut-dok ne, amba ka dok-to nome ka wur-o o-gaan o. To, kaane **Kiristi** ro.†

13 Remen kap-m na un Kukt-o gaan a yo'ostu na m-ho ha-mo un wur-o gaan, ko **Yahuda**-ne ko ye ro **Yahuda**-ne á, ko guw-ne ko yakar kap-m na a rwo'og na m-wong un ka Kukt-o gaan-o.

14 O-wur ba dok-ur gaan-de á, o ro ut-dok ne deen.

15 Urege na-o zeeg, "Me kom-o á, remen kaane me dok-de o-wur de á." To ka a wen o m-warag dok-de o-wur á.

16 Kaane komo urege to-o zeeg, "Me yish-de á, remen kaane me dok-de o-wur de á," to ká wen o m-warag dok-de o-wur á.

17 A ro zeeg hon o-wur kap yish-de, ¿un yan a roa hoge? A ro zeeg hon o-wur caari-o o-to o, ¿un yan a roa hoge wus?

18 Amba Shir nomog wur-ut na dok-ut-dok, komo wu ru ko de ke dok-de be-de wu cone à.

19 A ro zeeg hon o-wur dok-ur gaan-de, o roa warag o-wur á.

20 Ee, dok-ut ro kon deen, amba wur-o gaan-o.

21 Cow-o ro kon yish-de zeet o-kom, "Ho-m re ro kon un wo ne á," ko komo hi-de zeet us-na, "Ho-m re ro kon un wo ne á."

22 Husse to ka ma, ká dok-de a m-hyan a zee dett m-'wons á, to de jiishe ur-bon.

23 Dok-to o-wur komo to a m-hyan a zee to woo or un to ne ur-bon á to a jiishe m-seps. Kaane komo dok-to rotte bon-de m-gwot un wur-ut na á, a to m-hok.

24 To ken dok-to ba se a nomote to kaane á. Amba Shir nomog o-wur be-ur gaan bo a he m-gwot a seps to ken dok-to rotte m-'wons á.

25 Shir un nom káane remen taase koob-de un gam-o ur-hi she'et n-me o-wur, se de dok-to o-wur was un or un to ne ragaan.

26 Remen kaane urege dok-ur gaan hogute m-hoog, kap to ka dok-to ro m-swo ur-koob un de ne. Kaane komo urege a bomog dok-ur gaan, myet-o un to ka ro un nom o-zak.

27 M-moka kap no wur-o **Kiristi** o. Ko wu ke komo be-ur no dok-de un wu de.

28 Ogom-de un dok-to Shir rwo'e un wur-o un yan-dor ye un wu à to ká:

Ur-takan, **yan-Tom Yeso**.

Yoor, **yan-Rwor un Ma-to Shir**.

* **Bor-us op us-voor:11 12:4-11** Hyen komo: Roma 12:6-8. † **Bor-us op us-voor:12 12:12** Hyen komo: Roma 12:4-5.

Tet, ya-ur-Yoos.

Nass, yan-nom un rem-se ut-hyat.

Taan, yan-yar-mo un taas us-gom.

Cind, yan-Gwu.

Ta'voor, yan-gut-de ya-m-senge-mo un yan-dor.

Eer, yan-cep un rem-ut hor-to go-us-go.‡

29 ¿Kō wu ke ko-**yan-Tom Yeso** wu? ¿Kō wu ke ko-**yan-Rwor un Ma-to Shir** wu? ¿Kō wu ke ko-ya-ur-Yoos wu? ¿Kō wu ke ko-yan-nom un rem-se ut-hyat wu?

30 ¿Kō wu ke ko-yan-yar-mo un taas us-gom wu? Ay, ¿Kō wu ke ko-ya-m-cep un rem-ut hor-to wu? ¿Kō wu ke a hoks m-muut m-rwor un yo a rwore un rem-ur hor-de? Ay.

31 Nom no dish-o un yar-mo jiishe à.

Komo man kutu no cow-yo jiishe ur-bon à.

Bor-us op us-tet

M-was

1 Kō um hoks nap un tep

un rem-to un hun-ne hor-ye un to

un **yan-tom-ye Shir** ne,

amba urege me m-was un or re ne á,

um waragte o ká untun o-jeger yo

un zaaz-o o-hwaa,

ko ne o-kanga o un kaas un hun-ne ut-to o-zaaz.

2 Kō me un yar-mo un ko'ot un ma-to rwuune be-de Shir ne à,

um nep komo rii-yo ro wukusse à,

um nep komo hon us-nap kap.

Komo me m-she ne deen,

mo woo wugur ut-haag à,

amba mett m-was á, to,

me rii-yo á.*

3 Kō um ya'as kap o

un rii-yo um rotte à,

remen um reegtuté koob-ne,

Um ya'as wur-o re a tuks,

Urege mett m-was á,

ai kap to ka toa gu me á.

4 Was-mo ro m-hante m-mo ur-hur, ur-'won ne,

Was-m ro m-hante ur-shoob á,

gwon-m ro kon á, ko nu-mo ur-hi á.

5 Jaks ur-hi ro kon á.

Was-m ro un cune un hi un de un mo á.

Was-m ro m-hante o-sugum á,

Was-m ro m-hum

ur-ba'as ur-hur á.

6 Was-m ro un hoge un rerem-mo

un men-ut jaas-to á,

amba mo ro un hoge-m rerem-mo un a rur o-nip.

7 Was-m ro un hante un 'mo ur-hur

be-de un ko yo ke rii-yo.

‡ **Bor-us op us-voor:28 12:28** Hyen komo: Apis 4:11.
17:20; 21:21; Mark 11:23.

* **Bor-us op us-tet:2 13:2** Hyen komo: Mati

Was-m ro m-hante m-sheer n-me un koyan,
 Was-m ro m-hante o-sakto
 Un hwo ur-hur ne be-de un koyan.
 8 Was-m ro m-ta á har da-o ba m-ta.

Amba ko'ot un ma-to rwuune be-de Shir à a tees,
 Nap-o un rem-ut hor-to komo toa ege,
 us-nap sea tees.

9 O-nip nap-us na shiishe se á,
 Komo yo Shir nape à, a hoks yo m-nap kap á.

10 Da-o shiishe woone,
 ka yar-mo mo ro
 Shiishe se á
 mo argu m-ta.

11 Da-o um ro wa à,
 Um ro un nom ut-ma
 untun to un wa,
 Um ro un nom us-barag untun se un wa,
 nap-us re untun se un wa.
 Amba da-o um woo net sek-wu à
 um yaguru rem-se ma wa.

12 Remen kaane, m-moka,
 Rim rim a m-hyan
 untun ur-madipi,
 Amba ka ho-de woone
 ka da-de a he m-hyan cas.
 M-moka nap-us re ba shishe-se á,
 amba ka ho-de woone
 Man nep koyan hond hond
 bo Shir napu me à.

13 To, rem-us tet ro kon se ro:
 Sher o-nip,
 O-sakto ne,
 M-was ne,
 amba yo jiishe kap à yo ro m-was.

Bor-us op us-nass

*Yar-mo un cep un rem-ut hor-to
 un ko'ot un ma-to rwuune
 be-de Shir ne à*

1 Sengu no m-was un or no ne, komo no nom dish-o un yar-mo Kukt-o ro m-'ya à. Yo jiishe à, yo ro no nom reeb-o un ko'ot-o un ma-to rwuune be-de Shir à arge ko mo ke yar-mo à.

2 Urege yar-m no mo un nap un tep mo un rem-ut hor-to, Shir-o o he nome ut-ma, ba hun-ne á, remen yea hoks m-nap un yo wo m-rwor á. Un beeb-de o-Kukt o ro ut-ma.

3 Amba wu ro un ko'ot-o un ma-to rwuune be-de Shir à ro m-gu un ye ken ye m-bo'ose be-ur Wan-Koyan. Wu 'ye ye jaab-o ut-men wu gwu'urse hur-de un ye.

4 Wa-m-teper un rem-ur hor-de hi un de un wu o wu ro m-bo'ose. Amba wu ro un ko'ot-o un ma-to rwuune be-de Shir à yan-dor ye wu ro m-bo'ose.

⁵ To, um conog a zee kap-m no, no tep un rem-ut hor-to. Amba um jiishte m-con a zee no ye ro un ko'ot-o un ma-to rwuune be-de Shir à. Wu ro un ko'ot-o un ma-to rwuune be-de Shir à, wu aragte wu ro un cep ut-ma un rem-ur hor-de à, se de urege wa-m-muut m-rwor un yo wu rwore à ro kon remen hun-ne **yan-dor Yeso** bo'osuté.

⁶ To, or re ne, urege um woobute um sengu no m-tepse un rem-ur hor-de, ¿ya yo he no m-gu? Amba urege um rurute no yo Shir kute me à, ko um kutu no kashi us-nap, ko um ruru no yo Shir zee à, ko de ken yoos-de, yo yo he no m-gu.

⁷ Hond hond-o bo rem-se ba un hoog ro à, untun rem-se a m-hur à, untu o-sherewa ko ur-moro. Urege cor-o un to rwuun kár kár á, ¿re net he m-nom ne wu nept sep-o a takne à?

⁸ Urege wa-m-hur o-kar o ur-gun wu hur o bo a he o m-hoge á, ¿re ne karma-ne he m-nap a ak ye remen ur-gun ne?

⁹ Kaane o komo to ro be un no. Urege no cek ut-ma un rem-ur hor-de de a nape á, ¿re a he m-nom a nept yo o cone à? No rworog o ka ut-ma be-de un ba un net.

¹⁰ Rem-ut ro kon un hono o-dak go-üş-go, ko de ke komo de ro ur-bon ne be-de un ye ro to m-nap à.

¹¹ Urege me nap rem-de wu ken wu ro m-cep á, wu ko-hamat-wu be un de, komo me ko-hamat-wu be-de un ká net-wu.

¹² Kaane komo to ro be un no. Bo no un hoob-o un kum un yar-mo o-Kukt à, kon no Shir o 'ye no rem-se he m-gu un yan-dor à.

¹³ Remen kaane, kap wan-cep ut-ma un rem-ur hor-de, se wu konog Shir 'ye wu nap-se un muut m-rwor un yo wu cepe à, remen wu ruruté ye ka yo wu cepe un de ka rem-de à.

¹⁴ Urege um konog us-kon un rem-ur hor-de, kukt-o re o kone us-kon, amba hur un de de kum rii á.

¹⁵ To, ¿ya um he m-nom? Man kon un bu-yo o-kukt komo man kon un gom-to nape à un hur un de. Man hu sep-to un bongon-de Shir un kukt-o re, komo man hu un gom-to um nape à un hur un de.

¹⁶ Remen wo bume Shir o-kukt un hond un o cot, ¿re ne ka ye nape yo wo m-nom á he bom un Shir un wo ne? ¿Re ne ye he wo m-tose bongon-de Shir ba ye un nap yo wo m-rwor á?

¹⁷ Nip-o, da-o wo ro un bongon-de Shir un un rem-ur hor-de, ro ur-bon ne. Amba urege hun-ne hor-ye nap yo wo m-rwor á, de ro ye un gu á.

¹⁸ Um bomog Shir remen um aragte myet-m no cep ut-ma un rem-ut hor-to.

¹⁹ Amba be-de un morog-de un hun-ne yan-dor, um jiishte m-con um rur gom-ut taan-to hun-ne nape à to he ye m-gu à, otte um rur ut-gom dugu-üş op [10,000] un rem-ur hor-de à.

²⁰ Or re ne, yage no nomot us-barag untun yan-yakar mosse m-yar ne mo **Kukt-o Shir** ro m-'ya à. Se de, nom no us-barag untun sek-ye un gon ka ma-to. Urege no conog m-warag untun yan-yakar, nom no men-ut jaas-to hiin hiin untun bo yan-yakar ro m-nom à.

²¹ Gense to ro n-me un gen-mo un Ma-to Shir: Yawe zee,

“Man nome hun-ne re ut-ma un rem-ut hor-to,

komo un gop-to un hamat-ne ne,

Amba kap un kaane ne, yea ke'e ma-ut re ut-to á.”*

* **Bor-üş op uş-nass:21 14:21** Hyen komo: Isha 28:11-12.

²² To ashi, no hyanag cep ut-ma un rem-ur hor-de napa-o ba remen yan-dor á, amba remen yan-ba un dor o. Wa un ko'ot un ma-to rwuune be-de Shir à remen yan-dor o, yanze yan-ba un dor á.

²³ Remen kaane, urege yan-ba un dor ko hun-ne ye nape ka rem-se á haante be-de un morog-ur no, komo ye hoguru kowan ro m-cep ut-ma un rem-ur hor-de, yea zee no ya-o-zungo ye.

²⁴ Amba urege ko-yan-ba un dor, ko net-wu wu nape ka rem-se á, haante be-de un morog-ur no, komo wu hoguru **yan-dor Yeso** m-rwor Ma-to Shir. Myet-m ka ma-to a ci hur-de un wu har wua nep unze Shir a piishi wu ut-ma remen men-ut jaas-to un wu. Wu hoob m-waktune be-de Shir.

²⁵ Un nom-mo un kaane wu he m-kwukt n-dak, wu m-rwor rii-yo ro wukusse n-me un men-to un wu à, wua zee, "O-nip Shir ro be-ur no!"

A bum Shir bo depe à

²⁶ To, or re ne yan-dor, a kups no kutt yo me m-rwor à: Da-o no karge, wu ken wu ro un hu un sep-to un bongon-de Shir, wu ken wu ur-yoos, wu ken wu ur-pees un yo Shir kute wu à, wu ken wu tep-o un rem-ur hor-de, wu ken wu wakse m-rwor un yo a rwore à, se de nom no koyan remen kowan wu bo'osuté.

²⁷ Urege har ye ken ye a cep ut-ma un rem-ur hor-de, taase ye pes hun-ne yoor ko tet, komo ye nom n-gaan n-gaan, wu ken wu wakse yo ye rwore à.

²⁸ Urege ne ko-wan-wakse un ka to ka net-wu ro m-rwor ro kon á, depete ka wu ro un cep ut-ma un rem-ur hor-de à wu res temb n-me un hun-ne yan-dor. Wu nome hi un de un wu ut-ma un Shir ne bo un o cot.

²⁹ Yan-ko'ot un ma-to Shir komo nen yoor ko nen tet ye he nom ut-ma, ye ká hongse yo a rwore à.

³⁰ Urege komo Shir peesute wu ken wu, wu ro kane tara à, ka ma-to to ka net-wu ro m-rwor à, to, ká wu ro tep à se wu res temb.

³¹ Be-de un nom un kaane ka ye ro m-rwor un Ma-to Shir à, yea kum hek-de m-rwor gaan n-gaan, har kowan kumut ur-yoos un jaab-o ut-men ne.

³² Baks no unze hun-ne ye ro m-rwor un Ma-to Shir à, ye hoksussute kukt-o un ye komo yea hoks m-wase un da-o un ye.

³³ O ka nip-o remen Shir na ba Shir o un durumse un na wu á, amba wu ko-yan-m-gwugwu-wu.

Kaane to ro komo be-de un kap o un hun-ne yan-dor.

³⁴ Depete ne'a-ne she'et temb n-me un morog-de yan-dor. Udepe ye cep ut-ma á. Se de ye dore, bo **karamsa-o Mosa** zee à.

³⁵ Urege ye ro un yo ken rii-yo o-cot yo ne, ye cit campo un ye ne o-hur. Remen rii-yo m'e yo ne'a-ne cep ut-ma n-me un morog-de hun-ne yan-dor.

³⁶ No ye ro co-o m-ko'ot Ma-to Shir be-de un hun-ne un hono o-dak á. No ye nape Ma-to Shir hon un no á. Hun-ne deen un to ken be-to gokste Ma-to Shir.

³⁷ Urege wu ken wu muute hi un de un wu ko-yan-rwor un Ma-to Shir, ko komo wu muut hi un de un wu kowan **Kukt-o Shir**, wu nep unze, ká yo me no m-gene à ma-ut Wan-Koyan to un hi un de un wu.

³⁸ Urege komo wu ken wu hwo to ur-hur á, wu ma a huw wu ur-hur á.

³⁹ Remen kaane, or re ne, nom no gop-de un rwor un Ma-to Shir. Taase komo no wen cep un ma-to un rem-ut hor-to á.

⁴⁰ Se de no nom koyan bo depe à, hond hond komo.

Bor-us op us-taan

Kiristi inete ut-marimar

¹ M-moka komo, or re ne, man baksu no **Ma-to m-Rerem** to um ruru no n-ga à, no gokstu to, no to komo m-dore. Remen kaane sher-m no ro m-bose.

² Komo Shir a gu no un bu-yo un ka **Ma-to m-Rerem** to, urege no gokste kom-ut yoor. Un ba ka á, sher-m no be-ur **Kiristi** mo waragte hwaa.

³ Um bobsussute no rii-yo jiishe à, komo yo a bobsu me à, unze: **Kiristi** marag remen **ba'as**-ut na, bo gen-mo un Ma-to Shir rwore à.*

⁴ A jok wu komo a 'yons wu un ho-ur atette-de, bo gen-mo un Ma-to Shir rwore à,†

⁵ Bitrus‡ hyanag wu komo ka op un nen yoor-ye [12] hyanag wu.§

⁶ Ka da-de ne, yan-dor ye un wu arge zungu-us us-taan [500] ye hyanag wu da-o o-gaan, be-de un ye komo ye ken ye kusse deen har m-moka un hoog ne, amba ye ken ye mereste.

⁷ Ka da-de ne **Yakubu** hyanag wu, komo kap ka yan-tom ye hyanag wu.

⁸ Ur-kom komo, um hyanag wu un hi un de, a un nom kaane sa o zee me net-wu, wu a mate da-o depe á.*

⁹ Remen me wu jiishe us-rek be-de **yan-Tom Yeso**, me bo'os ma a eeg me ko-**yan-Tom Yeso** á, remen um reesute hun-ne yan-dor o Shir ur-koob.†

¹⁰ Amba kowan wu um ro m-moka remen yar-mo Shir mo hante um waragte bo um ro caane à, ba hwaa-o á. Remen um nomog m-senge arge ko wu ke ko-**wan-Tom Yeso** wu. Ko de nomte me wu á, amba yar-mo Shir nome senge-mo un wu be-ur gaan un me ne.

¹¹ Remen kaane she-m ro kon á, ko me ko'ote ko ye. Yo jiishe de à yo ro no gokste yo te ko'ote à.

Ine-mo un margan-ne

¹² Amba urege te ko'ote unze a 'yonste **Kiristi** ut-marimar, to ¿re nome ye ken ye rotte m-zee margan-ne a ine á?

¹³ Ay, urege margan-ne a ine á, ashi, **Kiristi** wu ine o ka ut-marimar á.

¹⁴ Urege ne komo **Kiristi** wu ine ut-marimar á, ashi, kap ko'ot-m te, hwaa o. Sher-m no komo mo o-hwaa mo.

¹⁵ Urege nip-o, unze margan-ne a ine á, te waragte yan-tor-se ut-bo. Me un zee kaane remen te ko'ote unze Shir 'yonste **Kiristi** be-de un saag, komo bo-to ka, urege nip-o margan-ne ro m-ine á.

¹⁶ Urege ine-mo un margan-ne ro kon á, ashi, **Kiristi** ma, Shir wu 'yons wu o ka á.

¹⁷ Urege komo a 'yons **Kiristi** á ashi, sher-m no hwaa-o, har m-moka komo no n-me un **ba'as**-ut no.

¹⁸ Un ka bu-yo, ashi, ye mare n-me **Kiristi** à ye nebeté o ka.

¹⁹ A ro zeege hwo un hur-ur na be-ur **Kiristi** remen kà hoog-mo mo cot, ay, a roa jiish kowan m-warag rii-yo ur-'won.

²⁰ Amba nip-o a 'yonssute **Kiristi** be-de un margan-ne. To ka, kututu na o ka unze wu ro takan-de m-ine be-de un ye a he m-'yons un hoog ne à komo.

²¹ Bo mar-m rwuune be-de un net à **Adamu**, kaane ma ine-mo un margan-ne takne be-de un wu ken net-wu, **Kiristi**.

* **Bor-us op us-taan:3 15:3** Hyen komo: Isha 53:5-12. † **Bor-us op us-taan:4 15:4** Hyen komo: Bong 16:8-10; Mati 12:40; Seng 2:24-32. ‡ **Bor-us op us-taan:5 15:5** ut-Girik: Kepas. § **Bor-us op us-taan:5 15:5** Hyen komo: Ruka 24:34; Mati 28:16-17; Mark 16:14; Ruka 24:36; Yoha 20:19.

* **Bor-us op us-taan:8 15:8** Hyen komo: Seng 9:3-6. † **Bor-us op us-taan:9 15:9** Hyen komo: Seng 8:3.

²² Ko wu ke a mer remen kap na baag-o **Adamu** o net-wu a takne m-nom à. Amba ye ro baag-o gaan un **Kiristi** ne à, wu ka net-wu, a 'ye wu hoog pu-o.

²³ Amba a 'yons kowan n-gaan n-gaan. **Kiristi** wu a takne m-'yons, ká da-de komo ye ro ye man wu à un ho-de wu he m-muun à a he ye m-'yons.

²⁴ Da-o **Kiristi** dosse ko de ke con-de un ko to ke gwomo-to ne, ka da-de ne kom-ur he m-woon, ka da-de ne **Kiristi** he m-muute un Shir o-Tato ut-gwomo.

²⁵ Ko ba net un con, se **Kiristi** nom ut-gwomo har wu yawag yan-yage-to un wu kap us-na.†

²⁶ Wa-ut-yage-wu ur-kom wu a he buste m-ho à wu ro m-mar.

²⁷ Remen Ma-to Shir zeeg, "Shir a muut hon un rii un kus-o un gwomo-to un wu."§ Amba bo a zee, "Hon un rii un kus-o un gwomo-to un wu" à, ba un Shir ne wu ya'ase **Kiristi** gwomo-to un wu o á.*

²⁸ Da-o Shir muute hon un rii kap un kus-o un wu, ka da-de, Wà warguru un kus-o Shir o muute koyan un kus-o un Wà à. Ka da-de, Shir he m-garamse un koyan kap, ko kene.

²⁹ Urege a 'yons margan-ne á, ¿ya ka ye a yo'ose m-ho un hek-o un margan-ne à he m-nom? Urege ma a un 'yons un margan-ne á, ¿remen yan o atte un yo'os un hun-ne m-ho un hek-o un ye ne?

³⁰ Komo ¿remen yan o ne atte un jore ur-hi ko o ke da-o?

³¹ Or re ne yan-dor, ko de ke ho-de me m-swo m-mar. O-nip or re ne, me m-gwon remen yo **Kiristi** Yeso Wan-Koyan na nome be-ur no à.

³² Urege margan-ne a ine á, man ya'as hoog-m re rem **Kiristi** á. No nepste ka hun-ne ye o-Apisu ye, ye indundute me untun nem-ye ut-kot! Urege margan-ne a ine á, ka da-de, man ko'ot ko wu ke wu, "Sengu no nom ut-biki to m-re m-swo ne,

bo a napse mar-m roon m-buk à."†

³³ Taase ka ye ro m-zee kaane à ye raks no! "Ur-she'et un yan-men-ut jaas-to ne de ro un naas un net so-wu."

³⁴ Muun no un barag-se ur-bon, no wonge un nom **ur-ba'as** ne. Rii-yo m'e yo ye ken ye be un no ye nap Shir á. Me un rwor to ka remen no hogute m'e.

Ine-mo o-wur

³⁵ Amba ye ken ye a cit o-cot ye zee, "¿Re ne a he 'yons un margan-ne? ¿Un go un o ke wur-o ye he m-rwuun?"

³⁶ Cot-o m-raag o ka! Da-o wo go'e rii n-dak, yoa pot á se yo mereste.

³⁷ O-go, untun yo o-arkama, yo ro m-nom un hon o-kang ne o ro m-poton be-de un yo à.

³⁸ Ka da-de, Shir baramsuru ka go-yo, un o ken wur-o bo wu cone à, ko yo ke go-yo un wur-o un yo ne.

³⁹ Bo go ro un hon un hon us-pot ne à: Kaane o komo wur-ut ro to un hun-ne, ut-gut ne un no-ne un yege-jan-ne.

⁴⁰ Rem-us ro kon n-ton, se un hono o-dak ro kon komo. Amba seps-mo un rem-se n-ton ro un hon, seps-mo un rem-se un hono o-dak ro un hon komo.

⁴¹ Mok-o ur-ho ro un hon, mok-o o-reng komo un hon, mok-o un regen komo un hon. Ko regen-yo ken yo ro m-jiish un or re un yo o-mok.

‡ **Bor-us op us-taan:25 15:25** Hyen komo: Bong 110:1. § **Bor-us op us-taan:27 15:27** Hyen komo: Bong 8:6. * **Bor-us op us-taan:27 15:27** Hyen komo: Bong 8:6. † **Bor-us op us-taan:32 15:32** Hyen komo: Isha 22:13.

⁴² Kaane komo to ro be-de un ine-mo un margan-ne. Rii-yo a go'e à yo ro m-wum, amba yo a 'yonse à yo ro m-wum á.

⁴³ Wur-ut na kane n-dak ro na ba m-seps, amba da-o a 'yonsu to a to m-'yons m-seps ne. To rott m-'wons m-moka á. Amba da-o a 'yonsu to, toa kum m-'wons.

⁴⁴ Wur-to temb to ma-hun to ro m-moka, amba da-o a 'yonsu to, wur-to o-kukt to he m-warag. Wur-o ma-hun rokne kaane tomso ne wur-o o-kukt ro kon.

⁴⁵ Kaane to ro gense, "Net-wu ur-takan, **Adamu**, wu waragte net-wu un hoog."‡ Amba **Adamu** wu ur-kom Yeso **Kiristi**, Kukt-o o un 'ya un hoog o. §

⁴⁶ O takne m-woon à, wur-o ma-hun o temb, ka da-de, wur-o o-Kukt o Shir o un hoog haante.

⁴⁷ Net-wu ur-takan **Adamu**, un hu-mo n-dak a nome wu. Ayoore-wu ne, Yeso **Kiristi** n-Ton shir wu rwuune.

⁴⁸ Ko wu ke net-wu ro un wur-o o-dak ne untun **Adamu**, amba wur-ut na to n-Ton shir toa warag untun o ma **Kiristi**.

⁴⁹ Bo a deke sha-mo un ka wu m-hu wu à **Adamu**, kaane komo a he dek un sha-mo un ka wu n-Ton shir wu, Yeso **Kiristi**.

⁵⁰ Rii-yo me no m-rure à or re ne, yatt bo he m-nome wur-o na o ma-hun o kumut m-cow un den-o un gwomo-to Shir á. Wur-ut na to m-wum to toa she'et har da-o ba m-ta á.

⁵¹ Raag no man pyeesu no rii-yo ro wukusse à! Ba myet-m na mo he m-mar á, amba myet-m na a baramsusse sha-m na.

⁵² Yo he m-kor à, da-o o-gaan, un gyept-o un yish, un hoge un 'won-o un kar-o ur-kom. Remen da-o a hure o-kar, **yan-dor Yeso** ye mare à, he m-ine o-wur ne go un o ro m-wum á, komo a baramse sha-m na.*

⁵³ Ko re nome, se ka wur-to ro m-wum á to sugute ka to ro m-wum à, komo ka to ro m-mar á suge to ro m-mar à.

⁵⁴ Da-o ka rii-yo kore da-o a baramse wur-ut na to m-sabre to n-dak ha-mo un wur-o n-ton oa mer á, ka da-de, o ka, ka ma-to ro gense à he shi o-nip, unze, "A corute m-mar, a reeg ur-ho be-de m-mo."†

⁵⁵ "M-mar, ¿kene o re ur-ho ne?

¿Kene raab-m ru ro ne?"‡

⁵⁶ Ai, **ur-ba'as** de ro raab-mo m-mar. Ba'as-ur kumug ur-beeb remen o **karamsa**. **Karamsa**-o rwunte **ur-ba'as** cas cas.

⁵⁷ Ur-bongon be-de Shir remen a reeg ur-ho be-de **ur-ba'as** un 'wons-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.

⁵⁸ Remen kaane or re ne ye me m-was à, es no m-'wons ne gung. No senge o-zak n-me un senge-m Wan-Koyan, no nepsen senge-mo no rotte rem Wan-Koyan à mo o-hwaa mo á.

Bor-us op us-cind

Goks m-yar remen tomotte yan-dor Yeso ye ro o-Urusharima à

¹ M-moka, ma-to un ka hwor-ye a karakse, remen yan-dor ye o-Urusharima à. Doru no cow-o o-gaan bo um zee yan-dor ye un dak-o o-Garatiya ye nom à.*

‡ **Bor-us op us-taan:45 15:45** Hyen komo: Taka 2:7. § **Bor-us op us-taan:45 15:45** Hyen komo: Taka 2:7. * **Bor-us op us-taan:52 15:51-52** Hyen komo: 1Tas 4:15-17. † **Bor-us op us-taan:54 15:54** Hyen komo: Isha 25:8. ‡ **Bor-us op us-taan:55 15:55** Hyen komo: Hose 13:14 (ut-Girik).

* **Bor-us op us-cind:1 16:1** Hyen komo: Roma 15:25-26.

² Un ko de ke ho-de o-Rahadi de, ko wu ke be un no wu ma'as un huş un ye ken hwo-ye be-de un hwor-ye wu ro m-kum á. Wu ma'as m-es hon un 'wons-mo un wu remen ka gwu-o. No waase se um woobute no karagsute á.

³ Da-de me wobe um tomuru ye no daage à, mosse ut-takurda ne, to he m-rwor unze no tomne ka hun-ne ye heet yar-m no o-Urusharima.

⁴ Urege ma depete um he un ye ne, to, te nekuru.

Zonge-to ur-hew

⁵ Um robe no ur-gas, da-o me pa'agse dak-o o-Makidoniya. Me un zonge-to um m-dorbute ka co-se ne.†

⁶ A nom man she'esse be un no m-mahun har ta-de o-gos. Man she'et un no ne remen no guut me bo um he m-ha de ken be-de à.

⁷ Un ka da-o, me con um hyen no temb um arguru á. Um conog um rewe ut-ho be un no, urege Wan-Koyan zeeg.

⁸ Amba m-moka man es o-Apisu har ho-de un **Biki-o o-Pentekos**.‡

⁹ Man she'et kane remen a tiksshitu me cow-yo un nom un kashi m-senge komo hun-ne deen ro m-goks, ko de nomte à ya-ut-yage ro kon deen.§

¹⁰ Da-o **Timoti** habe, no barku wu ur-bon ne remen senge-m Wan-Koyan wu rotte untun me.*

¹¹ Remen kaane taase no yage net yo'og wu á. Shini no wu hor-m-hor wu muunte be un de, un yar-m no ne, remen me un gwot-o un cow-yo un wu mosse un or na ne.

¹² Ma-ut or na Aporos komo, um konog wu m-sok ne wu habe be un no mosse un ye ka or na ye ne ye kuse à. Amba wu nom sakto-o m-habe m-moka á. Wu robe da-o wu kume ur-keer à.

Ma-to ur-busste

¹³ She'et no zongse, no es m-sok ne ne n-me un sher-m no. She'et no m-ciiz ne. Komo m-'wons ne.

¹⁴ Yage myet-o un rii-yo no he m-nom à, no nomot yo m-was ne.

¹⁵ To, or re ne, no nepste de Istipanus un hur-o un wu ne ye ro hun-ne ye ur-takan ye ba'e goks un Yeso un dak-o o-Akaya, komo ye ya'aste hi un de un ye be-de un nome un yan-dor† m-senge. Me no us-kon‡

¹⁶ nomo no ka hun-ne ye o-dorotte, har ma myet un ye ken ye ne untun ye.

¹⁷ Um hogute rerem-mo un haan-m Istipanus, un Partunatus, un Akaikus ne. Haan-mo un ye guug me sa o zee no ye gu me.

¹⁸ Remen ye doote rwun-us re ur-beeb, bo ye doo no à. Go un ka hun-ne ye depete a 'ye ye m-sek.

¹⁹ Hun-ne yan-dor ye un dak-o o-Asiya ro no ur-gas, ur-hur sak be-de un Wan-Koyan. Akira ne un Biskira, un hun-ne ne yan-dor ye ro ur-morog un hur-o un ye à, ye ro no ur-gas deen.§

²⁰ Kap or na ne yan-dor kaane ye ro no ur-gas. Gas no ko wu ke wan-dor-wu gas-de m-was.

²¹ Me, Burus, me genbe ka gas-de un kom-ut re.

²² Myet bon wu ro un yage-ut Wan-Koyan à, a 'yer wu! Um konog unze Wan-Koyan wua haan ba m-naas o-da.

† **Bor-us op us-cind:5 16:5** Hyen komo: Seng 19:21. ‡ **Bor-us op us-cind:8 16:8** Hyen komo: Rewi 23:15-21; Kara 16:9-11. § **Bor-us op us-cind:9 16:8-9** Hyen komo: Seng 19:8-10. * **Bor-us op us-cind:10 16:10** Hyen komo: 1Kor 4:17. † **Bor-us op us-cind:15 16:15** yan-dor ut-Girik: ya-ba-m-kukop. ‡ **Bor-us op us-cind:15 16:15** Hyen komo: 1Kor 1:16. § **Bor-us op us-cind:19 16:19** Hyen komo: Seng 18:2.

²³ Yar-m Yešo Wan-Koyan mo_nom mosse_ʉn no_ne!

²⁴ Me_no_m-was kap, n-me_ʉn Yešo **Kiristi. Amin.***

* **Bor-ʉs op ʉs-cind:24 16:24** To_ken takurda-to_m-gen to_to Ma-to Shir to_a gene_ʉt-Girik à to_rott
“Amin” á.

Takurda-o Burus ayoore-o o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Korinti

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-11

Burus un yan-dor Yeso ne n-me o-Korinti 1:12—7:16

Goks m-yar remen yan-dor Yeso n-me o-Judiya 8:1—9:15

Burus nomog ut-ma mosse un con-de un wu ne de ko-yan-Tom Yeso 10:1—13:10

Ur-kom 13:11-13

Ur-Gas

¹ Be un de, Burus, mosse un **Timoti** or na ne, genbe ka takurda-o. Shir muute me **wan-Tom Yeso Kiristi** remen wu conog kaane.

Ha-mo un be-de un yan-dor o Shir ye ro n-me bo-o o-Korinti mosse kap un ye ro n-me un dak-o o-Akaya ne à.*

² Me us-kon Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, wu 'ye no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Burus bomog Shir

³ A ya'as ur-bongon be-de Shir Tato-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. Wu ro Tato-o ur-won un Shir o un gwu'urse ur-hur ne kap à.

⁴ Wu ro na gwu'urse ur-hur be-de un swo un koob-ur na kap, remen a hoksté gwu'urse un hur-ut or na be-de un koob-de ye ro m-swo à, un ka gwu'urse ur-hur o Shir ya'u na ne à.

⁵ Untun bo a un swo ur-koob bo **Kiristi** swo à, kaane komo, remen a ro ye ma **Kiristi**, Shir ro na gwu'urse ur-hur un bu-o **Kiristi**.

⁶ Ko m-moka te m-swo ur-koob rem no, te gwu'ursutu no ur-hur, komo no sengeté m-she un ka Shir-o gu no à. Urege ne gwu'ure-mo un hur un te doog, no ma gwu'ure-mo un hur-ur no a doo bo no he kum m-'wons mo m-dungune un ka swo ur-koob de no m-swo bo te swo à.

⁷ Komo dish-o te ro gung be-ur no. No swoog ur-koob deen bo te swo à, te nak komo unze Shir a gwu'ursu no ur-hur bo wua gwu'ursu te à.

⁸ Or te ne, te conog no nep gon koob-de te swo un dak-o o-Asiya à. Ka swo ur-koob de nomog deen har te hyen sa o zee tea nom hoog á.†

⁹ Te un hoog ne, amba sa o zee a un piishe te ut-ma to woose m-mar à. Amba yo ka un kor remen taase te tor un beeb-de un hi un te, se de te tor be-de Shir, wu ro m-'yons un margan-ne à.

¹⁰ Shir ruutu te un ka mar-m yo-mo mo, te nak wua do te m-ruut komo ne. Be-de un wu o te ya'ase ur-beeb remen wua gu te.

¹¹ Te conog no sengu te m-gu un bu-yo kon-se Shir. Nom no kaane remen hun-ne deen bumut Shir, remen wu shaks ka kon-se rem te.

Burus ja'aste zonge-to

un wu to ur-hew

¹² Rii-yo ro te m-rwo m-gwon à: Yo ro hur un te kaps te á, de ro te m-rure unze te she'ette she-et-de un ba m-kukop n-me un hono o-dak un hur-ur gaan ne to rwuune be-de Shir à. Yagunte ma she-et-de te she'ette un no ne

* **Bor-o gaan:1 1:1** Hyen komo: Seng 18:1. † **Bor-o gaan:8 1:8** Hyen komo: 1Kor 15:32.

á. Man zee te nomog kaane n-me un o Shir. Te un nom kaane n-me kwum-o Shir, ba be-de un weer-se un hono o-dak á.

13-14 Te genu no rii-yo noa hoks m-karante no nep á. Komo um rwo'og ur-hur kane o-co noa nep te bo depe à, ko no nap te m-moka á. Ka da-de, da-de ho-de Wan-Koyan Yeso he m-muun à, noa nom m-gwon un te ne, bo te m-nom m-gwon un no ne à.

15 Um nak un kaane ne, o rwo'e um cunte m-habe be un no ur-takan, remen no kumut o-kwum o-yoor.

16 Um zongute um donte raag-o no me ro m-ha dak-o o-Makidoniya um dond komo da-o me muune, remen um kumut gwu no. Ka da-de noa hoks me m-tom ha-mo un dak-o o-Judiya.‡

17 No m-hyan no zee ¿me un nom to ka zonge-to ba m-nap un yo me m-nom? ¿Ko ne no m-hyan me un nom ka zonge-to n-me un barag-se ma-hun ne, remen da-o me zee “Ee,” um warag m-zee “Ay”?

18 Bo Shir ro wan-ess ut-ma à, kaane komo ma-to te nomu no à, ba to un “Ee, tea nom yo ka” amba ne, “Ay” o te ut-ma á.

19 Remen **Wà-wu Shir** Yeso **Kiristi**, wu, me un Siras§ ne un **Timoti** ne ruru no ma-to un wu à, ba net-wu un “Ee” wu da-o wu ro ma-to un “Ay” á. Amba n-me un wu “Ee” o ho-ur bi.*

20 Remen n-me un wu o Shir shooste kap ma-to wu surte o-nu à, n-me un Yeso **Kiristi** atte m-zee, “Ee” Kaane komo un cow-yo un wu atte m-zee, **“Amin”** remen seps-mo Shir.

21 Shir o un hi un de un o nomu te un no ne ragaan, sher no gung be-ur **Kiristi**, wu wu daage na komo.

22 Wu ru'uru na napa-o un wu unze na ye ma un wu ye. Wu ya'uru na Kukt-o un wu. Komo Kukt-o un wu ro na m-ese n-me un hur-ur na remen mo kututé na unze wua 'ye na rii-yo wu swore o-nu à.

23 M-moka, yage um rurute no yo hante um waksute hur un de um yagute m-dorbe raag-o no á. Yo ro, me dorbe raag-o no un bo-o o-Korinti, remen untaase um tepru no mosse un **ba'as-de** no nome ne à. Shir un hi un de un o nak unze ba bo-to um mette á.

24 Yanze te un con te garamse no bo no she'ete un bu-yo sher-m no á. Amba te conog te senge kang-o gaan un no ne, remen no nomot o-zak. Te con no m-gakte á, amba te conog m-hyan sher-m no kum m-'wons deen.

Bor-us yoor

1 Remen kaane um este un hur un de man do m-habe be un no um ru'ut no tuk-mo ut-men á.

2 ¿Urege um rwo'og no tuk-mo ut-men, wa kusse wu he me m-rwo um hogute o-zak? Amba no ye kusse, no ye um rwo'e tuk-mo ut-men à.

3 Yo hante um genbute no o ka takurda-o à, yo ro, remen me con da-o me habe um 'wos hun-ne ye depe ye ru me o-zak à, ye naas me ut-men á. Remen um nak da-de me nomu o-zak, no ma kap noa nom o-zak.

4 Me un genbu no, n-me un swo ur-koob un tuk-mo ut-men ne deen, har m-yish ne deen. Yanze remen um ru'ut no tuk-mo ut-men á, amba remen no nept bo um wasse un no ne à deen.

*Soks ur-ba'as be-de un wu
nome ur-ba'as à*

‡ **Bor-o gaan:16 1:16** Hyen komo: Seng 19:21. § **Bor-o gaan:19 1:19** ut-Girik: Sirabanus. * **Bor-o gaan:19 1:19** Hyen komo: Seng 18:5.

⁵ Urege wu ken wu nomog rii-yo rwo'e hun-ne tuk-mo ut-men à, ba me wu rwo'e tuk-mo ut-men á. No ye wu rwo'e tuk-mo ut-men.

⁶ Koob-de ka net-wu swo un ka cow-yo be-de un ye ken ye be-ur no à, wooste wu kaane.

⁷ M-moka, depete no sokse wu **ba'as-de** un wu, no do wu jaab-o ut-men taase no yagu wu, har tuk-mo ut-men mo arag 'wons-mo un wu.

⁸ Remen kááne me no us-kon no kutu wu unze no m-was un wu ne deen.

⁹ Men genbu no ká takurda-o remen um gut, ko noa hoks m-she'et zongse no nom dorotte-o un ko yo ke rii-yo à.

¹⁰ Myet bon rii-yo wu cone um soksu wu **ba'as-de** un yo à, um soksute wu, komo **Kiristi** nepste um soksute wu de hur-ur gaan. Me un nom yo ka remen um guut no remen na cen na no a doot no mosse ur-hi komo un ka wu nome **ur-ba'as** ne à.

¹¹ Taase **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu kum keer-de wu hette na m-raks à, remen a nak weer-se un wu kap.

Koob-de un rut-mo ur-hur de ma Burus n-me o-Toruwás

¹² Da-o um ha bo-o o-Toruwás à um ko'ote **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi** Yeso, um 'woste Wan-Koyan tiksute me ish um nomot senge-mo un wu káne.

¹³ Myet un kááne ne hur un de de rut á, remen me hyan or re Titus reeno á. Remen kaane um zeeru ye se ho-ur hor-de, um arguru ha-mo o-Makidoniya.*

Re ur-ho un bu-o Kiristi

¹⁴ Amba ur-bongon be-de Shir, wu ro na un teke o-co koyanda à, te reeg ur-ho n-me un Yeso **Kiristi**. Wu ya'ag na ur-beeb a rurut bo hun-ne he nap un Yeso **Kiristi** à ko kene, untun now-mo m-shi'igin mo a taame à.

¹⁵ Remen na be-de Shir rii-yo m-shi'igin yo a ro, yo Yeso **Kiristi** tebbe Shir à, yo nekse be-de un ka ye a un gwu à, komo un ye ro ne un cow-yo m-sabre à.

¹⁶ Ye ro un cow-yo m-sabre à, ka wus-o, wus-o m-mar o, o ro m-hante m-mar à. Amba be-de un ka ye kume gwu à, shi'igin-mo un hoog-mo. ¿Wu ken wu ro kon wu he hoks m-dek un nu-se un ka senge-mo?

¹⁷ Na ba untun ye ken hun-ne ye a ro á, ye ro m-rwor un Ma-to Shir remen ye suut m-ho á. Kaane o be un te á, bo te guw-ne **Kiristi** à, te nepste unze Shir ro te o-gwot, te m-yoos o-nip ne ma-to Shir tomute m-rwor à.

Bor-us tet

Ya-m-senge-mo un swor-o o-nu pu-o

¹ ¿Te un cir o bom un hi un te komo? ¿Ko ne te un hoob-o un takurda be-ur no ko rem no o he te m-su'e bo ye ken ye ro m-nom?

² No un hi un no, no ye ro takurda-o te, o a gene un hur-ur no à, remen kowan wu hyenet, wu karante komo.

³ No kutute hun-ne unze no takurda-o **Kiristi** o, o ro suge-de un senge-m na. Ka takurda-o ba a un gen o un ce-yo m-gen á, amba a un gen o un **Kukt-o Shir** o un hoog. Ba un wur-o ut-ta'ar á, amba un hur-de un hun-ne.*

⁴ Te un rwor kaane remen te us-nap ne un co-o Shir un bu-o Yeso **Kiristi**.

* **Bor-us yoor:13 2:12-13** Hyen komo: Seng 20:1.
Irmí 31:33; Izik 11:19; 36:26.

* **Bor-us tet:3 3:3** Hyen komo: Rwuu 24:12;

⁵ Te un hi un te tett beeb-de un nom un ka senge-mo á. Yatt-wu he m-zee be un te **yan-Tom Yeso**, "Men baramse hoog-mo un ka hun-ne á." Shir ye yasu te ka beeb-de.

⁶ Wu rwo'e te hokste m-warag ya-m-senge-mo un swor o-nu o-pu o, ba o o-**karamsa** á, amba o o-Kukt. Ka **karamsa**-o ro m-ho, amba Kukt-o ro un 'ya un hoog.†

⁷ A un gen **karamsa**-o **Mosa** n-te un wur-o ut-ta'ar, komo seps-mo Shir nomog mosse un ka seps-mo ne da-o a yase o à. Yanze ma ka cecar-mo ro un co-o **Mosa** à mo m-gos-mo á. Myet un kaane ka cecar-mo nomog deen har hun-ne ye o-**Isra** ye hoks wu m-tuwe un yish á. Urege yoos-de ro m-hante m-mar à haante m-seps ne kaane,‡

⁸ ¿re o ka un ya seps-mo o-Kukt? Ká seps-mo o-Kukt mo a arag kaane.

⁹ Urege rii-yo ro m-hante m-mar à, kumug m-seps. Kaane o yo ro m-muut un net kashi be-de Shir à, aragte yo ur-hew ne.

¹⁰ O-nip, rii-yo ro m-seps ne n-ga à, yo kus m-seps ne m-moka á, urege a hongsite mo un seps-mo un swor-o nu-o pu-o ne.

¹¹ Urege ka rii-yo ro m-gos á, haante m-seps ne, seps-mo un ka yo ro m-gos à, a jiish kaane.

¹² Remen kaane, bo a o-dish ne kaane à, o hante atte un jaab-o ut-men ne deen.

¹³ Te ba untun **Mosa** o á, wu bite co-o un wu ur-gund à, taase hun-ne ye o-**Isra** ye hyen ta-mo un ka seps-mo ro m-gos á.§

¹⁴ Amba a birimsute hur-de un ye. Har ha-mo un ca ka gund-de rosu kane da-o ye ro m-karante un swor o-nu ut à, a hoks m-hops un ká gund-de cot un bu-yo m-sheer un **Kiristi**.

¹⁵ Amba har ca, koyanda o a karante takurda-o **Mosa**, ka gund-de ro un hok un hur-de un ye.

¹⁶ Amba da-o wu ken wu waktunde be-ur Wan-Koyan, a hopsuru ka gund-de.*

¹⁷ Wan-Koyan Kukt-o, komo be-de un Kukt-o Wan-Koyan ro à, posse-m ro kon.

¹⁸ Te m-moka kap ye a bite co-us te á, ro un kute un hun-ne seps-m Wan-Koyan untun ur-madipi. Ka mus-mo, mo **Kukt-o Shir** mussu na à, mo ro m-do m-seps ha-mo m-seps mo rwuune be-ur Wan-Koyan à, wu ro o-Kukt à.

Bor-us nass

*Kwum-o Shir n-me wur-ut na
to ro untun un tur-o ut-ba à*

¹ Remen kaane, te hus ur-hur á remen Shir ya'astu te kà senge-mo un bu-yo un 'won-de un wu.

² Amba a 'yer yo ro wukusse à, ka rem-se m'e se. Yatt-yo da te ut-raks ne, ko te nom ut-bo un Ma-to Shir á. Amba te m-rwor un o-Shir m-how cas. N-me un kaane kowan he m-su'e nip-o te un co-o Shir n-me un hur-de un wu.

³ Urege **Ma-to m-Rerem** to te m-rure un hun-ne ma-to un to à wukusse to ro, to ro wukusse be-de un ye ro un cow-yo m-sabre à.

⁴ Ye sheer be-de Shir á, remen wan-gwomo-to un ka hono o-dak o poosute hur-de un ye. Wu weneg ye, ye hyen m-cucas mo ro m-dakan n-te un hur-de

† **Bor-us tet:6 3:6** Hyen komo: Irmi 31:31. ‡ **Bor-us tet:7 3:7** Hyen komo: Rwuu 34:29. § **Bor-us tet:13 3:13** Hyen komo: Rwuu 34:33. * **Bor-us tet:16 3:16** Hyen komo: Rwuu 34:34.

un ye à, ka cucas-mo ro m-rwuun n-me un **Ma-to m-Rerem** n-te un seps-m **Kiristi**, wu ro sha-mo Shir à.

⁵ Remen ba ma-to un hi un te to te m-rwor á, amba to ma Yeso **Kiristi** Wan-Koyan. Te ne guw-ne no te ro rem Yeso.

⁶ Remen Shir, o rwore, "Yage m-cucas mo dakante n-te o-comb,"* Wu rwo'og cucas-mo un wu mo ma'as m-dakan n-te un hur un te, mo ye'et hun-ne m-cecas ye nept seps-mo Shir be-ur Yeso **Kiristi**.

⁷ Myet un kaane ne, na ye ro o-kwum o-Kukt ne à. Wur-ut na ro untun tur-o ut-ba, komo o-kwum o-Kukt ne to ro n-me tur-o ut-ba. A un warag kaane remen a kututé unze Shir ro ur-beeb ne, ba na á.

⁸ A te un ya-ur-koob un ko yo ke cow-yo, amba myet un kaane ne, a hoks te rwo ur-kyende un ka senge-mo á. O ken da-o te m-nom sa o zee te ruut ur-hur, amba te ruut ur-hur á.

⁹ A te m-rangse, amba Shir yagu te á. O ken da-o a te hogusse m-hoog, myet un kaane ne a hoks te m-sabarse á.

¹⁰ Koyanda te m-neke m-mar ne un wur-ut te mar-m Yeso, remen a kututé hun-ne hoog-m Yeso un wur-ut na.

¹¹ Kap o un ho-ut na un hono o-dak a un kom-to m-mar rem Yeso, remen a hyenet hoog-m Yeso un wur-ut na to m-mar.

¹² Remen kaane, mar-m mo m-senge be un te, remen no kumut hoog.

¹³ Gen-mo un Ma-to Shir zeeg, "Um shereg, remen kaane o um nomte ut-ma."† Cinda a un kukt-o gaan ne o m-she, kaane te ma te m-she, remen kaane komo tette tep.

¹⁴ Remen te nak unze ka wu 'yonse Wan-Koyan Yeso be-de un m-mar à, wua 'yons te mosse un Yeso ne, wu tabbu te mosse un no ne un co-o un wu.

¹⁵ Kap to ka remen no o, remen ka yar-mo, mo ro m-wo be-de un hun-ne ut-moor ne. Moa ru bongon-de Shir, komo remen a sepsté wu.

Ur-she'et n-me m-she

¹⁶ Remen kaane, te ruut ur-hur á. Amba urege wur-ut te ro m-sabre, myet un kaane ne a un muut un kukt-o na o o-pu o ko de ke ho-de.

¹⁷ Remen ka koob-de a m-swo m-moka à, dea gos á. Dea heet na be-de m-seps mo un ba m-ta. Mo arage nap-o un net à.

¹⁸ Remen ba rem-se yish ro m-hoks m-hyan à, te tuwe yish á, se de un rem-se a m-hoks m-hyan á. Remen rem-se a m-hyan à, se ro m-arag ba un rem, amba rem-se a m-hoks m-hyan á, se ro m-arag á.

Bor-us taan

Wur-ut pu-to

¹ Remen te nepse unze urege a wurumte ka hur-o te rotte ur-she'et n-me un o à, (wata wur-ut te, to un ka hono o-dak o), Shir un hi un de un o oa me te o-hur n-Ton shir. Ka hur-o ba ut-kom a ma o á. Komo oa she'et ba m-ta.

² Kane un hono o-dak a un swo ur-koob. A us-'yong remen gop-de m-ha n-ton o Shir be-de Shir he na 'ya un wur-ut na ut-pu to à.

³ Urege ne a hokte te, a 'wos te ur-kor á.

⁴ Bo te ur-she'et n-me un ka wur-o un hono o-dak o à, te us-'yong remen a sutu te. Ba te un con te wonge un ka wur-o te o ne o un hono o-dak á, amba te un con te hokte wur-o pu-o n-Ton shir, remen rii-yo un hoog-o ba m-ta yo hokte ka rii-yo yo ro m-mar myet à.

* **Bor-us nass:6 4:6** Hyen komo: Taka 1:3. † **Bor-us nass:13 4:13** Hyen komo: Bong 116:10 (ut-Girik).

⁵ Shir un hi un de un wu zongse na ka barme-mo, komo wu ya'ag na Kukt-o un wu bo wu swore nu-o un wu à remen wu kututé na yo wu he na m-nome kane o-co à.

⁶ Remen kaane te rotte un beeb-de ur-hur ne ko o ke da-o, komo te nepse unze urege de te ro o-hur ne un ka wur-o un hono o-dak o, to, tett o-hur un Wan-Koyan ne á.

⁷ She'et-de m-sheer tette, ba be-de un rii-yo a m-hyan un yish á.

⁸ O-nip, te ro un beeb-de ur-hur ne, komo te jiishte m-con te wonge un o ka wur-o ne, te she'ete mosse un Wan-Koyan ne Yeso n-Ton shir.

⁹ Arge koyan, te jiishte m-con wu hoge rerem-m te, ko te ro n-me un ka hono o-dak o ko n-Ton shir.

¹⁰ Nip-o, **Kiristi** a piishe ko wu ke net-wu ut-ma. Remen ko wu ke wua goks 'yons-de un senge-mo wu nome un wur-o un wu un ka hono o-dak o à, ko mo ur-bon, ko komo mo un ba ur-bon.*

She'et-de un hongse un hun-ne

¹¹ Remen te nepste gyer-o Wan-Koyan, o hante te rotte m-senge te nakante ye ken ye be-de Shir. Shir nepse bo te ro à kap, komo me m-hyan no nak to ka un hur-ur no.

¹² Ba te m-con te bum hi un te un co-o no á, amba te no m-'ya ur-hek no nomot us-ses un te, remen no hoksté shassu un ka ye ro us-ses un yo a m-hyan à un suge-de un yo ro un hur-de un ye à.

¹³ ¿Te un zunge, bo ye ken ye zee? Ko te zunge, te m-nom remen seps-mo Shir. Urege komo ba zungo á, o ka rem no o.

¹⁴ Koyan te ro m-nom, te yo m-nom ba remen hoog te á, amba remen was-m **Kiristi** mo ro te, m-gakte à. Remen te shereg o-nip unze **Kiristi** marag remen hun-ne kap, remen kaane hun-ne kap marag.

¹⁵ Wu marag remen hun-ne kap, remen ye ro un hoog ne à, taase ye she'et she'et-de un yo hur-de un ye cone à. Se de ye she'et remen wu mare rem un ye à, a 'yonste wu komo remen ye.

¹⁶ Remen kaane, kane un co a do m-gwoť un wu ken un hyan-o un net á, remen ko de nomte a ro un gwot-o **Kiristi** un hyan-o un net, m-moka a do wu m-gwoť kaane á.

¹⁷ Remen kaane, urege net ro n-me un **Kiristi**, wu waragte mat-o pu-o o ka, ka ut-o taag, m-moka ko yo ke rii-yo waragte o-pu yo.

¹⁸ To ka kap nom-mo Shir mo, wu ja'aste she'et-ur na un wu ne un bu-o Yeso **Kiristi**. Komo wu ya'uru na senge-mo un ja'as un she'et-de un ye ken ye un wu ne.

¹⁹ Unze Shir ro m-ja'as un she'et-de un hun-ne un wu ne un bu-o **Kiristi**, Shir ro m-sak un **ba'as-de** un hun-ne un hi-de un ye á. Wu ya'aste na senge-mo un ja'as un she'et-de un hun-ne un wu ne.

²⁰ Remen kaane, te m-esse un **Kiristi** sa o zee Shir un hi un de un o ro ut-ma n-me un te. Un jin-ur **Kiristi**, te no us-kon no ja'as she'et-ur no un Shir ne no warag nay-ne ye un wu, yanze yan-yage-to un wu á.

²¹ Yeso **Kiristi** cet nom **ur-ba'as** á! Amba **ba'as-ut** na Shir sawse wu. Un kaane o, n-me un Yeso **Kiristi**, a hoks she'et un she'et-ur kashi be-de Shir.

Bor-üş cind

¹ Be-de un senge-m na mosse un Shir ne, te konog no, taase no goks yar-mo Shir, no muut mo hwaa.

² Hogu no yo Shir zee à,

* **Bor-üş taan:10 5:10** Hyen komo: Roma 14:10.

“Um hoguşute no un hohond-mo o-da.

Da-o ho-de un gwu woone, um guug no.”*

Hogu no! O ka o ro da-o no he goks un kwum-o Shir, caane o ho-de un m-posse!

Swo ur-koob de ma Burus

³ Te con wu ken wu kum rii-yo ur-pukse un senge-m te á. Remen kaane, te rwo rii-yo ur-pukse un cow á.

⁴ Amba un hek-de un kaane, kap yo te m-nom à, te yo m-nom remen te kututé hun-ne unze te ya-m-senge-mo Shir ye. Te m-nom kaane n-me ur-joose, un swo ur-koob ne, m-rangse ne, myet un ko de ke swo ur-koob de.

⁵ A bu'ug te m-dum, a ru te n-me un kuke-o m-ke'et, komo a hooguşu te m-hoog un 'yons ur-hur ne; te nomog senge-mo arage 'wons-m te à, te taagute m-rew komo te rewe un mer.†

⁶ N-me un she'et-de ba m-kukop, us-nap ne se te rotte à, un 'mo ur-hur un gu hun-ne ne, te kutute unze te yan-senge-mo Shir ye be-de un **Kukt-o Shir**, komo m-was ne mo o-nip.

⁷ Be-de m-rwor un ma-ut te to o-nip, beeb-de Shir ro m-senge n-me un te, Kashi ur-she'et ro untun saw-to ur-gun un te, un kom-o ur-re ur-kwanta un te ne.

⁸ A te m-seps, a te komo ne m-yo'og, a te bom, a te komo ne ut-reeb. A mustu te ya-ut-bo, myet un kaane ne, te m-rwor o-nip.

⁹ Sa o zee a nap te á, a nepstu te ne ur-bon ne, untun ye ro un kom-to mar à te ro, te ka ne un hoog ne, a te m-'ya ur-koob, amba a ho te á,

¹⁰ N-me un naase-mo ut-men, te un kum rii-yo o-zak. Ko de nomte tett rii á, kap un kaane ne, rem te hun-ne deen kumug rii be un te, sa o zee tett rii á, amba koyan yo ma te yo.

¹¹ Te rurutu no ut-ma ur-hur sak no Korinti-ne, komo te upsutu no hur-ur te cas. Te wuke no yo ken á, komo te kutute no unze te waste un no ne deen.

¹² Ay, te yage no á, no ye yage ho'os ur-hur no goks te.

¹³ Me un ka ma-to un no ne bo tato-o ro un nome un yakar-ye un wu à. No un cen no, kutu te no was-m no.

No mosse ut-hi un ye ro yan-dor Yeso ne á

¹⁴ No mosse ut-hi un hun-ne ne ye ro un dor o Shir á. ¿Kashi un net a hoks m-she'et ba ut-ween un net yo-wu ne? ¿Ko ne ya mosse m-cucas o-comb ne?

¹⁵ ¿Ya mosse **Kiristi** un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**‡ ne? ¿Ko ne ya mosse wan-dor o Shir un wu ro un dor o Shir ne á?

¹⁶ ¿Ya mosse **Pyo-o Shir** un pyo-o m-gir ne? Na **Pyo-o Shir** o, o un hoog. Bo Shir zee à, “Man she'et mosse un ye ne, um tuwe n-me un ye. Man warag Shir o un ye, ye komo yea warag hun-ne re.”§

¹⁷ “Yawe zeeg kaane,
Remen kaane, se no rwuun be-de un yan-ba un dor,
no wongse hi un no un ye ne,

Taase no ci rii-yo m-kukop,
un kaane um he no m-goks.”*

¹⁸ “Yawe, wu ro Wa-ut-Gwomo kap à,
wu zee yo ka:

* **Bor-üş cind:2 6:2** Hyen komo: Isha 49:8. † **Bor-üş cind:5 6:5** Hyen komo: Seng 16:23. ‡ **Bor-üş cind:15 6:15** ut-Girik: Beriar. § **Bor-üş cind:16 6:16** Hyen komo: 1Kor 3:16; 6:19; Rewi 26:12; Izik 37:27; Irmí 32:38. * **Bor-üş cind:17 6:17** Hyen komo: Isha 52:11; Izik 20:34,41.

Man warag Tato no,
no komo noa warag yakar re campo-ne un ne'a-ne ne."†

Bor-us ta'yoor

¹ Or re ne, ye me m-was à, cinda a essute na ut-ma à, yage a esste hi un na ba m-kukop, be-de kap rii-yo he m-rwo o-wur ur-hur ne nom ba m-kukop á. Yage komo a waragte shiishe ba m-kukop n-me ur-she'et de un gyer-o un Shir.

*Burus nomog o-zak remen
ya-o-Korinti waktunte be-de Shir*

² Kutu no te unze no te m-was un hur-ut no. Te nome ko net gaan **ur-ba'as** á, komo te naas ko net gaan á, yagunte a zet te reeg ra-o un wu ken.

³ Ba **ba'as-de** me no m-sakke remen um zeeg kaane á. Bo um ruru no n-ga à, unze no un hur-ur te, yatt rii-yo he na m-hoks m-wongse á, ko n-me m-mar ko m-hoog.

⁴ Um ho'oste ur-hur sak un no ne, me komo m-gwon un no ne. Hur un de kumug jaab deen. Kap un koob-de a swo ne à, um ro o-zak ne deen.

⁵ Remen da-o te woo o-Makidoniya à, ka wur-o te o kum ur-wuwe á. Ko kene te ha, hwu'us-de zak, ut-ween un ye ken ye ne, o-gyer ne n-me un hur-ut te.*

⁶ Amba Shir, o ro un gwu'urse un hur-de un ye rotte jaab-o ut-men á, haan-m Titus hur-ut te gwu'ursute.

⁷ Ba remen haan-mo un wu temb mo rwo'u te o-zak á, amba ma-to wu ruru te à. Bo no do wu jaab-o ut-men à. Wu rurute te unze no conog hyan-m re deen, komo un bo no nome tuk-mo ut-men à, un rii-yo kore à. Un bo no nome m-senge no guut me à. Yo ka yo rwo'e zak-o re aragte o n-ga deen.

⁸ Ko um ru no tuk-mo ut-men, me was á. N-ga um ro nomog tuk-mo ut-men, remen um hyanag ká takurda-o um tomonte no n-ga à, o naaste men-ut no, ko de nomte ya o-da hiin.

⁹ Un kaane m-moka um ro o-zak ne. Ko de nomte me hoge rerem-mo un bo um naase men-ut no á, amba naase-mo un men-ut no rwo'og no waktunte be-de Shir. Remen no nomog tuk-mo ut-men bo Shir ro conge á, remen kaane te nomo no **ur-ba'as** á.

¹⁰ Tuk-mo ut-men mo un ko-hun ro net m-woot be-de m-mar. Amba gon mo Shir ro m-rwo net m-waktune be-de Shir, un kaane komo a kum gwu. Komo wanakke-o a do m-kus á, remen Shir sokste **ba'as-to** un ye.

¹¹ Gwot no no hyen rii-yo naase-mo ut-men gon mo Shir mo wu rwo'e un men-ut no à, yo mo haantu no à. Mo rwo'og no gop-de un nom un rii-yo a cone no nom à. No conog me m-kute unze no nomog rii-yo ur-bon. Mo rwo'og no nom us-ryaab, komo no hoge o-gyer. Mo rwo'og no rwo ur-hur, komo no nom m-senge. Mo rwo'og no m-zonge. Mo rwo'og no m-she'et zongse no hyen a ya'ag no koob-de rege á. N-me un ka orom-to n-me un ko yo ke cow-yo no kutute me unze no m-neke un cow-yo ur-bon.

¹² Da-o um m-genbe no ká takurda-o à, me was ko-wan-wu nome **ur-ba'as** á, ko ka wu a nome **ur-ba'as** à. Un hek-de un kaane me un gen remen um kututú no cas cas unze Shir nak unze no ho'oste ur-hur un te ne deen.

¹³ Ka rem-se kap rwo'og te jaab-o ut-men.

† **Bor-us cind:18 6:18** Hyen komo: 2Sam 7:8,14; 1Nom 17:13; Isha 43:6; Irmí 31:9.
ta'yoor:5 7:5 Hyen komo: 2Kor 2:13.

* **Bor-us**

Mosse un o ma te jaab-o ut-men o ne, har caane te doog kum o-zak deen remen zak-o Titus ro un o ne à, remen no kap no rwo'og ut-kom n-me un ka jaab-o ur-hur o wu kume à.

¹⁴ Remen um be'este um russute wu unze me m-gwon rem no, no ru me m'e á. Remen kap yo te rure no à nip-o, remen kaane gwon-m te mosse un no ne be-ur Titus shiig o-nip.

¹⁵ Was-mo Titus ro no m-was à mo ro m-do deen, kap da-o wu bakse dorotte-o no kap, un gon gos-to no kute wu da-o no gokse wu à.

¹⁶ Me o-zak m-moka remen um ho'oste ur-hur un no ne sak.

Bor-us eer

*Kamas no hwor remen yan-dor
un dak-o o-Judiya*

¹ Or re ne, m-moka komo te conog no nep rii-yo yar-mo Shir nome n-me un yan-dor ye Shir n-me un dak-o o-Makidoniya.

² Ye swoog ur-koob deen remen ye cowog o-range un kom-to un ye ro dor á har de warag ye o-zak. Komo de ru ye ken ye ya un caari-mo m-yar sak, ko de nomte ye ro n-me ur-koob à.

³ Um nak unze ye ya'aste bo un 'wons-mo un ye, har ma arage kaane. Ye nomog kaane un con-mo ur-hur ba remen a un gaktute ye á.

⁴ Ye konog te, te 'ye ye o-cow ye huut ut-kom be-de un senge-mo un gu un yan-ba-m-kukop n-me un dak-o o-Judiya.*

⁵ Ye ya'aste arge yo te hwo yea ya'as à. Ur-takan, ye ya'aste hi un de un ye be-ur Wan-Koyan, ka da-de ne ye ya'asuru hi un de un ye be un te, bo Shir cone à.

⁶ Un hyan-o un kaane, te konuru Titus wu he co, wu buse un morogse un ka yar-mo un con-mo ur-hur mo be-ur no, bo wu takne à.

⁷ Amba bo no re co be-de un koyan à, be-de m-she, be-de un rwor ut-ma, be-de un nap-se Shir, ko n-me m-senge, komo m-was ne mo no wasse un te ne à. M-moka, te conog no do m-ya'as un hwor no remen ka ye ro un swo ur-koob un dak-o o-Judiya.

⁸ Ba me un gakte no o á, amba de me no m-kute bo ye ken ye ro m-nom m-senge à. Yo ka he m-kute un gon was-mo no rotte un or no ne à.

⁹ Remen no nepse yar-m Wan-Koyan Yeso **Kiristi** rem na. Ko de nomte wu ro un ko yo ke rii-yo ne à, myet un kaane ne, wu waragte ko-koob rem no. Remen ko-koob-wu wu warge à, o rwo'e no kumut ko yo ke rii-yo un co-o Shir.

¹⁰ Ma-to um he no m-ya à to ká: A jiish ur-bon no kom rii-yo no takne un hak-o arge à, ba no un ya cot à, ay, no un hwo ur-hur komo no nomot kaane.

¹¹ Buse no ka senge-mo hur-ur no takne à, nom no bo un 'wons-m no he m-hoks à.

¹² Urege hwo ur-hur de m-ya ro kon, Shir a hoge m-rerem, urege no ya'aste bo un 'wons-m no. Shir con no ya'as rii-yo 'wons-m no woo á.

¹³ Ba me un con um hebe ye ken ye us-nu á, ka da-de ne um dooru no us-nu á. Amba me un zee kaane remen a wongté ka senge-mo hond hond bo depe à.

¹⁴ Se no gu ye m-moka bo no un o-cow yo un gwu ne à. No komo da-o no taage un yo ken rii-yo, ye komo ye ro un yo ne, yea gu no. Un kaane koyan he m-nom hond hond.

* **Bor-us eer:4 8:1-4** Hyen komo: Roma 15:26.

¹⁵ Gense yo ro: "Wu morogse deen à, ka yo wu morogse à, yo arag 'wons-mo un wu á. Wu morogse hiin à, ka hiin yo wu morogse à, yo kendu wu á."†

Titus un nay-ne ye un wu ne

¹⁶ Amba ur-bongon be-de Shir, o rwo'e Titus dekt un hur-de un wu, con-mo un wu guut no, untun bo um ro conge à.

¹⁷ Remen Titus wu un dek wu habute be un no remen te konog wu á, amba wu robe be-ur no untun bo wu esse ur-hur à.

¹⁸ Tea tombe mosse un wu ne, un ka heno-o ne wu ru ur-jin à, be-de un kap yan-dor remen ko'ot-mo un wu mo un **Ma-to m-Rerem** to Shir.

¹⁹ Arge kaane ma, yan-dor ye Shir dak wu remen wu ma'asté m-neke mosse un te ne. Tea kamas yar-mo un hwor be-de un **yan-dor Yeso** remen yan-dor ye o-Urusharima. Te un nom kaane remen te ya'asté ut-gos be-de un Wan-Koyan un hi un de un wu komo remen te kututé unze te ru'uste ur-hur te guut hun-ne.

²⁰ Te o-gyer taase wu ken wu kum gom-de ur-reeb be un te n-me un bo te m-nekette un ka yar-mo a ya'asu te mo un con-mo ur-hur à.

²¹ Con-m te te nomot yo jiishe m-bon à, ba un co-o un Wan-Koyan cot á, amba har un co-o un hun-ne.‡

²² Komo te m-tombe un ye ne, heno te ka wu te megre te hyen bo wu esse un hur-de un wu n-me un rii un hon un hon à. M-moka komo wu ho'oste ur-hur un no ne, wu conog wu ru ut-kom deen.

²³ Baks no unze Titus, ko-nay-wu m-senge wu, me un wu ne te un ka senge-mo rem no. Ka ye no hyane mosse un wu ne à, yan-dor ye Shir ye tombo ye, senge-mo un ye ro m-hante m-seps be-ur **Kiristi**.

²⁴ Remen kaane kutu no ka hun-ne ye kap gon was-m no un rii-yo hante te rotte un uku o-cin rem no à, remen yan-dor ye hyenet.

Bor-us jero

¹ Ba se um genduté no ma-to un gu un yan-dor ye Shir o-Urusharima á.

² Remen um nak no este ur-hur no guut, har me un uku o-cin remen kaane be-de un hun-ne ye o-Makidoniya. Me ye m-rure no hun-ne ye o-Akaya no zongsute m-yar ne cin un monce. Go un ka ine-mo no ine eso à, mo rwo'og ye ma ye inute.

³ Amba me ka m-tombe un or re ne, taase uku cin-o te rem no warag hwaa. Amba no ma'as zongse bo um russe ya-o-Makidoniya unze no zongse à.

⁴ Remen urege um habute mosse un ye ken ya-o-Makidoniya ye ne, taase ye 'wos no ba m-zonge, har te taage un rii-yo m-zee, myet-m na a hoge m'e remen te ukse o-cin un no ne.

⁵ Remen kaane o um hyente a nom ur-bon, me tombe or re ne ye hyen no rii-yo um habute, remen no morogsuté rii-yo no zee no he m-ya'as à, a 'wos yo zongse. Kaane he m-kute un hun-ne unze un con-mo un hur-ur no o, no ya'aste, ba a un gakte no o á.

M-go ur-hur sak

⁶ Baks no yo ká: Net-wu go'e hiin à, wua ce hiin; amba wu go'e deen à wua ce deen.

⁷ Ko wu ke net-wu, wu ya'as bo wu esse un hur-de un wu à, ba mosse un naase-mo ut-men ne á, ko wu a gakte à. Me un zee kaane remen Shir ro m-con un wa-m-ya'as ur-hur sak.

† **Bor-us eer:15 8:15** Hyen komo: Rwuu 16:18. ‡ **Bor-us eer:21 8:21** Hyen komo: Swoo 3:4 (ut-Girik).

⁸ Un yar-mo Shir, Shir a hoks no m-'ya kap rii-yo he no m-gu un hoog-m no à, remen ko o ke da-o un ko yo ke rii-yo no kumut kap rii-yo no o-hoob à, har arge kaane, remen no nomot ko mo ke senge-mo ur-bon ne.

⁹ Bo ro gense un Ma-to Shir à:

“Wu ya'ag koob-ne, ur-hur sak.

Kashi un senge-mo un wu moa te á.”*

¹⁰ Me un zee kaane remen Shir o ro m-'ya un ko-wa-ur-go go wu goot, komo o ro m-'ya un rii-yo m-re. Remen kaane, Shir a 'ye no go remen no goot, wu ro m-rwo go rotte m-bo'osse, har no ceeru deen remen kashi-m senge-m no mo m-yar.†

¹¹ A muut no ya-o-kwum un ko yo ke cow-yo remen no ma'asté m-'ya ur-hur sak ko o ke da-o a hoobe be-ur no. Un cow-o te senge-mo un yar-m no a warag mo un bongon-de Shir.

¹² Remen ka senge-mo m-yar mo notte à, ba yan-dor ye temb no ro m-gu á, amba ro m-kaprunde har m-do un cow-se ur-bongon be-de Shir.

¹³ Remen ka senge-mo no rwuntute hi un no cas, hun-ne a bum Shir remen dorotte-o no. No gokste ka **Ma-to m-Rerem** to, to ma **Kiristi**, komo remen yar-m no bo no wonge un ye ne komo un ko wu ke ne à.

¹⁴ Be-de un kon-se un ye be-de Shir, ye ma'as no komo m-kone us-barag n-me un hur-de un ye remen ka yar-mo aragte m-cep, mo Shir nomo no à.

¹⁵ A 'ye no Shir ur-bongon remen ka yar-mo, yar-mo arge beeb-de un cep ut-ma à.

Bor-us op

Burus ko-yan-Tom Yeso wu o-nip wu

¹ Me Burus, me no us-kon un hi un de, me wu a m-zee, Yan-gwegwer-mo ur-hi, ur-'won ne untun mo ma Kiristi urege me be-ur gaan un no ne à. Amba hun-ne ro me m-aag Wa-m-ciiz, urege me mosse un no ne à.

² Me no us-kon, taase no gaktu me um suu no da-de me habe, remen um nak man hoks su'e ka ye ro m-zee unze rii-yo te m-nom à, rem-se ma-hun se.

³ Te ur-she'et n-me un hono o-dak, amba te dum ur-gun bo hono o-dak ro m-dum á.

⁴ Remen saw-to ur-gun un te ba gon to hono o-dak to á, to un beeb-de Shir to, to tette m-naas un saw-to ur-gun to m-'wons to un yan-yage-ut na.

⁵ Te m-sabarse un sune-mo ut-ma kap un rii-yo he m-wen hun-ne nap un Shir ne à, men yoose un hun-ne ye 'ke barag-se un ye us-yo-se, sa o zee se ro be-de m-ke'et, remen ye hoksté nome un **Kiristi** o-dorotte un bu-yo un barag-se un ye.

⁶ Da-o no nome o-dorotte bo depe à, te zongse te ye'et ko wu ke ur-koob wu yage m-nom o-dorotte à.

⁷ Gwot no rii-yo ro cas à! Urege wu ken zeeg wu, wu ma **Kiristi** wu, yage ka net-wu ja'aste nom us-barag, wua nep unze te ma ye ma **Kiristi** ye.

⁸ Ko me uke o-cin remen ka gwomo-to Wan-Koyan ya'u te à, ka gwomo-to remen te bo'osutú no o, ba remen te sabarsuté no á. Remen kaane, yatt-wu he me m-rwo m-'e á, be-de un kute un hun-ne unze Yeso wu 'ya me ut-gwomo á.

⁹ Me con no hyen sa o zee gyer-o me no m-'ya á be-de un takurda-to me no m-genbe á.

* **Bor-us jero:9 9:9** Hyen komo: Bong 112:9. † **Bor-us jero:10 9:10** Hyen komo: Isha 55:10.

¹⁰ Remen ye ken ye ro m-zee, "Takurda-ut Burus to ro us-nu ne ur-beeb ne, amba urege wu ro be un na un hi un de un wu, wutt tep-o ur-beeb á, komo ma-to un wu ba rii-yo á."

¹¹ Yage gon ka hun-ne ye, ye nept yo ka: Yo te zee n-me un takurda-ut te à, te rokne á, ka te he m-nom da-o te ro be-ur no.

¹² Te bo'os te hongsuté ko te dekt hi un te untun hun-ne ye ro m-hyan ye zee ye aragte ko wan á! Ka hun-ne ye, ye ro m-hongse hi un de un ye un or re un ye ne, komo ye ro un hoob-o un wu jiishe à n-me un hi un de un ye, ye nep unze ye rott us-weer á.

¹³ Tea uk o-cin arge gwomo-to Shir ya'u te á, se de te uk o-cin un ka gwomo-to Shir essutu te remen te ko'otté **Ma-to m-Rerem** à, ka gwomo-to wooste har be-de no ro à.

¹⁴ Me un uk o-cin un raag-o Shir ya'u me ur-keer um nomot m-senge á. Rii-yo yan-gin un ma-ut re zee mosse un taage-o un gwomo-ut re ne to un kaane a rees m-warag o-nip me ro haante raag-o no á. Amba nip-o ro kon á remen um hantute no **Ma-to m-Rerem** o ma **Kiristi** rii-yo ye hantute.

¹⁵ Komo te pas be-de a zee te á, un uk o-cin un senge-mo ye ken ye nome á. Amba te m-hwo ur-hur, sher-m no a he co, remen ma-de un senge-m te n-me un no senguté m-do deen.

¹⁶ Urege no nomog kaane, ka da-de tea hoks m-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** un to ken dak-to n-co no. Remen te con uku o-cin un senge-mo wu ken wu rege wu nome un be-de a rwo'e wu à.

¹⁷ Amba "Kap wu he uku o-cin n-me un yo ken rii-yo à, wu uku o-cin un rii-yo Yawe nome à."*

¹⁸ Me un zee kaane remen ba wu ro bom un hi un de un wu, wu wu a un ho'os ur-hur un wu ne á, amba wu Wan-Koyan ro m-bom à.

Bor-us op o-gaan

Burus un yan-Tom Yeso ne ye ut-bo

¹ Me o-sakto noa dungune un me ne da-o me zee to ken ma-to hiin sa o zee men bom un hi un de untun bo ko-raag ro m-nom à. Se no dek me kaane!

² Me ur-shoob rem no, gon shoob-de m-was de Shir ro no m-nome à. Um surutu no o-nu un campo gaan, **Kiristi**, remen um ji'itté no ut-ge be-de un wu ba m-kukop.

³ Amba me un hoge o-gyer taase rii-yo kore **Hawa** à, yo kor no. Hwo-o rakste wu un weer-se un yo har wu nomu **ur-ba'as**. Kaane no ma, me un hoge o-gyer barag-us no a hoks no m-muut ba ur-bon, un kaane, noa kum ya'as ur-hi bo a cone, o-nip ne ba m-kukop be-ur **Kiristi** á.*

⁴ No m-goks un ye ro m-habe be un no à ba m-rem. No bupse yoos-de un ye un Yeso, ko de nomte de ro un hon un de te rurte **Ma-to m-Rerem** à. No bupse go un kukt-o ye ruru no à, ko de nomte ka **Kukt-o Shir** o no ro gokste o á. No goks ye ko ne ma-to rerem-to un ye á.

⁵ Me dek unze ka ye no m-zee, "Caari-ne ye un **yan-Tom Yeso**" à, ye aragte me un yo ken rii-yo á.

⁶ Me ko-kyangan-wu ut-ma wu á, amba me us-nap ne. Te kutute no yo ka cas cas un ko yo ke cow-yo.

⁷ ¿Ba'as-de me gweregse hi un de remen a jaksté no be-de un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** to Shir m-yar?

* **Bor-us op:17 10:17** Hyen komo: Irmí 9:24. * **Bor-us op o-gaan:3 11:3** Hyen komo: Taka 3:1-5,13.

⁸ Um rumsunte hwor o ka be-de un ye ken yan-dor ye Shir ye remen um nomot senge-m re be un no.

⁹ Da-o um ro be un no à, mett hwor á. Myet un kaane ne me sawsu no us-nu ka da-o á. Or na yan-dor ye ro n-me un dak-o o-Makidoniya à ye hante kap yo me m-con à. Me sawsu no us-nu ka da-o á, komo man senge-m nom un kaane.†

¹⁰ Nip-o **Kiristi** o ro be un de à, o rwo'u me m-zet net ro kon wu woo wu wenet me uku o-cin un myet dak-o o-Akaya á.

¹¹ ¿Ya rwo'u me m-zee kaane? ¿Remen me no m-con o á? Ay, Shir nak unze um conog no!

¹² Man he co n-me un yo me m-nom à, un yage un goks un gwu-o un hwor be-ur no, remen um wenet ká “Caari-ye un **yan-Tom Yeso** ye” uku o-cin unze, ye ma ye ro m-senge hond hond un te ne.

¹³ Go un ka hun-ne ye ba **yan-Tom Yeso** ye o-nip ye á, amba yan-senge-mo ut-bo ye. Ye ro un muut un hi un de un ye yan-Tom **Kiristi**.

¹⁴ Ba rii-yo ut-hyat yo á, remen **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ma un cen wu ro m-muut un hi un de un wu untun **wan-tom-wu Shir** wu m-cucas.

¹⁵ Remen kaane ba rii-yo ut-hyat yo á urege guw-ne ye un wu ye musste hi un de un ye untun yan-kashi m-senge mo Shir. Ur-kom yea kum ur-'yons de nome hond hond un ye ne à.

*Koob-de Burus swo à n-me
un senge-mo un wu*

¹⁶ Um ja'aste m-zee, taase wu ken wu zee me ko-raag-wu. Amba no deke unze kaane o, to, no ho'os ur-hur un me ne untun ko-raag, remen me ma um kumut rii-yo uku o-cin hiin.

¹⁷ Go un ka uku cin-o me m-nom à, ba Wan-Koyan wu zee um zee kaane á. Ay, un ka ma-to, men uk o-cin untun ko-raag.

¹⁸ Ye ken ye ro kon yan-uku-cin bo yan-hono-o-dak ro m-nom à, me ma yage um nomot kaane.

¹⁹ Bo no us-barag à, no m-hyan no us-weer ne deen, zak-o-zak no mdugune un raag-ne ne!

²⁰ Remen urege wu ken wu rwo'og no m-guw, no m-dungune un wu ne, ko wu rumse no rii, ko wu re ra-o no, ko wu kutu no m-'wons, wu ken no o-raag.

²¹ Me m-hoge m-'e um zet koob-de un 'wons-m te o hante te nomte ka rem-se á!

Amba urege wu ken wu ro un uku o-cin, remen yo ken rii-yo, ko me man nom jaab-o ut-men um uku o-cin, amba me ut-ma kaane untun ko-raag.

²² Urege ye **Yahuda**-ne ye, me ma ko-**Yahuda**-wu. Urege ne **Isra**-ne ye, me ma ko-**Isra** um ro. Urege ne yan-baag-o **Ibrahi** ye, me ma ko-yan-baag-o **Ibrahi** um ro.

²³ Urege yan-senge-m **Kiristi** ye, um aragte ye! (Me ut-ma sa o zee net-wu ro o-zungo à!) Ai, um aragte ye m-senge o-nip, swo m-geeg o ka, um swoog m-dum deen, um swoog m-cow o-darem o m-mar deen.‡

²⁴ So o-taan **Yahuda**-ne bu'u me us-sorog kwooz-ut yoor ba o-gaan [39].§

²⁵ O-tet yan-piish ut-ma ye un **Roma**-ne nomu me us-sorog. A jirig me ut-ta'ar so o-gaan. So o-tet hat-to m-ho caate un me ne n-me m-sa. Komo um taaste ur-ho um rewe n-me m-sa rii-yo a guut me.*

† **Bor-us op o-gaan:9 11:9** Hyen komo: Piri 4:15-18. ‡ **Bor-us op o-gaan:23 11:23** Hyen komo: Seng 16:23. § **Bor-us op o-gaan:24 11:24** Hyen komo: Kara 25:3. * **Bor-us op o-gaan:25 11:25** Hyen komo: Seng 16:22; 14:19.

²⁶ Ko o ke da-o me ur-hew. Um gontute o-darem n-me ut-roog, o-darem un kom-to un ya-ur-kwup. O-darem un kom-to un ye ro yan-dak-o re à, o-darem be-de un ye ro **Yahuda**-ne á, o-darem n-me o-bo, o-darem n-me o-kot, o-darem n-me m-sa, komo o-darem be-de un or re ne yan-dor ye ut-bo.†

²⁷ Um swoog o-darem, ur-koob ne, un koob-de m-rew, un mer ne, o-**swoot** o m-ho ne. Ba o-gaan á um taage rii-yo m-re, um swoog o-huw, um taage un cop-o m-cop.

²⁸ Se ken rem-se ut-moor ne se um taage à komo, ko de ke ho-de me un nu-se un yan-dor ye Shir ne kap.

²⁹ Urege wu ken wu taagute m-'wons me m-hyan sa o zee me wu taage m-'wons. Urege komo a rwo'og wu ken wu ur-he n-me **ur-ba'as**, yo ka yo ro me rees us-ryaab deen.

³⁰ Urege se um uk o-cin, man uku o-cin be-de um hyane um kendete à.

³¹ Shir o-Tato o un Wan-Koyan Yeso, wu a he m-bom ba m-ta à, nipse unze ba bo-to um rotte á.

³² N-me o-Damaskus, ko-gwamna-wu ro un kus-o un ko-Gwomo Aretas à wu sanag ish-ye un bo-o o-Damaskus remen wu shipt me.

³³ Amba nay-ne re kyerguntu me n-me o-koor un jim-de o-bo un hek-de un wur-o o-bo, um possute wu.‡

Bor-us op us-yoor

*Hyangan-to Yeso kute Burus
n-te un m-bo à*

¹ Ko de nomte uku o-cin a 'ye rii á, man he co un uku o-cin. M-moka, man re co un rwor un rii-yo Wan-Koyan Yeso rwunte me cas untun m-bo ut-hyangan ne komo.

² Um nak wu ken net-wu, wan-dor **Kiristi** caane hak-us op-us nass-se ka, se arge à, a deke wu ha-mo Ton-o atette-o be-de Shir ro à. Ko n-me o-wur o ko ba n-me o-wur á me nap á, Shir o cot nape.

³ Um nak ka net-wu, a un dek wu ha-mo un Ton-o atette-o, ko o-wur ko ba n-me o-wur á me nap á, Shir o cot nape.

⁴ Ree o wu hoge to ken ma-to to a hoks m-rwor á, go un to mat-de un net a hoks nom ut-ma un to á.

⁵ Man uku o-cin remen ka net-wu, amba man uku o-cin remen hi un de á, se de n-te un kende-m re.

⁶ Ko um uku o-cin, man warag ko-raag á, remen man ma'as un rwor o-nip. Amba man uku o-cin á, remen me con wu ken wu dek me arge bo wu ro me m-hyan á, un bo wu ro me m-hoge ne á.

⁷ Taase um uku o-cin, remen ka rem-se ut-hyat se se um hyane à, se ur-beeb, a tomnu me o ken gom-o untun hoog-mo o-yokor o-wur. Yo ka yo un nom sa o zee wu **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** tomne remen wu ye'et me ur-koob ba m-sok, komo remen mo wenet me uku o-cin à.

⁸ So o-tet um kone Wan-Koyan wu dossu me o un wur-o re.

⁹ Amba wu zeeru me, "Yar-m re bo'ossute wo, remen n-me kende-m ru o atte m-hyan un beeb un de." Remen kaane man uku o-cin o-zak ne remen um kendute remen beeb-ur **Kiristi** kumut ur-she'et be un de.

¹⁰ Da-o hun-ne ye ro me ut-reeb, ko ye 'ye me ur-koob, ko ye rangse me, ko ye egnutu me ur-koob remen um dore **Kiristi** à, me m-nom o-zak. Me un zee kaane remen da-o me kende ka da-o o me un kum ur-beeb de rwuune be-de Shir à.

† **Bor-us op o-gaan:26 11:26** Hyen komo: Seng 9:23; 14:5. ‡ **Bor-us op o-gaan:33 11:32-33** Hyen komo: Seng 9:23-25.

*Naase-mo un men-ut Burus remen
yan-dor-ye Shir ye ro n-me o-Korinti à*

¹¹ Um nomog m-raag, amba no ye rwo'u me. No ye depe no bum me. Ka ye no aage "Caari-ye un **yan-Tom Yeso**" à, ye jiishe me á. Ko de nomte ba yo ken rii-ye um ro á.

¹² Shir nomog rem-se o-made ut-hyat ne un me be un no. Ka rem-se kutu no unze **wan-Tom Yeso** um ro.

¹³ ¿N-te un yo ke bu-ye ne um kutu no unze no ur-hond un ye ken yan-dor ye Shir ne á? ¿Ko de remen me sawsu no nu-us re o á? Soksu me no ka **ba'as-de!**

¹⁴ Me zongse um habuté be un no o atette-o. Man ru'u no se ken nu-se á, remen no ye um cone, ba hwor no á. Remen udepe yakar-ye dek nu-se un tat un ye ne á se de tat-ne ye dek nu-se un yakar-ye un ye.

¹⁵ Man nom o-zak um hootu no kap yo ro me à, myet un hi un de ne. Urege um wastu no deen, ¿noa was me hiin ye á?

¹⁶ Noa su'e me unze me warag no o-caar o-suut á. Amba wu ken wua zee me un nomo no us-weer, um hokstu no mosse ut-bo ne.

¹⁷ ¿Me un re ra-o no be-de un ka ye um tombe be un no?

¹⁸ Um konog Titus wu habe be-ur no, komo um tompute wu ken or te koyan-dor o Shir mosse un wu ne. ¿Noa zee o Titus reeg ra-o no? ¿Me un wu ne rii gaan-ye ka te m-nom á?

¹⁹ No m-zee o ka da-o kap, senge-mo te rotte te ruuté hi un te be-de geeg-ur no. Shir o ro te m-su'e, nip-o Shir o te m-rwor n-me un **Kiristi** à. Or re ne, te m-nom un koyan remen no doot m-'wons un sher-m no.

²⁰ Me o-gyer taase da-o me habe um 'wos no bo um hwo o-sakto á, ko komo no hyen me bo no hwo o-sakto á. Me o-gyer o ut-ween, ur-shoob ne, us-ryaab ne, un con-to ur-hi ne, o-agegense ne, ut-reeb ne, un nu-mo ur-hi ne, o-da rem ne komo.

²¹ Me o-gyer unze me do m-habe komo, Shir a ru um hoge m-e un co no. Me o-gyer taase men-ut re naase remen hun-ne deen ye ro un nom **ur-ba'as** n-ga à, ye waktune be-de Shir á, ye yage nomo o-ás un she-et-de un ba ur-bon ne de ur-gop ka rem-se ye ro m-nom à.

Bor-us op us-tet

Nak ut-to

¹ Me habe be-ur no m-moka, atette-o ka. Untun bo gen-mo un Ma-to Shir zee à, "A dek ko to ke ma-to un nu-o un nen yoor ko nen tet ye hyane yo nome à."*

² Um be'este, um nekste no ut-to da-o um ro be-ur no habe-m ayoore-mo à. Um doog no nake ut-to m-moka me be-ur no á: Da-o me muube man kuse ka ye nome **ur-ba'as** n-ga á ko ye ken ye.

³ Man kutu no yo no cone m-hyan à. No nept unze **Kiristi** wu ro ut-ma ba me á. Wu kende wu nomot un no ne á. Wu ro ur-beeb ne be-ur no.

⁴ Ko de nomte a un kam wu sa o zee wu rott ur-beeb á, myet un kaane ne wu ro un hoog ne be-de Shir. Kang-o gaan, na yan-ba-ur-beeb ye n-me un wu, amba un beeb-de Shir a she-et un wu ne remen a nomot m-senge rem no.

⁵ Me'es no hi un no, no gut remen no nept ko no be-de m-sheer à. Ma'as no me'es un hi un no. ¿No nap unze **Kiristi** Yeso wu ro be un no á? O-nip wu ro kon be un no, se de urege no heeg be-de un ka me'es-de.

* **Bor-us op us-tet:1 13:1** Hyen komo: Kara 17:6; 19:15.

⁶ Um rwo'og ur-hur noa nep unze te he á.

⁷ Te un kon-se Shir unze noa nom rii-yo ba ur-bon á. Ba remen hun-ne hyenet unze te reeg ur-ho á, amba remen no nomot yo depe à ko de nomte hun-ne a hyen sa o zee te heeg.

⁸ Urege no m-nom ka rem-se se depe à, tea ja'as no á. Tea hoks wen o-nip á, un suge-de un kaane ma, tea gu hun-ne she'et un bu-yo o-nip.

⁹ Zak-o te m-nom te ro ba ur-beeb, amba no ne no ur-beeb ne. Komo te us-kon be-de Shir remen no bo'osseté shero shero un sher-m no.

¹⁰ O hante um gendute no se ka rem-se cin me be-ur no á. Me nom kaane remen da-o me habe, taase um kutu no ryaab-us re, un gwomo-to Wan-Koyan ya'u me à. To m-'yonsté no to ba to m-kaps á.

Ma-to ur-kom

¹¹ Or re ne, bo um komoste kà takurda-o, nom no o-zak! Nom no bo un nom-m no, no she'ete shiishe. Doo no or no ne jaab-o ut-men, komo she'et be-ur gaan un ye ne. Urege no nom kaane, ka Shir-o o ya'as no m-was, un gwugwu-mo ur-hur ne à, wu nom mosse un no ne.

¹² No gas or no ne hunhamat.

¹³ Kap yan-dor-ye Shir ro no ur-gas.

¹⁴ Men kon-se Shir unze no nept unze yar-m Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, con-mo rwuune be-de Shir, un morge-de un **Kukt-o Shir** ne, mo ro mosse un no ne kap!

Takurda-o Burus o_wu_gene_yan-dor Yešo n-me_ün dak-o o-Garatiya

Rem-se ro_n-me_à:

M-zante 1:1-10

Gwomo-ut Burus to_ün ko-yan-Tom Yešo 1:11—2:21

Ma-to m-Rerem to_ün yar-mo Shir 3:1—4:31

M-posse mo_ün ko-yan-dor Yešo ün yo depe_wu nom à 5:1—6:10

Ur-kom 6:11-18

¹ Me, Burus, genbe no_ka takurda-o, um baksutu no_unze, me_ko-yan-Tom-wu. Ba remen buug-de ün hun-ne dak me, ko_na hun-ne tomog me_o rwo'e um waragte ko-yan-Tom Yešo á. Amba Yešo **Kiristi** daagu me mosse Shir ne Tato na wu n-Ton shir, wu rwo'e Yešo meret wu muunte ün hoog ne à. Wu daagu me_komo wu tomu me um waragté ko-yan-Tom Yešo.

² Kap o_ün or re ne, ye_ro kane à, mossute ut-hi ün me_ne be-de ün tombe ut-gas be-to_ün yan-dor ün dak-o o-Garatiya.

³ Um konog Shir Tato na ün Wan-Koyan ne Yešo **Kiristi**, ye_ye'et no_m-yar ün gwugwu-mo ur-hur ne.

⁴ No_nak Yešo **Kiristi** ya'aste hi ün de ün wu remen **ba'as**-ut na, remen wu guut na ün ka da-o yo-o_o. Wu ün nom yo ka remen kaane Shir Tato na cone m-nom.

⁵ Yage a ye'et Shir m-seps ba m-ta! **Amin.**

Ma-to m-Rerem ut-gaan

⁶ Um hyang o-made. Ün ya o-da hiin, no_conog m-yage dor-o_ün wu agu no_à, be-de ün yar-m **Kiristi** har m-warag be-de ün yoos-ur hor-de, de **Ma-to m-Rerem**.

⁷ Amba **Ma-to m-Rerem** to_á, ko_hiin. Ye ken ye_ro kon ye_ro no_m-rukurse à, ye_ro m-senge ye_sugute **Ma-to m-Rerem** ut-ma **Kiristi**.

⁸ Amba me_no_m-rure, urege wu ken wu be ün te a ruru no_to ken **Ma-to m-Rerem** to_ün hon ün to_te rege te russutu no_à, ko_wan-tom-wu Shir, ko_te ün hi ün te, to, Shir huü wu nu-o_yo-o!

⁹ Untun bo_te rege te russutu no_n-ga à, me_no_m-ja'as m-rure m-moka unze kap bon wu ruru no_to ken **Ma-to m-Rerem** to_ün hon ün to_no_rege no_hogussute à, to_Shir 'ranu wu!

Bo_Burus warge ko-yan-Tom Yešo à

¹⁰ ¿Ko a ün zee_o, ka ma-to_me no_m-rure à me_to_m-rwor remen hun-ne gokstú me? Ay, rii-yo um cone_à, yo ro, um ru'ut Shir o-zak ün rii-yo me m-nom à. ¿No_m-zee_o me_m-senge remen um ye'et hun-ne o-zak? Ay, a ro zeege hun-ne ye_me_m-'ya o-zak, me_ro à warag wan-guw-m **Kiristi** á.

¹¹ Or re ne, yage um rurutu no_unze ka **Ma-to m-Rerem** to, to_Shir to_me no_m-rure à, to_rwuun be-de ün net á.

¹² Me_goksune to_be-de ün net á. Komo yatt-wu yoosu me_to_á. Yešo **Kiristi** ün hi ün de ün wu kutu me_to.

¹³ No_hogussute gon she'et-de um she'ette ün dor-o_ün jor-se ün **Yahuda**-ne à, bo_um ya'e hun-ne **yan-dor Yešo** ur-koob deen à, har um nomog m-senge um hoot ye.*

* **Bor-o gaan:13 1:13** Hyen komo: Seng 8:3; 22:4-5; 26:9-11.

¹⁴ No nepste komo be-de un dor-o jor-se un **Yahuda**-ne um jiishte or re ne **Yahuda**-ne m-senge ye te bosute caara-o gaan à. Um nomog senge-mo un dor-o un bu-se un ya-n-ga-ye se n-ga m-sok ne.†

¹⁵ Amba be-de un yar-mo, Shir wu daagu me cin ba a un m-makt me, wu agu me, har wu eks,

¹⁶ wu upsutu me yish, um nept Wà un wu Yeso, remen um rurut **Ma-to m-Rerem** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. Bo wu nome kaane à, me hoob netu 'ye me to ken ma-to á,‡

¹⁷ komo me ha o-Urusharima be-de un ye ba'u me m-warag **yan-Tom Yeso** á. Rii-yo um nome à, yo ro, um haaru dak-o un Raraba-ne, ka da-de um muunuru bo-o o-Damaskus.

¹⁸ Bo hak-us tet nomte à, um haaru o-Urusharima remen um hyenet Simon Bitrus§. Um nomuru ho-ut op-ut taan [15] be-de un wu.*

¹⁹ Un kom-de un kaane komo, me hyan ko wan-gaan be-de un **yan-Tom Yeso** ye kuse á, se **Yakubu** heno Wan-Koyan.

²⁰ Ka rii-yo me no m-gene à, bo-to á, nip-o. Un co-o Shir me m-rwor.

²¹ Bo jime à, um haaru dak-to o-Siriya un o o-Kirikiya ne.

²² Amba un o ka da-o, yan-dor o un **Kiristi** ye ro n-me dak-o o-Judiya, ye nap me un yish un yish á.

²³ Ye m-hoge de temb a m-zee, "Ka net-wu ro un 'ya un na ur-koob à, wu ka m-moka un rworu un Ma-to m-Rerem mo wu ro m-naas à!"

²⁴ Remen kaane, ye bomuru Shir remen rii-yo Shir nome rem re à.

Bor-us yoor

Yan-Tom Yeso gokste Burus n-me o-Urusharima

¹ Bo hak-us op us-nass [14] nomte à, um dooru m-warag o-Urusharima. Un ka da-o, um nekuru un Barnabas ne komo un Titus ne.*

² Shir ye kutu me ut-hyangan unze um neke. Da-o um woo reeno à, te morguru un sek-ye ne un **yan-dor Yeso**. Um ruru ye bo me m-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. Um ruru ye ka ma-to pakse, taase senge-mo me m-nom à, ko mo um rege um nomoste à, mo je hwaa.

³ Ye tosutu me, komo yatt-wu gakte á ko-wan-hew wu un de Titus á, ko de nomte wu ko-ya-o-**Girik**† wu à.

⁴ Ma-to ur-ko to un indune, remen ka ya-ur-ar ye yan-dor, ye cow ne wukusse à, remen ye wenet na ur-she'et sasa be-ur **Kiristi** Yeso. Ye ro m-con ye muut na guw-ne.

⁵ Amba te 'ya ye ur-hek á, ko hiin. Remen te rurutu no **Ma-to m-Rerem** to o-nip.

⁶ Amba ka hun-ne ye ro yan-co à, ye do rii be-de un yoos-de me m-yoos á. (Un hyan-o re ko ye ro wan-ne kap gaan to be un de, remen Shir rott m-koos á.)‡

⁷ Ye de un hi un de un ye hyeneste bo Shir cone wu ya'astu me senge-mo un rwor un **Ma-to m-Rerem** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á, untun bo wu ya'ase Bitrus m-senge wu rure **Yahuda**-ne à.

† **Bor-o gaan:14 1:14** Hyen komo: Seng 22:3. ‡ **Bor-o gaan:16 1:15-16** Hyen komo: Seng 9:3-6; 22:6-10; 26:13-18. § **Bor-o gaan:18 1:18** ut-Girik: Kepas. * **Bor-o gaan:18 1:18** Hyen komo: Seng 9:26-30. * **Bor-us yoor:1 2:1** Hyen komo: Seng 11:30; 15:2. † **Bor-us yoor:3 2:3** Ko-ya-o-Girik = ko-Yahuda-wu á. ‡ **Bor-us yoor:6 2:6** Hyen komo: Kara 10:17.

⁸ Shir nome m-senge n-me un hur-ur Bitrus remen wu waragté **wan-Tom Yeso** be-de un **Yahuda**-ne à, wu wu komo nome m-senge n-me un hur-ur un de remen um waragté **wan-Tom Yeso** be-de un ye ro **Yahuda**-ne á.

⁹ Un hyan o un bo Shir ya'u me yar-mo un wu à, **Yakubu**, Bitrus[§] un **Yohana** ne goksuru me. Ye, ye a esse ye ro co be-de un hun-ne **yan-dor Yeso** à, ye goksuru te te Barnabas un hur-ur gaan. Myet-m te, te dek hi un te unze te un Barnabas tea he be-de un ye ro **Yahuda**-ne á. Ye ká komo ye he be-de un **Yahuda**-ne.

¹⁰ Amba ye baksutu te unze taase to-to ke te un koob-ne ne ye ro be-de un ye à. Me ne cin n-ga ka rii-yo ro un hur un de.

*Burus nak Bitrus ut-to
un bo-o o-Antakiya*

¹¹ Da-o Bitrus^{*} woone bo-o o-Antakiya, um nakuru wu ut-to yish-ye horo horo remen **ba'as-de** un wu wukusse o de ro á.

¹² Ur-takan, wu ro m-re un rii-yo m-re mosse un yan-dor ne ye ro **Yahuda**-ne á. Amba da-o nay-ne **Yakubu** woone es-mo o-Urusharima à, Bitrus koosuru un hon wu do m-re mosse un ye ro **Yahuda**-ne ne á. Wu un nom kaane remen wu ro un gyer-o un **Yahuda**-ne ye ro m-con a **ko** ko wu ke net-wu ur-ko à.

¹³ Kaane ma ye kusse be-de un **Yahuda**-ne à yan-dor ye nomog ka senge-mo **ur-ba'as** mo untun Bitrus, har ye swoog hi-ur Barnabas be-de un koob-de un rwor o-nip.

¹⁴ Da-o um hyane ye ro m-dore nip-o un **Ma-to m-Rerem** to Shir á, um zeeru Bitrus un yish-ye un kowan. “Wo ko-**Yahuda**-wu, amba wo ur-she'et untun wu ro ko-**Yahuda** á. Amba wo m-dore un jor-se ye ro un **Yahuda**-ne á. ¿M-moka woa ru ye ro **Yahuda**-ne á ye dore jor-se un **Yahuda**-ne?”

*Shir guug Yahuda-ne
un ye ro Yahuda-ne ne á*

¹⁵ “Ko de nomte na **Yahuda**-ne ye be-de o-mat, ba ye ro **Yahuda**-ne á, komo ba ‘ya-ut-**ba'as**’ á,

¹⁶ a nepse net a warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir be-de un dore o-**karamsa** á, se de wu shereg be-ur Yeso **Kiristi**. Remen kaane, na ma a ya'aste hi un na be-ur Yeso **Kiristi**. A un nom kaane remen a kumut m-warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir be-de m-she be-ur **Kiristi**, ba be-de m-dore o-**karamsa** á. Remen yatt-wu he m-warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir remen dor-o o-**karamsa** á.[†]

¹⁷ “Urege, bo a cone m-warag ba **ur-ba'as** un co-o Shir be-de m-she un **Kiristi** à, a 'wostu na **ya-ur-ba'as** remen a jorote o-**karamsa**, ¿ko nom un kaane kututu na **Kiristi** ro un tor-se un nom **ur-ba'as**? Ay, ko hiin!

¹⁸ Urege um inute, me komo m-jamas un ma-to um wugurse à, um waragte o ka ko-yan-jet o-**karamsa**.

¹⁹ Bo um ro m-senge um kumut hoog be-de Shir un bu-yo un ess o-**karamsa** à, **karamsa** zeeru me, ko-wan-jet o-**karamsa** wu um ro komo se um marag. Bo um hyente káane à, um yagu m-she be-de o-**karamsa** um kumut m-hoog be-de Shir. Um gwoturu **Kiristi** un hond de un wu um kumut hoog. A kamag wu remen wu dek swo ur-koob un de komo wu ya'ag me hoog.

§ **Bor-üş yoor:9 2:9** ut-Girik: Kepas. * **Bor-üş yoor:11 2:11** ut-Girik: Kepas. † **Bor-üş yoor:16 2:16** Hyen komo: Bong 143:2; Roma 3:20,22.

²⁰ A kamag me be-ur gaan un **Kiristi** ne. M-moka me un hoog ne, amba me wu un hi un de á. **Kiristi** wu ro hoog-mo un hur un de. Ka hoog-mo un wur-o re mo, hoog-mo be-de m-sheer un **Wà-wu Shir**. Wu kutu me m-con à har wu mer rem re.

²¹ Man ginim yar-mo Shir á. Amba urege net a hoks m-kum un she'et-de ba **ur-ba'as** un co-o Shir un bu-yo un dore o-**karamsa**, yo ka kututu na unze mar-m **Kiristi**, waragte hwaa o ka."

Bor-us tet

Dor-o o-karamsa ko m-sheer be-ur Kiristi

¹ No raag-ne ya-o-Garatiya! ¿Wa zungsu no o? ¿Ko wu ken wu un nomo no us-baat? Um rurutu no cas cas unze Yeso **Kiristi** marag n-ton o-**kan**.

² M-moka um conog um nep rii gaan be-ur no. ¿**Kukt-o Shir** un haan no remen no dorute o-**karamsa**, ko remen no shereg un ma-to no hoge à?

³ M-moka ¿yan-gon koob-de us-barag de koru no? No ka teksune un **Kukt-o Shir**, amba m-moka ¿no conog m-buse un 'wons-mo un ma-hun?

⁴ ¿Ashe koob-de no swoo go-us-go à, waragte hwaa o ka? ¿A nome kaane?

⁵ Wata, Shir ye ya'u no Kukt-o un wu à, wu ro komo m-nom un rem-se ut-hyat be-ur no à. ¿No un zee o wu ro m-nom kaane remen no m-dore o-**karamsa**, ko remen no hogute ma-ut **Kiristi**, no sher komo un to?

⁶ Gwoť no hew-ur **Ibrahi**. A geneg unze, "Wu shereg be-de Shir, remen kaane Shir zette wu kashi un net.*"

⁷ To, yage no nept unze ya-m-sheer be-de Shir ye ro "Yakar **Ibrahi**" remen ye shereg be-de Shir bo **Ibrahi** sher à.†

⁸ Ma-to Shir gense, to rworog cin n-ga unze, ye ro **Yahuda**-ne á yea hoks m-kum ur-con ur-kashi be-de m-sheer un co-o Shir. Remen cin n-ga a rurute **IbrahiMa-to m-Rerem** unze, "Be un du, Shir a ru'e hun-ne kap o-kwum.‡"

⁹ **Ibrahi** gokste Shir o-nip ne, komo a ya'ag wu o-kwum. Kaane o komo kap wu gokse Shir o-nip à, a 'ye wu o-kwum mosse un **Ibrahi** ne.

¹⁰ Remen kap ye ro o-sakto Shir a goks ye remen ye ro m-sheer un **karamsa-o Mosa** à, a huu ye nu-o yo-o. Remen Ma-to Shir gense to zeeg, "Kap wu m-dore un kap o un rii-yo ro gense un takurda-o o-**karamsa** á, a husute wu nu-o yo-o.§"

¹¹ M-moka cangam to ro, yatt-wu he m-hoks m-warag kashi un co-o Shir un dor-o o-**karamsa** á, remen a genesse unze, "Wu ro kashi à, be-de m-sheer o wu he kum un hoog.*"

¹² Yatt-yo mosse dor-o o-**karamsa** un sher o-nip ne á, untun bo a gene à, "Wu nome kap rii-yo **karamsa**-o rwore à, be-de un o wu he kum m-hoog.†"

¹³ Ka nu-o yo-o o, o o-**karamsa** a possussute o, remen **Kiristi** rurug na be-de un ka nu-o yo-o o, remen a muute wu rii-yo yo, rem na. Remen kaane a geneg, "Kap bon wu a kame n-te un **kan**-o o-ce à, a huutu wu o ka nu-o yo-o.‡"

¹⁴ **Kiristi** rurug na remen ka kwum-o a hu'e **Ibrahi** à, ye ro **Yahuda**-ne á ye kumut ka kwum-o be-ur **Kiristi** Yeso. Un kaane, na ma, be-de m-sheer, a hoks m-kum un ka **Kukt-o Shir** swore o-nu à.

* **Bor-us tet:6 3:6** Hyen komo: Taka 15:6; Roma 4:3. † **Bor-us tet:7 3:7** Hyen komo: Roma 4:16.

‡ **Bor-us tet:8 3:8** Hyen komo: Taka 12:3; 18:18; 22:18. § **Bor-us tet:10 3:10** Hyen komo: Kara 27:26 (ut-Girik). * **Bor-us tet:11 3:11** Hyen komo: Haba 2:4. † **Bor-us tet:12 3:12** Hyen komo: Rewi 18:5. ‡ **Bor-us tet:13 3:13** Hyen komo: Kara 21:23 (ut-Girik).

O-karamsa un swor o-nu ne

¹⁵ Or re ne, yage un ruuturu no sha-mo un rii-yo no nepse un yo ne à. Urege hun-ne yoor sworog o-nu komo ye rwo'uru ut-kom remen ye este ka swooru nu-o yatt-wu he o m-soks á, yatt komo wu he m-do un yo ken rii-yo á.

¹⁶ M-moka Shir surute **Ibrahi** un wa un wu ne o-nu. A geneg unze, un "Yakar-ye" á. Urege kaane o, ye ro deen o ka. Ay, a un zee, "Wà ru," net gaan wu ka, wata **Kiristi**.§

¹⁷ Rii-yo me m-zee à yo ka, Shir surute **Ibrahi** o-nu wu shooste ka nu-o. Rii-yo ka **karamsa**-o a haante us-hak zungu-us nass, un hak-ur kwooz us-op [430] da-o wu sure **Ibrahi** o-nu à. Ka **karamsa**-to rwo swor nu-o waragte o-hwaa á, har m-moka swor nu-o Shir ro gung.*

¹⁸ A ro zeege a goks cim-yo Shir un bu-yo o-**karamsa**, ka da-de a roa kum yo un bu-yo un swor o-nu á. Amba Shir ya'aste **Ibrahi** ka cim-yo un bu-yo un ka swor o-nu o.†

¹⁹ To urege káane o, ¿remen yan o a hantute o-**karamsa**? A un do o-**karamsa** remen a rwuntute **ur-ba'as** cas. A un hante o remen a nomot m-senge un o har ka ho-de ka wà-wu Yeso‡ he m-haan à. Ká wà-wu haante remen ká swor o-nu o. **Yan-tom-ye Shir** ye hante **Mosa** ká **karamsa**-o. Komo **Mosa** wu ro n-tete o Shir un hun-ne ne à, wu ro m-nom ka senge-mo m-hongse be-de un Shir un hun-ne ne.

²⁰ A m-con un wa-m-hongse urege hun-ne arge yoor conog esse ut-ma. Amba Shir un nom kaane un hon-de un wu. Wu rott wa-m-hongse ut-ma da-o wu sure **Ibrahi** nu á.

Yo hante o-karamsa à

²¹ ¿Yo ka un warag o unze **karamsa**-o ro ur-hwu'us un swor o-nu o Shir ne? Ay, ko hiin! A ro zeege **karamsa**-o wa 'ye na hoog pu-o, a roa kutu na unze a kum kashi m-yar be-de Shir un cow-yo un dore o.

²² Un suge-de un kaane, gense to ro un Ma-to Shir unze, hono o-dak kap ro un kus-o **ur-ba'as**. ¿Remen ya? Shir un yage yo ka korot remen wu ya'aste swooru nu-o wu nome, be-de ye shere be-ur Yeso **Kiristi** à.

²³ Rii-yo bu-yo m-sher un **Kiristi** woontu na, **karamsa**-o ro na m-hok, o ro bobse na be-de m-ru ro kon á se da-o a kutu na bu-yo m-sher ur-kom à.

²⁴ A bobsutu na un kom-to o-**karamsa** remen o eret na har **Kiristi** haante. Un kaane, be-de m-sher a warge ba **ur-ba'as** un co-o Shir.

²⁵ M-moka ne bo da-o sher-m woosune à, a un kus-o o-**karamsa** á.

Be-to m-sher myet-m no muune yakar-ye Shir

²⁶ Remen no shereg be-ur Yeso **Kiristi**, kap-m no no warge yakar-ye Shir.

²⁷ Remen myet-m no a un yo'ostu no m-ho no waragte ye ma **Kiristi**, no cok hi un no n-me un **Kiristi**, untun bo a m-cop un saw-ut pu-to à.

²⁸ Remen kaane koos-m ro kon á be-de un **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne ne á.§ Komo koos-m mo kus be-de ye ro ur-mat un guw-ne ne á, ko be-de un ne'a-ne un campo-ne ne. Kap gaan no ro be-de un mosse ur-hi un **Kiristi** Yeso.

²⁹ Urege no ye ma **Kiristi** ye, no waragte yakar **Ibrahi** ye o-nip, komo noa goks ka cim-yo Shir swore o-nu à.*

§ **Bor-uş tet:16 3:16** Hyen komo: Taka 12:7; 13:15. * **Bor-uş tet:17 3:17** Hyen komo: Rwuu 12:40.

† **Bor-uş tet:18 3:18** Hyen komo: Roma 4:14. ‡ **Bor-uş tet:19 3:19** ut-Girik: wà-wu a surte o-nu.

§ **Bor-uş tet:28 3:28** ut-Girik: Girik-ne. * **Bor-uş tet:29 3:29** Hyen komo: Roma 4:13.

Bor-uş nass

*A guw-ne ye tomso á
amba a waragte yakar-ye Shir*

¹ Wà wan-re o-cim da-o wu ro ya o-wà o-rek yo, wu un ko-guw ne gaan to, ko de nomte kap o un rii-yo un ka hur-o yo ma un wu yo à.

² Da-o wu ro'e ya o-rek yo, ye ken ye ro kon ye ro wu o-gwoť à har da-o tato-o un wu rwo'e à.

³ Kaane to ro be un na, n-ga rii-yo **Kiristi** haante, a ro untun yakar rek-ye. A ro untun guw-ne, a un hoob-o un a reet ur-ho be-de Shir un bu-yo un jind-se un **Yahuda**-ne.

⁴ Amba bo da-o Shir esse à woote à, Shir tomnuru Wà un wu. Wu haante un bu-yo un mat-o un ne'a. Wu dorute ka **karamsa**-o Shir ya'ase **Mosa** à.

⁵ Wu un nom kaane remen wu rurut ye ro un kuş-o o-**karamsa** à, komo wu muut ye ur-mat be-de Shir.

⁶ Shir tomonte Kukt-o Wà un wu n-me un hur-ut na remen a nept na yakar-ye Shir ye. **Kukt-o Shir** o ro un eeg-se Shir unze, "Abba,* Tato re!"

⁷ Remen kaane wo ko-guw-wu komo á, wo wà-wu. Remen wo mat-de un wu de, Shir a ru o re kwum-o un cim-yo un wu.†

Burus waste un Garatiya-ne ne

⁸ N-ga da-o no ro nakke Shir á, no ro m-dore un m-gir un nome un ye ken shir-ye ne m-guw, amba gir-mo ro Shir-wu o-nip á.

⁹ Amba m-moka no nipse Shir, ko na a zee Shir nipse un no ne. ¿Remen yan o no hette m-warag be-de un bu-yo un jor-se un **Yahuda**-ne se o-hwaa? ¿No un con o no warag guw-mo un se komo?

¹⁰ No conog no re ur-ho be-de Shir, be-to m-koos un to ken ho-to un se ken reng-se ne un o ken da-o ne, un se ken hak-se ne.

¹¹ Ka rii-yo no m-nom à ya'ag me o-gyer, remen waragte sa o zee o ka koob-de um swo rem no à jaag o-hwaa!

¹² Or re ne, hakkur no she'et no sasa bo um ro es-mo un ká rem-se à, remen um waragte bo no ro à, (no ye ro **Yahuda**-ne á), sasa es-mo un ká **karamsa**-to. No yo'og me da-o um ko'otu no ka ma-to á.

¹³ No nipse gom-o um nome à. O tikshi me cow-yo um hantutu no **Ma-to m-Rerem** à ur-takan.

¹⁴ Ko de nomte me keese á komo hur-ut no naasute deen, kap un kaane ne, no mus me hwaa á. Komo no gwokt me ur-bon ne. No gokstu me untun **wan-tom-wu Shir** n-Ton, ko komo bo no gokse **Kiristi** Yeso un hi un de un wu à.

¹⁵ No nomog o-zak deen un ka da-o! M-moka un ya, ¿yan gon zak-o no nome rem re? Um nepste un ka da-o, rii-yo m-nome rotte, no roa hurum yish no, no ya'as me!

¹⁶ Ashi, ¿m-moka me un warag o ka wan-yage-ut no, remen um rurutu no yo ro o-nip?

¹⁷ Ye ka hun-ne ye hamattu no ur-bon ne, amba yo ye cone à yo rott ur-bon á. Ka yo ye cone à yo ro ye wongsu no un me ne, remen no hamattu ye bo ye hamtu no à.

¹⁸ Ka hamat-mo ro ur-bon ne urege ka con-mo ro ur-bon ne, koyanda, ba se me be-ur no á.

* **Bor-uş nass:6 4:6** ut-Arameki: Abba. † **Bor-uş nass:7 4:5-7** Hyen komo: Roma 8:15-17.

¹⁹ Yakar re ye me m-con à, ayoore-o ka me m-hoge reeten-mo un mat-o no. Komo me un senge-mo un swor ur-koob har da-o **Kiristi** bo'ose n-me no bo wan-yaar ro m-bo'ose un men-ut inu un wu à.

²⁰ Um ro conog um ro un no ne m-moka, ka da-de um roa ja'as cor re. Ay, hur un de naasute rem no!

Sha-m Hajaratu un Saratu

²¹ Yage um cit no, ino ye ro m-con m-dore o-**karamsa** à, no nepste o ka yo **karamsa**-o zee?

²² Remen gense to ro unze, **Ibrahi** ro un yakar ne nen yoor yan-campo-ne, ka wa gaan-wu ko-guw-wu un ne'a matu wu, wu ka komo ba ko-guw matu wu á.

²³ Ka wa-wu ka ko-guw-wu mate à, **Ibrahi** un kum wu bo a wette m-kum un yakar à. Amba wu ka wa-wu ro be-de un ne'a-wu ut-ge à, mat-o un wu o ut-hyat o, remen swor o-nu o Shir sure **Ibrahi** à.

²⁴ Mo ka sha-mo, ka ne'a-ne ye yoor kutute swor o-nu o-yoor. **Hajaratu**† he mat un guw-ne, wu ro sha-mo un swor o-nu § o a nome un Haag-o Sinay à.

²⁵ **Hajaratu** sha-mo un Haag-o o-Sinay o ro un dak-o un Raraba-ne à. Wu ro sha-mo un bo-o o-Urusharima o m-moka, remen wu un yakar-ye un wu ne kap guw-ne ye un kus-o o-**karamsa**.

²⁶ Amba Urusharima-o pu-o ro kon n-ton, na ye m-ha kane à ya a ro sasa be-de un dor-o o-**karamsa**. Na ye m-ha kane à, a o un gwot-o o-bo unze o ro inu na remen na yakar-ye Shir ye ye o-nip. **Saratu**, ba ko-guw-wu á, wu ro sha-mo un ka Urusharima-o pu-o o.

²⁷ Gense to ro unze,
"Ko-maktan-wu un ne'a nom o-zak,
kan **kan**-o o-zak wo wu nape reeten-mo o-mat á.
Men zee kaane remen ne'a, wu ro ko-maktan n-ga à,
wu makt yakar deen,
arge ne'a-wu wette m-mat à. *"

²⁸ M-moka no or re ne, no ma yakar-ye Shir ye be-de un swor o-nu untun **Ishaku**.

²⁹ Un ka da-o komo ka wa-wu a mate un bo a wette m-mat á, wu a reese wa-wu a mate un beeb-de un **Kukt-o Shir** à ur-koob. Kaane to ro har m-moka.†

³⁰ Amba gense to ro be-de un Ma-to Shir unze, "Yan ka ko-guw-wu un ne'a-wu un wa un wu ne, ye ru. Nom kaane remen wa-wu un ko-guw-wu un ne'a a wong o-cim un wu ka wa-wu ne á. Ka wa-wu wu inu un wu ro ko-guw á."‡

³¹ Remen kaane or re ne, na yakar-ye un ka ko-guw ne'a-wu wu á. A ro yakar-ye un ka ne'a-wu wu ro ko-guw á.

Bor-üş taan

Ur-she'et sasa be-ur Kiristi

¹ **Kiristi** ustun na remen a she'ette sasa. Remen kaane she'et no sasa, taase no she'et she'et-de un guw-ne komo á.

² M-moka hogu no me. Me, Burus, me no m-rure, urege no gokste a nomu no ur-ko, yo ka kututu na unze **Kiristi** hwaa wu ro be-ur no o ka.

‡ **Bor-üş nass:24 4:22-24** Hyen komo: Taka 16:1-16; 21:8-9,12-17; 25:12.

* **Bor-üş nass:27 4:27** Hyen komo: Isha 54:1.

Hyen komo: Taka 21:9. ‡ **Bor-üş nass:30 4:30** Hyen komo: Taka 21:10.

§ **Bor-üş nass:24 4:24**

† **Bor-üş nass:29 4:29**

³ Me no jamas m-bakse unze kap wu gokse wua dore **karamsa**-o ur-ko à, a gakte wu dore o-**karamsa** kap o ka.

⁴ No ye ro m-senge no she'ette ba **ur-ba'as** un co-o Shir un bu-yo m-dore o-**karamsa** à, no regussute no ruussute hi un no be-de un dor **Kiristi**. No pa'ag o ka yar-mo Shir.

⁵ Te de te ru'usse ur-hur Shir a hongse te un wu ne, Amba a senge m-sheer un mosse un gwu-o un **Kukt-o Shir**. Komo a senge ur-'er o-dish ne, unze **Kiristi** a muut na kashi un hun-ne un co-o Shir.

⁶ Remen a ro n-me un **Kiristi** Yeso, ko ur-**ko** ko ba ur-ko yo ken rii-yo yo á be-ur na. Amba rii-yo Shir cone cot à yo ro net sher be-ur **Kiristi**, komo hoog-mo un wu ro m-kute wu conog Shir un hun-ne ne.

⁷ No ro m-ha co ur-bon ne, ¿Wa wenu no dor-o o-nip?

⁸ Shir ye á, remen wua gu no no ma'aste sasa.

⁹ Ka yoos-de ut-bo de ya de ro untun "Ya o-**yist** o-rek yo, yo ro m-rwo ut-burodi rotte m-hundunde deen."*

¹⁰ Remen gam-o hi-ut na n-me un senge-m Wan-Koyan, um nepse noa dore yo ken cow-yo yo a kutu no un hon hesse-de un yo ma re á. Komo wu ro no m-'yons ur-hur à wua su ur-koob ko wan wu.

¹¹ Or re ne, urege har m-moka me m-ko'ot unze depete a **ko** kowan, ¿ya hante m-moka hun-ne rottu me m-'ya ur-koob? Urege me us-tor unze a ko ur-**ko**, ai, ma-ut re mosse un mar-m **Kiristi** ne n-ton o-**kan**, ro a warag rii-yo ur-pukse be-de un ko wu ke net-wu á!

¹² Ay, ka yan-'yons un no ut-hi ye, ye ka ye conu no gaktu ur-ko à, jiishte ye re co ye pesem hi un de un ye!

¹³ Or re ne, Shir conog no she'et sak komo sasa. Amba wer no taase ka she'et-ur no de o-sasa de warag no bu-yo un dore un rem-se wur-o cone à. Un suge-de un kaane, yagu no ka she'et-de o-sasa de wootu no un nome un ye ken ye m-guw n-me m-was.

¹⁴ Remen myet-mo o-**karamsa** a un mosse un **karamsa**-o gaan, o ro, "Was wan-bor-o ru untun hi un du."†

¹⁵ Amba urege no ro m-dum un hi un no, no us-haw, no un ti'in hi un no untun nem-ye o-koť, muut no ur-hi, taase no sabre kap!

Doru no o-Kukt ba ur-ba'as á

¹⁶ Yo me m-zee à yo ka, yagu no **Kukt-o Shir** o kututu no o-cow. No nome kaane no hede m-dore un she'et-de ma-hun á.

¹⁷ Me un zee kaane remen she'et-de ma-hun ro m-honge o-Kukt ne á, o-Kukt komo o ro m-honge un she'et-de ma-hun ne á. Ka rem-se us-yoor ro ut-yage ne. O rwo'e notte m-hoks m-nom un yo no cone m-nom á.‡

¹⁸ Amba urege **Kukt-o Shir** o ro no m-dorotte, no un kus-o o-**karamsa** o ka á.

¹⁹ Senge-mo she'et-de ma-hun ro m-nom à, ya mo ro cas:

Koob-de m-'e, un
She'et-de o-ás ne, un
Nom un rem us-yo-se ne, un

²⁰ Guw-mo us-toog ne, un

Mor-ne,
Hun-ne yan-yage-ut or un ye ne m-dum ne, komo,
Ye m-nome un or un ye ne ur-shoob,
Ryaab-se, komo un

* **Bor-üş taan:9 5:9** Hyen komo: 1Kor 5:6. † **Bor-üş taan:14 5:14** Hyen komo: Rewi 19:18.

‡ **Bor-üş taan:17 5:17** Hyen komo: Roma 7:15-23.

Con-to ur-hi ne,
 Ye ro m-es be-ur gaan á, un
 Cakarse un hun-ne ne,
²¹ Ur-shoob ne,
 Mar-mo m-swo komo,
 Ye ro un mosse ut-hi be-de m-nom o-ás un bu-yo un su swoog ne, un
 Se ken rem-se ne untun kaane.
 Me no m-kewes, untun bo um kewse no n-ga à, unze ye ro m-nom un go un
 ka rem-se à, yea kum m-cow n-me un **Gwomo-to Shir** á.
²² Da-o **Kukt-o Shir** garmse na à, hun-ne a hyen ka rem-se un she'et un
 na, se ro:
 m-was,
 men-ut pus-to,
 gwugwu-mo ur-hur,
 'mo ur-hur,
 gu un hun-ne,
 un shoos un rii-yo ur-bon ne,
 un o shir ne,
²³ gwugwer-mo ur-hi,
 hoks m-garamsa ut-ma un rem-se wo m-nom à.
 Urege no nom un ka rem-se, yatt-yo da'e **karamsa-o** zet no nomog **ur-ba'as**
 á.
²⁴ Komo kap ye ro ye ma **Kiristi** Yeso à, ye ho'oste she'et-de ma-hun un
 rem-us yo-se ne go-us-go se wur-o ro m-con à.
²⁵ Yage **Kukt-o Shir** doruttu na n-me un ko yo ke rii-yo un she'et-ur na,
 remen Kukt-o ya'u na m-hoog à.
²⁶ Taase a warag yan-'yons ur-hi ko yan-'yons un hur-de un hun-ne, ko yan-
 shoob-de un ye ken ya á.

Bor-us cind

A dek no nu-us or na ne

¹ Or re ne, a shipe wu ken wu ro un nom un rii-yo depe á, no ye ro un **Kukt-o Shir** ne à se no muunte wu n-cow. Amba nom no kaane un gwugwer-mo ur-hi ne, komo taase remen senge-mo un muunte un or no, no komo no hebe n-me un ka meger-to.

² Gu no or no ne be-de un dek un nu-se un ye. Un kaane no he m-shoos un **karamsa-o Kiristi**.

³ Urege wu ken ro un uku o-cin unze wu yo ken rii-yo yo, ashi ne wu yo ken rii-yo yo á, hi un de un wu wu ro m-raks.

⁴ Yage ko wu ke net-wu me'este senge-mo un wu, wu hyen. Urege mo nomog ur-bon, ka da-o wua hoks m-uku o-cin un rii-yo wu nome un hi un de un wu à. Myet un kaane ne, yo depete ba se wu hongsite hi un de un wu un wu ken un net-wu ne á.

⁵ Me un zee kaane remen depete ko wu ke net-wu dek nu-se un hi un de un wu.

Woa ce yo o go'e à

⁶ Kap bon wu a yoose ma-ut **Kiristi** se wu ya'as wu yoose wu à, de ma un wu kwukwur-de de un rii-yo m-yar.

⁷ Taase no raks hi un no, yatt-wu he m-hoks un raks un Shir á. Kap bon yo net go'e à, yo wu he m-ce.

⁸ Urege net goog un bu-yo ma-hun, yoa woot wu m-mar. Urege ne wu goog un bu-yo o-Kukt, wua kum hoog-mo ba m-ta.

⁹ Remen kaane taase a ker un nom un rii-yo ur-bon. Urege a karag a yage nom m-senge á, da-o roon o a hette ce un ce-mo o-kwum à.

¹⁰ Remen kaane, koyanda a kume o-da, se a nome ko wu ke net-wu rii-yo ur-bon, yo jiishe ma à, ka ye ro or na ne ye atte sher-m gaan à.

Nak o-to o ur-kom un ma-to ur-ko

¹¹ Gwot no gon caari-mo m-gen mo um genu no un kom-ut re à.

¹² Ka hun-ne ye conu no m-gakte ur-ko à yan-nu-mo ur-hi ye, ye un con a muut ye yo ken rii-yo. Ye ro m-nom kaane remen ye ro m-hoge o-gyer. Ye ro us-barag hun-ne a 'ye ye ur-koob urege ye sher be-de un **seke-ur Kiristi** de n-ton o-**kan** cot á.

¹³ Ko ka ye ro ur-ko ne à, ye m-dore o-**karamsa** un hi un de un ye á. Ye de ye conog a ko no remen nu-mo ur-hi, ye ro m-zee ye rwo'e a koot no.

¹⁴ Amba me ko hiin, man nom nu-mo ur-hi á. Ko man nom nu-mo ur-hi, se de remen **kan**-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**. Mar-mo un wu n-ton o-**kan** o rwo'e con-to un rii-yo un hono o-dak merte un hur un de. Me komo um marag. Me con rii-yo un hono o-dak á.

¹⁵ Ur-**ko** ne, un ba ur-ko ne kap hwaa-o. Rii-yo jiishe à yo ro Shir muut na untun net pu-wu.

¹⁶ Me us-kon Shir wu 'ye gwugwu-mo ur-hur ur-'won ne. Kap no ye ro m-dore un ka **karamsa**-o pu-o o à, wata kap hun-ne ye Shir ye o-nip.

M-tige un hoos-de ur-kom ne

¹⁷ Ur-kom, taase ko wu ke do me m-rangse un yo ken rii-yo, remen me un napa-to us-sorog ne se a nomo me un wur-o re à, to kutute unze me ko-guw Yeso wu.

¹⁸ Or re ne, yar-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**, mo nom mosse un no ne! **Amin.**

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Apisu

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-2

Kiristi un yan-dor ne 1:3—3:21

Hoog-m pu-mo n-me un Kiristi 4:1—6:20

Ur-kom 6:21-24

Ur-gas

¹ Me wu Burus, ko-wan-Tom Yeso Kiristi,* remen Shir cone kaane. Me no m-gene un ka takurda-o, no hun-ne ye Shir un bo-o o-Apisu, ye ro un dore un Yeso Kiristi hur-ur gaan à.†

² Um konog Shir Tato na, un Wan-Koyan Yeso Kiristi, wu ye'et no ur-ho un gwugwu-mo ur-hur ne.

Shir ya'ag kukt-o na ur-ho rem Yeso Kiristi

³ A bum no Shir, Tato-o Wan-Koyan na, Yeso Kiristi. Wu ya'asu na myet rii-yo ur-bon yo rwuune n-Ton un shir à. Wu un nom kaane remen wu guut kukt-ut na. Wu un nom kaane remen a mossute hi-ut na be-ur gaan un Kiristi ne.

⁴ Rii-yo Shir nomot o-Ton o-dak ne, wu daagu na, remen wu conog na, a waragte kashi un hun-ne komo ba ur-ba'as be-de Shir.

Remen Shir waste un na ne,

⁵ wu degsu na cin n-ga n-ga bo a he m-warag yakar-ye un wu à, remen rii-yo Yeso Kiristi nome à. Shir un nom kaane remen kaane wu cone m-nom.

⁶ Remen kaane, yage a bumut Shir bo wu kutu na yar-mo un seps-mo un wu à. Wu kututu na yar-mo un wu deen remen yo Wà un wu Yeso nome à, Wà-wu Shir ro m-was ne.

⁷ Shir rurug na remen hyó-mo Yeso wuuse da-o wu mare à, komo wu sokste ba'as-ut na. Wu un nom kaane remen yar-mo un wu ro deen.‡

⁸ Komo wu duusutu na myet us-weer, us-nap ne deen, remen ka yar-mo.

⁹ Shir rwo'og na a nep yo ro wukusse un hur-de un wu à, un hoge un rerem-mo un yo wu zongse un Kiristi à.

¹⁰ Rii-yo Shir ro ut-zonge wu nomot da-o woo'e à, yo ro wua mosse us-rem kap o-Ton o-dak ne be-ur gaan be-de un ko-Gwomo wan-gaan. Ka ko-Gwomo-wu ro Yeso Kiristi.

¹¹ Un bu-o Kiristi komo, Shir daagu na a waragte hun-ne ye un wu. Cin ur-takan wu zongse yo kà. Wu wu ro un nom un ko yo ke rii-yo bo wu cone à.

¹² Wu un nom kaane remen te\$ esste o-sakto be-ur Kiristi, te bumut Shir remen seps-mo un wu.

¹³ M-moka no un ce no, no hogussute o-nip, ká Ma-to m-Rerem to, to Shir guute no à. Da-o no shere un Kiristi à, wu muuttu no ye ma un wu un 'ya un no Kukt-o Shir, o wu este ut-ma cin n-ga à.

* Bor-o gaan:1 1:1 Wu Shir daagne à. † Bor-o gaan:1 1:1 Hyen komo: Seng 18:19-21; 19:1.

‡ Bor-o gaan:7 1:7 Hyen komo: Koro 1:14. § Bor-o gaan:12 1:12 te = Yahuda-ne.

¹⁴ **Kukt-o Shir** o rwuntute na cas unze Shir a 'ye na rii-yo wu swore o-nu à, yo rwo'og na m-nap kanē un co Shir a gu ye ro ye ma un wu à. Yo ka komo remen bongon-de un seps-mo un wu o.

Kon-us Burus

¹⁵ Remen kaane kap yo Shir nome à, me un kon-se Shir rem no. Cin da o um hoge sher-m no be-ur Yeso Wan-Koyan à un was-m no ne be-de un **yan-dor Yeso** à,

¹⁶ koyanda me un bongon-de Shir rem no. Me no m-baks da-o un kon-us re be-de Shir.

¹⁷ Me us-kon be-de Shir ye un Wan-Koyan na, Yeso **Kiristi**. Wu ro Tato na wan-caari-mo m-seps. Me us-kon be-de Shir wu 'ye no kukt-o us-nap, bo yish no he m-upse à, remen no nept wu ur-bon ne.

¹⁸ Me us-kon Shir tiksh hur-ut no, no hyenet nip-o rwuune be-de un wu à remen no nept ka sakto-o wu swore o-nu da-o wu dagnu no à. Komo no nept unze seps-mo Shir ro ut-moor ne o wu surte o-nu wua 'ye hun-ne ye un wu à.

¹⁹ Me us-kon komo no nept beeb-de un wu jiishte kap, de ro na m-gu ye shere be-de un wu à. Ka beeb-de ro be-ur na à gaan-to,

²⁰ un de 'yonse **Kiristi** ne ut-marimar à. Komo Shir rwo'uru wu un be-de jiishe m-sek à n-Ton shir.*

²¹ **Kiristi** ro un gwomo-to un gwomo-ne, ur-beeb ne m-'wons ne ut-gwomo ne. Wu ro ur-jin ne de arge ko de ke jin-de à de a he m-aag à, ba un hon m-moka cot à, har da-o roone à.

²² Shir ya'ag **Kiristi** ut-gwomo to un ko yo ke rii-yo. Shir rwo'uru wu co-o un kap **yan-dor Yeso**.†

²³ Yan-dor Yeso ye ro untun wur-o **Kiristi**. Yan-dor ro un kum un beeb-de un ye be-de wu. **Kiristi** ro un nom us-rem n-me un na, untun bo wu nome us-rem un beeb-de un wu un hono o-dak à.‡

Bor-us yoor

Shir guug na remen yar-mo un wu

¹ N-ga da-o no ro sherger un **Kiristi** á, untun margan-ne no ro'e un bu-yo no ro ur-she'et à, remen no nomote Shir koob-de o-dorotte ut-**ba'as** ne.

² Ka da-o no un nom un rem-se un ba ur-bon se hun-ne ye nape Shir á ro m-nom à. No o-dorotte o un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu ro ut-gwomo to un ya-ut-yage to un Shir be-to n-ton à. Ka **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu ro m-moka m-senge wu gamsute hun-ne ye ro un nome un Shir koob-de o-dorotte à.

³ Myet un na ne kaane a ro'e n-ga, a ro un nom un yo a cone à. A un nom un yo hur-ut na un wur-ut na ne zee a nom, yo ro ba ur-bon à. A un mat na **ur-ba'as** ne. Ryaab-se Shir ro un hi-ut na untun bo ko wu ke ro à.

⁴ Amba remen Shir waste un na ne deen komo 'won-de un wu ro deen o rwo'e,

⁵ da-o a ro untun margan-ne remen ba'as-ut na à, Shir ya'ag na hoog pu-o bo wu 'yonse **Kiristi** ut-marimar un hoog pu-o ne à. Wu guug na remen yar-mo un wu cot.*

⁶ Komo Shir 'yonste na ut-marimar mosse un **Kiristi** ne. Komo wu she'esse na n-Ton o-shir be-ur gaan un Yeso **Kiristi** ne.

* **Bor-o gaan:20 1:20** Hyen komo: Bong 110:1. † **Bor-o gaan:22 1:22** Hyen komo: Bong 8:6.

‡ **Bor-o gaan:23 1:22-23** Hyen komo: Koro 1:18. * **Bor-us yoor:5 2:1-5** Hyen komo: Koro 2:13.

⁷ Wu un kutu na yar-mo un wu un bu-yo ur-'won be-ur Yeso **Kiristi**, remen hoog-mo roone à hun-ne nept yar-mo un wu ro deen mo jiishte ko yo ke rii-yo komo.

⁸ Wu un gu no ba remen rii-yo ur-bon yo no nome á, amba remen yar-mo Shir. Komo wu un nom kááne remen no shereg un yo Yeso nome à, ba remen hi un no á, yar-mo Shir mo.

⁹ Shir un gu no ba remen senge-m no mo ur-bon mo no nome á, remen kaane, yatt-wu he uk o-cin wu bumut hi un de un wu á.

¹⁰ Na nom-mo Shir mo. Wu un nom na pu-ye un Yeso **Kiristi**, remen a nomot rem-se ur-bon se wu zongse cin n-ga à.

Kiristi gamag hi-to un hun-ne kap

¹¹ Remen kaane, baks no bo no ro n-ga à, no **Yahuda**-ne ye un mat-o no á. **Yahuda**-ne ye a ko'e à, ro no m-aag "Yan-ba-ur-ko." Ka ko-de de o-wur de, de a m-nom ut-kom to un hun-ne à, ba ko-de ur-hur á.

¹² Baks no ka da-o no ro nak **Kiristi** á. No rott ur-con be-de un hun-ne ye Shir á. No n-me be-de un ka swor nu-o Shir nome hun-ne un ye un wu **Isra**-ne á. Kaane no ro temb un ka hono o-dak o ba o-sakto komo no nap Shir á.

¹³ N-ga no ro nomog m-pupa un Shir ne, amba m-moka bo no mosse ur-hi un Yeso **Kiristi** ne à, Shir hantutu no yow yow un wu ne. Wu un nom yo ka un bu-yo un hyó-mo***Kiristi** wuuse rem no à.

¹⁴ **Kiristi** hantute she'et-de un gwugwu-mo ur-hur be-ur na **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á. Bo ye m-she'et untun hun-ne gaan à, ba ye un wonge un or un ye ne, to wongsu ye à, Shir dossussute ka yo woongsu ye à un mar-m **Kiristi** o-kan.

¹⁵ **Karamsa**-to un **Yahuda**-ne ro ut-moor ne, amba mar-m **Kiristi** kapste to. Wu un nom yo ka remen wu mossute **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne ne á be-de un wu. Ye waragte ragaan, un kaane **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á honge un or un ye ne ne.‡

¹⁶ Un mar-mo un wu n-ton o-kan, wu mossute **Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á be-ur gaan. Komo wu hongsu ye un Shir ne. Bo un kaane ye do yage un or un ye ne komo á.§

¹⁷ **Kiristi** haante wu ko'ote **Ma-to m-Rerem** to ro m-hante gwugwu-mo ur-hur be-ur no ye nome m-pupa* un Shir ne à, m-gwugwu be-de un ye ro yow yow† à.‡

¹⁸ Rem **Kiristi**, a hoks m-ha myet-m na (**Yahuda**-ne un ye ro **Yahuda**-ne á) be-de un Shir Tato na un bu-yo un **Kukt-o Shir** gaan.

Kiristi muute na ragaan

¹⁹ Remen kaane, m-moka no ye ro **Yahuda**-ne á no kus hamat-ne komo á, amba no waragte ragaan un hun-ne ye Shir ne. Komo m-moka no waragte hun-ne ye un den-o Shir.

²⁰ A un sher no un shi'it-de **yan-Tom Yeso**, un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne. Yeso **Kiristi** un hi un de un wu, wu ro ka ta'ar-o o-kwunt o a meete ka hur-o à.

²¹ Wu wu bope ka hur-o be-ur gaan. Wu mossute ka hur-o waragte caari-o Pyo-o ba m-kukop, remen Wan-Koyan she'ete n-me.

† **Bor-us yoor:13 2:13** hyó-mo un **Kiristi** = mar-mo un **Kiristi**. ‡ **Bor-us yoor:15 2:15** Hyen komo: Koro 2:14. § **Bor-us yoor:16 2:16** Hyen komo: Koro 1:20. * **Bor-us yoor:17 2:17** m-pupa = **Yahuda**-ne á. † **Bor-us yoor:17 2:17** ye ro yow yow = **Yahuda**-ne. ‡ **Bor-us yoor:17 2:17** Hyen komo: Isha 57:19.

²² Remen a mossute un **Kiristi** ne, a m-ma no mosse un ye ken ye ne remen no waragte o-hur be-de Shir ro ur-she'et à un Kukt-o un wu.

Bor-us tet

Burus rurute ye ro Yahuda ne á
Ma-to m-Rerem

¹ Remen kaane, me, Burus, um ro un kon-se Shir rem no. Me ke'o remen me m-nome un Yeso **Kiristi** m-guw, un bu-yo un ko'ot un ma-ut Yeso be-ur no ye ro **Yahuda**-ne á.

² Um nepste no hogute unze Shir ya'astu me senge-mo un ko'ot un ma-ut Yeso remen gwu no. Wu un ya'as me ka senge-mo remen yar-mo un wu.

³ Shir ye hante um nept zonge-to wu nome un hur-de un wu à, un cow-yo ut-hyangan. Um ro gensutu no ka ma-to kut.

⁴ Da-o no karunte yo um genbe no à, noa nep unze um nepste zonge-to Shir mosse un **Kiristi** ne.

⁵ N-ga, Shir kute hun-ne ye un ka da-o ka zonge-to wu nome á. Amba m-moka wu kutusute **yan-Tom Yeso**, un yan-Rwor un ma-to un wu ne un bu-yo un **Kukt-o Shir**.

⁶ Yo Shir wuke à yo ro: be-de un rwor un **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi** Yeso, ye ro **Yahuda**-ne á, **yan-dor Yeso** yea kum ur-gwuug hond hond un te ne **Yahuda**-ne. No un te ne a waragte untun hun-ne gaan. No ye ro **Yahuda**-ne á no ro un de ma no gwuug-de ne de ka yo Shir suru na o-nu un bu-o Yeso **Kiristi** à.*

⁷ Remen yar-mo Shir, wu ya'astu me ka senge-mo, um waragte ko-guw, wan-ko'ot un ma-ut Yeso, bo wu rwo'e beeb-de un wu be un de à.

⁸ Me bo'os um es be-de un kap hun-ne ye Shir á. Amba myet un kaane ne, Shir ya'ag me senge-mo un ko'ot un ma-ut Yeso be-de un ye ro **Yahuda**-ne á, **Ma-to m-Rerem**, un **Kiristi**. Ka **Ma-to m-Rerem** to aragte nap-se un net.

⁹ Komo remen um rurute hun-ne myet, bo Shir ro m-nekette un ka zonge-to ro wukusse à, hak-us hak yo ro wukusse be-de un wu. Wu wu nome rii kap à.

¹⁰ Yo Shir cone à yo ro: **yan-dor Yeso**, ye ko'ot nap-se Shir, se aragte us-nap myet. M-moka, ye rure kap ya-ut-gwomo un ya-ur-beeb ne un be-to n-ton.

¹¹ Rii-yo Shir nomot hono o-dak, wu zongsute unze **yan-dor Yeso** a nom kaane. Komo wu nomog kaane un beeb-ur **Kiristi** Yeso, Wan-Koyan na.

¹² Remen a shereg un **Kiristi**, komo a mossute ut-hi un wu ne, a kum cow-yo m-ha be-de Shir un jaab ne ba o-gyer.

¹³ Me no m-kon, hakkure, no naas men-ut no remen koob-de me m-swo rem no á, amba 'ku no o-cin un kaane.

Burus konog remen hun-ne ye o-Apisu

¹⁴ Remen kaane, um kwukte be-de Shir Tato na, um konog rem no.

¹⁵ Wu hwoone ko yo ke rii-yo un hoog-yo myet n-Ton o-dak ne.

¹⁶ Seps-mo Shir ro ut-moor ne remen hun-ne un wu. Remen kaane, me us-kon bo Kukt-o un wu he no m-'ya ur-beeb à, bo hur-ut no he nom m-'wons à.

¹⁷ Komo me us-kon se Shir, bo **Kiristi** he m-she'et koyanda un hur-ut no remen no shereg un wu à. Me us-kon no cun Shir, un or no ne. Ka con-to a doo no m-'wons.

* **Bor-us tet:6 3:4-6** Hyen komo: Koro 1:26-27.

¹⁸ Remen kaane, me us-kon myet hun-ne ye Shir a hoks m-nap bo wu wasse un na ne à. Wu conog na ba ur-ma. Komo yatt-wu he to hoks m-me'es á remen mo ro deen.

¹⁹ Komo noa nep was-m **Kiristi** mo arge be-de m-nap à. Ka da-de a shoos no shi-mo un hoog ur-beeb ne rwuun-mo be-de Shir.

²⁰ A bum no Shir wu ro Wa-ur-Beeb de un nom un rii-yo arge barag-us na à. Wu nom komo rii-yo arge ka yo a kone wu à. Wu un nom kaane un beeb-de un Kukt-o un wu o ro un hur-ut na à.

²¹ Remen kaane, yage na ye ro hun-ne ye Shir à, komo ye mosse ur-hi un **Kiristi** Yeso ne à, a bumut no Shir har da-o ba m-ta! **Amin!**

Bor-us nass

Mosse ut-hi un Yeso ne

¹ Remen kaane, me wu ro un kur-o m-ke'et à, remen dor Wan-Koyan à. Me un kon-us no no she'et she'et-de rege hond hond bo hun-ne ye Shir ro m-she'et à, remen Shir wu daagu no hun-ne ye un wu.

² Koyanda ma'as no yan-gwegwer-mo ur-hi, un 'mo ur-hur ne, komo no geeg ut-men un or no ne be-de m-was.*

³ Nom no bo un yo no he m-hoks à no she'ette Kukt-o gaan un or no ne m-was ne bo Kukt-o ya'u no à.

⁴ Kap na yan-dor wur-o gaan-o, komo **Kukt-o Shir** o-gaan. Kaane komo Shir ya'ag na sakto-o gaan rem Yeso.

⁵ A gem no ut-hi cinda Wan-Koyan gaan wu atte à, sher-m gaan, komo yo'os-de m-ho m-gaan un Yeso.

⁶ Shir gaan-wu, wu ro Tato na. Wu ro na ut-gwomo myet, wu ro m-senge be-ur na, komo wu she'et un hur-ut na myet.

⁷ Ko wu ke be-ur na a ya'ag wu go un mo ma un wu yar-mo bo **Kiristi** cone à.

⁸ Bo Ma-to Shir zee à,
“Da-o wu da n-ton à,

wu dekuru yan-yage-to un wu, ye wu re ur-gun à.

Komo wu ya'uru hun-ne m-yar go-us-go.”†

⁹ Da-o Ma-to Shir zee, “Wu daag n-ton à,” yo Ma-to Shir ro m-zee à, yo ro: n-ga **Kiristi** ro heesunte un ka dak-o rii-yo wu deet n-Ton shir.

¹⁰ Ka net-wu haane rwuun-mo n-Ton haan-mo n-dak à, wu ro **Kiristi**. Wu warge n-Ton shir be-de jiishe m-pipir à, remen wu shiit hono o-dak kap.

¹¹ **Kiristi** ya'ase hun-ne m-yar. Wu daaguru:

Ye ken ye, ye warag **yan-Tom Yeso**,

Ye ken ye **yan-Rwor un Ma-to Shir**,

Ye ken ye yan-Rwor un **Ma-to m-Rerem**,

Ye ken ye yan-Gut-de un hun-ne ye Shir, un

Ye ken ye ya-ur-Yoos ne.

¹² Wu un nom kaane remen wu zongsuté hun-ne ye Shir bo ye he m-nome un or un ye ne m-guw à, remen **yan-dor Yeso** waragté ur-beeb ne ye bo'ose un dor-o un **Kiristi**.

¹³ Yo wu cone be-ur na myet à, yo ro a mosse ut-hi un bu-yo un sher-m na un nap-se un **Wà-wu Shir** har a shiit mat-de un **yan-dor Yeso**. Wu conog kap na yan-dor a gem no ut-hi remen na kap a shereg un **Wà-wu Shir** komo remen na kap a nepse wu. Wu conog kukt-o na warag shiishe untun **Kiristi**.

* **Bor-us nass:2 4:2** Hyen komo: Koro 3:12-13. † **Bor-us nass:8 4:8** Hyen komo: Bong 68:18.

¹⁴ Ka da-o a warag untun wan-jaar komo á. Yan-yoos-de ut-bo yea hoks na m-raks á, ko ye nom yo a hette m-sheer un rii-yo un ba ur-bon á. A warag untun hat-o caari, o jok-ye m-ho ro m-tute ko o ke raag-o n-ton m-ho á.

¹⁵ Otte kaane à jiište, a rur o-nip un bu-yo o-acunde, bo a he m-warag shiishe untun **Kiristi** un ko yo ke rii-yo a m-nom à. Wu ro ko-Gwomo na.

¹⁶ **Kiristi** mossute myet yan-dor ye un wu untun bo 'rwo-us mosse myet dok-to un wur-o un net à. Urege ko de ke dok-de nomog yo depe de nom à, ka da-de o-wur myet o bo'osuru o waraguru m-'wons ne, da-o ko de ke dok-de o-wur de wasse un or un de ne à.†

Hoog-m pu-mo n-me un Kiristi

¹⁷ Remen kaane, me no m-zee komo me un nak un to-ut no un beeb-de un Wan-Koyan: No she'et untun hun-ne ye nape Shir á. Barag-se un ye myet se o-hwaa se.

¹⁸ Ye nap rem-se Shir á. Ye rott ur-kwukur be-de un hoog pu-o o Shir ya'ase á, remen koob-de un nap-se un ye un cikt-de un ye ne.

¹⁹ Ko ye nom rem-se un ba ur-bon ye un hoge m-'e á. Ye ro un naas o-da o un ye myet un nom un rem-se un ba ur-bon un wur-to un ye bo ye cone m-nom à. Ye un nom un rem-se o-ás o-suub ne, komo ye ro m-ha co un nom un gon ka rem-se.

²⁰ Amba da-o no nape **Kiristi**, a yoosu no, no nom kaane á.

²¹ Um nepste unze no hogute ma-to un wu. Komo a yoosutu no yoos-de o-nip de ma Yeso.

²² Yo a yoosu no à, yo ro yagu no gon she'et-de no ro m-she'et n-ga à. Un ka da-o no ro m-con un nom un myet gon rem-se un ba ur-bon. Ka rem-se ro no m-egusse komo se ro un saburse un hoog-m no,§

²³ M-moka yagu no **Kukt-o Shir** garamsute she'et-ur no un barag-us no ne.

²⁴ Shir ya'astu no hur-ur pu-de untun de ma un wu. Remen kaane she'et no ur-she'et un bu-yo un ka hur-ur pu-de de, no warag kashi un hun-ne ye o-nip komo ba **ur-ba'as** bo Shir cone no warag à.*

Karamsa-o un hoog-m pu-mo

²⁵ Remen kaane, no do nom ut-bo komo á. Amba ruru no or no ne o-nip, remen na dok-to un wur-o gaan to.†

²⁶ Urege "no nomog us-ryaab, no yage no nomot **ur-ba'as** á."‡ No jar no nom us-ryaab har ho-ur hebe no á.

²⁷ No ro us-ryaab, no ya'ag o ka **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ur-keer wu rakstu no.

²⁸ Net-wu ro ur-hyow à, wu jar wu do hiw ur-hyow komo á. Amba wu kum kashi un rii-yo m-nom yo un kom-to un wu. Kaane wu he m-gu hi un de un wu, wu gu koob-ne komo.

²⁹ No jar no nome or no ma-to un ba ur-bon á. Amba cep no ma-to he m-do'e or no ne jaab-o ut-men à, remen ye bo'osute m-sheer ne be-de Shir remen ma-ut un no. Rwor no ma-to depe à, to he gu un hun-ne à.

³⁰ No jar no naas hur-de un **Kukt-o Shir** á. Shir un 'ya no Kukt-o un wu o ro o-napa unze no hun-ne ye un wu ye. Ka **Kukt-o Shir** o oa senge ur-she'et un hur un no har da-o Shir he no m-rur war war à.

³¹ Yagu no ka rem-se myet:

‡ **Bor-us nass:16 4:16** Hyen komo: Koro 2:19. § **Bor-us nass:22 4:22** Hyen komo: Koro 3:9.

* **Bor-us nass:24 4:24** Hyen komo: Koro 3:10; Taka 1:26. † **Bor-us nass:25 4:25** Hyen komo: Zeka 8:16. ‡ **Bor-us nass:26 4:26** Hyen komo: Bong 4:4 (ut-Girik).

Tuk-mo ut-men,
 Ur-shoos ne, un
 Mar-mo us-ryaab ne,
 Ut-ween ne, un
 Naas-de un hun-ne ne, un
 Ko de ke gon she'et-de ba ur-bon de ne.

³² Un suge-de un kaane, hogu no 'won-ur or no ne, no was or no ne. Soksu no or no ne **ba'as-to** un ye, bo Shir soksu no **ba'as-ut** no rem **Kiristi** à. §

Bor-us taan

Was no or no ne

¹ Doru no bu-yo un Shir remen no ro yakar-ye un wu, komo wu ro no m-was deen.

² Con no hun-ne koyanda, untun bo **Kiristi** conu no à. Wu marag rem na. Wu ya'aste Shir hoog-mo un wu ut-**seke** to m-shi'igin, un nom un kaane wu gwu'ursute Shir ur-hur.*

³ Amba remen no un hun-ne ye Shir ye, no jar no nom rem-se ma saa ko rii-yo m'e á, komo no nom o-suub á. Go un ka **ba'as-to** depe be-de un hun-ne ye Shir á.

⁴ Komo no jar no nom ma-to m'e ko ma-to o-hwaa, ko ar-de un ba ur-bon á. Otte kaane à, jiishte no senge bongon-de Shir un rii-yo wu nome à.

⁵ Nap no o-nip unze ko-wa-o-ás, un ko-wan-nom un saw-to m'e ne, un ko-wa-o-suub ne, ye rott ur-kwukur be-de un rii-yo ur-bon yo un gwomo-ut **Kiristi**, un gwomo-to un Shir ne á. Ko-ya-o-suub un ko-wa-m-gir ne gaan-ye ro, remen ye kwuktute ka rem-se un hono o-dak se.

⁶ No jar no yage hun-ne raks no un ma-to o-saa to ye m-rwor á. Remen go un ka rem-se ro m-hante un ryaab-se Shir be-de un ye nome koob-de o-dorotte à.

⁷ Remen kaane, no jar no mosse ur-hi un gon ka hun-ne ye ro un nom un gon ka rem-se un ba ur-bon se ne á.

⁸ N-ga no ro n-te o-comb, amba m-moka no cowog be-de m-cecar be-de un Wan-Koyan. Káane she'et no she'et-de m-cecar.

⁹ Me un zee kaane remen urege hun-ne ro ur-she'et be-de m-cecar, yea nom she'et-de ur-bon, she'et-ur kashi, un nom un o-nip ne.

¹⁰ Nom no bo un nom-m no, no nept rem-se Wan-Koyan cone no senge m-nom à, komo no nom ka rem-se.

¹¹ No jar no mosse ur-hi un nom un rem-se o-saa ne se ye ro m-nom o-comb á. Otte kaane à rwuntu no ye, unze gon ka rem-se ye ro m-nom à, se rott ur-bon á.

¹² Rii-yo m'e yo a rurut rem-se ka hun-ne ye ro m-nom wukuse à.

¹³ Amba da-o a hante us-rem be-de m-cecas, ka da-de, kowan he se m-nap bo se ro à.

¹⁴ Cucar-m rwuntute ko yo ke rii-yo cas cas. O a zette,
 "Wa-m-rew ine!

Ine be-de un margan-ne,
 Ine komo **Kiristi** a 'ye wo m-cecas."

Ur-she'et n-me un beeb-de un Kukt-o Shir

¹⁵ Remen kaane nom no cen un she'et-ur no ne. No jar no she'et untun raag-ne á, amba she'et no untun ya-us-nap.

§ **Bor-us nass:32 4:32** Hyen komo: Koro 3:13. * **Bor-us taan:2 5:2** Hyen komo: Rwuu 29:18; Bong 40:6.

¹⁶ Myet da-o no kume keer-de un nom un kashi un rii à, nom no yo. Nom no remen ka ho-to atte m-moka à, hun-ne ro m-nom un rem-us yo-se.†

¹⁷ Remen kaane no jar no warag raag-ne á, amba nom no bo un nom-m no, no nept rii-yo Wan-Koyan cone no nom à, komo no nom yo.

¹⁸ No yage ke-m ho no á. Yo ka cow-yo m-sabre yo. Un suge-de un kaane, shi no un **Kukt-o Shir**.

¹⁹ Tepse no or no ne un Sep-to ur-Bongon to Shir. Komo no hu'e Wan-Koyan ut-sep ut-dum ne to ur-bongon un hur-ut no.

²⁰ Koyanda no bum Shir Tato na un ko yo ke rii-yo, remen Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.‡

Campo-ne un ne'a-ne ne

²¹ Nome no or no ne o-dorotte remen sek-mo no un m-ya un **Kiristi** à.

²² Ne'a-ne nome no campo no ne o-dorotte, bo no m-nome un Wan-Koyan à. §

²³ Nom no yo ka remen campo ro co be-de un ne'a un wu, bo **Kiristi** ro co un be-de un **yan-dor Yeso**, ye ro wur-o un wu. Wu un hi un de un wu, wu ro **Wan-Gwu** un ka wur-o.

²⁴ Bo **yan-dor Yeso** ro o-dorotte be-de un **Kiristi**, kaane o no ne'a-ne he nome un campo no ne o-dorotte un ko yo ke rii-yo.

²⁵ No campo-ne con no ne'a no ne, bo **Kiristi** cone yan-dor à, komo wu ya'asuru hi un de un wu be-de m-mar rem yan-dor.*

²⁶ Wu un nom kaane remen wu muuté ye cas cas be-de Shir, wu so'os ye m-ho un Ma-to un wu.

²⁷ Wu un nom kaane remen da-o wu he deke un hi un de un wu yan-dor à, ye waragté m-seps ne, ba ut-ri'in, ko hiin, komo ba m-kukop, ye warag por por, ba a un kum be-de a he m-pyap à.

²⁸ Kaane depe komo campo-ne cun ne'a un ye ne bo ye m-con un hi un de un ye à. Wu cone ne'a un wu ne à, hi un de un wu, wu ro m-con.

²⁹ Ur-kom, yatt-wu take yage un wur-o wu á, amba wu ro un m-was un o ne ur-bon ne. Kang-o gaan, **Kiristi** ro un con un yan-dor ye un wu.

³⁰ Wu waste un na ne remen na dok-to un wur-o un wu to.

³¹ Bo to ro gense un Ma-to Shir à, "Net a yage inu un wu, un tato-o un wu ne, wu momsute ne'a un wu o-wur, nen yoor-mo un ye, yea warag wur-o gaan."†

³² Caari-to ut-ma ro wuke kane. Me men dek to un essente-de un **Kiristi** un hun-ne yan-dor ne.

³³ Kap un kaane ne, ka ma-to rem no to kap. Yage ko wu ke campo-wu cunut ne'a un wu, bo wu ro un conu un hi un de un wu à. Ne'a ne, komo wu 'ye campo un wu ut-gos.

Bor-us cind

She'et-de un yakar, tat-ne, un in-ne ne

¹ No yakar nome no inu no un tat-ne no ne o-dorotte. Kaane depe no nom remen no ye ma Wan-Koyan ye.*

² **Karamsa**-o ur-takan o a mosse un swooru o-nu ne à zeeg, "Ya tato ru, un inu ru ne m-sek,

† **Bor-us taan:16 5:16** Hyen komo: Koro 4:5. ‡ **Bor-us taan:20 5:19-20** Hyen komo: Koro 3:16-17.

§ **Bor-us taan:22 5:22** Hyen komo: Koro 3:18; 1Bit 3:1. * **Bor-us taan:25 5:25** Hyen komo: Koro 3:19; 1Bit 3:7. † **Bor-us taan:31 5:31** Hyen komo: Taka 2:24. * **Bor-us cind:1 6:1** Hyen komo: Koro 3:20.

³ remen o hoguté sok-mo un yo wo m-nom à, komo hoog-m ru nomut m-seeb o-dak.”†

⁴ Tat-ne, no jar no nome yakar no o-susok bo ye he nom us-ryaab á. Amba kute yakar ru bo ye he m-bo'ose us-nap à, un yoos-de un ma-ut Wan-Koyan.‡

Guw-ne un yan-hur-to un ye ne

⁵ Guw-ne, nome no yan-hur-ut no ye un ka dak-o o-dorotte, no 'ye ye m-sek, no gyer ye. Nom no kaane un hur-ur gaan. Nom no ye o-dorotte, bo no un nome un **Kiristi** o-dorotte à.

⁶ No nom saw-to un gwot-o un yish cot remen ye bumut no á. Amba nome no ye o-dorotte sa o zee **Kiristi**, no m-nome, nom no yo Shir cone à un hur-ur gaan.

⁷ Nom no senge-mo un guw-m no un hur-ur gaan, untun Wan-Koyan no m-nome m-guw, yanze hun-ne cot á.

⁸ Baks no unze Wan-Koyan a 'ye ko wu ke net-wu ur-'yons un myet rem-se ur-bon se wu nome à, ko ko-guw-wu ro ko ko-guw á.§

⁹ No ya-o-hur-ye un guw-ne, gwot no guw-ne no komo bo depe à. No 'ya ye o-gyer á. Nap no unze myet no un ye ne ro un Wan-Koyan ne n-Ton o-shir, komo wu rott m-koos á.*

A dek no kap saw-to ur-gun to Shir

¹⁰ Ur-buste, tor no un Wan-Koyan Yeso un ko o ke da-o, wu doote kukt-o no m-'wons n-me 'wons-mo un beeb-de un wu.

¹¹ Cop no myet saw-to ur-gun to Shir ya'asu no à, remen no kwanguté **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**. Nom no kaane taase wu hoks no m-raks.

¹² Me un zee kaane remen gun-ur na de un hun-ne de á. Amba dum-mo atte un yan-dak-ye rim-ye ne un myet gwomo-ne ye un **ya-ut-kot** ye ro be-to ro n-ton à. Komo ye ro ut-gwomo un ka dak-o o-comb o.

¹³ Remen kaane, cop no myet saw-to ur-gun to Shir ya'asu no à. Nom no kaane remen da-o ka ho-ur yo-de de woone no hoksté m-es eso. Da-o no komse nom no ko yo ke rii-yo, a 'wos no eso.

¹⁴ Kááne zongu no ur-gun! No kum nip-o Shir o waktu no untun o-hap yo no gage un byon-us no à. Yage kashi ur-she'et warag be-ur no untun matuku-de o-kwom de ur-gun de he m-hok un wur-ut no à.†

¹⁵ Zonge-to un ko'ot un **Ma-to m-Rerem**, to ro m-rwo un hun-ne m-she'et she'et-de un gwugwu-mo ur-hur un Shir ne. Toa warag untun ut-ka'ante un na-us no.‡

¹⁶ Myet un kaane ne, yage sher-mo waragtu no o-tum o no he m-bop à, no hokte hi un no, remen no senet eer-ye o-ra ye un ka **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu.

¹⁷ Ka nap-se unze Shir guug na be-de m-mar, ya se ro untun toob-o ur-gun, o no he m-cop à. Ship no Ma-to Shir n-me hur-ut no. Ya to ro untun magay-o **Kukt-o Shir** ya'asu na to guut na à.§

¹⁸ Ko de ke ho-de no nom us-kon un beeb-de un **Kukt-o Shir** un ko yo ke rii-yo no m-nom à. Sengu no kon-se Shir un rii-yo no o-hoob à. Kon no ko o ke da-o, bo **Kukt-o Shir** kutu no à. No gyept yish á, senge no kon-se Shir remen hun-ne ye Shir myet.

† **Bor-us cind:3 6:2-3** Hyen komo: Rwuu 20:12; Kara 5:16. ‡ **Bor-us cind:4 6:4** Hyen komo: Koro 3:21. § **Bor-us cind:8 6:5-8** Hyen komo: Koro 3:22-25. * **Bor-us cind:9 6:9** Hyen komo: Koro 4:1; Kara 10:17; Koro 3:25. † **Bor-us cind:14 6:14** Hyen komo: Isha 11:5; 59:17. ‡ **Bor-us cind:15 6:15** Hyen komo: Isha 52:7. § **Bor-us cind:17 6:17** Hyen komo: Isha 59:17.

¹⁹ Kon no rem re bo Shir he me m-'ya kashi ut-ma à, bo um he m-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ba o-gyer à, bo um he rure un hun-ne ma-to o-nip to ro wukuse n-me un **Ma-to m-Rerem** à.

²⁰ Me ke'o m-moka, myet un kaane ne me m-ko'ot un **Ma-to m-Rerem**, me wan-tom **Kiristi** wu. Kon no rem re bo Shir he me m-'ya un jaab um ko'oté **Ma-to m-Rerem**, bo depe à.

Gas-de ur-buste

²¹ Um conog no nep rew-m re un yo me m-nom ne à. Tikokos, wua ruru no myet ma-ut re. Wu ro heno na wu a m-con à. Wu nomote Wan-Koyan m-guw un hur-ur gaan.*

²² Me un tombe wu be-ur no remen wu rurutú no bo te ro à, wu do no komo jaab-o ut-men.†

²³ Or re ne, me un kon-se Shir Tato na un Wan-Koyan Yeso **Kiristi** ne, ye 'ye no gwugwu-mo ur-hur. Komo ye ru no m-was un or no ne, no senge m-she ne, be-ur **Kiristi**.

²⁴ Yar-mo Shir nom be-de un myet ye ro m-con un Wan-Koyan Yeso **Kiristi** con-mo un ba m-ta à.

* **Bor-us cind:21 6:21** Hyen komo: Seng 20:4; 2Tim 4:12. † **Bor-us cind:22 6:21-22** Hyen komo: Koro 4:7-8.

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Piripi

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-11

Rem-us Burus se un hi un de un wu 1:12-26

M-hoog n-me un Kiristi 1:27—2:18

Zonge-ut Burus rem Timoti ne un Eparaditus 2:19-30

Ur-kewes un ma-to un ya-ut-yage o-darem ne 3:1—4:9

Burus un nay un wu ne wu un bo-o o-Piripi 4:10-20

Ur-kom 4:21-23

Ur-gas

¹ Me, Burus un **Timoti** ne yan-guw-m Yeso **Kiristi**,* ro no m-gas, kap no ye ro n-me un bo-o o-Piripi à, ye gokse Yeso **Kiristi** à. Komo te m-gas un yan-gut-de un **yan-dor Yeso**, un yan-m-senge ne.†

² Me un kon-se Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**, wu 'ye no ur-ho un gwugwu-mo ur-hur ne.

Bom un Shir un kon-se Shir ne

³ Ko o ke da-o um nome us-barag un no ne, me un bom un Shir rem no.

⁴ Da-o um nome us-kon be-de Shir rem no à, zak-o ro me m-re myet.

⁵ Bo un ka ho-de no gokse ma-ut Yeso à, no sengute m-mosse ut-hi un me ne, un ko'ote un hun-ne ka **Ma-to m-Rerem** to ne, har m-moka.

⁶ Um nepse Shir wu takne nom un rii-yo ur-bon un n-me un hur-ut no à, wua senge m-nom har wu komot kap, da-o Yeso **Kiristi**, muune be-ur na komo à.

⁷ Komo hond hond o um hoge bo um hoge un no ne à, o rwo'e mettu no m-hwo ur-keer, remen no ro un mosse ut-hi un me ne, un rwor un ka **Ma-to m-Rerem** to, to Shir ya'su me m-rur à. Da-o um ro ke'o à, no mossute ut-hi. Komo da-o um ro be-de un yan-piish ut-ma à, um shereg o-nip un rwor un ka **Ma-to m-Rerem** to un kute un hun-ne ka **Ma-to m-Rerem** to nip-to.

⁸ Um waste un no ne deen, hyange bo **Kiristi**, Yeso wasse deen un no ne à. Shir nepse ma-ut re nip-o.

⁹ Yo ka yo me us-kon be-de Shir rem no, remen no sengute m-was un or no ne arge bo no nome n-ga à. Me us-kon no bo'ose us-nap se Shir us-weer ne.

¹⁰ komo noa hoks m-daag yo jiiishe à un be-de yo ur-bon un yo ba ur-bon ne. Komo no waragté kashi un hun-ne, no nom rii-yo hun-ne hette no m-pyap á, har da-o **Kiristi**, muune à.

¹¹ Um konog bo hoog-m no un hur-ur no ne he m-do m-kashi à, un beeb-ur Yeso **Kiristi**, kap yo ka yo me us-kon remen da-o hun-ne nape unze no us-barag no nom kaane, yea 'ye Shir m-sek, ye bum wu.

Ke'et-m re doog ko'ot

un ka Ma-to m-Rerem to

¹² Or re ne, yan-dor, um konog no nep rii-yo nomu me à un ka ho-to, yo zwop ka **Ma-to m-Rerem** to á, amba hun-ne deen gokste ma-ut Yeso.

¹³ Ke'et-m re rwo'og karma-ne, ye ro ur-'er de un den-o ut-gwomo à, un ye ken ye ne kane m-nap unze me wan-dore un Yeso **Kiristi** wu.‡

* **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:1 1:1** Hyen komo: Seng 16:12. ‡ **Bor-o gaan:13 1:13** Hyen komo: Seng 28:30.

¹⁴ Remen ke'et-m re, rwo'og yan-dor Yeso deen bo'osute un jaab-o ut-men. Komo ye doste o-gyer un rwor un Ma-to Shir.

¹⁵⁻¹⁷ Nip-o, ye ken ye ro m-ko'ot un ma-ut **Kiristi**, remen ye ro ur-shoob. Ye ko'ote ma-ut Yeso un con-mo ur-hur, ye ro m-con um su ur-koob ke'o à. Amba ye ken ye ko'otte ma-ut **Kiristi**, un hur-ur gaan, ye ka, ye ro m-ko'ot remen ye conog me, komo ye nepste Shir rwo'og me kaane a kutute hun-ne unze ka **Ma-to m-Rerem** to nip-o.

¹⁸ Ko m-was! Me o-zak remen kaane ko yo ke cow-yo, hun-ne hoge ma-ut **Kiristi**. Ko ye ken ye ko'ot un hur-ut yoor, ko ye ken ye ko'ot un hur-ur gaan, um hogute o-zak, remen hun-ne hogute ma-ut **Kiristi**.

Komo man nom o-zak,

¹⁹ um nepse a ho'osu me remen kon-us no be-de Shir, komo un gwu ne o rwuune be-de un Kukt-o Yeso **Kiristi** à.

²⁰ Duw-de un con-m re un sakto re ne um re ur-ho ba m-'e un senge-mo Shir ko o ke da-o, um kum beeb-de us-rwun, remen m-moka un ko o ke da-o ne, **Kiristi** wua hoge me un sek-mo un wu, ko um nom hoog, ko um mer.

²¹ Hoog-m re ro myet be-ut **Kiristi**, me ro un hoog ne, me mere, komo jiishte be un de.

²² Man hoks o ka m-nap yo m-daag á. Urege me un hoog ne, man senge senge-mo m-nom un rii-yo depe à.

²³ Hur-ur un de wongute be-ut yoor. Um conog deen um mer um waragte be-ur **Kiristi** jiishte me kaane.

²⁴ Amba me ro kane be-ur no un hoog ne jiishte rem no.

²⁵ Um nepse jiishte ur-bon rem no me ro un hoog ne, man she'et un no ne, a doto no ha co, komo no nom o-zak, no sher be-de Shir,

²⁶ remen me ro be un no ne komo noa kum 'wons-mo un bop un Shir o-zak ne un dore un Yeso **Kiristi** ne, komo no nom us-ses rem re.

²⁷ M-moka rii-yo jiishte à, nom no bo **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi**, cone à, ko um habe m-hyen no, ko me habe á, man hoge no eks m-'wons ne, kang-o gaan, komo cow-o gaan no ine eso remen ye cone naas un ka **Ma-to m-Rerem** to à.

²⁸ No hoge gyer-o un yan-yage-ut no á. Es no m-'wons ne ko o ke da-o. Nom un kaane, noa kute ye unze Shir a saburse ye. Amba wua gu no remen Shir no a deet no n-ton.

²⁹ Um zeeg yo ka, remen Shir ya'ag no da-o un goks un ma-ut **Kiristi**, komo Shir ya'ag no o-da no su ur-koob un wu ne.

³⁰ M-moka no un swo ur-koob, bo um swoo n-ga à, komo no hyanag un hi un no. Komo m-moka no hogute unze har m-moka me un senge-mo un swoo un ka koob-de ke'o. §

Bor-us yoor

Ma un gwugwer-mo hi-ur Yeso

¹ Remen **Kiristi**, ya'ag no jaab-o ut-men, komo wu hamat no, remen no un morge-de ur-bon un **Kukt-o Shir** ne, komo un hoge 'won-ur or un no ne, Yeso ro ur-'won ne, wu conog no komo.

²⁻⁴ Barag-us no us-gaan, con-m gaan, komo hur-ur gaan. No nom con-to ur-hi á, ko us-ses. Amba ess no ur-hi gwerger un or no ne. No gwot no jiishte net á, amba gwot no unze a jiishte no. Gwot no or no ne, ba hi un no cot á. No nome yo ka, zak-o a ho me:

⁵ Barag-us no nom untun se ma Yeso **Kiristi**, kaane:

§ **Bor-o gaan:30 1:30** Hyen komo: Seng 16:19-40.

- 6 Ya wu ro gaan un Shir ne,
 amba wu dek hi un de un wu hond hond un Shir ne á.
 7 Amba wu muute hi un de un wu hwaa,
 wu warguru ko-guw untun net.
 Komo bo wu haante à, un wur-o un net,
 8 wu gweregsuru hi-de un wu.
 Komo wu nomuru o-dorotte o woote wu m-mar à,
 n-ton o-**kan**.
 9 Remen wu nomog kaane, Shir jakste wu
 un be-de jiishe à,
 wu sagburu wu ut-gwomo to jiishe
 ko to ke gwomo-to à.
 10 Shir un nom kaane, remen ko se ke rwun-se a kwukt,
 se 'ye Yeso m-sek,
 ko n-ton, ko n-dak, ko ne n-me o-dak.
 11 Ko wu ke ne a zee,
 "Yeso **Kiristi** ro Wan-Koyan,"
 nom un kaane, a hante m-seps be-de Shir Tato na.*

M-cecas untun yege-regen

- 12 Or re ne, yan-dor, ma no Yeso, dorotte-o no ro m-nom da-o um ro be-ur
 no à. Um conog m-moka dorotte-o no jiish o n-ga. She'et no kaane, remen
 no ye'et Shir ut-gos, un gyer-o un wu remen wu guug no.
 13 Remen Shir ro un senge-m un no ne, no cun m-nom ne, komo noa hoks
 m-nom rii-yo wu cone no nom à.
 14 Nom no ko yo ke rii-yo ba us-cenene, ko sune-mo ut-ma.
 15 Bo hur-ut no he ut-pus to, ba ut-reeb, no warag kashi un yakar-ye Shir
 n-tete o un yan-hur-ut rim-to un kaane yea hyen no m-cecas ne untun yege-
 regen kyarkyar n-te o-comb.†
 16 No ko'ot ka ma-to ro un 'ya m-hoog à, remen um nomot us-ses rem no,
 um nept senge-m re ja m-ho á, un ho-de **Kiristi**, he m-muun à.
 17 Amba ko a duus me untun rii-yo m-swo yo ur-**seke** un guw-mo ro m-
 rwuun ne be-de un sher-m no à, me m-hoge m-rerem o-zak ne un no kap.
 18 Un remen kaane no ma nom no o-zak un me ne.

Timoti un Eparaditus ne

- 19 Me o-sakto unze Wan-Koyan Yeso a toso me m-tombe **Timoti** ba un naas
 o-da be-ur no, remen wu ye'et me jaab-o ut-men, da-o wu waktune komo
 wu ruru me rii-yo ur-bon yo no m-nom à.
 20 Yatt-wu arge wu kane be un de á, wu conu no untun **Timoti** á. Hur-de
 un wu ro co co be-ur no.
 21 Um zeeg yo ka remen ko wu ke wu conog hi un de un wu, hur-de un ye
 ro co co be-ur Yeso **Kiristi** á.
 22 Amba no nepste **Timoti** kutute hun-ne unze wu bo'oste. Bo wà ro un
 nom m-senge un tato un wu ne à, wu ko'ote ka **Ma-to m-Rerem** to un me
 ne.
 23 Me o-sakto, man tombe wu, da-o um nape be-de um ro à.
 24 Um nepste un hur un de, o ka: Wan-Koyan a gu me komo man habe
 be-ur no ba un naas o-da.
 25 Amba um waksute hur un de, ur-takan, man tombe or re wan-dor,
 Eparaditus, wu waragbe be-ur no. Wu nomog m-senge un me ne, un rwor

* **Bor-us yoor:11 2:10-11** Hyen komo: Isha 45:23 (ut-Girik). † **Bor-us yoor:15 2:15** Hyen komo: Kara 32:5.

un ka **Ma-to m-Rerem** to. Komo wu rangute un me ne be-de yan-yage-to un Ma-to Shir. No tomonte wu rem no, komo wu haante, wu guug me un yo um cone à.

²⁶⁻²⁷ No hogute unze wu piishe á, har wu ba'aste m-mar. Bo wu nape unze no hogute wu piishe á, hur-de un wu nassute. Wu con no naas ur-hur remen wu á. Man tombe wu remen hur-ur no gwurute. O-nip, wu ro piishe á. Amba Shir wu yage wu meret á, Shir muuntute wu kerker. Ba wu Shir kute ur-'won cot á, amba un me ne. Wu con me um kum penem-se un men-ut rim-to, komo un do o un yo um rotte á

²⁸ O hante um tunut deen um tombe wu waragbe be-ur no, remen no hyenet wu, komo no nomot o-zak, komo barag-us re hept.

²⁹ Remen kaane, goksbe no wu o-zak ne un cow-yo Wan-Koyan he m-con no nom à. 'Ya no wu m-sek komo un ye ken ye ne untun wu,

³⁰ remen wu ba'aste m-mar remen senge-m **Kiristi**, un jore un hi-de un wu. Wu un nom yo ka remen wu guut me bo noa hoks me m-nome á, remen no ro kane á.

Bor-us tet

Me sher un senge-m re á

¹ Ko ya nome, or re ne, yan-dor. Yeso um konog Wan-Koyan wu 'ye no o-zak un rii-yo no m-nom à. Man ker un gene un no tomso ne, rii-yo um ro genetü na n-ga á, remen yo he no m-gu be-de yan-raks-ut no.

² Ine no eso un go un ka hun-ne ye ro sa o zee yege-sakra à, ye ro shiishe un men-ut jaas-to à, un ye ro un ceturu ut-wur ne à, ye zee se a koog no, no kumut gwu.

³ Ye ro m-zee ye ro hun-ne ye Shir*, amba na ro hun-ne kashi-ye Shir, remen **Kukt-o Shir** ro na m-gu un bongon-de Shir, komo te shereg un rii-yo **Kiristi**, Yeso nome à. Te us-ses un rii-yo Yeso nome à, a sher un yo a nome a hante á.

⁴ No nepste unze man hoks m-wos ur-be remen rii-to nome untun ur-ko à. Amba me nom á. Urege ye ken ye ro us-ses remen rii untun ur-ko, um conog ye m-kute unze um aragsute ye.

⁵ Ho-ur aeere-de un mat-o re, a koog me, bo Shir rure ya-n-ga-ye à. Me ko-**Isra**-wu, komo un baag-o **Banyamin**. Me ko-Ibra wu zak. Me ko-**Parisa**-wu, remen kaane, me o-dorotte o un **karamsa**-o te, o un **Yahuda**-ne hond.†

⁶ Um ya'ag **yan-dor Yeso** ur-koob remen men dor o o-**karamsa** kom-ut yoor. Me m-zee ko net kashi um ro remen me m-dore myet rii-yo **karamsa**-o zee à. Me ku ko o-gaan á.‡

⁷ Ka rii-yo um ro m-zee yo ro me m-gu à, m-moka um nepste myet hwaa-o, remen um nak rii-yo **Kiristi** nome à.

⁸ Komo um nepste ko yo ke rii-yo hwaa-o, nap-us Yeso **Kiristi**, Wan-Koyan aragte koyan. M-moka um jorete kap ko yo ke rii-yo n-te o-buse, remen um she'etté un **Kiristi** ne, be-ur gaan.

⁹ Komo um nept me kang-o gaan un wu ne, me m-oog un rii-yo ur-bon yo um nome á ko dorotte-o un **karamsa**-o Shir. Amba um shereg be-ur **Kiristi** wu guut me, remen cow-yo Shir hette na muut tete un wu ne à, se a shereg un wu.

* **Bor-us tet:3 3:3** hun-ne ye Shir ut-Girik: ya-ur-ko. † **Bor-us tet:5 3:5** Hyen komo: Roma 11:1; Seng 23:6; 26:5. ‡ **Bor-us tet:6 3:6** Hyen komo: Seng 8:3; 22:4; 26:9-11.

¹⁰ Myet yo um cone à, yo ro um nep **Kiristi**, komo um nept beeb-de 'yonse wu un hoog à. Um hokste m-yoos un swo ur-koob un wu ne, um waragte untun wa o-dorotte har o wo m-mar à.

¹¹ Remen kaane, un yo ken cow-yo um nept ine-mo un margan-ne.

Senge-mo m-senge um reet ur-ho à

¹² Me zee um nak ko um reeg ur-ho un kap ka rii-yo á. Komo me zee Shir komoste ma-ut re á. Amba me m-senge deen, um waktute kap yo Yeso **Kiristi**, cone um wakte da-o wu daage me à.

¹³ Or re ne, yan-dor, me zee keeg-yo um ro á, untun wu á. Amba rii gaan um cone m-nom kap: um conog to-to ke me yo aragse à, amba um senge un yo ro co à.

¹⁴ Bo wa-ut-mur ro m-senge, wu reet ur-ho be-de ut-mur à, man ru beeb un de kap remen um reet wan-mur-ut re, remen Shir ru'ut me be-de un keeg ne. Um she'ete n-ton be-de Shir remen **Kiristi**, Yeso ya'ag me ur-ho.

¹⁵ Remen kaane, kap no, ye nape rii-yo no ro m-nom à, noa hu ur-hur un ka rii-yo me ut-ma remen yo à. Komo urege no dek ka rii-yo me m-zee á, Shir a gu no m-ceker hond hond.

¹⁶ Amba a nom no o-dorotte o o-nip o un yo a rege a yoosute à.

¹⁷ Or re ne, yan-dor, mossu no ut-hi un ma-ur Yeso **Kiristi**, bo me m-nom à. Komo no wer ka ye ro ur-she'et un gon ka cow-yo te yoosu no à. §

¹⁸ Remen um russutu no co co n-ga, komo um zeeg yo yish-m yish, ye ken hun-ne ye ro kon ye ro m-nom un rii-yo kute unze ye ro yan-yage-ut **Kiristi**, wu meret n-ton o-kan à.

¹⁹ Ur-kom, Shir a saburse ye remen ye ro m-nom un rii-yo ye cone à, kut-o un ye ro Shir o un ye, ye ro un nom us-ses da-o ye nome rii-yo depe ye hoge m'e à. Ye shooste hi-de un ye un barag-se gon hun-ne ye 'yare Shir à.

²⁰ Amba na, hur-ur na ro n-Ton un shir komo na ur-'er de un **Wan-Gwu** rwuunte reeno Wan-Koyan, Yeso, ka **Kiristi**-wu, wu Shir swore o-nu rem na à.

²¹ Da-o wu muune wua baramse wur-ut na kane n-dak remen a kumut wur-ut pu-to gon o ma un wu o ur-beeb da-o Shir 'yonse wu ut-marimar à. Wua baramse wur-ut na un mure un ka 'wons-mo wu hette garamse un ko yo ke rii-yo à.

Bor-us nass

¹ Or re ne, yan-dor, um waste un no ne, komo me o-sakto m-hyenet no, hakkure no sengu no o-dorotte un Wan-Koyan, no senge m-sheer un wu, no ru me o-zak, un ses-us ne.

Ma-to m-Rerem

² Etutodi un Sinutike no hakkure no yage m-suune un ma-ut no, amba ess no ur-hi be-ur gaan, bo no ro yan-dore un Wan-Koyan à.

³ Wan-yen de, um konog o gu ka ne'a-ne ye, remen ye un Kurement ne, nomog m-senge un me ne, un myet un yan-ko'ot un **Ma-to m-Rerem** ne, ye ka, Shir geneg jin-to un ye un takurda-o un hoog-mo ba m-ta.

⁴ Nom no o-zak un Wan-Koyan koyanda, komo me no m-zee zak-o re no.

⁵ Yage myet hun-ne hyen gwugwer-mo ur-hi un no, un kap yo no m-nom à, remen Wan-Koyan roon ba un naas o-da.

⁶ No ho hi un no un barag-se un rii á. Amba ruru no Shir rii-yo no cone à, nom no us-kon un hur-de ur-bongon.

⁷ No senge kaane, Shir a 'ye no gwugwu-mo ur-hur, mo jiishe napse un net à. Wua dossu no rii-yo rangsu no à, remen no shereg be-ur Yeso **Kiristi**.

⁸ Un to ka ma-to, or re ne, yan-dor, um conog no ess hur-ut no un ko yo ke rii-yo ro; o-nip à, rii-yo depe à, rii-yo ro kashi à, rii-yo ro ba m-kukop à, rii-yo hun-ne he m-was à, yo a he m-rwor **Ma-to m-Rezem** à, rii-yo jiishe ur-bon à, un rii-yo woo ur-bongon ne à.

⁹ Nom no myet yo um yoosu no à, un yo no gokse ne à. Ko yo no hoge be un de à, ko yo no hyane me m-nom à. Nom no gon kaane, Shir wa-m-'ya un gwugwu-mo ur-hur, wua she'et un no ne.

Me ur-bongon un yar-m no

¹⁰ Ur-kom, bo no bakse un me ne à, me ur-bongon deen be-de Shir. Komo bo no hwo me ur-hur à, um nepste me ka no ut-to á. Amba no kum ur-keer no kutute me á.

¹¹ Yanze me no um rure un ka ma-to remen um conog yo ken rii-yo á. Um yooste bo um he m-she un rii-yo um rotte à.

¹² Um nepste yo koob-ur ro à, komo un yo kwum-o ro ne à, um yooste bo um he m-she un ko yo ke rii-yo koru me à, ko me un coog ne ko m-mer, um nepste bo um he o-zak à, ko um ro o-kwum ne ko da-o ur-koob.

¹³ Man hoks m-nom un ko yo ke rii-yo, remen **Kiristi**, ya'ag me ur-beeb.

¹⁴ Myet un kaane ne, me ur-bongon bo no me m-gu m-moka bo me un swo ur-koob à.

¹⁵ No ya-o-Piripi no nepste ur-takan yo um he no m-rure à, bo um nape yo à. Ur-takan, da-o no hoge **Ma-to m-Rezem** à, to ma Yeso **Kiristi**, wu um rwore ma-to un wu à, da-o um rwuune um yagne dak-o no o-Makidoniya, yatt **yan-dor Yeso** ye gu me un hwor ne remen yo um cone á, se no cot.

¹⁶ Ko da-o um ro'e o-Tasaronika, n-me un dak-o o-Makidoniya, no tomsunte me yar-mo un hwor ba o-gaan á, amba o-yoor, da-o um cone gwu à.*†

¹⁷ Ba remen um conog no 'ye me m-yar á, amba um conog no 'ye m-yar remen Shir topoté no.

¹⁸ Nap no unze yo no tomnunte me à woonte be un de, komo yo aragte bo um cone à, cin da-o Eparaditus hante me ka saw-to no tomonte wu à. Ya ro sa o zee no ya'ag Shir now-mo m-shi'igin, mo ur-**seke**, Shir gokste, komo wu hogute m-rezem.‡

¹⁹ Komo Shir wu me un dor à, wua 'ye no myet rii-yo he no m-gu un she'et-ur no à. Wua nom yo ur-hur sak un mok-o un wu, o-kwum ne un **Kiristi**, Yeso.

²⁰ Koyanda, a sekemse no Shir, Tato na n-Ton ba ur-ma. Shir zee kaane!

Gas-de ur-buste

²¹ Gas no bo un wu gokse wu sher un Yeso **Kiristi** à. Or re ne, yan-dor, ye ro me m-gu kaane à, ye tombute gas-de un ye be-ur no.

²² Kap yan-dor ye Shir, ye ro un ka bo-o à, ye ro no m-gas un ka guw-ne ye ne, ye ro un hur-o un ko-Gwomo **Sisar** à.

²³ Me us-kon be-ur Wan-Koyan Yeso **Kiristi**, wu 'ye no ur-ho kap.

* **Bor-üş nass:16 4:15-16** Hyen komo: 2Kor 11:9. † **Bor-üş nass:16 4:16** Hyen komo: Seng 17:1.

‡ **Bor-üş nass:18 4:18** Hyen komo: Rwuu 29:18.

Takurda-o Burus o wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Korosiya

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-8

Nom-mo Shir un senge-m Kiristi ne 1:9—2:19

Hoog-m pu-mo n-me un Kiristi 2:20—4:6

Ur-kom 4:7-18

¹ Me Burus, me genbe ka takurda-o. Me **wan-Tom Yeso Kiristi** wu,* remen Shir daagu me um waragté ko-**yan-Tom Yeso**. Me kane un or na ne **Timoti** ko-yan-dor.

² Me no m-tombe un ka takurda-o, no hun-ne ye Shir un **Kiristi** ne. Komo or te ne yan-dor un bo-o o-Korosiya. Shir mustu no ba m-kukop, komo no ro yan-ess ut-ma ye be-de un wu. Um konog unze Shir o-Tato na wu sengu no m-gu, wu 'ye no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Ur-bongon us-kon ne

³ Ko o ke da-o te us-kon rem no, te un bom un Shir rem no. Te us-kon be-de Shir wu ro Tato-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** à.

⁴ Te bomog Shir rem no remen te hogute ma-to un sher-m no be-ur Yeso **Kiristi**, komo no m-was un kap hun-ne ye Shir ne.

⁵ M-sher m-was ne mo ro m-rwunte dish-o un rii-yo o-kwum yo Shir he no m-bopse yo wu essu no ree n-Ton shir à. No hogusute cin n-ga ne rem-se ur-bon se Shir swore o-nu wua nomo no à. No hogusute ka rem-se da-o hun-ne habe ye ruru no **Ma-to m-Rerem** ma-to o-nip mosse un **Kiristi** ne à.

⁶ Ko kene hun-ne ut-moor ne ro m-hoge un ka **Ma-to m-Rerem** to, komo hun-ne ut-moor ne ro m-warag un yan-dor. Komo ye ro m-nom un rii-yo Shir hette o-zak à. Yo ka yo un kor hond hond bo nome be un no da-o no hoge ka ma-to ur-takan à. Komo no nak o-nip un yar-mo Shir ne, unze Shir ro m-soks un **ba'as-to** un ye shere be-ur **Kiristi** à.

⁷ Epararas wu yoosu no ka ma-to. Wu ro m-nome un **Kiristi** m-guw, komo te wu m-con. Wu nomote Wan-Koyan m-guw un ess ut-ma. Un suge un te, wu nomte kaane.†

⁸ Wu wu komo ruru te bo **Kukt-o Shir** ya'u no m-was un kap hun-ne ye Shir ne à.

⁹ Remen kaane cin ho-de te hoge ma-ut no to ur-bon à, te yage us-kon rem no á. Ko o ke da-o te us-kon unze Shir kutu no myet rii-yo wu cone no nom à. Te un kon-se Shir wu 'ye no us-weer us-nap ne se un **Kukt-o Shir**.

¹⁰ Te un kon-se Shir unze no she'et, bo depe ka ye dore Wan-Koyan ye she'et à. Komo no senge wu un gwu'urse ur-hur un nom un rii-yo ur-bon ne. Te us-kon komo bo no he m-ma'as un nom un bo un rii-yo ur-bon koyanda à, no nep Shir ur-bon ne.

¹¹ Te komo us-kon be-de Shir wu tor kukt-o no wu 'ye no m-wons, be-de un do ye un no beeb-de un wu de rotte ur-me'et á. Te us-kon Shir kaane remen no hoksté m-joose o-zak m-gaag ut-men ne be-de un swo ur-koob.

* **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:7 1:7** Hyen komo: Koro 4:12; Pmon 23.

¹² Te komo us-kon be-de Shir no senge bongon-de Shir Tato-o na. Wu wu muutu no hun-ne ye un wu, remen no bo'osté kum un ka cim-yo wua 'ye hun-ne ye un wu, ye ro ur-she'et m-cecas à.

¹³ Shir ruutu na un kom-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, be-de un she'et-de o-comb. M-moka wu rwo'og Wà un wu Yeso wu wu ro m-was deen à, wu nom gwomo-ut na.

¹⁴ Remen Wà un wu, wu hokste nom un yo wu nome à. Kaane Shir rumsu na un kom-to un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, wu sokste **ba'as-ut** na.‡

Kiristi jiishe

¹⁵ Yatt-wu ro m-hyan un Shir á, amba da-o Wà un wu barme net à, wu kutute hun-ne Shir. Wu ro un gwomo-to un koyan yo Shir nome à.

¹⁶ Un bu-yo ka Wà-wu, Shir nome koyan yo ro n-Ton komo o-dak ne à, myet yo a m-hyan ne komo un yo a m-hyane ne á. Mosse un wu ne a nome hun-ne ye ro ut-gwomo à. Yagunte **yan-tom-ye Shir** un to ken kukt-to ne. Komo koyan un cow-yo un wu a nomte yo, remen koyan yo ye'et wu m-sek.

¹⁷ **Wà-wu Shir** ro kon cin ba a un nom ko yo ke rii-yo, komo un wu ne ko yo ke rii-yo neke kang-o gaan.

¹⁸ Komo wu, **Kiristi**, wu ro un gwomo-to un hun-ne ye un wu. Komo wu ro ye m'er. Bo hi-ur ro un gwomo-to o-wur à, wu wu ro takan-de un hoog pu-o remen hun-ne ye un wu. Wu wu Shir takne m-'yons da-o wu mare à, komo wua do m-mar á. Remen wu ro ur-takan un koyan.§

¹⁹ Remen Shir ye zongse unze ko de **Kiristi** waragte net à, wu ro hond hond un Shir ne un ko yo ke bu-yo.

²⁰ Komo **Kiristi** wu Shir nomte cow-yo m-muunte un koyan yo wu nome à, be-de m-hongse un wu ne. Yo ka mossute myet-mo un rii-yo ro n-Ton à un hono o-dak ne. Shir nomog o-cow remen ko yo ke rii-yo ma'aste ba ut-ween un wu ne. Shir nomog yo ka un bu-yo un ya'as un Wà un wu, a wuuste hyó-mo un wu, wu meret n-ton o-kan.*

²¹ N-ga no ya-o-Korosiya, no ro nomog m-pupa un Shir ne. Barag-us no rwo'og no waragte yan-yage-to Shir, komo no ro m-nom un rii yo-yo.

²² Amba m-moka, Shir hong sute she'et-ur so-de be-ur no un wu ne. Wà un wu waragte net komo wu mer n-ton o-kan. Shir hong sute no bo wu yage **Kiristi** meret rem no à. Wu un nom kaane remen da-o no he m-es un co-o Shir à wua goks no hun-ne ye ba m-kukop ba **ur-ba'as**. Komo yatt-wu he m-zee no nomog rii yo-yo á.

²³ Nip-o urege no ma'aste m-sheer be-de un **Ma-to m-Rerem**. Se no shereg ur-beeb ne untun hur-o a ma'e n-ton un shi'it-de m-'wons à. Taase no yage ko wu ke net-wu wen no hwo o-dish un rii-yo Shir swore o-nu un **Ma-to m-Rerem** to un wu à. No be'esute no hogussute ka ma-to. A russute hun-ne ka **Ma-to m-Rerem** to hono o-dak kap. Komo me Burus un hi un de wan-gaan wu be-de un guw-ne ye Shir ya m-ko'ot un ka ma-to.

Guw-m Burus be-de un yan-dor o Shir

²⁴ M-moka, me o-zak remen koob-de me m-swo rem no à. Un con-m re, men swoon ka koob-de. **Kiristi** conog um su ur-koob remen un wu remen um guut hun-ne ye un wu, **yan-dor Yeso**.

²⁵ Me wan-gaan wu be-de un nome un Shir m-senge remen gwu-o yan-dor kap. Remen Shir un daag me, wu ya'astu me ka senge-mo remen um guut no. Shir tomog me um yoosu no ma-to un wu ut-shishe.

‡ **Bor-o gaan:14 1:14** Hyen komo: Apis 1:7. § **Bor-o gaan:18 1:18** Hyen komo: Apis 1:22-23.

* **Bor-o gaan:20 1:20** Hyen komo: Apis 2:16.

²⁶ Shir wukute kà zonge-to n-ga, wu un nom kaane us-hak deen. Shir 'ya hun-ne us-nap á, amba m-moka upsusse yo ro be-de un hun-ne ye Shir.

²⁷ Shir daagte m-kute hun-ne un wu zonge-to un wu. Ká zonge-to to ro wukute. Shir conog m-gu ka ye ba **Yahuda**-ne á. Wu conog unze **Kiristi** she'et un no ne. Wu conog no ships ká dish-o unze noa kum seps-mo un wu, mo wu swore o-nu à. Te m-rure un kowan kwum-o ro wukusse mosse seps-m **Kiristi** ne à.

²⁸ Te ko'ote un kowan wu dore **Kiristi**. Komo te un yoose un kowan un myet-o us-weer ne. Yo a cone be-de un yoos-ur te à yo ro, bo myet-mo un yan-dor ye un **Kiristi** he m-es shiishe da-o ye he m-es un co-o Shir à.

²⁹ O rwo'e mette m-senge mar-m-mar. Komo um nomog bo un nom-m re um nomot ka senge-mo be-de un rwo un 'wons-mo **Kiristi** ya'u me à.

Bor-us yoor

¹ Um conog no nep gon mar-mo m-senge mo um rotte remen um guut no à, hun-ne ye o-Korosiya un ye un bo-o o-Rawudikiya ne, komo un ye ken yan-dor ye ne ye wete me m-hyan á.

² Me m-nom un yo ka remen um dooté kukt-o no jaab-o ut-men, komo remen was-m or no ne dootú no gam-o ur-hi. Un kaane no he kum un caari-o o-zak o-nip ne o hun-ne rotte ye nape Ma-to Shir à, remen no nept tom-o Shir wuke à, wata, **Kiristi** un hi un de un wu.

³ **Kiristi**, wu wu cot he no m-gu no waragte ya-us-weer no nept ka tom-o ur-bon to, to Shir rwunte m-moka cas to ro untun kashi o-kwum à.

⁴ Me no m-rure un yo ka taase wu ken wu raks no un rere-mo o-nu.

⁵ Ko de nomte me un hi un de me kane mosse un no ne á, amba hur un de ro mosse un no ne. Me o-zak deen bo um hoge no eks cak à, komo un gam-o ur-hi ne. Komo no shereg be-ur **Kiristi**.

Dor Wan-Koyan hantute hoog-m pu-mo

⁶ No gokste ka tom-o unze **Kiristi** Yeso wu ro Wan-Koyan no. M-moka sengu no nom un yo wu cone no nom à, ko o ke da-o cinda no gemte ur-hi be-de un wu à.

⁷ Sher no geer-us no n-me un **Kiristi**, komo no senge m-do be-de un nape un wu. Komo sengu no m-sheer ur-beeb ne be-de un yo hun-ne yoosu no à mosse un **Kiristi** ne à. Komo no senge bongon-de Shir.

⁸ Nom no ceen! Taase wu ken wu raks no, no dore bu-yo un wu á. Yo ye ro m-yoos à, a nom sa o zee o-nip, amba bo-to komo rii-yo o-hwaa. Ka yoos-de un tor temb un yo hun-ne cowonte à. Ye ro m-yoose un hun-ne, unze ye m-dore un jor-se ma-hun komo beeb-de kukt-ut yo-to, un suge-de un yoose un hun-ne mosse un **Kiristi** ne.

⁹ Ko de nomte **Kiristi** barmute wu warag untun hun-ne à, wu Shir wu jip.

¹⁰ Komo a mossute no un **Kiristi**, remen kaane no ro un koyan ne, yo no cone à yo o-Kukt. Wu wu ro un gwomo-to un koyan yo ro ut-gwomo à.

¹¹ Remen no gamag ur-hi be-ur **Kiristi**, ya no ro untun ye a nome ur-ko à. Me un zee kaane remen **Kiristi** doste **ba'as**-ut no. Ba ko-de o-wur de á, amba **ko**-de **Kiristi** ro m-nom à.

¹² Da-o a yo'osu no m-ho à, kutute na unze a jok she'et-de un **ba'as**-ut no bo a joke **Kiristi** à. A 'yonstu no bo a 'yonse **Kiristi** un hoog-m pu-mo à. Yo ka un nome remen no shereg unze Shir ye 'yonse **Kiristi** un hoog, wu ro komo un gwomo-to un nom un kaane ne.*

* **Bor-us yoor:12 2:12** Hyen komo: Roma 6:4.

¹³ No ye ro **Yahuda**-ne á, a ro wongsutu no un Shir ne remen no jekt **karamsa**-o Shir. No jekt **karamsa**-o Shir, komo remen Shir possutu no be-de un beeb-de ut-**ba'as** á. Myet un kaane ne Shir 'yonstu no un hoog-m pu-mo ne un **Kiristi**, Shir soksutu na **ba'as**-ut na kap.[†]

¹⁴ Shir un nom yo ka da-o wu sokse ka takurda-o a gente **ba'as**-ut na kap à. Shir doste ka takurda-o a gente **ba'as**-ut na à da-o a kame **Kiristi** n-ton o-**kan** har wu mer à.[‡]

¹⁵ Ba **ba'as**-ut na Shir sokse cot á amba komo wu jeste gwomo-to un ko-caari-wu un gwomo-to ut-kukt yo-to. Wu kutute kowan cas cas unze wu reeg ye ur-gun un bu-yo **Kiristi** merte n-ton o-**kan** à.

Dore ut-karamsa o bo'os á

¹⁶ No rege net ut-to á, urege wu piishitu no ut-ma to un:

Rii-yo no m-re,

Rii-yo no m-swo,

Ho-to no nom ut-biki á,

Ko ne nom o-zak un reng-o pu-yo, un

Ho-de ur-Wuwe ne á.[§]

¹⁷ No rege ye ut-to á, remen ká **karamsa**-to kap horomte-o. Remen **karamsa**-to to horomte-o un rii-yo ur-bon yo o-nip yo rwoone à. Komo **Kiristi** un hi un de un wu ro ka nip-o.

¹⁸ Remen kaane no yage yan-gwegwer-mo ur-hi mo ut-bo, un yan-kwukte un **yan-tom-ye Shir** ne gaktu no nom bo ye ro m-nom á. No dore yoos-de un ye no he de kumu un yar-mo Shir essu no á. Gon ka hun-ne ye ro m-zee ye jiište kowan un nap un Shir remen ye hyanag ut-hyangan. Weer-se un wu kap se un hur-de un wu se, komo se ro wu m-rwo us-ses. Amba o-nip wu rott cow-yo un nom us-ses á.

¹⁹ Wu yagusute dor-o un yoos-de o-nip mosse un **Kiristi** ne, wu ro hi-de o-wur à. Bo hi-ur ro m-kute o-wur o-cow à, kaane **Kiristi** ro m-kute un hun-ne ye un wu o-cow, remen ye gemet ur-hi be-ur gaan bo rwo-us ro m-bop o-wur à. Komo o bo'ose bo Shir cone à.*

Hoog-m pu-mo n-me un Wan-Koyan

²⁰ Bo rem-se ma-hun no merse n-me un **Kiristi** à, m-moka beeb-de un hono o-dak, a garamse no á. ¿Remen yan o notte un nome un ka **karamsa**-to o-dorotte sa o zee hono o-dak o ro no m-garamse?

²¹ Ka ye ro no m-yoose un ka **karamsa**-to à, ro no m-zee, "Wo jar o-jar o ci gon ka rii-yo á! Wo jar o-jar o rek gon ka rii-yo m-re yo á! Wo jar o-jar o bup gon ka rii-yo á!"

²² Gon ka **karamsa**-to ro untun rem-se ro m-gos á. A komse un to ne a argu to m-jore. Nom mo un net-mo, mo un rwoon un yoos-de un net. No nome gon ka rem-se o-dorotte á.

²³ Un yish-ye un hun-ne, gon ka **karamsa**-to ro un sha-mo us-nap ne, to ro m-hante m-senge deen un gwugwer-mo ur-hi ne a kutute hun-ne unze ye torog be-de Shir. Har ye ro un reese un wur-to un ye ur-koob. Ye ro m-zee ko Shir a hoge o-zak. Amba o-nip ka **karamsa**-to rott de ken beeb-de to hette gu un hun-ne ye gamsute wur-to un ye á.

Bor-us tet

She'et-de un ba m-kukop

[†] **Bor-us yoor:13 2:13** Hyen komo: Apis 2:1-5.

[‡] **Bor-us yoor:14 2:14** Hyen komo: Apis 2:15.

[§] **Bor-us yoor:16 2:16** Hyen komo: Roma 14:1-6.

* **Bor-us yoor:19 2:19** Hyen komo: Apis 4:16.

¹ Remen Shir ya'ag no hoog-m pu-mo sa o zee a un 'yons no un **Kiristi** ne à, remen kaane sengu no hoob un ka rii-yo ro n-Ton shir à. Tu no yish be-de **Kiristi** ro tara à be-de jiishe m-sekemse à un kom-o ur-re de Shir.*

² Remen kaane, sengu no barag-se un rem-se ro n-Ton shir à. No nom barag-se un ka rem-us yo-se se un kane un o-dak á.

³ No nom barag-se un ka rem-se un hono o-dak se á, remen no mereste un se, hoog-m no m-moka mo ro wukusse be-ur **Kiristi** be-de Shir.

⁴ Da-o **Kiristi**, wu ya'u no hoog à, wu muune un ka da-o, noa es un wu ne no kum seps-mo un wu.

⁵ Remen kaane yagu no nom un rem-se ba ur-bon, se mosse un she'et-de ma-hun ne à. No nom rem-se o-ás á, ko ne she'et-de un yish o-yoor á. Taase no nom suub-o un morogse us-rem un gop-de un rem-us yo-se ne. No nome kaane, no waragte o ka kwukte un ka rem-se.

⁶ Remen hun-ne ye ro m-nom un ka rem-us yo-se se à, Shir a 'ye ye ur-koob deen remen koob-de o-dorotte.

⁷ Gon ka rem-se no ro m-nom n-ga da-o no ro ur-she'et un bu-yo ma-hun à.

⁸ Amba m-moka taase no nom gon ka rem-se komo á. Taase no nom us-ryaab á. Yagu no naas un hun-ne ut-men un gon rii-yo no m-nom ko m-zee à. Taase no rwuunte gom-ut yo-to.

⁹ Tomso ne, no yage nome un or no ne ut-bo cinda no yagusute 'wutum-to un rii-to no ro m-nom à. Nom no kaane remen no kus bo no ro n-ga cin ba no un gokste **Kiristi** á.†

¹⁰ Shir muutu no hun-ne pu-ye komo wu ro no m-jamas remen no waragte untun wu, remen no nept wu o-nip.‡

¹¹ Remen Shir muutu no hun-ne pu-ye m-moka koos-m mo kus á. Un ko **Yahuda**, un wu ro ko-**Yahuda** á, myet gaan-to. Ko a koog net, ko a ko wu á, myet gaan-to. Koos-m mo kus á, ko ko-hamat ko ko-yan-ba-us-weer ne, ko ne ko-guw, ko ne wu ro ko-guw á. **Kiristi** wu jiishe koyan, wu wu ro tomso ne n-me un hun-ne ye un wu myet.

¹² Shir daagu no remen no waragte kashi hun-ne ye un wu remen wu ro no m-was. Remen kaane sengu no hoge 'won-ur or no ne, no un 'ya m-yar, no nom gwugwer-mo ur-hi, no zee se ye ken ye nomog rii-yo no cone á. Hongsu no bo depe à no dungune.

¹³ 'Mo no ur-hur un **ba'as**-ut or no ne. Urege wu ken wu n-me no nomote wu ken wu **ur-ba'as**, no sokse wu. Hyange bo Wan-Koyan soksu no **ba'as**-ut no à, kaane tomso no he sokse un or no ne.§*

¹⁴ Yo arge yo ka ma à, was no or no ne. Remen no wasse or no ne, noa she'et no gem ur-hi be-ur gaan.

¹⁵ Yage she'et-de un ba ut-ween de **Kiristi** yoosu no à, de doruttu no bo no cone à. Nom no yo ka remen Shir daagu no, no she'ete no nom m-senge be-ur gaan ba ut-ween untun wur-o gaan. No senge bongon-de Shir un ko o ke da-o.

¹⁶ Yage ma-ut **Kiristi** to she'ete n-me un hur-ut no ko o ke da-o, to reet hi-de un yo no m-nom à un yo no us-barag ne à. Nom no yo ka be-de un yoose un or no ne us-weer ne, no un or no ne myet ut-ma weer-us-weer. Tomso ne, no un hu un Sep-to ur-Bongon to Shir, komo no hu'e ut-sep, ut-dum ne to mosse **Kiristi** remen no kutute Shir unze hur-ut no ya'ase wu ur-bongon.

* **Bor-us tet:1 3:1** Hyen komo: Bong 110:1. † **Bor-us tet:9 3:9** Hyen komo: Apis 4:22. ‡ **Bor-us tet:10 3:10** Hyen komo: Apis 4:24; Taka 1:26. § **Bor-us tet:13 3:12-13** Hyen komo: Apis 4:2.

* **Bor-us tet:13 3:13** Hyen komo: Apis 4:32.

¹⁷ Myet bo un rii-yo no m-zee un yo no m-nom ne à, nom no yo n-me un jin-ur Wan-Koyan Yeso. No senge bongon-de Shir o-Tato un bu-yo un Wan-Koyan Yeso.†

Kashi-ur she'et-de un yan-dor Yeso

¹⁸ No ne'a-ne ye ut-ge, nome no campo no ne o-dorotte, remen yo yo depe yan-dor-ye un Wan-Koyan ye nom.‡

¹⁹ No campo-ne, no was un ne'a no ne. Was no ye no kutu ye ut-gagar á.§

²⁰ No yakar, nome no inu no un tat-ne no ne o-dorotte un ko yo ke rii-yo no m-nom à. Remen kaane Wan-Koyan cone no nom.*

²¹ No tat-ne, no su'e yakar no á, un ko yo ke rii rek-yo yo ye nome yo ba ur-bon á, taasü ye ruut ur-hur be-ur no. No nome ye kaane yea nom us-ryaab ye yage nom un yo depe à.†

²² No guw-ne, no nom o-dorotte o un yan-hur-ut no ye un hono o-dak, un ko yo ke rii-yo yo no m-nom à. Taase no nom senge-mo un hyan-o un yish, untun yan-hoob-o ur-jin be-de un hun-ne, un suge-de un kaane nom no senge-m no hur-ur gaan, remen no m-ya un Wan-Koyan m-sek.

²³ Myet-mo un rii-yo no m-nom à, nom no yo zak-o-zak un hur-ut no, untun ye ro m-nome un Wan-Koyan m-senge à. Ba ye ro m-senge remen net á.

²⁴ Nom no kaane, no nep ha unze Wan-Koyan Yeso a top no. Remen kaane, nom no senge-m no ur-bon ne. Wua 'ye no rem-se ur-bon se wu esse hun-ne ye un wu à. Baks no unze **Kiristi** wu ro Wan-Koyan no wu no m-nome m-guw à.

²⁵ Urege wu ken wu be-ur no ro un nom un rii-yo ba ur-bon, Shir a 'ye wu ur-koob bo wu cone à. Remen koos-mo ur-hi ro kon be-de Shir á.‡§

Bor-us nass

¹ No ya-ut-hur, bop no guw no ne ur-bon ne. No nomo ye rii-yo depe à. Baks no, no ma no un nome un Wa-o-Hur m-guw n-Ton shir.*

Se ken karamsa se

² Sengu no us-kon be-de Shir koyanda. Da-o no us-kon à, sengu no ur-'er ur-bongon ne.

³ No baks te tomso ne da-o no ro us-kon. Kon no unze Shir tekse te cow-yo un ko'ot un ma-to un wu à, remen te ko'otuté hun-ne ka ma-to mosse un **Kiristi** ne, ka ma-to to Shir wuke n-ga à. Remen um ko'otte ka ma-to o rwo'e mette ke'o.

⁴ Kon no rem re, bo um he m-senge m-ko'ot un ka **Ma-to m-Rerem** to cas cas à, bo depe um nom à.

⁵ Da-o no ro mosse un hun-ne ne ye shere be-ur Yeso á, rwo no us-weer be-de un rii-yo no he m-nom à. No nom yo bo no he hoks m-nom à un da-o no kume à.†

⁶ Nomo no ye ut-ma gwerger, remen ye hoguté rerem-mo un regen no ut-to un yo no m-zee à. Da-o no m-rwor à, nom no ceen remen no nept bo depe no shes wu à weer-us-weer.

Gas-de ur-kom

† **Bor-us tet:17 3:16-17** Hyen komo: Apis 5:19-20. ‡ **Bor-us tet:18 3:18** Hyen komo: Apis 5:22; 1Bit

3:1. § **Bor-us tet:19 3:19** Hyen komo: Apis 5:25; 1Bit 3:7. * **Bor-us tet:20 3:20** Hyen komo: Apis

6:1. † **Bor-us tet:21 3:21** Hyen komo: Apis 6:4. ‡ **Bor-us tet:25 3:22-25** Hyen komo: Apis 6:5-8.

§ **Bor-us tet:25 3:25** Hyen komo: Kara 10:17; Apis 6:9. * **Bor-us nass:1 4:1** Hyen komo: Apis 6:9.

† **Bor-us nass:5 4:5** Hyen komo: Apis 5:16.

⁷ Tikokos a ruru no yo koru me kane à. Wu or na wu ko-yan-dor-wu me m-was un wu ne deen à. Wu ko-yan-ess ut-ma be-ur Wan-Koyan komo wu ro m-nome un Wan-Koyan m-guw mosse un me ne.‡

⁸ Yo rwo'e, um tombute wu be-ur no, wu hyen no à, remen no nept o bo te ro à. Tomso ne, wu dootú no jaab-o ut-men un sher-m no. §

⁹ Wu robe mosse un Onesimus ne. Onesimus or na wu ko-yan-dor komo, ko-yan-ess ut-ma ko-yan-bo-o no wu, te m-was un wu ne. Yoor-mo un ye a ruru no koyan yo koru te kane à.*

¹⁰ Aristarkus, wu ro mosse un me ne kane ke'o à, wu zeeg um gas no. Kaane komo Markus wu ro heno† Barnabas à wu ma wu zeeg um gas no. (Um nomsutu no ma-ut Markus remen kaane no nepste yo m-nom, da-o wu wobe be-ur no, goks no wu kom-ut yoor.)‡

¹¹ Yeso, wu a m-aag Justus à, ro no m-gas eb un wu ne. Ka hun-ne tet-ye cot ye ro **Yahuda**-ne ye shere kane à. Ye ro m-senge un me ne ye rurut **Ma-to m-Rerem** mosse un gwomo-to Shir ne. Ye dootu me jaab-o ut-men deen.

¹² Komo Epaparas, ko-yan-bo-o no ro no m-gas. Wu ko-yan-guw-m **Kiristi** Yeso wu. Wu ro us-kon be-de Shir deen ko o ke da-o rem no, untun net-wu wu ro ut-mur à. Wu ro us-kon bo no he m-ha co no es cak un beeb-de o-Kukt à, komo no nom yo Shir cone no nom à. §

¹³ Um hyennesse hon un koob-de wu swo rem no à, komo un yan-dor ne n-me un bo-to o-Rawudikiya, o-Hiriporis ne.

¹⁴ Ruka, ko-ya-us-baat, nay te, wu te m-was à, wu ro no m-gas, kaane tomso ne Dimas.*

¹⁵ No gassu me myet-mo un or na ne yan-dor ye ro un bo-o o-Rawudikiya à. Gassu me no ka ne'a-wu Nimpa mosse un hun-ne yan-dor ne ye ro m-morge un hur-o un wu à.

¹⁶ A komsu no karante un ka takurda-o um genbu no à, no heete hun-ne yan-dor ye ro o-Rawudikiya, remen ye karantuté o. No tomso ne, no karante takurda-o um gene yan-dor ye o-Rawudikiya à.

¹⁷ Ruru no Arkibus, "Kom ka senge-mo mo Wan-Koyan bobsu wo à."†

¹⁸ Me, Burus, me genbe ka gen-mo ur-buste mo un hi un de um gastu no, remen no nept unze me genbe ka takurda-o. Baks no unze um ro ke'o, taase to-to ke no unze no kon Shir rem re. Yar-m **Kiristi** Yeso ro un no ne!

‡ **Bor-uş nass:7 4:7** Hyen komo: Seng 20:4; 2Tim 4:12. § **Bor-uş nass:8 4:7-8** Hyen komo: Apis 6:21-22. * **Bor-uş nass:9 4:9** Hyen komo: Pmon 10-12. † **Bor-uş nass:10 4:10** Tato Markus ne un tato Barnabas ne, tato-o gaan mate ye.

‡ **Bor-uş nass:10 4:10** Hyen komo: Seng 19:29; 27:2; Pmon 24; Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39. § **Bor-uş nass:12 4:12** Hyen komo: Koro 1:7; Pmon 23.

* **Bor-uş nass:14 4:14** Hyen komo: 2Tim 4:11; Pmon 24; 2Tim 4:10; Pmon 24. † **Bor-uş nass:17 4:17** Hyen komo: Pmon 2.

Takurda-o Burus aco o_wu gene yan-dor Yeso n-me bo-o o-Tasaronika

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1

Ur-bongon ut-sep ne 1:2—3:13

Do ye un jaab-o ur-hur un she'et-de yan-dor 4:1-12

Ur-kewes un ma-to un haan-m Kiristi 4:13—5:11

Do ye un jaab-o ur-hur o ur-buste 5:12-22

Ur-kom 5:23-28

Burus ro ur-gas

¹ Be un de Burus mosse un Siras* un **Timoti** ne, genbe ka takurda-o, ha-mo un be-de un **yan-dor Yeso** ye un bo-o o-Tasaronika,† ye ro ye Shir, o-Tato un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**.‡

Um konog Shir wu ye'et no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Yan-dor un bo-o o-Tasaronika shereg ur-beeb ne

² Koyanda te m-bomu un Shir rem no kap, te no m-tan un kon-us te.

³ Te m-baks un senge-m no ne mo m-sheer un co-o Shir Tato na un senge-mo notte à remen no was hun-ne. Da-o hun-ne ya'u no ur-koob à, no un 'mo ur-hur ne remen no ro o-sakto ne n-me un Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.

⁴ Or te ne, te nak unze Shir ro m-was no ne, komo wu daagu no.

⁵ Remen da-o te hantu no **Ma-to m-Rerem** à, ba ut-ma temb á, amba ur-beeb ne. **Kukt-o Shir** o komo dossute no das-mo ur-hur no nept unze yo te rwoore à nip-to. No nak gon she'et-de te she'ete n-me un no à remen te guut no.

⁶ No yooste gon she'et un te un de ma Wan-Koyan ne komo, no goksuru Ma-to Shir; **Kukt-o Shir** ye'et no zak-o ur-hur, ko de nomte no swoog ur-koob deen à. §

⁷ Remen un kaane o no waragte rii-yo ur-yoos be-de un hun-ne ye un dak-to o-Makidoniya o-Akaya ne.

⁸ Remen be un no o, hun-ne ye rigimse raag-o no à hoge ma-ut Wan-Koyan to cuwut ko kene un ka raag-o, ba un dak-to o-Makidoniya un o o-Akaya ne o cot á. A nak un sher-m no ne be-de Shir ko kene, ba ma se te rworog á.

⁹ Remen hun-ne un hi un de un ye, ye ro m-rwor bo no goksu te à. Komo un bo no yage m-gir, no waktunte be-de Shir à, remen no nomuté Shir wu o-nip un o un hoog ne m-guw.

¹⁰ Ye rurutu te unze m-moka waase no m-muun mo un Wà un wu Yeso o-dish ne un hono o-dak es-mo n-Ton o-shir. Ká Yeso wu Shir 'yonse ut-marimar à, wu he na m-ruut n-me un ka ryaab-se roone à.

Bor-us yoor

Burus baksute ya-o-Tasaronika mosse un hamat-de un wu ne be-to un ye

¹ Or te ne, no nak unze habe-m te be un no, mo ja hwaa á.

* **Bor-o gaan:1 1:1** ut-Girik: Sirabanus. † **Bor-o gaan:1 1:1** Hyen komo: Seng 17:1. ‡ **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à. § **Bor-o gaan:6 1:6** Hyen komo: Seng 17:5-9.

² Ko de nomte te suuste ur-koob o-yo'og ne n-me un bo-o o-Piripi, bo no nape à. Amba un gwu-o un Shir na, te kumug no rure un **Ma-to m-Rerem**, ko de nomte to swoog m-shakt à.*

³ Da-o te konu no m-goks un ka **Ma-to m-Rerem** to à, te rure no ut-bo á, ko a zee te un con m-kum saw-ut no á, ko te con no m-raks á.

⁴ Te ro m-yoose un hun-ne, yo ye cone m-hoge à ba yo te m-rwor temb á. Un hek-o un káane, te m-rwor un yo Shir zee te ruru ye à, remen wu ro un m-byarag un ko yo ke rii-yo n-me un barag-üş na wu nep yo a cone à.

⁵ Bo no nape à, ma-ut te ba to un rerem-mo nu to á, komo ba te un yo ken cow-yo ur-gop yo ne wuke á. Shir wu ro te m-su'e.

⁶ Ba te un hoob-o ur-bongon be-de un hun-ne, ko be un no, ko ye ken ye un hon á.

⁷ Bo te ro yan-Tom **Kiristi** à, te roa warag saw-to us-nu be un no. Amba te kutute hun-ne gwugwer-mo ur-hi n-me un no, untun bo inu-o ro un gwot un yakar-ye un wu à.

⁸ Remen te waste un no ne deen, o rwo'e te kotutu no ko'ot-o un **Ma-to m-Rerem** to Shir un hon-de un to á, amba te hogute m-rerem mo un ya'as un hoog-m te rem no, remen no cowog te ur-hur deen.

⁹ Or te ne, baks no un senge-m te ne un range-o te ne o te range à. Te nomog m-senge m-how m-tet ne taase te ru'e ko-wan us-nu, da-o te ko'ote no ka **Ma-to m-Rerem** to, to rwuune be-de Shir à.

¹⁰ No te m-su'e, Shir ma wu ro te m-su'e mosse un gon she'et-de te kutu no yan-dor à. Te she'ette ba m-kukop, un men-ut pus-to ne, ba un be-de m-pyap.

¹¹ Untun bo no nape à, te doruttute ko wu ke be un no bo tato-o ro m-dorutte un yakar-ye un wu à.

¹² Te nak no ut-to, te ya'ag no jaab-o ut-men, te kon no, no she'et she'et-de depe à, de ur-bon un co-o Shir, ka wu agu no n-me un gwomo-to un wu un seps-mo un wu ne à.

*Burus bomog Shir komo ne remen bo
yan-bo-o o-Tasaronika gokse
Ma-to m-Rerem à*

¹³ Remen kaane o tette un bom un Shir koyanda, remen, da-o no gokse Ma-to Shir, to no hoge be un te à, no goks to untun ma-to un net á. Un suge-de un kaane ma, no gokstu to bo to ro à, Ma-to Shir. Ká Ma-to Shir to, to ro m-senge n-me un hur-ur no, no ye shere à.

¹⁴ Or te ne, no yooste be-de yan-dor ye Shir n-me un **Kiristi** Yeso, ye ro n-me un dak-o o-Judiya à. Um zeeg kaane remen no swoog ur-koob be-de un hun-ne ye un dak-o no, untun bo ye swo un kom-to un **Yahuda**-ne à.†

¹⁵ **Yahuda**-ne ye ho Wan-Koyan Yeso un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne, ye yenguru te komo. Ye un naas un Shir ut-men deen. Ye ut-yage un kowan ne!‡

¹⁶ Te un ko'ot Ma-to Shir be-de un ye ro **Yahuda**-ne á remen ye kumut gwu. Amba ye ken **Yahuda**-ne conog m-wen un ko'ot un ka **Ma-to m-Rerem** to. N-te un kaane o yette m-do **ur-ba'as** n-ton **ba'as-to** un ye. Amba ryaab-se Shir be'esute se kergunsute n-te un ye.

*Burus este ur-hur
wu heet o-Tasaronika*

* **Bor-üş yoor:2 2:2** Hyen komo: Seng 16:19-242:2b Seng 17:1-9. † **Bor-üş yoor:14 2:14** Hyen komo: Seng 17:5. ‡ **Bor-üş yoor:15 2:15** Hyen komo: Seng 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19; 17:5,13; 18:12.

¹⁷ Amba, or te ne, da-o a gaktu te m-wonge un no ne à n-me un ya o-da hiin à, wonge-mo o-wur yanze 'mo ur-hur á. Te o-reeb, te m-senge te hyenet no yish-ye ka yish-ye.

¹⁸ Te este ur-hur te habute be un no ba un das-mo ur-hur. Me, Burus, um nomog m-senge um habute be un no ba o-gaan á, ba o-yoor á, amba **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** weneg te.

¹⁹ Te un hoge un reeb-o no. Te conog m-habe be un no remen no hantute te o-sakto o-zak ne. No ro gwon-m te un 'yons un te ne un gond-o te ne, bo te he m-es un co-o un Wan-Koyan na Yeso da-o wu he m-muun à.

²⁰ O-nip, no ye ro rii-yo un gwon-m te, un rii-yo un zak-o te ne.

Bor-us tet

¹ Remen kaane bo te hokse 'mo ur-hur á, te hyanuru nomog ur-bon a yagu me te Siras n-me un bo-o o-Atina un hon te.*

² Amba te tombute **Timoti**. **Timoti** ro un senge-mo Shir be-ur gaan un te ne mo un ko'ot un **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi**. Te tombute wu remen wu dootú no ur-beeb komo wu ye'et no jaab-o ut-men mosse un sher-m no ne.

³ Te un nom kaane remen un taase ka range-o ru wu ken wu dos ur-hur. No un hi un no, no nepse unze Shir essute na swo ur-koob un ka bu-yo.

⁴ O-nip ne, da-o te ro mosse un no ne à, te rurute no n-ga'ane ne unze, range-o roon, komo ka nome, bo no nape à.

⁵ Remen kaane, bo me hokse 'mo ur-hur á, o hante um tombute **Timoti** remen um hogute ma-to un sher-m no. Um ro o-gyer ka wa-ut-meger-wu, be'esse wu raks no, komo senge-mo te nome be un no à mo warag hwaa.

*Timoti haag ur-hamat o-Tasaronika,
wu hanturu Burus jaab-o ut-men*

⁶ Amba m-moka, bo **Timoti** muunte raag-o no à, wu rurutu te ma-ut no to m-rerem mosse un sher-m no ne, un was-m no ne. Wu rurutu te unze da-o no bakse ka ho-to te she'et un no ne à, no un hoge o-zak. No o-reeb no hyenet te, bo te o-reeb te hyenet no à.†

⁷ Remen kaane, or te ne n-me swo ur-koob un te un range-o te ne, te kumug jaab-o ut-men remen sher-m no un Yeso.

⁸ M-moka, komo te zutute, bo no ese 'ge m-'wons ne n-me un Wan-Koyan à.

⁹ ¿Ya un gon bongon-de bo'ose te nome Shir rem no, n-te un zak-o ur-hur o te m-nom n-co o Shir te rem no?

¹⁰ M-how, m-tet ne te m-joose us-kon be-de Shir deen remen te kumut no m-hyan yish-ye ka yish-ye, bo te he no m-gu no sheret be-ur **Kiristi** m-sok ne à.

¹¹ Te us-kon be-de Shir, wu ro Tato-o na à, un Wan-Koyan na ne Yeso, unze yea tikste o-cow yo m-muube be un no.

¹² No komo, te us-kon Wan-Koyan Yeso wu gu no was un or no ne, un ye ken hun-ne ne deen deen, untun bo te no senge-m was deen deen à.

¹³ Te konog unze, Wan-Koyan na Yeso wu do rem no ur-beeb, no waragte ba **ur-ba'as** komo ba m-kukop n-co o Shir wu ro, Tato na à da-o Wan-Koyan na Yeso he m-muun mosse un yan-dor ye un wu ne kap à.

* **Bor-us tet:1 3:1** Hyen komo: Seng 17:15. † **Bor-us tet:6 3:6** Hyen komo: Seng 18:5.

Bor-us nass

Go un she'et-de Shir cone à

¹ Ur-kom komo, or te ne, te nak no ut-to rem Yeso Wan-Koyan na un bo no he m-she'et un she'et-de Shir hette hoge un rerem-m no à, untun bo te yoosu no à. Ko de nomte no un go un ka she'et-de à, se no do m-senge deen.

² Remen no nak go un ma-to te rure no, un bu-yo un gwomo-ut Yeso Wan-Koyan à.

³ Remen kaane, o ro con-mo Shir, no warag ba m-kukop, unze no som she'et-de o-ás.

⁴ Kowan wu nep bo wu he garamse un wur-o un wu à, un cow-yo ba m-kukop un 'ya ut-gos ne.

⁵ Ba she'et-de un yish-ye o-yoor, untun yan-ba un dor ye nape Shir á.

⁶ N-me un ka ma-to komo, taase wu ken wu nome or un wu **ur-ba'as** á. Ko ne wu re ra-o or un wu á. Wan-Koyan a 'ye campo-ne un ne'a-ne ne ur-koob remen go un ka **ba'as-de**, bo te rure no à un bo te nake no ut-to ne à.

⁷ Remen Shir wu aag na remen a waragté ya-m-kukop á, amba a she'ete she'et-de ba m-kukop.

⁸ Remen kaane, wu yage dorute o un ka ma-to à, ba net-wu wu yage á, amba Shir wu yage, wu ya'asu no **Kukt-o Shir**.

⁹ M-moka mosse un was un or no ne ne komo, ba se wu ken wu genete no á, remen no un hi un no Shir o yoosu no, no was un or no ne ne.

¹⁰ Ka o komo, no un was un or no ne ne kap n-me un dak-o o-Makidoniya. Kap un kaane ne, te conog no do m-nom un kaane deen.

¹¹ Nom no m-senge no she'et she'et-de ba ut-ween, no gut senge-mo ro un co no à ba o-hebe gwuw. No nom m-senge un kom-ut no bo te zee no no nom à.

¹² Ká da-de hun-ne ye ro yan-dor á ye a hyen bon-de un cow-yo no m-dore à, komo udepe no shere ye ken ye yish á.

Muun-m Wan-Koyan

¹³ Amba or te ne, te con no she'et ba m-nap mosse un ye mare ne á, taase no nom tuk-mo ut-men untun hun-ne ye rotte o-sakto á.

¹⁴ Bo a shere Yeso marag, wu inute à, ka o komo n-me un Yeso, Shir he muunte ka ye mare mosse un Yeso ne à.

¹⁵ Te no m-rure n-me un ma-ut Wan-Koyan unze, na ye ro un hoog ne da-o Wan-Koyan he m-muun à, a be ye mare à m-ine á, ko hiin.

¹⁶ Remen Wan-Koyan un hi un de un wu, wu he m-kergunde rwuun-mo n-Ton shir, us-eeg ne se ur-beeb, un cor-o un caari-wu un ko-yan-tom-wu Shir ne, un hur-mo un kar-o Shir ne. Ka ye mare n-me un **Kiristi** à, ye he m-ba m-ine.

¹⁷ Ka da-de, na ye ro un hoog ne à, a dek na mosse un ye ne n-me ut-ke'ente, remen a go'onuté un Wan-Koyan ne n-Ton. A ma'as be-ur gaan un Wan-Koyan ne har da-o ba m-ta.*

¹⁸ Remen kaane, se no ma'as or no ne un 'ya un jaab-o ut-men un kà ma-to ne.

Bor-us taan

She'et no zongse remen haan-m Wan-Koyan

* **Bor-us nass:17 4:15-17** Hyen komo: 1Kor 15:51-52.

¹ M-moka, or te ne, mosse o-da ne ko ur-ho de ka rem-se he m-kor à, ba se te genute no á.

² Remen no ma no nepse unze ho-ur Wan-Koyan Yeso a haan untun haan-mo un ko-hyow m-tet.*

³ Da-o hun-ne ro m-zee, "Te un she'et-de ba ut-ween un gwugwu-mo ur-hur ne," ba m-naas o-da, sabre-o he ye m-'wos, untun bo mat-o ro m-bop un ne'a-wu ur-uub à, cow-yo m-posse ro kon á.

⁴ Amba no, or te ne, no she'et n-me o-comb á. Remen ho-de Yeso he m-muun à, um nak ka ho-de a cowse no untun ko-hyow á.

⁵ Remen kap-m no yakar-ye m-cucar-ye, ye ur-ho komo. Na ba ya-m-tet ye, ko ya-o-comb á.

⁶ Remen kaane, taase a rewe bo ye ken ye m-rewe á. Se de a she'et no zongse un garamse un hi un na ne.

⁷ Remen ye ro m-rew à tet-mo ye ro m-rewe, ka ye swo-m mo m-ho komo à, tet-mo mo ro ye m-ho.

⁸ Amba bo a hun-ne ye ur-ho à, se a garamse hi un na, a cup no matuku-o o-kwom, o m-she, m-was ne. Rwo ur-hur be-de un kum un gwu komo o warag na toob-o o-kwom.†

⁹ Remen Shir wu daag na a suut ur-koob un ryaab-se un wu á, se de remen a kumut gwu be-ur Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na.

¹⁰ Wu marag rem na remen a waragté mosse un wu ne ko a m-hoog ne, ko a margan-ne, da-o wu muune à.

¹¹ Remen kaane se no 'ye or no ne jaab-o ut-men. No ma'as m-'yons un or no ne, untun bo no m-nom m-moka à.

Nak ut-to ur-gas ne

¹² M-moka te no us-kon, or te ne, 'ya no ye ro m-senge be-ur no à ut-gos, ye ro sek-ye no n-me un Wan-Koyan à, ye ro no m-nak ut-to à.

¹³ No hyen ye us-shi ne m-was ne remen senge-mo un ye. No she'et ba ut-ween un or no ne.

¹⁴ Te no us-kon komo, or te ne, no teper ka yan-she'et-de o-hwaa ye. No 'ye yan-ba un duw-de ur-hur jaab-o ut-men. No gu ye rotte ur-beeb á. No 'mo ur-hur un kowan ne.

¹⁵ War no taase kowan top men-ut jaas-to un men-ut jaas-to á, se de koyanda no nom m-senge no nomote or no ne rii-yo ur-bon un hun-ne ye kuse ne à, komo.

¹⁶ Ma'as no o-zak koyanda.

¹⁷ No ma'as us-kon be-de Shir ur-ho bi.

¹⁸ N-me un koyan yo kumu no à, no bum Shir, remen ka Shir cone be un no n-me un Yeso **Kiristi**.

¹⁹ Taase no ryomos ra-o un **Kukt-o Shir** á.

²⁰ No 'yar ma-to un ko-ya-m-Rwor un Ma-to Shir rwore à.

²¹ Se de no me'es koyan, no bup rii-yo ro ur-bon ne à.

²² No nom dorotte-o un kap ma-to un men-ut jaas-to á.

Burus konog Shir hu'e ya-o-Tasaronika nu-o ur-bon

²³ Me un kon-se Shir un hi un de un wu, wu ro m-gwugwu mo ur-hur ne à. Me un kon-se un wu remen wu muutu no war war ba m-kukop, wu 'er kukt-o no, un hoog-m no ne, un wur-ut no ne kap, no waragté ba ur-reeb un har da-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** he m-muun à.

* **Bor-üş taan:2 5:2** Hyen komo: Mati 24:43; Ruka 12:39; 2Bit 3:10. † **Bor-üş taan:8 5:8** Hyen komo: Isha 59:17; Apis 6:13-17.

²⁴ Bo Shir bande no remen no waragté hun-ne un wu, komo wu ko-yan-ess ut-ma à, noa hoks m-she_r unze wua shoos ma-to un wu.

²⁵ Or te ne, kono te no Shir.

²⁶ Gas no or na ne kap un gamat-de m-was.

²⁷ Um konog no n-me un jin-ur Wan-Koyan, no karante ka takurda-o be-ur or na ne kap.

²⁸ Yar-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** ro un no ne!

Takurda-o Burus ayoore-o o wu gene yan-dor Yeso n-me un bo-o o-Tasaronika

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-2

Ur-bongon us-tor ne 1:3-12

Ur-kewes un ma-to un haan-m Kiristi 2:1-17

Do ye un jaab-o ur-hur un she'et-de un yan-dor 3:1-15

Ur-kom 3:16-18

Ur-gas

¹ Be un de Burus, mosse un Siras ne,* un **Timoti** ne, genbe ka takurda-o, ha-mo un be-de un hun-ne yan-dor un bo-o o-Tasaronika ye ro hun-ne ye Shir à Tato na un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**.†‡

² Un konog Shir o-Tato un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi** remen ye ye'et no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Ur-bongon ur-gas ne

³ Or te ne, depete te bum Shir ko de ke ho-de rem no, komo kaane ro ur-bon ne, remen sher-m no ro m-bo'ose, komo was-mo no wasse or no ne à mo ro m-do.

⁴ Remen kaane, kap un n-me un hun-ne yan-dor-ye Shir, no ye tette un uk o-cin remen gaag un men-ut no un sher-m no ne un ka range-o kumu no ut-meger ne amba no 'mo ur-hur à.

⁵ Kap yo ka kutute unze Shir ro un piish ut-ma ur-bon ne, yo ka komo rwuntute cas unze no bo'oste m-she'et un gwomo-to Shir remen ka gwomo-to, o notte un swo ur-koob.

⁶ Shir ro un men-ut pus-to ne, remen kaane, ka ye ro no m-'ya ur-koob à wua tope ye un reesu un ye ur-koob ebe un ye.

⁷ Amba no ye ro un swo ur-koob à wua wuwussu no, har ma un te ne. Yo ka a kor un ho-de Wan-Koyan Yeso he m-rwuun n-Ton shir un rem-de o-ra à, mosse un **yan-tom-ye Shir** ye un wu ne ye ur-beeb.

⁸ Wua rangse ka ye nape Shir á un ka ye yage nome un **Ma-to m-Rerem** o-dorotte à to ma Wan-Koyan na Yeso.

⁹ A 'ye ye koob-de ba m-ta, a dos ye un co-o Wan-Koyan un seps-mo un beeb-de un wu ne.§

¹⁰ Un ka da-o, wu he m-muun a ye'et wu m-sek à, yan-ba-**ur-ba'as** yea seps wu. Kap yan-dor komo yea hyen made-o un wu un ka ho-de mosse un no ne, remen no shereg un ka ma-to te ruru no à.

¹¹ Un yo ka ne ur-hur, o rwo'e tette us-kon rem no koyanda, remen no ya'asté Shir ur-bongon. Te us-kon noa she'et un ka cow-yo Shir cone à. Nom no kaane remen no waragte rii-yo Shir dektu no à. Komo te us-kon Shir a ya'as no beeb-de m-shoos un ko yo ke rii-yo ur-bon yo remen no m-sheer be-ur Yeso **Kiristi**.

¹² Te us-kon un bo a he seps un jin-ur Wan-Koyan na Yeso n-me un no à, no komo n-me un wu, hond hond un yar-mo Shir na, un Wan-Koyan ne Yeso **Kiristi**.

* **Bor-o gaan:1 1:1** ut-Girik: Sirabanus. † **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à. ‡ **Bor-o gaan:1 1:1** Hyen komo: Seng 17:1. § **Bor-o gaan:9 1:9** Hyen komo: Isha 2:10.

Bor-us yoor

Ko-Gwomo-wu o-zang

¹ M-moka, or re ne, um conog um ruru no se ken rem-se mosse un muun-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** un komo bo a he na m-morogse ne be-de un wu à, te no us-kon.*

² Taase hur-ur no nukte hor-m-hor, ko komo can-yo un wur-o no ine unze ho-de un Wan-Koyan rege de woosunte á. A nom wu ken wu a hoks m-rwor n-me un ma-to o-Kukt, ko be-de un rwor ut-ma, ko gengen sa o zee be un te to rwuune.

³ No jar o-jar no yage wu ken wu raks no un yo ken cow-yo á. Me un zee kaane remen ka ho-de a woon á se a inite zang komo ká ko-gwomo-wu o-zang wu rusune cas, wata ka wu a nome den-o o-ra à.

⁴ Wu ro ka wa-ut-yage-wu. Wu ro un seps un hi un de un wu un yage-to un kap rii-yo piye jin-de Shir à, ko komo wu a m-kwukte à. Har ma wu ro m-she'et un kwuur-o Shir un **Pyo-o Shir** wu ro m-zee unze wu ro Shir.†

⁵ ¿No baks, da-o um ro un no ne à, um rurutu no to kà kap á?

⁶ M-moka no nepse rii-yo wene to m-kor à, taase yo kor cin ba da-o wo un woon.

⁷ Remen ka ko-Gwomo-wu o-zang wu teksunte m-senge wukusse. Amba ka wu ro m-wen à wua re co m-wen har da-o Shir he wu m-doss o-cow à.

⁸ Un ka da-o a he ka ko-Gwomo-wu o-zang wu m-rwunte cas, amba un muun-m Wan-Koyan Yeso, Yeso a ho wu un shik-mo un nu-o un wu, wu sabre wu un seps-mo un wu ne.‡

⁹ A nep haan-mo un ko-Gwomo-wu o-zang be-de un senge-mo un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**. Wua nom rem-se o-made, ut-napa ne, ut-hyat ne to ut-bo go-us-go.§

¹⁰ Wu ro m-raks un ye ro un bu-yo un den-o o-ra à remen ye ginimte m-was un yo ro o-nip à, komo remen kaane yea kum gwu á.

¹¹ Remen kaane Shir a tomnuntu ye caari-to ut-raks remen ye sheret be-de ut-bo.

¹² Wu un nom kaane remen a kupsuté kap ye yage m-she' be-de o-nip à ut-ma, ye ro komo m-hoge un zak-o m-nom un men-ut jaas-to à.

Es no m-'wons ne

¹³ Depete te bum Shir rem no, or re ne no ye Wan-Koyan wasse un no ne à, remen cin ur-takan Shir daagu no, no kumut gwu un bu-yo un **Kukt-o-Shir** muutu no ba m-kukop un komo bu-yo un sher o-nip ne à.

¹⁴ Wu un agan no un bu-yo un ka **Ma-to m-Rerem** to, to te ya'u no à, remen no kumut seps-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**.

¹⁵ Remen kaane, or re ne, es no ur-beeb ne, komo no bup ka nip-o te yoosu no à, ko un ma-to nu, ko komo gengen.

¹⁶ Te us-kon be-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** un hi un de un wu, un Shir ne Tato na rem no. Wu wasu na à, un yar-mo un wu, wu 'ye na jaab-o ut-men o un ba m-ta, o-sakto ne o ur-bon un bu-yo yar-mo un wu.

¹⁷ Komo te un kon-se Shir unze wu 'ye no jaab komo wu dowe rwun-us no m-'wons, n-me un ko mo ke senge-mo, mo m-nom m-cep ne à.

* **Bor-us yoor:1 2:1** Hyen komo: 1Tas 4:15-17. † **Bor-us yoor:4 2:4** Hyen komo: Dane 11:36; Izik 28:2. ‡ **Bor-us yoor:8 2:8** Hyen komo: Isha 11:4. § **Bor-us yoor:9 2:9** Hyen komo: Mati 24:24.

Bor-us tet

Kon no Shir rem te

¹ Ur-kom or re ne, kon no rem te remen ma-ut Wan-Koyan nomot hor-mo m-wo ko kene, komo to kum m-seps bo to kume be-ur no à.

² Komo no kon bo a he na m-gu un kom-to un hun-ne yan-men-ut jaas-to à, remen ba kap mo un hun-ne ye shere á.

³ Amba Wan-Koyan wu ro ko-yan-ess ut-ma, wua dowe rwun-us no ur-beeb, wu 'er no be-de un ka wan-men-ut jaas-to wu.

⁴ Ya te ro sasa un Wan-Koyan ne, remen no m-dore un yo te ruru no à, komo no he co m-dore un yo te rwo'u no à.

⁵ Te us-kon unze Wan-Koyan na Yeso wua ru no sengute, be-de un was-mo Shir, un 'mo-mo ur-hur ne mo **Kiristi** ro m-'ya à.

Ur-kewes taase a she'et

she'et-de o-hwaa

⁶ Or te ne, te ka'agte no un jin-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**, ru no cow-yo un ko wu ke, wu ro un she'et-de o-hwaa à, wu ro un dorotte-o un ka rii-yo te yoosu no á.

⁷ Ai, no un hi un no, no napse depete no dore sha-m te, remen da-o te ro be un no à, te ya-m-zar-ye á,

⁸ komo te re rii-yo m-re m-yar be-de un net á. Amba te swoog ur-koob, te m-senge m-how, m-tet ne, taase te sawse wu ken wu be-ur no us-nu.

⁹ Te un nom yo ka, ba remen tett o ur-beeb te hobt gwu á, te un nom kaane remen te kututu no bu-yo m-dore.

¹⁰ Da-o te ro be-ur no à, te ro no m-rure un yo ka: "Kap bon wu yage nom m-senge à taase wu re á."

¹¹ Te hogute unze ye ken ye be-ur no ya-m-zar-ye, komo ye ro m-nom un yo ken rii-yo á se o-hebe gwuw.

¹² Un jin-ur Wan-Koyan Yeso **Kiristi** gon ka hun-ne ye, ye jar á. Te ka'agte ye, ye nom m-senge un ess ur-hi ne, remen ye reegtute hi un de un ye.

¹³ Amba no or re ne, taase no ker un nom un rii-yo ur-bon.

¹⁴ Urege wu ken wu yagute nom o-dorotte un rii-yo te rwore n-me un ka takurda-o á, ruru no **yan-dor Yeso** wu. Nom no ja un wu ne m-sok ne, komo no som wu remen wu hogute m-'e.

¹⁵ Amba no muut wu wa-ut-yage á, amba nak no gon wu ut-to remen or na wu wan-dor.

Gas-de ur-kom

¹⁶ Te un kon-us Wan-Koyan un hi un de un wu, remen wu ye'et no m-gwugwu koyanda komo un ko yo ke bu-yo. Wu ro takan-de un gwugwu-mo un hur-ut na à. Wan-Koyan wu ro un no ne kap.

¹⁷ Un kom-ut re, Burus, um genbe ka gas-de. Un gon ka bu-yo me m-gen un ko o ke takurda-o. Kaane me m-gen.

¹⁸ Yar-m Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** ro un no ne kap!

Takurda-o Burus aco o_wu_gene Timoti

Rem-se ro_n-me_à:

M-zante_1:1-2

Ur_kewes mosse_yan-dor Yeso ne_ un sek-ye_ ye_ un o_ ne_ 1:3—3:16

Ur_kewes ha-mo_ un be-ur Timoti mosse_ un senge-mo_ un wu_ ne_ 4:1—6:21

Ur_gas

¹⁻² Timoti, Burus ro_wu m-gene_ un ka takurda-o. Wo_m-moka kashi un wà re wu, remen um yoosutu wo_m-she_ be-de Shir. Me, Burus, wan-Tom Yeso **Kiristi**,* un beeb-de Shir, **Wan-Gwu** na un **Kiristi** Yeso, wu_ya'u na o-sakto_ à.

Me_ un kon-se Shir Tato na, un Yeso **Kiristi**, Wan-Koyan na. Me_ un kon-se ye_ 'ye wo_yar-mo_ un ye, ur-'won ne, un gwugwu-mo_ ur-hur ne.†

Nak ut-to_remen un_yan-yoos-de ut-bo_

³ Da-de um ro_ un cow-o re ha-mo_ o-Makidoniya à, um rurute_ wo_o she'et n-me_ bo-o o-Apisu. She'et kane_ remen o nekt ye_ ken hun-ne_ ye_ ut-to_ kane, ye_ yage_ yoos-de ut-bo_.

⁴ Rure_ ye, ye_ yage_ naas un da-o_ hun-ne_ be-de un yoos-de ut-zwom, un oog-de un ya-n-ga-ye_ ne. Ye_ yage_ remen gon ka ma-to_ ro_m-hante_ sunu-mo_ ut-ma. To_ un gu un hun-ne_ nom un she'et-de m-she_ be-de Shir á.

⁵ Yo a cone_ ko_wu ke wan-dor o_ Shir wu_ nom à, yo ro_m-was un or_ un wu_ ne_ ne. Ka was-mo_ a rwuun un hur-ur pus-de, un hur-ur gaan ne, komo ur-hur ne de m-she_ be-de Shir cot.

⁶ Amba ye_ ken ye_ jorute_ ka rem-se Shir cone_ a nom à, ye_ warguru_ be-de un ma-to_ ba ur-hi.

⁷ Ye_ conog ye_ warag ya-ur-yoos-de un **karamsa**-o **Mosa**. Ye_ m-campo_ un hyan-o_ un ye, unze ye_ nak. Amba ye_ nap yo ye_ ur-yoos á.

⁸ A nak **karamsa**-o ro_ ur-bon ne, urege_ a nak rii-yo rwo'e_ Shir hantute_ o_ à.

⁹ A nak komo, Shir ya'as o-**karamsa** remen o_ ja'asté_ kashi un hun-ne_ á. Amba Shir un ya'as o_ remen o_ ja'asté_:

Yan-koob-de un gyer-o_ un wu,

Un yan-koob-de o-dorotte_ ne,

Un ya-ut-**ba'as** ne,

Un yan-yage_ un nom un rii-yo **karamsa**-o zee_ ne_ à,

Un ye_ ro_m-yage_ she'et-de m-kukop ne_ á,

Yan-koob-de o-dorotte_ o_ un Ma-to_ Shir,

Un ye_ ro_ un ho_ un tat-ne_ ye_ un ye_ ne_ à,

Un ye_ ro_ un ho_ un in-ne_ ye_ un ye_ ne_ à,

Myet un yan-ho_ un hun-ne_ ne,

¹⁰ Un campo-ne_ ne_ ye_ ro_ un hoob-o_ un ne'a-ne_ à, un ne'a-ne_ ye_ ro_ hoob-o_ un campo-ne_ ne_ à,

Un campo-ne_ ye_ ro_m-rew un or_ un ye_ ne_ campo-ne_ bo_ ye_ ro_m-rew un ne'a-ne_ un ye_ ne_ à,

Ko_ ne'a-ne_ ye_ ro_m-rewe_ un or_ un ye_ ne_ ne'a-ne_ bo_ ye_ ro_m-rewe_ un campo-ne_ un ye_ ne_ à,

* **Bor-o gaan:1-2 1:1-2** Wu Shir daagne_ à. † **Bor-o gaan:1-2 1:1-2** Hyen komo: Seng 16:1.

Ko ye ro un baab un hun-ne,
 Ko ya-ut-bo,
 Ko hun-ne ye ro m-yage m-nom un yo ye zee yea nom à, un
 Hun-ne ne ye ro un nom un ko se ke rem-se un ba ur-bon se à,
 Da-de ye nome kà rem-us yo-se se, ye ro o ka o-dorotte un yoos-de o-nip á.
¹¹ Ka yoos-de un **Ma-to m-Rerem** to un rwuun be-de Shir wa-m-seps, o-
 kwum ne. Shir bobsu me m-ko'ot to.

Yar-mo Wan-Koyan kute Burus à

¹² Um bomog **Kiristi** Yeso, Wan-Koyan na, wu ya'u me ur-beeb um nomot ka senge-mo à, remen wu nak mett m-se'er á. Wu daagu me un kà senge-mo.

¹³ N-ga um ro m-pyap un Shir, un yage-to un **yan-dor Yeso** ne, un 'ya un yan-dor ur-koob ne deen. Shir hoguru 'won un de remen me ro nak yo um ro m-nom á, komo um ro un koob-de m-sheer ne be-ur Yeso.‡

¹⁴ Wan-Koyan na ya'ag me yar-mo Shir deen. Wu ya'uru me m-sheer, m-was ne, mo rwuune be-ur **Kiristi** Yeso à.

¹⁵ Ka ma-to, bo-ut to kon n-me un to á, komo to woog a gokste to kap unze, “**Kiristi** Yeso haante un hono o-dak wu guut ya-ut-**ba'as**, bo ye he m-posse den-o o-ra à.” Um nak komo um aragte hun-ne kap **ur-ba'as**.

¹⁶ Amba Shir hogute 'won un de, me wu arge hun-ne **ur-ba'as** à. **Kiristi** Yeso kututu na mo un hur-de un wu remen um waragte rii-yo m-sha be-de un kap ye he m-sheer kane n-co à. Ka hun-ne yea kum hoog-o ba m-ta.

¹⁷ Kon-us re se ro hun-ne kap ye 'ye Shir m-seps, ut-gos ne, ba m-ta. Wu ro ko-Gwomo ba m-ta. Wu un ba ur-kom. Wu a m-hyan á. Shir o un hon-de un o. **Amin**.

Burus doote Timoti jaab-o ut-men

¹⁸ Wà re **Timoti**, yo me m-zee o nom à, hond hond yo ro un yo yan-rwor un Ma-to Shir ruru wo ne à. Shir o daagu wo o ko'ote ma-to un wu. Baks un kà ma-to yan-rwor un Ma-to Shir ruru wo ne à, toa do wo jaab-o ut-men un nom un yo Shir zee o nom à.

¹⁹ Da-o wo ro un ko'ot un Ma-to Shir, ma'as n-te m-sheer, komo hur un du kaps wo á. Ye ken hun-ne ye hur-de un ye kapste ye. Remen kaane ye hoks m-sheer be-de Shir á.

²⁰ Himeniyus un Arekanda ro n-me un ka hun-ne ye, ye hur-de un ye ro be-ur gaan á. Um koostu ye be-de un morog-de un **yan-dor Yeso**. Um ya'ag **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ur-keer wu nom yo wu cone un ye ne à. Me un nom kaane remen ye yoosté yage un yo'og-o Shir.

Bor-us yoor

Karamsa-o un bo a he bongon-de Shir à

¹ Ur-takan, um conog um 'ye wo jaab-o ut-men un **yan-dor Yeso** ne, unze no senge us-kon Shir remen hun-ne kap. Da-o no ro un kon-se Shir remen wu guut no, komo kon no Shir hoge 'won-de un hun-ne. Da-o no ro us-kon Shir, no 'ye Shir ur-bongon remen rem-se wu nome à.

² Kon no Shir remen gwomo-ne, un yan-caari-to ut-comos ne, remen a she'eté ba ut-ween be-de un hun-ne. Komo un nom un ko yo ke kashi un rii-yo bo Shir cone à.

³ Da-o a ro us-kon kaane, ro ur-bon ne, komo Shir, o ro **Wan-Gwu** na à, ro m-hoge rerem-mo un kaane deen.

‡ **Bor-o gaan:13 1:13** Hyen komo: Seng 8:3; 9:4-5.

⁴ Rii-yo rwo'e Shir rotte un hoge m-rerem à, Shir conog ko wu ke net-wu kum gwu un nap-o o-nip ne un Yeso.

⁵ Shir gaan-o. Wan-hongse un hun-ne un Shir ne komo gaan. Ka net-wu, wu ro **Kiristi** Yeso.

⁶ Yeso ya'aste hi un de un wu har be-de m-mar, remen wu rurut na kap. Ma-to un mar-m **Kiristi**, Shir ya'ag na m-moka o-da o m-rure hun-ne ka ma-to unze Shir conog ko wu ke net-wu kum gwu.

⁷ Remen ka o Shir tomnu me um waragte wa-o-ko'ot un ko-yan-Tom Yeso ne. Um waragte Wa-ur-Yoos, wan-yoose un ye ro **Yahuda**-ne á, n-me m-she, o-nip ne. Nip-o me m-rwor ba bo-to á.*

⁸ Da-o no morge remen bongon-de Shir, um conog campo-ne ko kene, ye jaks kom-to un ye un kon-se Shir. Da-o ye jakse kom-to un ye, yage hur-de un ye ma'aste ur-kashi be-de Shir, ba us-ryaab ko sune-mo ut-ma.

⁹ Um conog ne'a-ne ye cupe hi un de un ye saw-to m-cop to depe à. Ye cup saw-to he un hok un wur-to un ye ur-bon ne à. Taase ne'a-ne cup saw-to campo-ne hette ye m-gwoť un yish-ye o-yoor á. Taase ye muut ur-hi be-de un saw-to un hwor, rem-se un zinariya, us-rwuumb ne un ga-se un ye á.†

¹⁰ Amba kashi m-senge mo depe ne'a-ne à, mo ro nom un rem-se ur-bon un da-o ye kume à, un hwor-ye un ye ne un nom un rem-se ur-bon be-de un hun-ne. Ye ro m-nom kaane yea kute hun-ne unze ye yan-gyer-o Shir ye.

¹¹ Da-o yan-dor morge be-de ur-yoos, yage ne'a-ne ke'et ut-to, ye ma'as un nom o-dorotte un yo a yoose ye à.

¹² Yan-dor Yeso morge, me 'ya ne'a cow-yo wu yoosute campo-ne á. Komo me 'ya wu cow wu waragte hi-de un campo á, amba wu ma'as temb.

¹³ Yo rwo'e um zet kaane à, remen **Adamu** wu Shir ba'e m-nom, ka da-de a nomu **Hawa**.‡

¹⁴ Komo ba **Adamu** wu **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** rakse á, ne'a-wu a rakse har wu waragte wa-ur-ba'as.§

¹⁵ Myet un kaane ne, Shir a gu ne'a-ne un bu-yo un o-mat, urege ye shereg be-ur Yeso, un was un or un ye ne ne, un she'et-de ba m-kukop ne, ur-she'et ne bo depe à.

Bor-uş tet

*Yan-gut-de un yan-dor Yeso
un yan-m-senge ne*

¹ Hun-ne ro m-zee, "Urege net ro ur-gop wu waragte ko-wan-gut-de un **yan-dor Yeso**, wu nomog gop-de un kashi m-senge." Ka ma-to nip-o.

² Remen kaane, myet net-wu cone wan-gut-de un **yan-dor Yeso** à, kaane she'et-de un wu he m-ma'as:

Untaase a kum gom-de ur-reeb be-de un wu,

Wu ese be-de un ne'a un wu cot à,

Wu hokse garamse un hi un de un wu à,

Wan-barag-se ur-bon,

Hun-ne ya'as wu ut-gos, remen wu she'ette ur-bon ne,

Wa-m-was un hamat-ne ne n-me un hur-o un wu,

Wu he m-hoks ur-yoos à,

³ Ba ko-wa-m-swo á,

Wu ro un hoob-o ut-ma á,

Amba yan-gwegwer-mo ur-hi,

* **Bor-uş yoor:7 2:7** Hyen komo: 2Tim 1:11. † **Bor-uş yoor:9 2:9** Hyen komo: 1Bit 3:3. ‡ **Bor-uş yoor:13 2:13** Hyen komo: Taka 2:7,21,22. § **Bor-uş yoor:14 2:14** Hyen komo: Taka 3:1-6.

- Wu ro ut-ween á,
 Wu rotte yish-ye un hwor á,
⁴ Wu ro un hoks m-garamse un hur-o un wu ur-bon ne à,
 Wu ro m-rwo un yakar-ye un wu ye nomu wu o-dorotte, ye 'ye wu ut-gos
 n-me un ko yo ke rii-yo à.
⁵ (Urege net hoks m-garamse hur-o un wu á, ¿re wu he m-nom wu hokste
 gut-de un hun-ne ye Shir?)
⁶ Ba wu gokse Yeso ba m-gos á. (Un ya ka á, nu-mo ur-hi a ru wu cuwut
 swo ur-koob untun **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot.**)
⁷ Wu rotte be-de ut-reeb á. Kaane depe komo hun-ne ye ro **yan-dor Yeso**
 á, ye ro wu m-tan un jin-ur so-de. Wu ma'as kaane remen untaase wu
 he'ebe n-me un ceeb-o un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, wu hoge m-'e.*

Ya-m-gu ye depe senge-mo Shir à

- ⁸ Yan-m-senge be-de yan-dor un ce un ye, kaane she'et-de un ye he m-
 ma'as:
 Ye hokse garamse un hi un de un ye à.
 Ye warag yan-ma-ut gaan.
 Ye ro m-swo á.
 Ye rotte suub-o un hwor á.
⁹ Komo ye bup sher-mo un ye un hur-ur gaan.
¹⁰ Rii-yo no degt net ko-wan-m-senge se a me'este wu, no hyane wu rott be-
 de ut-reeb á, ka da-de wua hoks m-nom un senge-mo un yan-m-senge.
¹¹ Kaane komo ne'a-ne ye un ye warag kashi un ne'a-ne ye un ba ur-reeb,
 ba komo ya-ut-we á. Amba ye hokse she'et-de un ye à. Hun-ne ro ye m-'wos
 un ma-ut gaan ne koyanda.
¹² Ko-wan-m-senge n-me un den-o Shir, ko wu ke wu es be-de un ne'a un
 wu cot. Komo wu hoks garamse un hur-o un wu un yakar-ye un wu ne
 ur-bon ne.
¹³ Hun-ne ro m-'ya un yan-m-senge-ye nome senge-mo ur-bon à m-sek.
 Remen kaane, ka yan-m-senge-ye, yea hoks rure un hun-ne ma-to m-she
 be-ur **Kiristi** Yeso, ba o-gyer.

Ma-to ro wukusse n-me yan-dor Yeso à

- ¹⁴ Da-o me wo un gene un ka takurda-o à, me o-sakto o m-habe um hyenet
 wo ba m-gos.
¹⁵ Amba me nome m-it, ka takurda-o he wo m-kute bo hun-ne he m-she'et
 à be-de yan-dor o-Shir. Hun-ne ye Shir ye ro un den-o Shir wan-hoog à. Ka
 hun-ne ye, ye ro untun caar-yo o-cin un 'wun-de o-nip ne.
¹⁶ Nip-o, m-she be-de Shir ro m-'wons ne ko de nomte se ken rem-se rokon
 wukusse à:
 Yeso haante n-me o-wur untun o ma na,
Kukt-o Shir kutute na wu kashi un net-wu.
Yan-tom-ye Shir ye hyanag wu.
 Yan-dor Yeso ko'ote ma-to un wu
 be-de hun-ne kap hono o-dak.
 Hun-ne gokste ka ko'ot-o be-ut-be hono o-dak kap.
 Shir deku wu ha-m o n-Ton be-de m-seps.

* **Bor-uş tet:7 3:2-7** Hyen komo: Titu 1:6-9.

Bor-uş nass

Ya-ur-yoos-de ut-bo

¹ **Kukt-o Shir** rurutu na cas unze un kà ho-to ur-kom to, ye ken ye a yage m-sheer be-de un yoos-de o-nip de un Ma-to Shir. Yea sheer be-de un yoos-de un ya-ut-bo, to rwuune be-de un **ya-ut-kot** à.

² Ka hun-ne ye ro m-nom sa o zee nip-o ye m-rwor, amba bo-to ye he senge m-kupur. Yea was á, ko yo ye ro ur-yoos à nip-o ko ut-bo á, remen hur-de un ye kapste ye.

³ Bo **Kukt-o Shir** rwore à, hun-ne ye ut-bo ro kon ko m-moka:

Ye ro ur-yoos de ut-bo unze taase hun-ne ge ut-ge.

Komo ye ro m-zee taase hun-ne re to ken rii-to m-re to. Amba Shir nome ut-ge un ko yo ke rii-yo m-re yo ne. Shir conog ya-m-sheer ye nep nip-o un wu, komo ye 'ye wu ur-bongon remen ka rii-to, otte m-zee to rott ur-bon á.

⁴ Myet rii-yo Shir nome à ro ur-bon ne, taase a yage ko rii á. Amba a goks yo kom-ut yoor un hur-de ur-bongon ne.

⁵ A nepste Ma-to Shir to he yo m-muut ba m-kukop us-toog ne.

Ko-yan-m-guw wu ur-bon

wu ma Yeso Kiristi

⁶ Urege o yoosute or ru ne yan-dor gon ka ma-to, woá warag kashi un ko ya-m-Rwor un ma-ut **Kiristi** Yeso, komo Shir a ru wo o bo'osute un ma-to m-sheer remen yoos-de ur-bon de wo m-nome o-dorotte har m-moka à.

⁷ Nom ja un yoos-de ut-bo ne, taase o sheer hoog ru be-de ut-zwom to o-hwaa to ro un gu un hun-ne ye'et Shir m-sek á. O yoose hi un du bo o he ur-she'et de Shir cone o she'et à n-me un ko yo ke rii-yo.

⁸ Nom kaane o nak hun-ne ro m-zee, "Ro ur-bon ne net senge nukt un wur-o un wu bo o he nom m-'wons à." Remen wur-o ro m-'wons ne à, ro un gu un net da-o un hoog-mo un wu. Amba jiishte ur-bon net she'et gon she'et-de Shir cone wu she'et à. Remen she'et-de Shir cone hun-ne she'et à, ro un gu un net da-o un hoog-mo un wu un ka hono o-dak o ko ne da-o net mare à.

⁹ Ka ma-to, to hun-ne ro m-rwor à, nip-o komo to woose a goks-to kom-ut yoor.

¹⁰ Remen kaane a nom no bo m-nom na. A she'ete un bu-yo un ka ma-to, a nom kaane remen a hwoog sakto-o na be-de Shir o un hoog. Wu ro **Wan-Gwu** o un hun-ne kap, yagunte ma ye shere à.

¹¹ Yoose yan-dor myet ka ma-to um gene à, komo rwo ye nom o-dorotte un ká ma-to.

¹² Taase o yage hun-ne gut hi un du ba us-shi á, remen wo monge á. Amba senge yoos un du. Komo yage she'et un du ma'as rii-yo ur-yoos be-de un **yan-dor Yeso** bo depe ye she'et à: Cep ma-to ur-bon. Nom rii-yo ur-bon. Was un hun-ne ne. Sheer be-de Shir. Komo o ma'as un hur-ur pus-de ne.

¹³ Rii-yo um woobute, o senge m-karante Ma-to Shir be-de un hun-ne da-o ye morge. O do ye jaab-o ut-men. O yoosu ye **Ma-to m-Rerem** un yo Shir zee ye nom à.

¹⁴ Baks da-o sek-ye un yan-dor ne hwo kom-to un ye to o-kwum be un du ye us-kon à. Bo sek-ye nome kaane à, Shir ya'ag wo yar-mo o-Kukt remen o nomot senge-mo un wu. Shir un bu-yo un Kukt-o un wu rwo'og ye rurutu wo unze wua gu wo un kà senge-mo. Wo jar o yage ka senge-mo Shir zee wua gu wo m-nom á.

¹⁵ Ma'as m-nom un ka senge-mo un hur-ur gaan. Ka da-de ne, hun-ne myet a hyen wo m-nom un yo Shir cone o nom à.

¹⁶ Nom ceen o senge nome un Shir o-dorotte un ko yo ke rii-yo. Komo yoos un du ma'as de o-nip. O senge m-nom un ka rem-se, remen Shir guut wo un ye dore ka yoos-de ne à.

Bor-üş taan

*Bo o he she'et-de ur-bon
un hun-ne ne à*

¹ Wo kwòs net sek-wu ut-gaag á, amba nom wu ut-ma sa o zee tato ru. Komo o gut campo-ne sa o zee hen-ne ru.

² O gut ne'a-ne ye mongse à, sa o zee in-ne ru. Yan-ne'a-ne komo o gut ye untun hen-ne ru ne. O nom kaane un men-ut pus-to puu.

Bo depe a was un gwor-ne ne à

³ Was un gwor-ne ne, ye campo un ye ne mare à, ye rotte ye he ye m-gwot á.

⁴ Amba urege ka ko-gwor-wu ro un yakar-ne, ko ne hes-ne, yage ye dekt nu-se un wu. Yoose ye, ye nom kaane be-de un baag-o un ye. Un ka bu-yo, ye he m-top un rii-yo tat-ne ye un ye ne mong-ne nomu ye à. Da-o hun-ne nome kaane, Shir ro un hoge o-zak deen.

⁵ Amba gu no ko-gwor-wu rotte net-wu he wu m-gu á. Wu rwo'e sakto-o un wu be-de Shir à. Wu ro un kon-se Shir m-how, m-tet ne, remen wu kumut gwu à.

⁶ Amba taase no gu ko-gwor-wu ro un nom yo men-to un wu cone à, yanze yo Shir cone wu nom á. Ka ko-gwor-wu sa o zee ko-margan-wu ro, ko de nomte wu ro un hoog ne à.

⁷ Yoose **yan-dor Yeso** ka ma-to remen taase hun-ne kum rii-yo ut-reeb be-de un ye.

⁸ Amba urege wu ken net-wu ro un was un yan-baag-o un wu ne á, ko ne yan-hur-o un wu, rii yo-yo yo. Ka net-wu she'eg sher-mo un wu o ka, komo wu aragte wu shere be-ur Yeso á m-naase.

⁹ Un morog-de un **yan-dor Yeso**, yage ye kum o-takurda, un ka takurda-o ye gen jin-to un gwor-ne. Taase no gen ko-gwor se:

Wu woog us-hak kwooz-ut tet [60].

Wu ese be-de un campo un wu cot, da-o campo un wu ro un hoog ne à.

¹⁰ Wu hun-ne ro un 'ya m-sek remen wu ro m-nom rii-yo ur-bon à.

Wu ro un yoose un yakar-ye un wu ur-bon ne ne à.

Wu ro un barke un hamat-ne un hur-o un wu à.

Wu ro un nome un **yan-dor Yeso** m-guw un gwugwer-mo ur-hi ne à.

Wu ro un gu un or un wu ne yan-dor à ye ro ur-koob à.

Komo n-me un koyan wu ya'aste hi un du un wu be-de un nom un rii-yo ur-bon.

¹¹ Untaase no gen jin-de ne'a wu wo us-hak kwooz-ut tet [60] á. No gen ye á, remen da-de con-to un wur-o un ye hokse ye, yea cun ye ge ut-ge komo. Da-o ye ga ut-ge à, ye jorute o ka swor o-nu o ye nome un **Kiristi**, unze yea ge ut-ge á.

¹² Ka da-de ne hur-de un ye a kaps ye, remen ye shakte swor o-nu o un ye o n-ga.

¹³ Rii-yo rwo'e komo um zet taase no gen jin-to gwor-ne ye haks-se un ye arge kwooz-ut tet [60] á, yo ro yea hoks m-yoos un she'et-de o-hwaa. Ye un naas un da-o un ye un dorog-to un hur-to un hun-ne. Yanze she'et-de

o-hwaa temb á, amba ut-we ne, komo ye ro m-hwo un nu-se un ye un ma-to un hun-ne. Ye ro komo un cep un ma-to depe ye cep á.

¹⁴ O rwo'e um rurute gwor-ne ye haks-se un ye arge kwooz-ut tet [60] á, ye ge ut-ge, ye met yakar. Komo yea ma'as un gut-de un hur-to un ye, remen taase a 'ye yan-yage-ut na o-cow ye nomotu na ma-to o-yo'og.

¹⁵ Me m-rwor un ka ma-to, remen ye ken gwor-ne ye be'essute, ye waktussute, yan-dore un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**.

¹⁶ Bo um ro zeege un ka da-o à, urege wu ken ne'a-wu ko-yan-dor, ro un ko-gwor ne be-de un baag-o un ye, wu gu ye. Wu yakse **yan-dor Yeso** nu-se un ye á. Ka da-de ne **yan-dor Yeso** he kum un beeb-de un gu un gwor-ne ye rotte yan-gwu á.

*Yoos-de un sek-ye ya-m-guw
un den-o Shir*

¹⁷ Sek-ye, ye nome senge-mo un dorotte un **yan-dor Yeso** bo depe à, depete komo a 'ye ye m-sek, ur'yons ne m-sok ne. Ka ye senge-mo un ye ro ur-yoos, un ko'ot un Ma-to Shir ne à.

¹⁸ Ma-to Shir zeeg, "Wo bite nu-o o-janka da-de yo ro m-door á."* Komo "Wa-m-senge depete a ya'as wu 'yons-de un wu."†

¹⁹ Urege net wan-gaan zeeg wu ken ko-sek-wu nomog **ur-ba'as**, wo dek ka ma-to hor-m-hor á. Se o kumug ya-us-tor, nen yoor ko nen tet, ka da-de, o dekt ka ma-to.‡

²⁰ Wo nepse unze nip-o wu ken ko-sek-wu nomog **ur-ba'as**, o kwoş wu un yish-ye un ko wu ke **wan-dor Yeso** wu. Nom kaane remen ye kuse à, ye hogute o-gyer o un nom **ur-ba'as**.

²¹ Kwoş net-wu nome **ur-ba'as** à, taase o was un con-de un wu ne. Um mossute wo un Shir ne, un **Kiristi** Yeso ne, un yan-tom ye Shir ne, ye ro wo m-gwot komo yea piishi wo ut-ma urege o yagute m-nom kaane.

²² Wo cune m-daag un sek-wu, wo nom m-hor á. Rii-yo o huutu wu kom-ut ru to o-kwum, o ceker ko kashi un net-wu à. Wo nome ceen á, wo deeg ko-wa-**ur-ba'as**. Komo hun-ne a hoks m-zee wo was un **ba'as-de** un wu ne á. Amba wo, she'et she'et-de un ba m-kukop.

²³ Wo ma'as un swo m-ho un hon-de un mo á, amba o su modi-m ut hiin remen hoog-mo men-ut ru un gom-us ru ne co co.

²⁴ Ba'as-to un ye ken ye cas to ro, komo kowan nepse Shir a piishi ye ut-ma. Amba ye ken ye se o-co **ba'as-to** un ye rotte m-rwuun cas.

²⁵ Ka o komo senge-mo ur-bon ya mo ro cas, ko a nom mo wukusse, da-o ro kon o mo hette m-rwuun cas à.

Bor-us cind

*Bo depe guw-ne 'ye yan-hur-o
un ye m-sek à*

¹ Ye ro guw-ne à, ye 'ye yan-hur-o un ye m-sek koyanda bo depe à. Yage ye ye'et ye m-sek taase hun-ne pyep jin-de Shir, komo ye zee yoos-ur na rott ur-bon á.

² Urege yan-hur-o un ye yan-dor ye, to guw-ne taase ye nom koob-de o dorotte remen yan-dor ye. Amba ye do rwo ur-hi be-de un nome un ye m-senge. Yo rwo'e ye hette m-nom kaane à, da-o ye ro yan-hur-o un ye m-gu, ye o ka m-gu un or ye ne **yan-dor Yeso**.

* **Bor-us taan:18 5:18** Hyen komo: Kara 25:4. † **Bor-us taan:18 5:18** Hyen komo: Mati 10:10; Ruka 10:7. ‡ **Bor-us taan:19 5:19** Hyen komo: Kara 17:6; 19:15.

Yoos-de ut-bo un kwum-o o-nip ne

Ka ma-to o he ye m-yoose à, o do ye jaab-o ut-men ye dore to.

³ Ye ken hun-ne ye ro un yoos-de ut-bo un rem-se Shir. Ye ro m-she un yoos-de o-nip un ma-ut Yeso **Kiristi** ne, Wan-Koyan na. Yoos-de un ye ro un gu un hun-ne she'et-de Shir cone á.

⁴ Ka hun-ne ye peneg uku o-cin. Ye ro m-hyan sa o zee ye nypse koyan, amba ye nap rii-yo ye ur-yoos á. Ye ro un hoge un rerem-mo un sune-mo un Ma-to Shir, sa o zee yan-hoob-o ut-ween. Go un kaane ro m-hante ur-shoob, ut-reeb ne, un ma-ut yo-to ne, ye ro us-barag hun-ne ro un nom un rem-us yo-se.

⁵ Ka hun-ne ye peneg moor-to ut-ween. Ye ro un barag-se o-hwaa ne, ye kus o-nip ne á.

Ka hun-ne ye ro m-hyan dor-o Shir yo ken cow-yo yo, yo un kum un hwor.

⁶ Amba hwor-o ro na m-rwo o-zak á. Zak-o jiishte na m-ho, da-o a nome o-dorotte be-de Shir, komo a bupe rii-yo a rotte à kom-ut yoor.

⁷ Remen da-o a matu na à, a haan un rii ne á, komo da-o a mere, a warag un rii ne á.

⁸ Remen kaane, urege a un rii-yo m-re ne un saw-to m-cop ne, a nom o-zak.

⁹ Amba hun-ne ye ro ur-gop ye kumut hwor à, ye m-hebe n-me ut-meger un ceeb ne be-de un rem-se o-hwaa. Con-to un rii yo-yo ro un jorbe un hun-ne un bu-yo m-sabre.

¹⁰ Um zeeg kaane remen con-to un hwor ro takan-de un ko yo ke cow-yo yo un men-ut jaas-to yo. Ye ken ye ho'oste sher-mo un ye remen con-to un nom un hwor hor-m-hor. Bo ye nome kaane à, m-moka ye ro un swo ur-koob, sa o zee net-wu a m-dwuure ur-wan à.

Burus nak Timoti ut-to

¹¹ Amba wo **Timoti** o shereg be-de Shir. Bo hun-ne ro m-som be-de un rii yo-yo à, som be-de un con-to un hwor deen. O ma'as m-gwoť un hun-ne ur-bon ne. O senge nom un rii-yo ro ur-bon ne à. Myet yo wo m-nom à, she'et bo Shir cone o she'et à. Sher be-de Shir. Was un hun-ne ne. Nom jaab-o ut-men un dor-o Shir. Nome hun-ne ut-ma un gwugwer-mo ur-hi ne.

¹² Bo wa-ut-mur ro m-rwo un beeb-de un wu da-o m-sha ut-mur à, ma'as m-she be-de Shir komo o nome wu o-dorotte hur-ur gaan. Bop kom-ut yoor ka 'yons-de un hoog o ba m-ta o. Baks unze Shir conog o she'et un wu ne har da-o ba m-ta. Komo baks unze o rworog ka ma-to be-de un hun-ne deen ye hogutu wo.

¹³⁻¹⁴ Me wo m-rure o nom o-dorotte un ka ma-to. Shir o ro wan-torse un ma-to um ruru wo à. Shir o ro un 'ya un ko yo ke rii-yo hoog. Yeso **Kiristi** ro komo us-tor. Yeso rurute Panti **Biratus*** ma-to o-nip to ma un wu. Urege o nomog o-dorotte un ka ma-to un hur-ur pus-de, yatt-wu he hyan un rii-yo o-yo'og be un du á. Nom kaane se da-o Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na he m-muun à.

¹⁵ Wu muun ho-de Shir Tato na daage remen wu muunte à. Shir o ro o hun-ne ye un wu ro wu m-'ya ur-bongon à. Wu ro un gwomo-to un ko yo ke rii-yo. Wu ro ko-Gwomo-wu un gwomo ne, wu jiishe m-sek be-de un sek-ye.

¹⁶ Shir o cot ro m-mar á. Wu ro ur-she'et be-de m-cecar. Remen kaane yatt net-wu he m-ha un her-o un wu á. Net ro kon wu take m-hyan un Shir á, komo yatt-wu he wu hoks m-hyan á. Yage hun-ne kap ya'aste wu ut-gos, ut-gwomo ne, to ba m-ta. **Amin.**

* **Bor-uş cind:13-14 6:13-14** Hyen komo: Yoha 18:37.

*Yoos-de m-sheer be-de Shir
yanze be-de un hwor á*

¹⁷ O rure hun-ne yan-hwor taase ye dek unze ye jiishte or un ye hun-ne. O rure yan-hwor komo taase ye nom us-barag unze rii-yo ye kume à, remen hwor un ye o. Me un zee kaane remen hwor a hoks m-ta hor-m-hor. Amba yage ye sheret be-de Shir o guut ye. Shir o ro na m-'ya un ko yo ke rii-yo yo a rotte à, un hur-ur gaan. Shir un ya'as na ko yo ke rii-yo remen a hogute rerem-m na.

¹⁸ Rure ye, ye nome hun-ne rem-se ur-bon un hwor un ye. O bakse yan-hwor ye ma'as m-yar kom-ut yoor, komo ye senge wong un rii-yo ye rotte à.

¹⁹ Da-o yan-hwor nome kaane, sa o zee ye ro un gu un hi un de un ye o ka un ho-de m-buk, remen ye she'ette kashi ur-she'et de Shir cone a she'et à.

Ma-to ur-kom

²⁰ **Timoti**, bop kom-ut yoor remen Shir ya'astu wo senge-mo un yoose un hun-ne Ma-to un wu. O ma'as un yoos un ka **Ma-to m-Rerem** ne bo um yoose wo à. Taase o hoge yan-ma-to o-hwaa. To ro un 'ya un Shir m-sek á, komo ma-to un ka hun-ne ye to ragaan un ma-to o-nip ne to Shir á. Ye ro m-zee yo ye ur-yoos à, ma-to o-nip to, to Shir, amba bo-to.

²¹ Ye ken hun-ne ye gokste gon ka yoos-de. Remen kaane, ye kus m-sheer un yoos-de o-nip de Shir á.

Yar-mo Shir ma'as un no ne!

Takurda-o Burus ayoore-o o wu gene Timoti

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-2

Ur-bongon, un do ye un jaab-o ur-hur ne 1:3—2:13

Ya-ut-ma ur-keweş ne 2:14—4:5

Ma-ut Burus to un hi un de un wu 4:6-18

Ur-kom 4:19-22

Ur-gas

¹⁻² **Timoti**, me Burus, ko-yan-tom **Kiristi*** Yeso, ro wo genen ka takurda-o. Me Burus, ko-yan-tom **Kiristi** Yeso, remen Shir conog kaane. Shir tomog me, um ko'oté ma-to un swor o-nu o un hoog. Ka hoog-o ro be-ur **Kiristi** Yeso.

Timoti, wà re, me m-was un wo ne deen. Me us-kon Shir Tato na un **Kiristi** ne Yeso Wan-Koyan na rem ru. Me us-kon wu kutu wo yar-mo Shir, wu gut wo ur-'won ne. Komo wu 'ye wo gwugwu-mo ur-hur.†

*Burus doote Timoti jaab-o ut-men,
wu nomot senge-mo Shir ya'ase wu à*

³ Me m-bom un Shir, wu me m-nome m-guw à. Bo tat-ne re ye n-ga nome wu m-guw à, um nomotu wu m-guw un hur-ur gaan. Koyanda me ro us-kon rem ru, m-how, m-tet ne, me un bongon-de Shir.

⁴ Me bakse naase-mo un men-ut ru, un yish-m ru ne, da-o a caage à. Me m-hoge un reeb-o un hyan-o ru komo, remen um nak wo ru zak-o hoot me.

⁵ Um bakste unze o shereg be-ur Yeso **Kiristi**, un hur-ur gaan. Wu mate inu ru Yunis à, un inu un wu, Royis, ye ba'ag wo m-she un hur-ur gaan. Um dek un hur un de, unze o shereg be-de un wu tomso ne.‡

⁶ Remen kaane o, me wo m-bakse o nom m-'wons un ka myot-se Shir ya'u wo à, tomso ne, o ma'as un nom un senge-mo Shir ya'u wo à, kom-ut yoor. Da-o um huw wo kom-to o-kwum à, Shir ya'ag wo beeb-de un nom un ka senge-mo.

⁷ Me un zee kaane remen **Kukt-o Shir** ya'u na à, o na m-rwo a hogute o-gyer á. Amba o na m-'ya ur-beeb de un guw-mo Shir, un was un hun-ne ne, un bo a he garamse un hi un na ur-bon ne à.

⁸ Remen kaane, wo hoge 'e-mo un rwor un ma-ut Wan-Koyan na á. Komo wo hoge 'e-m re, me wu a ka'e remen Wan-Koyan á. Amba joose un me ne, be-de un swo ur-koob remen ka **Ma-to m-Rerem** to. Shir a 'ye wo 'wons-mo m-nom kaane.

⁹ Shir guug na, wu bandu na, a she'etté she'et-de un ba m-kukop. Wu un band na, yanze remen senge-mo ur-bon mo a m-nom á. Amba wu un band na, remen wu un hi un de un wu zongsute wu nomot kaane, komo remen wu kututu na yar-mo Shir un ka bu-yo. Rii-yo Shir nomot hono o-dak, wu kututu na yar-mo un wu, un bu-yo un tom un **Kiristi** Yeso un ka dak-o.

¹⁰ Amba m-moka, Shir kutute na yar-mo un wu, be-de un haan-m **Kiristi** Yeso **Wan-Gwu** na. Yeso wu saburse 'wons-mo m-mar. Komo da-o Yeso ruru na **Ma-to m-Rerem** à, wu kutu na ka hoog-o ba m-ta o cas.

* **Bor-o gaan:1-2 1:1-2** Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:1-2 1:1-2** Hyen komo: Seng 16:1. ‡ **Bor-o gaan:5 1:5** Hyen komo: Seng 16:1.

¹¹ Remen ka **Ma-to m-Rerem** to, o Shir daaguntu me. Shir un daag me um waragte ko-yan-ko'ot un Ma-to un wu, ko-yan-Tom Yeso, un komo wan-yoose un hun-ne ne bo a he dore un Yeso **Kiristi** à. §

¹² Remen me un rure hun-ne Ma-ut Yeso **Kiristi**, o rwo'e um rotte m-swo ur-koob kane ke'o. Amba myet un kaane ne, me m-hoge m-'e á. Remen um nepste un wu um sherte à. Komo um nak wua was un me ne, un kap rii-yo wu yase me ur-gut à, har ha-mo un ka ho-de un piish ut-ma de.

¹³ Bop ka yoos-de o-nip de, kom-ut yoor, ka de o hoge be un de à. O dore sha-mo un yoos un de. Nom kaane m-she, m-was ne, mo **Kiristi** Yeso ya'su wo à.

¹⁴ Bop ka yoos-de o-nip de kom-ut yoor, de Shir ya'su wo à. **Kukt-o Shir** o ro ur-she'et n-me un hur-ur na à, o a gu na m-was un ka yoos-de o-nip de ne.

¹⁵ O nepse unze **yan-dor Yeso** kap, ye ro un dak-o o-Asiya tukute me o-cin. Har un Pajerus ne un Hamojenis ne, ye tukute me o-cin.

¹⁶ Me us-kon Wan-Koyan kute yan-hur-o Onesiporus ne 'won-de un wu. Me us-kon kaane, remen koyanda wu ro me un 'ya un jaab-o ut-men. Komo wu hoge 'e-mo m-haan wu hyenet me ke'o á.

¹⁷ Amba bo wu woone bo-o o-**Roma** à, wu hooburu me ba m-naas o-da, se da-o wu hyane me à.

¹⁸ Remen kaane, me us-kon Wan-Koyan kute wu 'won-de un wu un ka ho-de un piish ut-ma de! Wo un hi un du o nepse, da-o um ro un bo-o o-Apisu à, wu guug me.

Bor-us yoor

Ko-karma Yeso Kiristi, wu o-nip

¹ **Timoti**, wo untun wa re wu. O ma'as un nom un jaab-o ut-men be-de un yar-mo Shir, mo **Kiristi** Yeso ya'u wo à.

² O hogute me un yoose un hun-ne ma-ut **Kiristi**. Um yoosute hun-ne ka ma-to un co-o un ya-us-tor deen. Um conog o yoose hun-ne ye o-nip gon ka ma-to. Ye he m-hoks un yoose un ye ken hun-ne komo à.

³ Nom ur-joose un te ne, be-de un swo ur-koob, untun ko-karma-wu ur-bon, wu ma Yeso **Kiristi**.

⁴ Ko-karma ro'e be-de un senge-mo un wu. Wu ro m-rwo un hi un de un wu, n-me un rem-se ro se un karma-ne á. Amba con-mo un ko-karma mo, wu ru wan-co o un wu hoge rerem-mo un wu.

⁵ Ka ro tomso ne be-de ut-mur, yatt-wu a he m-aag o-keeg á, se wu dorute jor-se un ka mur-to.

⁶ Ka ro tomso ne ko-wa-o-kat wu nome senge-mo un wu bo a cone à. Wu depe wu be m-kum kwukwur-de un rem-se o-kat.

⁷ Nom us-barag un to ka ma-to um gendu wo à. Urege o nomog kaane, Wan-Koyan wua 'ye wo us-nap, un ka ma-to kap.

⁸ Baks un bo Yeso **Kiristi** ro à. Wu Shir 'yonse ut-marimar à, wu rwuune un baag-o **Dawuda** à, ka **Ma-to m-Rerem** to, to ma **Kiristi**, to me m-ko'ote un hun-ne à.

⁹ Remen me un ko'ot un ka **Ma-to m-Rerem** to, o hante um rotte un swo ur-koob. M-moka me ke'o untun wu nome **ur-ba'as** à. Amba yatt-wu he hoks m-gaag un Ma-to Shir á.

¹⁰ Remen kaane, um nomog ur-joose un swo ur-koob un ko yo ke rii-yo. Um ko'ote ka ma-to, remen hun-ne ye Shir daage à. Remen ye, un ce un ye,

ye kumut gwu o a m-kum be-ur **Kiristi** Yeso à, komo ye cuw be-de un ka seps-mo un ba m-ta mo.

- ¹¹ Ka ma-to nip-o, to ro m-zee,
 Urege net marag un **Kiristi**,
 wua nom m-hoog un Yeso ne tomso ne.
¹² Urege net nomog ur-joose un swo ur-koob rem Yeso,
 wua nom ut-gwomo un Yeso ne.
 Amba urege net nomog she-mo un nap un Yeso,
 Yeso a nom she-mo un nap un ka net-wu.*
¹³ Urege net ko-wa-o-nip-wu be-ur Yeso á,
 Yeso ro m-barme á, wu ro ko-wa-o-nip.
 Remen Yeso a nom she-mo un hi un de un wu á.

*Ko-ya-m-senge-wu Shir ro m-hoge
 un rere-mo un wu à*

- ¹⁴ O ma'as yan-dor m-bakse un ka ma-to um zee à, komo o nek ye ut-to remen Shir. Taase ma-to sunu ye, remen yo gom-ut ro m-zee à. Remen gon ka sune-mo ut-ma mo ro m-hante rem-se o-hwaa. Komo to ro un hante un naase-mo ut-men be-de un ye ro to m-hoge à.
¹⁵ Nom bo un nom-m ru, bo Shir hette m-ho'os o-wur un wo ne à. O warag ko-ya-m-senge, wu ro m-hoge 'e-mo un senge-mo un wu á. Komo o ma'as un yoos un gom-de o-nip hond hond.
¹⁶ O som nom un ma-to o-hwaa to un ba ur-hi. Hun-ne ye ro un nom un ma-to o-hwaa à, ro m-warag yan-koob-de o-dorotte o Shir.
¹⁷ Yoos-de un ye ro m-ha ko kene untun caari-o o-nat, o ro m-ti un ap-mo o-wur à. Himeniyus un Peretus ne, ye ro un gon ka yoos-de.
¹⁸ Ka nen yoor-ye, yagute sher-mo o-nip mo ye rotte à. Ye zee unze Shir be'este wu yonsute yan-dor ut-marimar. Remen kaane, ye ro un rwo un ye ken yan-dor ye yage m-she be-ur **Kiristi**.
¹⁹ Amba hun-ne ye Shir sa o zee shi'it-de ro m-nukte á ye ro. Be-de un ka shi'it-de Shir geneg: "Yawe nak hun-ne ye ro ye ma un wu à."† Komo Ma-to Shir zeeg, "Da-o wu ken, wu zee ye, 'Yawe wu ro Wan-hur re.' Ka net-wu, se wu yage nom **ur-ba'as**."‡
²⁰ N-me un den-o un ko-wan-hwor, sheend-ut ro kon to un mà-to o-zinariya, to ken sheend-to ro kon komo to ut-ba. Ka sheend-to o-zinariya to, hun-ne un ess-to remen senge-mo un ho-de o-biki. Ka to ut-ba to ne hun-ne un ess-to remen senge-mo un ho-de o-hwaa.
²¹ Kaane ro be-de un ko-yan-dor-wu wongse hi un de un wu be-de un ka rem-se o-hwaa se à, wua warag sa o zee sheend-to Shir esse remen ho-de o-biki à. Wu waragte ba m-kukop, Shir a hoks nom m-senge un wu ne. Komo zongse wu ro remen wu nomot ko mo ke gon senge-mo ur-bon mo.
²² **Timoti** nom ja, un nom un rem-ús yo-se ne, se yan-campo-ne ro m-con m-nom à. Ma'as un nom un rii-yo ro so-yo à. Senge m-she be-de Shir, m-was ne, un she-et-de ba ut-ween ne. Nom un gon ka rem-se, un myet ye ro us-kon be-ur Wan-Koyan un hur-ur gaan à.
²³ Da-o hun-ne ro un sune-mo ut-ma to o-hwaa to rotte ur-hi á, o nom ja un ye ne. Nom ja remen wo un hi un du o nepse gon ka ma-to ro m-hante ut-ween.

* **Bor-ús yoor:12 2:12** Hyen komo: Mati 10:33; Ruka 12:9. † **Bor-ús yoor:19 2:19** Hyen komo: Oog 16:5. ‡ **Bor-ús yoor:19 2:19** Hyen komo: Isha 52:11.

²⁴ Taase wan-senge-m Wan-Koyan wu ma'as un moor-to ut-ween á. Amba wu gut kowan un gwugwer-mo ur-hi ne, komo wu hoks m-yoos yo Ma-to Shir zee à, un mo un hur-de un wu ne.

²⁵ Ka da-de, n-me un gwugwer-mo ur-hi, wu kewes ye ro un yage-to un yoos-de un wu à. O ken da-o Shir a 'ye ye o-da, ye waktune be-de un wu, ye nep yo nip-o ro à.

²⁶ Ka da-de, yea muun un barag-se un ye, ye kumut m-posse be-de un ceeb-o un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**. Wu ro shikke ye un o à, remen ye nomot yo wu cone à.

Bor-uş tet

She'et-de un hun-ne un kom-de o-da

¹ **Timoti**, um conog o nep unze un ho-to ur-kom, hun-ne a su ur-koob deen.

² Yo rwo'e um zeet kaane à, remen:
Hun-ne yea ma'as yan-con-to un hi un de un ye temb.

Yea ma'as yan-con-to un hwor,
Ya-us-ses,
Yan-nu-mo ur-hi,
Ya-ut-reeb,
Yan-koob-de o-dorotte o un ye mate ye à,
Yan-nu-se un o-kiit,
Yan-koob-de un gyer-o Shir.

³ Yan-koob-de m-was un hun-ne ne,
Ya-m-ees un or re un ye ne ur-hur,
Yan-we-to hun-ne,
Yan-koob-de un garamse un hi un de un ye,
Ya-m-zwom,
Ya-ur-shoob un kap rii-yo ro so-yo à.

⁴ Ya-m-re o-ra,
Ye ro un nom un rii ba m-ceker un yo he m-kor à,
Ye ro shiishe un nu-mo ur-hi ne,
Yan-con-to un hoge un rerem-mo un hi un de un ye arge con-to Shir,

⁵ Ye ro m-nom sa o zee ye un dorotte-o Shir. Amba ye m-con Shir ja'as rem-us yo-se, se ye ro m-nom á.

Nom ja un gon ka hun-ne ye ne.

⁶ Yo rwo'e um zeet o nom ja un gon ka hun-ne ye ne à, remen ye ken ye ro m-raks hun-ne remen ye tuwut hur-to un ye. Ye m-nom un kaane remen ye gamsute ne'a-ne ye m-raag. Ka ne'a-ne ye **ba'as**-ut daag un hi-to un ye, komo con-to un nom un rem-us yo-se gamsute ye.

⁷ Koyanda a ro ye m-yoose, amba myet un kaane ne, ye wo m-nap un yoos-de o-nip á.

⁸ Ye ro untun Jenis un Jambaras ne ye nome **Mosa** ur-shoob n-ga n-ga à. Ka bo-se o, ka hun-ne ye ro ur-shoob un rii-yo ro o-nip à. Barag-se un ye rott ur-bon á, sher-mo un ye komo mo ut-bo mo.*

⁹ Amba yea hoks raks un hun-ne un ya o-da hiin. Remen ba m-jime deen, kowan he m-hyan un rem-se o-hwaa se un ye cas, untun bo kore un Jenis ne un Jambaras à.

Burus nak Timoti ut-to

* **Bor-uş tet:8 3:8** Hyen komo: Rwuu 7:11.

¹⁰ Amba wo, **Timoti**, o nepse ur-bon ne, yo me m-yoose un hun-ne à. O nepse komo bo um nome she'et un de à. O neps yo um cone um nom à. O nepse um shereg be-de Shir. O nepse me un 'mo ur-hur un hun-ne ne, komo me un was un hun-ne. Komo o nepse um joosute us-rem deen.

¹¹ O nak hun-ne ya'ag me ur-koob. O nak komo rem-us yo-se se kumu me n-me bo-to o-Antakiya, o-Ikoniya ne, o-Risiya ne. O nak hun-ne ya'ag me ur-koob, amba um joosute, Wan-Koyan Yeso guug me be-de un ye kap.†

¹² Kap wu cone wu nom gon she'et-de Shir cone à, wu sher be-ur **Kiristi** Yeso, wua su ur-koob be-de un hun-ne.

¹³ Amba yan-men-ut jaas-to, un ya-ut-raks ne, she'et-de un ye ur-yo-de a do m-ha n-co n-co. Ye ro un raks un hun-ne, un ce un ye, a ye ut-raks.

¹⁴ Amba wo, senge m-sher be-de o-nip o a yoose wo à. O sher hur un du un o ne deen, remen o nepse ka ye yoose wo à, woa hoks wos ur-be un ye ne.

¹⁵ O nak Ma-to Shir cin da-o o ro'e wà rek-wu à. Ma-to Shir a hoks wo m-ya us-nap unze se o shereg ur-hur be-ur **Kiristi** Yeso, ka da-de ne wu he wo m-gwu.

¹⁶ Kap Ma-to Shir to ro gense à, to un rwuun be-de Shir. To ro un gwu ne be-ur na:

Be-de un yoose un hun-ne,
un kwoş un ye ba'ase ne à,
un ja'as un ye nome **ur-ba'as** à,
un yoose hun-ne bo ye he she'et-de ur-bon à.

¹⁷ Shir un ya'as na Ma-to un wu remen kap net-wu ro wu Shir à, wua ma'as zongse, wu nomot ko mo ke gon senge-mo ur-bon mo.

Bor-üş nass

¹ Um mossute wo un Shir ne, un **Kiristi** Yeso ne. Baks wu he piishe un yan-hoog un margan-ne ut-ma à. Komo baks wu roon wu nomot ut-gwomo to un hono o-dak.

² Me, Burus, ro wo m-zee o ko'ot Ma-to Shir. Zonge o ko'ot Ma-to Shir, da-o hun-ne cone m-hoge à, komo un da-o ye cone ye hoge á. O rure hun-ne ye ja'as, da-o ye nome yo depe á, o kwoş ye. O do ye jaab-o ut-men, ye senge un nom un rii so-yo. Nom ka rem-se un 'mo ur-hur, komo o ma'as ye m-yoose un Ma-to Shir.

³ Me wo m-rure un ka ma-to remen da-o roon, o hun-ne a cun ye hoge yoos-de o-nip á. Amba yea nom rem-us yo-se se hur-de un ye cone à. Komo yea raks to-to un ye be-de yan-yoos-de ut-bo. Ka yoos-de ro ye m-rure yo to-to un ye cone m-hoge à.

⁴ Hun-ne a nom gop-de un hoge o-nip un Ma-to Shir á, amba yea ke to-to un ye be-de ut-zwom to o-hwaa.

⁵ Amba wo **Timoti**, o garmse hi un du koyanda. O 'mo ur-hur, da-o un swo ur-koob. O nom senge-mo un ko-ya-m-Rwor un **Ma-to m-Rerem**, to Shir. O nom senge-m ru ur-bon ne, mo Shir ya'asu wo, o nom à.

⁶ Hoog-m re, a ya'aste mo untun ur-**seke** de m-swo be-de Shir. Da-o um he m-yage un mo ka hoog-mo à, nomoste.

⁷ Um sha'ag kashi ut-mur, um komog senge-mo Yeso **Kiristi**, yase me um nom à. Komo, um ma'aste m-bop un **Ma-to m-Rerem** kom-ut yoor.

⁸ M-moka Shir essute me 'yons-ur kashi n-ton o-shir, remen um sengute m-sher be-de un wu. Wan-Koyan wan-piish ut-ma wu o-nip, wua ya'as me ur-'yons un ka ho-de un piish ut-ma de. Me wu cot Wan-Koyan he m-ya'as

† **Bor-üş tet:11 3:11** Hyen komo: Seng 13:14-52; Seng 14:1-7; Seng 14:8-20.

un ka 'yons-de un hon-de á. Amba Shir a 'ye hun-ne ka 'yons-de, komo myet un ye ro ur-gop ye hyenet muun-mo un wu à.

Burus conog Timoti gu wu

⁹ **Timoti**, koyan wo m-nom, o nom kyak, o haan be un de hor-m-hor.

¹⁰ Um conog o haan remen Dimas wongute un me ne. Wu wongute un me remen gop-de un rem-se un hono o-dak. Wu neketē bo-o o-Tasaronika. Komo Kirezens Haag raag-o o-Garatiya. Titus komo wu haaru raag-o o-Darmatiya.*

¹¹ Ruka wu cot ro kane un hon-de un wu be un de. O hoob Markus, no haan no un wu ne remen wua hoks me m-gu deen, n-me un senge-m re kane.†

¹² Um tomog Tikokos ha-mo un bo-o o-Apisu.‡

¹³ Da-o um she'ete un bo-o o-Toruwas à, um yagnute cop-o o-huw un kom-ut Karbus. Hakkure, da-de o he m-haan à, o deknū me o. Komo o deknū me takurda-ut re. Wo bopre ka to a nome un ka-to un gwoor á.§

¹⁴ Ka ko-ya-o-pyap-wu Arekanda nomotu me rem-uş yo-se. Wan-Koyan a top wu bo un rem-uş yo-se se wu nome à.*

¹⁵ Wo ma o nom ceen un wu ne, remen wu ro ut-yage un yoos-ur na ne deen.

¹⁶ Da-de a taknu me m-hante be-de un ko-wan-piish ut-ma kane un bo-o o-**Roma** à, um ruute hi un de be-de un ye ro me us-cetente à, yatt-wu su'e me á. Ye tukute me o-cin kap mo un ye. Um konog Shir sokse ye ka **ba'as-de**.

¹⁷ Myet un kaane ne, Wan-Koyan ro eso un me ne. Wu ya'ag me ur-beeb, har um hokste ko'ot un ka **Ma-to m-Rerem** to, to ma Yeso **Kiristi**. Hun-ne ye ro **Yahuda**-ne á ro kane ye hogute to. Komo Wan-Koyan guug me sa o zee wu posse m-mar un nu-o o-zur à.

¹⁸ Um nepste Wan-Koyan wua ruut me un ko yo ke rii yo-yo yo. Wua 'er me, wu woot me be-de un gwomo-to un wu to n-Ton o-shir. Yage a bumut Wan-Koyan, har da-o ba m-ta! **Amin**.

Gas-de ur-kom

¹⁹ Hakkure o gassu me Biskira, un campo un wu ne Akira.

O gassu me komo, yan-den-o Onesiporus ne.†

²⁰ Erastus ro kon har m-moka n-me bo-o o-Korinti, komo um yagnute Taropimus n-me bo-o o-Miritus wu piishe á.‡

²¹ Koyan wo m-nom, o nom kyak, o haan be un de rii-yo huw-o woonte. Or na ne yan-dor kap, ro no ur-gas. Yuburus un Pudens ne, un Rayinus ne, un Karawudiya ne, ye ro no ur-gas komo.

²² Wan-Koyan ro un wo ne! Yar-mo Shir ro un no ne!

* **Bor-uş nass:10 4:10** Hyen komo: Koro 4:14; Pmon 24; 2Kor 8:23; Gara 2:3; Titu 1:4. † **Bor-uş nass:11 4:11** Hyen komo: Koro 4:14; Pmon 24; Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39; Koro 4:10; Pmon 24.

‡ **Bor-uş nass:12 4:12** Hyen komo: Seng 20:4; Apis 6:21-22; Koro 4:7-8. § **Bor-uş nass:13 4:13** Hyen komo: Seng 20:6. * **Bor-uş nass:14 4:14** Hyen komo: 1Tim 1:20; Bong 62:12; Roma 2:6. † **Bor-uş nass:19 4:19** Hyen komo: Seng 18:2; 2Tim 1:16-17. ‡ **Bor-uş nass:20 4:20** Hyen komo: Seng 19:22; Roma 16:23; Seng 20:4; 21:29.

Takurda-o Burus o wu gene Titus

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-4

Ya-ut-con un yan-dor Yeso 1:5-16

Senge-mo un buug-to un hun-ne un hon un hon n-me un yan-dor Yeso 2:1-15

Do ye un jaab-o ur-hur, ur-kewes ne 3:1-11

Ur-kom 3:12-15

Ur-gas

¹ Me, Burus, wan-guw-mo Shir, me gendu wo ka takurda-o. Komo Yeso **Kiristi*** tomnu me um nomot senge-mo Shir. Yeso un tomon me bo sher-mo un hun-ne ye Shir daage à, he m-bo'ose m-'wons ne à. Komo yea nep yoos-ur Yeso ur-bon ne. Ye nepe yoos-ur Yeso ur-bon ne, yea she'et gon she'et-de Shir cone à.

² Ka da-de, yea kum sakto-o un hoog-o ba m-ta o Shir surte o-nu rii-yo wu nomot hono o-dak à. Remen Shir ro m-rwor ut-bo á, hun-ne ro m-sheer un swo-ur o-nu o un wu.

³ Da-o Shir hyane nomog hond hond à, Shir rwo'og hun-ne ye nep Ma-to un wu, be-de un senge-m re mo un ko'ot un **Ma-to m-Rerem**. Shir **Wan-Gwu** na ya'asu me ka senge-mo.

⁴ Titus, me wo m-gende un ka takurda-o. Wà re o ro remen myet-m na a shereg be-ur Yeso **Kiristi**. Um konog Shir Tato na, un komo **Kiristi** Yeso ne, **Wan-Gwu** na. Me us-kon wu 'ye wo yar-mo un wu, komo wu 'ye wo gwugwu-mo ur-hur!†

Senge-m Titus o-Kirit

⁵ Da-o um yagnu wo n-me o-Kirit‡ à, me un yagnu wo remen o busuté senge-mo a shie à. Komo yo depe o nom ur-takan à, yo ro: o deeg sek-ye ye he dorotte un yan-dor n-me un ko o ke bo-o, bo um ruru wo à.

⁶ Um russutu wo gon net-wu a he m-daag à. Ko-sek:

Udepe a kum rii-yo ur-reeb be-de un wu á.

Depute wu ese be-de un ne'a un wu cot à.

Yakar-ye un wu komo, **yan-dor Yeso** ye. (Ye rott jin-ur yo-de á, komo yan-dorotte-o un ye mate ye à).

⁷ Taase hun-ne kum rii-yo o-yo'og be-de un wu á. (Remen ko-wan-gut-de un **yan-dor Yeso**, wu ro m-rwo un yish be-de un senge-mo Shir.)

Taase wu nome or un wu ne us-ses,

Wu rotte hor-mo us-ryaab á,

Wu ro un yage swo-mo ho wu á.

Wu ro un hoob-o ut-ma á.

Wu ro o-suub remen hwor á.

⁸ Amba wu ma'as ko-wan-goks un hamat-ne ur-bon ne.

Wu ro un hoge un zak-o un nom un rii-yo ur-bon à.

Wan-barag-se ur-bon.

Wu ro un nom un kashi un rii-yo depe à.

Wan-ba-m-kukop un kukop-mo ur-hur.

* **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:4 1:4** Hyen komo: 2Kor 8:23; Gara 2:3; 2Tim 4:10. ‡ **Bor-o gaan:5 1:5** o-Kirit: dak-o n-tete o m-sa.

Wan-hoks un garamse un hi un de un wu.

⁹ Wu shere ur-bon ne be-de un **Ma-to m-Rerem** to te yoose wu à, to ma Yeso **Kiristi**.

Ka da-de wua hoks m-wos ur-be unze ka ma-to nip-o komo yatt-wu he to m-kwuś á. Wu nome kaane wua hoks m-gu un hun-ne ye nomot o-dorotte be-de un ka yoos-de o-nip de, de un **Ma-to m-Rerem**. Wua kute hun-ne ye yage m-sheer un yoos-de o-nip à, ye nep unze ye ba'asute. §

Nak ut-to remen yan-yoos-de ut-bo

¹⁰ Me un zee kaane remen ye ken ye ro kon deen, ye ro m-ya un sek-ye be-de un yan-dor m-sek á. Komo ye ro m-raks un ye ken un hun-to o-saa. Yan gon ka yoos-de ye ken ye un rwuun so un buug-de un hun-ne de ro m-zee: myet yan-dor se a **koog** ye bo jind-o un **Yahuda**-ne zee à.

¹¹ Taase no 'ye gon ka hun-ne ye ur-keer de ur-yoos á. Yan no ye, remen ye ro un yoos-de yo depe ye yoos á, ye ro naas un sher-mo un hur-to un hun-ne deen. Ye ro un ka yoos-de ut-bo to remen ye kumut hwor be-de un hun-ne.

¹² Wu ken net-wu ro kon wa-us-nap, wu ro she'ete n-ga n-ga un o-Kirit. Wu zeeg: "Hun-ne ye o-Kirit ro un rwor ut-bo koyanda. Ye peneg men-ut jaas-to, m-dum ne untun nem-ye o-koť. Ye peneg m-zar amba se o-suub be-de m-re deen."

¹³ Ka ma-to un ka wa-us-nap-wu rwore à, korog o-nip be-de un hun-ne ye un o-Kirit. Remen kaane um conog o kangse yan-dor ye ro un dore un yoos-de ut-bo à. Ruru ye bo ye he m-sheer be-de un yoos-de o-nip de ma Yeso à.

¹⁴ Komo taase ye do m-was un zwom-to un **Yahuda**-ne á, ko ne ye dore **karamsa**-to un hun-ne ye yage yoos-de o-nip de ma Yeso **Kiristi**.

¹⁵ Hun-ne ye hur-to un ye ro ut-pus to puu à, yatt-yo ro be-de un ye yo un ba ur-bon á. Amba yan-men-ut jaas-to un ye yage m-sheer be-ur Yeso à, koyan ye nome yoa nom ur-bon á. Ye ro un ma'as un barag-us yo-se, komo hur-de un ye kapste ye.

¹⁶ Gon ka yan-yoos-de ut-bo ye, ye ro un rure un hun-ne unze ye nepse Shir. Amba yo ye ro m-nom à yo ro na m-kute unze ye nap Shir á. She'et-de un ye de un rem-se o-hwaa de. Ye ro m-nome un Shir o-dorotte á. Komo yea hoks un nom un rii-yo ur-bon á, ko hiin.

Bor-us yoor

Bo yan-dor he she'et-de ur-bon un hun-ne ne à

¹ Amba Titus, wo senge yoose un yan-dor rem-se ro hond hond un yoos-de o-nip ne de ma Yeso **Kiristi**.

² Yoose mong-ne campo-ne ye hoks garamse hi un de un ye. Komo ye she'et she'et-de hun-ne hette ye 'ya m-sek à, ye senge nom un barag-se ur-bon. Ye ma'as m-sheer be-de Shir un hur-ur gaan, ye was un hun-ne ne, komo ko ya koru ye, ye ma'as un nom o-dorotte be-ur Yeso.

³ Un cen o yoose mong-ne ne'a-ne, ye she'et gon she'et-de he 'ya un Shir m-sek à, un ko yo ke rii-yo ye ro m-nom à. O ruru ye taase ye we net á, ko ne ye yage swo-mo ho ye á. Amba ruru ye, ye yoose ye ken ye nom un rem-se ur-bon.

⁴ Be-de un nom un kaane, yea yoose ne'a-ne rek-ye bo ye he she'et-de depe à. Ye yoose ye:

Bo ye he m-was un campo un ye ne, komo un yakar-ye un ye ne ur-bon ne à.

⁵ Bo ye he garamse hi un de un ye,
Bo ye he she'et-de un ba m-kukop à,
Bo ye he m-was un hur-to un ye ne,
Bo ye he m-hoge un 'won-de un hun-ne à,
Bo ye he nome un campo un ye ne o-dorotte à.

Ye nom kaane bo yatt-wu he yo'og un Ma-to Shir ya'asu na á.

⁶ Un cen o rure campo-ne beeb-ye, ye hoks garamse un hi un de un ye

⁷ un ko yo ke rii-yo. Wo un hi un du ma'as un nome un hun-ne rem-se ur-bon. Bo o he warag rii-yo m-sha be-de un yan-campo-ne à. Wo ro un yoose un hun-ne Ma-to Shir, o yoos un hur-ur gaan komo ba m-se'er.

⁸ Yoos rii-yo ro o-nip à, yo yatt-wu he hoks m-yo'og á. Nom kaane bo yan-yage-ut ru he m-hoge m'e à, remen yea kum rii-yo ye hette wo m-yo'og á.

⁹ Yoose guw-ne ye ma'as nome un yan-hur-o un ye o-dorotte. O rure guw-ne, ye nom rem-se yan-hur-o un ye hette o-zak à. Komo o rure ye taase ma-to suune ye un yan-hur-o un ye ne.

¹⁰ Taase ye hiw ur-hyow be-de un yan-hur-o un ye. Amba ye kute yan-hur-o un ye unze ye kashi un hun-ne ye, komo yea hoks hwo ur-hur be-de un ye. Ye nom kaane remen koyan ye ro m-nom yea ru hun-ne rakste ut-to be-de un yoos-de un Ma-to Shir **Wan-Gwu** na.

Yar-mo Shir, komo un hoog pu-o ne

¹¹ Shir kututu na yar-mo un wu, wu haante wu guut hun-ne kap un bu-yo ye hette m-posse be-de **ur-ba'as** à.

¹² Remen yar-mo un wu, Shir yoosutu na a yage gon she'et-de wu ro m-con á, a yage komo gop-de un rem-se un hono o-dak. Komo Shir yoosutu na bo a he she'et-de ur-bon un kashi o-bu à, ko m-moka un ka cow-yo a hette m-nap unze a m-'ya un Shir m-sek.

¹³ A nom kaane, ko de a ro un 'er-de un sakto, o he na m-rwo o-zak à. Un ka ho-de Yešo **Kiristi**, wu ro na caari-wu Shir, **Wan-Gwu** na, wu he m-muun un ka dak-o un seps-mo un wu ne.

¹⁴ Yešo ya'aste hi un de un wu har m-mar rem na. Wu un nom kaane, remen wu rurut na be-de un beeb-de **ur-ba'as**, komo remen wu soksté **ba'as**-ut na. Wu un nom kaane bo a he m-warag kashi un hun-ne ye un Shir à, komo bo a he m-warag hun-ne yan-gop-de un nom un rem-se ur-bon be-de Shir.*

¹⁵ Remen kaane Titus, um conog o yoose yan-dor ye un o-Kirit ka rem-se um ruru wo à. Do ye jaab-o ut-men ye nom myet ka rem-se, o nek ye ut-to, o baks unze wo ur-beeb ne de un nom un kaane. Taase o yage wu ken wu muut ma-ut ru hwaa á.

Bor-us tet

Nom un rii-yo un gwu

¹ Titus, senge bakse un **yan-dor Yešo** ye nome ye ro ut-gwomo à un sek-ye ne o-dorotte. O baksu ye komo, ye ma'as zongse remen ye nomote or un ye ne rem-se ur-bon.

* **Bor-us yoor:14 2:14** Hyen komo: Bong 130:8; Rwuu 19:5; Kara 4:20; 7:6; 14:2; 1Bit 2:9.

² Komo taase ye we net á, amba ye she'et ba ut-ween un hun-ne ne, ye kutu ye gwugwer-mo ur-hi. Komo un she'et-de un ye, ye muut hi un de un ye hwaa be-de un hun-ne myet.

³ A ro m-raag ne n-ga, sa o zee hun-ne ye yage m-sheer be-ur Yeso m-moka à. A ro un koob-de o-dorotte, komo hun-ne ro rakstu na. Sa o zee guw-ne a ro'e, ye gop-de un nom un rem-se un men-ut jaas-to garamse à, se ye ro m-hoge rerem-mo m-nom à. N-ga a ro shiishe un men-ut jaas-to, ur-shoob ne, ye kututu na ut-yage, na un cen na, a ro ut-yage un ye ne.

⁴ Amba da-o haanuru o Shir **Wan-Gwu** na kutu na unze wu ro ur-'won ne, komo wu waste un kowan ne.

⁵ Wu rurug na be-de un swo ur-koob de un **ba'as**-ut na, wu un nom kaane ba remen kashi un rii-yo a nome á. Amba remen 'won-de un wu. Shir ya'astu na hoog-m pu-mo. Wu sokste **ba'as**-ut na, Wu kutu na bo a he she'et-ur pu-de à, un beeb-de un **Kukt-o Shir**, o wu ya'u na à.

⁶ Shir tomonte Yeso **Kiristi, Wan-Gwu** na, wu ye'et na Kukt-o un wu.

⁷ Remen yar-mo Shir wu ak na kashi un hun-ne, komo a wost ur-be remen wu essutu na hoog-m ba m-ta. Wu un nom yo ka remen na m-moka yakar-ye un wu ye.

⁸ Ka ma-to, ma-to o-nip to. Um conog wo o es eso, se o hyanag hun-ne dorute to, bon kap wu shere be-de Shir à, wua nep unze wua ma'as un nom rem-se ur-bon. Ka yoos-de ro ur-bon ne komo un gwu ne remen kowan.

⁹ Amba nom ja be-de un yan-ma-to o-saa un ma-to un ya-n-ga-ye ne, o nom ja un sune-mo ut-ma ne, ut-ween ne to ma-to un **karamsa-o Mosa**. Gon ka sunu-mo ut-ma mo, ma-to o-hwaa to, to ro un gu un net á.

¹⁰ Urege net ro kon wu ro un wongse un **yan-dor Yeso** à, nak wu ut-to, o ruru wu, wu yage m-nom kaane. Wu yage m-yage, o nek wu ut-to ayoore-o. Ka da-de wu yage m-hoge, o nom ja un ka net-wu ne.

¹¹ Woa nep cas unze ka net-wu tukute o-nip jim, komo remen wu ba'asute, wu un hi un de un wu nepste **ba'as-to** un wu kapste wu.

¹² Man tombe Atanas ko Tikokos be un du, wu dek senge-m ru. Wu wobusse, hakkure nom yo o he m-hoks à, o 'wostu me un bo-o o-Nikopori. Me o-sakto man kom da-o o-huw káne.*

¹³ Nom bo un nom-m ru o guut Zenas (Wan-nap-o un piish ut-ma) un Aporos ne un hew-de un ye. Gu ye, taase ye nom koob-de un ko yo ke rii-yo.†

¹⁴ Yanze wo un hon du o he m-nom kaane á, amba ma'as yoose **yan-dor Yeso** ye muut ur-hi be-de un nom un senge-mo ur-bon be-de un hun-ne ye ro un hoob-o un gwu à. Da-o yan-dor nome kaane yea yage she'et-de o-hwaa.

¹⁵ Myet yan-dor ye ro káne à, ro wo m-gas. Te wo m-zee o gas or na ne yan-dor káne un o-Kirit, ye wasse un na ne à.

Yar-mo Shir ro un no ne kap!

* **Bor-üş tet:12 3:12** Hyen komo: Seng 20:4; Apis 6:21-22; Koro 4:7-8; 2Tim 4:12. † **Bor-üş tet:13 3:13** Hyen komo: Seng 18:24; 1Kor 16:12.

Takurda-o Burus o_wu_gene Pirimõn

Rem-se ro_n-me_à:

M-zante 1-3

Bom un Pirimõn 4-7

Kone un Onesimus us-kon 8-22

Ur-kom 23-25

Ur-gas

¹ Ka takurda-o un rwuun be un de Burus, wu ro ke'o à, ha-mo un be-ur Pirimõn. A un ka me remen um rworog ma-ut **Kiristi*** Yeso to ur-bon. Me un **Timoti** ne or na ro wo m-gas.

Pirimõn wo ko-nay-wu, komo or te n-me un senge-m **Kiristi**.

² Te komo m-gas un **yan-dor Yeso**, ye ro m-morge un hur-o ru remen bongon-de Shir à. Tomso te m-gas un or na ne'a, jin-de un wu Apiya, un Arkibus ko-karma be-de un rwor un **Ma-to m-Rerem** to ma **Kiristi**.†

³ Um konog Shir Tato na un Wan-Koyan ne Yeso Kiristi, ye ye'et no m-yar un gwugwu-mo ur-hur ne.

Was-m Pirimõn m-sheer ne

⁴ Or re Pirimõn, ko o ke da-o um kone, me wo m-tan um 'ye Shir re ur-bongon,

⁵ remen um hogute wo m-was un hun-ne ye Shir ne kap, m-sheer ne mo wotte à, be-ur Wan-Koyan Yeso.

⁶ Kon-us re se ro, morog-ur no de ur-bon de un yan-dor o un **Kiristi**, de gu wo o nept rii-yo ur-bon, yo o yoose be-ur Yeso **Kiristi**.

⁷ Wan-henem re, was-m ru ya'ag me o-zak un caari-o un jaab-o ut-men ne! Men-to un yan-dor nomog o-zak rem ru.

Us-kon rem Onesimus

⁸ Remen kaane, rem **Kiristi**, man nom jaab-o ut-men, um rurutu wo yo o he nom yo depe à untun wan-dor. Amba man gaktu wo á,

⁹ remen me wo m-was. Me, Burus, ko-mong kane ke'o, rem **Kiristi** Yeso, um jiište m-con um kon wo.

¹⁰ Me wo us-kon o nome Onesimus‡ rii-yo ur-bon, wu warge wà re bo um ro ke'o à.§

¹¹ N-ga wu ro hwaa be un du, amba m-moka ko-yan-gwu-wu be un du un me ne.

¹² Me wu m-muutbe be un du, amba hur un de ro be-de un wu.

¹³ Bo um ro ke'o kane à, remen rworu un Ma-ut m-Rerem à, um ro conog um yagu wu kane un me ne remen wu guut me un suge un du.

¹⁴ Kap un kaane ne, me con um ru wo nom un yo ken rii-yo ba wo un con á. Amba man cun o nom yo un con-m ru ba m-gakte.

¹⁵ O ken da-o, Onesimus ro wongute un wo ne un ya o-da hiin, remen o doot wu m-goks ba m-ta.

¹⁶ Wo goks wu untun ko-guw á, amba arge kaane, gwoť wu untun or ru ko-yan-dor, wu o cone à. Me wu m-was deen. Depete o was un wu ne arge

* **1:1 1:1** Wu Shir daagne à. † **1:2 1:2** Hyen komo: Koro 4:17. ‡ **1:10 1:10** Jin-ur Onesimus de ro "Net so-wu." § **1:10 1:10** Hyen komo: Koro 4:9.

kaane, un es-de un wu ko-gu-wu Shir, un wu shere ne be-ur Wan-Koyan à.

¹⁷ Un kaane, urege wo us-barag, me or ru wu, goks Onesimus bo o he me m-goks à.

¹⁸ Urege Onesimus nomotu wo **ur-ba'as**, sokse wu. Urege wo wu m-dore ur-moog, muut ka moog-de un hi un de.

¹⁹ Me genbe un kom-ut re: Me, Burus, man topso wo kap yo wo Onesimus m-dore à. (Man nom ma-to un hoog pu-o, o o kume be un de á.)

²⁰ Un kaane heno re, hakkure, um konog yo ka be un du, rwo men-ut re nom m-gwugwu! Nom yo ka remen jin-ur Wan-Koyan na, na hen-ne ye be-ur **Kiristi**.

²¹ Um nipse dorotte-o ru, wo a nom har ma arge yo um kone wo à.

²² Komo har m-moka, kum o-kuke rem re n-me un hur-o ru, remen me o-sakto, Shir a goks kon-us no kap wu muutbu me be-ur no.

Gas-de ur-kom

²³ Epaparas, wu ro ke'o un me ne à, remen wu ro un dor **Kiristi** Yeso, tombutu wo gas-de un wu.*

²⁴ Kaane komo or re ne yan-senge-mo un rworu un ma-ut Yeso, Markus, un Aristarkus, un Dimas, un Ruka ne, or re ne n-me m-senge ye wo ur-gas.†

²⁵ Yar-mo Wan-Koyan Yeso **Kiristi** ma'as un wo ne!

* **1:23 1:23** Hyen komo: Koro 1:7; 4:12.

† **1:24 1:24** Hyen komo: Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39; 19:29; 27:2; Koro 4:10,14; 2Tim 4:10-11.

Takurda-o a gene Ibra-ne à Yahuda-ne

Rem-se ro n-me à:

M-zante: Kiristi ro myet hyangan-mo Shir 1:1-3
 Gos-ut Kiristi arge yan-tom-ye Shir 1:4—2:18
 Gos-ut Kiristi arge Mosa un Josuwa 3:1—4:13
 Gos-ut Kiristi arge wan-Cow un kon-se Shir 4:14—7:28
 Gos-to un ess un ma-ut Kiristi 8:1—9:22
 Gos-ut seke-ut Kiristi 9:23—10:39
 Sher-mo jiishe à 11:1—12:29
 Nom un yo Shir cone à 13:1-19
 Kon-se ur-kom 13:20-21
 Ma-to ur-buste 13:22-25

Ma-to ka Shir tommonte Wà un wu Yeso rem na

¹ N-ga N-ga, Shir nomog ut-ma un tat-ne na ne be-to un yan-Rwor un Ma-to Shir o-da ut-moor ne, us-cow ne un hon un hon.

² Amba m-moka un ka da-o ur-buste o, wu nomutu na ut-ma be-ur Wà un wu Yeso, wu Shir nome hono o-dak un bu-yo un wu à, da-o ur-kom tomso Yeso warguru wan-gwomo-to un ko yo ke rii-yo remen Shir daagne wu.

³ Wo gute **Wà-wu Shir**, o hyanuru seps-mo Shir. Wo hyene wu, ragaan-wu ro un Shir ne. Wu ro bok hono o-dak un ma-to un wu to ur-beeb. Bo wu soksutu na **ba'as**-ut na à, wu daaru n-Ton un shir, wu she'eturu un be-de ut-gwomo n-riib o un Shir Wa-ut-Hyat.

Wà-wu Shir jiishte yan-tom-ye Shir

⁴ **Wà-wu Shir** jiishte **yan-tom-ye Shir**. Shir ak wu Wà un wu. Kane wu jiishe ye be-de un ka jin-de.

⁵ Shir zeeru wu,
 “Wo Wà re wu,

Caane um waragte Tato ru.”*

Komo Shir doog m-rwor un ma-to un wu un nu-o un wu ken wu, wu zee,
 “Man warag Tato un wu,

Wua warag Wà re.”†

Amba wu tak m-zee un yan-tom-ye un wu kaane á.

⁶ Da-o Shir tomne Wà un wu, wu co, un hono o-dak à, wu zeeru,

“Yage **yan-tom-ye Shir** kap ye kwuktutu wu,
 ye nomote wu ur-bongon.”‡§

⁷ Shir rurutu na ma-to un yan-tom-ye un wu. Wu zeeru,

“Wu ro m-muut un yan-tom-ye un wu untun m-yo,

Guw-ne ye un wu untun rem-de o-ra.”*

⁸ Amba un ma-ut Wà un wu, wu zee,

“Wo Shir, gwomo-ut ru to m-ta to á.

Piish un ma-to o-nip,

to ro gwoob-yo un gwomo-ut ru.

* **Bor-o gaan:5 1:5** Hyen komo: Bong 2:7. † **Bor-o gaan:5 1:5** Hyen komo: 2Sam 7:14; 1Nom 17:13.

‡ **Bor-o gaan:6 1:6** Hyen komo: Bong 97:7. § **Bor-o gaan:6 1:6** Hyen komo: Kara 32:43 (ut-Girik).

* **Bor-o gaan:7 1:7** Hyen komo: Bong 104:4 (ut-Girik).

- 9 O bok o-nip. Wo un nom **ur-ba'as** á.[†]
 Remen kaane o, me, Shir ru, un dagantu wo,
 Um sagabutu wo ut-gwomo arge or ru ne o-zak ne."[‡]
- 10 Wu zeeru wu komo,
 "Wan-Koyan o, cin ur-takan,
 wo nome o-ton o-dak ne.
- 11 Komo toa tees. Wo ne, wo a te á.
 O-dak o-ton ne toa tees untun bo o-gund ro m-ta à. §
- 12 Wo a putum to untun ut-gund,
 Wo a sugu to bo net ro m-suge matuku-ut ut à.
 Amba wo, wo a barme á.
 Komo hak-us ru se a te á."*
- 13 Shir dooru m-zee un Wà un wu,
 "She'et un ka be-de ut-gwomo de,
 har un ru'ut yan-yage-ut ru waragte
 rii-yo o he m-yawag un na-us ru à."[†]
- Shir tak m-zee yan-tom-ye un wu kaane á.
- 14 Ye **yan-tom-ye Shir** guw-ne ye cot. Ye kukt-to to Shir tomne remen ye
 nomuté hun-ne ye he kum un gwu à, m-guw.

Bor-us yoor

Raag no ut-to un Ma-ut Yeso

- 1 To, bo a hyane **Wà-wu Shir** jiište **yan-tom-ye Shir** m-sek à, se a muut
 no ur-hi be-de un ma-to un wu to a hoge à. A jar a ho'os to, to possu na á.
- 2 Ma-to rwuune un nu-se un **yan-tom-ye Shir** à, a hyanag 'wons-mo un
 to. Kap ye yage to m-dore à, ye swoog ur-koob hond hond un **ba'as-to** un
 ye ne.
- 3 A ru á, urege a yagute m-was un ka caari-to ut-ma to un gwu to ne. To
 rwuune un nu-o un **Wà-wu Shir** à. **Wà-wu Shir**, wu ro na Wan-Koyan à,
 Yeso un hi un de un wu, wu ruru na to. Ká da-de ne, ye hoge to un nu-o un
 wu à, ye dooru na m-rure un nip-o un to.
- 4 Ye ro m-rwor ut-ma, **Kukt-o Shir** o ro ye m-'ya m-yar un hon n-hon, ko
 wu ke un go un mo ma un wu yar-mo ne, bo Shir cone à. Komo Shir tosutu
 ye un bu-se un nom un rem-se o-napa, ut-hyat, un rem-se moor-to ut-made
 ne.

Yeso Wà-wu un net

- 5 O-Ton, o-dak ne to roone à, to a un ma-to un to m-moka à, ba **yan-tom-ye Shir**
Shir ye a ya'e ur-beeb ye nomot gwomo-to un to á.
- 6 Wu ken geneg un de ken be-de un Ma-to Shir, wu zeeru;
 "¿Ya rwo'e wotte m-was un te ne hun-ne,
 har wotte net* m-hwo n-me un barag-us ru?
- 7 Un ya o-da hiin,
 o rwo'og net un con-de wo de un **yan-tom-ye Shir** á.
 Komo o sagbu wu m-sek mosse m-seps ne.
- 8 O ya'ag wu gwomo-to un ko yo ke rii-yo, yo o nome à."[†]
 Yatt-yo kuse ba wo un ya'as wu á.

[†] **Bor-o gaan:9 1:8-9** Hyen komo: Bong 45:6-7. [‡] **Bor-o gaan:9 1:9** Hyen komo: Isha 61:1,3.

§ **Bor-o gaan:11 1:11** Hyen komo: Isha 51:6. * **Bor-o gaan:12 1:10-12** Hyen komo: Bong 102:25-27

(ut-Girik). [†] **Bor-o gaan:13 1:13** Hyen komo: Bong 110:1. * **Bor-us yoor:6 2:6** Wà-wu un net.

[†] **Bor-us yoor:8 2:6-8** Hyen komo: Bong 8:4-6.

Amba m-moka a un go hyan net hokste bop un ka rem-se kap se Shir ya'ase wu á.

⁹ Wu a m-hyan à wu ro Yeso, un ya o-da hiin a muute wu, wu woo **yan-tom-ye Shir** á. Remen yar-mo Shir, Yeso marag remen hun-ne kap. Komo m-moka bo wu suute ur-koob har wu meret à, a sagabu tu wu m-seps, m-sek ne.

¹⁰ Shir nome koyan, komo koyan remen seps-mo Shir mo. Shir nomog kashi un rii bo wu muute Yeso shiishe hond hond un bu-yo un swo ur-koob à, bo Yeso kute yakar-ye Shir deen bu-yo un gwu à, komo heeturu ye be-de un seps-mo un wu.

¹¹ Yeso ro un sokse un hun-ne **ba'as-to** un ye. Komo un Yeso un ye a sokse **ba'as-to** un ye à, myet Tato o-gaan ye ro. O rwo'e Yeso rotte m-hoge m'e á, wu zeet ye hen-ne ye un wu.

¹² Wu zeeru Tato un wu,
 "Man bum jin un du be-ur hen-ne re ne,
 N-me un morog-de un hun-ne ru,
 man hu sep-to un bongon un du."‡

¹³ Komo wu zeeru hun-ne,
 "Man sher be-de Shir."
 Komo wu dooru m-zee,

"Me ka kane un yakar-ne ye Shir ya'u me à."§

¹⁴ Cin da ka yakar-ye ye Shir ya'e Yeso à, hun-ne ye, yanze o-Kukt á, wu, un cen wu Yeso, wu waragte net untun ye, remen wu meret, wu sabursute **ko-Gwomo-wu un ya-ut-ko**, wu hante m-mar à.

¹⁵ Komo wu waragte net untun ye, remen wu usté ye, ye roa ma'as m-guw un ho-to un hoog-mo un ye remen gyer-o m-mar à.

¹⁶ Net a hyen cas unze Yeso un haan remen wu guut **yan-tom-ye Shir** á, amba wu un haan wu guut yakar-ye un baag-o **Ibrahi**.*

¹⁷ Remen kaane yo ken bu-yo ro kon á, se Yeso waragte untun hen-ne ye un wu ne, remen wu waragte ko-wa-o-nip, un wa-ur-'won ne be-de ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, be-de un nome Shir m-guw, remen wu he sokse un hun-ne **ba'as-to** un ye to ye nome Shir à.

¹⁸ M-moka kaane, Yeso swoog ur-koob komo bo a megerte wu à, wu a rees gun kowan wu a ut-meger à.

Bor-us tet

Yeso jiishte Mosa

¹ Remen kaane, tu no yish be-ur Yeso, wu Shir tomne, wu waragte na ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un ruru un ye ken ye ne un yo te sherte à.

² Yeso nomog o-nip be-de Shir wu daage wu à, un ko yo ke rii-yo, yo Shir zee wu nom à, bo **Mosa** nome o-nip be-de un senge-mo Shir à, be-de un hur-o Shir.*

³ A 'woste sek-m Yeso aragte mo ma **Mosa**, bo a ro un bom un ko-yan-mà-to o-hur, arge hur-o wu ma'e à.

⁴ Ko o ke hur-o, o ro un wu ma o ne à. Amba Shir nome ko yo ke rii-yo.

⁵ **Mosa** nomog o-nip un guw-mo un hur-o Shir kap, komo wu ro un rure hun-ne rii-yo Shir he m-zee u co à.

‡ **Bor-us yoor:12 2:12** Hyen komo: Bong 22:22. § **Bor-us yoor:13 2:13** Hyen komo: Isha 8:17-18 (ut-Girik). * **Bor-us yoor:16 2:16** Hyen komo: Isha 41:8-9. * **Bor-us tet:2 3:2** Hyen komo: Oog 12:7.

⁶ Amba **Kiristi**[†] nomog o-nip bo wu ro Wà un hur-o Shir à. Shir ro m-sheer un wu un gwomo-to un hun-ne ye Shir. Komo a ro ká hun-ne ye, urege a ro un jaab-o ut-men ne, komo a nom us-ses un sakto-o na ne, ka o ro n-me **Kiristi**.

A nak yan-koob-de m-sheer ut-to

⁷ To, yo **Kukt-o Shir** zee à, yo ro;

“Caane, urege no hogute cor-o Shir,

⁸ no jar-o jar no nom cikt-de ur-hur
bo tat-ne no ne ine me zang,
da-de ye megre me o-dákár á.

⁹ Reeno o ya-n-ga-ye no megre me,

Ko de ye hyente senge-mo um nome à, mo ut-hyat

¹⁰ us-hak ur-kwooz ut-voor [40].

O rwo'e um nomot us-ryaab un ká zaman-yo ne, um zee:

‘Koyanda ye este hur-de un ye ur-hew ne un me ne,
ye nap komo cow-us re á.’

¹¹ O rwo'e um tondutu ye un ryaab-us re.

‘Yea tuw be-de un wuwe un de á,
de um ro zongsutu ye, ye wuwute á.’[‡]

¹² Nom no ceen, or re ne, taase ko wan-gaan be un no wu nom barag-us 'yo-se un hur-de un wu, ko ne koob-de m-sheer, wu tuke Shir o un hoog o-cin.

¹³ Sengu no do ye un or no ne jaab-o ut-men ko de ke ho-de, no senge m-nom kaane no kume ur-keer. Taase **ba'as-de** raks wu ken be un no, wu nom ur-cikt.

¹⁴ Remen a sengutu no m-sheer gung gung be-de Shir bo a ro m-nom ur-takan à, har ur-kom, bo a he m-warag kang-o gaan un **Kiristi** ne à.

¹⁵ A geneg be-de un Ma-to Shir, a zee,

“Caane, urege no hogute cor-o Shir,
no jar-o jar no nom cikt-de ur-hur,
bo tat-ne no ne ine me zang á.”[§]

¹⁶ Barag no ur-bon ne ne ma-to un ká hun-ne ye: Ka hun-ne ye hogute Ma-to Shir, ye hyanag rem-se ut-hyat da-o **Mosa** rwuntu ye dak-o o-**Masar** à, myet un kaane ne, ye tuku to o-cin.

¹⁷ Shir nomog us-ryaab un ye ne hak-ur kwooz-ut yoor [40], komo ye nomute wu koob-de o-dorotte ye maruru n-te o-dákár.

¹⁸ Ká hun-ne ye yage Ma-to Shir remen koob-de o-dorotte, Shir tondutu ye un ryaab-us un wu. Yea tuw be-de un wuwe-de un wu á.*

¹⁹ Te nepste ká hun-ne ye kum m-cow be-de un ká wuwe-de á, remen koob-de un sher-mo un ye be-de Shir.

Bor-üş nass

*Swor o-nu o ur-wuwe
remen hun-ne ye Shir*

¹ Har caane swor o-nu o Shir o m-cow ur-wuwe de Shir ro kon. Se a nom no ceen, untaase wu ken wu be-ur no, wu taage m-cow un ká wuwe-de.

² A hogussute ko'ot un **Ma-to m-Rerem** to Shir bo a ruru ye ka à. Amba ka hoge-mo ye hoge à, mo gu ye á, remen ye sher un ka ma-to ye hoge á.

[†] **Bor-üş tet:6 3:6** Wu Shir daagne à. [‡] **Bor-üş tet:11 3:7-11** Hyen komo: Bong 95:7-11 (ut-Girik).

[§] **Bor-üş tet:15 3:15** Hyen komo: Bong 95:7-8 (ut-Girik). * **Bor-üş tet:18 3:16-18** Hyen komo: Oog 14:1-35.

³ Komo, na ye shere à cot, a he m-cow un ká wuwe-de. Untun bo Shir zee à,
 “Um tonduu ye un ryaab-uş re.

‘Yea tuw wuwe un de á.’ *^{*}

Shir un zee kaane ko de wu be'este wu komoste senge-mo un wu cin da-de wu nome koyan à.

⁴ Un de ken be-de de un Ma-to Shir, Shir nomog ut-ma, ma-to un **Ho-de ur-Wuwe**, wu zee, “Ho-ur ata'yoore-de, Shir wuwe be-de un senge-mo un wu mo wu nome à kap.”[†]

⁵ A karuntussute komo be-de wu zee kaane à,
 “Yea tuw wuwe un de á, de um ro zongsutu ye,
 ye wuwute á.”[‡]

⁶ Wuwe-de Shir ro kon remen hun-ne tuwut, amba ka ye takne m-hoge un **Ma-to m-Rerem** to Shir à, ye kum ka wuwe-de á remen koob-de o-dorotte un ma-to ye hoge à.

⁷ Shir este o ken da-o o m-cow be-de un wuwe-de un wu, komo ka da-o caane o. N-ga n-ga, wu rurute **Dawuda** wu do swor un ka nu-o, bo um ro zeege à,

“Caane, urege no hogute cor-o Shir,
 no jar-o jar no nom cikt-de ur-hur á.”[§]

⁸ Urege Josuwa ro ya'ag hun-ne ur-wuwe, Shir roa do m-tan un de ken **Ho-de ur-Wuwe** de á.*[†]

⁹ Har m-moka de de ken wuwe-de kuste essesse de hun-ne ye Shir hette m-wuwe à, bo Shir wuwe ho-ur ata'yoore-de à.

¹⁰ Kowan wu cowe un ká wuwe-de, wua wuwe be-de un senge-mo un wu, bo Shir wuwe da-o wu kome nom un hono o-dak à.[‡]

¹¹ A sengu no a tuwut no un ká wuwe-de. Taase wu ken wu taage m-cow remen koob-de un dorotte-o un wu, bo ye ka taage m-cow à.

¹² Remen Ma-to Shir to ro un hoog ne. To ro m-'wons ne. To ro m-senge untun o-magay o m-rye jit-ur-jit. Untun magay-o ro m-caat ur-ap ut-caar ne, o kutu na rii-yo ro n-me na à, ka bo-o Ma-to Shir ro m-cow un hur-de un net, to kutu na barag-uş na se ur-bon un se un ba ur-bon ne.

¹³ Yatt-yo ro wukusse be-de Shir á. Ko yo ke rii-yo cas o yo ro be-de un wu, komo a ruru wu myet yo a nome à.

*Yeso caari-wu un ko-Gwomo-wu
 un kon-se Shir*

¹⁴ A un caari-wu un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, wu ha'e re n-Ton à, wu wu ro Yeso **Wà-wu Shir**. Remen kaane yage a bupt sher-m na ut-kom ut-yoor to a rotte à.

¹⁵ Wu wu ro un hyan un 'won un na be-de un koob-de un beeb-ur na. Remen yan á, da-de wu she'ete she'et-de un net hono o-dak à, a ro megerte Yeso un ko yo ke rii-yo bo a ro na ut-meger à, amba wu nom **ur-ba'as** á.

¹⁶ Yage a heet no sasa be-de un kwuur-de un yar-mo Shir, remen a kumut ur-'won komo a kum yar-mo Shir mo he na m-gu da-o a ro m-swo ur-koob à.

* **Bor-uş nass:3 4:3** Hyen komo: Bong 95:11. † **Bor-uş nass:4 4:4** Hyen komo: Taka 2:2. ‡ **Bor-uş nass:5 4:5** Hyen komo: Bong 95:11. § **Bor-uş nass:7 4:7** Hyen komo: Bong 95:7-8 (ut-Girik).

* **Bor-uş nass:8 4:8** Josuwa wu teke hun-ne ye o-Isra o-cow ha-mo un dak-o Shir swore ye o-nu à. Dawuda cepuru ká ma-to untun hak-uş zungu-uş nass [400] m-jim, bo un cow-mo ye un ká dak-o.

† **Bor-uş nass:8 4:8** Hyen komo: Kara 31:7; Josu 22:4. ‡ **Bor-uş nass:10 4:10** Hyen komo: Taka 2:2.

Bor-us taan

Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir

¹ Ko wu ke ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, a wu m-daag be-de un or un wu ne sek-ye. Wu sugute wan-heet m-yar, ur-**seke** ne to un hun-ne be-de Shir remen **ba'as-to** un ye.

² Komo un cen wu untu nome net-wu à, wua hoks ur-she'et un hun-ne raag-ne ne un ya-ut-**ba'as** ne un bu-yo gwugwer-mo ur-hi mo un wu. Remen wu un cen wu, wua hoks m-he.

³ Remen kaane, se wu nomoste ur-**seke** remen hun-ne, komo wu nomo hi un de un wu.*

⁴ Komo yatt-wu he m-dege un hi un de un wu m-sek wu waragte Wan-co be-to un Gwomo-ne ye un kon-se Shir á. Se wu Shir aage à, bo wu aage **Haruna** n-ga wu waragte Wan-co be-to un Gwomo-ne ye un kon-se Shir á.†

⁵ Kaane o komo **Kiristi** wu dege hi un de un wu m-seps, remen wu waragte ko-Gwomo-wu un kon-se Shir á. Shir daage wu. Shir zeeg wu, "Wo Wà re wu.

Caane um waragte Tato ru."‡

⁶ Shir zeeru wu un de ken be-de komo, "Wo ko-wan-**Cow un kon-se Shir** wu, wu un ba m-ta.

Wo ro untun **Markisadik**."§

⁷ Da-de Yeso ro'e un hono o-dak à, wu konog us-kon deen har us-'won m-yish m-yish be-de Shir wan-gwomo-to un gwu be-de m-mar. Shir hoguru wu remen sek-mo Yeso ya'u wu à, komo wu nomote Shir o-dorotte.*

⁸ Ko de Yeso rotte **Wà-wu Shir** à, wu yooste nom o-dorotte be-de Shir be-de un koob-de wu swo à.

⁹ Swo ur-koob rwo'og Yeso wu shiig hond hond, komo m-moka wua hoks m-gu un myet ye nomu wu o-dorotte à, har da-o ba m-ta.

¹⁰ Shir un daag wu ko-Gwomo-wu un kon-se Shir untun **Markisadik**.

A nak yan-yage un dore un Yeso ut-to

¹¹ Te un rii ne deen yo te he m-zee mosse un ka ma-to ne à, amba to ro us-nu ne a rurute no bo to ro à remen nott hor-mo nap un rii á.

¹² Cin ya ca á, no un dor Yeso har m-moka, wooste no senge yoose un ye ken. Kap un kaane ne, no un conog wu he no m-yoose rem-se yan-dor pu-ye ro m-yoos be-de un Ma-to Shir à. No untun yan-yaar ye, ye ro m-swo m-yow à, yea hoks m-re ut-ga á.

¹³ O nepste wan-yaar shi á, remen de-de wu ro m-su cot. Wan-dor Yeso shi á urege wu nap nom un kashi rii á.†

¹⁴ Rii-yo m-re yo m-'hwo'ogon yo un ye bo'ose à yo. Kaane o komo yoos-de un rem-us gos-se se un **Kiristi**, se ma ye bo'ose be-de un **Kukt-o Shir** ye cot, ye ro m-senge mo un nap rii-yo ur-bon un yo un ba ur-bon ne, komo ye nom kashi un rii.

Bor-us cind

¹ To remen kaane, no ma'as bo un yoos-de a yoosu no da-de no waktune be-de Shir á. Dek no yoos-de no hette m-bo'ose à.

No yage muut un rem-se o-hwaa se ro un hante m-mar à, Sher no be-de Shir.

* **Bor-us taan:3 5:3** Hyen komo: Rewi 9:7. † **Bor-us taan:4 5:4** Hyen komo: Rwuu 28:1. ‡ **Bor-us taan:5 5:5** Hyen komo: Bong 2:7. § **Bor-us taan:6 5:6** Hyen komo: Bong 110:4. * **Bor-us taan:7 5:7** Hyen komo: Mati 26:36-46; Mark 14:32-42; Ruka 22:39-46. † **Bor-us taan:13 5:12-13** Hyen komo: 1Kor 3:2.

² No nepste ma-to un:

Yo'os un net n-te m-ho ne, un
Hwo ut-kom ne un hi-de un net, un
Ine-mo margan-ne ne, un
Piish ut-ma ne to ba m-ta.

³ Yage a bo'osutu no, urege Shir zeeg.

⁴⁻⁶ Ka ye shere be-de Shir à, ka da-de ye 'yaruru yo Yeso nomu ye à n-ton o-**kan**, yea hoks m-waktune be-de Shir komo á, ra nome á.

Ka ye nape nip-o Shir à,

Ka ye rake yar-mo un Ton-o shir n-me un Ma-to un Shir à,

Komo ye gokste wong-de un ye de **Kukt-o Shir**, un beeb-de a he ye m-'ya à, n-me un hoog-o roone à,

yea hoks m-waktune be-de Shir komo á. Yea hoks m-waktune komo á, remen ye 'yarag Yeso ur-**seke** de un wu ne. Ye ro untun ká hun-ne, ye kame Yeso ton-o ce à. Ye ro untun ká hun-ne, ye yo'oge Yeso be-de hun-ne komo à.

⁷ Kem-o a m-he hond hond à, o ro m-muse o-dak, yan-tom gooru ur-go. Ye gwowuru tom, a kumuru rii-yo m-re be-de un wu gwowe o-kat à. Shir ro m-rwunte o-kwum un ka kat-o.

⁸ Amba urege dak-o ro m-pot un yokor un to-to un wo ne, yatt rii-yo o he m-kum be-de un o á. Shir ro un ma-to un huu ka kat-o nu-o yo-o. Ur-kom, komo tuks-mo a he o.*

⁹ Or re ne, ko te ruru no ut-ma untun to ká, te nepste no m-nom un ka rem-se ur-bon se hun-ne ro m-nom à da-o ye kume gwu-o Shir.

¹⁰ Taase no zee Shir ro m-was un senge-m no ne á. Wu ro m-was un mo ne. Wua top ko wu ke net-wu senge-mo un wu. No ye ro m-was un wu ne à, no ye kutu wu m-was be-de un yan-dor ye un wu à. Har m-moka no ro ye m-gu.

¹¹ Rii-yo te cone à, ko wu ke wan-gaan no wu, wu senge go un ká senge-mo har a woot ho-de Shir. A kum rii-yo a o-sakto à be-de wu.

¹² No nom m-zar á. Doru no bu-yo un ye bope Ma-to Shir à. Bo ye bope to à, ye mo'uru ur-hur be-de un wu, har wu shoosuru ye rii-yo wu zee ye à.

Shir a shoos yo wu zee à

¹³ Yatt-wu jiishe Shir á, un kaane wu swore o-nu un **Ibrahi**. Wu tonduru un jin-de un wu,

¹⁴ bo wu zee **Ibrahi**, "Me, Shir, jip man huu wo nu so-ye. Um 'ye wo yakar deen."†

¹⁵ Kaane o, bo **Ibrahi** mo'e hur-de un wu à, Shir ya'asuru wu yo wu swore o-nu wua kum à.

¹⁶ Urege wu ken conog wu hongse sune-mo ut-ma, ye ro m-tond un jin-de un wu jiishe ye à.

¹⁷ Ka ye roa goks yo wu swore o-nu à, Shir un con ye nept unze wu à kuse á, remen kaane wu dooru m-tond un ka swo'ru nu-o.

¹⁸ Shir ro m-rwor ut-bo á! Remen kaane tond-o un wu un swooru nu-o un wu ne yatt-wu he to m-shakt á. A teere o-rek ha-mo be-de Shir **Wan-Gwu** à. M-moka tond-o un wu un swooru nu-o un wu ne, a 'ye na jaab-o ut-men a bupt ka sakto-o, o ro be-ur na à.

¹⁹ Ka sakto-o ya o ro untun kashi o-hu, yo ur-beeb, komo o na m-cow n-me ur-hur. Sakto-o na caate ka gund-o sane depi-o Shir à, har o heet na n-me un be-de jiishe ba m-kukop à.‡

* **Bor-üş cind:8 6:8** Hyen komo: Taka 3:17-18. † **Bor-üş cind:14 6:14** Hyen komo: Taka 22:16-17.

‡ **Bor-üş cind:19 6:19** Hyen komo: Rewi 16:2.

²⁰ Yeso be'estu na m-wo kane, komo wu un cow un suge-ur na. Wu ro komo ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu un ba m-ta untun **Markisadik**.§

Bor-us ta'yoor

Wan-Cow un kon-se Shir

¹ **Markisadik** ko-Gwomo-wu un bo-o o-Sarem wu ro'e. Wu ro wan-**Cow un kon-se Shir** o jiishe à. Da-o **Ibrahi** ro'e m-jo'on so ur-gun à de a hoote gwomo-ne à, **Markisadik** gontu **Ibrahi**, wu huuru **Ibrahi** nu-o ur-bon.

² **Ibrahi** ya'asuru wu ur-gwuug de un rem-se wu jo'onte so ur-gun à. Wu hussuru rii gaan be-de un op un ko yo ke rii-yo wu kumne à, wu ya'asuru wu. Jin-de un wu ur-takan de ro, "Ko-Gwomo Kashi," tomso ne "Ko-Gwomo-wu o-Sarem," de ro "Ko-Gwomo-wu un Gwugwu-mo ur-Hur."*

³ Wutt o-tato á. Wutt o-inu á. A napu ne baag-o un wu á. A napu ne ho-de a mate wu á. Komo a nap ho-de wu mare á. Wu waragte untun Yeso **Wà-wu Shir**, wan-**Cow un kon-se Shir** wu un ba m-ta.

⁴ War no go un gos-to un wu, har tato na **Ibrahi** ya'aste wu o-gaan be-de un op un rem-se ur-gun!

⁵ Ye kà yan-kon-se Shir ye, yakar **Rewi**, **karamsa-o Mosa** zeeg yea ma'as un goks o-gaan be-de un op be-to un hun-ne, or un ye ne, ko de rotte kap mo un ye yakar **Ibrahi** ye à.†

⁶ Ko de, **Markisadik** ro baag-o gaan un **Rewi** ne á, amba wu gokste o-gaan be-de op be-ur **Ibrahi**, har **Markisadik** huuru **Ibrahi** nu-o so-o, **Ibrahi** wu Shir swore o-nu un wu ne à.

⁷ Kowan torusse nu unze net-wu hu'e wu ken nu-o so-o à, jiishte ka wu a hu'e nu-o so-o à ut-gos.

⁸ Myet kowan kon-se Shir a mer, amba ye ro m-goks o-gaan be-de un op be-de un hun-ne, **Markisadik** wu cot gokse o-gaan be-de op komo wu ro un mar á. Komo Ma-to Shir yoosutu na wu ro un hoog ne.

⁹⁻¹⁰ Ko bo **Ibrahi** ya'aste **Markisadik** o-gaan be-de un op à, da-de wu jo'one ur-gun à, cin a ro makt **Rewi** á. Kap un kaane ne sa o zee **Rewi** a ya'ase ka gaan-yo be-de un op, wu wu yakar-ye un wu ro m-goks o-gaan be-de un op, myet un kaane ne, **Rewi** ro n-me un wur-o **Ibrahi** ko-ya-n-ga-ye-wu un wu da-o **Markisadik** gonte wu à.

Yeso untun Markisadik

¹¹ Ko de **karamsa-o Mosa** zette se un baag-o **Rewi** a he, kum un wan-**Cow un kon-se Shir** à, yea hoks muut un net kashi hond hond á. Remen kaane se a kumug wu ken wan-**Cow un kon-se Shir** wu untun **Markisadik**, otte wu ken wu so un baag-o **Haruna**.

¹² Urege a kumug sek-wu pu-wu wan-**Cow un kon-se Shir** pu-wu, ka da-o **karamsa-o** he m-barme.

¹³ Yeso wu a un ma-to un wu m-moka à, yatt-wu take nom un guw-mo un seke-de o-hana un baag-o un wu á.

¹⁴ Kowan nepste Wan-Koyan na un baag-o **Yahuda-ne** o a mate wu. Da-de **Mosa** ro'e m-rure un Ibra-ne ma-to un yan-**Cow un kon-se Shir** à, wu tan baag-o **Yahuda** á, remen a un daag un yan-**Cow un kon-se Shir** un ka baag-o á.

¹⁵ Myet to ka ma-to ro m-rwuun cas, da-o a dege wu ken wu untun **Markisadik**, wu waragte wan-**Cow un kon-se Shir**.

§ **Bor-us cind:20 6:20** Hyen komo: Bong 110:4. * **Bor-us ta'yoor:2 7:1-2** Hyen komo: Taka 14:17-20. † **Bor-us ta'yoor:5 7:5** Hyen komo: Oog 18:21.

16 A sagab Yeso wan-**Cow un kon-se Shir** ba remen **karamsa**-o nomog ma-to un baag-o un wu á, amba Shir un sagab wu remen hoog-o un wu o m-ta o á.

17 Kaa a gene be-to un Ma-to Shir, a zee,
“Wo wan-**Cow un kon-se Shir** wu un ba m-ta.

Wo ro untun **Markisadik**.”‡

18 A esste ká **karamsa**-o n-ga o n-riib o ka, remen ot m-'wons á, komo o waragte hwaa.

19 Ká **karamsa**-o hoks ne muut un net kashi hond hond be-de Shir á. Remen kaane ne, Shir nomuru na cow-yo o-dish yo jiishe ur-bon à, komo yo he na m-muut yow yow un Shir ne.

20-21 Shir un hi-de un wu tondte, da-o wu daage Yeso wan-**Cow un kon-se Shir** à. Amba wu tak m-tond da-de a daage ye ken yan-**Cow un kon-se Shir** á. Ka ma-to wu tonde à to ro:

“Me, Yawe, um tondte,
man wakse ne ma-ut re á.

‘Wo wan-**Cow un kon-se Shir** wu un ba m-ta wu.’ ”§

22 Remen tond-o Shir tonde à, o rwo'e Yeso waragte esunte de un shoos un ká ma-to, to jiishe ur-bon à.

23 Yan-**Cow un kon-se Shir**, yakar **Rewi**, ye ro ut-moor ne remen mar-m weneg ye m-she'et deen be-de un senge-mo un ye.

24 Yeso ro m-mar á. Remen kaane, senge-mo un wu mo un wan-**Cow un kon-se Shir** mo un ba m-ta.

25 Remen kaane, wua hoks ca un ko de ke ho-de ne, gu un ye ro m-hyokne yow yow be-de Shir un raag-o un wu à, remen wu ro un hoog ne o ba m-ta, wu ro komo m-ha co be-de un kon-se Shir remen ye.

26 Gon ka ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu, wu a m-hoob, wu ro ba m-kukop à, ba un rii-yo ut-reeb, ba **ur-ba'as**, Shir huste wu un hon remen wut **ur-ba'as** á be-de un **ya-ur-ba'as**. Shir ya'aste Yeso m-sek arge ko yo ke rii-yo n-Ton shir.

27 Wu ba untun ka Gwomo-ne ye un kon-se Shir ye, wu ro á. Ye un hoob-o, ye ma'aste un **seke ur-seke** ko de ke ho-de. Ye **seke** de ma un ye **seke**-de **ur-ba'as** de, ka da-de ye **seketē** de un **ba'as-to** un hun-ne. Amba wu un **seke** de ma un wu **seke**-de o-gaan cot, da-o wu ya'ase hi un de un wu à.*

28 **Karamsa**-o **Mosa** zeeg, a deeg net be-to un or un wu un hun-ne yan-koob-de ur-beeb remen ut-**ba'as**. A ya'as wu ko-Gwomo-wu un kon-se Shir. Amba un bu-yo un ka tond-o, o woone un jim-de un ka **karamsa**-o à, o zeeg a deeg **Wà-wu Shir**, wu Shir muute shiishe hond hond à, har da-o ba m-ta.

Bor-us eer

*Yeso wu ro na ko-Gwomo
be-de un kon-se Shir*

1 'Wup-de un ma-ut na de ro a ro un ko-Gwomo-wu un kon-se Shir ne, wu ro tara un be-de ut-gwomo n-riib o Shir Wa-ut-Hyat n-Ton shir à.*

2 Kane wu ro m-nom un senge-mo un wu mo un kon-se Shir un depi-o o-nip o Wan-Koyan nome à, yanze un depi-o hun-ne nome á.

‡ **Bor-us ta'yoor:17 7:17** Hyen komo: Bong 110:4. § **Bor-us ta'yoor:20-21 7:20-21** Hyen komo: Bong 110:4. * **Bor-us ta'yoor:27 7:27** Hyen komo: Rewi 9:7. * **Bor-us eer:1 8:1** Hyen komo: Bong 110:1.

³ Bo Shir cone ko wu ke ko-Gwomo-wu un kon-se Shir, wu 'ye m-yar ut-seke ne à. Wu ma na ko-Gwomo-wu gos-wu un cen wu se wu sekete yo ken rii-yo.

⁴ A ro zeege Yeso ro un ka hono o-dak o, wu roa warag wan-Cow un kon-se Shir á, ko hiin, remen yan-Cow un kon-se Shir ro kon ye ro un heet un yar-mo un hun-ne bo karamsa-o Mosa zee a nom à.

⁵ Senge-mo ye rotte à horomte-o un sha-mo un rem-se ro n-ton à, o rwo'e Shir keweste Mosa da-o wu ro un zonge-to wu meet depi-o un kon-se Shir à. Ka da-o Shir kewsu wu, Shir zee, "Nom ceen, o nom koyan bo um kutu wo n-ton un ka Haag-o à."†

⁶ Amba m-moka Yeso caari-wu un ko-wan-co be-de un Gwomo-ne ye un kon-se Shir na. Shir ya'aste wu senge-mo jiishe ka mo ye nome m-guw be-de un karamsa-ut ut à, remen wu hongsu na un ess ut-ma un Shir ne. Yo jiishe à un bu-yo un swooru o-nu, o jiishe à.

⁷ A ro zeege a hyanag yo-mo un ka ess ut-ma to ur-takan to á, a roa do ess ut-ma o-ayooore-o á.

⁸ Shir hyanuru m-yo mo un hun-ne,
 "Yawe zee, 'Da-o roon o um hette ja'as
 un ess un ma-ut pu-to,
 un hun-ne ye un baag-to o-Isra-ne,‡
 un hun-ne ye un baag-to o-Yahuda-ne.§

⁹ Ba go un ka ess ut-ma ut-ut to,
 to um nome un tat-ne un ye ne,
 da-o um nakne ye un kom-ut re,
 um rwuntutu ye un dak-o o-Masar á.
 Bo ye wasse un ka ess ut-ma to ne á,
 o hante um tukutu ye o-cin.

Yawe zee,

¹⁰ amba m-moka um russute hun-ne ye o-Isra,
 To ka ro ess un ma-ut re ut-pu to:

Yawe zeeg da-o roon,
 man ru karamsa-ut re n-me men-to un ye.

Man gen to komo un hur-de un ye.
 Man warag Shir o un ye,
 ye komo yea warag hun-ne re.

¹¹ Yatt-wu he yoose un kowan á.
 Yatt-wu he zee un or un wu, "Nep Yawe" á.
 Remen un yakar un sek-ye ne,
 kowan wua nep me.

¹² Man hyen 'won-de un ye,
 um sokse ye ba'as-to un ye.

Man do m-baks un to ne á.' "§"

¹³ Da-o Shir cepe ma-to un ess ut-ma ut-pu to à, wu muutte o ka o ur-takan o-wutum. Komo bo un rii-yo ro untun yo n-ga à, yo ro komo m-wutme à, yoa tees ba m-jime.

† Bor-üş eer:5 8:5 Hyen komo: Rwuu 25:40; 26:30. ‡ Bor-üş eer:8 8:8 Baag-ut o-Isra ro baag-ut op husse baag-o Banyamin un baag-o Yahuda ne. § Bor-üş eer:8 8:8 Baag-ut o-Yahuda ro baag-o Banyamin un baag-o Yahuda ne. * Bor-üş eer:12 8:8-12 Hyen komo: Irmu 31:31-34 (ut-Girik).

Bor-us jero

Depi-de n-dak untun kuke-o Shir n-Ton

¹ Ma-to Shir esse ur-takan un hun-ne ye o-**Isra**-ne à, to ro **karamsa**-to kute hun-ne bo ye he ur-kwukt be-de Shir à. Un depi-de a hette ur-kwukt be-de Shir kane o-dak à.

² Be-de a takne m-cow un ka depi-de à, a de m-zee, “Be-de Shir, de un ba m-kukop.” Komo a este ur-pitirra, o-teebur ne, ut-burodi ne to ye esse remen Shir à.*

³ A pyese o-gund, o a purugte kà depi-o à, kur-o ayoore-o, a de m-zee, “Be-de Shir de jiishe ba m-kukop à.”†

⁴ N-me un ka kur-o rem-us yoor ro kon: **hana**-o o-zinariya (o atte m-tuks un now-mo m-shi'igin à), ka **ba-o un ess ut-ma**, o a hokke un zinariya à. Rem-us tet ro kon n-me un kà ba-o:

Yo ro tur-de o-zinariya (de un ess un rii-yo m-re, yo Shir ya'as ye n-ga o-kot à, yo a m-zee o-*Mana* à),

Un ko-o **Haruna** ne (yo ro un rwunte ut-mok à),

Ut-ta'ar ne to Shir genute ye ka **karamsa**-to à.‡

⁵ N-ton un ka ba-o a maag sha-mo un **yan-tom-ye Shir** ye a m-zee *Cerebim* à. Ye ro m-seps un Shir à, ye ro un 'ya m-wuwur be-de un she'et-de ur-'won. Amba m-moka kaane a hoks cep ut-ma cas un kà ma-to á.§

⁶ Bo ye komte seebse un ka rem-se à, yan-**Cow un kon-se Shir** ma'asuru m-cow ur-ho bi n-me un ka kur-o ur-takan o, ye nomot senge-mo un ye.*

⁷ Amba kur-o ayoore-o, yatt-wu ro m-cow un o á, se ko-Gwomo-wu un kon-se Shir un hon-de un wu. Cow-mo un wu ne gaan-o cot un hak-o gaan. Da-o wu ine m-cow, ye panuru ur-gut, wu cowuru un hyó-mo un de ne, wu kapruru m-hyó, wu konuru Shir remen **ba'as-de** un hi un de un wu, un to un hun-ne ne, to ye nome Shir ba ye un nap á.†

⁸ **Kukt-o Shir** yoosutu na cas unze bu-yo m-cow n-me un “Be-de Shir de jiishe ba m-kukop à” a seneste de cin n-ga urege de kà depi-de ur-takan de ro'osuturu eso.

⁹ Myet ka depi-o, ya o ro untun sha-mo ut-ma be-ur na m-moka, o kutu na unze yar-m na un **seke**-ur na ne to a m-ya'as à, to bo'os so'os un hur-de un yan-kwukte un Shir be-de **ur-ba'as** cas cas á.

¹⁰ To kà ma-to m-re to m-swo ne, un soso'os ne gos-us go, to hun-ne 'wosse à. Kà rem-se komo jind-o o-wur o, o a senge m-nom cin ba a ro hantute jamas-ur pu-de à.

Hyó-m Kiristi

¹¹ Amba m-moka **Kiristi**, regussute wu heesunte. Wu ro ko-Gwomo-wu jiishe à be-to un yan-kon-se Shir, un rem-se ur-bon se haane à. Komo wu cowog be-de un kà depi-o jiishe à ba ur-reeb n-Ton, hun-ne nome o á, komo un kà dak-o a nome o á.

¹² **Kiristi** cowog so o-gaan cot “Be-de un Shir de jiishe ba m-kukop à,” komo wu rurug na be-de **ur-ba'as** har da-o ba m-ta. Wu un nom kaane bo wu ya'ase mo ma un wu hyó-mo à, otte hyó-mo un gwoor un mo un marikki-ne à.

* **Bor-us jero;2 9:2** Hyen komo: Rwu 26:1-30; 25:31-40; 25:23-30. † **Bor-us jero;3 9:3** Hyen komo: Rwu 26:31-33. ‡ **Bor-us jero;4 9:4** Hyen komo: Rwu 30:1-6; 25:10-16; 16:33; Oog 17:8-10; Rwu 25:16; Kara 10:3-5. § **Bor-us jero;5 9:5** Hyen komo: Rwu 25:18-22. * **Bor-us jero;6 9:6** Hyen komo: Oog 18:2-6. † **Bor-us jero;7 9:7** Hyen komo: Rewi 16:2-34.

13 Un **karamsa**-o **Mosa**, hyó-mo un gwoor un mo un gwon-ne ye un na un cow-mo un so-ne ye un na-ne mo a kapre hun-ne à, moa hoks muut un hun-ne ya-m-kukop, ye warag yan-ba-m-kukop un wur-to un ye.†

14 Nom no us-barag, hyó-m Yeso **Kiristi** argte hyó-mo ut-gut! Hyó-mo un wu moa so'os ri'in-to **ur-ba'as** un hur-ur na be-de un nom un rem-se o-hwaa se ro m-hante m-mar à. Wu un nom kaane remen a nomoté Shir o un hoog, m-guw. Yeso **seke** Shir hi un de un wu kashi ur-**seke** komo remen **ba'as**-ut na. Wu nom kaane un gwu-o un Kukt-o ba m-ta.

15 Remen kaane, Yeso ro wan-hongse un hun-ne un Shir ne be-de un ess ut-ma to Shir swore o-nu un hun-ne ne o-pu o à. M-moka ye ka ye Shir aage à, yea kum cim-yo ba m-ta, yo Shir nomu ye ut-ma à. Remen Yeso marag wu rurut ye be-de un swo ur-koob de un **ba'as-to** ye nome un ess ut-ma to ur-takan à.

16-17 Net-wu gene o-takurda à, wu ro m-rwo un jin-to un hun-ne ye he mre un cim-yo un wu à wu mere. Yea dek ka cim-yo cin wu ro un hoog ne á. Se wu marag, ye dekurú cim-yo un wu. Urege ka net-wu ro un hoog ne, ka takurda-o sa o zee hwaa o ro, amba wu mere a wassuru un o ne.

18 O rwo'e ess ut-ma to ur-takan to nomte ur-beeb á, se da-o a wuuse m-hyó à.

19 Bo **Mosa** russute hun-ne kap **karamsa**-to Shir ya'ase ye à, wu ibinuru m-ho, wu weret hyó-mo un marikki un mo un gwoor ne. Bo wu werte m-hyó à, wu satnuru ya o-jet yo o-zoppa, wu mossuru un gwere-o o-jaas yo ne, wu kapruru ká takurda-o o-**karamsa** o, un hun-ne ne kap m-hyó m-ho ne.

20 Bo wu kaparte m-hyó à, wu zeeru, "Hyó-mo kà mo un este ut-ma un no ne, to Shir ruru no, no dorute à."§

21 Kaane o komo, wu kapruru ká depi-o o a shere à, un saw-to ro n-me ne à, to ye ro m-mure be-de un bongon-de Shir à.*

22 Nip-o, be-de un **karamsa**-o **Mosa**, sa o zee ko yo ke rii-yo m-hyó a ro yo m-so'os, remen wuus m-hyó rokne á, soks **ur-ba'as** ro kon á.†

Seke-ur Kiristi sokste ut-ba'as

23 Ro ur-bon ne, a so'os rem-se un hono o-dak ur-**seke** remen se sha-mo temb mo un rem-se n-Ton shir, amba rem-se n-Ton shir un hi un de un se, se a so'oste se ut-**seke**, to jiishe to n-ga à.

24 Remen **Kiristi** wu cow be-de un depi-o hun-ne ma'e un kom-to un ye, o ro sha-mo un o n-Ton á. Amba wu haag n-Ton shir komo, m-moka wu ro be-de Shir remen wu guut na.

25 Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu un **Yahuda**-ne ro m-cow "Be-de Shir de jiishe ba m-kukop à" ko o ke hak-o m-hyó ne mo ur-gut. Amba Yeso wu cow n-Ton shir remen wu sekuté hi un de un wu bim-m-bim á.

26 Urege se a nomog kaane, wu roa senge m-mar bim-m-bim, cin da-o a nome hono o-dak à. Amba, ay, wu un haan so o-gaan cot, bo un ka da-o kom-de ka. Wu huste beeb-de **ur-ba'as** har da-o ba m-ta un bu-yo un **seke**-de un hi-de un wu har m-mar rem na.

27 A hwoonte mar-mo un net o-gaan cot. Komo un ra-o m-mar se piish ut-ma.

28 Kaane o komo Yeso **Kiristi** ya'ase hi un de un wu so o-gaan remen wu dekt **ba'as-to** un hun-ne deen. Wua do m-muun, se de yanze remen wu

‡ **Bor-us jero:13 9:13** Hyen komo: Rewi 16:15-16; Oog 19:9,17-19. § **Bor-us jero:20 9:19-20** Hyen komo: Rwuu 24:6-8. * **Bor-us jero:21 9:21** Hyen komo: Rewi 8:15. † **Bor-us jero:22 9:22** Hyen komo: Rewi 17:11.

doot dek un **ba'as-to** un hun-ne komo á, amba remen wu guut hun-ne ye un wu ye ro un 'er-de un muun-mo un wu à.‡

Bor-us op

Seke-ur Kiristi, so o-gaan o cot

¹ **Karamsa-to** Shir ya'ase **Mosa** à, ya to ro untun horomte-o un rem-se ur-bon se roone à. Ká horomte-o, o ro ka rem-se ur-bon se hi un de un se á. Yo hante kaane à, yo ro, remen o sokse hun-ne **ba'as-to** un ye un bu-yo ur-**seke** ho-ur bi ko o ke hak-o á. Ká **seke-to** to ro m-muut un ya-ur-kwukt be-de Shir, ba **ur-ba'as** cas cas á.

² Ká **seke-to**, to rotte ur-beeb ne to so'oste hur-de un net, a roa ma'as ut-**seke** ko o ke hak-o, remen ya-ut-**ba'as** á. Ba'as-to un ye to roa do ye m-su'e á.

³⁻⁴ Amba myet un kaane ne, hyó-mo un yege-gwon-ne gwon-ne ye un na, un yege-gwoor ne a hoks so'os **ur-ba'as** á. Amba o ro un bakse un hun-ne **ba'as-to** un ye ko o ke hak-o.

⁵ Remen kaane, da-o **Kiristi** haane un hono o-dak à, wu zeeru Shir, "Ut-**seke** m-yar ne mo o cone á, Amba o ya'aste wur-o re.

⁶ Seke-de un tuntuks un **seke-de** un so'os **ur-ba'as** ne, Shir ro m-hoge un reren-mo un to á.

⁷ Ka da-de **Kiristi** zeeru, 'Shir re, me ka haane m-nomot rii-yo o cone à, Bo to ro gense un Ma-to Shir à.' »*

⁸ **Kiristi** taknu m-zee, "Wo con **seke-to** ut-gut á, ko yar-mo un yege-hyo á, ko ne gut-to a tukse n-te o-**hana** á, ko mo ken yar-mo remen so'os ut-**ba'as** á. Shir ro m-hoge un reren-mo un ká senge-mo á." (Ko de **karamsa-o Mosa** zette a nom ka rem-se à).

⁹ Ka da-de **Kiristi** dooru m-zee, "Shir re, me ka haane m-nomot rii-yo o cone à."† Yeso doste ka ma-to swor nu-o ur-takan o, remen wu esté swor o-nu ayoore-o.

¹⁰ A waragte ba m-kukop remen Yeso **Kiristi** nomote Shir o-dorotte. Komo wu ya'aste wur-o un wu so o-gaan cot, remen **ba'as-ut** na.

¹¹ Ko de ke ho-de, ko wu ke wan-Cow un kon-se Shir wu, wu ro m-es wu nom senge-mo un wu; bim-m-bim komo ragaan-wu ro un **seke** un ka **seke-de** de un ba un hoks un soks **ur-ba'as** de.‡

¹² Amba da-o ka wan-Cow-wu un kon-se Shir na, wu **seke** hi un de un wu o-gaan cot remen **ba'as-ut** na à, ká **seke-de** a gu na har da-o ba m-ta. Ka da-de wu argu m-she'et un be-de ut-gwomo n-Ton shir.

¹³ Bo wu she'ette un be-de ut-gwomo à, wu ro un 'er-de un ho-de wu hette m-yawag un yan-yage-to un wu un na-se un wu à.§

¹⁴ Be-de un ya'as-mo wu ya'ase hi un de un wu so o-gaan cot ur-**seke** à, kaane o ka wu ya'e ye m-warag ba **ur-ba'as** cas cas, har da-o ba m-ta. Wu un nom yo ka remen ka ye a m-muut ba m-kukop à.

¹⁵ Ka senge-mo Yeso nome à, **Kukt-o Shir** ro na m-rure ka senge-mo nip-o. **Kukt-o Shir** zeeru,

¹⁶ "Yawe zee, 'Da-o roon o, ma-to um he m-ess un ye ne à, to ka,

‡ **Bor-us jero:28 9:28** Hyen komo: Isha 53:12. * **Bor-us op:7 10:5-7** Hyen komo: Bong 40:6-8 (ut-Girik). † **Bor-us op:9 10:9** Hyen komo: Bong 40:8. ‡ **Bor-us op:11 10:11** Hyen komo: Rwu 29:38. § **Bor-us op:13 10:12-13** Hyen komo: Bong 110:1.

man ess **karamsa**-o re n-me un hur-de un ye,
man gen o komo n-me men-to un ye.' "

17 Wu dooru m-zee komo,

"Man do m-baks un **ba'as-to** un ye ne,
un men-ut jaas-to to un ye ne á."*

18 Da-o Shir soksusse ut-**ba'as**, **seke** ur-hor-de ro kon de a he m-nom, remen ur-**ba'as** á.

Do un jaab-o ut-men un nak ut-to ne

19 Or re ne, remen kaane a ro o-cow ne a tuwut "Be-de Shir de jiishe ba m-kukop à" hur-ur gaan remen hyó-m Yeso.

20 Yeso tikshitú na cow-o pu-yo yo un hoog be-de un wur-o un wu o wu ya'ase à. Wur-o un wu o waragte untun gund-o a purugte ka depi-o n-me à, o yiishe à. Bo o yiishute à, hun-ne kumuru m-cow un ka be-de de a m-zee be-de un she'et-de Shir à.

21-22 M-moka bo a ro un caari-wu un wan-**Cow un kon-se Shir** ne à, wu ro un gwomo-to un hun-ne ye Shir à. A he no be-de Shir un hur-ur pus-de komo hur-ur ro sak. A sher be-de un wu komo, remen hur-ut na to a so'oste barag-üş na se m-kukop, un hyó-mo un wu à. Komo remen wur-ut na waragte ur-bon ne bo Shir cone à, a waragte hun-ne ye a zore un ho-mo ur-bon à.†

23 A bup no gung dish-o a zee o ma na o à, taase a ho'os á remen Shir wu swore o-nu un na ne à, wa-m-shoos wu.

24 Nom no bo un nom no, no doote **yan-dor Yeso** jaab-o ut-men, remen ye sengute con-to un hun-ne un senge-mo nom un rem-se ur-bon ne.

25 Sengu no m-morge un morog-de un **yan-dor Yeso**. No yage m-morge á, bo ye ken ye ro m-nom à. Amba no do ye or no ne jaab-o ut-men, bo no nepse ho-de un muun-m Yeso nomog yow yow à.

26 Urege na ye nepse o-nip à, komo a senguru nom **ur-ba'as** bunbarag. Yatt **seke**-de he soks un **ba'as**-ut na komo á.

27 Se 'er-de un piish ut-ma de o-gyer o-ra ne o m-hoog o he tuks un ye yage Shir à.‡

28 Kap bo un net-wu pase **karamsa**-o **Mosa** à, a wu m-ho, ba ur-'won. Ye m-nom kaane, urege ya-üş-tor ro kon ye yish-ye un ye hyane à, nen yoor ko tet.§

29 Yagunte ma net:

Wu yo'oge **Wà-wu Shir** à,

Wu 'yarag ma-to un hyó-mo a este ut-ma un wu ne, ka mo so'osu wu à,

Komo wu yo'ogte Kukt-o m-Yar mo Shir!

Net-wu nome kaane à, Shir a 'ye wu ur-koob arge ka ye pase **karamsa**-o **Mosa** à.*

30 Remen a nepste wu zeeg,

"Senge-m re mo, um topt.

Man top ko wu ke net-wu."†

Ma-to Shir dooru m-zee komo,

"Yawe, wua piishe hun-ne ye un wu ut-ma."‡

31 Rii-yo o-gyer yo a he'ebe be-de un kom-to Shir o un hoog.

* **Bor-üş op:17 10:16-17** Hyen komo: Irmi 31:33-34. † **Bor-üş op:21-22 10:21-22** Hyen komo: Rewi 8:30; Izik 36:25. ‡ **Bor-üş op:27 10:27** Hyen komo: Isha 26:11 (ut-Girik). § **Bor-üş op:28 10:28** Hyen komo: Kara 17:6; 19:15. * **Bor-üş op:29 10:29** Hyen komo: Rwuu 24:8. † **Bor-üş op:30 10:30** Hyen komo: Kara 32:35; Bong 135:14. ‡ **Bor-üş op:30 10:30** Hyen komo: Kara 32:36.

³²⁻³³ To-ut to ka no caari-de ur-koob de no swo'e da-o no takne m-goks m-cecar á. O ken da-o hun-ne pyapartu no komo ye bu no be-to un hun-ne, de ken da-de no swoog ur-koob un or no ne.

³⁴ No hyanag 'won-de un ye a gage remen dor-o Shir à, no nom o-zak da-de a rumse kap saw-ut no à, remen no nepste no ro us-saw ne to jiiše to ka à, to a naase á, har da-o ba m-ta.

³⁵ Remen kaane, no jore campo-m no á, sher no hur-ur gaan be-ur un Wan-Koyan, myet yo koru no à, baks no caari-de ur-'yons de no he m-kum à.

³⁶ Depete no joose, remen kaane no hette m-nom yo Shir cone à. No nome kaane komo no kumuru rii-yo Shir swore o-nu un yo à.

³⁷ Ma-to Shir zeeg:

“Kuks hiin, Shir haante. Wu nom m-it á.

³⁸ Kashi un net a nom hoog un cow-yo un sher o-nip.

Amba wu tuku me o-cin à,

man hoge rerem-mo un wu á.”§

³⁹ Amba na, a untun ye wongse hi-de un ye n-me m-she be-ur Yeso á. Ka ye Shir he m-jorbe n-me o-ra à. A ro ka ye shere har da-o a he kum un gwu à.

Bor-us op o-gaan

Hun-ne ye shere be-de Shir à

¹ Sher-m ro na m-'ya ur-beeb unze a kum rii-yo a o-dish à. Komo a neps rii cin ba a un hyan yo un yish.

² Remen sher-mo un ya-n-ga-ye be-de Shir o rwo'e Shir hogute rerem-mo un ye.

³ Remen sher-m na, o rwo'e a nept unze Shir un nom hono o-dak un cep ut-ma un nu-o un wu. A neps komo unze yo a m-hyan à, a un nom yo be-de un ka rii-yo a m-hyan á.*

⁴ Remen **Eber** shereg be-de Shir, o rwo'e wu ye'et Shir m-yar mo jiiše mo ma **Keen** ur-bon à. Shir hoguru rerem-mo un wu un yar-mo un wu ne. Ko de, wu merte cin ya ca á, har m-moka a un kum un jaab-o ut-men o m-she be-de Shir remen **Eber** shereg be-de Shir.†

⁵ Remen Enok shereg be-de Shir, wu hyan m-mar un yish-ye un wu á. Hun-ne nepste Shir hogute rerem-mo un wu. Ka da-de, wu dekuru wu n-Ton shir un hoog ne.‡ A do wu m-hyan o-dak komo á, remen Shir dekste wu n-Ton shir.

⁶ Komo un ba mosse m-she ne á, yatt-wu Shir he hoge un rerem-mo un wu á. Kowan wu cone wu hyokne be-de Shir, se wu shereg ur-hur Shir ro kon. Se komo wu shereg Shir ro m-'ya ur-'yons be-de un ye ro wu m-hoob à.

⁷ Remen **Nuhu** shereg be-de Shir, Shir nakuru wu ut-to unze wu he kem-o he ho un hun-ne à. Ko de hun-ne tak m-hyan un go un ka kem-o á, **Nuhu** shereg hur-de un wu be-de Shir unze a hante ka kem-o. Wu nomote odorotte, wu nomuru o-hat remen wu guut hi un de un wu un ya-o-hur o un wu ne. Kaane wu kute hun-ne **ba'as-to** un ye, wu ne wu kumuru cim-yo un men-ut pus-to be-de Shir remen wu shereg be-de Shir.§

§ **Bor-us op:38 10:37-38** Hyen komo: Haba 2:3-4 (ut-Girik). * **Bor-us op o-gaan:3 11:3** Hyen komo: Taka 1:1; Bong 33:6,9; Yoha 1:3. † **Bor-us op o-gaan:4 11:4** Hyen komo: Taka 4:3-10. ‡ **Bor-us op o-gaan:5 11:5** Hyen komo: Taka 5:21-24 (ut-Girik). § **Bor-us op o-gaan:7 11:7** Hyen komo: Taka 6:13-22.

⁸ Remen **Ibrahi** shereg be-de Shir, o rwo'e wu nomote Shir o-dorotte da-o Shir aage wu à. Shir zeeru wu, "Ine, o neke dak-o um swore o-nu, man 'ye wo à." Wu yaguru dak-o un wu. Wu nomuru o-dorotte un ka ma-to ne. Wu inuru, ko de wu nepte dak-o wu he m-neke á.*

⁹ Remen **Ibrahi** shereg be-de Shir, bo wu woote un ka dak-o o Shir zee wua ya'as wu à, wu she'eturu kane untun ko-hamat un dak-o un hun-ne. Wu she'eturu kane n-me ur-depi, komo kane **Ishaku** un **Yakubu** ne she'ete, ye Shir ya'ase go un ká swooru nu-o à.†

¹⁰ **Ibrahi** un nom o-dorotte remen wu ro un 'er-de bo-o Shir huke wu shi à, komo wu ma' o, bo-o ba m-ta.

¹¹ Remen **Saratu** shereg be-de Shir, wu nepste Shir a nom yo wu swore o-nu à. Shir zeeru wua kum o-mat, ko de wu mongute arge hak-se o-mat à. Komo wu messe wan-campo.‡

¹² Remen kaane Shir ya'uru **Ibrahi** wà be-ur ne'a un wu **Saratu**, ko de **Ibrahi** mongute, wu aragsute o-mat à. Be-de un ka wà-wu wu kumuru baag-o un yakar-ye un yakar-ye un wu ut-moor ne, untun moor-to un yege-regen, un hyereg-mo m-sa ne.§

¹³ Ye ka ye shere be-de Shir à, ye marag n-me m-sheer mo un hur-de un ye be-de Shir. Ye goks ka rem-se Shir zee wua nomu ye á, amba ye hyambute ka rem-se ur-hew ne, ye nomuru o-zak be-to un se. Komo ye rururu cas unze ye hamat-ne ye, ba ya-o-dak á, un hono o-dak.*

¹⁴ Hun-ne ye zee kaane à, kutute na unze ye ro un hoob-o un o ma un ye dak-o.

¹⁵ Ye ro waste un be-de ye rwuune ne à, ye roa kum o-da ye waragte. Amba ye was á.

¹⁶ Ye ro un hoob-o o-bo o jiishe o n-dak à, ka bo-o, o ro n-Ton shir. Remen kaane, Shir a hyen m-'e a zee wu ro Shir o un ye á, remen wu nomsutu ye o-bo n-Ton.

¹⁷ Remen **Ibrahi** shereg be-de Shir, o rwo'e wu ya'aste wà un wu **Ishaku** ur-seke, da-o a ro wu m-meger à. **Ibrahi** gokste swooru nu-o Shir. Wu zongsute wu ya'aste wà un wu **Ishaku** wu ro wu wan-gaan à cot ur-seke.†

¹⁸ Shir zeeg **Ibrahi**, "So un raag-o wà ru **Ishaku**, baag-o ru he m-rwuun, bo um swore o-nu à."‡

¹⁹ **Ibrahi** shereg hur-de un wu be-de Shir. Wu zee wu pene **Ishaku**, Shir a rees wu m-'yons be-de m-mar, wu ine un hoog ne. To a hoks o ka m-zee wu un goksune **Ishaku** be-de un margan-ne.

²⁰ Remen **Ishaku** shereg hur-de un wu be-de Shir, un cen wu, wu huuru **Yakubu** ne un **Iso** nu-o ur-bon. Wu ruru ye, ma-to rem-se ur-bon se Shir he ye m-hante à.§

²¹ Remen **Yakubu** shereg be-de Shir, da-o wu ro un he de m-mar à, wu nomog yo ka: Wu huuru yakar **Yusuhu** nu-o ur-bon, kap mo un ye nen yoor. Wu ro tosse un ko-yo un wu, wu bomuru Shir.*

²² Remen **Yusuhu** shereg hur-de un wu be-de Shir, wu nomog yo ka: Ko de ho-to un mar-mo un wu woosune yow yow à, wu nomog yo kà: Wu tanuru

* **Bor-üş op o-gaan:8 11:8** Hyen komo: Taka 12:1-5. † **Bor-üş op o-gaan:9 11:9** Hyen komo: Taka 35:27. ‡ **Bor-üş op o-gaan:11 11:11** Hyen komo: Taka 18:11-14; 21:2. § **Bor-üş op o-gaan:12 11:12** Hyen komo: Taka 15:5; 22:17; 32:12. * **Bor-üş op o-gaan:13 11:13** Hyen komo: Taka 23:4; 1Nom 29:15; Bong 39:12. † **Bor-üş op o-gaan:17 11:17** Hyen komo: Taka 22:1-14. ‡ **Bor-üş op o-gaan:18 11:18** Hyen komo: Taka 21:12. § **Bor-üş op o-gaan:20 11:20** Hyen komo: Taka 27:27-29,39,40. * **Bor-üş op o-gaan:21 11:21** Hyen komo: Taka 48:1-20; 47:31 (ut-Girik).

ine-mo un **Isra**-ne un dak-o o-**Masar**. Wu zeeru, “Da-de no ine o-**Masar**, no dek caar-ut re, no jiit to un bo-o na.”†

23 Remen tato **Mosa** un inu un wu ye shereg be-de Shir, ye nomoru yo ka: Ye wukuru **Mosa** har reng-us tet remen wu nomog ut-campo arge or un wu ne yakar. Komo ye hoge gyer-o un pas un **karamsa**-o ko-Gwomo-wu un dak-o o-**Masar** á.‡

24 Remen **Mosa** shereg be-de Shir, o rwo'e da-de wu bo'ose à, wu yagute m-es a zee wu ko-hes ko-Gwomo-wu o-**Masar**.§

25 Wu jiishte m-con wu su ur-koob un hun-ne ye Shir ne, otte wu senge hoge un reren-mo **ur-ba'as** mo a jime m-ta á.

26 Wu jiishte m-con wu su o-yo'og rem **Kiristi**, otte hwor un kwum-to un dak-o o-**Masar**, remen wu hwoog ur-hur Shir a top wu senge-mo ur-bon mo wu nome à.

27 Remen **Mosa** shereg be-de Shir, wu yaguru dak-o o-**Masar**. Wu hoge gyer-o un ryaab-se un ko-Gwomo-wu o-**Masar** á. Wu mo'uru ur-hur, sa o zee wu ro un hyan un Shir wu hun-ne ro m-hoks m-hyan á.

28 Remen **Mosa** shereg be-de Shir, wu este m-nom **Biki-o m-Pas** o a rotte m-baks un ho-de Shir ruute ye o-**Masar** à. **Mosa** zeeru **Isra**-ne ye hoom yege-ca, ye kapruru m-hyo un ish-o o-hur. Wu zeeru taas **wan-tom-wu Shir** wu m-mar wu hoom **Isra**-ne yakar-ye n-co.*

29 Remen **Isra**-ne shereg be-de Shir, ye pase Roog-o Jaas-o un dak-o hwo'og-o. Amba bo **Masar**-ne nomte m-senge ye pest à, ho-m reeru ye kap.†

30 Remen **Isra**-ne shereg be-de Shir, o rwo'e ye riigte bo-o o-Jeriko ho-ut ta'voor komo gagan o o-Jeriko heeru n-dak kap.‡

31 Remen **Rahab** ko-kaar-wu shereg be-de Shir, o rwo'e wu merte, mosse un yan-koob-de o-dorotte ne á, remen wu gokste ya-m-seger o-bo **Isra**-ne n-me un hur-o un wu, wu gokste ye untun nay-ne ye un wu.§

32 Yatt-yo um he do m-zee komo á. Da-o kendutu me um rurutu no ma-ut: Gidiyan ne, un Baraka ne, un Shamsuna ne, un Yaptaha ne, **Dawuda** wu, Sama'era wu, un yan-rworu un Ma-to Shir ne.*

33 Be-de m-sheer ur-hur be-de Shir o rwo'e ye reet gwomo-ne be-de ur-gun, ye piishte ut-ma o-nip ne, Shir ya'asuru ye us-rem deen se wu swore o-nu wua ya'as ye à. Shir hokkuru nu-se un yege-zur remen sher-mo un ye.†

34 A jorbutu ye o-ra, amba ra o tuks ye á. Ye posse mar-mo o-magay. Ko de ye rotte ba ur-beeb à, Shir dooru ye ur-beeb. Ye nomuru m-campo be-de ur-gun, ye yanuru buug-de un karma-ne ye un to ken dak-to.‡

35 Ne'a-ne goksuru or un ye ne, ye m-was à, ye Shir 'yonse un hoog ne, ut-marimar à.

Amba ye ken ye shereg be-de Shir komo ye swoog ur-koob, har ye mer. Myet un kaane ne, ye jiishte m-con ye mer otte ye tuke Shir jim a ho'oste ye à. Ye hwoog ur-hur be-de Shir wua 'yons ye un hoog ne o jiishe ur-bon à.§

† **Bor-us op o-gaan:22 11:22** Hyen komo: Taka 50:24-25; Rwuu 13:19. ‡ **Bor-us op o-gaan:23**

11:23 Hyen komo: Rwuu 2:2; Rwuu 1:22. § **Bor-us op o-gaan:24 11:24** Hyen komo: Rwuu 2:10-12.

* **Bor-us op o-gaan:28 11:28** Hyen komo: Rwuu 12:21-30. † **Bor-us op o-gaan:29 11:29** Hyen

komo: Rwuu 14:21-31. ‡ **Bor-us op o-gaan:30 11:30** Hyen komo: Josu 6:12-21. § **Bor-us op**

o-gaan:31 11:31 Hyen komo: Josu 6:22-25; 2:1-21. * **Bor-us op o-gaan:32 11:32** Hyen komo: Piis

6:11—8:32; 4:6—5:31; 13:2—16:31; 11:1—12:7; 1Sam 16:1—1Gwm 2:11; 1Sam 1:1—25:1. † **Bor-us**

op o-gaan:33 11:33 Hyen komo: Dane 6:1-27. ‡ **Bor-us op o-gaan:34 11:34** Hyen komo: Dane

3:1-30. § **Bor-us op o-gaan:35 11:35** Hyen komo: 1Gwm 17:17-24; 2Gwm 4:25-37.

³⁶ Ye ken ye komo ye swoog ur-ar, us-sorog ne, m-ke'et ne. A jorburu ye n-me un kur-o m-ke'et.*

³⁷ Ye ken ye komo, a jirig ye ut-ta'ar. Ye ken ye, a kups ye be-ut yoor un wan-o un yin. Ye ken ye, a hoog ye ut-magay. Ye ken ye rott saw-to m-cop á se ka-to un ca un to un gwoor-ne. Ye ro un she'et-de ur-koob, komo yan-yage-to un ye reesute ye ur-koob, ye bu ye.†

³⁸ Ye tuwute ut-tuw n-te o-dákár ut-haag ne, ye wukute n-te pak-to ut-ta'ar, ut-wu ne o-dak. Hono o-dak o bo'os o es go un ka hun-ne ye á.

³⁹ Kap mo un ka hun-ne ye, ye a tane à, Shir hogute rerem-mo un ye remen sher-mo un ye. Myet un kaane ne, yatt-wu kume yo Shir swore o-nu wua ya'as ye á.

⁴⁰ Shir esutu na rii-yo jiishe ur-bon à. Con-mo un wu mo yea woo be-de ye he m-shi hond hond á, se mosse un na ne.

Bor-us op us-voor

Sher un yish be-ur Yeso

¹ Kap ka hun-ne, ye shere be-de Shir à, ro m-moka ya-us-tor se un hoog-m na. Hoog-m na ya ro untun ya-teer-de us-rek ha-mo be-ur Yeso. Remen kaane, yage a jorogte ko yo ke rii-yo, ut-ba'as ne, to he na dagar us-na à. Yage a teerte us-rek ha-mo be-ur Yeso un jaab-o ut-men ne har a woot be-de un wu.

² A senge no tu un yish be-ur Yeso wu sher-m na ro be-de un wu à, cin ur-takan har da-o ur-kom. Wu nomog jaab-o ut-men n-ton o-kan be-de un yo'og o a nomu wu à, har wu meret remen wu nepste wua nom o-zak o-co. M-moka wu ro tara un kom-o ur-re de un Shir, be-de jiishe m-sek à n-Ton.

³ Baks no myet jaab-o ut-men mo Yeso nome da-o hun-ne ya-ut-ba'as nome wu gon ká rem-us yo-se à, bo noa ruut ur-hur á.

⁴ Myet un kaane ne, mur-to no rotte ut-ba'as à, no un goshi wo be-de m-mar á.

⁵⁻⁶ Bo Ma-to Shir zee no yakar-ye un wu ye à, to-to ka no á. Wu zee, "Wà re, wo jar o gin sorog yo Yawe nomo wo da-o o ba'ase á.

Nom jaab-o ut-men, wu tepru wo.

Wo jar o ker á, remen wu Yawe cone à,

wu wu, Shir ro m-nome us-sorog da-o wu ba'ase.

Wu ro ye komo m-muut o-cow

ye wu aage yakar-ye un wu à."*

⁷ Mo no ur-hur da-o un swo ur-koob, no dek to untun us-sorog; Shir ro no m-hyan untun yakar-ye un wu. Ko wu ke tato wu ro m-muut un wà un wu o-cow da-o wà un wu ba'ase.

⁸ Urege Shir ro no m-nome us-sorog, bo wu ro un nome un myet yakar-ye un wu á, ashi no rott o-tato á, ba yakar-ye o-hur á.

⁹ Tat na ne ye mate na à, ye ro na un nome us-sorog, komo a ro ye m-ya m-sek. Ay, jiishte komo a goks kom-ut yoor sorog-yo Tato na Shir wu n-Ton, remen a nomot hoog.

¹⁰ Tat na ne ye ro na m-nome us-sorog un ya o-da hiin bo ye cone à, ká bo o Shir ro na nome us-sorog remen wu guut na, a waragte hun-ne ba m-kukop bo wu ro à.

* **Bor-us op o-gaan:36 11:36** Hyen komo: 1Gwm 22:26-27; 2Nom 18:25-26; Irmí 20:2; 37:15; 38:6.

† **Bor-us op o-gaan:37 11:37** Hyen komo: 2Nom 24:21.

* **Bor-us op us-voor:5-6 12:5-6** Hyen komo: Ayub 5:17; Swoog 3:11-12 (ut-Girik).

¹¹ Ko o ke da-o a nomo na us-sorog, rii-yo o-zak yo á, rii-yo un hoge m-hoog yo. Amba ka wu nome o-dorotte da-de a wu m-nome un ka sorog-se à, a komse wu m-nome us-sorog, wua warag kashi, wu she'et she'et-de ur-bon un or un wu ne ne.

¹² Remen kaane, no hyan gyer-o o-sorog á. Nom no jaab-o ut-men, no ho'os wur-o no sak.†

¹³ Sengu no un dore un cow-yo ro tete à, tasse na-se un ya-ut-ryam be-ur no se taage m-'wons, amba un suge-de un kaane se kum ur-beeb.‡

No jar-o jar no yage Shir á

¹⁴ Nom no bo un nom-m no, no nom kashi ur-she'et de un ba ut-ween un ko wu ke net-wu ne. No she'et ur-she'et untun wu ya'ase hi un de un wu myet be-de Shir à. Remen m-ba mosse un kaane ne á yatt-wu he hyan un Wan-Koyan á.

¹⁵ War no, taase wu ken wu taage kum un yar-mo Shir mo wu he na m-'ya à. Taase no yage wu shere be-de Shir á wu cowon be-ur no wu naas ye ken ye deen.§

¹⁶ War no, taase wu ken wu be-ur no warag go un ka hun-ne ye ro ur-she'et sa o zee yege-wo à, untun **Iso** wan-koob-de gyer-o Shir. Wu babe cim-yo un wu yo un mat-de co remen rii-yo m-re à.*

¹⁷ No nepste rii-yo takne à. Bo jimute à, wu hooburu dek un ka kwum-o un wu o, amba wu kum á, ko de wu hopte o us-'won us-'won à.†

¹⁸⁻²⁰ No un goshi un haan be-de un Haag-o o-Sinay o a hoks m-ci á. Ka haag-o ro be-de ra-o ro m-tuk à, be-de o-comb rim-o cip, un kem ne m-yo ne. Da-o Shir ya'ase **Isra-ne karamsa**-to un wu à, Shir ruru ye, ye ci Haag-o o-Sinay á. Ye konuru Shir wu yage tep kaane, remen ye hogute kan-se o-kar ur-beeb ne, cor-o ro tep, m-'wons ne. Remen ye taagute yo m-nom un ka ma-to ne, to Shir ruru ye à. Remen Shir zeeg, "Ko gut-de ci ka haag-o, a jir-de ut-ta'ar, de mer."‡

²¹ **Mosa** un hi un de un wu gyer-o hoog wu remen hyan un ka rem-se har wu zeeru, "Me us-zap se o-wur rem o-gyer."§

²² Amba m-moka, no woonte un Haag-o o-Urusharima,* be-de un bo-o Shir wu un hoog, unze o-Urusharima o n-Ton shir, be-de moor-to un **yan-tom-ye Shir** ye o-zak.

²³ No hante be-de un yakar-ye co ye Shir, ye jin-to un ye ro gense n-Ton shir à. No woonte be-de Shir, Wu ka wu ro un piishe un hun-ne ut-ma à, un be-de un hun-ne ye Shir ne ye merme à, ka ye Shir muute shiishe hond à.

²⁴ No woonte be-ur Yeso wan-hongse un hun-ne un Shir ne be-de un ess ut-ma pu-to, to wu gage un ye ne à. No woonte be-de ka hyó-mo un wu mo mo un ja'as ur-hur, mo ro na m-kute un rem-se ur-bon jiishe mo ma **Eber** à.

²⁵ War no, no nome Shir o-dorotte, wu ro na m-nome ut-ma à. Urege hun-ne ye o-**Isra** ye posse á da-o ye yage m-hoge un ma-ut **Mosa** un hono o-dak à. Yagunte na ye hoge Ma-to Shir to rwuune n-Ton shir à. A posse á.

† **Bor-us op us-yoor:12 12:12** Hyen komo: Isha 35:3 (ut-Girik). ‡ **Bor-us op us-yoor:13 12:13** Hyen komo: Swoq 4:26 (ut-Girik). § **Bor-us op us-yoor:15 12:15** Hyen komo: Kara 29:18 (ut-Girik).

* **Bor-us op us-yoor:16 12:16** Hyen komo: Taka 25:29-34. † **Bor-us op us-yoor:17 12:17** Hyen komo: Taka 27:30-40. ‡ **Bor-us op us-yoor:18-20 12:18-20** Hyen komo: Rwuq 19:12-13,16-22; 20:18-21; Kara 4:11-12; 5:22-27. § **Bor-us op us-yoor:21 12:21** Hyen komo: Kara 9:19. * **Bor-us op us-yoor:22 12:22** ut-Girik: o-Sihiyona.

26 Un ka da-de, cor-o un wu nukturu hono o-dak, amba m-moka wu sworog o-nu, wu zeeru,

“Har ca kuks so o-gaan cot,

komo man nukt hono o-dak un hon-de un o á.

Har o-Ton shir ne oa nukte.”†

27 To ka ma-to unze, “Har ca kuks so o-gaan cot,” to kututu na de ken ho-de myet rem-se Shir nome à, a nuktusse a dos se komo. Rem-se ro m-nukte à, se se he m-kus.

28 A nom no ur-bongon be-de Shir remen a kumug ut-gwomo to a nukte á. A ma'asu no Shir m-ya'as m-sek, a nomo no wu o-dorotte bo depe à, bo wu he m-hoge un reren-m na à. Yage a ye'et wu m-sek a gyer wu.

29 Nom no kaane, remen Shir na untun ra-o ro m-tuks un koyan à wu ro.‡

Bor-us op us-tet

She'et-de depe-yan-dor ye she'et à

1 Ma'as no m-was un or no ne yan-dor.

2 Barku no hamat-ne un hur-ut no. Be-to un nom-mo un kaane, ye ken ye barke **yan-tom-ye Shir** un hur-to un ye ba ye un nap.*

3 Baks no un ye a ka'e ne rem Yeso à, sa o zee no a ka'e. No baks komo un ye a ro un ya-ur-koob ne à. Sa o zee no un hi un no ye ro m-swo ur-koob.

4 Kowan wu 'ye ut-ge m-sek, wu she'et untun yege-wo á, remen Shir a piishe ya-ur-she'et untun yege-wo ut-ma.

5 No muut hur-ut no so un con-to un hwor á. Goks no rii-yo Shir ya'u no à, kom-ut yoor, remen Shir un hi un de un wu zeste,

“Man m-ho'os wo á.

Man joru wo ne á.”†

6 Remen kaane a hoks nom m-ciiz a zee,

“Yawe wu ro Wan-gwu re. Man hoge o-gyer á.

Yatt-yo net he me m-nome á.”‡

7 War no un yan-co no ne ye n-ga ye yoosu no Ma-to Shir à. Nom no us-barag un bo ye she'ete she'et-de un ye à, no yoos gon sher-mo un ye be-de Shir.

8 Yeso **Kiristi** wu ro m-barme á. Bo wu ro'e n-ga n-ga à, kaa wu ro caane har da-o un ba m-ta.

9 No yage a rakstu no un to ken yoos-ut pu-to ne, to ro ut-tuw m-moka hono o-dak. No ho'os cow-yo ur-yoos de o-nip á. Jiishte net kum ur-beeb be-de un yar-mo Shir, ba be-de un jind-o un ren rii-yo m-re á. O ka rott gwu be-de un ye ro o m-nome o-dorotte á.

10 A o-**hana** ne o ur-**seke** n-Ton shir. Ye ro yan-kon-se Shir ye ro m-nom m-senge n-me un depi-o Shir kane hono o-dak à, yett beeb-de ye reet rii-yo a **seke** un ka **hana**-o á.

11 Ko-Gwomo-wu un kon-se Shir wu kapru m-hyó un “Be-de un Shir de jiishe ba m-kukop à,” wu ruuru, wu dekuru wur-o un gut-to a pane à, wu ruuru un to ne n-jim de o-bo, wu tuksuru to kane.§

12 Bo ko-Gwomo-wu un kon-se Shir ro m-tuks ut-gut n-jim de o-bo à, to a pane remen **ba'as-to** un hun-ne à. Hyenge bo Yeso swo'e ur-koob à, komo a

† **Bor-us op us-yoor:26 12:26** Hyen komo: Haga 2:6 (ut-Girik). ‡ **Bor-us op us-yoor:29 12:29** Hyen komo: Kara 4:24. * **Bor-us op us-tet:2 13:2** Hyen komo: Taka 18:1-8; 19:1-3. † **Bor-us op us-tet:5 13:5** Hyen komo: Kara 31:6,8; Josu 1:5; Haga 2:6. ‡ **Bor-us op us-tet:6 13:6** Hyen komo: Bong 118:6 (ut-Girik). § **Bor-us op us-tet:11 13:11** Hyen komo: Rewi 16:27.

hoog wu n-jim de o-bo remen wu soksuté hun-ne **ba'as-to** un ye. Wu so'os hur-de un ye un hyó-mo un wu.

¹³ Untasu a hoge o-gyer a zeet na ye ma un wu ne ye. A was un bo hun-ne he na ut-yage á, remen ye yagute wu da-o ye kame wu n-jim de o-bo à.

¹⁴ Untasu a was ut-yage ne, to hun-ne ye hon dak he na m-yage á. Remen hono o-dak oa te'es. Amba a no un hoob-o un bo-o Shir o ra te á.

¹⁵ N-me beeb-ur Yeso, a ma'as no ur-bongon be-de Shir, bongon un na de warag sa o zee ur-**seke** de a un **seke** un Shir à. Ka **seke**-de ro un ruru hun-ne wu ro Wan-Koyan.

¹⁶ Taase to-to ke no un gu un or no ne ne, no wong rem-se no kume à. Ka senge-mo mo waragte ur-**seke** komo de Shir hoge rerem-mo un de à.

¹⁷ Nomu no ye ro m-yoose **yan-dor Yeso** Ma-to Shir à o-dorotte, no nom rii-yo ye zee no à, remen ye ro m-was un hoog-m no ne. Komo yea rure Shir bo ye nome senge-mo un ye à. Remen kaane bo ye ro un nom un senge-mo ye à no naas ye ut-men á. Nom no bo ye he m-hoge o-zak à. Amba no nome ye koob-de o-dorotte, ka ra gu no á, ko hiin.

¹⁸ Sengu no un kon-se Shir rem te. Te nepste hur un te de kaps te á. Con-m te mo te senge she'et un kashi ur-she'et ko de ke da-de.

¹⁹ Duw-de un con-m re de ro no senge kon-se Shir rem re bo um he kum ur-keer um muubute be-ur no hor-m-hor à.

Kon-se Shir

²⁰⁻²¹ Me un kon-se Shir wu 'ye no ko yo ke rii-yo ur-bon yo remen no nomot rii-yo wu cone à. Komo wu senge m-nom rii-yo wu cone à, be-ur no un bu-yo Yeso **Kiristi**. Wu ro:

Shir wan-'ya un gwugwu-mo ur-hur!

Wu 'yonse Yeso Wan-Koyan ut-marimar un ka hyó-mo

un ess ut-ma mo, to a esse har da-o ba m-ta à!

Yeso wu ro kashi un wan-gut-de un ca!

A bum no wu har da-o ba m-ta, **amin**.

Kom-de ut-ma

²² Or re ne, um kewestu no, nom no ceen un rii-yo um genbu no à. Yanze me genbu no moor-to ut-ma á.

²³ Um conog no nep a ho'osunte **Timoti**, or na, wu ro ke'o à. Urege wu haante be un de, un ga'ane tea habe, te hyenet no.

²⁴ Gas no myet ya-co no ne, komo un kap o hun-ne ye Shir. Or na es-mo un dak-o o-Itariya, ye no ro m-gas.

²⁵ Yar-mo Shir mo ur-she'et be-ur no kap!

Takurda-o Yakubu

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1
 M-sheer un us-weer ne 1:2-8
 Ur-koob un o-kwum ne 1:9-11
 Ur-me'es un ut-meger ne 1:12-18
 M-hoge un m-nom ne 1:19-27
 Nak ut-to be-de un nom m-kooos 2:1-13
 M-sheer un m-senge ne 2:14-26
 Ko-wan-dor un rem-de un wu ne 3:1-18
 Ko-wan-dor un hono o-dak ne 4:1—5:6
 Karamsa-ut hor-to 5:7-20

¹ Me **Yakubu**, ko-guw-wu Shir un Yeso ne Wan-Koyan **Kiristi**.^{*} Me m-gas un ka baag-ut op-ut yoor-to, to Shir to cakre ha-mo un dak-ut hor-to à.[†]

Nom o-zak da-o ut-meger

² Or re ne, muut no ko to ke meger-to to koru no à, rii-yo o-zak deen.
³ Remen no nak unze da-o a takse sher-m no à, ka da-o joose-ur no he kum ur-hek de m-bo'ose.
⁴ Joose no har ur-ta, remen no waragté yo depe no warag à un ko yo ke cow-yo, taase no taage un rii-yo ur-bon.
⁵ Urege wu ken wu be-ur no conog us-nap, wu kon Shir wu ro m-'ya un kowan à, ko o ke da-o un men-ut gaan, wua 'ye wu. Da-o wu kone, Shir a kangsu wu á.
⁶ Amba kon o sher be-de Shir ba das das á. Wu ro das das à, ya wu ro untun jok-ye m-sa, ye yo-m ro m-huk mo mus ko ke so-se à.
⁷ Gon ka net-wu ro ka bo à, ¿re o ne wu he goks un rii be-ur Wan-Koyan?
⁸ Net-wu hur-de un wu wonge ut-yoor à, wu ro m-es ur-hi be-ur gaan á.

O-kwum ur-koob ne

⁹ Ko-yan-dor-wu rotte rii á, se wu nom o-zak deen. Wu nep unze Shir sepe wu kaane.
¹⁰ Kaane ma, ko-ya-o-kwum-wu nom o-zak, da-o Shir hente wu dak dak à. Remen ko-ya-o-kwum wua tees untu ut-mok o-kot.
¹¹ Remen ho-ur ro rwuun ne n-ton, komo reeten-mo un de ro m-bu ut-gwo to kek, mok-to un to ro m-zoose, komo bon-de un to naase. Kaane o ya-o-kwum ro m-ta, da-o ye ro m-senge un kwum-o un ye à.[‡]

Senge o re ur-ho da-o ut-meger

¹² Shir a huu nu-o ur-bon be-de un net-wu joose n-me un re ur-koob de un wu à, wua goks 'yons-de un hoog-o un ba m-ta o Shir swore o-nu wua 'ye ye wasse un wu ne à.
¹³ Urege meger-ut kumug net har wu ro un ma-to un nom un rii-yo **ur-ba'as** taase wu zee, “Shir-o megre me.” Remen Shir ro un meger un net un men ut-jaas to á, komo a hoks meger un Shir wu nomot rii-yo ba ur-bon á.
¹⁴ Meger-ut ro m-hees un net da-o gop-de ur-hur de un wu rakse wu à, un ka be-de o meger-ut ro wu m-'wos.

^{*} **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à. [†] **Bor-o gaan:1 1:1** Hyen komo: Mati 13:55; Mark 6:3; Seng 15:13; Gara 1:19. [‡] **Bor-o gaan:11 1:10-11** Hyen komo: Isha 40:6-7 (ut-Girik).

¹⁵ Ka da-de gop-de ur-hur de nome ur-uub, de ro m-mat **ur-ba'as**, komo ka **ba'as-de** bo'ose, de ro wu m-hante m-mar.

¹⁶ Or re ne ye me m-was à, no jar no cuw o-kot á!

¹⁷ Myet bo un rii-yo ur-bon un yar-mo m-moka ne, mo un rwuun es-mo n-ton, be-de Shir. Wu nome o-Ton m-cecar ne à, ka cecar-mo ro m-barme amba Shir ro m-barme á, komo comb-o ro kon be-de un wu á.

¹⁸ Un con-mo un wu o, wu hantutu na n-me un gom-de o-nip, wu ye'et na hoog pu-o remen wu kumutu na be-de jiishe ur-bon à. Shir un nom kaane remen be-de un rii-yo wu nome à, a warag untun mat-de o-co un kap rii-yo wu nome à.

M-hoge m-nom ne

¹⁹ Baks no yo ka, or re ne yan-dor, Ko wu ke net-wu ma'as zongse wu hogute, amba taase wu nom hor-mo m-cep komo wu nom hor-mo us-ryaab á.

²⁰ Ryaab-se un ko-hun se ro wu m-wen un kum un kashi un rii-yo Shir cone à.

²¹ Ruut no myet rii-yo ro m-hante **ur-ba'as** à, no yage nome un or no ne men-ut jaas-to. Ka da-de ne un gwugwer-mo ur-hi, no goks ka gom-de a yoosu no à. De ro ur-beeb ne de guut hoog-m no, be-de un swo un koob-de **ur-ba'as**.

²² Nom yo Ma-to Shir zee à, hogu-mo cot, ba m-nom á. Wu ro m-hoge ut-to temb à, wu ro o ka m-raks un hi un de un wu.

²³ Myet bo un net-wu hoge Ma-to Shir à, wu yage m-nom un yo to zee à, ya wu ro untun net-wu gwote co-o un wu n-te ur-madipi à.

²⁴ Wu gusse wu hyenes bo wu ro à, bo wu komte gwot un co-o un wu à, wu ruuru n-do. Ujime deen á to-ut ka'uru wu bo wu ro à.

²⁵ Amba net-wu ro m-tuwe un Ma-to Shir yish, wu ro kaane á. Ka ma-to ro ur-be ne, komo to ro na m-ruut be-de un nom **ur-ba'as**, urege a m-senge un nom us-barag un to. Ba wu ro m-hoge to-ut ke wu á, amba wu ro m-nom un yo to zee à. Shir a 'ye wu ur-ho remen rii-yo wu ro m-nom à.

Dor-o o-nip

²⁶ Urege net ro us-barag unze wu ro m-nom un rii-yo Shir cone à, amba wu bop rem-de un wu be-de un ma-to hwaa á, wu ro un raks un hi un de un wu, dor-o un wu hwaa o.

²⁷ Yo Shir o-Tato cone a nom, wu hogute m-rerem à, yo ro a gu yakar-ye ro ba un tat-ne à, komo yo ro a reegte ne'a-ne ye campo-ne ye un ye mare à, ye ro un swo ur-koob à. Komo a dos ur-hi be-de un she'et-de un ba ur-bon de he na m-naas à.

Bor-us yoor

A nak ya-m-kute hun-ne m-koos ut-to

¹ Or re ne **yan-dor Yeso**, bo no shere un Wan-Koyan na, Yeso **Kiristi** wu ro wa-m-seps à, no jar no kute ye ken hun-ne ye m-koos á.

² A zee, ko-ya-o-kwum cok kwot-yo zinariya un saw-to ur-bon ne, wu cownuru n-me un morog-ur no, komo ko-koob-wu un saw-ut naase cownuru komo.

³ Urege noa jiish m-goks un ka ko-ya-o-kwum-wu copne saw-to ur-bon à, no zee wu, "Deeg-o ur-bon o ka, she'et." Amba no zeeru ko-koob, "Es reeno," ko ne "She'et kane n-dak."

⁴ No nome kaane, koos-mo ka no kute hi un no, komo no sha'ag o ka yan-m-piish ut-ma ye ba ur-bon.

Shir-o un deet un koob-ne n-ton

⁵ Raag no ut-to or re ne yan-dor, ye me m-was à, Shir un daag ka hun-ne ye ro koob-ne à, ye rotte rii á un hono o-dak, remen ye sheret be-ur Yešo **Kiristi** Wan-Koyan. Nip-o komo ye ro ya-o-kwum. Komo wu un daag ye remen ye reet ka gwomo-to wu swore ye cone wu à o-nu.

⁶ Amba no, no mus un koob-ne hwaa. ¿Ya-o-kwum-ye ka ro no m-mo, ye ro no komo m-heet be-de un piish ut-ma?

⁷ Ye ye ro m-cep un ma-to o-yo'og un jin-de un **Kiristi**. De a neptu no un de à.

⁸ A nom ur-bon, urege o dorute **karamsa**-o Shir ko-Gwomo na, o ro gense be-de un Ma-to un wu à unze, "Was un wan-bor-o ru ne bo o wase hi un du ne à."* O nomog hond hond.

⁹ Amba no ro m-koos be-ur no, **ba'as-de** ka no m-nom be-de Shir, komo be-de o-**karamsa**, no yan-jet o-**karamsa** ye.

¹⁰ Bo un net-wu jete **karamsa**-o gaan à, wu ro un zonge to wu jetemte to o ka myet.

¹¹ Remen ka o zee, "Wo jar o-jar o-hoob ne'a-wu un net á,"† o zee komo, "Wo ho net á,"‡ Urege wo hoob ne'a-wu un net á, amba o hoog net, o jekt o ka **karamsa**-o Shir.

¹² Cep no ut-ma, no nom us-rem ur-'won ne be-de un hun-ne, remen a nepste Shir a kutu na 'won-de un wu rem **Kiristi**.

¹³ Remen da-o un piish ut-ma, Shir a hoge 'won-de un net-wu rotte ur-'won á. Amba 'won-ur a re ur-ho un ho-de un piish ut-ma.

M-sheer ba m-senge hwaa o

¹⁴ Or re ne, wu ken wu zee, wu ro m-sheer ne be-ur Yešo **Kiristi**, amba wu ro m-nom un rii-yo Shir cone á. ¿Ya wu he m-kum? Ka sheer-mo moa gu wu á.

¹⁵ A zee, or na ko-yan-dor campo ko ne ne'a, wu rott saw-to m-cop á, ko ne rii-yo m-re á.

¹⁶ Urege wan-gaan be-ur no zeeg wu, "Shir 'ye wo o-kwum. Shir 'ye wo rii-yo m-re un yo m-cop ne," amba no 'ya wu yo wu cone á. Ay kaa o gu rii á.

¹⁷ Urege net shereg be-ur Yešo **Kiristi**, komo wu ro un nom un rii-yo ur-bon yo Shir cone á, sheer-mo un wu, margan-mo m-sheer mo.

Be-de m-nom atte m-nap m-sheer

¹⁸ Komo wu ken wu wua zee, "Wo m-sheer ne, me m-senge ne." Amba man shes wu, "Kutu me sheer-m ru ba m-senge, man kutu wo sheer-m re be-de un senge-m re."

¹⁹ O nepste Shir gaan ye, kaane ro ur-bon ne! Amba ko **ya-ut-kot** ye nak kaane, har ma ut-zap.

Yo a m-nom à kutute a m-sheer ne be-de Shir

²⁰ Wo ko-raag! ¿Ko wo un con m-moka um ruru wo unze m-sheer ba m-senge hwaa o?

²¹ Gwot no **Ibrahi** tato na, remen senge-mo un wu, Shir hyente wu kashi un net, remen wu sekete wa un wu **Ishaku** be-de un **hana-o ur-seke**.§

* **Bor-üş yoor:8 2:8** Hyen komo: Rewi 19:18. † **Bor-üş yoor:11 2:11** Hyen komo: Rwu 20:14; Kara 5:18. ‡ **Bor-üş yoor:11 2:11** Hyen komo: Rwu 20:13; Kara 5:17. § **Bor-üş yoor:21 2:21** Hyen komo: Taka 22:1-14.

²² To, o hyanag bo sher-m ro m-neke m-senge ne à, komo sher-mo un wu guug wu m-nom un yo wu nome à komo senge-mo un wu shooste sher-mo un wu.

²³ Kaane o a shooste Ma-to Shir to ro gense à unze, “**Ibrahi** shereg be-de Shir, komo remen sher-mo un wu, Shir hwoog wu be-de un hun-ne kashi.”* Remen kaane hun-ne zette **Ibrahi** Ko-nay-wu Shir.†

²⁴ No hyanag, ay, net a warag ko-yan-ba-ur-ba'as un co o Shir, remen senge-mo un wu, ba remen m-sheer un hond un mo á.

²⁵ Kaane o komo **Rahab**, ko-kaar. Remen un senge-mo un wu, wu waragte kashi. Remen wu wukute yan-seeg-o-bo, wu guug ye, ye ruug un yo ken cow-yo un hon.‡

²⁶ Remen kaane, bo wur-o un net-wu rotte o-kukt á margan o, kaane o komo m-sheer ba m-senge margan-mo.

Bor-us tet

Garamse ur-rem

¹ Or re ne, ba myet-m no depe ye warag ya-ur-yoos á. Bo no nape à, te ya-ur-yoos, Shir a piishi te ut-ma us-nu ne arge ko wu ke net-wu.

² Myet-m na o-da deen a m-ba'ase. Amba urege net ro m-ba'ase un yo wu ro m-zee á, wu ro o ka hond hond, komo wu ro m-hoks un dorutte un hoog-mo un wu.

³ Gwot no o-jok. A cune jok-yo nomo na o-dorotte, a yo m-ru'e o-hu un nu-o un yo, komo a yo m-hoks m-rwo yo dore so a cone à.

⁴ Gwot no hat-to m-sa no hyen, ko de totte ut-caari à, yo-mo m-'wons mo ro to m-nekette, myet un kaane ne un ko-o rek-yo atte-to m-nak, wa-m-nak o-hat wua hoks o m-mus komo ko ke co-se wu cone.

⁵ Kaane o rem-de un net ro, ur-rek-de de ro n-me un dok-to un wur-o un net, myet un kaane ne de ro m-rwunte caari-to ut-ma.

Gwot no bo ra o-rek o ro un hoks m-tuks un caari o-koj hwiki à!

⁶ Ai rem-de un net ra-o, shiishe de ro un rem-us yo-se! Ka rem-de ro un wur-o na, komo de ro un naas un net war war. Ur-rem tomso ne, de ro un saburse un net un myet cow-yo un hoog-mo un wu. Komo un den-o o-ra o ba m-ryomse a de m-puktune.

⁷ Ko-hun a hoks myet-mo ut-gut, un no-ne, un rii-ye ro ut-kurub, m-ja o-uub ne, un jan ne, ye nom yo wu cone ye nomo wu à.

⁸ Amba yatt net-wu he hoks un garamse rem-de un wu á. Ur-rem rii-de o-saa de rii-de ba ur-wuwe, komo de ro m-raab ne mo ur-ho.

⁹ Un rem-ur na atte un nome un Wan-Koyan, Tato na wu n-Ton ur-bongon. Komo un rem-ur na, atte un cep un gom-to un ba ur-bon, be-to un hun-ne ye Shir nome untun wu à.*

¹⁰ Un nu-o gaan atte ur-bongon un ka nu-o komo atte hun-ne ut-reeb. Or re ne yan-dor, yo ka rii-yo ur-bon yo á!

¹¹ Haw-ur gaan a hoks rwunte ho-mo m-rerem un mo ur-gaag ne á.

¹² Or re ne, 'yo-yo o-rum a hoks m-mat un yakar-ye ut-moore á, ko ne, 'yo-yo o-moore met yakar-ye o-rum á. Kaane komo du-de ro m-'ya un ho-mo m-por à, dea rwuunte ho-mo m-rerem á.

Nap-se o-nip

* **Bor-us yoor:23 2:23** Hyen komo: Taka 15:6. † **Bor-us yoor:23 2:23** Hyen komo: 2Nom 20:7; Isha 41:8. ‡ **Bor-us yoor:25 2:25** Hyen komo: Josu 2:1-21. * **Bor-us tet:9 3:9** Hyen komo: Taka 1:26.

¹³ ¿Ko ko-ya-üş-weer üş-nap ne ro kon be-ur no? Se wu kutu na be-de ün she'et-de ün wu de ur-bon, komo ün senge-mo ur-bon ne mo wu ro m-nom à, n-me ün gwugwer-mo ur-hi, mo a m-kum be-de weer-se Shir à.

¹⁴ Amba urege ün hur-ur no, no ur-shoob, üt-yage ne, komo ün con-to ur-hi ne, to yagu no üş-seş, no m-zee no üş-weer ne. Taase no yage ma-to o-nip.

¹⁵ Gon ka nap-se ba se ro m-ker güne eş-mo n-Ton à se á, se ün hono o-dak se. Komo se barag-se ma-hun se, amba se ün **ko-Gwomo-wu ün ya-üt-kot** se.

¹⁶ Remen ko kene no hyane ur-shoob, ün con-to ur-hi ne, káne komo no he hyan m-dum, ün gon ko se ke rem-üş yo-se ne.

¹⁷ Amba nap-se ro m-rwuün eş-mo ün n-Ton à, ün hon se ro. Net-wu ro ün gon ka napse ne à, wu rott **ur-ba'as** ün hoog-mo ün wu á. Komo se ro m-hante she'et-de m-gwugwu, ün rus ur-hi ne, ün hi-de m-gwugwer ne ün hoge ur-'won ne, m-yar-ne, koos-m ro kon á ko o-shepe.

¹⁸ Bo ün ye go ur-go ün gwugwu-mo ur-hur be-de hun-ne à, yea ce men-üt pus-to be-de ün Shir.

Bor-üş nass

*Con-to ur-hi ro m-hante
sune-mo üt-ma*

¹ ¿Ya ro m-hante sune-mo üt-ma m-dum ne be ün no? Con-to ur-hi de ro be ün no, de ro no m-dum, de ro no komo m-hante sune-mo üt-ma.

² No m-con ün rii amba no kum á, remen kaane no hooru net. No ün hoob ün rii ja'ja, no taage m-kum, no senguru hoob-o m-dum ün sune-mo üt-ma ne. Ai, no kum rii-yo no o-hoob á remen no ro m-kon be-de Shir á.

³ Tomso ne da-o no kone Shir, noa kum á remen no m-kon ün hur-de ün men-üt jaas-to ne. No m-con no hoge m-rerem ün hon no.

⁴ Ya no ro untun ne'a-ne ye ro m-sheer be-de ün campo ün ye ne á. No nap ünze no cune m-nom m-nay ün rem-se ün hono o-dak, no ün yage-to Shir o ka à. Remen kap wu ro ün con-to ün rem-se hono o-dak à, wu muutte hi ün de ün wu, wan-yage-to Shir.

⁵ Taase no zee bo-to, Ma-to Shir to ro gense à ünze, "**Kukt-o Shir** ya'e na à, o ro ur-shoob ne, o conog a she'et ba m-kukop."*

⁶ Amba Shir ro na m-do'e ün yar-mo ün wu deen. O rwo'e Ma-to ün wu zeet,

"Shir ro m-yage ün yan-nu-mo ur-hi.

Amba wu ro m-deet ün

yan-ba-nu-mo ur-hi n-ton."†

⁷ Remen kaane, she'et no ün kus-o Shir no nome wu o-dorotte. No yage **ko-Gwomo-wu ün ya-üt-kot**, wu ne wua som no.

⁸ Nom no yow yow ün Shir ne. Wu ne wua nom yow yow ün no ne. No ya-üt-**ba'as**, yagu no nom ün rii yo-yo. No ya-o-shepe, jamas no hur ün no, no muun be-de Shir.

⁹ Nom no tuk-mo üt-men, no rwunte m-yish. No nemes komo á, sengu no üş-'won. Zak-o no komo o warag tuk-mo üt-men.

¹⁰ Gwerekusu no ur-hi be-de ün Wan-Koyan, wu ne komo wua deet no n-ton.

Wo dek or ru ko-ya-ur-ba'as á

* **Bor-üş nass:5 4:5** Hyen komo: Rwuu 20:5; 34:14; Zeka 8:2. † **Bor-üş nass:6 4:6** Hyen komo: Swoo 3:34 (üt-Girik).

¹¹ Or re ne yan-dor, no we or no ne á. Remen myet bo un wu we or un wu ko-yan-dor à, ko ne wu sawse wu ur-ba'as, wu ro un we un **karamsa**-o Shir o ka. Wu ro m-zee o rott ur-bon á. Wo zee komo yo Shir zee à yo rott ur-bon á, wo kus o ka m-nom un o-dorotte á. Komo o ba'asute be-de un muut un hi un du ko-yan-piish o ut-ma.

¹² Shir ye cot ro un rwo o-**karamsa**. Wu ro komo wan-piish ut-ma. Wu ro cot wan-Gwu, tomso ne wu ro ur-beeb ne wu hoot. Remen kaane, wo bo'os sawse un or ru **ur-ba'as** á.

No nom m-gwon un buk ne á

¹³ Raag no ut-to! No ye ro m-zee, "Ca ko m-buk ta neke un o ka bo-o re, te nom hak-o gaan, te ut-baab te su m-ho."

¹⁴ No kaane no nap yo he m-kor m-buk á. ¿Ya-hoog-m no dosse ne? Ya hoog no ro sa o zee 'hye-de o-hund, de ro m-nom da-o gaan à, ujime se m-dosse.†

¹⁵ Depete no zee, "Urege Wan-Koyan conog, urege komo te un hoog ne, ta nom kaane un kaane ne."

¹⁶ Amba no m-zee kaane á. No m-hyan ko yo ke rii-yo un kom-ut no yo ro, komo nomuru us-ses unze kaane yo ro. Ai, gon ka jaks ur-hi o rott ur-bon á.

¹⁷ Remen kaane, myet bo un wu nepse yo depe wu nom à, amba wu yage m-nom, wu ka **ba'as-de** wu ro m-nom un co-o Shir.

Bor-üş taan

A nak ya-o-kwum ut-to

¹ Raag no ut-to no ya-o-kwum, 'won no remen swo un koob-de roonu no à.

² Kwum-o no deeste m-shebe, oa gu no rii á. Komo ren un kuks ne reese matuku-ut no.

³ Zinariya no un azorpa no ne ye no wuke à ye deeste m-shebe. Ka shebe mo ye da à, mo Shir he m-hyan wu naastu no, mo he no m-re untu o-ra. Remen no wukute hwor, no morogsute hi un no o-kwum un ka da-o, ho-de piish ut-ma.*

⁴ No yagute m-top un ye nome no m-senge o-kat. No reeg ra-o un ye. Raag no ut-to, 'won-se un ye ro no m-ce un kat-ut no à, woog be-de Yawe wu jiishe ur-beeb à.†

⁵ No un hoge un rerem-mo un hoog-m no kane un hono o-dak. No re no su yo hoog-m no cone à. No ro m-nom un yo hur-ur no cone à, amba nap no unze Shir a 'ye yan-yage-to un wu ur-koob.

⁶ No piishite yan-ba-**ur-ba'as** ut-ma no ho ye. Komo ba ye un wen no.

Dungun no komo no kon Shir

⁷ Or re ne yan-dor, dungun no har Wan-Koyan muunte komo. Yoos no be-de un ya-tom. Ye ro m-dungune har da-o m-ce. Ye ro m-dungune deen un 'er-de un kem-o ur-go un o ur-buste ne da-o m-nen.

⁸ No ma she'et no, no dungune. No nom jaab-o ut-men, no waase Wan-Koyan na, remen muun-mo un wu nomsunte yow yow.

⁹ Or re ne, yagu no nome un or no ne us-hwumug. Taase Wan-Koyan piishi no ut-ma. Remen ko-yan-Piish ut-ma nomsunte yow yow m-muun ne, har wu ro ma un ish!

‡ **Bor-üş nass:14 4:13-14** Hyen komo: Swoq 27:1.

* **Bor-üş taan:3 5:2-3** Hyen komo: Mati 6:19.

† **Bor-üş taan:4 5:4** Hyen komo: Kara 24:14-15.

¹⁰ Or re ne, doru no bu-yo yan-rwor un Ma-to Shir. Ye nome ut-ma un jin-ur Wan-Koyan à, ye swoog ur-koob remen de komo ye dungune. Nom no untun ye.

¹¹ Remen a zeeg, ka ye dungune har ur-kom à, Shir ya'ag ye ur-ho. No hogussute de gon dungune-m Ayoba, no nipse bo Wan-Koyan hu wu nu-o so-o ur-kom à. Remen Wan-Koyan ko-ya-m-it wu be-de un nom us-ryaab, ko-ya-ur-'won wu komo deen.‡

No jar no tond á

¹² Arge koyan, or re ne yan-dor, no jar o-jar no tond á. Da-o no m-swor o-nu à, no jar no tond n-Ton un shir á, ko un hono o-dak, ko un jin-de un yo ken rii-yo, no tond un de á. Urege no zeeg “Oho,” ess no “Oho.” Urege no zeeg “Ay,” ess no “Ay.” No esse kaane, Shir a piishi no ut-ma á.§

Bom no Shir no kon wu m-sheer ne

¹³ Urege wu ken wu ro un swo ur-koob, to, yage wu konot Shir gu wu. Urege wu ken wu be-ur no ro o-zak, to, yage wu sengute hu un sep-to ur-bongon.

¹⁴ Urege wu ken wu piishe be-ur no á, to, wu hoob sek-ye yan-dor ye Shir, ye konot Shir. Da-o us-kon, ye taame wu m-now un jin-ur Wan-Koyan.*

¹⁵ Gon ka kon o m-sheer o, oa taas gom-o un ka net-wu. Wan-Koyan a muut ka net-wu ba un gom, komo **ba'as-to** wu nome à, a sokse wu to.

¹⁶ Remen kaane, sengu no rwor un **ba'as-ut** no be-ur or no ne, no us-kon rem or no ne, remen a taasutú no gom-us no. Da-o kashi un net kone, kon-se un ko-yan-men-ut pus-to ro ur-beeb ne deen.

¹⁷ **Ereja** net-wu untun na. O ken da-o reeno, wu wu kone be-ur Shir, taase a he kem un dak-o **Isra**. Komo a he kem un ka dak-o á, har hak-us tet un reng-us cind.†

¹⁸ Ka da-de komo wu konuru be-ur Shir na a he kem. Komo a heeru kem, komo hono o-dak ya'uru rii-yo m-re.‡

¹⁹ Or re ne, urege wu ken wu be-ur no yagute cow-yo Shir yo o-nip, komo wu ken wu be-ur no muunturu wu un cow,

²⁰ wua nept unze, ka wu muunte **ko-ya-ur-ba'as** be-de Shir à, wu guug hoog-o un ka net-wu be-de m-mar. Komo Shir a soks moor-to un **ba'as-to** un ka net-wu.§

‡ **Bor-üş taan:11 5:11** Hyen komo: Ayub 1:21-22; 2:10; Bong 103:8. § **Bor-üş taan:12 5:12** Hyen komo: Mati 5:34-37. * **Bor-üş taan:14 5:14** Hyen komo: Mark 6:13. † **Bor-üş taan:17 5:17** Hyen komo: 1Gwm 17:1; 18:1. ‡ **Bor-üş taan:18 5:18** Hyen komo: 1Gwm 18:42-45. § **Bor-üş taan:20 5:20** Hyen komo: Swoo 10:12; 1Bit 4:8.

Takurda-o Bitrus aco

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-2

Baks un gwu-o Shir 1:3-12

Ma-to un she'et-de un ba m-kukop 1:13—2:10

Yo yan-dor depe ye nom da-o ur-koob à 2:11—4:19

Gwugwer-mo ur-hi mo un yan-dor m-senge ne 5:1-11

Ur-buste 5:12-14

Ur-gas us-koñ ne

¹ Me, Bitrus, ko-**yan-Tom Yeso Kiristi**,* genbe ka takurda-o, Ha-mo un be-de un hun-ne ye Shir daage untun hamat-ne un hono o-dak ye cakre un dak-to o-Pantus, o-Garatiya ne, o-Kapadoki ne, o-Asiya ne komo o-Bitaniya ne à.

² Shir o-Tato, wu dagnu no hun-ne ye un wu, komo Kukt-o muutu no ba **ur-ba'as**. Wu un nom kaane remen no nomoté Yeso **Kiristi** o-dorotte komo wu so'osté no un bu-yo un hyó-mo un wu. Um konog Shir 'ye no m-yar, komo wu sengu no m-'ya un gwugwu-mo ur-hur deen.

Ur-bongon be-de Shir remen ka sakto-o o ya'asu na m-hoog à

³ Depete a ya'as Shir Tato-o Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** ur-bongon remen 'won-de un wu ur-gos-de. Wu ya'ag na mat-o pu-o remen ka sakto-o o ya'asu na m-hoog à, bo wu 'yonse Yeso **Kiristi** be-de ut-marimar à.

⁴ Komo wu 'ye no cim-yo un ba m-sabre, yo a wum ko yo naase á, essusse n-Ton shir.

⁵ Remen sher-m no, Shir a 'er no un beeb-de un wu har no gokste ká gwu-o ro zongse o rwuunte ho-de ur-kom à.

⁶ Un yo ka nom no o-zak deen, ko de nomte, ya o-da hiin noa tuw un swo ur-koob de ut-meger go-us-go à.

⁷ Da-o no senge m-dore Yeso n-me ur-koob à, yo kute hun-ne unze no shereg Yeso gun gun. Hun-ne m-zwo un zinariya n-me o-ra remen ye rwuunté kar kar. Kang-o gaan, koob-ur no ro untun ka ra-o, amba noa rwuun kar kar, komo sher-m no aragte zinariya. Da-o Yeso **Kiristi** muune à, Shir a m-seps no wu 'ye no m-sek deen remen no shereg be-de un wu.

⁸ Ko de nomte no wet Yeso m-hyan á, amba no wu m-was. Ko de notte wu m-hyan m-moka á, komo no shereg be-de un wu. Komo yatt gom-to he m-hoks m-rwor bo no ro o-zak, un zak-o rwuune be-de Shir á.

⁹ Noa ships ka zak-o remen no m-goks un yo no tuute yish un sher-m no à, gwu-o un kukt-o no.

¹⁰ Um konog m-ruru no ma-to ka gwu-o. Yan-rwor un Ma-to Shir ye rworog bo yar-m he m-haan be-ur no à, komo ye hoob ur-bon ne. Ye rwo'og yish komo ye tu yish, ye hyenet cas bo a he no m-gu à.

¹¹ Ye cituru Shir ma-to un ka da-o komo yo kore unze yo rwo'e **Kiristi** m-haan. Kukt-o **Kiristi** o ro n-me un ye, komo o rure ye bo **Kiristi** he m-swo ur-koob ka da-de ne a 'ye wu m-seps mo he m-dond à.

¹² Amba Shir kutute ká **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye unze, ye ro no m-nome m-guw ba hi un de un ye á. Ka rem-se ye rwore n-ga à mosse un

* **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à.

Kiristi ne, m-moka ye ken hun-ne ye rurutu no **Ma-to m-Rerem** un bu-yo un **Kukt-o Shir**, o a tomne rwuun-mo n-Ton un shir à. Ka nip-o o mosse un bo Shir ruru na ne à, o yan-tom ye Shir cone m-byarag à.

M-she'et untun hun-ne ye Shir

¹³ Remen kaane, she'et no zongse no nomot rii-yo ur-bon, no garamse hi un no. Rwo no sakt-o no kap be-de un yar-mo a he no m-'ya da-o Yeso **Kiristi** he m-rwuun à.

¹⁴ Nom no untun yakar-ye o-dorotte. No yage hoog-m no heet no be-de un rem-us yo-se se no rotte ba no un nap á.

¹⁵ Amba bo ká wu agu no ro ba m-kukop à, ma'as no ba m-kukop n-me un koyan yo no m-nom à.

¹⁶ Nom no kaane remen **Mosa** geneg yo Shir zee à: "She'et no ba m-kukop, remen kaane um ro ba m-kukop."[†]

¹⁷ Nom no kaane bo no un aag un Tato-o n-Ton wan-piishe un ko wu ke net-wu ut-ma hond hond un yo wu nome ne à. Dek no hoog-m no untun hamat-ne un kà hono o-dak o un sekemse-mo un wu un hoge un gyer-o un wu ne.

¹⁸ Remen no nypse unze Shir un rur no remen wu guut no be-de un she'et-de o-hwaa de tat-ne no ye n-ga yoosu no à. Wu un rur no un bu-yo un top-o un zinariya ko azorpa á. Zinariya, azorpa ne, ye ba m-ta á.

¹⁹ Amba Shir un rur no un hyó-m **Kiristi**, ka ca-yo un ba ur-dakka yo komo ka yo un ba ut-ri'in yo.

²⁰ Shir un dagan **Kiristi** cin ba a ro nomog hono o-dak. Amba Shir rwuunte wu á, se un ka ho-to ur-kom to rem no.

²¹ Un bu-o Yeso no m-she'et be-de Shir, o 'yonse wu be-de m-mar à, komo a ya'uru wu ut-gos un cow-yo m-sekemse. Yo rwo'e no ru'ut sher-m no o-sakt-o ne be-de Shir.

²² M-moka no muste hi un no ba ut-ri'in un dorotte-o o-nip remen no kumut was-m or no ne. Was no or no ne cin un hur-ur no, komo un hur-ur pus-de ne.

²³ Remen Shir ja'astu no mat-o pu-o komo, ba un go-ye ro m-sabre á, amba ye ro m-she'et har koyan nomot be-de un Ma-to Shir o un hoog à.

²⁴ Ma-to Shir zeeg,

"Hun-ne ro m-'hwo untu ut-gwo,

komo seps-mo un ye ro m-ta untun mok-to o-kot.

Gwo-ut ro m-'hwo kaw, komo mok-ut ro m-zoose.

²⁵ Amba ma-ut Wan-Koyan ro m-es har da-o ba m-ta."[‡]

Hun-ne ko'otutu no ka **Ma-to m-Rerem** to.

Bor-us yoor

¹ Remen kaane, ru no cow-yo ut-yage, no yage raks un hun-ne, komo no cir m-nom o-nip. Yagu no ur-shoob ko no rure ye ken myet-mo un ko to ke gon ma-ut yo-to to.

² Untun yan-jaar pu-ye, hoob no yow-mo o-Kukt mo m-kyukyaw remen mo bo'ossuté no be-de un gwu no.

³ No be'este no nepste Wan-Koyan ro ur-bon ne.*

Kiristi ro ta'ar-de un hoog

[†] **Bor-o gaan:16 1:16** Hyen komo: Rewi 11:44-45; 19:2; 20:7. [‡] **Bor-o gaan:25 1:24-25** Hyen komo: Isha 40:6-8 (ut-Girik). * **Bor-us yoor:3 2:3** Hyen komo: Bong 34:8.

⁴ Haan no be-ur Yeso **Kiristi**. Wu ro ta'ar-de un hoog de hun-ne ginme à, amba Shir dak wu komo wu 'ye wu ut-gos deen.

⁵ Komo ya no ro untun ta'ar-to un hoog, to a meete hur-o o-Kukt à. No waragte buug-de un yan-**Cow un kon-se Shir** ye un ba m-kukop, no sekete **seke**-to o-Kukt un bu-o Yeso **Kiristi**. Shir ro m-goks gon ka **seke**-to.

⁶ Ka to ro bo Shir zee un Ma-to un wu à:
"Gwot, um shereg ta'ar-de ut-ma o-Urusharima[†]
de m-daage un caari-mo m-seps à.

Kap bo un wu shere un de à
wua nom m-'e á."[‡]

⁷ Be-ur no, no ye shere un wu à no nape go un seps-mo Shir ya'u wu à. Amba ka ye gini wu à. Ma-to Shir zeeg,

"Ka ta'ar-de ya-ut-ma jore à,
de waragte de jiish ko de ke ta'ar-de
un be-de ut-ma."[§]

⁸ Ma-to Shir zeeg,

"Ka ta'ar-de ro m-rwo ur-pukse,
komo de ro ye m-hees remen cikt-de un ye."^{*}

Ye ro m-pukse remen ye yagute o-dorotte un Ma-to Shir, o yette m-oos un kwukwur-de Shir cooge remen un go un ye à.

⁹ Amba no, Shir un daag no hun-ne kashi, buug-de yan-**Cow un kon-se Shir**, hun-ne ye ba m-kukop, hun-ne ye Shir, remen no nomoté wu ur-bongon. Wu rwuntutu no be-de o-comb, wu hantu no be-de m-cucas.[†]

¹⁰ N-ga a ro hwoog no be-de un hun-ne ye Shir á, amba m-moka no ro hun-ne ye Shir. N-ga Shir ro m-hoge un 'won-ur no á, amba m-moka Shir o hoge un 'won-ur no.[‡]

She'et no untun yan-guw-mo Shir

¹¹ No yan-yen-de ne, me no m-kyewes, untun yan-dak-o hor-o, hamat-ne un ka dak-o, gin no ka rem-us yo-se, se ro ur-gun un hoog-m no à.

¹² Nom no ceen no she'etté ur-bon ne n-me un yan-bor-us no ye shere o-nip á. Komo ko ye gut no gwot-o un yan-nom un rem-us yo-se, yea hyenes she'et un no ur-so-de. Yea seps Shir da-o wu he piishe un hono o-dak ut-ma à.

O-dorotte be-de un gwomo-ne

¹³ Nom no o-dorotte rem Wan-Koyan un ko o ke **karamsa**-o a ya'ase remen hun-ne, o rwuune be-de un gwomo-to un ko-gwomo à.

¹⁴ No nome gwomo-ne o-dorotte, remen gwomo-de o-dak kap Shir o tomnu de, de ye'et yan-koob-de o-dorotte ur-koob komo de bum hun-ne ye nome rii-yo ur-bon à.

¹⁵ Remen kaane Shir cone no nom rii-yo ur-bon. Da-o no nome rii-yo ur-bon à, ka raag-ne ye, ye nape **Kiristi** á, yea hoks m-zee ko rii á. Yea hoks m-kum rem-se ur-geeg á.

¹⁶ She'et no sasa, amba myet un kaane ne, no hyan no ro sasa no cuw nom un rii yo-yo á. Un suge-de un kaane ma, she'et no untun yan-guw-mo Shir.

¹⁷ 'Ya no kowan m-sek. Komo no kute hun-ne ye Shir kashi m-was. Gyer no Shir, 'ya no ko-gwomo ut-gos.

[†] **Bor-ús yoor:6 2:6** ut-Girik: o-Sihiyona. [‡] **Bor-ús yoor:6 2:6** Hyen komo: Isha 28:16 (ut-Girik).

[§] **Bor-ús yoor:7 2:7** Hyen komo: Bong 118:22. ^{*} **Bor-ús yoor:8 2:8** Hyen komo: Isha 8:14-15.

[†] **Bor-ús yoor:9 2:9** Hyen komo: Rwu 19:5-6; Isha 43:20 (ut-Girik); Rwu 19:5; Kara 4:20; 7:6; 14:2; Titu 2:14; Isha 43:21; Isha 9:2. [‡] **Bor-ús yoor:10 2:10** Hyen komo: Hose 2:23.

Sha-mo un swo-ur koob-ur Kiristi

¹⁸ Guw-ne, se no nome yan-hur-ut no o-dorotte no 'ye ye m-sek koyanda. Nom no yo ka, ba be-de un ye ro m-hoge ur-'won un gwugwer-mo ur-hi ne cot á, amba kap un yan-men-ut jaas-to ne.

¹⁹ Shir ro gwugwu un no ne da-o no nome rii-yo no nape yo ro hond hond, komo no geeg ut-men un 'mo ur-hur ne un koob-de a no m-'ya ba no un nom rii à.

²⁰ A 'ye no ur-koob remen no nomog rii-yo ba ur-bon, no kum o ka rii á. Amba Shir a 'ye no ur-ho, urege no swoog ur-koob un 'mo ur-hur ne remen no nomog rii-yo ur-bon, remen kaane Shir cone.

²¹ Un kaane, Shir agu no remen **Kiristi** swoog ur-koob rem no. Wu yaksutu no m-sha, depete no dore bu-yo un wu.

²² "**Kiristi** nom **ur-ba'as** á,

Wu raks hun-ne á."§

²³ Ko de nomte a pyapurtu wu à, wu muut ut-reeb á. Komo da-o wu swo ur-koob à, wu waksu ye ut-ma á. Un suge-de un kaane ma, wu shereg be-de Shir, wu nape piish ut-ma à.*

²⁴ **Kiristi** sawag nu-se un **ba'as**-ut na un wur-o un wu. A kamag wu o-**kan** remen a yaguté nom **ur-ba'as** komo a cirit kashi ur-she'et. Shir taasú ka hoog-mo mo un **ba'as**-ut no remen hoog-m Yeso.

²⁵ No ro egussute untun yege-ca, amba m-moka no muunte be-de un wan-Ruut-m no un wan-Gut-de un hoog-m no ne.†

Bor-ús tet*Campo-ne un ne'a-ne ne*

¹ Kaane komo ne'a-ne, nomo no campo no ne o-dorotte. Nom no kaane komo urege campo no sher un ma-ut **Kiristi** á. Urege campo no ne hyanag bon-de un ka bu-yo notte ur-she'et à, yea goks **Kiristi**, ba no un nomo ye ut-ma.*

² Ka campo-ne yea goks Yeso da-o ye hyene she'et-ur so-de un hoog-m no komo no 'ye ye ut-gos.

³ Taase no muut ur-hi be-de un ga-se ur-bon ko rii-se un cor-se ur-bon ko gund-to un hwor á.†

⁴ Un suge-de un kaane ma, yo depe à, nom no ayewe-to ur-hur un gwugwer-mo ur-hi, komo m-tetemb ne. Gon ka ayewe-to ro m-gos, komo Shir ro to m-hwo un be-ur kashi.

⁵ Un go un ka cow-yo ne'a-ne so-ye ye n-ga ye esse sakto-o un ye be-de Shir à, kume hi un de un ye ut-ayewe. Ye ya'ag campo un ye ne ut-gos.

⁶ Untun **Saratu**, wu nome **Ibrahi** o-dorotte komo wu eeg wu "Rwoog-o re" à. No ma yakar-ye un wu ye, urege no ro m-nom yo depe à komo no yage ko yo ke rii-yo 'ye no o-gyer á.‡

⁷ Kaane ma campo-ne, se no nom barag-se ur-bon remen ne'a no ne. Hyen no ye ut-gos ne, remen ye rott ur-beeb bo no ro á. Baks no, Shir ya'ag ne'a-ne yar-mo un wu komo remen ye kumut hoog-m ba m-ta un no ne. Remen kaane, nomu no ne'a no ne bo depe à, taase yo ken yo tuw no yo wen kon-us no.§

§ **Bor-ús yoor:22 2:22** Hyen komo: Isha 53:9. * **Bor-ús yoor:23 2:23** Hyen komo: Isha 53:7.

† **Bor-ús yoor:25 2:24-25** Hyen komo: Isha 53:5-6 (ut-Girik). * **Bor-ús tet:1 3:1** Hyen komo: Apis 5:22; Koro 3:18. ‡ **Bor-ús tet:3 3:3** Hyen komo: 1Tim 2:9. ‡ **Bor-ús tet:6 3:6** Hyen komo: Taka

18:12. § **Bor-ús tet:7 3:7** Hyen komo: Apis 5:25; Koro 3:19.

Swor ur-koob remen nom un rii kashi

⁸ Ur-kom, kap she'et no m-sok ne un or no ne ne, ko wu ke wu hyen or un wu rii-yo m-was. No hyen ur-'won un gwugwer-mo ur-hi ne.

⁹ No top men-ut jaas-to un men-ut jaas-to ko ur-reeb n-te ur-reeb á, se de no kone go un ka net-wu o-kwum, remen kááne o Shir egte no wu ye'et no o-kwum.*

¹⁰ Ma-to Shir zeeg,

“Bon net-wu cone m-hoog

komo wu hyen ho-to ur-bon à,

Se wu doste rem-de un wu be-de un tep u jaas-o

komo wu dos nu-o un wu be-de ut-raks.

¹¹ Wu ho'os cow-üş yo-se

komo wu nom rii-yo ur-bon yo depe à.

Wu hoob cow-yo un ba ut-ween wu dore yo.

¹² Wan-Koyan ro un 'er-de un ye nome kashi un rii à,

komo wu ro m-ke'e un kon-se un ye ut-to.

Amba wu ro m-tuke un

yan-men-ut jaas-to o-cin.”†

¹³ Urege no m-senge no nomot rii-yo ur-bon, hun-ne deen a hogusse no m-hoog á.

¹⁴ Amba myet un kaane ne, urege no un swo ur-koob remen no m-nom un rii-yo ur-bon, Shir a 'ye no o-kwum. “Taase no hoge gyer-o un yo ye ro m-gyer à, ko komo no was un yo hun-ne zee yea nom ne á.”‡

¹⁵ Ya no **Kiristi** ur-be un hur-ur no komo wu warag Gos-wu wu un hoog-m no. She'et no zongse no shest da-o wu ken wu citu no ma-to un sakto-o no. Amba nom no kaane un gwugwer-mo ur-hi un 'ya m-sek ne.§

¹⁶ Amba shas no ye un gwegwer-mo ur-hi, ut-gos ne. Nom no rem-se ur-bon bo hur-ut noa kaps no á. No jar o-jar no nom rii-yo ba ur-bon á, remen ka ye ro no m-tan o-yo yo à, ye hyenet m-'e remen no ye ma Kiristi ye.

¹⁷ A jiish ur-bon urege con-mo Shir mo no su ur-koob remen no nomog rii-yo depe à otte no su ur-koob remen nom un rii yo-yo à.

¹⁸ **Kiristi** marag o-gaan cot remen **ba'as**-ut na. Wan-ba-ur-ba'as marag remen ya-ut-ba'as. **Kiristi** nomog yo ka remen wu he no m-heet be-de Shir. A hoog wur-o un wu, amba a muuturu Kukt-o un wu un hoog ne.

¹⁹ Un bu-yo **Kukt-o ShirKiristi** haag wu rworuru Ma-to Shir be-de un kukt-to a ka'e m-guw à.

²⁰ Ye nomute Shir koob-de o-dorotte n-ga n-ga, amba Shir hakkurte un ye ne har un da-o **Nuhu** ro un shaab-o o-hat à, remen Shir a rees hono o-dak m-ho. Hun-ne eer a gu'e un ka hat-o, ye ruwe keez keez un ka ho-mo.*

²¹ Ka ho-mo napa-o un bo a yo'osu no m-ho mo gu no m-moka à. Komo ba dos ut-ri'in to o-wur cot á, amba un waktune ne mo Shir un hur-ur gaan. Shir guug no un bu-yo un ine-m Yeso **Kiristi**.

²² **Kiristi** ro m-moka n-Ton, so un re-de Shir. **Yan-tom-ye Shir**, ut-gwomo, komo m-'wons ne kap ro un kom-to un wu.

Bor-üş nass*M-sheer be-de Shir*

* **Bor-üş tet:9 3:9** Hyen komo: Mati 5:43-44. † **Bor-üş tet:12 3:10-12** Hyen komo: Bong 34:12-16 (ut-Girik). ‡ **Bor-üş tet:14 3:14** Hyen komo: Isha 8:12; Mati 5:10. § **Bor-üş tet:15 3:15** Hyen komo: Isha 8:13. * **Bor-üş tet:20 3:20** Hyen komo: Taka 6:1—7:24.

¹ Bo **Kiristi** swo ur-koob un wur-o un wu à, m-moka se no she'et zongse no suut ur-koob bo wu swo de à. Me un zee kaane remen bo un wu swo ur-koob un wur-o un wu rem **Kiristi** à, kutute na unze wu 'yarag ka **ba'as-de** wu nome n-ga à.

² Komo kutute na unze ka net-wu waktunte wu yage yo wu ro m-con à, komo wu ro m-con wu nome Shir o-dorotte har un ta-de un hoog-mo un wu.

³ No regussute no naasute o-da deen n-ga, no un hoge un rerem-mo un go un she'et-de hun-ne ro m-she'et à ye nape Shir á. No un hoge un rerem-mo un saw-to m-'e, un yish-ye ye o-yoor ne, un susuur ne, un biki-to m-swo ne, un tuw-to o-ás ne, har un guw-mo us-toog ne.

⁴ M-moka nay no ne ye n-ga hyanag ut-hyat yo hante no yagute gam-o ur-hi un ye ne be-de un nom un rem-üş yo-se à. Remen kááne komo ye ro no ut-reeb.

⁵ Amba yea shes Shir wu ro un piishe un yan-hoog un margan-ne ne ut-ma à.

⁶ Yo yo rwo'e a rurut **Ma-to m-Rerem** har be-de un ye ro margan-ne m-moka à. Ko de nomte à a piishitu ye ut-ma o-wur untun ko wu ke net-wu, amba m-moka ye ur-she'et un Shir ne un bu-yo un **Kukt-o Shir**.

⁷ Ta-de un ko yo ke rii-yo nomoste yow yow. Remen kaane rwo no ur-hur sak, no garamse hi un no remen no hoksté us-kon.

⁸ Yo jiishe kap à, se no kute or no ne m-was deen, remen was-m ro un bite moor-to ut-**ba'as** to ye nome na à.*

⁹ No barke hun-ne un hur-ut no ba us-hwumug.

¹⁰ Shir ya'ag ko wu ke wan-dor wu m-yar, unze net-wu hoks m-nom yo ken rii-yo remen wu guut yan-dor. Shir ya'ag ká yar-mo, remen kaane a mure no ká yar-mo un cow-yo depe à.

¹¹ Urege wu ken wu ro ut-ma, se wu nom untun wu ro m-rwor un Ma-to Shir à. Urege a ya'ag wu ken yar-mo un gu un hun-ne, se wu nom un beeb-de Shir ya'u wu à. Remen un ko yo ke rii-yo Shir a kum ur-bongon rem **Yeso Kiristi**. Me us-kon hun-ne a 'ye Shir m-seps, ut-gwomo ne, ba m-ta. **Amin**.

Swo ur-koob remen dor Yeso

¹² No nay-ne re, taase no hyen ut-hyat un koob-de no m-swo à sa o zee rii pu-yo koru no.

¹³ Amba nom no o-zak, remen no m-swo ur-koob bo **Kiristi** swo de à. Remen noa nom o-zak deen da-o wu he m-muun un seps-mo un wu ne à.

¹⁴ Urege a pyapurtu no remen jin-ur **Kiristi**, no ya-o-kwum-ye, remen Kukt-o m-seps, un o Shir ne ro be-ur no.

¹⁵ Urege no swoog ur-koob, taase de nom remen no hoog net, ko ur-hyow, ko ne yo ken rii yo-yo, ko o-hebe gwuw.

¹⁶ No hoge 'e-mo un swo ur-koob remen no **yan-dor Yeso** á. Un suge-de un kaane ma, bom no Shir remen no ye ma **Kiristi** ye.

¹⁷ Da-o nomoste o Shir hette piishe un hun-ne ye un wu ut-ma à. Komo urege piish un ma-to un wu takante be-ur na. ¿Ya he kor un ye yage nome un ma-to un wu o-dorotte **Ma-to m-Rerem** to Shir?

¹⁸ “Urege kashi un hun-ne possute un yish jaas-ye, ¿ya he m-kor un ye nape Shir ne à un **ya-ur-ba'as** ne?”†

¹⁹ Remen kaane, ka ye ro un swo ur-koob remen dorotte-o Shir à, ye senge nom un rii-yo depe à. Komo ye bup Shir kom-ut yoor, remen Shir kashi-wu, wu nome o-dak o-Ton ne.

* **Bor-üş nass:8 4:8** Hyen komo: Swoq 10:12. † **Bor-üş nass:18 4:18** Hyen komo: Swoq 11:31 (ut-Girik).

Bor-uş taan

Sek-ye un beeb-ye ne

¹ Um conog m-do sek-ye no jaab-o ut-men. Me abre ko-sek, me wu hyane bo **Kiristi** swo ur-koob à. Komo kane co a wong seps-mo un wu un me ne da-o a he na mo m-kute à.

² Warag no yan-gut-de un kur-o Shir bobsu no à. No nom m-guw untun ya-ur-gut ba ye a gakte á, amba un con-mo ut-men, bo Shir cone no warag à. Nom no kaane ba remen gop-de un hwor á amba un con-mo ut-men.*

³ Ka ye Shir bobsu no à, no sawsu ye us-nu á, amba kute no ye bu-yo ur-bon.

⁴ Amba da-o Yeso ko-Gwomo-wu un ya-ut-Gut woone noa goks gond-o un seps-mo un wu, oa naase á.

⁵ No beeb-ye kap, nomo no sek-ye o-dorotte. Ko wu ke wu gweregse or un wu ur-hi. Ma-to Shir zeeg,

“Shir ro m-'yar un yan-nu-mo ur-hi,
amba wu ro un 'ya ur-ho
be-de yan-gwegwer-mo ur-hi.”†

⁶ Gweregse no hi un no un kus-o un caari-to ut-kom to ur-beeb to Shir, remen da-o wo wo'e wua 'ye no m-sek un co.‡

⁷ Shir conog no, remen kaane, heetu no wu bo un yo rangsu no à.

⁸ Garamse hi un no, no she'et zongse komo yish hoog-ye. Wan-yage-ut no, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**, wu ro ut-dwum untun o-zur o-kot, yo ro ut-tuw un hoob-o un wu yo he m-ho à.

⁹ Kwangu no wu, no she'et ur-beeb ne un sher-m no. No nepste hono o-dak kap or no ne **yan-dor Yeso** ro m-swo ur-koob bo no ro m-swo à.

¹⁰ Shir guug na un ko yo ke bu-yo. Wu daagu na remen wu wongté seps-mo un wu un na ne. Ka seps-mo ro m-she'et ba m-ta. Wua wong-mo un na ne remen a dorute Yeso **Kiristi**. No su ur-koob m-moka, amba ujime o-da hiin, Shir a muut no hond hond, wu sher no komo wu tor no ur-beeb ne.

¹¹ Me us-kon unze Shir a nom ut-gwomo ur-beeb ne har da-o ba m-ta.
Amin.

Gas-de ur-kom

¹² Un beeb-ur Siras§ or na ko-yan-ess ut-ma à, um genbe no ka takurda-o o-kotton remen um ye'et no beeb-de us-rwun komo um rurú no, unze yo ka yar-mo Shir mo. Remen kaane sher no m-'wons ne be-de un ká yar-mo.*

¹³ Yan-dor Wan-Koyan un dak-o o-**Babira** ye a daage mosse un no ne à ro no m-gas. Kaane ma wa re Markus n-me un **Kiristi**, ro no m-tombe un gas-de un wu.†

¹⁴ Gas no or na ne un gamat-de m-was. Me us-kon Shir 'ye ko wu ke wu ro be-ur no à gwugwu-mo ur-hur, ye ro n-me un **Kiristi** à.

* **Bor-uş taan:2 5:2** Hyen komo: Yoha 21:15-17. † **Bor-uş taan:5 5:5** Hyen komo: Swoo 3:34 (ut-Girik). ‡ **Bor-uş taan:6 5:6** Hyen komo: Mati 23:12; Ruka 14:11; 18:14. § **Bor-uş taan:12 5:12** ut-Girik: Sirabanus. * **Bor-uş taan:12 5:12** Hyen komo: Seng 15:22,40. † **Bor-uş taan:13 5:13** Hyen komo: Seng 12:12,25; 13:13; 15:37-39; Koro 4:10; Pmon 24.

Takurda-o Bitrus ayoore-o

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-2

Eeg-o un yan-dor 1:3-21

Yan-yoos-de ut-bo 2:1-22

Muun-m Kiristi de ur-buste 3:1-18

Bitrus ro ur-gas

¹ Me, Simon Bitrus, ko-guw komo un **wan-Tom Yeso Kiristi** ne. Me genbe ka takurda-o ha-mo un be-de un ye gokse m-sher o-nip ne untun mo ma na. No un nom kaane un bu-yo kashi-o Shir na un Yeso **Kiristi** ne **Wan-Gwu**.

² Me us-kon Shir 'ye sengu no m-'ya m-yar deen deen, un gwugwu-mo ur-hur un bu-yo nap-se Shir un Yeso Wan-Koyan na ne.

M-bo'osse be-de un nap un Shir

³ Beeb-de un wu de n-Ton shir ya'ag na koyan yo a o-hoob remen hoog-m na un sok-mo un wu ne be-de un nap-se a napu wu à. Wu agu na un seps-mo un bon-de un wu ne.

⁴ Remen kaane, wu essute na kashi un caari-to un ma-to un wu, remen no waragte kashi, bo Shir ro kashi à. Komo wu essute na, no possute sabre-o ro n-me un hono o-dak o dish-o yo-o hante à.

⁵ Remen kaane, nom no bo un nom-m no, no doote sher-m no ur-bon, ur-bon komo no doo de us-nap,

⁶ us-nap komo no doo se garamse un hi un no, be-de un garamse hi un no komo no doo un 'mo ur-hur, un 'mo ur-hur komo no doo nom un o-shir.

⁷ Un nom un yo ro o-shir à, no doo gwugwer-mo ur-hur, un gwugwer-mo ur-hur no doo m-was ne.

⁸ Urege no m-nom un go un ka rem-se, se a wen no m-warag hwaa m-saare ne be-de un nap-us Wan-Koyan Yeso **Kiristi**.

⁹ Amba urege net bo'ose un ka cow-yo á, ya wu ro untun net-wu ro m-hyan ur-bon ne á ko ko-po. To-ut ka'ag wu unze, Shir soksote wu **ba'as-to** un wu, to wu nome à cin ba wu un sher be-ur Yeso **Kiristi**.

¹⁰ Remen kaane or re ne yan-dor, nom no bo un hoks-m no, no nom rii-yo ur-bon no kutute hi un no un ye ken ye ne unze Shir daagu no komo ne wu eeg no hun-ne ye un wu. Urege no nomog ka rem-se, no hede m-he á.

¹¹ Un kaane, Shir a barku no caari-de ur-barke un be-ur Yeso **Kiristi** wu ro Wan-Koyan un **Wan-Gwu** ne he gwomo-to un wu to he m-she'et har da-o ba m-ta à.

Tu'e un Ma-to Shir yish

¹² Ko de nomte no napse ka rem-se à, komo no bups ka yoos-de o-nip ne o no nape à, amba man sengu no m-bakse.

¹³ Um nomog us-barag myet-mo un ho-to un hoog-m re, um hyanag hond hond o, a sengu no m-bakse un ka rem-se koyanda.

¹⁴ Um napse man meres ba m-jime. Remen Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** regusute, wu russute me kaane.

¹⁵ O rwo'e mette m-senge deen um rurutu no ka rem-se cin m-moka. Me un zee kaane remen no ma'asté se m-baks ko o ke da-o, da-o me merse.

Ye he hyan un seps-m Yeso Kiristi

¹⁶ Da-o te ruru no unze, Wan-Koyan na Yeso **Kiristi**,* wua muun ut-gwomo ne, ba te m-bim zwom-o wu ken wu rwore o us-weer á. Amba un yish te, te hyane nip-o un seps-mo un wu.

¹⁷ Remen Shir o-Tato ya'astu wu m-sek m-seps ne, da-o ka cor-o rwuune be-de un seps-mo ut-gwomo o zet wu, "Wu ka wu ro Wà re, wu me m-con o-zak m-sok ne à."

¹⁸ Te un hi un te, te ro kon kane un **Kiristi** ne un haag-o Shir, komo da-o Shir teprune zee-mo n-Ton shir à, te hogusse yo wu zee à.†

¹⁹ Te napse komo unze, ma-to **yan-Rwor un Ma-to Shir** gene à nip-o. Raag no ka Ma-to m-sok ne no muut ur-hi kane, untun pitirra-de ro m-hante m-cecar be-to o-comb à, har ish peegete, Myar-yo n-Sot konte un hur-ur no.

²⁰ Ro ur-bon ne no nep unze, ko wan-gaan be-to un **yan-Rwor un Ma-to Shir** da-o ye gene takurda-o Shir à, yatt-wu gene remen napse un wu á.

²¹ Me un zee kane remen **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye boog gen un ko rii gaan remen ye un hi un de un ye á, ko wu ken wu ru ye m-gen á amba **Kukt-o Shir** o teke ye co.

Bor-us yoor

Bitrus nak yan-dor ut-to

¹ Cin n-ga be-de hun-ne ye o-**Isra**, yan-rwor un Ma-to Shir ya-ut-bo ro kon. To, kaane ha, be un no a kum yan-yoos-de ut-bo. Yea hante yoos-de ut-bo mosse un Shir ne. Amba yea 'ye ur-hek ko wan-gaan wu nept unze bo-to á. Ka bo-to a naas hun-ne ye shere be-de un to à. Ka yan-yoos-de ut-bo ye har yea yage **Kiristi**, Wan-Koyan wu un ye wu ruru ye be-de un **ba'as-de** un ye à. Nom un kaane a hante ye o-sabre ba un rem.

² Hun-ne deen a dore cow-se un ye se m-ba m'e, un kaane komo ye ken ye hette hyan un cow-yo o-nip ba ur-bon.

³ Ya-o-suub ye ka ya-ur-yoos-ye. Yea raks no be-de un rure un no ut-zwom to ye cekre à, remen ye kumut rii ko hwor be un no. Amba re n-ga, Shir essusute wua piishe ye ut-ma. Komo Shir ro zongse wu nomot kaane. Komo wua saburse ye.

⁴ No napse re n-ga da-o ye ken **yan-tom-ye Shir** ye nome ur-ba'as à, Shir sabursute ye. Wu gak ye gung, wu jorbe n-me un kuub-o o-comb o un den-o o-ra, be-de wu ro m-ka un yan-men-ut jaas-to à, se un ho-de un piish ut-ma.

⁵ No napse unze n-ga, un da-o **Nuhu** da-o hun-ne tuke Shir o-cin à, Shir hoge 'won-de un ye á. Wu hoomte ye n-te m-ho, mo re hono o-dak à, se **Nuhu** un ye ken nen ta'oor-ye ne un den-o wu. **Nuhu** ko'oturu unze hun-ne she'et kashi ur-she'et, ye nom yo Shir cone à. Shir guug wu un ye ken hun-ne ye ne.*

⁶ Komo no napse n-ga, Shir piishite hun-ne ye un bo-to o-**Sodom**, o-**Gomora** ne ut-ma. Remen ye nomog men-ut jaas-to, komo wu tukste ye un bo-to un ye ne o-ra, cow-mo kuse cot. Da-o wu nome kaane à, wu kute hun-ne unze wua 'ye ka hun-ne ye tuke wu o-cin à ur-koob.†

⁷ Wu guug **Rot**, kashi un net. Ka da-de wu tuksuru o-**Sodom**. **Rot** cowog o-regen deen remen rii-yo m'e yo ka hun-ne ye o-**Sodom**, o-**Gomora** ne nome à.‡

* **Bor-o gaan:16 1:16** Wu Shir daagne à. † **Bor-o gaan:18 1:18** Hyen komo: Mati 17:1-5; Mark 9:2-7; Ruka 9:28-35. * **Bor-us yoor:5 2:5** Hyen komo: Taka 6:1—7:24. † **Bor-us yoor:6 2:6** Hyen komo: Taka 19:24. ‡ **Bor-us yoor:7 2:7** Hyen komo: Taka 19:1-16.

⁸ Wu she'ette mosse un hun-ne yo-ye ne, ko de ke ho-de wu hyen rem-se un ba ur-bon se ye nome à. Komo wu hoge men-ut jaas-to ye nome à. Kap yo ka naaste men-to un wu deen, remen wu net kashi-wu.

⁹ Urege har kááne o, Wan-Koyan nepste bo wu he gu un hun-ne ye Shir be-de ut-meger à. Komo wu neps bo wu he senge un 'ya un yan-men-ut jaas-to ur-koob à, har ho-de un piish ut-ma to ur-kom woonte.

¹⁰ To ka nip-to, yagunte ken ka ye ro m-dore un sabre-o un hur-de un ye de **ur-ba'as** à. Ye komo 'yar ut-gwomo. Remen uk o-cin m-nu ne ye hoote ur-hur un taase ye hoge gyer-o un yo'og un **yan-tom-ye Shir**.

¹¹ Ko **yan-tom-ye Shir** ye jiishe ka yan-yoos-de ut-bo ye ur-beeb à, ye ro m-yo'og un ka yan-yoos-de ut-bo ye á. Ko ye naas ye ut-men un n-co o un Wan-Koyan á.

¹² Amba ka yan-yoos-de ut-bo ye ro m-nom untun gut-to o-kot to rotte beeb-de o-ceker á, amba ye ro m-nom yo wur-to un ye cone ye nom à. An nom ka gut-to remen hun-ne shipt komo ye pen. Untu ut-gut ka yan-yoos-de ut-bo ye ro, remen kaane ye ro m-rwor un ma-ut yo-to be-de un rii-yo ye nape á.

¹³ Shir a sabursu ye bo ye rwo'e hun-ne swo ur-koob à. Ka yan-yoos-de ut-bo ye ro m-hoge rerem-mo ut-biki deen be-de ye ro m-re m-swo ne à, ko un non-ho cangam. Ye ro un hoge o-zak ye egussute no ko da-o ye morge un no ne be-de un karge de m-re. Remen kaane a no m-gwoť m-sek ne á komo ye hantu no m'e.

¹⁴ Yish-ye un ye shiishte o-ás, gop-de un ye de **ur-ba'as** de tak m-ciig á. Ye m-nakan un hun-ne ye m-garamse un hi un de un ye á n-me **ur-ba'as**, a yoosussute ye o-suub m-sok ne. Shir ru'utu ye nu-o yo-o.

¹⁵ Ye yagute kashi o-cow, ye dorute cow-o Baram wà Beyor wan-con-to un hwor-ye un men-ut jaas-to.

¹⁶ Amba Shir weneg Baram nom un rii yo-yo da-o janka-yo un wu kangsu wu un cor-o un ko-hun à. §

¹⁷ Ka yan-yoos-de ut-bo ye hwaa ye ro untun yish-to m-ho to huse à, komo ya ye ro untun zaan-mo ke'ente-to ba un kem. Remen kááne Shir essute ye caari-o un kuub-o comb-o rim-o cip, o ro ye ur'er.

¹⁸ Be-de un ses-se un ye un hun-to o-hwaa ne, ye durumsute hun-ne m-dore un con-m rem-üş ma-hun. Ye ro m-senge ye nakanté ká ye posse un she'et-de **ur-ba'as** à, ye waragte m-nom **ur-ba'as** komo.

¹⁹ Ye ro m-zee un hun-ne, "Urege no dorute yoos-ur te, Shir a ru no dore un ka **karamsa**-o á. Noa hoks m-nom un yo no cone à." Um zeeg ye guw-ne remen urege net yagute rii hoks wu, ya wu ro untun ko-guw be-de un ka rii-yo. Wua hoks yo m-yage á. Amba ka yan-yoos-de ut-bo ye un hi un de un ye, ye rott gwomo-to un nom un yo ye cone á. Guw-ne ye ya m-nom un rii-yo ba ur-bon yo, yo he ye m-sabarse à.

²⁰ Me un zee yo ka mosse un yan-yoos-de ut-bo ne remen ye rwunte be-de un rii-yo ba ur-bon yo un hono o-dak yo ro m-naas un hur-de un hun-ne à. Yo ka un nome remen ye nak Yeso **Kiristi** wu ro Wan-Koyan un **Wan-Gwu** ne. Amba m-moka ye yagute rii yo-yo hoks ye, ye ro yo komo m-nome o-dorotte. Remen kaane hoog-mo un ye ur-buste a jiish m-naase arge-mo n-ga, remen ye yagute **Kiristi**.

²¹ A jiish ye a ro zeege ye tak un nap un cow-o kashi á, otte nap-mo ye napu o amba ye tuke o o-cin o a ya'asu ye à.

²² Rii-yo ye nome à yo nomog hond hond un ka Swoog-to ut-Ma to ne unze, "Wo-o gwo'og ut-gwò yo warguru to m-rekem."* Komo, "Arede-yo a zore à yo waragte ut-byorke n-me o-rup."

Bor-us tet

Ho-de un Wan-Koyan roon

¹ Nay-ne re, o ka o ro takurda-o ayoore-o, o um genbu no à. N-me un ká takurda-to ut-yoor, um sengute, um dootu no jaab-o ut-men, no nomot barag-se ur-bon be-de un bakse un no rii-yo no rege no nepse à.

² Um conog no baks Ma-to Shir to **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye un ba mukop rwore n-ga n-ga à, komo un **karamsa-o Kiristi** ne Wan-Koyan na, **Wan-Gwu**, ká yo **yan-Tom Yeso** ruru no à.

³ Yo jiishe à, depete no nep unze n-me un ho-to ur-kom, ya-ur-ar roon, ye nemestú no remen sakto-o yo-o garamsute hoog-mo un ye.*

⁴ Yea zee, "¿Ashi wu un zee no ka wua muun à? To, ¿ke ne wu ro? Amba yatt-yo barme á bo ka ye ro sek-ye te ye ur-takan merse kap à. Koyan yo ro bo yo ro cin da-o Shir nome hono o-dak à!"

⁵ Bunbarag ye yage rii-yo ye nepse à. Remen n-ga reeno Shir ya'ag ma-to un wu. Komo un nom un kaane, wu nome ut-ke'ente. Un ka cow-o gaan-yo, wu rwo'e dak-o rwuun n-me m-ho, wu rigimse o m-ho.†

⁶ Komo wu sabarsute ka hono o-dak o n-ga o m-ho, da-o wu hante caari-o un kem à.‡

⁷ Un ká gom-ur gaan-de, Shir este hono o-dak o m-moka o o-Ton ne remen to tuk o-ra, komo a un yagu to se ho-de un piish ut-ma un sabarse un hun-ne ne ye rotte Shir á.

⁸ Amba no nay-ne re taase to-to ke no ká rii gaan-yo á. Ho-ur gaan un hak o-dugu ne ragaan o be-ur Wan-Koyan.§

⁹ Wan-Koyan rott m-it be-de un shoos un ma-to un wu á, bo ye ken ye deke ye zee it-mo à. Men-to wu ro m-gaag rem no, remen wu con no sabre á, amba ko wu ke wu waktune, wu yagne **ba'as-to** un wu.

¹⁰ Amba ho-ur Wan-Koyan a haan untun ko-hyow. Ton-o a ege har ur-dwum ne, hon us-rem se a tuk o-ra, o-dak un hon un rii-yo ro ne n-me un o à yoa warag m-zar.*

¹¹ Cin de kaane koyan he m-sabre à, ¿Yan go un hun-ne ye depe no she'et? Depete no she'et un hoog-m no ba m-kukop bo Shir ro à.

¹² Bo no un gwot-o un ho-de Shir woonte hor-m-hor à, un ká ho-de Shir a tuks o-Ton o-ra, komo ko yo ke rii-yo n-Ton yoa yee un hund-o o-ra.

¹³ Amba be-de un dek un ma-to wu esse à, a un gwot-o un haan-mo un Ton-o pu-o un dak-o pu-o ne, hur-o un kashi un hun-ne.†

¹⁴ Remen kaane nay-ne re, bo no un waase-de un ka rem-se korot kap à, sengu no. No nom rii-yo ur-bon remen Shir hyenet no ba m-kukop. Bo wua zee no nomog rii yo-yo á. No nom rii-yo ur-bon komo remen Shir hyenet no ur-she'et n-me m-gwugwu mo ur-hur un wu ne.

¹⁵ Nap no un hur-ur no unze 'mo un hur-ur Wan-Koyan na gwu-o, untun bo or na Burus genbe no un nap-se Shir ya'u wu à.

* **Bor-us yoor:22 2:22** Hyen komo: Swo 26:11. * **Bor-us tet:3 3:3** Hyen komo: Ydas 18. † **Bor-us tet:5 3:5** Hyen komo: Taka 1:6-9. ‡ **Bor-us tet:6 3:6** Hyen komo: Taka 7:11. § **Bor-us tet:8 3:8** Hyen komo: Bong 90:4. * **Bor-us tet:10 3:10** Hyen komo: Mati 24:43; Ruka 12:39; 1Tas 5:2; Hyan 16:15. † **Bor-us tet:13 3:13** Hyen komo: Isha 65:17; 66:22; Hyan 21:1.

¹⁶ Ragaan-wu gene takurda-to un wu mosse un ká ma-ut gaan-to ne. Amba ges-o un yo wu rwore n-me un takurda-to un wu à ro un rem-o m-nap ne. Hun-ne ye ro kang-o gaan á, un koob-de un nap-se un ye, ye piti ma-to un wu, ye muutu to rii hor-yo n-hon, bo ye wete m-nom un to ken be-to un takurda-o Shir à. Be-de un nom-mo un kaane ro m-rwo Shir rotte ye m-sabarse.

Ma-ut Bitrus to ur-kom

¹⁷ Remen kaane nay-ne re, bo no nypse un kaane ne à, 'er no hi un no taase ma-to un hun-ne ye un ba o-**karamsa** egusse no no taagute un con-ut no ut-soto.

¹⁸ Amba bo'osu no n-me m-sok un nap-uš Wan-Koyan na Yešo **KiristiWan-Gwu**. Wu a he m-sekemse cir-mo m-moka har da-o ba m-ta à. **Amin.**

Takurda-o Yohana aco

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-4

M-cucar un o-comb ne 1:5—2:29

Yakar-ye Shir un yakar-ye ko-Gwomo-wu un ya-ut-koṭ ne 3:1-24

O-nip un ur-ba'as ne 4:1-6

Yo was-m he m-nom à 4:7-21

Sher-mo re ur-ho à 5:1-21

Gom-de un hoog

¹ Te genbute no ma-to un ká wu rokne cin ur-takan à, ká wu te hoge ma-to un wu komo te hyenes à. Te hyeneste wu un yish te komo te ci'is wu un kom-ut te. Wu gom-de un hoog de.*

² Ká wu ro un 'ya un hoog à rwuunte cas, te hyeneste kor-mo un to, komo te ro ya-us-tor un yo te hyane à. M-moka te no m-rure ka ma-to un hoog-mo un ba m-ta mo, mo ro'e be-de Shir Tato na à, m-moka mo be-ur na.†

³ Yo te hoge, un yo te hyane ne à, yo te no m-rure, remen no ma'aste kang-o gaan un te ne. Bo te kang-o gaan o-Tato ne un Wà un wu ne Yeso **Kiristi** à.‡

⁴ Te no m-gene un kà rem-se remen te shooste zak-o te.

Shir cecar-mo

⁵ Tom-o ká o te o hogne be-ur Yeso à komo o te ruru no, Shir cecar-mo, comb-o ro kon be-de un wu á ko hiin.

⁶ Urege a m-zee a ur-she'et kang-o gaan un Shir ne, amba a ur-she'et n-me o-comb, bo-to atte, komo a un she'et-de o-nip á.

⁷ Amba urege a ur-she'et be-de m-cecar bo Shir ro à, a kang-o gaan un or na ne. Komo hyó-m Wà un wu Yeso sokste **ba'as**-ut na kap.

⁸ Urege a zeege a rott **ur-ba'as** á, raks-to atte hi un na, komo nip-o ro kon un hur-ut na á.

⁹ Amba urege a rworog **ba'as**-ut na be-de Shir, wu kashi-wu, wan-shoos ut-ma wu, wu ho'osu **ba'as**-ut na, komo wu soks **ba'as**-ut na, wu so'osu na ko se ke rem-us yo-se se kap.

¹⁰ Urege a zeege a nom **ur-ba'as** á, a muute Shir wa-ut-bo, komo ma-to un wu ro kon un hur-ut na á.

Bor-us yoor

Ma-to un nap un Shir

¹ Yakar re, ye me m-was à, me no m-gende un to ka, taase no nom **ur-ba'as** á. Amba urege ne wu ken nomog **ur-ba'as** be un no, a ro un Wa-ut-Orom ne be-de Shir o-Tato, wu he kon un Shir rem na à, Yeso **Kiristi**, wu rott **ur-ba'as** á, ko hiin.

² Wu wu ya'ase hyó-mo un wu ur-sake a rurut na be-to un **ba'as**-ut na. Yanze ne to ma na un hon-de un to á, har un to un hono o-dak ne kap.

³ Kaane o a he m-nap a nak Shir, urege a dorute **karamsa**-o un wu.

⁴ Kowan wu zee wu nak Shir, amba wu dore **karamsa**-o un wu á, ko-ya-ut-bo-wu. Nip-o ro kon un hur-de un un wu á.

* **Bor-o gaan:1 1:1** Hyen komo: Yoha 1:1. † **Bor-o gaan:2 1:2** Hyen komo: Yoha 1:14. ‡ **Bor-o gaan:3 1:3** Wu Shir daagne à.

⁵ Amba kap wu nome o-dorotte un Ma-to Shir à, con-to Shir shiig o-nip un hur-de un wu. Kaane o a m-nap unze a kang-o gaan un Shir ne.

⁶ Kap bon wu zee wu ro kang-o gaan un Shir ne à, se wu nomog bo Yeso nome à.

Karamsa-o pu-o

⁷ Nay re ne, ba **karamsa**-o pu-o o me no m-gene á amba ká ut-o o, ká o no nape cin ur-takan à. Kà **karamsa**-o ut-o o ro tom-o no hoge à.*

⁸ Amba man hoks o m-zee **karamsa**-o pu-o, a un hyan un nip-o un o be-de un wu un be-ur no ne. Noa hyen comb-o ro m-dosse, cecar-mo o-nip ro m-dakan.

⁹ Kowan wu zee wu ro be-de m-cecar à, komo wu ro m-yage un or un wu, har m-moka à n-me o-comb wu ro.

¹⁰ Wu ro m-was un or un wu à, n-me m-cecar wu ro. Wu ro m-nom rii-yo he kaps un wu ken á.

¹¹ Amba wan-yage-ut or un wu ne, n-me o-comb o wu ro. Tomso ne n-me o-comb o wu ro m-neke. Wu nap be-de wu he m-hwo un na-o un wu á, remen comb-o pooste yish-ye un wu.

¹² No yakar re, ye me m-was à, me un genbu no
remen Shir ho'osutu no **ba'as**-ut no
rem Yeso **Kiristi**.

¹³ Tat-ne un in-ne ne, me un genbe no
remen no nepste wu,
wu ro cin ba a ro nomog hono o-dak à.

No beeb-ye, me un genbu no to
remen no kapste **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**.

¹⁴ Yakar re, um genbute no,
remen no nepste o-Tato.

Tat-ne, um genbute no
remen no nepste ká wu ro cin ur-takan à.

Beeb-ye, um genbute no remen no m-'wons ne,
komo ma-to Shir ro kon n-me un no,
har no mo'ogse ká yo-yo yo.

Taase no cun kà hono o-dak o

¹⁵ Taase no cun hono o-dak, ko komo rem-se ro n-me un o á. Urege wu ken wu conog hono o-dak, con-to o-Tato ro kon o ká be-de un wu á

¹⁶ Remen kap rem-se ro un hono o-dak à, untun hoob-o un hoge un rerem-mo un rii-yo wur-o cone à, un gop-de un hyan-o un yish ne, komo un gwon-mo un rii-yo a kume ne à. To ká ba be-de o-Tato to rwuune á, amba be-de un hono o-dak to rwuune.

¹⁷ Hono o-dak un gop-de un o ne a tees, amba net-wu dore con-mo Shir à wua kum hoog-o ba m-ta.

Yan-yage-ut Yeso Kiristi

¹⁸ Yakar re, kom-de hono o-dak de ka. Bo no hoge unze wan-Ryaab-üş Yeso **Kiristi** roon da-o ur-kom à, ko m-moka yan-yage-ut Yeso **Kiristi** rusunte ut-moor ne. Remen kaane a nepste unze a n-me un ka da-o.

¹⁹ Ká hun-ne ye un rwuun be-ur na, myet un kaane ne ye kang-o gaan un na ne á. Ye rotte kang-o gaan un na ne, ye roa she'et be-ur gaan un na ne. Amba koos-mo un ye, mo a nepte ye ma na ye á, ko n-ga.

* **Bor-üş yoor:7 2:7** Hyen komo: Yoha 13:34.

²⁰ Amba no, Yeso **Kiristi** ya'ag no **Kukt-o Shir**. No komo, kap, no nepste o-nip.

²¹ Me m-gende no, yanze me unze no nap o-nip á, se de remen no nepste o. Amba no nepste yatt bo-to he m-rwuun be-de o-nip á.

²² ¿Wan wu ro ko-ya-ut-bo? Kap bon wu ro m-zee Yeso wu ro **Kiristi** á. Gon ka net-wu ro wan-Ryaab-üş Yeso **Kiristi**, wu yagute Shir, o-Tato un Wà ne Yeso.

²³ Yatt-wu he nom un she-mo un Wà, wu kumut o-Tato á, amba wu gokse Wà à, wu ro ká o-Tato ne.

²⁴ No ne, rii-yo no hoge cin n-ga ne à, se no ess yo un hur-ut no. Urege ne rii-yo no hoge à, no esste yo un hur-ut no, noa ma'as kang-o gaan o-Tato ne un Wà un wu ne, Yeso.

²⁵ Yeso sworog o-nu, wua 'ye na hoog-o un ba m-ta.

²⁶ Me m-gende no um nekt to-ut no remen go un ká ye ro no un con m-egusse à.

²⁷ Amba no, Yeso ya'aste no **Kukt-o Shir**. M-moka ka Kukt-o ro be un no. No un dish-o wu ken wu yoosutu no komo á. Remen yan á, Kukt-o ro no m-yoose un ko yo ke rii-yo. Yoos-de un o-Kukt ne bo-to á, nip-o. Nom no o-dorotte un ka yoos-de ne, she'et no be-ur Yeso **Kiristi**.

²⁸ Yakar re, sengu no n-me un **Kiristi**, remen da-o wu muune a ho'oste ur-hur, bo a hyen m'e un her-o un wu ho-de wu haan á.

²⁹ Urege no nak **Kiristi**, ko-yan-men-ut pus-to wu, no nak o ka unze bon wu ro un men-ut pus-to ne à, wà-wu Shir wu.

Bor-üş tet

Yakar-ye Shir un yakar-ye un ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot ne

¹ Gwot no go un was-mo Shir Tato na kutu na à, har wu zee na yakar-ye un wu a ro. Ka boose a ro. Hun-ne ye un hono o-dak ye nap na á, remen ye nap Tato na Shir á.*

² Or re ne, ye me m-was à, m-moka yakar-ye Shir a ro. Amba har m-moka a kutu na yo a he m-warag á. A nepste da-de wu muune, a warag untun Yeso **Kiristi**, remen a hyen wu bo wu ro à.

³ Kap wu hwo ur-hur wu waragte untun wu à, se wu waragte ba m-kukop 'mo ur-hur bo Yeso ro à.

⁴ Net-wu senge she'et-de **ur-ba'as** à, wu paks o ka **karamsa-o Shir**. Remen nom **ur-ba'as** jet un **karamsa-o Shir** o.

⁵ No nepste Yeso **Kiristi**, wu un haan remen wu dek **ba'as-ut** na. Wu ne wu rott **ur-ba'as** á.†

⁶ Kowan wu she'ete kang-o gaan un wu ne, wua senge nom **ur-ba'as** á. Amba kowan wu senge nom **ur-ba'as**, wu nap wu á.

⁷ Yakar re, taase wu ken wu raks no, wu ro un nom un kashi un rii à, kashi-wu, bo **Kiristi** ro o-kashi á.

⁸ Bon net-wu ro m-ma'as un nom ut-**ba'as** à, wu mà **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu, remen cin n-ga ne **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wa-ut-**ba'as**-wu. Amba Yeso **Wà-wu Shir** haante remen wu saburté senge-mo un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**.

* **Bor-üş tet:1 3:1** Hyen komo: Yoha 1:12. † **Bor-üş tet:5 3:5** Hyen komo: Yoha 1:29.

⁹ Kap bon net-wu ro mat-de Shir à, wu m-senge un nom **ur-ba'as** á, remen go-ye Shir ro kon un hur-de un wu. Tomso ne wu hoks m-senge m-nom **ur-ba'as** á, remen mat-de Shir de wu ro.

¹⁰ Kaane o a he m-nap un yakar-ye Shir un yakar-ye un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ne. Kowan wu ro m-nom un kashi rii á, komo wu ro un was un or un wu á, wu mà Shir wu á.

Was un or ru ne

¹¹ Ma-to no hoge cin ur-takan à, to ka, a was no or na ne.‡

¹² Taase a warag untun **Keen**. **Keen** wu ro'e wà-wu un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, wu ho'e heno un wu à. ¿Remen yan o ne wu hoote heno un wu? Remen rem-se wu ro m-nom à, yo-se se, se ma heno un wu ne, rem-us so-se se.§

¹³ Yan-dor Yeso, taase no bup o-nu urege hun-ne yagutu no un hono o-dak.

¹⁴ Na ne, a nepste a possute m-mar, a wooste be-de un hoog remen a m-was un or na ne ne. Net-wu ro m-was un or un wu á, wu ro'osuturu o ka un she'et-de m-mar.*

¹⁵ Kowan wu ron yage-ut or un wu, wan-ho de un net-wu ka. No nepste ne wan-ho de un net ro kon wu he m-she'et un hoog ne o Shir o un ba m-ta á.

¹⁶ Rii-yo hante a nept m-was à, remen Yeso **Kiristi** ya'aste hoog-o un wu rem na. Na ne, depute a ya'as hi un na rem or na ne.

¹⁷ Net-wu hyane wu ro un rii-yo m-re ne à, wu hyanuru or ru wu wu ka wu rott rii á, wu ne, wu 'ya wu á, ¿was-mo Shir ro un hur-de un wu o ka?

¹⁸ Yakar re, no nom was-mo o-nu temb á, amba yage a hyenet un rem-se no m-nom à o-nip ne.

A she'et no sasa be-de Shir

¹⁹ Kaane o a nape unze na ya-o-nip-ye, a ho'os hur un na sak da-o a m-es un her-o Shir à.

²⁰ Ko hur-ur na kaps na, a nep unze Shir aragte hur-ur na, komo wu neps koyan.

²¹ Or re ne, ye me m-was à, urege hur-ut na hees na á, a she'et be-to Shir sasa.

²² Aa kum kap rii-yo a kone be-de Shir à, remen a nomutu wu o-dorotte, tomso ne a ro m-nom un rii-yo wu cone à.

²³ Yo Shir zee a nom à yo ka: A sher no un jin-ur Wà un wu Yeso **Kiristi**, tomso ne a was un or na ne ne, bo Yeso **Kiristi** zee na à.†

²⁴ Ye ro o-dorotte un **karamsa**-o Shir à ye ro n-me un Shir, Shir ro komo n-me un ye. Kaane a nape unze wu ro n-me un na: A un nap to kà remen Kukt-o wu ya'u na à.

Bor-üş nass

Kukt-o Shir un o ma ko-wa-ut-yage ne

¹ Or re ne, ye me m-was à, yan-ko'ot un ma-to ut-bo rusunte hono o-dak ko kene unze yan-rwor un Ma-to Shir ye ka. Remen kaane, no goks kowan wu zee wu ro un **Kukt-o Shir** ne á. Se no me'este, no gut, ko **Kukt-o Shir** o nip o.

² Cow-yo no hette nap un un **Kukt-o Shir** à, yo ka. Kap net-wu deke Yeso **Kiristi**, wu heesunte un wur-o un net à, ka net-wu ro un **Kukt-o Shir** ne.

‡ **Bor-üş tet:11 3:11** Hyen komo: Yoha 13:34. § **Bor-üş tet:12 3:12** Hyen komo: Taka 4:8.

* **Bor-üş tet:14 3:14** Hyen komo: Yoha 5:24. † **Bor-üş tet:23 3:23** Hyen komo: Yoha 13:34; 15:12,17.

³ Amba ka net-wu rwore kaane un Yeso á, to ka kukt-o wu rotte à o Shir o á. Ka kukt-o ro un wan-Ryaab-üş Yeso ne, o no hoge o roon à, ko m-moka ma o woosunte un hono o-dak.

⁴ Yakar re, yakar-ye Shir ye no ro. Tomso ne no kapste ka ya-ut-bo-ye remen **Kukt-o Shir** o ro be-ur no à, o jiishte o un hono o-dak m'-wons.

⁵ Ka ya-ut-bo-ye, ya un m-was un ka dak-o ye, remen kaane kap yo ye rwore à, yo un ka dak-o yo, hun-ne ye un ka dak-o ro ye m-ke'e ut-to.

⁶ Na ne, hun-ne ye Shir-ye. Wu nape Shir à, wu ro un raks ut-to be un na. Amba wu nape Shir á, net-wu Shir wu á, har wu rakste ut-to be un na á. Cow-yo a nepte ma-to o-nip to rwuune be-de Shir à, un to ut-bo ne à, yo ka.

Shir waste un na ne, a was un or na ne

⁷ Or re ne ye me m-was à, a was no or na ne, remen m-was mo un rwuun be-de Shir. Wu ro m-was un or un wu à, wu ro un hoog-m pu-mo ne, komo mat-de Shir de, tomso ne wu nak Shir.

⁸ Shir was-mo, komo kowan wu yage was un or un wu à, wu nap Shir á.

⁹ Cow-yo Shir kututu na m-was à, yo ka, Shir tomonte Wà un wu wan-gaan cot un hono o-dak, remen wu a kumut hoog-o ba m-ta.

¹⁰ Was-mo o-nip mo ro was-mo a kute Shir á, amba was-mo Shir kutu na à. Shir tomonte Wà un wu remen wu ya'aste hyó-mo un wu ur-sake a rurut na be-to un **ba'as**-ut na.

¹¹ Or re ne, ye me m-was à, cin de nomte Shir waste un na ne deen à, ai, depete, a was no or na ne.

¹² Yatt-wu hyane Shir á. Amba urege a m-was un or na ne, Shir a she'et kang-o gaan be-ur na, komo was-mo un wu mo o-nip a ma'as un hur-ur na.*

¹³ Shir ya'aste Kukt-o un wu, un ka cow-yo a nepte a kang-o gaan un wu ne, bo wu ro kang-o gaan un na ne à.

¹⁴ Shir tomonte Wà un wu, **Wan-Gwu** be-de un hun-ne un hono o-dak. Te hyanag Wà un wu m-moka komo te un ko'ote un ye ken ma-to un wu.

¹⁵ Kowan wu gokse Yeso **Wà-wu Shir** wu, Shir a ma'as kang-o gaan un wu ne ho-ur bi.

¹⁶ A nak, tomso ne a shereg o-nip un was-mo Shir nome na à. Shir was-mo urege a sengute m-was un or na ne, a ma'as kang-o gaan un hur-ut na un Shir ne, komo Shir a ma'as kang-o gaan be-ur na.

¹⁷ Urege a waste un or na ne o-nip, komo a nom bo **Kiristi** nome un ka dak-o à, a rangse hi un na un gyer-o un ho-de un piish ut-ma á.

¹⁸ Gyer-o ro kon be-de m-was á. Was-mo o-nip ro un dos o-gyer, remen baks mo un swo ur-koob ro un hante o-gyer. Wan-hoge o-gyeru ne, wu rott m-was deen á.

¹⁹ A m-was remen Shir ye taknu na m-was.

²⁰ Amba kowan wu zee wu ro un m-was un Shir, amba wu ro un yage-ut or un wu, ka net-wu wa-ut-bo-wu. Remen net-wu ro m-was un or un wu á, ¿re o un ya wu he m-was un Shir ne, ye wu take m-hyan?

²¹ **Karamsa**-o Shir ya'asu na à o ro, "Was no un Shir ne komo no was or no ne."

Bor-üş taan

Re ur-ho un hono o-dak

¹ Urege a shereg o-nip unze Yeso wu ro **Kiristi**, na yakar-ye Shir ye ka. Kowan wu ro m-was o-Tato à, wu waste o ká un yakar-ye un wu ne.

* **Bor-üş nass:12 4:12** Hyen komo: Yoha 1:18.

² Yo a hette m-nap unze a m-was un yakar-ye Shir à yo kà: Be-de un was un Shir un hi un de un wu un dek un **karamsa-o** un wu ne.

³ A un kute un Shir was-m na un bu-yo o-dorotte un **karamsa-to** un wu, komo to hede na m-kwange á.*

⁴ Ko wu ke wà-wu Shir wu, a hoks re ur-ho un hono o-dak, komo sher-m na be-ur Yeso mo ro na m-'ya ur-ho.

⁵ ¿Wan wu he re ur-ho un hono o-dak á? Se wu shere unze Yeso wu ro **Wà-wu Shir** à.

Bo Yeso ro à

⁶ Yeso **Kiristi**, wu haane m-ho m-hyó ne. Wu haan m-ho ne un hond un mo á, amba m-ho m-hyó ne. Komo o-Kukt ne, remen o-Kukt o ro o-nip.

⁷ Nen tet ro kon yan-tor-se un to.

⁸ O-Kukt, m-ho un m-hyó ne, komo myet tet mo un ye ma-to un ye ro kang-o gaan.

⁹ A m-dek un rwor-mo un hun-ne, amba rwor-mo Shir aragte m-'wons remen rwor-mo Shir mo, mo wu ruru na ma-to un Wà un wu à.

¹⁰ Bo un wu shere be-de un **Wà-wu Shir** à, wu gokste o ka swo-se Shir un hur-de un wu. Amba bo un wu yage goks swo-se un wu mosse un ma-to un Wà un wu ne á, wu musste Shir wa-ut-bo o ka. Remen wu un swo-se Shir su'e Wà un wu á.

¹¹ Rii-yo Shir kutu na be-to un rwor-mo un wu à, yo ka, wu ya'ag na hoog-o ba m-ta, o a kume be-ur Wà un wu à.†

¹² Kap wu gokse Wà un wu à, wu ro un hoog ne o ba m-ta. Wu gokse ne Wà un Shir á, wu rott hoog-o ba m-ta á.

Hoog-o Shir o ba m-ta

¹³ Me un gende no, no ye shere un jin-de un **Wà-wu Shir** à, remen no nept unze no ro un hoog ne o ba m-ta.

¹⁴ A nepste Shir a hoge kon-üş na, urege a konog hond hond un con-mo un wu ne.

¹⁵ Urege a nepse unze Shir ro na m-ke'e ut-to da-o a konu wu, a nepste o ka o-nip wu ya'ag na yo a kone à.

¹⁶ Kowa hyane or un wu ro un nom **ur-ba'as** de wo m-mar á, wu konu wu Shir. Remen ka wa-**ur-ba'as**-wu kumut hoog. Amba **ba'as**-ur ro kon de woo m-mar à, me ze no kon Shir remen go un de á.

¹⁷ Kap nom un rii-yo ba ur-bon **ba'as-de**. Amba ko de ke **ba'as-de** ro de m-mar á.

¹⁸ A nepste yakar-ye Shir ro m-senge m-nom **ur-ba'as** á, remen Yeso **Kiristi**, **Wà-wu Shir**, ro un 'er-de un ye, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** a hoks ye m-ci á.

¹⁹ A nepse unze na yakar-ye Shir ye, komo myet-mo un hono o-dak, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ro o ut-gwomo.

²⁰ A nepse unze **Wà-wu Shir** haante, komo wu ya'ag na us-nap a nept Shir o o-nip. M-moka a n-me un ka wa-o-nip-wu remen a she'ette un gam-o ur-hi un Wà un wu ne, Yeso **Kiristi**. Wu ro Shir-o ba m-kukop o o-nip, komo wu ro Shir-o o-nip un hoog-o ba m-ta ne.

²¹ Yakar re, som no be-de un gir-mo ut-bo.

* **Bor-üş taan:3 5:3** Hyen komo: Yoha 14:15. † **Bor-üş taan:11 5:11** Hyen komo: Yoha 3:36.

Takurda-o Yohana ayoore-o

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1-3

Beeb-de m-was 4-6

Nak ut-to be-de un yoos-de ut-bo 7-11

Ur-buste 12-13

Ur-gas

¹ Me, **Yohana**, sek-wu me un genbe ka takurda-o, ha-mo un be-de un ka ne'a-wu a daage à un yakar-ye un wu ne, ye um wasse un ye ne deen n-me o-nip à. Yanze ne me wu un hon-de á, amba har kap un ye nape o-nip ne à.

² Remen nip-o ro un hur-ut na à, o à senge n-me un na har da-o un ba m-ta.

³ Um konog unze Shir, Tato-o na un Wà un wu Yeso **Kiristi**, a 'ye no m-yar, ur-'won, un gwugwu-mo ur-hur ne. Bo a no ur-she'et un rem-se o-nip se Shir kutu na à, bo a he m-was un or na ne à.

O-nip m-was ne

⁴ Um nomog o-zak deen remen um 'woste ye ken yakar no ye ye ro un dore un cow-yo o-nip bo **karamsa**-o Shir rwo'e a nom à.

⁵ Wo ne'a wu me m-was à, yanze **karamsa**-o pu-o o me wo m-genbe á, amba ká o atte cin ur-takan à o o. Um zeeg a was or na ne.*

⁶ M-was mo ro nom o-dorotte un **karamsa**-o Shir. Untun bo no hoge cin ur-takan à, **karamsa**-o Shir o ro was no or no ne.

Ya-ut-bo

⁷ Ya-ut-bo rusunte deen hono o-dak. Ye ro m-zee a mat Yeso **Kiristi**, net untun wur-o na á. To, go un ka net-wu ko-ya-ut-bo-wu komo wan-Ryaab-us Yeso **Kiristi**.

⁸ Nom no ceen taase no ho'os rii-yo a nome m-senge a kumut yo à, amba inu no ge remen a 'yonstu no 'yons-ur shoosse.

⁹ Bon net-wu ruwe wu yage m-she'et n-me un yoos-ur **Kiristi** à wu rott Shir á, amba bon wu senge n-me un ká yoos-de, wu ro o-Tato ne kap un Wà ne.

¹⁰ Kowan wu haane be un no, un de ma un wu yoos-de ne n-hon husse de ma **Kiristi**, taase no barku wu un den-ut no har no gaste wu á.

¹¹ Remen bon net-wu barku wu à, ye mossute ut-hi o ka un wu ne un rem-us yo-se.

Kom-de ut-ma

¹² Ko de rotte me un rii-yo um he no m-rure ne deen à, amba me con um genbe no o-takurda á. Amba men con m-dorbe um gastu no a oromtú no yish-ye ka yish-ye remen zak-o na nomot deen.

¹³ Yakar heno ru, wu Shir daage tomso ne à, ye wo ur-gas.

* **Bo-o gaan:5 1:5** Hyen komo: Yoha 13:34; 15:12,17.

Takurda-o Yohana atette-o

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1-4

A bomog Gayas 5-8

A nasste Diyotupe 9-10

A bomog Dumituriyas 11-12

Ur-buste 13-15

Ur-gas

¹ Me, **Yohana**, sek-wu me wu genbe ka takurda-o, ha-mo un be-ur Gayas wan-yen de wu me m-was n-me o-nip à.*

² Or re, wu me m-was à, me o-sakto kap rem-us ru ro m-neke hond hond. Men kon-se Shir wur-o ru ro kerker bo kukt-o ru ro kerker à.

³ Um nomog zak-o ur-hur da-o ye ken yan-dor ye haane, ye ruru te unze wo m-dore un cow-yo o-nip hond hond à.

⁴ Yatt-yo nomu me o-zak arge bo m-hoge unze yakar re ro m-dore un cow-yo o-nip á.

Senge-mo un hur-ur gaan

⁵ Or re, wu me m-was à, rem-se ur-bon se bo wo m-nome un or ru ne à, ko de nomte hamat-ne à.

⁶ Ye rurute **yan-dor Yeso** ye ro kane à ma-to un was-m ru. A nom ur-bon o bees ye un rii-yo ur-hew un cow, bo depe un cow-yo Shir à.

⁷ Ye un rwuun remen ye ko'otte jin-ur Yeso. Ye un goks un ko rii be-to un ye nape Shir á.

⁸ Remen kaane na yan-dor depute a gu ka hun-ne ye, a dek nu-se un ye remen a gem-ut ur-hi un ye ne be-to un senge-mo un ye mo o-nip.

Diyotupe wan-yage-to un hun-ne

⁹ Um genute yan-dor, amba wu Diyotupe, wu cone wu jiish kowan à, wu ro un ma-ut te á.

¹⁰ Remen kaane, me habe man hente ma-to un rii-yo wu ro m-nom à, wu ro te un naas ur-jin ut-we. To ka bo'os wu á, har wu ro ya-ur-hew un yage m-barke. Ye cone ye gokste yan-dor komo à, wu ro ye m-wen, har wu ro ye m-yan un **Pyo-o Shir**.

¹¹ Or re wu me m-was à, wo jar o-jar o dore bu-yo un rem-us yo-se á. Bon wu ro un nom un senge-mo ur-bon à, net-wu Shir wu ká. Wan-nom un senge-m yo-mo ne, wu nap Shir á, ko hiin.

¹² Kowan rworog ma-ut Dumituriyas net-wu ur-bon wu, har o-nip un hi un de man cep ma-to un wu. Na komo ne, a nak un wu ne net-wu ur-bon wu. O nepste ne ma-ut na rott ut-bo á.

Kom-de ut-ma

¹³ Um ro ut-ma ne deen to um cone wo m-rurbe à, amba m-moka me con um genbe wo to o-takurda á.

¹⁴ Me o-sakto, um robe be un du ujime hiin, remen a hyende a gassunte yish-ye ka yish-ye.

* **Bor-o gaan:1 1:1** Hyen komo: Seng 19:29; Roma 16:23; 1Kor 1:14.

¹⁵ Shir a 'ye wo_gwugwu-mo_ur-hur. Or na ne_myet kàne ro_wo_ur-gas. Wo_un ci ru, o gas or na ne_ká so-se ne, ke'ke.

Takurda-o Yahudas

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1-2

Ur-she'et, ur-yoos un kom-de un yan-yoos-de ut-bo ne 3-16

Eeg-o a ma'as m-she' ne 17-23

Kon-se ur-buste 24-25

¹ Me, Yahudas, ko-guw Yeso **Kiristi**,* heno **Yakubu**. Me genbe ka takurda-o ha-mo un be-de un **yan-dor Yeso**. Me un genbe kap ye Shir daage wu was à, ye Shir o-Tato un ye Yeso Wan-Koyan ro ur-'er ne à.†

² Um konog Shir, wu dootu no ur-'won, gwugwu-mo ur-hur, m-was ne.

Yoos-de ut-bo ro m-hante ur-naas

³ No, ye me m-was un no ne à, um nomog ur-gop um genbutu no ma-to un ka gwu-o o mosse na à. Amba um hyanuru depete m-gen um dootu no jaab-o ut-men, um gaktu no 'er-de un m-she' mo Shir bopse hun-ne ye un wu ye ba m-kukop, so o-gaan cot à. Depete a wen hun-ne baramse she-m na.

⁴ Me un rwor kaane remen ye ken hun-ne ye cowog be un no wukusse. Yett gyer-o Shir á. Ye ro m-zee yar-mo Shir ya'ag na ur-keer a she'ette she'et-de ma saa. Kom-de un ka hun-ne ro cas cas remen ye sha'ag Wan-Nap-us na cot, Wan-Koyan Yeso **Kiristi**. A nepste ka yo ro remen gense to ro n-me un Ma-to Shir cin n-ga.

⁵ Man baksu no, komo no nepse yo m-sok ne, ko de nomte Wan-Koyan ruute **Isra**-ne un dak-o o-**Masar** à, amba myet un kaane ne ha-mo ur-kom wu waragte wu hoomse ka ye yage m-she' be-de un wu à.‡

⁶ No baks komo un ka **yan-tom-ye Shir** ye ne, ye yage m-she'et un con-de un ye de ut-gwomo de Shir sagbu ye à. Amba ye yaguru be-de con-de un ye, Shir ru'uste ye un kur-o m-ke'et o o-comb. Wu ka'ag ye un kwom-to m-ke'et har da-o ba m-ta. Ye ro un 'er-de un ho-ur caari-de un piish ut-ma.

⁷ Tot-to ka no o-**Sodom** o-**Gomora** ne á, un bo-to ro rigimshe un to ne à, to daage cow-yo m-naase m-nom un go un rem-se o-ás ne à. O-ra o a sabarse ka bo-to. To waragte rii-yo ur-yoos mosse un o-ra o ba m-ta ne o he rangse un yan-men-ut jaas-to à.§

⁸ Ka yan-yoos-de ut-bo ye, ka ye ro m-gwon un bo-se un ye à, ye ro m-nom un rem-se m-rwuk un wur-to un ye. Ye 'yarag beeb-de un gwomo-ut Wan-Koyan na, ye ro un yo'og-o un seps-mo un **yan-tom-ye Shir**.

⁹ Ko Mikayer, sek-wu wu un **yan-tom-ye Shir** wu yo'og **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** á, (da-o ye ro us-ahone mosse ur-u **Mosa** ne à, wu ko-yan-tom-wu Shir wu nom hor-mo ut-reeb un nu-o jaas-o á). Amba wu zeeg, "Wan-Koyan-wu kangse wo!"*

¹⁰ Amba ka hun-ne ye ro un yo'og-o un rii-yo ye nape á, untu ut-gut ye ro to ro m-nom rii-yo to cone à, ba us-weer, gon ka rem-se he ye m-woot be-de o-sabre.

¹¹ Rii-yo ur-'won yo ye! Remen ye dorute cow-o **Keen**, wu ho heno-o un wu à. Ya ye ro untun ka net-wu Baram, ye rakste hun-ne remen ye kumut

* **1:1 1:1** Wu Shir daagne à. † **1:1 1:1** Hyen komo: Mati 13:55; Mark 6:3. ‡ **1:5 1:5** Hyen komo: Rwuu 12:51; Oog 14:29-30. § **1:7 1:7** Hyen komo: Taka 19:1-24. * **1:9 1:9** Hyen komo: Dane 10:13,21; 12:1; Hyan 12:7; Kara 34:6; ZeKa 3:2.

o-hwor. Komo untun ká net-wu Kora, ka ye he m-sabre remen zang-o un ye.[†]

¹² Da-o ka hun-ne ye, she'ete n-me un morog-ur no de m-re m-was ne mo un Wan-Koyan, ya ye ro untun ut-ta'ar to ro un kus o m-ho à, to hat-o wo de'e se m-sabre à. Ye rott m'e á. Hi un de un ye temb ye ro m-reegte. Ya ye ro untun zaan-mo un kem-o ba m-ho à, amba ba m-ho n-me. Ya-m-mor to ut-ma amba ba m-hoks un rwunte un rii. Ya ye ro untun 'yo-se ba ur-mat da-o depe à. Ba mar-mo kukt-o ye mare cot á, har ma ye hu'usse gaw remen a mu'ussute ye us-geer ne.

¹³ Ká yan-yoos-de ut-bo ye ro m-nom rem-se m'e. Ya ye ro untun jok-ye m-sa, ye ro m-ine o-zungo à, ye ro m-rwunte un kop-to un hu remen koob-de m'e mo un ye. Untun regen-ye ro ye ro ut-tuw ba ur-hi à, ye ro m-kaw o-comb o ba m-ta.

¹⁴ Enok, nomog caara-us ta'voor bo un mar-m **Adamu**, wu rworog ut-ma mosse un ka hun-ne ye ne unze, "Gwoť no, Wan-Koyan roon un yan-tom-ye[‡] un wu ne, us-dugu ba ur-me'et. §

¹⁵ Wua piishe hun-ne ye un hono o-dak ut-ma. Wua kute kap yan-yage un dor o Shir rii-yo ba ur-bon yo ye nome Shir à. Wua rwunte cas nu-o jaas-o, o **ya-ur-ba'as** yan-yage dor o Shir rwoře mosse un wu ne à."

¹⁶ Ka hun-ne ye de, ya-us-hwuhwug-ye, koyanda ye ro m-hyan un **ba'as-de** un ye ken ye. Gop-ur yo-de de ro barag-se un ye temb. Ye un raks un hun-ne un nu-o m-rerem remen ye reet ur-ho be-de un ye.

Nak ut-to

¹⁷ Amba no ye me m-was un no ne à, baks no rii-yo **yan-Tom Yeso** ye un Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** rurū no à.

¹⁸ Ye rurute no unze, "Da-o ur-kom a nom ye ken hun-ne ye ya-ur-ar, ye ro m-con ye hoge rerem-mo un ye un ko yo ke cow-yo ba ur-bon yo à."*

¹⁹ Ye ka kane m-moka, ye ye komo ro no m-hante m-cakre, she'et-de un hi un de un ye ye rotte. Yett **Kukt-o Shir** á.

²⁰ Amba no, ye me m-was un ye ne à, ma'as no m-bo'ose un sher-m no mo un ba m-kukop. No senge us-kon bo **Kukt-o Shir** kutu no à.

²¹ She'et no un was-m Shir, ess no hi un no un was-mo Shir. She'et no kaane bo no un ur-'er de un 'won-ur Wan-Koyan na Yeso **Kiristi** de he no haante un hoog-o ba m-ta à.

²² No ma'as un kute un ye sher-mo un ye ro das das à ur-'won.

²³ No gu ye ken ye, no ruutu ye n-me o-ra o un piish ut-ma. Ye ken ye ro kon ye no he hoge 'won-de un ye à, amba nom no ceen bo yea naas no un **ba'as-to** un ye á.

Kon-se ur-bongon

²⁴ Ur-bongon be-de wu ro ur-beeb ne wu wenet no m-he à. Wu komo he no m-heet be-de un wu de jiishe ur-bon à ba **ur-ba'as**, se o-zak.

²⁵ Be-de un wu komo m-seps, wu ro Shir un hon-de un wu **Wan-Gwu** na, ur-bongon un bu-o Yeso **Kiristi** Wan-Koyan na. M-seps, ur-beeb, ut-gwomo ne, to warag-ut ma un wu cin takan-de o-da, m-moka, un da-o ba m-ta ne komo! **Amin**.

[†] **1:11 1:11** Hyen komo: Taka 4:3-8; Oog 22:1-35; Oog 16:1-35. [‡] **1:14 1:14** ut-Girik: ka ye ba m-kukop. § **1:14 1:14** Hyen komo: Taka 5:18,21-24. * **1:18 1:18** Hyen komo: 2Bit 3:3.

Rii-yo he m-kor n-co yo Yeso kute Yohana à Ut-Hyangan

Rem-se ro n-me à:

M-zante 1:1-8

Tiks ut-hyangan un takurda-to un yan-dor un bo-ut ta'voor 1:9—3:22

Takurda-o pu'usse a rekesse o so-o ta'voor 4:1—8:1

Kar-ut ta'voor 8:2—11:19

Caari-yo o-hwo un nem yoor ne 12:1—13:18

Ut-hyangan un hon un hon 14:1—15:8

Kok-ut ta'voor-to un ryaab-se Shir 16:1-21

Saburse un dak-o o-Babira, un re ur-ho ne be-de un ka yan-rwor un ma-to

Shir ye ut-bo ye un ko-gwomo-wu un ya-ut-koj ne 17:1—20:10

Piish ut-ma to ur-buste 20:11-15

Ton-o Shir pu-o, hono o-dak pu-o, Urusharima-o pu-o 21:1—22:5

Ur-buste 22:6-21

Ramba to ro na m-kute un rii-yo Shir gene yo à kor à:

3 Nen tet n-me un wan-gaan o ro ramba o Shir — Tet o ro ramba o Shir, nen tet n-me wan-gaan ye ro o-Tato, Wà, un Kukt-o Shir ne

3 ½ Purug-de m-shiishe de ro hak-us tet ur-purug = Ut-ho o-dugu un zungu-us yoor un kwooz-ut tet [1,260], reng-us kwooz-ut yoor un yoor [42] = Hak-us tet un ur-purug — Tet un ur-purug ro purug-de un ta'voor o ro ramba-de shiishe.

4 Ma-to un rem-se Shir hwoone à

6 Koob-de m-warag shiishe, koob-de un re ur-ho, Koob-de un rii so-yo

7 Shiishe (3 + 4)

10 Shi-mo un ka hono dak-o

12 Yan-dor Yeso

24 Op un yoor mosse un op un yoor ne sha-mo un yakar Yakubu nen op un yoor yan-campo-ne un yan-Tom Yeso ne op un yoor

666 Koob-de m-warag shiishe ur-bir, Koob-de un re ur-ho + Koob-de un re ur-ho + Koob-de un re ur-ho ne

1000 Caari-mo m-hoob, Kashi m-hoob (10 × 10 × 10)

144,000 Yan-dor shiishe (12 × 12) + (10 × 10 × 10)

¹ Ka hyangan-to un rwuun be-ur Yeso **Kiristi**,* to Shir kute wu mosse un rem-se he m-kor ne ba m-jime à. Wu un tomon **wan-tom-wu Shir** be-de un ko-guw-wu un Shir **Yohana** remen wu ruruté ye ken yan-guw-mo Shir ye ka hyangan-to.

² **Yohana** nomog swo-se un kap o un rem-se wu hyane mosse un ma-to Shir ne à, un swo-us Yeso **Kiristi** ne komo.

³ Shir ya'ag wu ur-ho ko wu ke wu karante ka hyangan-to à, komo Shir a 'ye ur-ho un ye ro to m-hoge à komo ye ess ur-hur un rii-yo a gene n-me un ka takurda-o à, remen da-o nomsunte yow yow.

*Ur-gas a woote hun-ne yan-dor
bug-ut ta'voor*

⁴ Ka takurda-o un rwube be un de **Yohana**, ha-mo un **yan-dor Yeso** be-ut ta'voor-ye ro un dak-o o-Asiya à:

* **Bor-o gaan:1 1:1** Wu Shir daagne à.

Me us-kon m-yar un she'et-de ba ut-ween ne nom mosse un no ne mo rwuune be-de Shir à, wu ro m-moka à, wu ro cin n-ga à, komo wu roone à, komo rwuun-mo un be-de un ka wu ro un tomon un **Kukt-o Shir**† o n-co o un kwuur-o ut-gwomo à,‡

5 tomso ne rwuun-mo un be-ur Yeso **Kiristi** wu ro ko-yan-ess ut-ma wansu'e un ka rem-se. Wu ro mat-de co, be-de un ye ine ut-marimar à. Wu ro ko-Gwomo-wu un kap Gwomo-ne ye un hono o-dak.§

M-seps kap be-de un wu, wu ro na m-was à. Wu sokse na **ba'as**-ut na un bu-yo un wuus un hyó-mo un wu rem na.

6 Wu un daag na remen a waragté hun-ne ye un gwomo-to un wu, komo yan-**Cow un kon-se Shir**. Wu un nom kaane remen a nomoté Shir, Tato-o un wu m-guw. Yage a ya'aste m-seps kap ur-beeb ne be-de un wu ba m-ta! **Amin**.*

7 Gwot! Wu roon ut-ke'ente to n-Ton shir.

Ko wu ke net-wu a hyen wu,
myet un ka ye ho wu ne à.

Komo myet-mo un baag-to un hono o-dak
a nom tuk-mo ut-men remen wu.

Ee kaane to ro, **amin**.†

8 Wan-Koyan Shir wu zee, "Me ro ur-Takan, ur-Buste ne,‡ Me ro m-moka, me ro cin n-ga, komo wu roone à, Wa-ut-Gwomo kap."§

Hyangan-to un Wà-wu un net

9 Me ro **Yohana**, komo or no be-de un swo ur-koob, ut-gwomo ne m-dungune ne mo ro mo ma na à un Yeso. A yanag me yan-se m-gakte ha-mo un dak-o un tete-de m-sa reeno o a m-zee o-Patmos à remen um ko'ote Ma-to Shir to o-nip un rwor un ma-ut Yeso ne.

10 Un ho-de o-Rahadi, ***Kukt-o Shir** garamse me, um hoguru un jim un de o ken cor-o kayaya untun 'won-se o-kar.

11 O zeeru, "Gen o-takurda bo un yo o hyane à. Komo o tome ye ká **yan-dor Yeso** ye be-ut ta'oor un bo-to o-Apisu, o-Semiruna ne, o-Pergamu ne, o-Tiyatira ne, o-Saradis ne, o-Pirapiya ne, o-Rawudikiya ne komo."

12 Da-o um byande um hyenet wu ro ut-ma un me ne à, Um hyanu pitirra-ut ta'oor-to un zinariya to a shere à.

13 Un tete-o un ká pitirra-to komo um hyanuru wu ken wu "untun **Wà-wu un net**."† Wu ro cupu un cop-o pus-o ne o m-seeb, wu ro un hap-yo o-zinariya ne un be-de un wu.‡

14 Hi-de un wu un hi-se un wu ne nomoste puu untun gwere-ut pus-to, komo puu untun ta'ar-ye un kem. Komo yish-ye un wu untun rem-de o-ra.§

15 Na-se un wu ro o-mok ne untun o-tagurra yo a porogse, be-de un zwo-o un ya-o-pyap à. Komo cor-o un wu ro ut-dwum untun zaaz-o un caari-mo m-ho mo ro m-ja à.*†

† **Bor-o gaan:4 1:4** ut-Girik: kukt-ut ut-ta'oor. ‡ **Bor-o gaan:4 1:4** Hyen komo: Rwuu 3:14; Hyan 4:5. § **Bor-o gaan:5 1:5** Hyen komo: Isha 55:4; Bong 89:27. * **Bor-o gaan:6 1:6** Hyen komo: Rwuu 19:6; Hyan 5:10. † **Bor-o gaan:7 1:7** Hyen komo: Dane 7:13; Mati 24:30; Mark 13:26; Ruka 21:27; 1Tas 4:17; Zeka 12:10; Yoha 19:34,37; Zeka 12:10; Mati 24:30. ‡ **Bor-o gaan:8 1:8** ut-Girik: "Me ro Arpa, Omega ne." (Wata Arpa ro ur-takan komo Omega ro ur-buste to ut-Girik Abacada.)

§ **Bor-o gaan:8 1:8** Hyen komo: Hyan 22:13; Rwuu 3:14. * **Bor-o gaan:10 1:10** ut-Girik: Un ho-de un Wan-Koyan. † **Bor-o gaan:13 1:13** Hyen komo: Dane 7:13. ‡ **Bor-o gaan:13 1:13** Hyen komo: Dane 10:5. § **Bor-o gaan:14 1:14** Hyen komo: Dane 7:9. * **Bor-o gaan:15 1:14-15** Hyen komo: Dane 10:6. † **Bor-o gaan:15 1:15** Hyen komo: Izik 1:24; 43:2.

¹⁶ Wu ro bupu un regen-ne ta'voor un kom-o un wu o ur-re. Komo magay-o m-rye jit-ut-jit rwuunuru un nu-o un wu. Komo co-o un wu ro us-myakt untun es-mo ur-ho ur-hi.

¹⁷ Da-o um hyane wu à, um heeru un na-se un wu untun net margan. Amba wu sekuru me kom-o un wu o ur-re. Wu zee, "Wo hoge o-gyer á! Me wu ro ur-Takan ur-Buste ne.‡

¹⁸ Me un hoog ne! Um ro marag, gwot me un hoog ne o ba m-ta! Komo me bupu un rii-se un ups m-mar ne un be-de margan-ne ro m-she'et à.

¹⁹ "Se o gen bo un rii-yo wo m-hyan m-moka à, un rii-yo he m-kor ne n-jim de un yo ka à.

²⁰ Myot-se un ka pitirra-to ne ut-ta'voor komo un ka regen ta'voor-ye, ka ye o hyane un kom-o un re un de à. Ka myot-se se ka: Ka regen ta'voor-ye ro hek-o un ka **yan-tom-ye Shir** ye ha-mo un hun-ne yan-dor kur-ut ta'voor. Komo ka pitirra-to un zinariya-ut ta'voor-to, to ro hek-o un ka kur-ut ta'voor-to to un **yan-dor Yeso**.

Bor-us yoor

*Tom ha-mo un yan-dor ye
un bo-o o-Apisu*

¹ "Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bo-o o-Apisu unze:

Tom-o ka rwuun-mo un be un de, wu ro bupu un ka regen ta'voor-ye ne un kom-o un wu o ur-re à, ka wu ro m-neke n-me un ka pitirra-ut ta'voor-to o-zinariya to a shere à.

² Um nepste ka rem-se no nome à. Um hyeneste komo senge-m no, komo un 'mo ur-hur un no ne. Um nepste noa hoks 'mo ur-hur un hun-ne yo-ye ne á. No megerte ye ro m-zee un hi un de un ye **yan-Tom Yeso** à, amba ba kaane ye ro á. No 'wostu ye komo ya-ut-bo.

³ No mo'og ur-hur un swo ur-koob rem re komo no pu á.

⁴ Amba yo um rotte mosse un no ne à yo ka: No was un me ne ko or no ne untun ur-takan á.

⁵ Remen kaane, um rurute no no baks bo no ro me m-was un kowan ne à, no nep unze no kus te m-was untun n-ga á! Waktu un no be un de komo no nom yo no ro nom ur-takan à. Urege no waktune, no yagne rem-us no se **ur-ba'as** á, man habe um piishi no ut-ma. Remen kaane man ru buug-de un hun-ne no m-ru n-me un morog-de **yan-dor Yeso**.

⁶ Amba no reeg ur-ho un yo ka rii-yo: bo no ginme senge-m Nikorata-ne* untun bo um ginme-mo à.

⁷ Kap wu ro ut-tó ne to m-hoge à, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** ro un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** à! Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, man 'ye wu cow-yo un re un ka 'yo-yo un hoog yo ro n-tete o un n-Ton o shir à.†

*Tom ha-mo un yan-dor
un bo-o o-Semiruna*

⁸ "Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bo-o o-Semiruna unze:

Tom-o ka o rwuune be un de, wu ro ur-Takan ur-Buste ne à; Me wu mare, um ine m-hoog ne komo à.‡

‡ **Bor-o gaan:17 1:17** Hyen komo: Isha 44:6; 48:12. * **Bor-us yoor:6 2:6** Ye Nikorata-ne ro m-yoos unze yan-dor kwukte m-gir komo m-nom un rem-se ma sa ne. † **Bor-us yoor:7 2:7** Hyen komo: Taka 2:9; Hyan 22:2; Izik 28:13; 31:8 (ut-Girik). ‡ **Bor-us yoor:8 2:8** Hyen komo: Isha 44:6; 48:12; Hyan 1:17; 22:13.

⁹ Um nepste range-o no un koob un no ne, Amba no ya-o-kwum-ye n-me un rem-se Shir hyane ur-bon ne à. Um nepste komo yo'og-yo ka hun-ne ye ro no m-nome à. Ye ro m-zee ye ro **Yahuda**-ne, amba ne ba kaane o á, remen morog-de un ye de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** de.

¹⁰ No hoge gyer-o un koob-de no un ma-to m-swo m-moka á. Um ruruu no, **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wua ru a jorbe ye ken ye be un no n-me un kuke-o m-ke'et remen a megerté no. Noa su o-jaas yo har ho-ut op. Amba sher no, ko un ma-to m-mar, man 'ye no gond-o un hoog.

¹¹ Kap wu ro ut-tó ne to m-hoge à, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** ro un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** à! Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, mar-m ayoore-mo a kor wu á. §

*Tom ha-mo un yan-dor
un bo-o o-Pergamu*

¹² "Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bo-o o-Pergamu unze:

Tom-o ka o rwuune be un de, wu ro bupu o-magay ne o m-rye deen jit-ut-jit à.

¹³ Um nepste no ro ur-she'et n-me un bo-o un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ro ut-gwomo à. Myet un kaane ne, no nomote me o-dorotte. Me un zee kaane remen um bakste da-o Antipas, wu swoog ur-koob be-de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** ro ut-gwomo à har a ho wu, remen wu ko-yan-esse ma-ut re wu. Myet un kap o un yo kore ne à, wu she me á.

¹⁴ Amba to ken **ba'as-to** to ka to no nomse à: No ro un hun-ne ne káane ye bope yoos-ur Baram à, wu yoose Barak wu ru'ut **Isra**-ne nom **ur-ba'as**, be-de un re un rii-yo m-re yo a **seke** pyo-o m-gir à, komo ye nom o-ás.*

¹⁵ Ka bu-o o-gaan yo komo no un hun-ne ne ye ro un dore un yoos-ur Nikorata-ne à. †

¹⁶ Waktun no, no yage **ba'as-ut** no! Un ya káane á, man habe ba un naas o-da um gunut ur-gun un ye ne un magay-o nu-o re.

¹⁷ Kap wu ro ut-tó ne to m-hoge à, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** ro un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** à! Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, man 'ye wu ga-to **o-Mana** to a wuke n-Ton shir à. Man ya'as ko wu ke ta'ar-ur pus-de un ka ta'ar-de a gene jin-ur pu-de n-ton un de, jin-de ko wan-gaan-wu ro kon, wu nape de á, se ka wu gokse ka ta'ar-de à. ‡

*Tom ha-mo un yan-dor
un bo-o o-Tiyatira*

¹⁸ "Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bo-o o-Tiyatira unze:

Me wu ro **Wà-wu Shir**, wu yish-ye un wu ro untun rem-de o-ra à! Na-us re tomso o-mok ne untun o-tagurra yo a porogse à.

¹⁹ Um nepste kap rem-se no m-nom à. Um nepste senge-m no, un was-m no ne, un sher-m no ne, un guw-m no ne, un 'mo un hur un no ne. Komo me m-hyan bo no m-ha co un senge-m no arge-mo n-ga à.

²⁰ Amba um 'wostu no **ur-ba'as** ne, no un 'mo ur-hur un ka ne'a-wu ne Jezeben, wu ro m-zee un hi un de un wu 'ko-wan-Rwor un Ma-to Shir' wu ro. Be-de un yoos-de un wu, wu ro un raks un guw-ne re. Wu ro ye

§ **Bor-us yoor:11 2:11** Hyen komo: Hyan 20:14; 21:8. * **Bor-us yoor:14 2:14** Hyen komo: Oog 22:5,7; 31:16; Kara 23:4; Oog 25:1-3. † **Bor-us yoor:15 2:15** Ye Nikorata-ne ro m-yoos unze yan-dor kwukte m-gir komo m-nom un rem-se ma sa ne. ‡ **Bor-us yoor:17 2:17** Hyen komo: Rwu 16:14-15; 16:33-34; Yoha 6:48-50; Isha 62:2; 65:15.

m-sho'ogse ye nomot o-ás, un nome m-gir m-senge ne, un bu-yo un re un rii-yo m-re yo a **seke** pyo-o m-gir à. §

²¹ Um ya'ag wu o-da remen wu waktunté wu yagne rem-se o-ás, amba wu yagute.

²² Remen kaane man jorbe wu un kwuur-o un gom, komo man ru ka ye nome o-ás un wu ne à ye su ur-koob deen, se de urege ye waktunte ye yagne cow-se un wu.

²³ Man hoom yakar-ye un wu. Komo myet-mo un hun-ne **yan-dor Yeso** a nep unze, me wu ro m-byarag un barag-se un net un men-to un wu ne. Komo man tope ko wu ke yo wu nome à.*

²⁴ Amba me un tomne be-ur no ye kusse à o-Tiyatira no ye dore ka yoos-ur yo-de de á. No nom yo yan-neke-mo un wu ro m-zee á, n-me un bum-o un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** o ur-duw á. Me no m-zee, man sawsu no se ken nu-se á.

²⁵ Se de no bup sher-m no kek har um m-mubute.

²⁶ Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, ye nomo me o-dorotte har ur-kom à, man 'ye ye gwomo-to un hun-ne n-me un ko o ke dak-o.

²⁷ 'Ye a nom gwomo-to ut-dak un ko-yo o-kwom; ye yawag ye untun tur-to ut-ba.†

A 'ye ye gon gwomo-to Tato re ya'u me à.

²⁸ Komo man 'ye wu Myar-yo n-Sot!

²⁹ Kap wu ro ut-tó ne to m-hoge à, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** ro un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** à!

Bor-us tet

*Tom ha-mo un yan-dor ye
un bo-o o-Saradis*

¹ "Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bo-o o-Saradis:

Tom-o o ka o rwuune be un de, wu ro un gwomo-to un regen ta'voor un **Kukt-o Shir** ne o um tome à. Um nepste yo no m-nom à. Ko de nomte à hun-ne no m-hyan sa o zee no un hoog ne, amba no mereste.

² Zute no! M-moka no dowe yo kusu no à ur-beeb, yo ro un ma-to m-mar à. Me un zee kaane remen me hyan senge-m no shiig un yish-ye Shir re á.

³ Baks yo no yoose un yo no hoge ne à n-ga. No nomo yo o-dorotte no waktune be un de. Urege ne no yagute m-zute, man habe da-o no hwo o-sakto á, untun bo ko-hyow ro m-nom à.*

⁴ Amba de har m-moka, hun-ne ro kon hiin un bo-o o-Saradis ye she'ete she'et-de ba m-kukop à. Yea hewe ur-hew un me ne cupse un matuku-ut pus-to ne, remen Shir wu woote ye kane.

⁵ Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, yea cup saw-ut pus-to. Man soks jin-to un ye un takurda-o un hoog á. Tomso ne man rure Tato re un yan-tom-ye un wu ne unze ye ro yan-dor re.†

⁶ Kap wu ro ut-tó ne to m-hoge à, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** ro un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** à!

§ **Bor-us yoor:20 2:20** Hyen komo: 1Gwm 16:31; 2Gwm 9:22,30. * **Bor-us yoor:23 2:23** Hyen komo: Bong 7:9; Irmí 17:10; Bong 62:12. † **Bor-us yoor:27 2:26-27** Hyen komo: Bong 2:8-9 (ut-Girik).

* **Bor-us tet:3 3:3** Hyen komo: Mati 24:43-44; Ruka 12:39-40; Hyan 16:15. † **Bor-us tet:5 3:5** Hyen komo: Rwuu 32:32-33; Bong 69:28; Hyan 20:12; Mati 10:32; Ruka 12:8.

*Tom ha-mo un yan-dor ye
un bo-o o-Pirapiya*

⁷ “Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bo-o o-Pirapiya unze:

Me wu ro wan-gaan wu ba m-kukop o-nip ne. Me o-mabudi ne, yo ro yo ma ko-Gwomo **Dawuda** à. Da-o um tikshe ish à, wa-m-tige ro kon á. Da-o me tige ish tomso ne wa-m-tiks ro kon á.‡

⁸ Um nepste koyan yo no nome à. Nap unze um tikshitu no ish, yatt-wu he o m-hoks m-tige á. Um nepste beeb un no hiin o, amba myet un kááne ne no nomog o-dorotte un ma-ut re, no nom she-mo un nap-o re á.

⁹ M-moka noa hyen yo um he m-nom un ka hun-ne ye ne ye ro ye un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot**§ à. Ye ro m-zee ye **Yahuda**-ne ye, amba ye ya-ut-bo-ye. Me un ru ye m-haan ye kwukt n-dak un na-üş no. Ka da-o ye he m-nap unze, um waste un no ne.*

¹⁰ N-me un 'mo ur-hur, no nomog o-dorotte un ma-ut re. Remen kááne, man 'er no un ká da-o o um he m-rwo meger-to hebe hun-ne ya o-zang un hono o-dak a su ur-koob. Me un nom kaane, remen um nept ko yea waktune es-mo un **ba'as-to** un ye ko yea waktune á.

¹¹ Um robe kusse. Bop sher-m no deen, remen taase wu ken wu rumus no ur-'yons.

¹² Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, man muut wu o-dááb n-me un Pyo-o Tato re. Ka net-wu a tek yage un ka be-de á. N-ton un wur-o un wu um he m-gen:

Jin-de Shir re, un

Jin-de un bo-o Shir ne (wata Urusharima-o pu-o, o he m-kergune es-mo n-Ton shir à), un

Jin un de ne ur-pu de.†

¹³ Kap wu ro ut-tó ne to m-hoge à, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** ro un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** à!

*Tom ha-mo un yan-dor ye
un bo-o o-Rawudikiya*

¹⁴ “Gene wan-co-wu un yan-dor ye un bo-o o-Rawudikiya unze:

Tom-o ka o rwuune be un de, wu a m-zee '**Amin**' à. Me ko-yan-ess ut-ma wu, o-nip ne, ko-Gwomo-wu un rii-yo Shir hwoone kap à.‡

¹⁵ Um nepste kap rem-se no m-nom à, no nom m-she unze no m-she ko ne no m-was un me ne á. Ya no ro untun m-ho mo rotte o-ra ko m-gwugwu á. Um ro conog a zee no rii gaan, o-ra ko m-gwugwu!

¹⁶ Amba remen no n-tete, no m-gwugwu á no ne o-ra á, man cops no un nu-o re!

¹⁷ No m-zee, 'Me o-kwum ne, me un rii-yo um cone ne à, kap. Yatt rii-yo um taage á!' ¿Ashi no nap á? No ya-üş-kon ye, rii-yo ur-'won à, no kobi-ne ye, no ur-kor, po-ne tomso.

¹⁸ Remen kaane me no un ya-ut-ma no o o-zinariya be un de, yo a zwo'e o-ra à. Ka da-de noa warag ya-o-kwum n-me un rem-se o-Kukt. Komo no o matuku-ut pus-to be un de, no cupute hi un no remen no bitité 'e-mo un she'et-de un kor un no. Komo no o baat-se un yish no be un de remen no hyenet m-sok ne.

‡ **Bor-üş tet:7 3:7** Hyen komo: Isha 22:22; Ayub 12:14. § **Bor-üş tet:9 3:9** ut-Girik: kuke-o un yoos un ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot. * **Bor-üş tet:9 3:9** Hyen komo: Isha 49:23; 60:14; 43:4. † **Bor-üş tet:12 3:12** Hyen komo: Hyan 21:2; Isha 62:2; 65:15. ‡ **Bor-üş tet:14 3:14** Hyen komo: Swoq 8:22.

- ¹⁹ Me m-kangse, um pure wu um m-wasse un wu ne à. Remen kaane, rwo ur-hur, no waktune, no yage **ba'as-ut** no. §
- ²⁰ Raks no! Um ro eso me un ko'ot un ish-o un hur un no. Urege no hogute cor re no tiks o-ish, man cowbe a re be-ur gaan untun nay-ne.
- ²¹ Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, man ru wu wu she'et un me ne un kwuur-o re, untun bo um re ur-ho, um she'ete un Tato re ne un kwuur-o un wu à.
- ²² Kap wu ro ut-tó ne to m-hoge à, wu hoge rii-yo **Kukt-o Shir** ro un rure un hun-ne **yan-dor Yeso** à!"

Bor-uṣ nass

O-kwuur n-Ton o shir

¹ Bon kane, um dooru hyan un to ken hyangan-to, um hyang o ken ish-o tikshisse n-Ton shir. Um dooru m-hoge un ká cor-o um hoge n-ga à. O tepsutu me untun o-kar o zeeru me, "Daan kane, man kutu wo rii-yo he m-kor un jim-de un yo ka à."

² Kane ba m-jime, **Kukt-o Shir** garamsuru me, um hyanburu komo o ken kwuur-o n-me n-Ton shir komo wu ken wu ro tara un o.

³ Ka wu ro tara un ka kwuur-o à wu ro us-myakt untun ta'ar-ye un hwor-ye un ho-mo ut-wa un zen jaas-o ne. Wata, gwanga-o rigimshe ka kwuur-o. Ka gwanga-yo ro us-myakt untun ta'ar-de un hwor de ro untun ho-mo ut-wa à.*

⁴ Rigimshe un ka kwuur-o ne komo to ken kwuur-to ro kon ur-kwooz ut-nass [24], komo sek-ye ur-kwooz un nen nass [24] ro tara un to. Ye ro tupu un saw-ut pus-to ne ut-matuku un gond-to un zinariya ne un hi-to un ye.

⁵ Myakt-se a senge m-hyan se ro m-rwuun be-de un ka kwuur-o o-zaaz ne o ut-dàkàr. Un co-o un ka kwuur-o ne, pitirra-ut ta'oor ro kon to ro m-re o-ra ruwruw shero shero, to ro hek-o un **Kukt-o Shir**, to Shir ro m-tom à.†

⁶ Un co-o un ka kwuur-o, ka be-de ro kyarkyar untun mo ken sa-mo mo a nome untun ur-madipi à. Komo rigimshe un ka kwuur-o ne, n-tete ne rii-ye un hoog ro kon nass un yish ne ko ke so, co un jim ne.‡

⁷ Yo ur-takan ya yo ro untun o-zur, ayoore-yo untun gwon o-na, atette-yo ro un co-o un ko-hun ne, anasse-yo untun o-gwom yo ut-hukse.§*

⁸ Ko yo ke rii-yo un hoog-yo ro ut-kukun ne ut-cind, ká kukun-to tomso ne ro un yish ne ur-me n-do ne. M-tet, m-how ne, ye m-yage hu us-sep á:

"Ba m-kukop, ba m-kukop, ba m-kukop
wu ro Wan-Koyan Shir Wa-ut-Gwomo kap.

Wu ro'e n-ga à, Wa-m-moka, wu ro, komo wu he m-haan à."†

⁹ Ka rii-ye un hoog-ye un ya'as m-seps, ya ut-gos, ur-bongon ne be-de un ka wu ro tara un ká kwuur-o à, wu ro un hoog ne har da-o ba m-ta à. Da-o ye cire nom kaane à,

¹⁰ da-o gaan ka sek-ye ye ur-kwooz un nass [24] kwukturu n-dak un co-o un ká wu ro tara un ká kwuur-o à. Ye ro un bongon-de un wu ro ba m-ta à. Ye essuru gond-to un ye n-dak un co-o un ka wu ro tara un ka kwuur-o à, ye ro m-zee;

¹¹ "Wo bo'ose, Wan-Koyan Shir,

§ **Bor-uṣ tet:19 3:19** Hyen komo: Swoq 3:12; Yahu 12:6. * **Bor-uṣ nass:3 4:2-3** Hyen komo: Izik 1:26-28; 10:1. † **Bor-uṣ nass:5 4:5** Hyen komo: Rwuq 19:16; Hyan 8:5; 11:19; 16:18; Izik 1:13; Hyan 1:4; Zeka 4:2. ‡ **Bor-uṣ nass:6 4:6** Hyen komo: Izik 1:22. § **Bor-uṣ nass:7 4:6-7** Hyen komo: Izik 1:5-10; 10:14. * **Bor-uṣ nass:7 4:7** Hyen komo: Izik 1:5-10; 10:14. † **Bor-uṣ nass:8 4:8** Hyen komo: Izik 1:18; 10:12; Isha 6:2-3.

remen o dekt m-seps, uṭ-gos, ur-beeb ne.
 Remen wo nome koyan,
 tomso ne un con-m ru o a nome koyan
 komo remen ru, se rotte m-hoog ne."

Bor-us taan

Takurda-o pu'usse
un Ya o-Rwuug o-Ca ne

¹ Um hyanuru o-takurda pu'usse un kom-o ur-re o un ka wu ro ur-she'et un kwuur-o ut-gwomo à. Ka takurda-o pu'usse o shiishte m-gen ko o ke riib-o, n-me n-do ne, o tigishshite kugup a rekesse o so-o ta'voor.*

² Um hyanuru ko-beeb-wu un **wan-tom-wu Shir**, wu ro o-ko'ot un caari-o o-cor wu ro m-zee, "¿Wan wu ne depe wu ke'es ka reke-to wu upste ka takurda-o?"

³ Yatt net-wu he m-hoks ko n-Ton shir, ko n-dak, ko un kus-o n-dak wu bo'ose ups un ka takurda-o, har wu karantute á.

⁴ Um 'wonuru 'won-se m-yo remen a kum net-wu woo ups un ka takurda-o har wu karantutu o á.

⁵ Amba wan-gaan be-de un ka sek-ye ye ur-kwooz un nass [24] zeeru me, "Wo 'won á! Gwot! Ka zur-yo, un baag-o **Yahuda**, un den-o ko-Gwomo **Dawuda** yo reeste ur-ho. Yo ro ur-beeb ne yo ke'esté ka reke-ut ta'voor-to komo yo ups ka takurda-o."†

⁶ Um gwoṭuru um hyanuru Ya o-Rwuug o-Ca sa o zee a un ho yo. Amba m-moka yo ro eso n-tete o un ka kwuur-o ut-gwomo o un ka rii-ye un hoog-ye ne nass. Yo ro komo n-tete o un ka sek-ye ne ur-kwooz un nass [24]. Wu ro us-kar ne us-ta'voor un yish ne ta'voor, to ro hek-o un **Kukt-o Shir**, o Shir ro m-tom un myet hono o-dak à.‡

⁷ Wu haaru co wu goksuru ka takurda-o un kom-o ur-re o un ka wu ro ur-she'et un ka kwuur-o à.

⁸ Bo wu gokste ka takurda-o ro m-gen ne à, ka rii-ye un hoog nass-ye un sek-ye ne ur-kwooz un nass [24] ye heeru un her-o un Ya o-Rwuug o-Ca. Ko wu ke be-de un ye ro o-moro ne un tur-de o-zinariya ne shiishe un rii-yo m-shi'igin, to ka to un esente-de un kon-se un hun-ne ye Shir se ye kone à.§

⁹ Ye huru sep-o pu-o, ye ro m-zee:
 "Wo wu bo'ose goks un ka takurda-o pu'usse-o
 komo o ke'es reke-to un o o ups o.

Remen n-ga a ro hoostu wo,
 komo un mar-m ru mo ur-seke
 o rundute Shir hun-ne n-me
 un ko o ke baag-o, ut-rem ne,
 un buug-to un hun-ne ne ut-dak ne.*

¹⁰ O muutu ye, ye waragte yan-Cow un kon-se Shir,
 ye nomote Shir m-senge,
 komo yea nom ut-gwomo be-de un hun-ne
 ye un hono o-dak."†

¹¹ Ka da-de um dooru m-gwot komo, um hoguru cor-se ut-sep se un **yan-tom-ye Shir** ye arge dugu-us op so-o dugu-us op [100,000,000] à. Ye ro eso

* **Bor-us taan:1 5:1** Hyen komo: Izik 2:9-10; Isha 29:11. † **Bor-us taan:5 5:5** Hyen komo: Taka 49:9; Isha 11:1,10. ‡ **Bor-us taan:6 5:6** Hyen komo: Isha 53:7; Zeka 4:10. § **Bor-us taan:8 5:8** Hyen komo: Bong 141:2. * **Bor-us taan:9 5:9** Hyen komo: Bong 33:3; 98:1; Isha 42:10. † **Bor-us taan:10 5:10** Hyen komo: Rwuug 19:6; Hyan 1:6.

eso ye rigumsuru ka kwuur-o, un ká rii-ye un hoog-ye nass-ye ne, komo un ká sek-ye ye ne.†

12 Ye ro un hu un ká sep-o ye ro m-muut:

“Ya o-Rwuug o-Ca yo a hoe à,
yo bo'oste goks ur-beeb, o-kwum ne, us-nap ne, m-'wons ne,
ut-gos ne, m-seps ne, ur-bongon ne!”

13 Komo um hoguru hon un bo un rii-yo Shir hwoone n-Ton shir n-dak ne à, komo un kus-o n-dak ne, n-me m-sa ne. Kap o un rem-se un hoog se ro un hu un ká sep-o:

“Depete se ya'as ur-bongon,
ut-gos ne, m-seps ne, ur-beeb ne,
be-de un ká wu ro ur-she'et un ká kwuur-o ut-gwomo o à,
komo un ká Rwuug-o o-Ca yo ne,

o-da har da-o ba m-ta!”

14 Ká rii-ye un hoog nass-ye shasuru, “**Amin!**” Komo ká sek-ye ye heeru, ye nomuru Shir ur-bongon un ká Ya Rwuug-o Ca-yo ne.

Bor-us cind

*Ka Ya o-Rwuug o-Ca yo ke'este
ka reke-ut cind-to ur-takan to*

1 Me gut, um hyanuru ká Ya o-Rwuug o-Ca yo ke'este reke-de ur-takan be-de ut-ta'oor to un ká takurda-o. Ka da-de um hoguru o-gaan be-de un ka rii-ye un hoog nass-ye yo 'yonste o ken cor-o untun dwum-de o-dàkàr, “Haan!”

2 Um gwoṭuru, um hyanuru jok-o pus-yo ree. Wan-da-mo un yo ro o-ta ne ut-kom, o-gond ne yeresse un hi-de un wu. Komo wu ruuru untun net-wu re ur-ho à remen wu doot re ur-ho.*

3 Bo ká Ya o-Rwuug o-Ca yo ke'este reke-ur ayoore-de à, um hoguru rii-yo un hoog o-ayoore-yo zeeg, “Haan!”

4 Yo ken jok-yo rwuunuru o-jaas yo zaa. A ya'u wan-da-mo un yo caari-o o-magay ur-beeb ne wu dosté she'et-de m-gwugwu un hono o-dak, a inuru ur-gun un hoom-de un hun-ne ne ko kene.†

5 Bo ká Ca-yo ke'este reke-ur atette-de à, um hoguru rii-yo un hoog o-atette-yo zeeg, “Haan!” Um gwoṭuru n-ton, um hyanuru jok-o rim-yo. Wan-da-mo un yo ro un rii-yo ur-me ne un kom-to un wu.‡

6 Komo um hoguru o ken cor-o rwuunte be-de un ka rii-ye un hoog nass-ye o ro m-zee, “Kok-de un yege-hyò§ hond hond un hwor-ye ur-guwus de un ho-ur gaan ne. Kok-ut tet-to un yege-nat* hond hond un hwor-ye ur-guwus de un ho-ur gaan ne. Amba taase o sabarse m-now un m-modi ne á.”

7 Da-o ká Ya o-Rwuug o-Ca yo ke'ese reke-ur anasse-de à, um hoguru ka rii-yo un hoog anasse-yo zeeg, “Haan!”

8 Um gwoṭuru kane un co re. Um hyanuru yo ken jok-yo kukurse. Jin-de un wan-da-mo un yo komo de ro “m-Mar,” komo yo ro wu m-dorbe à “Saag-se.” A ya'u ye ur-beeb un buug-ur gaan be-de un buug-ut nass-to un yan-she'et-de un hono o-dak, remen ye hoomté ye ut-magay, un mer ne, us-gom ne, komo un nem-ye ut-koṭ ne.†

‡ **Bor-us taan:11 5:11** Hyen komo: Dane 7:10.

* **Bor-us cind:2 6:2** Hyen komo: Zeka 1:8; 6:3,6.

† **Bor-us cind:4 6:4** Hyen komo: Zeka 1:8; 6:2.

‡ **Bor-us cind:5 6:5** Hyen komo: Zeka 6:2,6.

§ **Bor-us cind:6 6:6** ut-Girik: arkama.

* **Bor-us cind:6 6:6** ut-Girik: barari.

† **Bor-us cind:8 6:8**

Hyen komo: Izik 14:21.

⁹ Da-o ká Ya o-Rwuug o-Ca yo ke'ese reke-ur ataane-de à, um hyanuru be-de un 'wun-de o-**hana** hoog-mo un ka ye a hoome remen ye ko'otte Ma-to Shir hur-ur gaan m-she ne, komo un rure un hun-ne ne ma-ut Yeso wu he ye hoks m-gu à.

¹⁰ Ye 'yonsu us-cor deen ye zeeru, "Wan-Koyan, Wa-ur-Beeb kap, Wa-o-nip komo So-wu, ¿se de ke ho-de o he piishe un hun-ne ye un kà hono o-dak o ut-ma? ¿Komo yan da-o o he ye m-rangse remen ye hoog te? ¿De ke ho-de o he te m-muse?"

¹¹ Kap mo un ye ko wu ke a ya'suru wu matuku-ur seeb-de ur-pus-de. Komo a ruru ye unze ye wuwe ya o-da hiin, se a shooste bo a cone à, un or un ye ne campo-ne un ne'a-ne ne ye a he m-ho **yan-dor Yeso** bo a ho ye à.

¹² Ka da-o um hyanuru Ya o-Rwuug o-Ca ke'este reke-ur acinde-de. A nomuru mo ken caari-mo un nukte-mo o-dak mo. Ho-ur warguru ur-rim-de untun gwodo-o rim-o, o-reng komo da-o gaan-yo warguru o-jaas yo záá untun m-hyó.‡

¹³ Ka da-o yege-regen komo ye hyemenuru n-dak untun bo mat-de o-rum yo ba m-nen ro m-hyemene yo-mo m-'wons bu'u yo à. §

¹⁴ A pussuru o-ke'ente bo a m-pus un rii-o ur-ruť à, komo a dossuru ko o ke haag-o un ko o ke dak-o n-tete de m-ho o ne un be-to un to.*

¹⁵ Ka da-o gwomo-ne ye o-dak, ya-ut-con un gos-ye ne, ye un karma-ne, un ya-o-kwum ne, un ya-ur-beeb ne, guw-ne un yan-ba-m-guw ne ne kap, ye argu m-wuke n-me ut-wu, un pak-to ut-haag ne.†

¹⁶ Ye zeeru eeg-se ut-haag ut-ta'ar ne, ye zeeru to, "He'en no be un te no mo'og te untaase te hyen co-o un ka wu ro tara un kwuur-o ut-gwomo à, komo taase ryaab-se un ká Ya o-Rwuug o-Ca yo kum te.‡

¹⁷ Remen caari-de ur-ho de un ryaab-se un ye woosunte, ¿wan wu he hoks m-es?" §

Bor-us ta'voor

*Hun-ne dugu-us zungu un
kwooz-ut yoor us-nass [144,000]*

¹ Ka da-de um hyanuru **yan-tom-ye Shir** nass eso eso un pa'aso-ut nass-to un hono o-dak. Ye wenuru m-yo mo un ko de ke kwuss-de m-hund n-ton o-dak. Ye bopuru yo-mo un kwuss-ut nass taase mo hund o-dak ko n-ton m-sa ko un yo ken 'yo-yo.*

² Komo um hyanuru wu ken **wan-tom-wu Shir** wu ro m-rwuun so ur-horan. Wu ro un reke-de Shir ne wan-hoog. Komo wu kangsuru ka **yan-tom-ye Shir** ye nass ka ye a ya'e gwomo-to ye hogusse o-dak m-sa ne m-hoog à.

³ Wu zeeru ye, "Wasu no! No hogusse o-dak ko m-sa us-'yo ne m-hoog á se a kemeste ka reke-de Shir de un zwon-to un yan-guw-mo un wu."†

⁴ Ka da-de **wan-tom-wu Shir** un or un wu ne yan-tom ye Shir, kemete myet-mo guw-ne ye Shir. Um hoguru moor-to hun-ne ye ka yan-tom ye keme o-napa remen ye ro guw-ne ye Shir à dugu-us zungu un kwooz-ut yoor us-nass [144,000] ka ye a keme ka napa-de à ye es mo baag-to un **Isra**-ne kap.

‡ **Bor-us cind:12 6:12** Hyen komo: Hyan 11:13; 16:18; Isha 13:10; Jowe 2:10,31; 3:15; Mati 24:29; Mark 13:24-25; Ruka 21:25. § **Bor-us cind:13 6:13** Hyen komo: Isha 34:4. * **Bor-us cind:14 6:14** Hyen komo: Hyan 16:20. † **Bor-us cind:15 6:15** Hyen komo: Isha 2:19,21. ‡ **Bor-us cind:16 6:16** Hyen komo: Hose 10:8; Ruka 23:30. § **Bor-us cind:17 6:17** Hyen komo: Jowe 2:11; Mara 3:2.

* **Bor-us ta'voor:1 7:1** Hyen komo: Irmí 49:36; Dane 7:2; Zeķa 6:5. † **Bor-us ta'voor:3 7:3** Hyen komo: Izik 9:4,6.

⁵ Ka yan-tom ye keme o-napa:

So un baag-o **Yahuda** dugu-us op us-yoor [12,000],

So un baag-o Ruben dugu-us op us-yoor [12,000],

So un baag-o Gad dugu-us op us-yoor [12,000],

⁶ So un baag-o Asher dugu-us op us-yoor [12,000],

So un baag-o Napari dugu-us op us-yoor [12,000],

So un baag-o Manase dugu-us op us-yoor [12,000],

⁷ So un baag-o Simon dugu-us op us-yoor [12,000],

So un baag-o **Rewi** dugu-us op us-yoor [12,000],

So un baag-o Issakar dugu-us op us-yoor [12,000],

⁸ So un baag-o Zeburun dugu-us op us-yoor [12,000],

So un baag-o **Yusuhu** dugu-us op us-yoor [12,000],

So un baag-o **Banyamin** dugu-us op us-yoor [12,000].

⁹ Bo to ka aragte à, um gwoturu um 'wos de ken caari-de ur-morog de un yan-ba-m-kukop ut-moor ne ye arge m-oog à. Ye rwuunte so un ko to ke dak-to, un ko to ke baag-to ne, un ko ye ke hun-ne ye ne, un ko de ke rem-de ne. Ye ro eso eso her-o un ka kwuur-o un co-o un ka Ca-yo. Ye cupste matuku-ut seeb-to ut-pus to, ye bups jet-se o-dobino un kom-to un ye.

¹⁰ Ye 'yonsu us-cor deen ye zeeru,

"Gwu rwuunte be-de un Shir na,

wu ro tara un kwuur-o ut-gwomo à,

un ka Ca-yo ne!"

¹¹ Kap o un yan-tom-ye un Shir komo ye rigumsuru ka kwuur-o eso eso, un ka sek-ye ne, komo un ka rii-ye un hoog nass-ye ne. Ye kwukturu un her-o un ka kwuur-o, o-co n-dak ye nomoru Shir ur-bongon.

¹² Ye senguru m-zee,

"**Amin!** Ur-bongon, m-seps ne, us-nap ne,

un 'ya m-yar ne, ut-gos ne,

ut-gwomo ne, m-'wons ne kap ro be-de Shir na

ba m-ta har ya nomot! **Amin!**"

¹³ Ka da-o wan-gaan be-de un ka sek-ye ye ur-kwooz un nass [24] citu me, wu zee, "¿Wan ne ye ya un matuku-ut seeb-to ut-pus to? ¿Komo ke so-o ye rwuune?"

¹⁴ Um zeeru wu, "Gos-wu, o nepste."

Ka da-de wu zeeru me, "Ye ka ye ro hun-ne ye possune be-de un re ur-koob ur-gos-de à. Ye un so'os matuku-ut seeb-to to un ye un hyó-mo un ka Ca-yo, ye mustu to ut-pus to.‡

¹⁵ "O hante ye est un her-o

un kwuur-o ut-gwomo to Shir,

komo ye un nom m-senge

m-tet, m-how ne n-me un Pyo-o un wu,

Komo ka wu ro tara un ka kwuur-o ut-gwomo à

wua she'et be-ur gaan un ye ne komo wu 'er ye.

¹⁶ Yea do hoge m-mer á, yea do hoge o-**swoot** á,

yea do hyan n-noonho-o ur-ho á ko o ken hund-o á. §

¹⁷ To ka a kor remen ka Ca-yo ro un tete-de

un ka kwuur-o à yo he ye m-'er.

Komo yo a dorutte ye ha-mo un yish-to

un ho-mo un hoog.

‡ **Bor-us ta'yoor:14 7:14** Hyen komo: Dane 12:1; Mati 24:21; Mark 13:19.
§ **Bor-us ta'yoor:16 7:16** Hyen komo: Isha 49:10.

§ **Bor-us ta'yoor:16**

Komo Shir a pe'eg yish-mo un ye kap.*

Bor-us eer

Reke-ur ata'yoore-de

¹ Da-o Ya o-Rwuug o-Ca ke'ese reke-ur ata'yoore-de à, a reesu ceen n-Ton shir har rii-yo woṓ purug-de un kwom-o gaan à.

² Ka da-o um hyanuru **yan-tom-ye Shir** nen ta'voor eso eso un co-o Shir, komo a ya'asuru ye kar-ut ta'voor-to m-hur.

³ Ka da-o wu ken **wan-tom-wu Shir** wu un sheend-de o-zinariya ne ut-kom de un rii-yo m-shi'igin, wu woonuru wu esuru yow yow o-**hana** ne. A ya'asu wu rii-yo m-shi'igin deen remen wu mossuté un kon-se un hun-ne ye Shir ne, n-ton o-**hana** o-zinariya o ro un her-o o-kwuur à.*

⁴ Hyé-de un ka rii-yo m-shi'igin mo mosse un kon-se un hun-ne ye Shir ne, daaru n-ton be-de Shir cir-mo un be-de o-**hana**, be-de **wan-tom-wu Shir** kapru yo à.

⁵ Ka da-de **wan-tom-wu Shir** shoosuru ka sheend-de m-tuks de wu shoosuru o-ra rwuun-mo un ká **hana**-o, wu jonduru de un hono o-dak. A nomoru o-dákàr, o-zaaz ne, us-myakt ne, komo dak-o nukturu.†

Kar-to m-hur ut-nass to ur-takan

⁶ Ka da-de ká **yan-tom-ye Shir** ye ta'voor ut-kar ne ut-ta'voor ye zonguru ye hurut to.

⁷ **Wan-tom-wu Shir** wu ur-takan hururu kar-o un wu. A hyanuru ta'ar-ye un kem o-ra ne, mosse m-hyó ne a duusunduru un hono o-dak. Ka ra-o tuksuru buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un hono o-dak, ká ra-o tuksuru komo buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to us-'yo un po-ut yar-to ne.‡

⁸ Ka da-de **wan-tom-wu Shir** ayoore-wu hururu kar-o un wu, a jorburu o ken haag-o o-ra o-ruw ruw n-me m-sa. Buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to m-sa wakturu m-hyó,

⁹ Buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un rii-ye un hoog-ye ro n-me un ká sa-mo à maruru. Buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un hat-to m-sa saburu.

¹⁰ Ká da-o **wan-tom-wu Shir** atette-wu hururu kar-o un wu. Yo ken caari-yo o-regen yo he'enuru zee-mo n-ton yo ro un re o-ra untun us-myak rwuun-mo n-ton. Yo he'eburu un buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to ut-roog komo un yish-to m-ho ne.§

¹¹ Jin-de un ká regen-yo komo "Gaag-de." Yo muuturu buug-ur gaan-de m-ho kap be-de un buug-ut tet-to un ká ho-mo warguru ur-gaag. Hun-ne ut-moor ne ye swo ká ho-mo à ye maruru, remen gaag-de un mo.*

¹² Ka da-de **wan-tom-wu Shir** anasse-wu hururu kar-o un wu. A wosuru buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to ur-ho, buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to o-reng, komo buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un yege-regen warguru o-comb. Buug-ur gaan-de m-how ba m-cecar, kaane komo buug-ur gaan-de m-tet.†

* **Bor-us ta'voor:17 7:17** Hyen komo: Bong 23:1; Izik 34:23; Bong 23:2; Isha 49:10; Isha 25:8.

* **Bor-us eer:3 8:3** Hyen komo: Ems 9:1; Rwu 30:1,3. † **Bor-us eer:5 8:5** Hyen komo: Rewi 16:12; Izik 10:2; Rwu 19:16; Hyan 11:19; 16:18. ‡ **Bor-us eer:7 8:7** Hyen komo: Rwu 9:23-25; Izik 38:22. § **Bor-us eer:10 8:10** Hyen komo: Isha 14:12. * **Bor-us eer:11 8:11** Hyen komo: Irm 9:15. † **Bor-us eer:12 8:12** Hyen komo: Isha 13:10; Izik 32:7; Jowe 2:10,31; 3:15.

¹³ Ka da-o um gwoturu, um hoguru yo ken gwom-yo yo ro us-kan bo yo ro m-hukse n-ton m-yo à. Yo ro m-zee, “Rii-yo ur-'won! Rii-yo ur-'won! Rii-yo ur-'won, be-de un kap o un hun-ne ye un hono o-dak remen rem-se he m-kor da-o **yan-tom-ye Shir** nen tet ye hure kar-to un ye!”

Bor-us jero

Kar-o ataane-o

¹ **Wan-tom-wu Shir** ataane-wu huru kar-o un wu. Um hyanuru regen-yo he'ene rwuun-mo n-Ton shir haan-mo n-dak à, komo a ya'asuru wu rii-yo un tiks un 'wugupte-o un ka kuub-o ur-duw o.

² Da-o wu tikshe ká kuub-o à, de ken hye-de rwuunuru sa o zee hye-de un caari-o o-ra, har ká hye-de rwo'u ur-ho un kus-o n-ton ne nom o-comb.*

³ Yege'e rwuunuru n-me un ká hye-de, ye ciruru un hono o-dak, a ya'u ye gwomo-to us-tot untun yege-tot.†

⁴ A kewsu ye komo un taase ye sabarse po-to n-dak, ko ut-ran, ko us-'yo, se de hun-ne ye rotte napa-o Shir un zwon-to un ye á.‡

⁵ A 'ya ye gwomo-to un ho un net á, se de ye rangse hun-ne har reng-us taan. Ye ya'ag hun-ne m-reeten untun reeten-mo un totonte-o o-tot.

⁶ N-me un ká ho-to hun-ne a hoob m-mar, amba yea kum á. Yea dishe m-mar amba moa yage m-haan.§

⁷ Ká 'e-ye sha'ag jok-ye a zongse remen ur-gun à. Hi-to un ye ro yeresse untun gond-to o-zinariya, co-se un ye komo sha-mo un co-se un hun-ne.*

⁸ Hi-se un ye untun hi-se un ne'a, yin-ye un ye untun yin-ye o-zur.†

⁹ Ye copuru matuku-to ut-kwom n-te un be-to un ye, go un to hun-ne ro m-cop remen ur-gun à, zááz-o un kukun-to un ye m-shas untun zááz-o un jok-ye ur-gun.‡

¹⁰ Ye ro us-tur ne, se un tot un hun-ne untun yege-tot. Tur-se un ye rangsute hun-ne har reng-us taan.

¹¹ Ye ro un ko-Gwomo ne, wu ye ro un kus-o un wu à, wu ro ká **wan-tom-wu Shir** wu a ya'ase gwomo-to un ká kuub-o ur-duw o à. Jin-de un wu un rem-de **ut-Ibra** “Abaddon” wu, ut-Girik komo, “Aporiyon” Wata “Wan-hom un hun-ne.”

¹² Rii-yo ur-'won de ur-takan aragte, kuks ut-yoor to roone à.

Kar-o acinde-o

¹³ Ka da-de **wan-tom-wu Shir** acinde-wu huru kar-o un wu, um hoguru o ken cor-o ro m-rwuun be-de un ka kar-ut nass-to un **hana-o** un zinariya o ro un her-o Shir à.§

¹⁴ Ka cor-o zeeru **wan-tom-wu Shir** acinde-wu, ka wu ro o-kar ne ut-kom à, “Ho'osune ka yan-tom ye Shir nen nass-ye ye ro ke'o un roog-o o-Yupireti à!”

¹⁵ Ka **yan-tom-ye Shir** nen nass-ye, a un ho'osundu ye remen ye hoot buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un hun-ne ye un hono o-dak. Shir ess ka yan-tom ye remen ká da-o un ká ho-de, un ká reng-yo un ká hak-o ne.

¹⁶ Um hoguru moor-to un ka karma-ne ye n-ton un jok woose miriyon zungu-us yoor [200,000,000].

* **Bor-us jero:2 9:2** Hyen komo: Taka 19:28. † **Bor-us jero:3 9:3** Hyen komo: Rwu 10:12-15.

‡ **Bor-us jero:4 9:4** Hyen komo: Izik 9:4. § **Bor-us jero:6 9:6** Hyen komo: Ayub 3:21; Irm 8:3.

* **Bor-us jero:7 9:7** Hyen komo: Jowe 2:4. † **Bor-us jero:8 9:8** Hyen komo: Jowe 1:6. ‡ **Bor-us jero:9 9:9** Hyen komo: Jowe 2:5. § **Bor-us jero:13 9:13** Hyen komo: Rwu 30:1-3.

¹⁷ Da-o um hyane ka jok-ye un yan-da-se un ye ne à, ye ro untun kaane: matuku-to un ye to ut-kwom ut-jaas to zàà untun o-ra, un to ken ne untun sha-mo o-comb un ho-mo ut-wa ne un mo ut-ru ne. Ko yo ke jok-yo komo hi-de un yo ro untun de o-zur, komo ta'ar-to un caari-o o-ra m-rwuun un nu-o un ye ur-'hye ne.

¹⁸ A hooru buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un hun-ne un ká ta'ar-to un caari-o o-ra to, ur-'hye m-tukne de rwuune un nu-se un ye à.

¹⁹ 'Wons-mo un ka jok-ye ro un nu-se un ye, un tur-se un ye ne komo. Tur-se un ye komo ro ut-hi ne untun to un hwo un gwomo-to un hogusse un hun-ne m-hoog ne.

²⁰ Amba ka hun-ne ye mare un ka rangse-o á, ye kwangute m-waktune be-de Shir. Ye senguru un kwukte un **ya-ut-kot** m-gir ne un saw-to a nome ut-kom à un zinariya, ko azorpa à, ko un kwom-ut jaas-to, ko ur-ta'ar, ko us-'yo, toa hoks m-hyan á, toa hoge á, toa hoks m-arag á.*

²¹ Komo ye kon a soksu ye **ba'as-to** un hun-ne ye ye hoome á, ko hyat-to ye nome un bu-yo un mor, o-ás, ko hyow-de un ye á.

Bor-us op

Wan-tom-wu Shir un ya o-takurda o-rek yo ne

¹ Ka da-de ne, um dooru m-hyan un ko-caari-wu un ko-beeb-wu un **wan-tom-wu Shir** ro m-kerigune zee-mo un n-Ton shir. Ke'ente-ut hokkussute wu, o-gwanga ne un hi-de wu. Co-o un wu us-myakt untun ur-ho, na-se un wu untun ser-to o-ra.

² Wu ro un ya o-takurda o-rek yo ne upsusse un kom-to un wu. Wu essuru na-o un wu o ur-re n-me m-sa, na-o ur-kwanta komo o-dak.

³ Wu rwunturu cor-o o-zaaz untun o-zur. Bo wu 'yonste cor à, dàkàr-ut ta'oor shasuru un caari-o o-zaaz.

⁴ Bo ka dàkàr-ut ta'oor-to teperte à, um zonguru um genet. Amba um hoguru o ken cor-o cepente ut-ma rwuun-mo n-Ton o ro m-zee, "Rii-yo ka dàkàr-ut ta'oor-to rwore à, wo jar o gen á ma-to m-rwuunte to á!"

⁵ Ka da-de, ka **wan-tom-wu Shir** wu um m-hyane eso na-o gaan n-me m-sa na-o gaan o-dak à, wu jaksuru kom-o un wu o ur-re n-Ton shir.

⁶ Wu tonduru un jin-de wan-hoog-mo un ba m-ta har ya nomot, wu nome Ton-o shir un kap o un rem-se ro ne n-me un o à, komo o-dak un rem-se ro n-me un o à, m-sa un kap rem-se ro n-me un mo à! **Wan-tom-wu Shir** zeeru, "Naas o da-o kus á!"

⁷ Da-o **wan-tom-wu Shir** ata'yoore-wu hure kar-o un wu à, ka da-o Shir he m-shoos un senge-mo un wu. Toa kor untun bo wu rure guw-ne ye un wu ye ro un rwor un ma-to un wu à."*

⁸ Ka da-de um dooru hoge un ka cor-o n-Ton shir o dooru me zee komo, "Neke o goks ká ya o-takurda o-rek yo yo, yo ro upsusse un kom-to un **wan-tom-wu Shir** wu ro eso na-o gaan o-dak o-gaan n-me m-sa à."

⁹ Um nekuru be-de **wan-tom-wu Shir** um zeeru wu ya'as me ká ya o-takurda yo. Wu zeeru me, "Goks yo o ti. Yo a nom m-rerem un nu-o ru untun so. Amba wo corusse ya-yo a nom ur-gaag n-me ut-men."

* **Bor-us jero:20 9:20** Hyen komo: Bong 115:4-7; 135:15-17; Dane 5:23. * **Bor-us op:7 10:5-7** Hyen komo: Rwu 20:11; Kara 32:40; Dane 12:7; Emos 3:7.

¹⁰ Ka da-de um goksuru ká ya o-takurda yo un kom-to un **wan-tom-wu Shir**. Um ti'iru yo. Yo nomuru m-rerem untun so un nu-o re, amba bo um komte m-ti à, men-ut re wargu ur-gaag.†

¹¹ Ka da-o a dooru me m-rure unze, "Se o rur rii-yo he m-kor kane un co komo à be-de un buug-to un hun-ne, hon ut-dak, ko de ke rem-de, un gwomo-ne ne."

Bor-us op o-gaan

Yan-su'e un Shir nen yoor

¹ Ka da-o a ya'asu me o-ko yo ur-me'es, komo a zeeru me, "Neke o me'es **Pyo-o Shir o-hana** ne. O oog ye ro ur-bongon n-me un o à.*

² Amba taase o me'es 'woog-o n-do, remen a ya'assute ye ro **Yahuda**-ne á. Yea yawag bo-o ba m-kukop har us-reng kwooz-ut yoor us-yoor [42].†‡

³ Man 'ye yan-swo-us re nen yoor ur-beeb. Yea cup matuku-to un tuk-mo ut-men, yea rur Ma-to Shir har ut-ho o-dugu un zungu-us yoor un ho-ut kwooz-ut tet [1,260]."

⁴ Ka **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye nen yoor-ye ro 'yo-se o-zetun us-yoor un ka pitirra-ut yoor-to ne to ro shero shero un her-o Wan-Koyan wu un hono o-dak à. §

⁵ Urege wu ken wu ro m-senge wu hogussute ye m-hoog, ra-o a rwuun un nu-se un ye o tuks yan-yage-to un ye. Un kaane, kap o un yan-yage-to un ye he m-merme.

⁶ Ye ro ur-beeb ne ye tigité kus-o n-ton remen taase a hye kem un ka ho-to yette un ko'ot-o un ma-ut re à. Ye ro ur-beeb ne be-de un ruw-se m-ho, ye mustu se m-hyó; komo ye ur-beeb ne ye hantute hono o-dak ko mo ke go un rew-m yo-mo mo un kap da-o ye cone à.*

⁷ Da-o ye komse rwor un tom-o un ye à, ka da-de ká nem-yo o-kot yo rwuune n-me un kuub-o ur-duw à he ye m-kup yo jiish ye ur-beeb komo yoa re ur-ho un ye, komo yo hoom ye.†

⁸ Komo a rus u-to un ye un cow-yo un ka caari-o o-bo o o a kemte Wan-Koyan-wu un ye à. A un hongse jin-de un ka bo-o o-**Sodom** ne, o-**Masar** ne.

⁹ Komo ho-ut tet ur-purug buug-to un hun-ne, ko o ke baag-o, ko de ke rem-de un ko to ke dak-to ne, yea morge ye gut ka u-to, komo ye wen a duk to.

¹⁰ Hun-ne ye un hono o-dak a nom o-zak remen mar-mo un ka **yan-Rwor un Ma-to Shir** ye yoor. Yea nom o-biki, ye tomte or un ye ne m-yar remen ka **yan-Rwor un Ma-to Shir** yoor-ye ye hante ka hun-ne ye un hono o-dak ye o-range à.

¹¹ Amba bo ka ho-ut tet-to ur-purug aragte à, shik-mo un hoog rwuunu be-de Shir mo cowuru be-de un ye. Ye inu eso eso un na-se un ye. Gyer-o reeru bo un ka ye hyanu ye à.‡

¹² Ka da-de ye hoguru caari-o o-cor rwuun-mo n-Ton shir o ro ye m-zee, "Daan no kane!" Ye argu m-da n-Ton shir n-me ut-ke'ente, yan-yage-to un ye ro gut. §

† **Bor-us op:10 10:10** Hyen komo: Izik 2:8—3:3. * **Bor-us op o-gaan:1 11:1** Hyen komo: Izik 40:3; Zeka 2:1-2. † **Bor-us op o-gaan:2 11:2** Hak-us tet ur-purug. ‡ **Bor-us op o-gaan:2 11:2**

Hyen komo: Ruka 21:24. § **Bor-us op o-gaan:4 11:4** Hyen komo: Zeka 4:3,11-14. * **Bor-us**

op o-gaan:6 11:6 Hyen komo: 1Gwm 17:1; Rwu 7:17-19; 1Sam 4:8. † **Bor-us op o-gaan:7 11:7**

Hyen komo: Dane 7:7,21; Hyan 13:5-7; 17:8. ‡ **Bor-us op o-gaan:11 11:11** Hyen komo: Izik 37:10.

§ **Bor-us op o-gaan:12 11:12** Hyen komo: 2Gwm 2:11.

¹³ A kane un ka da-o, a nomuru mo ken caari-mo un nukte-mo o-dak mo, buug-ur gaan be-de un buug-ut op to un ka bo-o wurmuru. O hooru hun-ne dugu-us ta'voor [7,000]. Hun-ne ye kuse à ye hoguru o-gyer deen, ye sekemsuru Shir-wu n-Ton.*

¹⁴ Rii-yo ur-'won ayoore-yo aragte, komo rii-yo ur-'won atette-yo ka roone m-moka.

Kar-o ata'yoore-o

¹⁵ **Wan-tom-wu Shir** ata'yoore-wu hururu kar-o un wu, a hoguru us-cor se m-'wons n-Ton shir se ro m-zee,

"Shir rwo'og gwomo-to un hono o-dak
m-warag gwomo-ut Wan-Koyan na
un **Kiristi** wu ma un wu ne,

Komo wua nom ut-gwomo ba m-ta har ya nomot!"†

¹⁶ Ka sek-ye ur-kwooz un nen nass-ye [24], ye ro tara tara un kwuur-to un ye n-her o Shir, ye kwukturu co-se un ye ro un gwoŋ o-dak, ye nomoru Shir ur-bongon.

¹⁷ Komo ye ro m-zee,

"Te bomog wo, Wan-Koyan Shir Wa-ut-Gwomo kap,
wo wu ro m-moka à, komo wo wu ro n-ga à,
remen o dekse beeb un du,
komo o takante gwomo-ut ru.

¹⁸ Dak-ut shiiste us-ryaab, remen da-o un ryaab-us ru woosunte,

Da-o woosunte o a hette piishe un margan-ne ut-ma à,
woa ya'as **yan-Rwor un ma-to Shir** ur-'yons
ye ro guw-ne ru à.

Komo un yan-ba-m-kukop ne
un kap o un hun-ne ne ye ya'u wo m-sek à,
es-mo un caari-ne ha-mo un rek-ye.

Komo woa saburse kap o un ye hante o sabre o-dak à!"‡

¹⁹ Ka da-de a tikshuru **Pyo-o Shir** n-Ton shir. Ka da-o a hyanuru kà ba-o un wu o un ess ut-ma o n-me un Pyo-o un wu. A nomoru o ken myakt-o, o-zaaz ne, o-dakàr ne, un nukte-mo o-dak ne, un caari-ye un ta'ar-ye un kem ne.§

Bor-us op us-voor

Wu ken ne'a-wu un caari-yo o-hwo ne

¹ Ka da-de um hyanuru to ken caari-to ut-hyat to n-Ton o-shir. Um hyanuru wu ken ne'a-wu a hokke ur-ho à, o-reng komo yo ro un kus-o un na-se wu, un hi-de un wu komo wu ro ut-gond ne to un regen op un voor [12].

² Wu ro ur-uub ne, komo wu dakuru kan remen hoog-mo un dwum-to o-mat.

³ Ka da-de um hyanuru komo o ken napa-o ut-hyat o n-Ton shir. Um hyanuru yo ken caari-yo o-hwo o o-jaas yo yo, ut-hi ne ut-ta'voor us-kar ne us-op, ut-gond ne ut-ta'voor un hi-to un yo.*

* **Bor-us op o-gaan:13 11:13** Hyen komo: Hyan 6:12; 16:18. † **Bor-us op o-gaan:15 11:15** Hyen komo: Rwu 15:18; Dane 2:44; 7:14,27. ‡ **Bor-us op o-gaan:18 11:18** Hyen komo: Bong 2:5; 110:5; 115:13. § **Bor-us op o-gaan:19 11:19** Hyen komo: Hyan 8:5; 16:18; 16:21. * **Bor-us op us-voor:3 12:3** Hyen komo: Dane 7:7.

⁴ Tur-de un yo wishuru buug-ur gaan be-de un buug-ut tet-to un regen n-ton, komo yo jondū ye n-dak. Ka da-de yo esuru 'ge un her-o un ka ne'a-wu, bo wu ro un ma-to mat à, zongse yo corute wà un ka ne'a-wu.†

⁵ Komo wu maturu wà un wu wan-campo, wu he nom un gwomo-to un hun-ne kap un ko-yo o-kwom à. Amba Shir rumsuru ká wà-wu wu deturu wu n-Ton o-shir be-de un kwuur-o un wu.‡

⁶ Ka ne'a-wu komo wu somuru so o-kot. Wu nekuru be-de Shir ja'ase remen wu à, be-de a he wu m-gwot har ut-ho o-dugu un zungu uṣ-yoor un ho-ut kwooz-ut tet à [1,260].

⁷ Gun-ur argu m-ine n-Ton. Mikayer un **yan-tom-ye Shir** ye un wu ne ye dumuru un ka hwo-yo ne, ka hwo-yo komo un yan-tom ye un yo ne ye sengu ur-gun.§

⁸ Amba gun-ur reeru ka hwo-yo, a yanu yan-tom ye un yo, komo a wenu ye she'et-de n-Ton shir bo un ka da-o.

⁹ Ka caari-yo un ko-mong-yo hwo-yo, komo yo a m-aag **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, ka wu ro un egusse kap o un hun-ne ye o-dak à. A jorbu yo n-dak mosse un yan-tom ye un yo ne.*

¹⁰ Ka da-de, um hoguru o ken caari-o un cor-o n-Ton shir o ro m-zee, "M-moka gwu, ur-beeb ne, ut-gwomo ne to un Shir na, komo un beeb-ur **Kiristi** ne rwuunte, Remen a jorbussute wan-yage-ut or na ne n-dak, ká wu ro un ce'e un or na ne ut-ma un her o Shir m-tet, m-how ne à.†

¹¹ Ye reeg ur-ho un bu-yo un hyó-mo un Ya o-Rwuug o-Ca Komo ye reeg ur-ho un bu-yo ye rurute hun-ne ne ma-ut Yeso wu he ye hoks m-gu à. Komo ye reeg ur-ho remen ye was un hoog-mo un ye ne á har gyer-o m-mar reet ye á.

¹² Remen kaane, nom no o-zak myet no ye ro ur-she'et n-Ton shir à! Amba hono o-dak m-sa ne toa warag rii-yo ur-'won! Remen **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** wu he'ebute be un no!

Wu shiishe uṣ-ryaab, remen wu nypse da-o un wu teeste."

¹³ Bo ka hwo-yo nepte a jorbute yo n-dak à, yo ciru rangse un ka ne'a-wu mate wan-campo à.

¹⁴ Amba a ya'uru ka ne'a-wu kukun-ut yoor-to un caari-yo o-gwom remen wu huksuté n-ton ha-mo o-dákár be-de a jamsu wu à remen káne a he wu m-gwot a 'er wu be-de un ka hwo-yo har hak-uṣ tet ur-purug.‡

¹⁵ Ka hwo-yo rwunturu m-ho un nu-o un yo untun o-roog, unze remen ho-mo reet wu.

¹⁶ Amba dak-o guuru ka ne'a-wu, be-de un ups o-nu, o coruru ka ho-mo rwuune un nu-o o-hwo à.

† **Bor-uṣ op uṣ-yoor:4 12:4** Hyen komo: Dane 8:10. ‡ **Bor-uṣ op uṣ-yoor:5 12:5** Hyen komo: Isha 66:7; Bong 2:9. § **Bor-uṣ op uṣ-yoor:7 12:7** Hyen komo: Dane 10:13,21; 12:1; Ydas 1:9. * **Bor-uṣ op uṣ-yoor:9 12:9** Hyen komo: Taka 3:1; Ruka 10:18. † **Bor-uṣ op uṣ-yoor:10 12:10** Hyen komo: Ayub 1:9-11; ZeKa 3:1. ‡ **Bor-uṣ op uṣ-yoor:14 12:14** Hyen komo: Dane 7:25; 12:7.

¹⁷ Ka hwo-yo hogu ryaab-se un ka ne'a-wu deen. Yo 'yonsunduru ur-gun un baag-o un ka ne'a-wu ne, un ka ye ro o-dorotte un **karamsa-to** Shir ne à, ye eks komo un o Shir unze ye ma Yeso ye ro.

¹⁸ Ka hwo-yo esuru n-te m-hyereg mo n-riib m-sa.

Bor-us op us-tet

Nem-yo o-kot

¹ Komo um hyanuru yo ken nem-yo o-kot yo m-rwuun n-me m-sa. Yo ro ut-hi ne ut-ta'voor, us-kar ne us-op, ut-gond ne ut-op un kar-se un yo. Komo un ko de ke hi-de, jin-ut ro kon to un yo'og-o Shir.*

² Ka nem-yo um hyane à yo sha'ag o-gu, amba na-se un yo nomuru ut-gos us-can ne deen un kanku-to m-seeb ne untun kanku-to un yo ken nem-yo, yo a m-aag o-beyar à. Nu-o un yo nomuru untun o o-zur! Ka hwo-yo ya'asu ka nem-yo beeb-de un yo, un kwuur-o un gwomo-to un yo ne, komo un beeb-de un yo ne de ut-gos.†

³ Um hyanuru hi-ur gaan be-de un hi-to un ka nem-yo, sa o zee a un hogussu de m-hoog mo he yo m-ho à, amba ka nat-o caari-o teeste. Barag-se un hun-ne un hono o-dak kap wargu be-de un ka nem-yo, ye sengu yo m-dore.

⁴ Hun-ne kwukturu ka hwo-yo remen yo ya'ag ka nem-yo ur-beeb. Ye kwukturu ka nem-yo komo, ye ro m-cit, "¿Wan wu ro untun ka nem-yo? Komo ¿wan wu ne he ur-gun un yo ne?"

⁵ Ka da-de a ya'uru ka nem-yo rwor un ma-to o-hwaa to un yo'og-o Shir, komo a ya'u yo ut-gwomo, yo nom bo yo cone à har us-reng kwooz-ut voor us-voor [42].

⁶ Ka nem-yo haku nu-o un yo, yo ciru yo'og-o Shir un reeb-to un jin-de un wu ne, un be-de wu ro ur-she'et ne à, kap komo un ye ro ur-she'et n-Ton shir ne à.‡

⁷ A ya'uru ka nem-yo ut-gwomo remen yo nomot ur-gun un hun-ne ye Shir ne komo remen yo reet ye. A ya'u yo ut-gwomo to un ko o ke baag-o, un ko ye ke hun-ne ye ne, un ko de ke rem-de ne, un ko o ke dak-o ne.§

⁸ Kap o un hun-ne ye ro ur-she'et un hono o-dak à ye kwukturu ka nem-yo. Ye ro ka ye a gene jin-to un ye n-me un ka takurda-o á. Ka takurda-o ro takurda-o un hoog o un ka Ya o-Rwuug o-Ca a pane à. Cin ba a un nom hono o-dak, ka Ca-yo gene jin-to un ka hun-ne ye, ye he m-she'et ba m-ta à.*

⁹ Kap wu ro ut-to ne to m-hoge à, yage wu hogeté!

¹⁰ Bon wu a esse be-de un nom m-guw à,
be-de m-guw a he wu m-es.

Komo bo un wu a esse a ho o-magay à,
o-magay a he wu m-ho.

Un gon to ka se hun-ne ye Shir joosute ye 'mo ur-hur be-de un dor-o Shir.†

Nem-yo rwuune n-dak à

¹¹ Ka da-de um hyanuru yo ken nem-o hor-yo yo komo, yo ro m-rwuun n-dak à. Yo ro us-kar ne us-voor untun se o-ca, komo yo cepuru ut-ma, yo rakste hun-ne untun bo ka hwo-yo ro m-nom à.

* **Bor-us op us-tet:1 13:1** Hyen komo: Dane 7:3; Hyan 17:3,7-12. † **Bor-us op us-tet:2 13:2** Hyen komo: Dane 7:4-6. ‡ **Bor-us op us-tet:6 13:5-6** Hyen komo: Dane 7:8,25; 11:36. § **Bor-us op us-tet:7 13:7** Hyen komo: Dane 7:21. * **Bor-us op us-tet:8 13:8** Hyen komo: Bong 69:28. † **Bor-us op us-tet:10 13:10** Hyen komo: Irmí 15:2; 43:11.

¹² Yo kuusuru kap gwomo-to un ka nem-yo ur-takan yo. Yo rwo'uru hono o-dak un hun-ne ne ye ro ur-she'et n-me un o à, ye kwukte ka nem-yo ur-takan yo, yo hoog-mo m-mar mo a hogusse yo teese à.

¹³ Yo nomuru rem-se ut-gos se ut-hyat, har yo rwo'uru o-ra m-rwuun n-Ton shir har n-dak un yish-ye un kowan.

¹⁴ Yo raksuru kap o un hun-ne ye ro ur-she'et un hono o-dak à un saw-to ut-hyat to a ya'u yo m-nom à un yish-ye un ka nem-yo ur-takan yo. Ka nem-yo zeeru hun-ne ye un hono o-dak ye me toog, o sha'e ka nem-yo ur-takan yo yo a hogusse m-hoog mo m-mar o-magay à, amba myet un kaane ne yo nom hoog à.

¹⁵ A ya'u yo ut-gwomo yo ye'et ka rii-yo sha'e ka nem-yo a maa à hoog, remen yo teperté. Ka da-de ká nem-yo a maa à zeeru hun-ne hoom kap o un wu yage kwukte un ká toog-o ro sha-mo un ká nem-yo à.

¹⁶ Ka nem-yo gakte ko wu ke remen wu kumut o-napa be-de un kom-o ur-re ko ur-zwon. Ko wu ke: rek-wu, ko gos-wu, ko-ya-o-kwum, ko ko-koob, mat-de o-sasa un ko-guw ne.

¹⁷ Ye nomog kaane remen yatt-wu hoksé m-o ko m-baab á se wu ro un ka napa-o ne, wata jin-de un ká nem-yo ko ramba-de un jin-de un yo.

¹⁸ Ká rii-yo depete net ceker ur-bon ne remen wu nept ma-to un ka napa-o. Um zeeg kaane remen ka oog-de de ro oog-de ma-hun. Ka oog-de un ka nem-yo de ro zungu-us cind un kwooz-ut tet us-cind [666].

Bor-us op us-nass

Sep-o un ye kume gwu à

¹ Ka da-o um gwo'uru, um hyanuru Ya o-Rwuug o-Ca yo ro eso n-ton un Haag-o o-Urusharima* mosse un wu ne hun-ne dugu-o zungu un kwooz-ut yoor us-nass [144,000], ye a gene jin-de un wu un de un Tato un wu ne à un zwon-to un ye.†

² Komo um hoguru ras rwuun-mo n-Ton shir untun dwum-de un ja-mo m-ho mo m-sa, untun dwum-de o-dàkàr. Ka ras-o um hoge à ya o ro untun ras-o un yan-bu ut-moro to un ye.

³ Ka caari-de un buug-de un ya-ut-sep ye huru sep-o pu-o n-co o un kwuur-o ut-gwomo to Shir, n-co o un ka rem-se un hoog-us nass-se, komo un co o un un ka sek-ye ye ur-kwooz un nass [24]. Yatt-wu he hoks un yoos un ka sep-o à se hun-ne dugu-o zungu un kwooz-ut yoor us-nass [144,000] cot, ye kume gwu un hono o-dak à.

⁴ Ye ka hun-ne ye, ye naase hi un de un ye m-rwuk be-de un rew-mo un ne'a-ne á, remen ye she'etté she'et-de ba m-kukop. Ye doruru ká Ca-yo ko ke so-yo cowe. Shir ooste ye n-me un ges-o un hun-ne komo a ya'asu ye untun **seke**-de un mat-de us-'yo de ur-takan be-de Shir o-Ca ne.

⁵ Ye tak un nom ut-bo, hun-ne hoks ye m-yo'og á.‡

Yan-tom-ye Shir nen tet

⁶ Komo um hyanuru wu ken **wan-tom-wu Shir** wu ro us-ryoog un kus-o n-ton. Wu ro bupu un ma-to ba m-ta ne, wu us-ryoog un ko'ot un ka **Ma-to m-Rerem** ne be-de un hun-ne ye un hono o-dak, un ko o ke dak-o, un ko o ke baag-o, un ko de ke rem-de ne, n-me un ko ye ke hun-ne ye.

⁷ Wu 'yonsuru cor deen, wu zee, "Gyer no Shir, komo no bum jin-de un wu de ut-gos. Remen da-o kewrunsite m-moka o wu hette piishe un kap o

* **Bor-us op us-nass:1 14:1** ut-Girik: o-Sihiyona. † **Bor-us op us-nass:1 14:1** Hyen komo: Izik 9:4; Hyan 7:3. ‡ **Bor-us op us-nass:5 14:5** Hyen komo: Zepa 3:13.

un hun-ne ut-ma à. Kwuktu no wu, wu wu nome o-Ton, o-dak ne, m-sa ne, komo un yish-to m-ho ne!"

⁸ Wu ken **wan-tom-wu Shir** ayoore-wu doruru wu ut-ke'ente o-zaaz, wu ro m-zee, "**Babira**-o hyeeste, Shir tok ká caari-o o-bo o **ba'as-to** un hun-ne ye un o, o hyeeste! Hun-ne o-**Babira** ye nakante myet o ut-dak remen ye joroté Shir. Ye m-nom kááne untun ko-kaar-wu a ya'e m-ke be-de un campo-ne a nomot o-ás un wu ne à."§

⁹ Komo **wan-tom-wu Shir** atette-wu dorburu ye, wu dakuru cor-o ur-beeb ne, "Shir a tops myet bon net-wu kwukte ka nem-yo un sha-mo un yo ne à. Komo bon wu gokse napa-o un yo un zwon-de un wu à, ko komo un kom-to un wu à,

¹⁰ Yea su ibitte-de un ryaab-se Shir, Shir a pure ye deen remen wu ro us-ryaab un ye ne. Shir a popor ye un ta'ar-to un caari-o o-ra n-her o un yan-tom ye un wu komo n-her o un Ya o-Rwuug o-Ca.*

¹¹ Hye-de un ka ra-o atte ye un ya-ur-koob à, de sengu m-da n-ton ba m-ta har ya nomot. Wuwe-ur ro kon á m-tet, m-how ne, remen ye kwuktute ka nem-yo o-koj yo un sha-mo un yo ne, komo ye gokste napa-o un jin-de un yo."†

¹² Remen kaane, hun-ne ye Shir, ká ye ro m-dore un **karamsa-to** Shir komo ye sher un Yeso à, se ye senge o-dorotte m-sheer ne be-de un wu.

¹³ Um dooru hoge un o ken cor-o n-Ton shir o ro m-zee, "Gen to ka: Ya-o-kwum-ye, ye ro m-mar n-me un guw-m Wan-Koyan à cir-mo m-moka!"

Kukt-o zeeg, "Nip-o! Ya-o-kwum-ye jip remen yea wuwe swo ur-koob de un ye, remen 'yons-de un senge-mo un ye mo ur-bon ro ye m-dore!"

Yer-mo un hono o-dak

¹⁴ Um gwoturu, komo reeno un co-o re um hyanuru ke'ente-o pus-o, tara un ka ke'ente-o wu ken wu "untun **Wà-wu un Net**"‡ o-gond ne o o-zinariya un hi-de un wu, komo wu ro o-riji ne yo m-rye deen un kom-o un wu.

¹⁵ Wu ken **wan-tom-wu Shir** wu rwuunuru un **Pyo-o Shir** wu aaguru eeg un caari-o o-cor un ka wu ro ur-she'et n-ton ur-ke'ente à. Wu ro m-zee "Tabbe riji-o ru, o shi m-yeer, remen da-o m-yeer wooste. Rem-se un hono o-dak neneste m-sok ne."§

¹⁶ Ka wu ro tara n-ton ur-ke'ente à, wu tabbu riji-yo un wu un hono o-dak komo a yeruru rem-se un hono o-dak.

¹⁷ Bo un kaane wu ken **wan-tom-wu Shir** wu rwuunuru un **Pyo-o Shir** n-Ton shir, wu ma wu ro o-riji ne yo m-rye deen.

¹⁸ Ka da-de wu ken **wan-tom-wu Shir**, wu ro ur-beeb de m-sabarse ne o-ra, o rwuune o-**hana** à. Wu kangsuru ká **wan-tom-wu Shir** wu wa-o-riji yo m-rye. Wu zeeru wu, "Tabbe riji-o ru, o yend ut-anab un kat-o ut-anab o un hono o-dak, remen yakar-ye un to neneste."

¹⁹ **Wan-tom-wu Shir** tabbu riji-yo un wu un hono o-dak, wu kamsuru yakar-ye ut-anab. Wu jorburu ye un caari-o o-kuub o un pot un yakar-ye un anab un ryaab-se Shir.

§ **Bor-us op us-nass:8 14:8** Hyen komo: Isha 21:9; Irmi 51:8; Hyan 18:2. * **Bor-us op us-nass:10 14:10** Hyen komo: Isha 51:17; Taka 19:24; Izik 38:22. † **Bor-us op us-nass:11 14:11** Hyen komo: Isha 34:10. ‡ **Bor-us op us-nass:14 14:14** Hyen komo: Dane 7:13. § **Bor-us op us-nass:15 14:15** Hyen komo: Jowe 3:13.

²⁰ A potu ka yakar-ye un anab-ye n-jim de o-bo n-me un ka kuub-o. Hyó-m sengu m-rwuun un ka kuub-o, mo wooste hew-de ut-mer kwooz-ut jero [180]*† komo duw-de un mo wooste untun mita-o gaan ur-purug.‡§

Bor-us op us-taan

Yan-tom-ye Shir ta'yoor
un swo ur-koob ne o-ta'yoor

¹ Um hyanuru o ken napa-o n-Ton un Shir, o-caari, o ut-hyat komo: **Yan-tom-ye Shir** nen ta'yoor un swo ur-koob ne so-o ta'yoor, komo to to ro ur-kom, remen be-de un to a hette rwuunte un ryaab-se Shir se ur-kom.

² Um hyanuru o ken rii-o untun m-sa por por untun o-madipi, wuugse o-ra ne. Komo um hyanuru ka ye re ur-ho un ka nem-yo ne un sha-mo un yo ne un ramba-de un jin-de un yo ne à. Ye ro eso eso ut-moro ne ut-kom bupu to Shir ya'asu ye à

³ Ye ro un hu un sep-o **Mosa**, ko-guw-wu Shir, komo un sep-o un ka Ya Rwuug-o Ca-yo ne, ye ro m-zee,

“Senge-m ru kutute hun-ne unze wo ro gos-wu
komo Wa-ut-Hyat, Wan-Koyan Shir Wa-ut-Gwomo kap!

Cow-us ru se un men-ut pus-to se, se o-nip komo,
wo ko-Gwomo-wu ut-dak!*

⁴ ¿Wan wu ne a gyer Wan-Koyan,
wu seps jin un du á?

Wo wu cot ro ba m-kukop.

Myet o un hun-ne yea haan,
ye kwuktu wo

remen un piish un ma-ut ru to un men-ut pus-to.
Komo hun-ne hoks m-hyan senge-m ru
m-kashi cas cas.”†

⁵ Ka da-de um gwotururu um hyanuru **Pyo-o Shir** n-Ton shir. A upsussete ish-o un ka depi-o, o ro be-de un **karamsa**-to Shir à.‡

⁶ **Yan-tom-ye Shir** nen ta'yoor rwuunuru un **Pyo-o Shir** un ryaab-us ta'yoor ne. Ye cupste gund-ut so-to m-cucas ne, komo un hap-se un zinariya ne un be-to un ye.

⁷ Se o-gaan be-de un ka rii-ye un hoog nass-ye ya'asu ka **yan-tom-ye Shir** nen ta'yoor-ye sheend-to o-zinariya ut-ta'yoor shiishe un ryaab-se Shir, wu ro wan-hoog ba m-ta har ya nomot à.

⁸ **Pyo-o Shir** shiiru ur-hye de ro m-rwuun be-de un seps-mo Shir un beeb-de un wu ne à. Yatt komo wu hokse m-cow n-me un ka **Pyo-o Shir** o à se da-o ka **yan-tom-ye Shir** nen ta'yoor-ye kome uksbe un ka swo ur-koob o-ta'yoor o à, wata sheend-ut ta'yoor-to un ryaab-se Shir.§

Bor-us op us-cind

Sheend-ut ta'yoor-to un ryaab-se Shir

* **Bor-us op us-nass:20 14:20** Kiromita zungu-us tet [300]. † **Bor-us op us-nass:20 14:20** ut-Girik: “stadia” dugu-o gaan un zungu-us cind [1,600]. ‡ **Bor-us op us-nass:20 14:20** Na-us nass ur-purug. § **Bor-us op us-nass:20 14:20** Hyen komo: Isha 63:3; Bomo 1:15; Hyan 19:15. * **Bor-us op us-taan:3 15:3** Hyen komo: Rwuun 15:1. † **Bor-us op us-taan:4 15:4** Hyen komo: Irmu 10:7; Bong 86:9. ‡ **Bor-us op us-taan:5 15:5** Hyen komo: Rwuun 38:21. § **Bor-us op us-taan:8 15:8** Hyen komo: Rwuun 40:34; 1Gwm 8:10-11; 2Nom 5:13-14; Isha 6:4.

¹ Ka da-de um hoguru o ken cor-o o ur-beeb o ro m-rwuun n-me un **Pyo-o Shir**, ka cor-o ro un rure un **yan-tom-ye Shir** ta'voor. O zee, "Habe no, no duusbe hono o-dak ka sheend-ut ta'voor-to, to un ryaab-se Shir."

² **Wan-tom-wu Shir** wu ur-takan, wu haaru wu duusburu hono o-dak rii-yo ro un sheend-o un wu à. To ken nat-to rwuunuru to m-yo m-hoog ne deen un wur-to un ka hun-ne ye ro un napa-o un ka nem-yo ne à, komo un ye kwukte sha-mo un yo ne à.*

³ **Wan-tom-wu Shir** ayoore-wu duusburu rii-yo ro n-me un sheend-o un wu à n-me m-sa. Ho-m barmuru, mo warguru untun hyó-mo un net-wu mare à, kap o un rii-ye un hoog-ye ro n-me un ka sa-mo à ye maruru.

⁴ **Wan-tom-wu Shir** atette-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à n-me ut-roog un yish-to m-ho ne, to argu m-warag m-hyó.†

⁵ Um hoguru **wan-tom-wu Shir** gos-wu wu m-ho zeeg Shir,
"Wo ko-yan-men-ut pus-to wu
be-de un ma-ut ru to wo m-piish à.

Wo ro **Wu ba m-Kukop**,

wo ro m-moka, n-ga ne komo.

Remen kaane wo m-piish ut-ma hond hond.

⁶ Remen ye wuuste hyó-mo un hun-ne ru:
yan-ba-m-kukop un yan-rwor un Ma-to Shir ne.
O ya'uru ye m-hyó ye su. Top-o un ye o ká!"

⁷ Um hoguru cor n-te o **hana** o ro m-zee.

"Ee, Wan-Koyan Shir Wa-ut-Gwomo kap!

Piish un ma-ut ru hond hond to ro,
wo komo ko-yan-men-ut pus-to wu."

⁸ Ka da-de **wan-tom-wu Shir** anasse-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à n-me ur-ho. Komo a ya'ag de de tuks hun-ne un hund-o ra.

⁹ Hund-o un ka o-ra o tuksu hun-ne, har ye pyapu jin-de Shir, wu ro Wa-ur-Beeb be-de un ka re ur-koob o à. Amba ye waktune ye sekemse jin-de un wu á.

¹⁰ **Wan-tom-wu Shir** ataane-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à n-te un kwuur-o un gwomo-to un ka nem-yo. Comb-o argu hok un gwomo-to un ka nem-yo, komo hun-ne ye un wu hewruru rem-to un ye remen m-reeten.‡

¹¹ Ye agu Shir o n-Ton un jin-ur yo-de remen m-reeten mo ut-nat mo ye m-swo à. Amba ye waktune be-de un **ba'as-de** un ye á.

Wan-tom-wu Shir acinde-wu

¹² **Wan-tom-wu Shir** acinde-wu duusuru ryaab-se Shir se ro un sheend-o un wu à n-me un roog-o o-Yupireti. Ho-mo un o hwo'uru kap. Un kaane, gwomo-ne ye un dak-to ur-horan a hoks m-pas ha-mo ur-horim un karma-ne ye un ye ne.§

¹³ Ka da-de um hyambu yan-dak-ye rim-ye nen tet untun yege-ku. Ye rwuunte un nu-o un ka hwo-yo, un nu-o un ka nem-yo ne, un nu-o un ka wan-rwor un Ma-to Shir to, to ut-bo.

¹⁴ Ye **ya-ut-kot** ye, yan-nom ut-hyat, ye haag be-de un gwomo-ne ye un hono o-dak kap, ye kargunsu ye be-ur gaan remen a gun-ut ur-gun un Wan-Koyan ne un ho-ur gos-de de un piish ut-ma to Shir Wa-ut-Gwomo kap.

* **Bor-us op us-cind:2 16:2** Hyen komo: Rwu 9:10. † **Bor-us op us-cind:4 16:4** Hyen komo: Rwu 7:17-21; Bong 78:44. ‡ **Bor-us op us-cind:10 16:10** Hyen komo: Rwu 10:21. § **Bor-us op us-cind:12 16:12** Hyen komo: Isha 11:15.

¹⁵ Um hogute Yeso m-zee, “War no: um robe ba un hwo o-da untun ko-hyow! Shir ya'ag ye ur-ho ye ro ero à, ye esse matuku-to un ye zongse à, taase ye neke ur-kor, ye hoge m-e n-me un hun-ne!”*

¹⁶ Ka yan-dak-ye rim-ye ye kargunsu gwomo-ne un karma-ne ne un ye ne be-ur gaan, un de ken be-de a m-zee *Armagedon* à un rem-de **ut-Ibra**.†

¹⁷ Ka da-de **wan-tom-wu Shir** ata'yoore-wu duusburu rii-yo ro un sheend-o un wu à un yo-mo un kus-o un n-ton. O ken cor-o ur-beeb o rwuunuru be-de un ká kwuur-o n-me un **Pyo-o Shir**, o ro m-zee, “A komog!”

¹⁸ A nomu o-myakt, o-zaaz ne deen, ut-dàkàr ne, un mo ken nukte-mo o-dak mo ne mo un ba ur-bon mo a take m-nom á cin da-o a nome net à. Ka caari-mo un nukte-mo o-dak mo komo deen mo nome.‡

¹⁹ Ka caari-o o-bo o **Babira** o purgu be-ut tet, bo-to un hon ut-dak kap to heeru. Shir baksu **ba'as-de o-Babira** wu rwo'u o swo un ka ibitte-de de un ryaab-se un wu se m-yo.§

²⁰ Ko o ke dak-o o ro n-tete de m-sa à o eguru, myet-o un caari-to ut-haag komo a do to m-hyan á.*

²¹ Caari-to un ta'ar-to un kem, nu-se un to me'es-de o-kiro kwooz-ut yoor [40], to he'emenuru n-ton hun-ne rwuun-mo n-Ton shir. Har hun-ne pyep Shir remen rii-yo koru ye un ka ta'ar-ye un kem ye à, nong deen!†

Bor-us op us-ta'voor

Ko-kaar o-nem ne

¹ Wan-gaan be-de un ká **yan-tom-ye Shir** nen ta'yoore ye, wu duusbe sheend-o ata'yoore-o, haanuru be un de, wu zee, “A neke cen na, komo man kutu wo bo a he piishe un ka caari-wu un ko-kaar-wu ut-ma à. Ka ko-kaar-wu ro o-bo o a ma n-tete o ut-roog deen à.*

² Gwomo-ne ye un hono o-dak nomog o-ás un wu ne, komo hun-ne ye un hono o-dak swoog ke-mo un ás-o un wu har mo ho ye untun ho-de m-ke.”†

³ Ká **wan-tom-wu Shir** wu heetu me o-dákàr un bu-yo **Kukt-o Shir**. Reeno o ka, um hyane wu ken ne'a-wu tara n-ton un yo ken nem-o jaas-yo yo. Ka nem-yo komo yo ro un jin-to un reeb-to Shir ne to a gene un wur-o un yo à, hi-to un yo komo ut-ta'voor us-kar ne us-op.‡

⁴ Ka ne'a-wu saw-to wu cope à jaas-to to untun ho-mo o-garura, wu hogussute ut-duk m-hoog un saw-to un zinariya, un ka ta'ar-ye o-mok ye ne ye ur-bon ye ne un rwuumb-us un hwor ne. Wu ro ur-kok ne ut-kom de o-zinariya shiishe un rem-se un hu-se un ás-o un wu.§

⁵ Un zwon-de un wu komo a geneg ur-jin ut-ma ne:

Rii-yo wukusse

Babira-o gos-o,

Ko-gwomo-wu un kaar-ne,

Inu-o un rem-se o-ás komo un hono o-dak.

⁶ Um hyanuru komo ka ne'a-wu m-nom sa o zee ke-m hooste wu. Wu suuste hyó-mo un **yan-dor Yeso**. Wu hoog ye remen ye ro un tor-se un ma-ut Yeso.

Da-o um hyane wu à, um bopu o-nu.

* **Bor-us op us-cind:15 16:15** Hyen komo: Mati 24:43-44; Ruka 12:39-40; Hyan 3:3. † **Bor-us op us-cind:16 16:16** Hyen komo: 2Gwm 23:29; Zeka 12:11. ‡ **Bor-us op us-cind:18 16:18** Hyen komo: Hyan 8:5; 11:13,19. § **Bor-us op us-cind:19 16:19** Hyen komo: Isha 51:17. * **Bor-us op us-cind:20 16:20** Hyen komo: Hyan 6:14. † **Bor-us op us-cind:21 16:21** Hyen komo: Rwu 9:23; Hyan 11:19. * **Bor-us op us-ta'voor:1 17:1** Hyen komo: Irm 51:13. † **Bor-us op us-ta'voor:2 17:2** Hyen komo: Isha 23:17; Irm 51:7. ‡ **Bor-us op us-ta'voor:3 17:3** Hyen komo: Hyan 13:1. § **Bor-us op us-ta'voor:4 17:4** Hyen komo: Irm 51:7.

⁷ Amba **wan-tom-wu Shir** citu me. Wu zee, “¿Ya o bupte nu? Man rwuntu wo ut-orom mosse un bo ka ne'a-wu ro ne, komo un ka nem-yo ne yo wu da à, ka nem-yo un hi-ut ta'yoor yo us-kar ne us-op.

⁸ Ka nem-yo o hyane à, yo weste un nom un hoog n-ga, amba m-moka yo kus un hoog ne á. Amba har un kaane ne, yoa rwuun n-do un ka kuub-o ur-duw o ha-mo un be-de a he yo m-ho à. Hun-ne ye ro ur-she'et un ka hono o-dak o à, ye ro cin ba a un hwoon rii à a gen jin-to un ye n-me un takurda-o yan-hoog á, kap yea bup nu un hyan-o un ka nem-yo, remen n-ga yo ro un hoog ne amba m-moka yo mereste.*

⁹ “To ka rem-se ro un hoob-o hur-de ro us-nap ne à. Ka hi-ut ta'yoor-to Haag-ut ta'yoor-to, to ka ne'a-wu rotte ur-she'et n-ton à. Ka hi-ut ta'yoor-to komo gwomo-ne ta'yoor-ye,

¹⁰ nen taan be-de un ye mereste, acinde-wu ro ut-gwomo. Wan-gaan ro kon, ata'yoore-wu un go woon á. Da-o wu woone, komo wua she'et ya o-da hiin.

¹¹ Ka nem-yo wete un nom un hoog n-ga à, m-moka komo yo un hoog á, yo ro aeere-yo. Komo be-de un ka ta'yoor-ye yo rwuune, komo yo ro m-neke be-de yo he m-mar à.

¹² “Ka kar-us op-se o hyane á, ye ro ka gwomo-ne op-ye ye un goshi gokse beeb-de ut-gwomo á. Ijime, yea kum ut-gwomo. Amba yea nom ut-gwomo mosse un ka nem-yo ne awa o-gaan.†

¹³ Ka gwomo-ne op-ye ma-to un ye kang-o gaan to ro, komo ye ya'aste ka nem-yo beeb-de un ye un gwomo-to un ye ne.

¹⁴ Yea gun ur-gun un Ya o-Rwuug o-Ca ne. Amba ka Rwuug-o Ca-yo yoa re ur-ho be-de un ka gwomo-ne ye remen wu ro Wan-Koyan wu un yan-koyan-ne, komo ko-Gwomo-wu un gwomo-ne. Wua she'et un ka hun-ne ye ye wu bane, un ye wu daagne ne à, un ye ro m-dore hur-ur gaan ne à.”

¹⁵ Ka da-de **wan-tom-wu Shir** zeeru me, “Ka roog-to o hyane à, be-de ka ko-kaar-wu ro ur-she'et à, de ro hun-ne, moor-to un hun-ne go-us-go, ut-dak, ut-rem ne.

¹⁶ Ka nem-yo un ka kar-us op ne se o hyane a, yea kute ka ko-kaar-wu ut-yage. Yea rumus kap o un rii-yo wu rotte à ye yagu wu ur-kor. Har yea ti ap-mo un wur-o un wu. Komo ye tuks wu o-ra.

¹⁷ Yea nom kaane, remen Shir ru'usse un hur-de un ye, zonge-to ye hette nom un rii-yo wu cone à. Yea ya'as ka nem-yo beeb-de un ye remen yo reet ut-gwomo har se Ma-to Shir shiig o-nip.

¹⁸ Ka ne'a-wu wu o hyane un hyangan-ut ru à, wu ro hek-o un ka caari-o o-bo o, o ro ut-gwomo un hon un gwomo-ne ye un hono o-dak à.”

Bor-us op us-eer

He-de un bo-o o-Babira

¹ Bo un arag-mo un to ka, um hyanuru wu ken **wan-tom-wu Shir** wu m-kerguna rwuun-mo n-Ton shir. Wu ro ut-gwomo ne ut-gos ne, komo mok-o un wu caragsuru hono o-dak.

² Wu aaguru un cor-o gos-o, wu zee,
“**Babira**-o hyeeste!

Shir tok ka caari-o o-bo o **ba'as-to** un o!
O waragte be-de ur-she'et de **ya-ut-kot**
un hon un yan-dak-ye rim-ye ne

* **Bor-us op us-ta'yoor:8 17:8** Hyen komo: Dane 7:7; Hyan 11:7; Bong 69:28. † **Bor-us op us-ta'yoor:12 17:12** Hyen komo: Dane 7:24.

- un go un ko yo ke no-yo un hu yo ne.*
 3 Remen kap hun-ne ye ut-dak ye swoog m-ke
 mo un ka bo-o mo o-ás.
 Gwomo-ne ye un hono o-dak nomog o-ás un o ne.
 Remen hun-ne conog she'et-de un hoge m-rerem,
 ya-m-o, ut-baab ne
 ye un hono o-dak kumug o-kwum."†
 4 Um hoguru o ken cor-o rwuun-mo n-Ton o shir o zeeg,
 "Hun-ne re o, rwuun no n-me un o!
 Urege no m-nom **ur-ba'as** bo ye m-nom à,
 Man 'ye no ur-koob bo um he ye m-'ya à.‡
 5 Remen a morogsute **ba'as-to** un o be-ur gaan,
 to nomog m-seeb to woog Ton-o shir.
 Komo Shir bakste men-ut jaas-to to un o.§
 6 Nomu no ka bo-o hond hond bo o nomu no à,
 kap bo un rem-se o nomu no à muutu no o o-yoor.
 Kok-de o burutu no ho-mo m-ke à
 buru no o un de o-yoor.*
 7 O she'ette she'et-de m-seps o-zak ne,
 remen kaane nomu no o m-zom ryaab-us us-ryaab.
 O ro us-ses m-zee,
 'Me, ko-saraki-wu, un deeg un de um ro tara!
 Me ne'a-wu campo un wu mare à wu wu á.
 Komo a wos me un tuk-mo ut-men á!
 8 Remen kaane, ho-ur gaan a he wu m-hante
 un tuk-mo ut-men, m-mar, un mer ne.
 Komo a tuks wu o-ra.
 Remen Wan-Koyan Shir wu ro Wa-ur-Beeb,
 komo wu he wu piishe ut-ma.†
 9 "N-ga, gwomo-ne ye un hono o-dak ye nomog o-ás un wu ne komo ye
 hogute m-rerem un saw-to un hwor to un wu. Amba da-o ye hyane hye-de
 o-ra de un tuk-mo un wu à, yea 'un-us-'won un us-kan ne deen remen wu.
 10 Yea es ur-hew ne remen ye un hoge o-gyer o un swo ur-koob de wu ro
 m-swo à. Yea senge m-zee,
 "Wo rii-yo ur-'won yo! Wo rii-yo ur-'won yo,
 caari-o o-bo o **Babira**, bo-o ur-'won!
 Shir piishitu wo ut-ma da-o gaan!‡
 11 "Ya-ut-baab m-o ne ye un hono o-dak yea 'un un tuk-mo ut-men, remen
 yatt-ye kuse m-o un saw-to un ye komo á.§
 12 Wu oog ut-saw deen to un zinariya un to un azorpa ne, un ta'ar-ye o-
 mok ne, us-rwuumb se un hwor ne, komo un gund-to un ye ne to ur-bon,
 ut-gund ne to m-deker, un gund-ut jaas-to ne, us-'yo ne se un wus m-shi'igin
 go-us us-go, un saw-to un yin-ye un rwoog-ne, un kap o un saw-to un hwor
 ne to a shabe us-'yo à, un rem-se a zwo ne un kwom-ut jaas-to à, un rem-se
 ut-kwom ne, m-ta'ar ne.

* **Bor-us op us-eer:2 18:2** Hyen komo: Isha 21:9; Irmí 51:8; Hyan 14:8; Isha 13:21; Irmí 50:39.

† **Bor-us op us-eer:3 18:3** Hyen komo: Isha 23:17; Irmí 51:7. ‡ **Bor-us op us-eer:4 18:4** Hyen

komo: Isha 48:20; Irmí 50:8; 51:6,45. § **Bor-us op us-eer:5 18:5** Hyen komo: Taka 18:20-21; Irmí 51:9.

* **Bor-us op us-eer:6 18:6** Hyen komo: Bong 137:8; Irmí 50:29. † **Bor-us op us-eer:8 18:7-8** Hyen komo: Isha 47:7-9. ‡ **Bor-us op us-eer:10 18:9-10** Hyen komo: Izik 26:16-17. § **Bor-us op us-eer:11 18:11** Hyen komo: Izik 27:31,36.

13 Komo wu oog saw-to un rem-se us-co, un rii-yo m-shi'igin ne, un now-mo m-shi'igin ne, un o-mur, un rii-yo m-shi'igin ne to a m-aag o-**parakanse** à, m-ke ne, un now-mo o-**zetun** ne, un hyò-mo un arkama-ne, un suw-ye un arkama-ne, un na-ne, un ca-ne, un jok-ne, un keke-to un jok-ne, komo un hun-ne ne remen wu muute ye guw-ne.*

14 “Ya-ut-baab zeeru ka ne'a-wu, ‘Kap o un ka rem-se ur-bon se o shere yish à se egussute komo kap o un kwum-o ru un saw-ut ru ne to m-cop to egussute. Woa do to m-kum komo á!’

15 Ya-ut-baab ye kume o-kwum un saw-to ye ro wu m-bebe à, yea esen ur-hew ne, remen ye o-gyer o un ká zom-mo a m-nome un ka ne'a-wu à. Ye us-kan, ye un tuk-mo ut-men.†

16 Ye m-zee,

“ ‘Rii-yo ur-'won!

Rii-yo ur-'won yo ka caari-o o-bo o!

O ro n-ga un cop un gund-to ur-bon to m-gwugwer à,

ur-matuku ne de un ho-mo un o-garura,

komo ur-matuku ne de un ho-m jaas-mo záá,

komo o ro un nom ut-duk un saw-to un zinariya,

un ta'ar ne ye un hwor komo

un rwuumb-se un hwor ne!

17 Amba da-o gaan kap o un kwum-o un o tae!’

“Myet-o un yan-hat-to m-ho un yan-da-mo un to ne, un ya-m-nak ne komo un kap o un bo un ye ro m-kum un ya-m-o ut-baab ne be-de m-sa à, yea es ur-hew ne.‡

18 Yea 'un, da-o ye ro m-hyan un hye-de un ka ra-o ro m-da n-ton à. Yea zee, ‘A tak un m-hyan o-bo untun o ka á!’§

19 Yea 'un ye zor m-hu a nept tuk-mo ut-men hoog ye. Komo yea zee,

“ ‘Rii-yo ur-'won, rii-yo ur-'won, kà bo-o caari-o!

Remen ká bo-o, yan-hat-o m-ho

ye kamaste hwor deen un bu-yo baab-to

un rem-se hun-ne ye un ká bo-o m-nom à.

Amba da-o gaan koyan sabre!*

20 Nom no o-zak, no ye ro ur-she'et n-Ton shir à,

nom no o-zak no yan-ba-m-kukop, **yan-Tom Yeso**,

un **yan-Rwor un Ma-to Shir** ne.

Ur-kom Shir piishite o-**Babira** ut-ma

remen rii-yo o nomu no à!’ ”†

21 Ka da-de wu ken ko-beeb-wu un **wan-tom-wu Shir** wu kepsu o ken ta'ar-o o-gos o o woose ta'ar-de un ur-na à. Wu jorbu o n-me m-sa, wu zeeru, “O-nip kaane

a jorbe o-**Babira** caari-o o-bo,

o m-'wons, bo um jorbe ka ta'ar-o à,

komo a do o-**Babira** m-hyan á.‡

22 Hun-ne a do m-hoge n-me o-**Babira** ras-o o-moro,

un ya-ut-sep ne, un yan-hwuhwurug ne,

un yan-hur us-sherewa ne n-me un o-**Babira** á.

* **Bor-us op us-eer:13 18:12-13** Hyen komo: Izik 27:12-13,22. † **Bor-us op us-eer:15 18:15** Hyen komo: Izik 27:31,36. ‡ **Bor-us op us-eer:17 18:17** Hyen komo: Isha 23:14; Izik 27:26-30. § **Bor-us**

op us-eer:18 18:18 Hyen komo: Izik 27:32. * **Bor-us op us-eer:19 18:19** Hyen komo: Izik 27:30-34.

† **Bor-us op us-eer:20 18:20** Hyen komo: Kara 32:43; Irmí 51:48. ‡ **Bor-us op us-eer:21 18:21** Hyen komo: Irmí 51:63,64; Izik 26:21.

Komo a do hyan ṡn wan-ce
 kane ko wan-gaan á.
 Komo a do hoge ṡn ras-o ṡr-na n-me o-**Babira** á. §
²³ Hun-ne do hyan ra-o ṡr-pitirra n-me o-**Babira** á.
 Komo cor-se o-zak ṡn yan-rew-to ṡn ge-ṡt pu-to ne
 a do se m-hoge ṡn ka bo-o á.
 Ya-ṡt-baab ye o-**Babira** ye ro caari-ne,
 ye ro jiishte ya-ṡt-baab ye ṡn hono o-dak kap à,
 komo ṡn myot-ṡs ru o o egusse myet-o ṡt-dak! *
²⁴ Ṳn cow-se ṡn ka bo-o kane a wuṡe hyó-mo
 ṡn **yan-Rwor ṡn Ma-to Shir** ye ṡr-takan
 ṡn yan-ba-m-kuṡop ne.
 Kane komo a ho hun-ne ṡn hono o-dak.”†

Bor-ṡ op ṡ-jero

Bongon-de Shir n-Ton

¹ Bo to ka aragte à, ṡm hoguru o-zaaz untun cor-se ṡn morog-de ṡt-moor
 n-Ton o Shir se ro m-zee,
 “Bom no Yawe! *
 Gwu, m-seps ne, ṡr-beeb ne ro be-de Shir na!
² Remen piish ṡn ma-ṡt ṡn wu hond hond to ro,
 wu komo ko-yan-men-ṡt pus-to wu,
 Wu sabursute o-**Babira** ká caari-wu ṡn ko-kaar-wu,
 Babira-o rakste hun-ne ye ṡn hono o-dak
 ṡn bu-yo ṡn ás-o ṡn o.
 Shir musute hun-ne ye ṡn wu† ye ká ne'a-wu hoome à.”‡
³ Komo cor-se ṡn ye zeeru,
 “Bom no Yawe! §
 Hye-de ṡn tuk-mo ṡn ká bo-o daaru har da-o ba m-ta.” *
⁴ Sek-ye ṡr-kwooz ṡn nass [24] ṡn rii-ye ṡn hoog ne nass kwukтуру ye
 bomuru Shir, wu ro tara o-kwuur à. Ye 'yonsuru ṡs-cor ye zeeru,
 “**Amin!**† Bom no Yawe!”
⁵ A hoguru o-cor rwuun-mo ṡn ká kwuur-o ro m-zee,
 “Bom no Shir na,
 no guw-ne ye ṡn wu kap,
 Caari ṡn rek-wu ne,
 kap ye ro wu m-gyer à.”‡

Ge-de ṡn Ya o-Rwuug o-Ca

⁶ Ka da-de ṡm hogu komo o-zaaz sa o zee o ṡn morog-de ṡt-moor, untun
 zaaz-o ṡn ja-mo m-ho mo m-sa, untun dwum-de o-dàkàr. Ṳm hoguru ye
 m-zee,
 “Bom no Yawe! §
 Remen Wan-Koyan na wu ro ṡt-gwomo,

§ **Bor-ṡ op ṡs-eer:22 18:22** Hyen komo: Izik 26:13; Isha 24:8. * **Bor-ṡ op ṡs-eer:23 18:22-23**
 Hyen komo: Irmi 7:34; 25:10. † **Bor-ṡ op ṡs-eer:24 18:24** Hyen komo: Irmi 51:49. * **Bor-ṡ**
op ṡs-jero:1 19:1 ṡt-Girik: Harrerruja. † **Bor-ṡ op ṡs-jero:2 19:2** ṡt-Girik: guw-ne ye ṡn wu.
 ‡ **Bor-ṡ op ṡs-jero:2 19:2** Hyen komo: Kara 32:43; 2Gwm 9:7. § **Bor-ṡ op ṡs-jero:3 19:3** ṡt-Girik:
 Harrerruja. * **Bor-ṡ op ṡs-jero:3 19:3** Hyen komo: Isha 34:10. † **Bor-ṡ op ṡs-jero:4 19:4**
 Wata: Yage to nomote kaane! ‡ **Bor-ṡ op ṡs-jero:5 19:5** Hyen komo: Bong 115:13. § **Bor-ṡ**
op ṡs-jero:6 19:6 ṡt-Girik: Harrerruja.

wu ro Shir Wa-ut-Gwomo kap!*

7 A nom no o-zak un yuyaw-mo ut-men ne,
a seps no wu!

Remen da-o woog o un ge-de un Ya o-Rwuug o-Ca,
komo ko-'ew zongsute.

8 A ya'ag ka ko-'ew-wu, wu cup gund-o m-rwon o-pus o."
(Ka gund-o m-rwon o o-pus o ro un hek-o un rem-us so-se se yan-ba-m-
kukop nome à.)

9 Ka da-de **wan-tom-wu Shir** zeeru me. "Gen to ka: 'Shir ya'ag ye ur-ho
ye a bane ha-mo un ka ge-de un Ya o-Rwuug o-Ca de à.' " Wu dooru komo
m-zee, "To ka to ro Ma-to Shir to o-nip."†

10 Ka da-de um heeru un na-se un wu um bumut wu. Amba wu zeeru,
"Ay, wo nom kaane á! Me ko-guw-wu Shir wu, untun wo un or ru ne ne, no
ye su'e Yeso à. Kwuktu no Shir! Me un zee kaane remen bo un ye ko'ote
ma-ut Yeso à, ye ro m-rwor yo **Kuk-t-o Shir** zee ye rur à."

Wu ken wu n-ton un jok-o pus-yo

11 Ka da-de um hyanuru Ton-o shir tikshite, komo jok-o pus-yo ro eso
kaane. Ka wu daa ka jok-yo à, jin-de un wu *Ko-yan-Ess ut-Ma komo Wa-
o-Nip*. Un men-ut pus-to wu ro un piish ut-ma komo ur-gun ne.‡

12 Yish-ye un wu untun rem-de o-ra, komo un hi-de un wu ro ut-gond ne
deen. Komo wu ro un de ken jin-de ne gense. Ka jin-de yatt-wu napu de á
se wu,§

13 Wu cupste ur-matuku de a mususse m-hyo à. Jin-de un ka con-de komo
Ma-to Shir.

14 Buug-de un karma-ne ye n-Ton shir ro wu m-dore n-ton un jok un cop-to
ut-gund ne pus-to puu.

15 O ken magay-o m-rye o rwuunuru un nu-o un wu. Un ka magay-o wu
reete ut-dak. Komo, "Wua nom gwomo-to un ye un ko-yo o-kwom."* Komo
wua rwuute caari-se un ryaab-se Shir Wa-ut-Gwomo Kap be-de un hun-ne
untun net-wu ro 'mo un yakar-ye us-'yo be-de a un pot ut-us à.†

16 Un matuku-de un wu, komo un kut-o un wu ne, a gene ka jin-de:

Ko-Gwomo-wu un gwomo-ne, komo wu jiishe m-sek be-de un sek-ye à.

17 Komo um hyanuru **wan-tom-wu Shir** ro eso n-me ur-ho. Wu aaguru
eeg un caari-o o-cor wu agnuru kap o un no-ye ro ut-hukse un kus-o n-Ton
shir à. Wu zee, "Haan no, no karge be-de un ka caari-o o-biki o Shir o.

18 Haan no no ti ap-mo un gwomo-ne, un mo un caari-ye un karma-ne ne,
un mo un ya-ur-gun ne, un mo un jok-ne, un mo un ye ro ye m-da ne à, un
ap-mo hun-ne kap, guw-ne un ye ro guw-ne á, caari un rek-ye ne!"‡

19 Ka da-de um hyanuru ka nem-yo morogsute gwomo-ne ye un hono o-
dak un karma-ne ye un ye ne, remen ye teet ur-gun un ka wu ro n-ton o-jok
à, un karma-ne ye un wu ne.

20 Amba a shipk ka nem-yo, mosse un ka wan-rwor un ma-to shir wu ut-
bo wu ne wu nome saw-to o-made un ka nem-yo à. Be-de un ka saw-to
o-made to wu durumse ye gokse napa-o un ka nem-yo, komo un ye kwukte

* **Bor-us op us-jero:6 19:6** Hyen komo: Izik 1:24; Bong 93:1; 97:1; 99:1. † **Bor-us op us-jero:9 19:9**
Hyen komo: Mati 22:2-3. ‡ **Bor-us op us-jero:11 19:11** Hyen komo: Izik 1:1; Bong 96:13; Isha 11:4.
§ **Bor-us op us-jero:12 19:12** Hyen komo: Dane 10:6. * **Bor-us op us-jero:15 19:15** Hyen komo:
Bong 2:9. † **Bor-us op us-jero:15 19:15** Hyen komo: Isha 63:3; Jowe 3:13; Hyan 14:20. ‡ **Bor-us
op us-jero:18 19:17-18** Hyen komo: Izik 39:17-20.

zwo-o ṡn wur-o ṡn yo ne à. Kap yoor-mo ṡn ye a jorbu ye n-me ṡn mar-o ṡn ta'ar-to ṡn caari-o o-ra ṡn hoog ne. §

²¹ A hooru karma-ne ye ṡn ye o-magay o rwoone ṡn nu-o ṡn ká wu ro tara n-ton ṡn jok-o o-pus yo à. Hon ṡn no-ye n-ton myet ye reeru ap-mo ṡn ká u-to bo ye cone à.

Bor ṡr-kwooz

ṡs-hak dugu-o gaan [1,000]

¹ Ka da-o ṡm hyanuru wu ken **wan-tom-wu Shir** wu ro m-kegunne rwoon-mo n-Ton shir. Wu ro ṡn rii-yo ṡn tiks-mo ṡn ka kuub-o ṡr-duw o ne ṡt-kom, ṡn caari-to ṡt-kwom ne to m-ke'et.

² Wu shipu ka hwo-yo, ka ko-mong-yo o-hwo yo, yo ro **ko-Gwomo-wu ṡn ya-ṡt-kot** à, wu ka'u yo n-te ṡn ká kwom-to har ṡs-hak dugu-o gaan [1,000].*

³ Ka **wan-tom-wu Shir** wu jorbu yo ṡn ka kuub-o ṡr-duw o, wu tigurū yo wu rekeru taase **ko-Gwomo-wu ṡn ya-ṡt-kot** wu do durumse ṡn hun-ne komo, se ka hak-se dugu-o gaan [1,000] aragte. Ka hak-se arge a hosu wu ya o-da hiin.

⁴ Ka da-o ṡm hyanu ṡt-kwuur. Komo ṡm hyanu ka hun-ne ye ro tara tara ṡn ka kwuur-to à, a ya'ag ye gwomo-to ṡn piish ṡt-ma. ṡm hyanuru komo hoog-mo ṡn ye a kupre ṡt-hi remen tor-ṡs Yešo à, komo ṡn rwor ṡn Ma-to Shir ne. Ye ro ka ye kwukte ka nem-yo á, ko sha-mo ṡn yo á. Komo ye goks napa-o ṡn yo ṡn zwon-to ṡn ye ko ne ṡn kom-to ṡn ye á. Ye muunuru ṡn hoog ne komo, ye reeru ṡt-gwomo be-ṡr gaan ṡn **Kiristi** ne har ṡs-hak dugu-o gaan [1,000].†

⁵ (Margan-ne ye kusse à, ye ine ṡn hoog ne á, se da-o ka hak-se dugu-o gaan se arge à.) O ka o ro ine-mo ṡn margan-ne mo takan.

⁶ Ya-o-zak-ye, yan-ba-m-kukop, ye ro ṡr-kwukur ne be-de ṡn ka ine-mo ṡr-takan mo. Mar-m ayoore-mo rott ṡr-beeb be-de ṡn ye á, amba yea warag yan-**Cow ṡn kon-se Shir** ṡn **Kiristi**, komo yea re ṡt-gwomo ṡn wu ne har ṡs-hak dugu-o gaan [1,000].

Re ṡr-ho n-te ṡn Gwomo-de ya-ṡt-kot

⁷ Da-o ka hak-se dugu-o gaan [1,000] arge, a hosune **ko-Gwomo-wu ṡn ya-ṡt-kot** be-de a ka'u wu à.

⁸ Komo wua rwoon, wu durumsute hun-ne ye a cakarse hono o-dak à. Ye a m-aag, *Goog ṡn Magoog*. **Ko-Gwomo-wu ṡn ya-ṡt-kot** a karagsu ye ye teet ṡr-gun, komo moor-to ṡn ye untun moor-to m-hyereg mo n-riib o m-sa.‡

⁹ Ye semuru hono o-dak, ye rigumsuru hun-ne ye Shir ṡn ka bo-o Shir ro m-was ne à. Amba ra-o kergunuru rwoon-mo n-Ton shir o reeru ye.

¹⁰ Ka da-de **ko-Gwomo-wu ṡn ya-ṡt-kot** wu durumse ye à, a jorbu wu n-me ṡn mar-o o-ra o ro m-re ṡn ta'ar-to ṡn caari-o o-ra guwguw à, be-de a jorbe ka nem-yo à be-ṡr gaan ṡn ka wan-rwor ṡn ma-to shir wu ṡt-bo wu ne. Reeno ye he swo ṡr-koob m-tet, m-how ne, har da-o ba m-ta.

Piish ṡn ma-to ṡr-kom

¹¹ Ka da-o ṡm hyanu caari-o o-kwuur o ṡt-gwomo o-pus o. ṡm hyanuru wu ro tara n-ton o à. O-dak n-Ton o shir ne argu m-ege ṡn co-o ṡn wu komo a do to ne m-hyan á.

§ **Bor-ṡs op ṡs-jero:20 19:20** Hyen komo: Hyan 13:1-18. Taka 3:1. † **Bor ṡr-kwooz:4 20:4** Hyen komo: Dane 7:9,22. Izik 7:2; 38:2,9,15.

* **Bor ṡr-kwooz:2 20:2** Hyen komo: ‡ **Bor ṡr-kwooz:8 20:8** Hyen komo:

¹² Um hyanuru margan-ne, caari un rek-ye ne, ye eso eso n-her o un ka kwuur-o ut-gwomo o. A upsu ut-takurda, komo a upsuru ka takurda-o un hoog-o. A piishu margan-ne ut-ma un bo un rii-yo ye nome à, bo to ro gense n-me un ka takurda-to à. §

¹³ Sa-m rwunturu ye mare un mo à. M-mar un be-de ur-she'et de un marimar-ne ne to ma to rwunturu margan-ne ye un to. A piishi kowan ut-ma un gon rii-yo wu nome à.

¹⁴ Ka da-o a jorbu m-mar un be-de un she'et-de un margan-ne ne n-me un mar-o o-ra. Ka mar-o o-ra o ro mar-m ayoore-mo.

¹⁵ Kap bon wu jin-de un wu rwuune gense n-me un ka takurda-o un hoog-o á, a jorbu wu n-me un ka mar-o o-ra o.

Bor ur-kwooz o-gaan

Ton-o shir-o pu-o un dak-o pu-o ne

¹ Ka da-o um hyanu Ton-o pu-o un dak-o pu-o ne. Remen Ton-o n-ga un dak-o n-ga ne kap egussute, komo sa-m ro kon á.*

² Um hyanuru komo ka bo-o ba m-kukop o, Urusharima-o pu-o, o ro m-kerigune rwuun-mo n-Ton be-de Shir. A gegursute o ut-duk bo ko-'ew ro m-geger remen campo un wu à. †

³ Komo um hoguru caari-o cor-o ro un cep ut-ma rwuun-mo un kwuur-o ut-gwomo o ro m-zee, "Gwot hur-o Shir un hun-ne ne n-me! Wua she'et be-ur gaan un ye ne. Komo ye warag hun-ne ye un wu. Shir komo un hi un de un wu wua she'et un ye ne, komo wu warag Shir-o un ye. ‡

⁴ Wua pe'egu ye m-yish kap un yish-ye un ye. Mar-m mo kus komo á, ko tuk-mo ut-men, ko us-'won, ko m-hoog á, remen rem-us ut se ro na m-rwo un tuk-mo ut-men à, se aragsute." §

⁵ Ka wu ro tara un ka kwuur-o ut-gwomo à zeeru, "M-moka me m-nom un koyan pu-yo!" Komo wu zeeru me, "Gen yo ka, remen to ka ma-to um ruru wo à nip-o, komo hun-ne a hoks m-sheer un to."

⁶ Komo wu zeeru, "A komog! Me ro Arpa, un Omega ne.* Me ro ur-Takan ur-Buste ne. Kap ye ro un hoge o-**swoot** à, man 'ye ye yish-to ho-mo un hoog m-yar. †

⁷ Be-de un kowan wu re ur-ho de un **ko-Gwomo-wu un ya-ut-kot** à, yea kum ur-hes de o-kwum be un de. Man warag Shir o un ye, komo yea warag yakar re. ‡

⁸ Amba ya-o-gyer, un yan-koob-de m-sheer ne, un ye ho hun-ne à, ya-o-ás, un ye ro m-yoos un saw-to made ne à, un kwukte m-gir ne komo kap ya-ut-bo, myet-o un ye gwuug-de un ye ka mar-mo o-ra o, o ro m-tuks un ta'ar-to un caari-o o-ra à. Mo ka ro mar-m ayoore-mo."

Urusharima-o pu-o

⁹ Wan-gaan be-de un ka **yan-tom-ye Shir** nen ta'yoor-ye yan-sheend-to a shoos to un re ur-koob ut-ta'yoor à, to ur-kom wu haanuru be un de. Wu zeeru me, "Haan, man kutu wo ko-'ew, ne'a-wu un Ya o-Rwuug o-Ca."

§ **Bor ur-kwooz:12 20:11-12** Hyen komo: Dane 7:9-10. * **Bor ur-kwooz o-gaan:1 21:1** Hyen komo: Isha 65:17; 66:22; 2Bit 3:13. † **Bor ur-kwooz o-gaan:2 21:2** Hyen komo: Isha 52:1; Hyan 3:12; Isha 61:10. ‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:3 21:3** Hyen komo: Izik 37:27; Rewi 26:11-12. § **Bor ur-kwooz o-gaan:4 21:4** Hyen komo: Isha 25:8; Isha 35:10; 65:19. * **Bor ur-kwooz o-gaan:6 21:6** Arpa, Omega: wata n-me Abacada ut-Girik. Arpa ro ur-takan komo Omega ro ur-buste. † **Bor ur-kwooz o-gaan:6 21:6** Hyen komo: Isha 55:1. ‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:7 21:7** Hyen komo: 2Sam 7:14; Bong 89:26-27.

¹⁰ Ka **wan-tom-wu Shir** wu deku me un bu-yo **Kukt-o Shir** wu deetu me n-ton un o ken haag-o caari-o o m-pipir deen. Wu kutbu me o-Urusharima, bo-o ba m-kukop o ro m-kegune rwuun-mo n-Ton be-de Shir. §

¹¹ Ka bo-o komo a shoostu o un seps-mo Shir m-cucas ne cucas-mo un o nomog untun ta'ar-de un hwor, o-jaspa de ro us-myakt untun ur-madipi.

¹² A rigimshite o ut-ma to m-nu pirpir, us-ish ne op us-yoor, un **yan-tom-ye Shir** ne op un nen yoor yan-'er-de un ka ish-se. A genu jin-to un baag-ut op-ut yoor-to un hun-ne ye o-**Isra** un ka ish-se.

¹³ Komo ko yo ke riib-yo ish-us tet-se, ish-us tet ur-horan, ish-us tet ur-horim, ish-us tet o-baar, ish-us tet o-ye'er.*

¹⁴ Komo wur-o un ka bo-o a un ma o n-ton un shi'it-ut op un yoor-to ut-ta'ar. Komo n-ton un to kane a gene jin-to un **yan-Tom Yeso** op un yoor-ye un ka Ya o-Rwuug o-Ca yo.

¹⁵ Ka **wan-tom-wu Shir** wu nome ut-ma un me ne à, wu ro un ko-yo ur-me'es ne yo o-zinariya yo wu hette me'es un ka bo-o à, ish-se un o, un wur-se un o ne.†

¹⁶ Da-o wu me'ese o à, wu 'wos ko yo ke riib-yo hond hond yo ro un or rii-yo ne. Seeb-mo un o un hoob-mo un o ne, un pipir-mo un o ne ko o ke raag-o hond hond stadi dugu-us op us-yoor [12,000]‡ o.

¹⁷ **Wan-tom-wu Shir** me'esuru wur-se un o komo o rwunturu nu-mo o na-us zungu un kwooz-ut yoor us-nass [144], § (un gon rii-yo hun-ne rotte un me'es un kashi ur-me'es à.)

¹⁸ A un ma wur-se un o un to ken ta'ar-to a m-aag ut-jaspa à to un hwor. Komo ka bo-o ne a maaru o un zinariya zak zak, komo o ma'asu us-myakt untun ur-madipi.

¹⁹ Komo a nomo shi'it-de un ka wur-o un ka bo-o ut-duk un gon ko de ke ta'ar-de un hwor de. O-jaspa de ro ur-takan un shi'it-de ut-ma. Ur-ayoo-re de komo ur-sappaya, ur-atette-de ur-agat, ur-anasse-de ur-zumurudu,

²⁰ ur-ataane-de ur-onis, ur-acinde-de ur-karneriyan, ur-ata'yoo-re de ur-kirisorat, ur-aeere-de ur-berir, ur-ajerone-de ur-topas, ur-aope-de ur-kirisopuras, op-ur gaan jasin, op ayoo-re de ur-ametis.

²¹ Ka ish-us op us-yoor se a nom se un rwuumb-se un hwor op us-yoor, ko o ke ish-o un rwuumb-o un hwor gaan a nomu o. Caari-yo un cow-yo un ka bo-o, un zinariya a ma yo zak zak, komo yo ro us-myakt untun ur-madipi.*

²² Me hyan **Pyo-o Shir** un ka bo-o á, remen Wan-Koyan Shir Wa-ut-Gwomo kap un Ya o-Rwuug o-Ca ne ye ye ro **Pyo-o Shir** o un ka bo-o.

²³ Ka bo-o ro un hoob-o ur-ho ko o-reng á, remen seps-mo Shir mo ro o m-caragse, ka Ya o-Rwuug o-Ca yo komo yo ro pitirra-de un o.†

²⁴ Hun-ne ye un hono o-dak a hewe ur-hew m-mok o un ka bo-o. Gwomo-ne ye un hono o-dak komo yea hante o seps-mo un ye n-me un ka bo-o.‡

²⁵ An tige un ish-se un ka bo-o un ta-mo ur-ho á remen tet-mo m-rew kane á.

²⁶ Komo a hante myet o un m-seps un gos-to un hun-ne ye un hono o-dak ne un ka bo-o. §

§ **Bor ur-kwooz o-gaan:10 21:10** Hyen komo: Izik 40:2. * **Bor ur-kwooz o-gaan:13 21:12-13** Hyen komo: Izik 48:30-35. † **Bor ur-kwooz o-gaan:15 21:15** Hyen komo: Izik 40:3. ‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:16 21:16** Mer-ut dugu-o gaan un zungu-us nass [1,400] ko kiromita dugu-ut yoor un zungu-us yoor [2,200].

§ **Bor ur-kwooz o-gaan:17 21:17** Kaane a nom ur-hond us-na ne zungu us-yoor un op-us cind [216]. * **Bor ur-kwooz o-gaan:21 21:18-21** Hyen komo: Isha 54:11-12. † **Bor ur-kwooz o-gaan:23 21:23** Hyen komo: Isha 60:19-20. ‡ **Bor ur-kwooz o-gaan:24 21:24** Hyen komo: Isha 60:3.

§ **Bor ur-kwooz o-gaan:26 21:25-26** Hyen komo: Isha 60:11.

²⁷ Amba rii-yo m-kukop a kum m-cow n-me un ka bo-o á, ko komo koyan nom un rem-se un hu, ko wa-ut-bo, se de ye a gene jin-to un ye n-me un ka takurda-o un hoog-o un ka Ya o-Rwuug o-Ca yo à.*

Bor ur-kwooz us-yoor

Roog-o un ho-mo un hoog

¹ Ka da-de **wan-tom-wu Shir** kutu me roog-o un ho-mo un hoog, mo us-myakt untun ur-madipi mo rwuunte be-de un kwuur-o ut-gwomo to Shir un to un Ya o-Rwuug o-Ca ne.*

² Mo m-ja n-tete de un caari-yo un cow-yo un ka bo-o. Un ko yo ke riib-yo ka roog-o 'yo-o ro kon yo un hoog, yo ro un mat ur-mat so-o op un yoor hak gaan. Ko yo ke reng-yo yo ro m-mat so-o gaan. A un nom us-baat un wa-to un ka 'yo-yo remen taasté un gom-se un hun-ne ye ut-dak kap.†

³ Un ka bo-o, a kum rii-yo Shir hu ye nu-o yo-o á, remen kwuur-o ut-gwomo o Shir un Ya o-Rwuug o-Ca ne o ro kane. Guw-ne ye un wu komo yea kwuktu wu.‡

⁴ Yea hyen co-o un wu, komo a gen jin-de un wu un zwon-to un ye.

⁵ Tet-m mo kus kaane á. Yatt-yo nusu ye un ma-to ur-pitirra ko cucas-mo ur-ho á, remen Wan-Koyan Shir wu he m-warag cucas-mo un ye. Komo yea re ut-gwomo har da-o ba m-ta.§

⁶ **Wan-tom-wu Shir** zeeru me, "Ka yo o hoge à nip-o, komo to wooste a sher un to. Wan-Koyan Shir ya'ag yan-Rwor un ma-to un wu jaab-o ut-men un bu-yo Kukt-o un wu. Wu tomonte wan-tom o un wu, remen wu kututé ka guw-ne ye un wu ye rii-yo he m-kor ba m-jime à."

Yeso roon

⁷ "Gwot me ka komo robe, ba un naas o-da! Shir ya'ag ye ur-ho bo un ye ro o-dorotte un ma-to un hyan-o co to un ka takurda-o à."

⁸ Me wu **Yohana**, me hyane um hoge, kap ka rem-se. Da-o um hoge komo um hyen se à, um heeru un na-se un **wan-tom-wu Shir**, wu kutu me ka rem-se à.

⁹ Amba wu zeeru me, "Taase o kwuktu me á! Me ko-guw-wu Shir wu, untun wo un or ru ne un **yan-Rwor un Ma-to Shir**, har ma kap un ye nome dorotte-o un yo ro gene ne un ka takurda-o à. Kwuktu no Shir cot!"

¹⁰ Ka da-de wu zeeru me, "Taase o wuke ka ma-to un hyan-o co-o to gene à, remen da-o nomoste yow yow.

¹¹ Myet ko-yan-men-ut jaas-to wu senge men-ut jaas-to to un wu, wu ro yo-wu à, wu senge nom un rii yo-yo. Wan-nom un rii-yo ur-bon, wu senge nom un rii-yo ur-bon, komo wu ro ba m-kukop á, wu senge she'et-de un wu ba m-kukop."*

¹² "Gwot, me ka robe ba un naas o-da! Komo 'yons un de ro be un de, man tope kowan gon rii-yo wu nome à.†

* **Bor ur-kwooz o-gaan:27 21:27** Hyen komo: Isha 52:1; Izik 44:9. * **Bor ur-kwooz us-yoor:1 22:1**

Hyen komo: Izik 47:1; Zeka 14:8. † **Bor ur-kwooz us-yoor:2 22:2** Hyen komo: Taka 2:9. ‡ **Bor**

ur-kwooz us-yoor:3 22:3 Hyen komo: Zeka 14:11; Taka 3:17. § **Bor ur-kwooz us-yoor:5 22:5**

Hyen komo: Isha 60:19; Dane 7:18. * **Bor ur-kwooz us-yoor:11 22:11** Hyen komo: Dane 12:10.

† **Bor ur-kwooz us-yoor:12 22:12** Hyen komo: Isha 40:10; 62:11; Bong 28:4; Isha 40:10; Irmi 17:10.

¹³ Me ro Arpa, un Omega ne,‡ Me ro ur-Takan ur-Buste ne, ur-Shi'it ur-Kom ne,§

¹⁴ “Shir 'ye ye ur-ho ka ye so'ose matuku-ut seeb-to to un ye à. A 'ye ye keer-de m-cow un ish-se un ka bo-o caari-o remen ye reet mat-de un 'yo-yo un hoog.*

¹⁵ Amba ka ye muute hi-de un ye ya-m-kukop à, ye ro n-do un ka bo-o:
Ka ye yoose weer-se o-made,
Ya-o-ás,
Ye hoome hun-ne à,
Yan-kwukte m-gir, un
Ya-ut-bo ne.

¹⁶ “Me, Yeso, um tombute **wan-tom-wu Shir** re wu heetbu no ka tom-o remen **yan-dor Yeso**. Me un rwuun so un baag-o ko-Gwomo **Dawuda** komo me ro wan-re un cim-yo un gwomo-ut **Dawuda**. Me ro Myar-yo m-cucar yo n-Sot.”†

¹⁷ **Kukt-o Shir** un ko-'ew ne ro m-zee, “Haan!” Yage komo bo un wu hoge to ka à, wu ma wu zee, “Haan!” Yage bo un wu ro m-hoge un **swoot-o** m-ho à wu haan: kap wu cone wu su à, wu su m-yar be-de un ho-mo un hoog.‡

Ma-to ur-buste

¹⁸ Me, **Yohana**, me un nak un to-to un kap wu hoge ma-to un rii-yo he m-kor un co à to un ka takurda-o à unze: Urege wu doog yo ken rii-yo n-ton un to, Shir a doo wu swo ur-koob de a gene un ka takurda-o à.

¹⁹ Komo bo un wu haabe yo ken rii-yo ro un ka takurda-o à, Shir a dos gwuug-de un wu de un mat-de un 'yo-yo un hoog. Komo Shir a dos gwuug-de un wu de un ka bo-o o un ba m-kukop o. Um geneste ka rem-us yoor-se n-me un ka takurda-o,§

²⁰ Ka wu ko'ote unze ka rem-se kap nip-o à, wu zeeg, “Eba, um robe hor-m-hor!”

Amin. Haan, Wan-Koyan Yeso!

²¹ Yar-m Yeso Wan-Koyan ro un no ne kap! **Amin!**

‡ **Bor ur-kwooz us-yoor:13 22:13** Arpa, Omega: wata n-me Abacada ut-Girik: Arpa ro ur-takan komo Omega ro ur-buste. § **Bor ur-kwooz us-yoor:13 22:13** Hyen komo: Hyan 1:8; Isha 44:6; 48:12; Hyan 1:17; 2:8. * **Bor ur-kwooz us-yoor:14 22:14** Hyen komo: Taka 2:9; 3:22. † **Bor ur-kwooz us-yoor:16 22:16** Hyen komo: Oog 24:17; Isha 11:1,10; 2Bit 1:19; Hyan 2:28. ‡ **Bor ur-kwooz us-yoor:17 22:17** Hyen komo: Isha 55:1. § **Bor ur-kwooz us-yoor:19 22:18-19** Hyen komo: Kara 4:2; 12:32.